

Justičná akadémia Slovenskej republiky

Záverečná štúdia

„Vymožitelnosť práva v Slovenskej republike“

Pezinok

2010

Recenzenti:

prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.

JUDr. Jiří Valdhans, Ph.D.

Eric Minnegheer

Redaktor publikácie:

PhDr. Gabriela Urbanská

Technické a grafické spracovanie:

Ing. Peter Psota

Táto záverečná štúdia je výsledkom riešenia projektu "Vymožiteľnosť práva v Slovenskej republike", ktorá je financovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja (zmluva č. APVV-0745-07). Projekt vykonáva Justičná akadémia Slovenskej republiky od 1. septembra 2008 do 31. decembra 2010.

**AGENTÚRA
NA PODPORU
VÝSKUMU A VÝVOJA**

© Justičná akadémia Slovenskej republiky

ISBN 978-80-970207-2-9

EAN 9788097020729

Predhovor

Vážené kolegyně, kolegovia

Agentúra na podporu výskumu a vývoja so sídlom v Bratislave zmluvou č. APVV-0745-07 schválila a financovala Justičnej akadémii Slovenskej republiky riešenie grantu (projektu) s názvom „Vymožiteľnosť práva v Slovenskej republike“ na obdobie od 1. septembra 2008 do 31. decembra 2010.

Ako zodpovednému riešiteľovi mi teda po vyše dvojročnej spolupráci v pätnásťčlennom riešiteľskom kolektíve pripadla úloha zhodnotiť priebeh a výsledok riešenia grantovej úlohy zo subjektívneho pohľadu riešiteľov.

Treba priznať, že sme sa púšťali do veľmi ťažkej úlohy, a to z dvoch dôvodov. Prvým dôvodom bolo zloženie autorského kolektívu, druhým dôvodom bola mimoriadna náročnosť zvolenej témy na riešenie.

Hoci bol autorský kolektív zložený z mien, ktoré sú známe právnickej obci, mnohí z neho sme sa osobne nepoznali. Iste mi dá každý za pravdu, že sa s určitými obavami prijíma spolupráca s niekým, koho pracovné tempo, pracovné návyky, myšlienkové pochody ani osobné vlastnosti nepoznáte.

Chcela by som preto na tomto mieste vysloviť poďakovanie riaditeľovi Justičnej akadémie Slovenskej republiky, pánovi JUDr. Petrovi Hullovi a jeho spolupracovníkom, ktorí zodpovedným prístupom k výberu jednotlivých členov riešiteľského kolektívu vytvorili z neho jeden kompaktný celok.

Mimoriadna náročnosť zvolenej témy tiež vzbudzovala rešpekt. Vymožiteľnosť práva je totiž pojem, s ktorým sa v poslednom období stretávame dennodenne, v rôznych oblastiach života, v rôznych súvislostiach, na rôznych spoločenských úrovniach. Hoci ho dosiaľ nikto dostatočne nevysvetlil ani nezadefinoval, bol používaný hlavne v negatívnych súvislostiach. Napokon sa stal pre nás výzvou, ktorú sme riešili so zapálenosťou pre vec, s radosťou zo získavania nových poznatkov a hľadania a ponúkania nových riešení.

Našou úlohou nebolo vyriešiť problém vymožiteľnosti práva v Slovenskej republike. Na to napokon ani nemáme kompetencie. Našou úlohou bolo vymedziť obsah tohto pojmu a pomenovať faktory, ktoré vymožiteľnosť práva ovplyvňujú v reálnom živote v pozitívnom a v negatívnom zmysle.

Popri tejto teoretickej časti grantu sme priebežne plnili aj jeho praktickú časť, a to podávaním výkladu de lege lata v záujme uľahčenia práce najmä sudcom, podávaním výkladu de lege ferenda v záujme upozorniť zákonodarcu na potrebu legislatívnych zmien a napokon vzdelávaním sudcov, prokurátorov a čakatelov formou prednáškovej činnosti.

Bilancia úloh je nasledovná.

V rámci publikačnej činnosti sú riešitelia autorského kolektívu autormi komentárov, monografií, učebníc, štúdií, vedeckých článkov a referátov na konferenciách. Vzhľadom na ich rozsiahly počet nie je priestor na ich podrobné vymenovanie. Pre prípadných záujemcov je však ich zoznam k dispozícii na webovej stránke Justičnej akadémie (www.ja-sr.sk).

V rámci prednáškovej činnosti bolo poskytnuté priame osobné vzdelávanie na 10 sústredueniach a celkovo sa ich zúčastnilo 314 poslucháčov. Spomenutí však možno aj nepriame vzdelávanie (2966 účastníkov) prostredníctvom prístupu na webovú stránku Justičnej akadémie, ktorá na nej priebežne uverejňovala rôzne príspevky. A napokon, počas plnenia grantu boli zorganizované 4 konferencie.

Napriek maximálnej pracovnej vyťažnosti každého člena riešiteľského kolektívu vo svojom zamestnaní pristupovali jednotliví riešitelia k plneniu grantovej úlohy mimoriadne zodpovedne, a to počas celej doby jeho riešenia. Nebola to však úloha ľahká. Vyžadovala si vyvinutie maximálneho úsilia na úkor svojho voľného času a rodiny. Tím ukázal všetky svoje pozitívne vlastnosti a hodnoty, najmä vysokú odbornosť, tvorivosť, samostatnosť, zodpovednosť, zanietenosť pre prácu, cit pre kolektívnu prácu, pracovnú nasadenosť a tak ďalej.

Bolo pre mňa cťou s takýmto kolektívom pracovať.

Dá sa predpokladať, že určitá spolupráca bude pokračovať aj v budúcnosti, no celý kolektív už asi ťažko bude spolupracovať v rovnakom zložení. Popri osobnom poďakovaní chcem preto v písomnej podobe, ktorá je trvalá a verejná, vysloviť svoje poďakovanie tak každému členovi riešiteľského kolektívu samostatne, ako aj kolektívu ako jednému celku a zaželať im do budúcnosti veľa tvorivých síl, inšpiratívnych myšlienok, pracovných úspechov, ale hlavne zdravie a úspech v osobnom živote.

Súčasnne chcem poďakovať za spoluprácu aj zamestnancom Justičnej akadémie Slovenskej republiky, ktorí zabezpečovali technickú, organizačnú, finančnú a administratívnu stránku práce na grante, bez ktorých účinnej pomoci by sme to my,

riešitelia zodpovední iba za odbornú stránku riešenia grantu, mali veľmi ťažké. Vedomie, že tu sú, síce nenápadní, ale s neskrývanou ochotou, ľudským prístupom a tiež zaniietenosťou pre vec pripravení nám pomáhať 24 hodín denne, bolo pre nás veľkou oporou vytvárajúcou pokoj nevyhnutný pre vedecké bádanie.

Na záver patrí naše poďakovanie Agentúre na podporu výskumu a vývoja, bez ktorej finančnej pomoci by sme sa v takom širokom zábere a tak komplexne vymožitelnosti práva určite nevenovali.

Je nepochybné, že veľa otázok v oblasti výkladu de lege lata aj de lege ferenda ostalo nezodpovedaných. Vzhľadom na to, že prakticky všetci členovia riešiteľského kolektívu sú dlhodobo publikačne alebo lektorsky činní, je len prirodzené, že budú v tom, čo majú radi a v čom sú dobrí, aj naďalej pokračovať. Jediným rozdielom bude to, že nepôjde o výstupy v rámci plnenia grantu.

Ešte raz sa chcem všetkým poďakovať za príjemnú a obohacujúcu spoluprácu.

doc. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.
za riešiteľský kolektív

OBSAH**TEORETICKÉ VYMEDZENIE POJMU VYMOŽITELNOSŤ PRÁVA 9****doc. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.**

zodpovedná riešiteľka projektu

členka katedry občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

doc. JUDr. Ján Cirák, CSc.

riešiteľ projektu

vedúci oddelenia občianskeho práva, katedry súkromného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

JUDr. Imrich Fekete, CSc.

riešiteľ projektu

výkonný riaditeľ Slovenskej kancelárie poisťovateľov

člen katedry občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

ŠTÚDIA K VYMOŽITELNOSTI SPRÁVNEHO PRÁVA NA SLOVENSKU 67**JUDr. Ivan Rumana**

riešiteľ projektu

predseda senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

doc. JUDr. Alena Pauličková, PhD.

riešiteľka projektu

prorektor pre výchovno-vzdelávaciu a vedeckú činnosť, VŠ v Sládkovičove, Fakulta práva Janka Jesenského, členka katedry obchodného, hospodárskeho a finančného práva

NIEKOLKO NÁVRHOV NA ZLEPŠENIE VYMOŽITELNOSTI PRÁVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE 91**JUDr. Daniela Švecová**

riešiteľka projektu

predsedníčka senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

externá členka pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

**VYMOŽITELNOSŤ PRÁVA V KONTEXTE SÚDNEJ EXEKÚCIE - VYBRANÉ
PROBLÉMY111****JUDr. Jana Bajánková**

riešiteľka projektu

predsedníčka občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

externá členka pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

externý pedagóg Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

VYMOŽITELNOSŤ SPOTREBITEĽSKÉHO PRÁVA135**JUDr. Peter Straka**

riešiteľ projektu

predseda senátu Krajského súdu v Prešove

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

**VYMÁHATEĽNOSŤ PRÁVA V ŠIRŠOM ROZMERE – NÁČRT
MEDZINÁRODNOPRÁVNÝCH A EURÓPSKOPRÁVNÝCH SÚVISLOSTÍ173****JUDr. Marek Števček, PhD.**

riešiteľ projektu

vedúci katedry súkromného práva, prípravného vzdelávania a spoločensko-vedných disciplín, Justičná akadémia Slovenskej republiky

člen katedry občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

**VYMOŽITELNOSŤ PRÁVA Z HĽADISKA OBCHODNÉHO PRÁVA (VŠEOBECNÁ
ČASŤ) 225****JUDr. Marian Blaha**

riešiteľ projektu

podpredseda Okresného súdu v Banskej Bystrici

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

JUDr. Peter Hulla

riešiteľ projektu

riaditeľ Justičnej akadémie Slovenskej republiky

VYMOŽITEL'NOSŤ PRÁVA Z HLADISKA OBCHODNÉHO PRÁVA (KONKURZNÁ ČASŤ) 329**doc. JUDr. Milan Ďurica, PhD.**

riešiteľ projektu

podpredseda Krajského súdu v Banskej Bystrici

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

VYMOŽITEL'NOSŤ PRÁVA Z HLADISKA TRESTNÉHO PRÁVA 379**doc. JUDr. Jozef Čentéš, PhD.**

riešiteľ projektu

zástupca riaditeľa trestného odboru Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky

člen rady Justičnej akadémie Slovenskej republiky

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

člen katedry trestného práva, kriminalistiky a kriminológie Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

JUDr. Ondrej Samaš

riešiteľ projektu

predseda senátu Krajského súdu v Trenčíne

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

JUDr. Pavol Toman

riešiteľ projektu

predseda Rady Justičnej akadémie Slovenskej republiky

predseda senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

externý člen pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky

TEORETICKÉ VYMEDZENIE POJMU VYMOŽITEL'NOST' PRÁVA¹

doc. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.

doc. JUDr. Ján Círák, CSc.

JUDr. Imrich Fekete, CSc.

Vymožitelnost' práva je pojem, s ktorým sa v poslednom období stretávame dennodenne, v rôznych oblastiach života, v rôznych súvislostiach, na rôznych spoločenských úrovniach. Pojem, ktorý sa u nás udomácnil napriek tomu, že jeho obsah dosiaľ nikto dostatočne nenaplnil, nevysvetlil, nezadefinoval. Napriek jeho mimoriadnej frekvencii a závažnosti nie je totiž doposiaľ dostatočne vymedzený ani právnou teóriou, ani právnou praxou, ani legislatívou. Jednoducho je používaný jednotlivcami v kontextoch viet, v prejavoch, správach ako všeobecný, všeobsažný pojem. Všetky výsledky však vyznievajú zhodne, a to, že vymožitelnost' práva je na Slovensku zlá.

Vo vedomí našej spoločnosti prevláda názor, že princípy právneho štátu a na nich založený efektívne vybudovaný právny a regulačný rámec vymožitelnosti práva, patria medzi kľúčové predpoklady úspechu trhovej ekonomiky. Vychádza sa pritom z poznania, že ekonomické subjekty optimálne fungujú a vytvárajú hodnoty v prostredí, v ktorom sú stanovené jednoznačné, transparentné a predvídateľné pravidlá, ktoré sú dôsledne implementované v každodennej praxi a ktoré sa vzťahujú rovnako na všetky subjekty. Aby boli tieto pravidlá v podobe príkazov, zákazov, resp. dovolení, dodržiavané, má spoločnosť k dispozícii mechanizmy na zabezpečenie ich dodržiavania. Ak pravidlá nie sú rešpektované, nastupuje v spoločnosti pôsobenie osobitne ustrojenej moci, ktorá zabezpečí vynútenie ich dodržiavania. Na efektívnosť pôsobenia tejto moci má veľký vplyv efektívnosť fungovania orgánov ochrany práva ako aj inštitúcií, ktoré vynútenosť práva zabezpečujú. V naznačenom zmysle najmä činnosť orgánov ochrany práva predstavuje sústavu spoločensko-politického riadenia procesov zameranú na bezprostrednú a praktickú realizáciu atribútov právneho štátu pri ochrane právom chránených záujmov nositeľov konkrétnych subjektívnych práv a povinností v každodennej praxi. Spôsob fungovania vynútenia práva zabezpečuje dynamickú stabilitu

¹ Podľa dohody autorov je podiel ich autorských práv na celom príspevku vo veľkosti: Ficová 43,2 %, Círák 43,2 % a Fekete 13,6%.

spoločnosti. Vždy znova a znova obnovuje ohrozenú alebo narušenú rovnováhu v rôznych oblastiach právom chránených a rôznorodo štruktúrovaných záujmov.

V Slovenskej republike je otázka vynútiteľnosti zákonných pravidiel a zmlúv v posledných desaťročiach gordickým uzlom fungovania ekonomických vzťahov. Súdne spory, najmä komplikované komerčné kauzy, trvajú nie dlhé mesiace ale spravidla niekoľko rokov. Ich neskoré vyriešenie po veľmi dlhej dobe má často za následok stratu ekonomického významu a tým aj podstaty sporu. V čase svetovej hospodárskej recesie nie sú výnimkou ani prípady, kedy zdĺhavé riešenie súdnych sporov, vrátane súdnych prieťahov, majú za následok krach firiem. Výskumy verejnej mienky naznačujú, že v komerčných sporoch, ktorých predmetom je vysoká peňažná čiastka, sa často objavujú indicie korupčného správania. Časté konštatovanie „slabej vymožitelnosti práva“ zo strany verejnosti sa spája napr. s pocitom neefektívnosti súdnictva, obavami o nezávislosť súdov, s obavou, že občan sa len ťažko domôže svojich porušených práv, resp. vôbec sa nemôže domôcť spravodlivosti, že priznané právo je nevykonateľné alebo sa obchádza najrôznejšími obštrukciami, že súdy sú vystavené korupčným tlakom a neraz používajú v rovnakých prípadoch odlišné kritériá posudzovania a odôvodnenia svojich rozhodnutí. Naznačená spoločenská skepsa má však tiež svoje limity a neuzatvára priestor na kritické závery a pohľady, ktoré umožňujú na rôznych stupňoch zovšeobecnenia pomenúvať faktory smerujúce k zlepšeniu právneho a regulačného rámca vymožitelnosti práva v konkrétnych podmienkach Slovenskej republiky.

Fundamentálna spoločenská transformácia v podobe zásadných zmien ekonomického, sociálneho i politického systému, zameraná na vytvorenie trhového hospodárstva a politickej plurality, ktorou prešla slovenská spoločnosť na prelome druhého a tretieho tisícročia, znamená vo svojich dôsledkoch vytvorenie kvalitatívne nových pomerov upravených právom. Pri hľadaní podstatných charakteristík, určujúcich súvislostí a pravidiel fungovania súčasného slovenského práva zo zorného uhla – ujatia sa svojho práva – neraz ovládnú pozorovateľa pocity postmodernej skepsy. Zväčša vyjadrujú subjektívny pohľad jednotlivca na spoločenskú realitu ohraničenú predovšetkým vlastným hľadiskom, postojom či osobnou skúsenosťou. Nie je tomu inak ani v nami skúmanej oblasti vymožitelnosti práva. Nástojčivo sa pritom vynára otázka, prečo sa tento pojem² stal v poslednom období tak frekventovaným, a to v rôznych podobách

² Podľa jazykovedcov je správnejšie používať pojem „vymáhateľnosť“ práva, ktorý výstižnejšie vyjadruje nedokonavý dej, t. j. postup pri ujímaní sa svojho práva.

Jazykovej a formálnej stránke pojmov vymožitelnosť práva, vymáhateľnosť práva a vynútiteľnosť práva sa venovala aj právna teória na 1. Právnických dňoch Karola Planka. V zmysle tam vysloveného názoru nejde o stav, ale o proces, teda je vhodnejší pojem, ktorý vyjadruje nedokonavý, a nie dokonavý vid.

a súvislostiach. K hlbšej analýze vymožitelnosti práva neprispela ani právna veda, nakoľko nie je tento pojem doposiaľ v právnickej literatúre³ pojmovo, teoreticky, ani legislatívno-technicky dostatočne spracovaný. Je preto logické, že projekt, ktorý sa vo svojom vedeckom a praktickom obsahu koncentruje na problematiku vymožitelnosti práva v podmienkach Slovenskej republiky, nemôže podfahnúť postmodernej gnozeologickej skepse a rezignovať na pokus o jeho definičné vymedzenie.

Bez teoretického vymedzenia vymožitelnosti práva nie je dobre mysliteľný interdisciplinárny prístup jednotlivých riešiteľov projektu zameraný na čiastkové teoretickoprávne, ale aj výkladové, aplikačné a praktické otázky, s ktorými sa stretávame pri našom výskume. Cieľom nie je nič viac a nič menej ako sprostredkovanie poznatkov ohľadne vymožitelnosti práva v podmienkach Slovenskej republiky s osobitným zreteľom na súdnu (foréznu) prax.

Systém práva a v jeho rámci fungujúci subsystem vymožitelnosti práva nikdy nevyjadruje všetky významné funkčné väzby v štruktúre záujmov. Existujú totiž záujmy, ktoré pôsobia aj vo vzťahu k vymožitelnosti práva, ktoré nie sú prístupné právnej

V súvislosti s tým by bol zrejme presnejší pojem vymáhateľnosť práva, ako pojem vymožitelnosť práva. Pojem vynútiteľnosť práva evokuje skôr predstavu o technicko-právnom inštrumentárii, cez ktoré je možné realizovať, resp. vynútiť, splnenie právnej povinnosti na základe už existujúceho právneho aktu, t. j. išlo by skôr o etapu po právoplatnosti a vykonateľnosti rozhodnutia. Blížšie k tomu pozri: Mamojka, M.: Vymáhateľnosť práva – pojem a obsah. In: Vymožitelnosť práva v podmienkach Slovenskej republiky. Bratislava. Nadácia profesora Karola Planka 2003, s. 13.

Podľa nášho názoru vymáhanie práva je proces a vymoženie práva je úspešný výsledok tohto procesu, ktorý umožňuje nositeľovi ohrozeného alebo porušeného subjektívneho práva jeho právo realizovať. Pre nositeľa subjektívneho práva nie je postačujúce, že môže svoje právo iba vymáhať, ale že ho môže reálne vymôcť. Pod vymáhateľnosťou práva preto rozumieme skôr to, aké právne inštitúty na ochranu práv a právom chránených záujmov právna úprava ponúka. Pod vymožitelnosťou práva zase to, či sú tieto inštitúty na ochranu práva dostatočné a súčasne či je ich náležitá aplikácia štátnou mocou aj garantovaná. V prospech nášho záveru svedčí aj názor, podľa ktorého použitie nedokonavého slovesného tvaru (domáhať sa) v článku 46 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý deklaruje právo každého domáhať sa na nezávislom súde alebo inom orgáne Slovenskej republiky zákonom ustanoveným spôsobom svojho práva, je neadekvátne potrebám garancií práv fyzických a právnických osôb. Zmyslom citovaného článku je právo skutočne sa domôcť svojho subjektívneho práva, ujať sa svojho práva, nielen sa ho domáhať (dlho a neúspešne). Porovnaj Čič, M.: Vymožitelnosť práva vo svetle Ústavy Slovenskej republiky. In: Vymožitelnosť práva v podmienkach Slovenskej republiky. Bratislava. Nadácia profesora Karola Planka 2003, s. 18 - 19.

³ Jeden z mála pokusov vymedzil pojem vymáhateľnosti práva ako schopnosť štátnych a iných k tomu príslušných orgánov realizovať vymáhanie splnenia právnej povinnosti prostredníctvom vynútenia práva. Porovnaj Mamojka, M.: Vymáhateľnosť práva – pojem a obsah. In: Vymožitelnosť práva v podmienkach Slovenskej republiky. Bratislava. Nadácia profesora Karola Planka 2003, s. 13.

regulácii, resp. demokratická spoločnosť tieto záujmy odmietne v danej etape svojho vývoja vyjadriť v normatívnej podobe prameňov práva. Tak napr. zvýšenie efektívnosti fungovania súdneho systému vytvorením personálnych predpokladov pre kvalifikované, nezávislé a nestranné rozhodovanie sudcov, zvýšenie miery informovanosti verejnosti, predvídateľnosti práva a kontroly výkonu súdnictva zo strany verejnosti, zvýšenie miery garancie ochrany základných ľudských práv a slobôd, zrýchlenie konania či zvýšenie miery spravodlivosti v konaní pred súdom v rámci pripravovanej reformy súdnictva, si vyžadujú nielen systémové zásahy do existujúcej legislatívy, ale aj celý rad politicko-organizačných iniciatív sledujúcich zlepšenie právneho a regulačného rámca vymožitelnosti práva. Sústava právnych noriem zaoberajúcich sa vymožitelnosťou práva preto nie je a ani nemôže byť vždy úplne adekvátnym výrazom štruktúry objektívnych záujmov určitej spoločnosti, resp. právnym korelátom tejto štruktúry. Právny a regulačný rámec vymožitelnosti práva je vždy stimulovaný predovšetkým sociálno-ekonomickým prostredím, spoločenskými pomermi a procesmi vyjadrujúcimi zmeny v štruktúre objektívnych záujmov. V dôsledku tejto skutočnosti sa náš výskum neobmedzuje iba na právny rámec vynucovania dodržiavania pravidiel, ale je vo viacerých otázkach ponímaný širšie, a to predovšetkým ako regulačný rámec vymožitelnosti práva podmienený sociálno-ekonomickými podmienkami.

Samotný právny rámec vymožitelnosti práva každej vyspelejšej spoločnosti tvorí vnútorne súladný celok. Môžeme ho charakterizovať ako vysoko integrovaný celostný útvar s vysokou mierou vnútornej organizovanosti, ako špecifický dobový model existencie funkčných väzieb medzi záujmami chránenými objektívnym právom, zameraný na permanentné zabezpečovanie a obnovovanie nerušeného výkonu subjektívnych práv oprávnených subjektov. Tento model je ovládaný jemu vlastnými princípmi a zákonitosťami, ktoré spôsobujú, že jeho štruktúra rýchlo a citlivo reaguje na vonkajšie externé sociálno-ekonomické impulzy. Táto reakcia je vždy daná na základe imanentných, vnútorných špecifických zákonitostí núteného výkonu práva. Netreba pritom zabúdať, že akýkoľvek vonkajší impulz nevstupuje do existujúcej schémy vymožitelnosti práva priamo a bezprostredne, ale sprostredkované. To znamená, že celý model na takýto impulz reaguje ako celok, na všetkých stupňoch svojej štruktúry. Existencia systému vymožitelnosti práva ako celostného útvaru je podmienená jeho vnútornou jednotou a logikou. Je v záujme spoločnosti a právneho štátu, aby vzájomné funkčné väzby jednotlivých elementov a komponentov sústavy vymožitelnosti práva boli jednoznačne silnejšie a výraznejšie, ako ich väzba na externé faktory. Inak dochádza k narušeniu systému, prípadne jeho rozpadu. Tieto negatívne spoločenské javy sa mimoriadne deštruktívne prejavujú predovšetkým v právnom vedomí spoločnosti.

Z predchádzajúcich výkladov je zrejmé, že výskum zameraný na zložité otázky vymožitelnosti práva nemôže byť zavŕšený objavením jediného kritéria, ktoré by ihneď vyriešilo problém pojmového vymedzenia problematiky vymožitelnosti práva, ale predpokladá použitie primeraných metód vedeckého poznania tohto zložito štruktúrovaného spoločenského javu. Ak chceme poznať podstatu vymožitelnosti práva a odhaliť jeho vnútornú štruktúru a elementy, je nevyhnutné siahnúť po štruktúrálnej analýze, ktorá postupne preniká k podstate skúmaného predmetu.

V rámci takto orientovaného metodologického východiska vychádzame predovšetkým z poznatku, že proces vymožitelnosti práva predstavuje špecifický model funkčných väzieb medzi objektívnymi záujmami v štruktúre záujmov. Možno teda povedať, že vymožitelnosť práva má povahu projektu, obsahujúceho vzory správania sa ľudí pri realizácii svojich právom chránených záujmov, zameraných na vynútenie dodržiavania legálnych pravidiel správania sa, a to všetko najmä v zmysle účinného odstraňovania porúch právom upravených spoločenských vzťahov a ich uvedenia do rovnovážneho stavu. Tento systém je funkcionálne zameraný na udržiavanie homeostázy pôsobiacej v smere znižovania entropie v každej spoločnosti.

K spájaniu funkčných väzieb v štruktúre záujmov v oblasti vymožitelnosti práva dochádza na najrôznejších úrovniach spoločenskej integrácie, pričom poznanie fungovania vymožitelnosti práva nie je dobre možné len pri orientácii na statické a substancionálne aspekty obsahu a formy jednotlivých spoločenských foriem núteného výkonu práva, ale vyžaduje analýzu funkčných väzieb v ich pohybe a spoločenskom pôsobení. Inak povedané, predmetom skúmania musí byť analýza konkrétnych regulačných procesov, ktoré vznikajú najmä na základe objektívneho práva a ktoré zabezpečujú dynamickú stabilitu spoločnosti tým, že vždy znova obnovujú ohrozenú alebo porušenú stabilitu a rovnováhu v rôznych oblastiach štruktúry záujmov.

Explicáciou viacerých čiastkových aspektov skúmania vymožitelnosti práva dochádzame k analytickej definícii tohto pojmu. „*Vymožitelnosť práva predstavuje špecifický model funkčných väzieb medzi záujmami, ktorý je uznávaný štátom na dosiahnutie určitých spoločenských účelov a na presadenie všeobecných spoločenských záujmov smerujúcich k obnoveniu pokojného a nerušeného výkonu subjektívnych práv oprávnených osôb*“. *Spoločenské procesy spojené s vymožitelnosťou práva majú povahu projektu, obsahujúceho vzory vzájomného správania sa rôznych spoločenských subjektov pri realizácii právom chránených záujmov.* Tento cielený model funkčných vzťahov v štruktúre chránených záujmov nie je uzavretým modelom, nakoľko do neho vstupujú nové právom chránené záujmy a iné z neho vystupujú, a to v konkrétnom, historicky vymedzenom čase.

K vyššie uvedenej širokej definícii vymožitelnosti práva možno priradiť ďalšie znaky, ktoré poukazujú na čiastkové, parciálne chápané a traktované charakteristiky vymožitelnosti práva. Ide o tieto charakteristiky chápujúce vymožitelnosť práva ako:

- *Špecifický model funkčných väzieb v štruktúre záujmov spadajúci pod záujmový okruh tvorený vymožitelnosťou práva je ovládaný vlastnými, jemu imanentnými princípmi a zákonitosťami.*
- *Spoločenským účelom je udržiavanie homeostázy a znižovanie miery entropie v spoločnosti.* V tomto zmysle ide o sústavu spoločensko-politického riadenia spoločenských procesov zameranú na bezprostrednú a praktickú realizáciu tých funkcií právneho štátu, ktoré sú spôsobilé zabezpečiť nerušený výkon subjektívnych práv oprávnených osôb.
- *Proces vymožitelnosti práva je vždy dobovo podmienený.* Zásadné zmeny spoločenských pomerov v slovenskej spoločnosti v posledných dvadsiatich rokoch sa mimoriadnym spôsobom dotkli aj funkčnosti právneho systému. Napriek fixácii nových ekonomických, politických i vlastníckych pomerov v novom právnom poriadku nového štátu na mape sveta a Európy je ešte dnes predčasné očakávať ideálnu funkčnosť právneho systému. Je preto realitou, že hodnotiace správy Európskej únie ako aj iných relevantných zahraničných subjektov (napr. Ministerstva zahraničných vecí USA) upozorňujú na značné problémy s vymožitelnosťou práva v SR. Aj keď prevažná časť kritiky sa vzťahuje na problém s vymožitelnosťou práva v dôsledku prieťahov v konaní, v súčasnosti problém nedostatočnej vymáhateľnosti subjektívnych práv nemožno zužovať iba na justičnú sféru. Nemožno totiž nevidieť, že kriticky sa treba pozrieť aj na oblasť verejnej správy, kde je situácia taktiež ďaleko od požadovaného stavu.
- *Vymožitelnosť práva chápeme v užšom zmysle tohto pojmu ako činnosť štátnych orgánov, orgánov ochrany práva a iných inštitúcií, ktorá je upravená právnymi normami (právnym poriadkom).* V tejto činnosti štátne orgány, orgány ochrany práva a iné k tomu príslušné inštitúcie realizujú na základe platných právnych noriem a v súlade s nimi ochranu subjektívnych práv oprávnených osôb vyúsťujúcu do zrodu individuálneho právneho aktu ako titulu na naplnenie subjektívneho práva, najmä však včasné vymáhanie splnenia právnej povinnosti prostredníctvom vynútenia práva.
- *Efektívnosť vynútiteľnosti práva sa hodnotí cez prizmu schopnosti orgánov ochrany práva včas realizovať nútený výkon priznaného subjektívneho práva, a to spôsobom, ktorý nesmie privodiť oprávneným subjektom závažnú ujmu.*

Doterajšie výklady o otázkach vymožitelnosti práva implikujú závery o ich základnom

funkcionálnom zameraní skúmaného pojmu. *Je ním spoločenské pôsobenie práva ako normatívneho a regulatívneho systému spoločnosti, ktorého pravidlá sú vynútiteľné štátnou mocou.* Ako sme už viackrát zdôraznili, tento systém predstavuje jeden z najvýznamnejších spôsobov udržiavania homeostázy a znižovania entropie v spoločnosti.

S ohľadom na mnohostrannú relevanciu pôsobenia práva v spoločnosti sa k uvedenej základnej funkcii priradujú ďalšie. Ide najmä o tieto funkcie:

- Funkcia *informačného systému spoločnosti*. Právne normy týkajúce sa núteného výkonu subjektívnych práv oprávnených osôb sú jediným a výlučným zdrojom autentickej informácie o obsahu právnej normy, ktoré zároveň sprostredkujú informácie o tom, ako sa majú ľudia správať v súlade s právom a aké pravidlá existujú v prípade nevyhnutosti vynucovania dodržiavania pravidiel.
- Funkcia *práva ako regulačného systému spoločnosti*. Právo pôsobí na svojich adresátov jednak *preventívno-výchovne*, t. j. v zmysle predchádzania porušovania právom upravených spoločenských vzťahov a jednak *regresne*, t. j. následne podľa zásady tzv. regulácie chybami, v zmysle účinného odstraňovania porúch právnych vzťahov a ich uvedenia do rovnovážneho stavu.

Základnou požiadavkou demokratickej spoločnosti je, aby proces núteného výkonu smerujúci k obnove a nerušenému výkonu subjektívneho práva uskutočňoval štát, ktorý nesie atribúty *právneho štátu*.⁴ Za najdôležitejšie považujeme *právnu istotu, zákonnosť a primeranosť práva*.

Podstata *právnej istoty* spočíva v dôvere fyzických a právnických osôb v právo. V jednotlivostiach sa subjekty práva môžu spofahnúť najmä na to, že:

- a) *právny štát im poskytne efektívnu právnu ochranu subjektívnych práv proti porušovaniu práva,*
- b) *štátna moc im bude napomáhať pri realizácii subjektívnych práv v prípade, že niekto tomu bude neoprávnene brániť,*
- c) *právny štát im poskytne zhruba rovnakú možnosť oboznámiť sa s právom,*
- d) *štát, resp. jeho orgán, postihne subjekt za porušenie právneho predpisu výlučne zákonom predvídanou a žiadnou inou sankciou,*
- e) *každý má istotu v právnom štáte, že práva raz nadobudnuté (iura quaesita) mu*

⁴ Pozri napr. PRUSÁK, J.: Štátny režim a právny štát. In Prusák, J.: Teória práva. Bratislava 1995, s. 160 a nasl.

- nebudú zákonom, ani inak spätne odňaté,*
- f) *každý má v právnom štáte istotu, že právo nebude pôsobiť retroaktívne (lex retro non agit).*

Zákonnosť právneho štátu sa odzrkadľuje ako bezpodmienečná povinnosť všetkých subjektov, vrátane štátu, dodržiavať právo. Aj štátne orgány majú povinnosť postupovať a rozhodovať v súlade s právnym predpisom. V právnom štáte existuje ústavou a zákonmi upravený postup, ktorý umožňuje štátu v tzv. legislatívnom procese novelizovať (zmeniť), resp. zrušiť, právnu normu, nesmie ju však porušiť.

Legislatívna politika právneho štátu musí byť založená na zásade *primeranosti práva*, ktorá v sebe implikuje nepripustnosť neprimeraného a nad únosnú mieru presahujúceho používania práva na dosiahnutie stanovených cieľov. Vychádzame pritom z poznania, že pre súkromné právo má kardinálny význam rešpektovanie slobody jednotlivca podľa prirodzeného práva a úlohou práva je tieto základné hodnoty rešpektovať a právnymi predpismi ich obmedzovať iba v tej miere, ktorá je objektívne nevyhnutná.

V štruktúre spoločenských vzťahov zaujímajú osobitné miesto vzťahy upravené právom, ktoré nazývame právne vzťahy (pomery). Právne vzťahy vznikajú, rozvíjajú sa, realizujú sa a zanikajú ako funkčné väzby medzi právom chránenými záujmami.

Právne vzťahy späté s vymožitelnosťou práva predstavujú konkrétnu, sociologickú rovinu poznania fungovania regulačných procesov spätých s problematikou vynucovania dodržiavania pravidiel, ktoré vznikajú na základe objektívneho práva. Tieto právne vzťahy je možné skúmať v jednote ich obsahu a formy. Sociálny obsah právneho vzťahu, ktorý je prostriedkom spájania záujmov, sa vyčerpáva odpoveďou na otázku, čo sa spája a ako sa spája. Prvé kritérium odráža zložitú mnohvrstevnú štruktúru právom chránených záujmov, ktoré je možné ďalej analyzovať podľa toho, o aké elementy jednotlivých záujmov ide. Či ide o záujem základný, resp. záujem nižšej štruktúry odvodený od základného elementu, v akej oblasti uvedený záujem pôsobí, kto je jeho nositeľom, prípadne aká je jeho časová pôsobnosť.

Pokiaľ ide o druhé kritérium „ako sa spája“ obsahová stránka právneho vzťahu platí, že sa jedná o popis spôsobu spájania záujmov v štruktúre záujmov, teda ide o popis funkcionálnej povahy. K spájaniu záujmov – s ohľadom na výsostne spoločenskú povahu – dochádza na rôznych stupňoch spoločenskej integrácie. Je to práve povaha a miera spoločenskej integrácie, na základe ktorej možno právne vzťahy triediť podľa toho, či sa právny vzťah približuje pomyselnej vertikálnej alebo horizontálnej osi. Čím viac sa na formovaní právneho vzťahu podieľa verejný záujem, tým viac sa právny vzťah približuje

osi vertikálnej a naopak. Domnievame sa, že elementy právneho vzťahu (subjekty, obsah a predmet) tvoria vonkajšiu javovú štruktúru právneho vzťahu, pričom metóda právnej regulácie (napr. rovnosť, resp. nadriadenosť a podriadenosť subjektov) zasa tvoria vnútornú štruktúru právneho vzťahu. Metóda právnej úpravy je výrazom určitého špecifického funkčného spojenia vyjadrená osobitnými právnymi prostriedkami.

Pôsobenie práva v minulosti aj v súčasnosti naznačuje, že prostredníctvom rozsiahleho právneho inštrumentária je daná ochrana celej plejády individuálnych aj spoločenských záujmov. Tento záujmový okruh privátneho a verejného života je pritom nielen chránený, ale aj poistený osobitne ustrojenou mocou spôsobilou vynútiť zachovávanie právom chránených záujmov a spoločenských hodnôt. V realite spoločenského vývoja slovenskej spoločnosti nachádzajú odraz moderné myšlienkové prúdy, ktoré prinášajú najmä moderné, univerzalisticky zamerané právne doktríny a metódy poznania práva. Súčasne však treba kriticky poznamenať, že právny systém ani zďaleka nefunguje ako akýsi systémovo prepracovaný koncept vychádzajúci z jasne prepracovaných hodnôt a cieľov ľudskej spoločnosti. Právo v zmysle nástroja vládnucej vrstvy spoločnosti už dávno opustilo svoje pôvodné ciele spočívajúce primárne v ochrane duchovných a mravných všeobecne uznávaných hodnôt. Nahradilo ich ekonomické ponímanie sveta s ťažiskovým záujmom na právnu ochranu materiálnych hodnôt v podobe právnej regulácie ekonomických trhových vzťahov. Vývoj práva, najmä však práva súkromného, od tej doby nie je celkom dobre možný bez poznania vývojových tendencií určujúcich ekonomické vzťahy daného obdobia. Faktická neexistencia všeobecne uznaného vedeckého hodnotového systému, ako aj absencia usporiadania záujmov chránených objektívnych právom v každej dobe a každom okamihu mierou vrchovitou ovplyvňuje schopnosť oprávnených osôb ako aj orgánov ochrany práva poskytnúť efektívnu ochranu subjektívnym právam dotknutých osôb.

Napriek vyššie vymedzenému pojmu vymožitelnosti práva sa možno na tento pojem pozrieť aj trochu inak, hoci podstata oboch pojmov ostáva zachovaná, t. j. definície sa nevylučujú, ale naopak, dopĺňajú. Rôzne vymedzenie tohto istého pojmu je odôvodnené realitou, že v práve je každá definícia nebezpečná, pretože vždy ju možno vyvrátiť. Napriek tejto myšlienke by bolo pre budúcnosť vhodné a zrejme aj potrebné, pokúsiť sa aj o iné, i keď podobné, vymedzenie pojmu vymožitelnosť práva. Len tak sa vytvoria predpoklady na skúmanie, čo vlastne je vymožitelnosť práva a následne, či je vymožitelnosť práva v Slovenskej republike dobrá alebo zlá a aké podmienky alebo faktory majú na ňu vplyv.

Autori ponúkaných definícií si plne uvedomujú, že sa nájde časť predstaviteľov spoločenského prostredia, ktorí ich budú podrobovať kritike. Na druhej strane však autori

dúfajú, že sa nájdu aj zástancovia ponúkaných definícií, pre ktorých by mohli byť akýmiś vychodiskom pre ich ďalšie spresňovanie alebo dopĺňanie.

Aj druhá definícia vychádza zo záveru, že vymožitelnosť práva nie je pojem, ktorý by sa dal vymedziť jedným prvkom. Je to dané členením práva na subjektívne a objektívne. Vychádzajúc z tohto členenia možno povedať, že **vymožitelnosť práva je úroveň zabezpečenia reálneho výkonu subjektívneho práva jeho nositeľom a vynútenia dodržiavania objektívneho práva právnoochrannými orgánmi štátu voči jeho porušovateľom, ktorá je ovplyvnená súhrnom vzájomne súvisiacich faktorov.**

Pojmovými znakmi definície sú:

- úroveň zabezpečenia vynútenia dodržiavania objektívneho práva právnoochrannými orgánmi štátu,
- úroveň zabezpečenia reálneho výkonu subjektívneho práva jeho nositeľom,
- vzájomne súvisiace faktory ovplyvňujúce úroveň zabezpečenia výkonu subjektívneho práva a úroveň vynútenia dodržiavania subjektívneho a objektívneho práva.

A. Vynútenie dodržiavania objektívneho práva právnoochrannými orgánmi štátu

V teórii civilného práva sa uznávajú dve definície objektívneho práva. Podľa prvej sa objektívne právo definuje ako „súhrn noriem upravujúcich správanie ľudí, zachovávanie ktorých je poistené hrozbou donútenia zo strany vonkajšej a osobitným spôsobom ustrojenej moci“.⁵

Podľa druhej definície sa objektívne právo vymedzuje ako „formálne zrozumiteľný spoločenský normatívny a regulatívny systém, ktorý je vytváraný alebo uznávaný štátom na dosiahnutie určitých spoločenských účelov a na presadenie určitých všeobecných spoločenských záujmov a ktorého normy sú vynútiteľné štátnou mocou“.⁶

Úlohou právnoochranných orgánov štátu je vynucovať dodržiavanie objektívneho práva všetkými subjektmi práva. Najmarkantnejšie sa to prejavuje v odvetviach patriacich do systému práva verejného, pre ktoré je charakteristické, že sa medzi subjektmi týchto

⁵ Autorom tejto definície je najvýznamnejší slovenský civilista a popredný predstaviteľ právnej vedy Štefan Luby. Bližšie pozri LUBY, Š.: *Slovenské všeobecné súkromné právo*. Bratislava 1941, s. 14.

⁶ Autorom tejto definície je vynikajúci civilista a právovedec Viktor Knapp. Bližšie pozri KNAPP, V.: *Teória práva*. C. H. Beck. Praha 1995, s. 44 a nasl.

právných vzťahov uplatňuje princíp nadriadenosti a podriadenosti. K takýmto právnym odvetviam patria najmä ústavné právo, správne právo a finančné právo (v niektorých krajinách aj trestné právo, napr. v Nemecku)⁷, v ktorých pri vynucovaní dodržiavania objektívneho práva koná právnoochranný orgán štátu spravidla ex offo.

Vynucovanie dodržiavania objektívneho práva je však typické aj pre právne odvetvia patriace do systému súkromného práva, ktoré je založené na zásade rovnosti účastníkov hmotnoprávneho vzťahu a na autonómii ich vôle. Za všeobecné súkromné právo sa považuje občianske právo, od ktorého sa postupne odvíjali ďalšie právne odvetvia alebo pododvetvia, tzv. osobitné súkromné práva, napr. obchodné právo, právo cenných papierov, čiastočne pracovné právo, právo duševného vlastníctva, medzinárodné súkromné právo⁸, tiež aj rodinné právo a poisťné právo. Vynucovanie dodržiavania objektívneho práva v odvetviach patriacich do súkromného práva však prichádza do úvahy spravidla iba na základe iniciatívy jedného zo subjektov hmotnoprávneho vzťahu. Toho subjektu, ktorého právo je ohrozené alebo už porušené a požiada o jeho ochranu príslušný orgán štátu tým, že podá návrh na začatie konania. Výnimočne však aj v odvetviach patriacich do súkromného práva môže príslušný orgán štátu ex offo (bez iniciatívy, návrhu účastníka hmotnoprávneho vzťahu) začať konanie za účelom vynútenia dodržania objektívneho práva. Pôjde o konania, v ktorých si spoločenský a verejný záujem vyžaduje zabezpečenie zvýšenej ochrany osobitnej skupiny práv a právom chránených záujmov (napr. konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, opatrovnícke konanie, konanie o dedičstve, konanie o neplatnosť manželstva z osobitných dôvodov daných Zákonom o rodine a pod.).

B. Výkon subjektívneho práva jeho nositeľom

Subjektívne právo sa definuje ako oprávnenie alebo povinnosť správania zaistená objektívnym právom vo sfére súkromných záujmov. Alebo tiež subjektívne právo je určitým oprávnením alebo povinnosťou konať. Určitosť je daná príslušným ustanovením objektívneho práva, ktoré vymedzuje hranice tohto oprávnenia alebo povinnosti. Subjektívne právo a povinnosť vzniká, mení sa alebo zaniká na základe objektívneho práva, jeho kogentných alebo dispozitívnych noriem.

⁷ LAZAR, J. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1. Všeobecná časť. Rodinné právo. Vecné práva. Dedičské právo.* Iura Edition. Bratislava 2010, s. 10.

⁸ LAZAR, J. a kolektív: *Občianske právo hmotné 1. Všeobecná časť. Rodinné právo. Vecné práva. Dedičské právo.* Iura Edition. Bratislava 2010, s. 10.

Nositeľom subjektívnych⁹ práv a povinností sú fyzické osoby, právnické osoby alebo štát. Subjektívne práva fyzických a právnických osôb sú chránené normami objektívneho práva, a to tak, že poskytujú štátne donútenie smerujúce k presadeniu subjektívnych práv.

Teória súkromného práva zvyčajne tri zložky subjektívneho práva:

- právo *správať sa určitým spôsobom*, a to v medziach ustanovených právnym poriadkom,
- právo *vyžadovať určité správanie od iného*, a to najmä, aby sa niekto zdržal rušenia oprávneného vo výkone jeho práv,
- právo *vyžadovať ochranu od štátu* v prípadoch, keď je oprávnené správanie rušené alebo je bránené jeho výkonom.¹⁰

Výkonom¹¹ subjektívnych práv sa rozumie uvádzanie subjektívnych občianskych práv a povinností do života subjektmi občianskeho práva, a to takým správaním, ktoré je občianskym právom dovolené (aprobované) a ktoré vedie k následkom predvídaným objektívnym právom. Jednak pôjde o výkon práva, ktorý pojmovo zahŕňa výkon vlastných práv a povinností (napr. výkon vlastníckeho práva) a jednak o výkon práv, ktorý sa dotýka tretích osôb (napr. plnenie zo zmluvy).

Výkonom práv rozumieme predovšetkým aktívne konanie subjektov práva pri uvádzaní svojich subjektívnych práv a povinností do života (tzv. *výkon na základe komisiívneho správania sa*). Menej frekventovaný výkon práva spočíva v pasívnom správaní subjektov občianskeho práva (tzv. *výkon práva na základe omisiívneho správania sa*). V závislosti na aktivite, resp. pasivite, rozlišujeme štyri do úvahy prichádzajúce modalities výkonu práva, ktoré tvoria predmet práv a povinností a ktoré sa latinskou terminológiou označujú ako *dare, facere, omitere, pati, t. j. ako niečo niekomu dať, niečo konať (v užšom zmysle okrem dania), niečo opomenúť (zdržať sa niečoho) a niečo strpieť*.¹²

⁹ Kategória budúcich subjektívnych práv (tzv. čakateľstvá) je vyhradená osobám budúcim (napr. nasciturovi, nadácii, ktorá sa má zriadiť na základe závetu).

¹⁰ KNAPP, V. *Teorie práva*. C. H. Beck, Praha 1995, s. 194.

¹¹ Niekedy sa vymedzuje veľmi úzko, niekedy zase široko. Napr. pri úzkom vymedzení sa za výkon práva považuje iba také správanie, ktoré vykazuje znaky právneho úkonu (§ 34 OZ). Pri širokom vymedzení sa za výkon práva považuje akékoľvek správanie, ktoré je v súlade s právom (správanie secundum legem). Porovnaj CIRÁK, J., FICOVÁ, S.: *Občianske právo. Všeobecná časť*. Heuréka. Šamorín 2008, s. 269.

¹² V širšom chápaní možno vyššie uvedenú štvoricu správania sa redukovať na dve východiskové alternatívy správania sa, ktorými sú konanie (*facere*), zahŕňajúce povinnosť niekomu niečo dať alebo konať a nekonanie (*non facere*), zahŕňajúce povinnosť niečoho sa zdržať alebo strpieť.

Úroveň zabezpečenia reálneho výkonu subjektívneho práva jeho nositeľom je daná v najširšom rámci predovšetkým Ústavou Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb., ktorá vo svojom čl. 2, ods. 3 každému garantuje, že môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá. Výkon subjektívnych práv však nemožno absolutizovať, pretože nie je neobmedzený. Tak napr. podľa § 3 ods. 1 OZ je výkon práv a *povinností* obmedzený tak, že *nikto nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi*. Ide o významné interpretačné pravidlo.

Treba povedať, že Občiansky zákonník pojem dobré mravy nedefinuje. Zrejme preto, že podliehajú spoločenskému vývoju, ale tiež preto, že by bolo ťažké ich vystihnúť vo všetkých jednotlivostiach. Vo všeobecnosti však možno hovoriť o pravidlách morálneho charakteru, ktoré sú všeobecne platné v demokratickej spoločnosti a pre ktorú sú typické vzájomná slušnosť, ohľaduplnosť a vzájomné rešpektovanie. Dá sa povedať, že je to súhrn nepísaných (mimoprávnych) pravidiel správania sa, etických a kultúrnych pravidiel (noriem) všeobecne uznávaných v spoločnosti, ktoré si každý človek postupne osvojuje (napr. výchovou, skúsenosťou, poznaním atď.)¹³.

Od výkonu práva je potrebné odlišiť zneužitie práva, ktorým rozumieme úmyselný výkon práva namierený proti záujmom subjektov občianskeho práva. Zneužitie práva je totiž iba zdanlivým výkonom práva. V skutočnosti ide o správanie, ktoré je zakázané a ktoré je vždy protiprávne. Inými slovami, o výkon práva by išlo vtedy, ak by išlo o také správanie subjektu, ktoré nezneužíva právo a ktoré nie je namierené proti záujmom fyzických a právnických osôb.

Výkon subjektívneho práva treba odlišovať od aplikácie práva. Možno povedať, že v oboch prípadoch ide o realizáciu práva. Kým pri výkone práva ide o realizáciu subjektívneho práva jednotlivými subjektmi hmotnoprávných vzťahov, pri aplikácii práva ide o realizáciu objektívneho práva právnoochrannými orgánmi štátu a to tak, že v medziach svojej právomoci vydávajú individuálne právne akty (tzv. akty aplikácie práva), ktorými rozhodujú o právach, oprávnených záujmoch a povinnostiach fyzických osôb, právnických osôb alebo štátu. Tým poskytujú subjektívnemu právu ochranu, ktorú mu garantuje objektívne právo.

Základným právom, opäť garantovaným Ústavou Slovenskej republiky, je právo na súdnu a inú právnu ochranu. Jeho najvšeobecnejšie vyjadrenie je zakotvené v čl. 46,

¹³ K dobrým mravom pozri aj: ČEČOTOVÁ, V.: *Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve*. Epos. Bratislava 2005.

ods. 1 Ústavy SR. V jeho zmysle sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Konkretizáciu tohto základného práva v Občianskom zákonníku predstavuje § 4, podľa ktorého proti tomu, kto právo ohrozí alebo poruší¹⁴, možno sa domáhať ochrany u orgánu, ktorý je na to povolaný. Ak nie je v zákone ustanovené niečo iné, je týmto orgánom súd. Z citovaného ustanovenia možno odvodiť jednak právo na ochranu, najmä ochranu súdnu a jednak povinnosť štátneho orgánu (v občianskoprávných veciach spravidla súdu) túto ochranu poskytnúť. V opačnom prípade by došlo k porušeniu zákazu odopretia spravodlivosti (denegatio alebo tiež abnegatio iustitiae). Táto zásada je zároveň jednou z nosných zásad civilného súdneho konania vôbec. Okrem domáhania sa ochrany svojho ohrozeného alebo porušeného subjektívneho práva zaraďuje Ústava Slovenskej republiky vo svojom čl. 46, ods. 2 medzi základné práva aj ďalšie významné právo. Je ním právo obrátiť sa na súd (ak zákon neustanoví inak) so žiadosťou, aby preskúmal zákonnosť rozhodnutia orgánu verejnej správy, o ktorom subjekt tvrdí, že ním bol ukrátený na svojich právach.

Hrozba, že môže byť použité násilie zo strany právnoochranných orgánov štátu, ak subjekt požiada o ochranu svojho subjektívneho práva v prípade jeho ohrozenia lebo porušenia, plní významnú preventívnu funkciu. Tá sa prejavuje najmä v zodpovednom správaní sa subjektov právnych vzťahov tak, aby bolo v súlade s právom. V prípade, že sa správanie subjektu dostane do rozporu s právom, prejaví sa preventívna funkcia právnej úpravy možnosti použitia násillia zo strany štátu zase v úsilí subjektov vyriešiť problém, ktorý medzi nim vznikol, dohodou, teda mimosúdnou cestou, alebo aspoň v rámci preventívnej činnosti súdu, odlišnej od autoritatívnej rozhodovacej činnosti, teda v rámci zmierovacieho konania podľa § 67 a nasl. O.s.p..

Použitie násillia právnoochrannými orgánmi štátu nastupuje v prípade zlyhania preventívnej funkcie. Predstavuje teda následnú ochranu, ktorá sa prejavuje vydaním individuálneho právneho aktu. Prostredníctvom neho môže subjekt, ktorý je dotknutý na svojich právach, dosiahnuť to, aby sa rušiteľovi alebo tomu, kto ohrozuje jeho subjektívne právo, uložilo, že nesmie konať to, čo je konať zakázané, aby sa takéhoto konania zdržal,

¹⁴ Ochrana sa zužuje len na existujúce subjektívne právo, ktoré bolo druhým subjektom práva ohrozené alebo porušené. Štúdia nerieši situáciu ochrany práva, ktoré síce existuje, ale nebolo konaním alebo nekonaním iného subjektu práva ani ohrozené ani porušené. Majú sa na mysli situácie, keď je subjektívne právo z nejakého dôvodu obmedzené. Ako príklad možno spomenúť vlastnícke právo k pozemku, ktoré môže byť obmedzené v oprávnení jeho užívania, ak vlastníak nemá na svoj pozemok prístup, no objektívne právo neumožňuje túto situáciu riešiť napr. zriadením vecného bremena autoritatívnym rozhodnutím súdu.

resp. aby bol povinný odstrániť následky svojho konania, pokiaľ už nastali a pod. Na odstránenie následkov možno zaviazat' povinný subjekt na rôzne plnenia, napr. na:

- a) *restitutio in integrum*, tzv. *navrátenie do pôvodného stavu*,
- b) *reparáciu*, ktorá spočíva v poskytnutí náhrady za ujmu vzniknutú porušením práva alebo
- c) *satisfakciu*, ktorá smeruje k daniu primeraného zadostučinienia v prípadoch spôsobenej nemajetkovej ujmy.

V prípade, že rušiteľ subjektívneho práva neuposlúchne súdne rozhodnutie, musí byť štátna moc vybavená právomocou vynútiť aj násilnou formou splnenie povinnosti vyplývajúcej z jej autoritatívneho rozhodnutia. To je zaručené prostredníctvom exekúcie podľa Exekučného poriadku, zákon č. 233/1995 Z. z., resp. prostredníctvom súdneho výkonu rozhodnutia podľa Občianskeho súdneho poriadku, zákon č. 99/1963 Zb.

Okrem súdnej ochrany subjektívneho práva je zákonom garantovaná aj mimosúdna ochrana, ktorá tiež nemôže ostať bez povšimnutia. Môže ísť o ochranu pokojného stavu podľa § 5 OZ alebo o svojpomoc podľa § 6 OZ.

Ochranu pokojného stavu poskytujú na návrh subjektu obec, ak sú kumulatívne splnené tri podmienky:

- *existencia pokojného stavu* (napr. pokojné užívanie pozemku);
- *zásah do pokojného stavu*, čomu treba rozumieť tak, že - objektívne posudzované - ide o zásah do posledného pokojného stavu, ktorý sa javí ako porušené subjektívne občianske právo na základe tvrdenia navrhovateľa. Obecny úrad neskúma v rámci svojej predbežnej ochrany namietané právne otázky, ale vychádza z existencie zrejmeho zásahu do pokojného stavu. Definitívne rozhodnutie o tom, či došlo, resp. nedošlo, k porušeniu subjektívneho práva, patrí jedine súdu;
- musí ísť o *zrejmý zásah do pokojného stavu*, t. j. zásah takej intenzity, ktorý sa javí tak, že ide o porušenie cudzieho subjektívneho práva, ktoré je zrejme, t. j. ľahko poznateľné na prvý pohľad a bez zložitého dokazovania.

Základným zmyslom ustanovenia § 5 OZ je poskytnutie rýchlej a účinnej pomoci proti zrejmemu zásahu do pokojného stavu. Tomuto zmyslu sú prispôsobené aj prostriedky ochrany, ktorými sú jednak *zákaz rušenia* a jednak *uloženie povinnosti obnoviť pôvodný stav*. Ak obecny úrad zistí, že došlo k zrejmemu zásahu do pokojného stavu - bez skúmania právnych otázok - zakáže rušiteľovi zasahovať do pokojného stavu alebo mu uloží povinnosť obnoviť pôvodný pokojný stav. Nie je vylúčená ani kumulácia oboch prostriedkov ochrany. O uložení týchto povinností rozhoduje obec v rámci správneho

konania podľa zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok), a to na základe návrhu na poskytnutie občianskoprávnej ochrany. Splnenie povinnosti, ktorá je rušiteľovi uložená v rozhodnutí, ktoré nadobudlo vykonateľnosť, možno následne vynútiť v rámci výkonu rozhodnutia na nepeňažné plnenie v správnom konaní podľa § 79 cit. zákona.

Ochrana poskytovaná obcou podľa § 5 OZ je ochranou *predbežnou*, pretože nevyučuje, aby sa oprávnený subjekt domáhal ochrany svojho práva súdnou cestou. Súd, ktorý by eventuálne o veci neskôršie rozhodoval, by však už musel na základe dokazovania skúmať aj existenciu (titulus, causa aquirendi a modus aquirendi) uplatňovaného subjektívneho práva. Pri svojom rozhodovaní ale nebude viazaný rozhodnutím obce vydaným podľa § 5 OZ. Právoplatným rozhodnutím súdu stratí rozhodnutie obce definitívne účinnosť.

Medzi mimosúdny prostriedok ochrany subjektívneho práva patrí aj svojpomoc. Jej podstata spočíva v tom, že si subjekt (nositeľ) práva poskytuje ochranu sám vlastnou mocou a silou, t. j. bez účasti štátneho alebo iného orgánu, ktorý je povolaný na to, aby autoritatívne zabezpečoval ochranu ohrozených alebo porušených subjektívnych občianskych práv. Svojpomoc pripúšťa právny poriadok len celkom výnimočne, pretože nie je žiaduce, aby bola vo veľkom rozsahu prelomená zásady poskytovania právnej ochrany ohrozeným alebo porušeným subjektívnym právam právnoochrannými orgánmi štátu. Svojpomoc sa preto pripúšťa iba vtedy, ak bezprostredne hrozí zásah do subjektívneho práva a na jeho ochranu sa vyžaduje okamžitý zákrok. Takýto zákrok by sa právnoochrannými orgánmi štátu väčšinou nedal zabezpečiť, v dôsledku čoho by ochrana poskytovaná štátom prišla neskoro, a preto by bola neúčinná úplne alebo by bola účinná len sčasti.

Na to, aby svojpomocné konanie bolo zákonom dovolené, a teda poživalo zákonnú ochranu, musí spĺňať prísne podmienky. Musí ísť o:

- *bezprostrednosť hrozby zásahu* alebo už aj o jeho *začatie*, ak zásah ďalej *hrozí*, prípadne *hrozí jeho pokračovanie*,
- *neoprávnenosť zásahu do práva subjektu*,
- *odvracanie zásahu len tým subjektom*, ktorého práva sú ohrozené, resp. jeho zákonným zástupcom,
- *primeranosť spôsobu odvracania zásahu*, ktorá sa odvíja od intenzity a spôsobu zásahu do práva. Ak nastane hrubý nepomer medzi ujmu, ktorá neoprávnené a bezprostredne hrozila chránenému subjektívnemu

občianskemu právu na jednej strane a ujmu, ktorá vznikla pri odvracaní tejto hrozby na strane druhej, pôjde o neprimeranú svojpomoc.

Svojpomoc, ktorá nespĺňa zákonné predpoklady jej použitia, je svojpomocou nedovolenou, tzv. excesom (vybočením z medzi) a zakladá právnu zodpovednosť toho, kto sa excesu dopustil (§ 420 a nasl. OZ).

Z ust. § 6 OZ vyplýva, že u nás je dovolená výlučne obranná (defenzívna) svojpomoc, nie svojpomoc útočná (ofenzívna).

Popri všeobecnej úprave svojpomoci zakotvenej v § 6 OZ, možno upozorniť ešte aj na osobitné prípady občianskoprávnej prevencie zakotvené napr. v § 418 ods. 1 OZ (krajná núdza), v § 418 ods. 2 OZ (nutná obrana), v § 417 ods. 1 OZ (povinnosť toho, komu škoda hrozí, zakročiť na jej odvrátenie spôsobom, ktorý je primeraný okolnostiam ohrozenia), v § 151s a nasl., v § 672 ods. 2 OZ (zádržné, retenčné právo).

C. Vzájomne súvisiace faktory ovplyvňujúce úroveň zabezpečenia výkonu subjektívneho práva a úroveň vynútenia dodržiavania subjektívneho a objektívneho práva

Medzi faktory, ktorým treba pripisovať najväčší vplyv na vymožitelnosť práva, možno zaradiť:

1. *Stav právneho poriadku a periodičita zmien právnych noriem*
2. *Výklad právnej normy*
3. *Počet sudcov, technické a personálne zázemie sudcov*
4. *Nezávislosť súdnej moci a sudcov, nezaujatosť sudcov*
5. *Kvalita práce sudcov*
6. *Úroveň právneho vedomia účastníkov hmotnoprávneho vzťahu, zodpovednosť subjektov pri uzatváraní hmotnoprávnych vzťahov, ochota účastníkov hmotnoprávneho vzťahu správať sa v súlade s právnym poriadkom*
7. *Včasnosť zásahu účastníka hmotnoprávneho vzťahu proti porušovateľovi*
8. *Kvalita žaloby podanej na súd a zodpovedné správanie sa subjektu v priebehu konania*
9. *Zákonné, spravodlivé a presvedčivé súdne rozhodnutie*
10. *Ochota a súčasne schopnosť povinného subjektu plniť na základe exekučného titulu*
11. *Náprava zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva tých práv, ktoré boli ohrozené a porušené pri vnútroštátnej aplikácii práva*

Ad 1) Stav právneho poriadku a periodičita zmien právnych noriem

Právny poriadok možno stotožniť s pojmom objektívne právo¹⁵. Tento faktor možno vnímať z dvoch hľadísk.

Po prvé z hľadiska kvantitatívneho, t. j. v akom rozsahu priznáva právny poriadok fyzickým a právnickým osobám subjektívne práva a možnosti na domáhanie sa ochrany, ak ich právo bolo ohrozené alebo porušené¹⁶.

Po druhé z hľadiska kvalitatívneho, t. j. na akej úrovni sa právny poriadok nachádza, či zodpovedá príslušnému stupňu vývoja danej spoločnosti. Objektívne právo je totiž ako súbor právnych noriem sociálnym subsystémom:

- *otvoreným* keďže doňho permanentne vstupujú nové právne normy a iné zasa z neho vystupujú,
- *dynamickým*, keďže definovať právo možno len v konkrétnom, historicky vymedzenom čase,
- *cieleným*, keďže cieľavedome pôsobí na vývojové procesy v spoločnosti.¹⁷

Legislatívna činnosť v podobe prijímania nových právnych noriem, resp. novelizovania noriem už existujúcich, je zákonitý proces daný spoločenským vývojom, preto ho nemožno zastaviť. Legislatívna činnosť spravidla reaguje na potrebu úpravy určitých právnych vzťahov. Pokiaľ je dôvodom takejto úpravy spoločenský záujem, je legislatívna činnosť javom prirodzeným a správnym. Ak sa ňou má sledovať navyše aj verejný záujem¹⁸, je javom dôležitým a nevyhnutným. Ak je ale legislatívna činnosť len výsledkom tlaku lobistických skupín, ktoré sledujú iba svoje osobné záujmy, je javom nežiaducim až patologickým.

Takisto nežiaducim javom je aj rozsiahla legislatívna činnosť. Dôvodom je skutočnosť, že každú novú právnu normu si musia všetky subjekty právnych vzťahov, osobitne však subjekty aplikácie práva, najprv osvojiť, aby mohli podľa nej postupovať. To chce samozrejme svoj čas. Pri dynamizácii legislatívnej činnosti, ktorej sme

¹⁵ K pojmu objektívne právo pozri bližšie v časti A.

¹⁶ Bližšie k tomu pozri v časti B.

¹⁷ KNAPP, V. *Teorie práva*. C. H. Beck, Praha 1995, s. 44 a nasl.

¹⁸ Pojem verejný záujem, tiež aj všeobecný záujem, používajú právne normy bez jeho bližšieho určenia. Možno sa s nimi stretnúť napr. v § 115a ods. 1 OSP, v § 175e ods. 1 OSP alebo v § 214 ods. 1 písm. c) OSP.

v posledných rokoch svedkom, je však dôsledné, hĺbkové osvojenie si obsahu každej právnej normy prakticky nemožné. S tým potom úzko súvisí aj nesprávna aplikácia právnej normy, čo v prípade pochybenia zo strany súdu vedie k vadnému rozhodnutiu. Vadné rozhodnutie zase negatívne vplyva na vymožitelnosť subjektívneho práva.

Nová právna úprava taktiež vytvára nebezpečný priestor pre jej rôznu interpretáciu a následne aj aplikáciu. Zjednotenie výkladu tej-ktorej právnej normy aspoň na primeranú úroveň, ktorá by mohla byť súčasne všeobecne akceptovateľná, si totiž vyžaduje značne dlhý čas na to, aby či už právna teória alebo aj súdna prax ponúkli určité riešenia na zaujatie, prípadne aj zjednotenie výkladu právnej normy.

Za negatívny jav, bez akéhokoľvek nadsadzovania, však treba označiť príliš časté novelizácie jednej a tej istej právnej normy, najmä ak ide o právny predpis kódexového typu. To spôsobuje nielen neprehľadnosť jej aktuálneho právneho stavu, ale aj problémy pri jej aplikácii v prípade, že vznik a nároky zo vzťahov vzniknutých v minulosti treba posudzovať podľa právneho stavu, ktorý existoval v čase ich vzniku.

Za obzvlášť nebezpečnú treba označiť prax, ktorá novelizáciu právnej normy rieši v úplne inej prijímanej právnej norme, i keď vo svojom názve, aby sa urobilo právu zadosť, obsahuje slová „o zmene a doplnení niektorých zákonov“. Nekoncepcnosť niektorých takýchto zaradení niekedy vyvoláva až dojem, ako keby sa ich prijatie malo pred skupinou zákonodarcov zamaskovať.

Potreba legislatívnych zmien je nepochybne nutná vzhľadom na dynamický vývoj v našom štáte, ako aj na potrebu reagovať na odporúčania Rady Európy a implementáciu smerníc Európskej únie do národného právneho poriadku. Nedá sa povedať, aký počet prijatých normatívnych právnych aktov v priebehu kalendárneho roka je ešte akceptovateľný. Niekoľkonásobné novelizácie základných normatívnych právnych aktov¹⁹, však kvôli právnej stabilite a istote nemožno tolerovať. Potrebné prípadné zmeny jednotlivých právnych noriem, až na výnimočné prípady, ktoré neznesú odklad²⁰, by sa preto mali robiť súhrnne, koncepcne a s dostatočnou legisvakačnou lehotou. Základným predpokladom rýchlej a kvalitnej aplikácie právnych noriem súdom na riešený prípad je

¹⁹ Napr. Občianskeho súdneho poriadku (zákon č. 99/1963 Zb.), ktorý je v priemere novelizovaný aj štyrikrát do roka.

²⁰ Napríklad pri prijímaní novely Občianskeho súdneho poriadku vykonanej zákonom č. 484/2008 Z. z., ktorou sa umožnilo generálnemu prokurátorovi za splnenia osobitných podmienok podať mimoriadne dovolanie aj bez uvedenia dôvodov a súčasne dosiahnuť odklad vykonateľnosti rozhodnutia ex lege.

ich dobrá znalosť, náležité osvojenie si ich obsahu aj výkladu. To však časté a roztrúsené novelizácie značne sťažujú.

Osobitne treba ešte poznamenať, že vytváraniu právnych vzťahov neprospieva stav, keď je jeden subjekt práva neprimerane zvýhodnený. To ho nenúti správať sa v právnom vzťahu seriózne ani zodpovedne. Druhý subjekt práva to zase môže odrádzať od vstupu do takéhoto nerovného právneho vzťahu. Osobitne možno spomenúť napr. subjekty verejnej správy (§ 3 ods. 1 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy), ktoré sú značne zvýhodnené pri exekúcii, preto je vymožitelnosť práva voči nim ako povinnému subjektu výrazne oslabená²¹. S primeraným zvýhodňovaním určitej slabšej skupiny (napr. spotrebiteľa) však treba súhlasiť.

Stav právneho poriadku, najmä kvalita obsahu právnych noriem a stabilita právneho poriadku, výraznou mierou ovplyvňuje právnu istotu a vymožitelnosť práva.

Zásada právnej istoty patrí medzi základné princípy právneho štátu. Zásada istoty právnych vzťahov je konkretizáciou zásady právnej istoty. Jej cieľom je vzbudiť u účastníkov právnych vzťahov presvedčenie o stabilite a dostatočnej ochrane nadobudnutých práv. V rozpore so zásadou právnej istoty a ochrany nadobudnutých práv sú časté a účelové novelizácie základných kódexov, či už hmotnoprávnych alebo procesnoprávnych.

V právnom poriadku nie je zásada istoty právnych vzťahov výslovne zakotvená. Možno ho však nájsť v celom rade zákonov. Pokiaľ ide o Občiansky zákonník, prejavuje sa táto zásada v tom, že zákon:

- a) nemá spätnú účinnosť, resp. nepôsobí retroaktívne (pozri § 854 a nasl. OZ),
- b) novou úpravou vždy rešpektuje v minulosti nadobudnuté práva – *iura quaesita* (pozri § 860 a § 868 OZ),
- c) poskytuje vo zvýšenej miere ochranu právam, ktoré boli nadobudnuté dobromyseľne (v dobrej viere),
- d) ochraňuje práva tretích osôb aj v tom prípade, že sa tieto nepodieľali aktívne na vzniku občianskoprávneho vzťahu (pozri napr. § 50 ods. 2 OZ).

Zásada zákazu spätnej účinnosti zákona bezprostredne súvisí s právnou istotou. S inštitútom právnej istoty v právnom štáte úzko súvisí požiadavka *zachovania legálne*

²¹ V zmysle § 8 ods. 10 zákona č. 523/2004 Z. z. nepodliehajú exekúcii ani prostriedky poskytnuté zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie, ani hnutelný majetok a nehnuteľný majetok obstaraný z prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie.

nadobudnutých práv. Podstata tejto zásady znamená, že nikomu nemožno na základe neskoršie vydaného právneho predpisu odňať jeho práva prv nadobudnuté riadnym spôsobom. Zo širšieho hľadiska treba túto požiadavku chápať tak, že je neprípustné odňať nadobudnuté práva, resp. ich obmedziť *ex tunc*, t. j. do minulosti, pred účinnosťou nového zákona. Táto požiadavka sa ako imanentná súčasť právnej istoty vzťahuje predovšetkým na základné práva a slobody, ktoré sú v zmysle čl. 12, ods. 1 Ústavy SR neodňateľné, nescudziteľné, nepremiľateľné a nezrušiteľné. V kontexte s tým nie je možná jednostranná zmena alebo zrušenie súkromnoprávnej zmluvy, čo vyplýva nielen z jej podstaty ako výsledku dohody zmluvných strán, ale i z podstaty uznávanej požiadavky zachovania riadne nadobudnutých práv²².

Alebo, nemožno zhoršiť postavenie jedného z účastníkov právneho úkonu tak, že doteraz relatívne neplatný právny úkon bude napokon s odkazom na neskoršiu právnu úpravu vyhlásený za absolútne neplatný²³.

Tiež, nová právna úprava nemôže – bez výslovného prejavu vôle zákonodarcu, ktorý by sa však mohol dostať do rozporu so zásadou zákazu retroaktivity – viesť k odstráneniu právnych následkov vzniknutých v dôsledku splnenia podmienok vyžadovaných pôvodnou (t. j. zrušenou) normou²⁴. To platí obdobne aj pre výklad pôvodných (dnes už neúčinných) právnych noriem vykonaný pri ich aplikácii, ktorý takisto nemôže viesť k odobratiu práv, ktoré vznikli svojmu nositeľovi splnením podmienok požadovaných predchádzajúcou právnu úpravou²⁵.

Aj v procesnoprávnej oblasti možno tvrdiť, že kvalita obsahu právnej normy, ktorá upravuje civilný proces, výraznou mierou ovplyvňuje úroveň poskytovanej súdnej ochrany. Účinnosť ochrany ohrozeného alebo porušeného subjektívneho práva alebo právom chráneného záujmu sa čoraz častejšie spája nielen so zákonnosťou súdneho rozhodnutia, ale aj s rýchlosťou konania v zmysle zásady, že neskoro poskytnutá ochrana nie je žiadna ochrana. Zákonnosť rozhodnutia a rýchlosť konania závisia okrem iného aj od rozsahu práv a povinností sudcu počas prejednávania veci. Toto si zákonodarca uvedomuje, a preto v jednotlivých novelách procesnoprávných kódexov, predovšetkým Občianskeho súdneho poriadku, zákon č. 99/1963 Zb., rozširuje práva a zužuje povinnosti sudcu prejednávajúceho vec úmerne zvyšovaniu zodpovednostného správania sa účastníkov v prebiehajúcom sporovom konaní vyplývajúcom z princípu

²² Porovnaj nález Ústavného súdu SR z 24. 5. 1995, sp. zn. PL. ÚS 16/1995.

²³ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 11. 4. 2005, sp. zn. 22 Cdo 381/2005.

²⁴ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, sp. zn. 31 Cdo 1895/2002.

²⁵ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 30. 11. 2005, sp. zn. 33 Odo 737/2004.

kontradiktórnosti. Ťarcha zodpovednosti za úspech, resp. neúspech, v konaní sa tak prenáša do značnej miery na samotných účastníkov konania, čím sa odbremeňuje samotný sudca. Zákonodarca už určité kroky k zrýchleniu konania urobil. Spomedzi viacerých legislatívnych zmien možno spomenúť napr.:

- povinnosť súdu zisťovať už len skutkový, nie skutočný, stav veci a s tým súvisiaca povinnosť súdu len vykonať navrhnuté dôkazné prostriedky, nie aj vyhľadávať prípadné ďalšie (§ 153 ods. 1 v spojení s § 120 ods. 1 OSP);
- viaceré zmeny v oblasti doručovania v prípade, ak sú problémy s doručovaním [napr. zakotvenie viacerých fikcií doručenia, možnosť doručovať elektronickými prostriedkami, doručovanie prostredníctvom súdneho exekútora, doručovanie, ak je účastník zastúpený viacerými advokátmi a pod. (§ 45 a nasl. OSP)];
- právo súdu navrhnúť spoločného zástupcu pre účastníkov v prípade, ak ich je na jednej strane viac ako dvadsať, nedohodnú sa na spoločnom zástupcovi a jednotlivým výkonom ich práv by mohol byť ohrozený účel a rýchly priebeh konania (§ 29a OSP);
- možnosť súdu rozhodnúť rozsudkom pre zmeškanie (kontumačným rozsudkom), ak sa žalovaný písomne nevyjadrí k žalobe (§ 114 ods. 5 OSP) alebo ak sa nedostaví na pojednávanie (§ 153b OSP) a súčasne sú splnené aj ďalšie zákonné podmienky;
- právo súdu prvého stupňa prejednať vec bez pojednávania, ak sú splnené zákonné podmienky (§ 115a OSP), rovnako právo odvolacieho súdu prejednať vec bez pojednávania okrem zákonných výnimiek (§ 214 OSP) a napokon právo dovolacieho súdu prejednať vec bez pojednávania (§ 243a ods. 1 OSP);
- obmedzenie práva účastníkov uvádzať nové skutočnosti a navrhovať nové dôkazy najneskôr do skončenia prvého pojednávania (vo veciach taxatívne vymenovaných v § 118a ods. 1 OSP) alebo do vyhlásenia uznesenia o skončení dokazovania, resp. do vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej, ak sa nenariadilo pojednávanie (§ 120 ods. 4 OSP) a na to nadväzujúca neúplná apelácia (§ 205a ods. 1 OSP);
- povinnosť súdu rozhodnúť o náhrade trov konania len ak to účastník navrhuje a súčasne v zákonnej lehote vyčíslil trovy konania (§ 151 OSP);
- právo súdu vydať rozsudok, ktorým spravodlivo usporiada veci, hoci by boli splnené podmienky na odročenie pojednávania (§ 153d OSP);
- zjednodušenie písomného vyhotovenia rozhodnutia v časti nazývajúcej sa odôvodnenie, kde stačí uviesť iba predmet konania a ustanovenie zákona, podľa ktorého súd prvého stupňa rozhodol (§ 157 ods. 3 a 4 OSP) alebo ak ide o potvrdzujúce rozhodnutie odvolacieho súdu, stačí sa obmedziť len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia v prípade, že sa

- odvolací súd s odôvodnením napadnutého rozhodnutia v celom rozsahu stotožňuje (§ 219 ods. 2 OSP);
- právo súdu rozhodnúť platobným rozkazom bez ohľadu na výšku žalovanej sumy (§ 172 ods. 1 OSP);
 - zvedenie revízie (možnosti zmeniť napadnuté rozhodnutie) aj pri dovolaní (§ 243b ods. 2 OSP);
 - rozšírenie preskúmvacej právomoci súdu v rámci správneho súdnictva (§ 244 a nasl. OSP) a tak ďalej.

Ako už bolo naznačené, na rýchlosť konania má výrazný vplyv aj písomné vyhotovenie rozhodnutia, ktoré, ak má byť presvedčivé, musí byť náležite vyargumentované. To si vyžaduje dostatok času, ktorý je však stanovením lehôt priamo v zákone značne zredukovaný. Zjednodušeniu práce sudcov odvolacieho súdu chcel v tomto smere napomôcť zákonodarca zakotvením ust. § 219 ods. 2 OSP, ktorý umožňuje odvolaciemu súdu obmedziť sa v odôvodnení svojho potvrdzujúceho rozhodnutia len na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia súdu prvého stupňa v prípade, že sa s odôvodnením napadnutého rozhodnutia v celom rozsahu stotožňuje. Dobre mienený úmysel zákonodarcu však bol zredukovaný nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky krátko po zakotvení ust. § 219 ods. 2 do Občianskeho súdneho poriadku²⁶. Podľa tohto nálezu ak boli v odvolaní uvedené relevantné tvrdenia, musí odvolací súd v odôvodnení svojho rozhodnutia uviesť konkrétne skutočnosti, ktoré by potvrdili alebo vyvrátili tieto relevantné tvrdenia. Ak tak odvolací súd neurobí a v rozhodnutí o odvolaní sa obmedzí len na stotožnenie sa s dôvodmi uvedenými v prvostupňovom rozhodnutí, ide o rozhodnutie nezlučiteľné s požiadavkami vyplývajúcimi zo základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie.

Okrem zmien v Občianskom súdnom poriadku majú pozitívny vplyv na zrýchlenie poskytovanej súdnej ochrany a súčasne aj na jej skvalitnenie aj ďalšie legislatívne kroky. Z nich možno spomenúť najmä zakotvenie kauzálnej príslušnosti (zákonom č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky v § 8 až 14b), ktorou sa vytvorili podmienky pre špecializáciu sudcov na konania s určitým predmetom a nahradenie súdneho výkonu rozhodnutia exekúciou [prijatím zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok)].

²⁶ Ust. § 219 ods. 2 OSP v uvádzanom znení bolo zakotvené do Občianskeho súdneho poriadku novelou vykonanou zákonom č. 384/2008 Z. z., účinnou od 15. 10. 2008 a spomínaný nález Ústavného súdu SR, sp. zn. IV. ÚS 149/2009, uverejnený v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR pod č. 71/2009 (zdroj www.epi.sk), pochádza zo dňa 29. 10. 2009.

Dôvodom pre prijatie Exekučného poriadku bolo, že starý systém výkonu rozhodnutia na súdoch, ktorým sa mala završovať ochrana práv a oprávnených záujmov fyzických a právnických osôb, len s veľkými ťažkosťami zabezpečoval plnenie tej funkcie štátu, ktorou bolo vynucovanie splnenia judikovanej povinnosti (povinnosti priznanej exekučným titulom) ako súčasťou záruk zákonnosti²⁷. Aj v zmysle nálezov Ústavného súdu SR²⁸ sa výkon vykonateľného rozhodnutia súdu musí považovať za integrálnu časť "súdnej ochrany" v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, inak záruky, ktoré toto ustanovenie ustanovuje a ktoré v spojení s ostatnými článkami siedmeho oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky vyjadrujú záujem na ochrane "práva na spravodlivý proces", by stratili svoj dôvod na existenciu v Ústave Slovenskej republiky. Preto právo na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa nemôže končiť vydaním právoplatného a vykonateľného rozhodnutia súdu, ale musí zahŕňať aj možnosť núteným spôsobom a aj proti vôli povinného realizovať povinnosť na plnenie obsiahnutú vo výroku takéhoto rozhodnutia, ktorá nebola splnená dobrovoľne.

Aj po pätnástich rokoch aplikácie Exekučného poriadku a jeho viacnásobných novelizáciách sa však stretávame s kritikou práce exekútorov aj samotnej právnej normy. Dokonca sa objavujú nové trhliny v podobe indícií, že pri výbere exekútora pre uskutočnenie exekúcie na vymoženie pohľadávky oprávneného sa používajú nezákonné praktiky. Stupňujú sa preto úvahy o tom, že pri prideľovaní vecí exekútorom by sa mal použiť náhodný výber, teda právo voľby exekútora by nemalo byť ponechané na voľbu oprávneného. Dôvodom je skutočnosť, že oprávnený nie je klientom exekútora, preto exekútor neháji záujmy oprávneného a tiež, že exekútor nemá postavenie podnikateľa, ale vykonáva prenesenú právomoc súdu. Súčasne stále viac vystupuje do popredia otázka nutnosti prijatia Exekučného poriadku ako úplne novej právnej normy.

Ad 2) Výklad právnej normy

Právna náuka klasifikuje výklad práva z rôznych hľadísk. Zvyčajne ide o výklad práva podľa subjektov, podľa metódy (spôsobu postupu výkladu) alebo podľa rozsahu interpretácie práva²⁹.

²⁷ Porovnaj Liščák, J.: Vymožitelnost' práva v exekučnom konaní. In: Vymožitelnost' práva v podmienkach Slovenskej republiky. Bratislava. Nadácia profesora Karola Planka 2003, s. 101.

²⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. I. ÚS 5/2000, z 13. júla 2000, uverejnený v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu SR pod č. 18/2000.

²⁹ Bližšie k tomu pozri CIRÁK, J., FICOVÁ, S.: *Občianske právo. Všeobecná časť*. Heuréka. Šamorín 2008, s. 180 a nasl.

Spomedzi nich treba z dôvodu závažnosti spomenúť legálny výklad, ktorý má všeobecnú závažnosť odo dňa jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov. Právo podávať takýto výklad prislúcha iba Ústavnému súdu Slovenskej republiky s obmedzením na ústavu alebo ústavný zákon za podmienky, že je vec sporná (čl. 128 Ústavy).

Spomenúť však treba aj súdny (forezný) výklad. Ide o výklad právnej normy podávaný súdom rozhodujúcim o konkrétnej veci. Každý má právo, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná, platná a účinná právna norma³⁰. Výklad súdu sa obmedzuje iba na výklad tých právnych noriem, ktoré boli podkladom pre rozhodnutie súdu. Podáva sa v odôvodnení súdneho rozhodnutia, ktoré by v záujme plnenia výchovnej funkcie malo byť čo najpresvedčivejšie a malo by korešpondovať po právnej i skutkovej stránke s tým, čo je uvedené v jeho výroku. Opisanie textu príslušnej časti zákona, prípadne len jeho strohé vysvetlenie, častokrát spojené s nepresnosťami alebo neúplnosťami v zhrnutí zisteného skutkového stavu nepresvedčia jedného účastníka konania o tom, že právo jednoznačne prislúcha druhému účastníkovi. To vedie k podávaniu opravných prostriedkov a tým aj k odiaľovaniu vymoženia práva. Dá sa predpokladať, že bezchybne a komplexne vypracované odôvodnenie súdneho rozhodnutia by mohlo do určitej miery znížiť počet prípadov prejednávaných opravnými inštanciami.

Neúplnosť odôvodnenia súdneho rozhodnutia môže byť dokonca porušením práva na spravodlivý súdny proces. Ako uviedol Ústavný súd SR vo svojom náleze³¹, nezávislosť rozhodovania všeobecných súdov sa uskutočňuje v ústavnom a zákonom procesnoprávnom a hmotnoprávnom rámci. Procesnoprávny rámec predstavujú predovšetkým princípy riadneho a spravodlivého procesu; jedným z týchto princípov, predstavujúcim súčasť práva na spravodlivý proces a vylučujúcim ľubovôľu pri rozhodovaní, je aj povinnosť súdov svoje rozhodnutia odôvodniť (§ 157 ods. 1 O.s.p.) spôsobom zakotveným v ustanovení § 157 ods. 2 O.s.p.. Z odôvodnenia totiž musí vyplývať vzťah medzi skutkovými zisteniami a úvahami pri hodnotení dôkazov na strane jednej a právnymi závermi na strane druhej. Porušením práva na spravodlivý proces môže byť aj situácia, kedy v hodnotení skutkových zistení absentuje určitá časť skutočností, ktoré vyšli v konaní najavo, ale súd ich náležitým spôsobom v celom súhrne posudzovaných skutočností nezhodnotil.

³⁰ Nález Ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 77/2002 zo dňa 27. 11. 2002, zdroj www.epi.sk.

³¹ Nález Ústavného súdu SR zo 4. 2. 2010, sp. zn. II. ÚS 36/2010.

V *odôvodnení písomného vyhotovenia rozsudku* by sa mal súd okrem určitého, zrozumiteľného a presvedčivého vyloženia skutkových a právnych okolností rozhodnutej veci vyporiadať aj s právne významnými námietkami účastníka súdneho sporu, najmä ak vychádzajú z právneho záveru, ktorý zaujal Najvyšší súd SR v rozhodnutí v inej skutkovo či právne obdobnej veci. Tieto zásady sa v súdnej praxi pomerne často nerešpektujú, čo môže byť dôvodom ústavnej sťažnosti (išlo by o porušenie ústavného práva na spravodlivý proces).

Európsky súd pre ľudské práva v tejto súvislosti uviedol, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sú založené³², pričom rozsah tejto povinnosti sa môže meniť s ohľadom na povahu rozhodnutí a musí byť posudzovaný podľa okolností každého prípadu³³.

V súvislosti s výkladom práva treba osobitne spomenúť problematiku judikatúry (súdneho rozhodnutia). Pokiaľ ide o otázku, či judikatúra je alebo nie je záväzná, platí v slovenskom právnom poriadku vo všeobecnosti princíp, podľa ktorého sú sudy viazané iba zákonom. V rozhodovacej praxi slovenských súdov badať značne rezervovaný postoj k judikatúre. Len málokedy nájsť v rozhodnutiach všeobecného súdu odvolávku na súdny judikát, ktorý už riešil skutkovo a právne rovnaký prípad, o akom sa v danom prípade rozhoduje, nehovoriac o ustálenej judikatúre, ktorá je obsiahnutá v zbierke súdnych rozhodnutí. V praxi sa možno stretnúť aj s prípadmi, keď senáty Najvyššieho súdu SR rozhodli v identických veciach rozdielne. Najvyšší súd SR vo svojej rozhodovacej praxi zdôrazňuje, že súd pri svojom rozhodovaní prihliada a prípadne aj aplikuje súdny judikát či stanovisko len vtedy, ak dôjde k záveru, že sú v súlade so zákonom, avšak pre neho nie sú záväzné³⁴.

Nerešpektovanie konštantnej judikatúry a nerešpektovanie predchádzajúcich vlastných rozhodnutí najvyššou súdnou inštanciou môže byť porušením práva účastníka súdneho konania na spravodlivý proces podľa čl. 6, ods. 1 Dohovoru, ako to konštatoval Európsky súd pre ľudské práva vo veci *Beian v. Rumunsko*³⁵ (č. 1). Podľa neho rozdiely v súdnych rozhodnutiach sa prirodzene vyskytujú v každom súdnom systéme, ktorý je založený na existencii viacerých nižších súdov s územnou pôsobnosťou obmedzenou pre

³² Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *H. proti Belgicku* z 30. 11. 1987.

³³ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ruiz Torija a Hiro Balani proti Španielsku* z 09.12.1994.

³⁴ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. M Cdo 31/2001.

³⁵ Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Beian verzus Rumunsko* zo 6. 12. 2007, sťažnosť č. 30658/05.

svoj región. Úlohou Najvyššieho súdu SR je práve usmerňovať (regulovať) tieto protirečivé rozsudky³⁶. Európsky súd pre ľudské práva k prípadu Beian ešte uviedol, že je potrebné skonštatovať, že v tomto prípade je zdrojom hlbokých a trvalých nekonzistencií označených navrhovateľom samotný najvyšší súd. Táto prax, ktorá sa vyvinula vo vnútri najvyššej súdnej autority v krajine, je sama osebe v rozpore s princípom právnej istoty, ktorý je zahrnutý v niekoľkých článkoch Dohovoru a tvorí jeden zo základných elementov právneho štátu³⁷. Najvyšší súd namiesto toho, aby stanovil rozhodujúcu interpretáciu zákona, sám sa stal zdrojom právnej neistoty, podkopávajúc tak dôveru verejnosti v súdny systém³⁸. Súd členského štátu Rady Európy svojou neurčitou v judikatúre pozbavil navrhovateľa možnosti uplatňovať svoje práva, zatiaľ čo iným osobám nachádzajúcim sa v rovnakej situácii boli ich práva priznané. Ide teda o porušenie čl. 6, ods. 1 Dohovoru³⁹.

Na požiadavku konzistentnosti súdnych rozhodnutí v skutkovo a právne rovnakých veciach a predvídateľnosti súdnych rozhodnutí poukazuje najnovšie i Ústavný súd SR. Podľa jeho názoru k znakom právneho štátu a medzi jeho základné hodnoty patrí neoddeliteľne princíp právnej istoty⁴⁰, ktorého neopomenuteľným komponentom je predvídateľnosť práva. Súčasťou uvedeného princípu je tiež požiadavka, aby sa na určitú právne relevantnú otázku pri opakovaní v rovnakých podmienkach dala rovnaká odpoveď⁴¹, teda to, že obdobné situácie musia byť právne posudzované rovnakým spôsobom. Za diskriminačný možno považovať taký postup, ktorý rovnaké alebo analogické situácie rieši odchylným spôsobom, pričom ho nemožno objektívne a rozumne odôvodniť⁴². Tiež konštatoval, že ak súd rieši právnu otázku (tú istú alebo analogickú), ktorá už bola právoplatne vyriešená podstatne odlišným spôsobom bez toho, aby sa argumentačne vyrovnal so skoršími súdnymi rozhodnutiami, nekoná v súlade

³⁶ Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Zielinski, Pradal, Gonzales a ďalší verus Francúzsko, sťažnosť č. 24846/94 a 34165/96 až 34173/96, ods. 59, CEDH 1999-VII.

³⁷ Pozri, *mutatis mutandis*, Baranowski verus Poľsko, sťažnosť č. 28358/95, ods. 56, CEDH 2000-III.

³⁸ Pozri, *mutatis mutandis*, Sovtransavto Holding verus Ukrajina, sťažnosť č. 48553/99, ods. 97, CEDH 2002-VII, a Păduraru verus Rumunsko, sťažnosť č. 63252/00, ods. 98; a *contrario*, Pérez Arias verus Španielsko, sťažnosť č. 32978/03, ods. 27, z 28. 6. 2007.

³⁹ Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Beian verus Rumunsko zo 6. 12. 2007, sťažnosť č. 30658/05.

⁴⁰ Nález Ústavného súdu SR IV. ÚS 14/07, PL. ÚS 36/1995.

⁴¹ Napr. *mutatis mutandis* nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 87/1993, PL. ÚS 16/1995 a II. ÚS 80/1999.

⁴² Pozri nález Ústavného súdu SR, sp. zn. II. ÚS 159/07, III. ÚS 328/05, IV. ÚS 88/07, *mutatis mutandis* nález Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 21/2000 a PL. ÚS 6/2004.

s princípom právnej istoty v zmysle čl. 1, ods. 1 ústavy a môže tým porušiť aj právo účastníka súdneho konania na súdnu ochranu podľa čl. 46, ods. 1 ústavy⁴³.

K významu konštantnej judikatúry možno spomenúť stanovisko, ktoré vo svojom rozhodnutí⁴⁴ zaujal aj Najvyšší súd ČR. Podľa neho rozhodnutím odvolacieho súdu, ktoré má po právnej stránke zásadný význam [§ 239 ods. 2 písm. a) O.s.p.], je také rozhodnutie, v ktorom odvolací súd rieši právnu otázku významnú nielen pre rozhodnutie danej konkrétnej veci. Súčasne však musí ísť o otázku dosiaľ neriešenú jednotne v rozhodovacej praxi vyšších súdov alebo v stanovisku najvyššieho súdu či konečne v rozhodnutí nižšieho súdu, ktoré bolo vyššími súdmi akceptované a za účelom zjednotenia judikatúry publikované v zbierke súdnych rozhodnutí (R a Rc). Naopak, za otázku zásadného právneho významu nemožno považovať takú otázku, ktorá bola v napadnutom rozhodnutí riešená v súlade s konformnou súdnou praxou.

Ak sudca prihladne pri svojom rozhodovaní na judikatúru, ktorá sa týka daného prípadu, mal by mať na zreteli, že jej ustálenosť a platnosť závisí od vývoja, ktorý je odrazom daných spoločenských a ústavnoprávnych podmienok. Aplikácia takejto judikatúry musí byť navyše v súlade s medzinárodnými záväzkami, ktoré boli prijaté Slovenskou republikou, najmä s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd⁴⁵.

Súdne rozhodnutia (judikáty) sú právne nezáväznou výkladovou pomôckou, ktoré je však sudca povinný poznať tak, ako je povinný poznať všetko, čo mu umožňuje s plnou znalosťou samostatne a správne vykladať a aplikovať zákony a iné právne predpisy. Len za týchto podmienok sa tiež môže plne uplatniť jeho nezávislosť pri rozhodovaní, ktorá nie je výsadou jeho osoby, ale zmyslom ktorej je vytvoriť pre neho predpoklady, aby mohol správne vyložiť a aplikovať zákon len na základe jeho hlbokej znalosti bez všetkých vonkajších vplyvov⁴⁶.

Judikatúra nemôže byť bez vývoja a nie je vylúčené, aby (a to aj pri nezmenenej právnej úprave) bola nielen doplňovaná o nové interpretačné závery, ale i menená. Každá zmena rozhodovacej súdnej praxe, najmä ak ide o prax najvyššej súdnej inštitúcie povolanej na zjednocovanie judikatúry nižších súdov, je však vo svojej podstate

⁴³ Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. III. ÚS 192/2006 z 3. 11. 2006.

⁴⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 29. 10. 1996, sp. zn. 2 Cdo 911/1996.

⁴⁵ Podobne aj nález Ústavného súdu ČR z 21. 11. 1996, sp. zn. IV. ÚS 200/1996, uverejnený v SbUS zv. 6, č. 123, s. 386.

⁴⁶ Pozri Zbierku súdnych rozhodnutí a stanovísk z roku 1990, zošit č. 7–8, s. 310 ods. 3.

nežiaducim javom, pretože takouto zmenou je zjavne narušený jeden z princípov demokratického právneho štátu, a to *princíp predvídateľnosti súdneho rozhodovania*. To je prioritným dôvodom, prečo platná právna úprava predpisuje pre súdy najvyšších inšancií a aj Ústavný súd osobitné a záväzné pravidlá prijímania rozhodnutí v situáciách, kedy má byť nimi prekonaná ich doterajšia judikatúra. Dokonca, aj keby takéto procedúry neboli pre uvedené prípady v pozitívnom práve zakotvené, nič by to nemenilo na povinnosti súdov pristupovať k zmene judikatúry nielen opatrne a zdržanlivo (t. j. výlučne v nevyhnutných prípadoch opodstatňujúcich prekročenie princípu predvídateľnosti), ale tiež s dôkladným odôvodnením takéhoto postupu; jeho súčasťou by nevyhnutne malo byť presvedčivé vysvetlenie toho, prečo bolo napriek očakávaniu rešpektu k doterajšej rozhodovacej praxi rozhodnuté inak⁴⁷.

Niet pochybností o tom, že judikatúre, ako súdnemu precedensu, prislúcha, napriek jej nezáväznosti, značný význam. Zatiaľ čo nedostatkom legislatívneho procesu je, že pracuje iba s hypotézami, súdny precedens pracuje s konkrétnou, hmatateľnou realitou. Životaschopnosť každého normatívneho aktu preto preveruje až reálny život, najmä súdna prax. Taktiež treba povedať, že objektívne právo je abstraktné a pre väčšinu jeho adresátov nejasné a ťažko zapamätateľné, aby zanechalo stopu v ich vedomí a tak im dávalo jasnú odpoveď, ako sa správať v konkrétnej situácii. Adresáti si tak väčšinou svoju predstavu o práve vytvárajú na základe osobných skúseností alebo poznatkov získaných od druhých. Právo treba vnímať ako prostriedok komunikácie medzi ľuďmi. Ľudia však neuvažujú v abstraktných pojmoch paragrafovaných textov. Právnomu vedomiu človeka je preto bližšia forma precedensu, na ktorý sa odvolávajú a žiadajú, aby bolo aj v ich prípade voči nim postupované rovnakým spôsobom⁴⁸.

Výklad práva treba odlišiť od právneho názoru. Žiaľ, aj v súdnej praxi sa stretávame v tejto súvislosti s rôznorodým výkladom a aplikáciou zákona. Niekedy sa dokonca nekvalitné a nezákonné súdne rozhodnutie opiera o „právny názor súdu“, ktorý danú vec prejednáva a rozhoduje. Už samotná terminológia spočívajúca v tvrdení, že sudca sa opiera o „svoj právny názor“, je, podľa nášho názoru, nesprávna, nakoľko odporuje ideám spravodlivosti a výkladu práva. Právny názor totiž majú okrem sudcu aj účastníci konania, advokát, príp. prokurátor. Pritom rozhodnutie súdu sa nemôže opierať o právne názory sudcov, ale je prísne viazané výkladom právnej normy, ktorá sa aplikuje v danom prípade. Samotné rozhodnutie súdu preto nie je možné stavať a odôvodňovať na právnych názoroch sudcov, ale výlučne len na základe platných právnych noriem a ich

⁴⁷ Nález Ústavného súdu ČR z 12. 5. 2009, sp. zn. IV. ÚS 2170/2008.

⁴⁸ Bližšie k významu súdneho precedensu pozri aj RUMANA, I., PAULÍČKOVÁ, A.: Štúdiá k vymožitelnosti správneho práva na Slovensku – v tejto záverečnej štúdii.

výklade. Akékoľvek nadradovanie právnych názorov nad výklad práva je v konečnom dôsledku porušením práva na spravodlivý súdny proces a zásahom do sudcovskej nezávislosti, ktorú musí každý sudca aj vo svojom vnútri chrániť a hájiť.

Ad 3) Počet sudcov, technické a personálne zázemie sudcov

Zo správy ministra spravodlivosti o stave slovenskej justície z pohľadu vymožiteľnosti práva a plynulosti súdneho konania k 31. decembru 2006⁴⁹ vyplýva, že jednou z objektívnych príčin, ktorá vedie k prieťahom v konaní a znižuje úroveň vymožiteľnosti práva, je nedostatočný počet sudcov a z toho plynúca ich vysoká pracovná vyťaženosť.

Nedá sa jednoznačne odpovedať na otázku, aký počet sudcov by bol potrebný na to, aby štát zabezpečil poskytovanie optimálnej súdnej ochrany ohrozenému alebo porušenému právu. Nie je totiž zrejmé ani to, aká dĺžka konania je akceptovateľná, nehovoriac o tom, aká by bola optimálna. Dĺžka konania sa dokonca nedá ani zovšeobecniť, pretože rýchlosť, a tým aj účinnosť poskytnutej ochrany, závisí od viacerých skutočností, ktorými je napr. predmet konania, vek, zdravotný stav alebo ekonomická situácia účastníka konania, ktorý žiada súd o ochranu. Pravdou však je, že v každom konaní neskoro poskytnutú spravodlivosť treba viac-menej postaviť na úroveň odmietnutej spravodlivosti. V tejto súvislosti treba odkázať na názor⁵⁰, podľa ktorého treba v aplikačnej praxi všeobecných súdov obligatórne zohľadňovať judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý vytvoril koncepciu troch rýchlostí v závislosti od významu prejednávanej veci, a to: *primeranú, osobitnú a výnimočnú* rýchlosť.

Primeraná rýchlosť je všeobecným kritériom, pri ktorom sa zohľadňuje význam sporu pre sťažovateľa, ako aj vek a zdravie sťažovateľov. *Osobitná* rýchlosť je požadovaná v pracovnoprávných sporoch, v sporoch týkajúcich sa činnosti, ktorá je zdrojom obživy sťažovateľa, v sporoch týkajúcich sa dôchodkov, v sporoch o náhradu ujmy na zdraví a v sporoch týkajúcich sa osobného statusu. *Výnimočná* rýchlosť je požadovaná vo

⁴⁹ Správa bola vypracovaná na základe uznesenia ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky z 21.11.2006, číslo 54, ktorá je uverejnená na webovej stránke: <http://www.justice.gov.sk/dwn/h0/sssj07.pdf>.

⁵⁰ Index poznatkov z odbornej porady organizovanej predsedníčkou Ústavného súdu SR, za ďalšej účasti ministerky spravodlivosti SR, predsedu Najvyššieho súdu SR, generálneho prokurátora SR, verejného ochrancu práv, predsedu Slovenskej advokátskej komory, konanej dňa 7. decembra 2009 s tematickým obsahom: „Aplikačné problémy ústavného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov v súdnom konaní podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pri zohľadnení judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu“, s. 5.

veciach odňatia dieťaťa z výchovy rodičov, styku rodičov s deťmi, pozbavenia výkonu rodičovských práv a náhrady škody osobám nevyliciteľne chorým s perspektívou skoršej smrti.

Význam potreby čo najrýchlejšieho vydania meritórneho súdneho rozhodnutia zdôrazňujú dokonca priamo aj niektoré ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku, ktoré stanovujú povinnosť súdu urobiť určitý úkon, spravidla rozhodnúť, v zákonom určenom čase. Ako príklad možno uviesť ust. § 75 ods. 5 O.s.p., ktorý zakotvuje lehoty na nariadenie predbežného opatrenia alebo ust. § 217 ods. 1 O.s.p., ktorý stanovuje lehoty na rozhodnutie súdu o odvolaní podanom proti predbežnému opatreniu, ďalej ust. § 156 ods. 2 O.s.p. o možnosti súdu odročiť pojednávanie za účelom vyhlásenia rozsudku najdlhšie na tri týždne a povinnosti súdu doručiť rozsudok prítomným účastníkom hneď po pojednávaní, neprítomným účastníkom do troch dní, alebo ust. § 158 ods. 4 O.s.p. o povinnosti súdu odoslať rozsudok do 30 dní a ak ide o maloleté deti, tak do 10 dní odo dňa jeho vyhlásenia, tiež napr. ust. § 176 ods. 3 O.s.p., ktoré ukladá súdu povinnosť rozhodnúť vo veciach starostlivosti súdu o maloletých bez zbytočného odkladu, najneskôr do šiestich mesiacov od začatia konania alebo o predosvojiteľskej starostlivosti do troch mesiacov od začatia konania (§ 176 ods. 4 O.s.p.) alebo v konaní o osvojenie do jedného roka od začatia konania (§ 181 ods. 5 O.s.p.) alebo napr. ust. § 217 ods. 2 O.s.p., ktoré ukladá odvolaciemu súdu povinnosť rozhodnúť o odvolaní proti uzneseniu o odmietnutí odporu proti platobnému rozkazu do troch mesiacov.

Nedá sa povedať, že rýchlosť poskytovanej súdnej ochrany je priamoúmerná počtu sudcov. Aj počet sudcov však má na ňu jednoznačne vplyv.

Hľadanie jediného kritériá, ktoré by malo byť rozhodujúce pre stanovenie počtu sudcov v danom štáte, by asi bolo omylom. Počet obyvateľov, prípadne počet právnických osôb, totiž nevytvára o tom, s koľkými žalobami sa tieto subjekty obrátia na súd. Nevytvára ani o tom, s akou frekvenciou sa budú žaloby podávať, či nárazovo v krátkom časovom období, čo môže mať negatívny vplyv na rýchlosť ich vybavenia, alebo sa budú podávať priebežne, kontinuálne, čo skôr umožní ich plynulé vybavovanie. Správanie sa osôb v rozpore s právom, ktoré vyvoláva potrebu súdnej ochrany, môže byť podmienené územím, v ktorom sa zdržiavajú, prostredím, ktoré ich obklopuje. Podávanie žalôb môže byť ovplyvnené aj ekonomickou situáciou subjektu, ktorá mu znemožňuje žiadať súd o ochranu (napr. z dôvodu neschopnosti zaplatiť súdny poplatok alebo advokáta) alebo úrovňou právneho vedomia subjektu, v dôsledku ktorej sa chce súdiť pre každú maličkosť alebo opačne nevie, čo môže robiť pri zásahu do jeho práva, tak ostane pasívny.

Rovnako nemôže byť smerodajný ani počet prípadov na jedného sudcu. Dôvodom je skutočnosť, že medzi jednotlivými prípadmi sú často krát diametrálne rozdiely v skutkovej alebo právnej náročnosti, čo sa prejavuje v dĺžke konania, a teda aj v rôznom pracovnom zaťažení jednotlivého sudcu. Počet možných podaní na súd do budúcnosti dokonca možno iba odhadovať. Týka sa to tak vecí, o ktorých môže rozhodnúť len súd (napr. o rozvode manželstva alebo o osvojení), ako aj vecí, ktoré si môžu účastníci riešiť aj vzájomnou dohodou (väčšina sporových vecí).

Riešenie preto nemožno hľadať len v počte sudcov. Ani ten, ak by bol optimálny, totiž nemôže garantovať rýchlu a účinnú súdnu ochranu v prípade, že sú napríklad na jednotlivých súdoch výrazné personálne zmeny spočívajúce v odchode sudcov na iné súdy. Samozrejme, že tomuto javu sa nedá zabrániť, najmä ak súvisí so zmenou bydliska alebo s ďalším profesionálnym rastom sudcu spočívajúcim v odchode na súd vyššieho stupňa.

Kontinuálne s potrebou riešenia počtu sudcov treba hľadať aj iné alternatívy riešenia sporov, ktoré by odbremenili prácu sudcov. Už citovaná správa o stave slovenskej justície⁵¹ vidí riešenie napr. v rozšírení rozhodovacieho práva vyšších súdnych úradníkov⁵², ktorí by sa napr. mohli pokúšať o skončenie vecí zmiernou alebo už v priestoroch podateľne by mohli pri podávaní žaloby (návrhu na začatie konania) usmerňovať žalobcu, ak treba podanie doplniť. Tiež by mohlo pomôcť aj aktívne využívanie inštitútu asistentov, ktorý je zakotvený v § 19 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch, ktorý zatiaľ umožňuje pridelenie asistenta iba sudcovi Najvyššieho súdu SR. Čo má byť obsahom jeho náplne, zákon neupravuje. Malo by ísť ale zrejme najmä o vykonávanie prípravných prác súvisiacich s prejednaním vecí.

Vývoj naznačuje, že by sa alternatívy riešenia sporu mohli hľadať aj mimo súdneho systému, no výlučne za podmienky, že právomoc súdu ostane aj naďalej zachovaná. Inými slovami, účastníkovi by vždy mala ostať možnosť obrátiť sa so žiadosťou o poskytnutie ochrany na súd, alebo by mala ostať zachovaná právomoc súdu aspoň na schvaľovanie dôležitých úkonov vo forme rozhodnutia (napr. ako je v súčasnosti

⁵¹ V poznámke č. 42, s. 5.

⁵² Podobne pozri aj v: Index poznatkov z odbornej porady organizovanej predsedníčkou Ústavného súdu SR, za ďalšej účasti ministerky spravodlivosti SR, predsedu Najvyššieho súdu SR, generálneho prokurátora SR, verejného ochrancu práv, predsedu Slovenskej advokátskej komory, konanej dňa 7. decembra 2009 s tematickým obsahom: „Aplikačné problémy ústavného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov v súdnom konaní podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pri zohľadnení judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu“, s. 5.

schválenie príklepu udeleného exekútorom pri exekúcii predajom nehnuteľnosti podľa § 148 ods. 1 Ex. por.) a na rozhodovanie o procesnom úkone, ktorý predstavuje obranu účastníka (napr. súd rozhoduje o vznesení námietok proti exekúcii podľa § 50 ods. 2 Ex. por., o vznesení námietok proti udeleniu príklepu podľa § 147 Ex. por., o návrhu na odklad alebo zastavenie exekúcie podľa § 56 ods. 5, resp. § 58 ods. 1 Ex. por. alebo o odvolaní podanom v exekučnom konaní a pod.). Jednou z takýchto alternatív bolo v minulosti napr. zakotvenie inštitútu mediácie alebo rozhodcovského konania, na vymoženie judikovaného práva zase inštitút exekúcie. Ideálnym by samozrejme bolo zvýšenie zodpovedného správania sa subjektov práva, ktoré by viedlo k zníženiu sporov.

Ako negatívny jav⁵³ sa však vníma systém bodového hodnotenia výkonnosti každého sudcu, ktorý vedie mnohých sudcov k tomu, že vybavujú jednoduché veci, skutkovo a právne nenáročné, čím dosahujú očakávané mesačné výkony. Hromadia sa ale veci reštančné, ktorými sú zásadne veci skutkovo a právne zložité, v ktorých sa vykonáva rozsiahle dokazovanie, vrátane znaleckého dokazovania alebo v ktorých sú problémy so zisťovaním pobytu účastníkov konania, svedkov i zabezpečením prítomnosti viacerých advokátov a pod.

Technické zázemie a vybavenie sudcu spočívajúce v kvalitnom a motivačnom pracovnom prostredí, v zabezpečení dostupnou kvalitnou literatúrou a systémom právnych informácií, technikou na zaznamenávanie priebehu pojednávania, by malo byť samozrejmosťou.

Ad 4) Nezávislosť súdnej moci a sudcov, nezaujatosť sudcov

Významnú úlohu pri vymožitelnosti práva zohráva aj nezávislosť. Na jednej strane musí ísť o nezávislosť súdnej moci ako systému, na druhej strane musí ísť súčasne aj o nezávislosť sudcov ako jednotlivcov.

V každom demokratickom štáte musí byť samozrejmosťou, že tri moci – zákonodarná, výkonná a súdna – existujú nezávisle na sebe. Len vtedy, keď je súdna moc nezávislá od moci zákonodarnej a výkonnej, vytvára sa garancia, že sa právo jednotlivca bude vynuovať nezávislým, spravodlivým a efektívnym spôsobom.

⁵³ Opäť podľa správy citovanej v poznámke č. 42, s. 5.

V zmysle Magny charty sudcov⁵⁴ patrí nezávislosť a nestrannosť sudcov k základným predpokladom fungovania súdnej moci. Nezávislosť sudcov musí vyplývať zo zákona, musí byť funkčná a ekonomická. Musí byť zaručená vo všetkých aspektoch sudcovských aktivít, od nábora až po dosiahnutie dôchodkového veku, samozrejme cez celý kariérny postup, neprežiteľnosť, kontrolu vzdelávania, súdnu imunitu⁵⁵, disciplínu, odmeňovanie a systém financovania súdneho systému. Charta vymedzila základné záruky nezávislosti, najmä:

- rozhodnutia o výbere, nominácii a kariérnom postupe musia byť založené na objektívnych kritériách prijatých nezávislým orgánom,
- disciplinárna zodpovednosť musí prináležať nezávislému orgánu s možnosťou iniciovať konanie pred súdom,
- štát musí zabezpečiť dostatočné personálne, materiálne a finančné zdroje nevyhnutné na riadne fungovanie súdnej moci; za účelom vyhnúť sa neprimeranému ovplyvňovaniu má sudca dostať patričnú odmenu a dôchodkové zabezpečenie stanovené zákonom,
- právom a povinnosťou sudcu je neustále vzdelávanie sa tak na počiatku, ako aj v priebehu výkonu funkcie; vzdelávanie musí byť organizované pod kontrolou súdnej moci⁵⁶,
- pri výkone svojej funkcie nesmie sudca dostávať žiadne pokyny alebo inštrukcie, ani nesmie byť pod akýmkoľvek hierarchickým tlakom, musí len aplikovať právo.

Nestrannosť sudcu je ďalším rozhodujúcim faktorom pre lepšiu vymožitelnosť práva, najmä pokiaľ ide o zabezpečenie zákonného rozhodnutia, hoci zo strany zaujatého sudcu nemožno vylúčiť ani úmyselné prietahy v konaní. Že nestrannosti sudcu prejednávajúceho vec treba pripisovať osobitný význam vyplýva aj z toho, že táto požiadavka nie je zakotvená len v základnom procesnoprávnom predpise – v Občianskom súdnom poriadku, ale aj v čl. 36 ods. 1 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd, v čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 141 ods. 1 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky a napokon aj v čl.

⁵⁴ Magna charta sudcov bola prijatá Poradnou radou európskych sudcov dňa 17. novembra 2010. Bližšie pozri na www.coe.int/cjje.

⁵⁵ Pokus vlády na jeseň v roku 2010 zrušiť súdnu imunitu, ktorý sa našťastie nezavršil do plánovaného konca, preto treba považovať za vážny útok na nezávislosť súdnictva.

⁵⁶ Za nevhodnú treba v tomto smere označiť novelu zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach, ktorá bola schválená Národnou radou Slovenskej republiky dňa 8. 12. 2010 (do dňa zadania rukopisu do tlače ešte nebola publikovaná v Zbierke zákonov), pretože v § 35 ods. 2 pripúšťa, aby vzdelávanie sudcov zabezpečovali tuzemské a zahraničné vzdelávacie inštitúcie. Prečo sa vláda uchýlila k takémuto kroku, keď bolo vzdelávanie sudcov kvalifikovane zabezpečované Justičnou akadémiou Slovenskej republiky ako nezávislou vzdelávacou inštitúciou zriadenou zákonom, možno ukáže čas.

6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (oznámenie č. 209/1992 Zb.).

Ust. § 14 OSP taxatívne vymenúva dôvody, z ktorých je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania veci. Nie je preto možné tieto dôvody účelovo rozširovať, pretože by to mohlo viesť až k odmietnutiu spravodlivosti. V tejto súvislosti treba len privítať stanovisko Najvyššieho súdu SR na zjednotenie výkladu ust. § 14 ods. 1 OSP, podľa ktorého sama skutočnosť, že sudca v určitej občianskoprávnej veci dopadajúcej na jeho osobu a jeho osobné pomery uplatnil podaním žaloby na súde konkrétny nárok, nevylučuje bez ďalšieho z prejednávania a rozhodovania veci sudcu určeného rozvrhom práce súdu, ktorý sám (rovnako ako súkromná osoba) podal (alebo nepodal) obdobnú žalobu⁵⁷.

Nestrannosť sa obyčajne definuje ako neprítomnosť predsudku (zaujatosti) a stranickosti. V judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva, na ktorú nadväzuje aj judikatúra ústavného súdu, sa rozlišuje nestrannosť subjektívna a nestrannosť objektívna. Subjektívne chápanie nestrannosti je posudzovaním správania súdu (sudcu). Subjektívna nestrannosť sa prezumuje, až kým nie je dokázaný opak. Objektívna nestrannosť sa naproti tomu neposudzuje podľa subjektívneho stanoviska sudcu, ale podľa objektívnych symptómov. Sudca môže subjektívne rozhodovať absolútne nestranne, ale napriek tomu jeho nestrannosť môže byť vystavená oprávneným pochybnostiam so zreteľom na jeho štatút či funkcie, ktoré vo veci vykonáva. Práve tu sa uplatňuje tzv. teória zdania, podľa ktorej nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj javiť v očiach strán (mutatis mutandis napr. I. ÚS 46/05)⁵⁸.

Ustanovenie § 14 OSP (v ods. 3) obsahuje aj negatívne vymedzenie dôvodov, z ktorých nie je možné vylúčiť sudcu. Jeden z dôvodov spočíva v rozhodovaní sudcu v iných veciach. Podľa názoru Najvyššieho súdu SR⁵⁹ nie je dôvodom na vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania vo veci skutočnosť, že sudca v inej obdobnej veci rozhodol spôsobom, s ktorým účastník nesúhlasí, ani samotná skutočnosť, že jeho rozhodnutia boli podrobené kritike v hromadných oznamovacích prostriedkoch. Druhý dôvod, ktorý spočíva v postupe sudcu v konaní o prejednávanej veci, vyvoláva pochybnosti o jeho opodstatnenosti. Práve spôsob, ktorým sudca vedie konanie napomáhajúcej jednej strane rôznym spôsobom, nevynímajúc účelovú protokoláciu

⁵⁷ Stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR prijaté dňa 6. 12. 2010.

⁵⁸ Výber z odôvodnenia (z časti III.) nálezu Ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 153/08 zo dňa 1. 7. 2008, zdroj www.epi.sk.

⁵⁹ Rozhodnutie uverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod č. 47/1998.

priebehu konania, môže byť hlavným dôvodom pre vzbudenie pochybnosti o jeho nezaujatosti. V tejto súvislosti možno spomenúť nález Ústavného súdu SR⁶⁰, v zmysle ktorého formulácia ustanovenia § 15a ods. 5 (§ 14 ods. 3) Občianskeho súdneho poriadku zahŕňa veľmi širokú škálu skutočností, ktoré možno považovať za „postup sudcu v konaní o prejednávanej veci“. A contrario počet možných typov skutkových okolností, ktoré neprichádzajú do úvahy ako „postup sudcu v konaní o prejednávanej veci“, je týmto značne zúžený. Ide o zrejmu snahu zákonodarcu obmedziť potrebu rozhodovania o námietkach zaujatosti v záujme urýchlenia súdneho konania, resp. obmedzenia priestoru pre zbytočné prietahy v súdnom konaní. Je to teda zákonom ustanovený obmedzujúci zásah do základného práva na súdnu ochranu, resp. do práva na spravodlivé súdne konanie v súvislosti s právom na nestranný súd ako súčasťou základného práva. V zásade možno povedať, že takýto zásah treba považovať za legitímny vzhľadom na sledovaný cieľ. Zároveň však zásah musí byť aj proporcionálne vyvážený tak, aby jeho nevyhnutnosť nebolo možné spochybniť. Subjektívne chápanie nestrannosti je vlastne posudzovaním správania sudcu, pričom sa subjektívna nestrannosť prezumuje, až kým nie je dokázaný opak. Vzhľadom na to, že ide o správanie sudcu, nemožno z okruhu relevantných skutočností prípustných na odôvodnenie námietky zaujatosti vylúčiť paušálne všetky „postupy sudcu v konaní o prejednávanej veci“. Taká skutková okolnosť spočívajúca v postupe sudcu v konaní o prejednávanej veci, ktorú treba považovať (v prípade, že by bola preukázaná) za nezákonnú alebo za svojvoľnú z dôvodu nejednoznačnosti či protirečivosti z hľadiska zákona, je spôsobilým skutkovým dôvodom na námietku zaujatosti podľa § 15a ods. 5 Občianskeho súdneho poriadku.

Ad 5) Kvalita práce sudcov

Kvalita práce sudcov patrí medzi významné subjektívne faktory ovplyvňujúce vymožitelnosť práva.

Osobitný význam tohto subjektívneho faktora je daný v súvislosti s výkonom súdnictva. V tejto rovine poznania prevláda právne vedomie spoločnosti, založené na legitímnom očakávaní, že výkon súdnictva zo strany sudcov je spojený s predstavou o vysokých morálnych princípoch, spravodlivosti, rovnosti, humanizme a pravdivosti. Právo na súdnu ochranu preto predpokladá, že každý sa môže s dôverou obrátiť na nezávislý súd s návrhom na poskytnutie ochrany svojho ohrozeného, resp. porušeného, subjektívneho práva. Opakom nekvalitnej práce súdu je stav odmietnutia spravodlivosti (tzv. denegatio iustitiae). V tomto prípade štát nezabezpečí súdnu ochranu ohrozeným,

⁶⁰ Sp. zn. II. ÚS 153/08, zo dňa 1. 7. 2008, zdroj www.epi.sk

resp. porušeným, subjektívnym právam. V štruktúre funkčných väzieb medzi záujmami tak nedochádza k napraveniu narušenej rovnováhy a obnove pokojného stavu, ktorý charakterizuje nerušený výkon subjektívnych práv a povinností. Dochádza tak vlastne k tzv. legitímnemu bezpráviu, t. j. práva a povinnosti sú síce formálne zakotvené v ústave a ostatných zákonoch, avšak ich vymožitelnosť v zmysle schopnosti orgánov ochrany práva zasiahnuť v prospech ohrozeného alebo porušeného práva je veľmi nízka. Štát by preto v žiadnom prípade nemal tolerovať nekvalitnú činnosť sudcov, ktorá môže spočívať napr. vo vydávaní nekvalitných individuálnych právnych aktov.

Osobitný spôsob nekvalitného rozhodovania súdov predstavuje stav, keď sudcovia síce nie sú nečinní, ale vykonávajú súdnictvo pasívne, t. j. ich záujmom nie je prioritne vydanie súdneho rozhodnutia. V praxi sme v tejto súvislosti svedkami permanentných odročovaní súdnych pojednávaní za účelom vykonávania nepodstatných alebo nadbytočných dôkazov a úkonov. Na druhej strane však nemožno opomenúť, že dokazovanie nie je možné ukončiť vtedy, ak dôkazné prostriedky existujú a nie sú vyčerpané. V praxi je preto ťažké preukázať, že sudcovská nezávislosť sa môže dostať do rozporu s ďalšou ústavnou povinnosťou – prerokovať vec bez zbytočných prieťahov. Aj v týchto súvislostiach je namieste klásť si otázky kvality výberu sudcov v zmysle ich morálnej a mravnej integrity. Osobitnú úlohu tu zohráva vnútorné svedomie sudcu, ktorým sa riadi pri výkone svojho povolania. To by mu nemalo dovoliť, aby postupy smerujúce k prieťahom v konaní využíval vo svojej profesionálnej praxi. Sudcovia si musia uvedomiť, že neodôvodnené prieťahy v konaní oslabujú dôveru občanov v nezávislosť a nestrannosť súdov, ako aj autoritu samotného sudcu. Sudcovia nevykonávajú slobodné povolanie, ale reprezentujú pri výkone súdnictva štát, preto nemožno vylúčiť ani stav, že občania sa v dôsledku nekvalitnej práce sudcov dostávajú pri realizácii svojich právom chránených záujmov do rozporu priamo so štátom. Negatívnym odrazom takýchto postupov je najmä využívanie neštátnych a nelegálnych postupov na tzv. „efektívnejšiu“ ochranu svojich práv a záujmov. Žiaľ v praxi sú takéto prejavy neustále prítomné.

V súvislosti s pasívnym výkonom súdnictva sa u časti sudcov prejavuje neochota permanentného vzdelávania sa. To môže niekedy vyústiť do neschopnosti sudcu vydať konečné rozhodnutie. Tieto otázky sú dnes mimoriadne aktuálne, majú hlbšie korene a súvisia s nekvalitným právnickým vzdelávaním a úrovňou niektorých škôl poskytujúcich spoločenskovedný a nadvstavbový základ právnického štúdia, vrátane špecializácie právnikov. Chabé teoretickoprávne základy niektorých sudcov tak prispievajú k obmedzeniam pri interpretácii a aplikácii práva v nimi prejednávaných a rozhodovaných veciach. Dôsledkom sú potom rôznorodý výklad a aplikácia zákona v podobných

prípadoch. Ide o porušenie idey spravodlivosti, ktorá si vyžaduje, aby sa podobné prípady posudzovali a rozhodovali na súde rovnako.

Nekvalitná práca sudcu má vždy negatívne dôsledky. Tie môžu byť rôzne podľa obsahu právneho pomeru, ktorý je predmetom súdneho konania. Najmä prieťahy v konaní sú potom okolnosti ohrozujúce podstatu práva ako normatívneho spoločenského systému, vrátane jeho funkcionálneho pôsobenia v zmysle zachovania homeostázy a zníženia spoločenskej entropie. Právnym prostriedkom nápravy takéhoto stavu je popri fungujúcom súdnom systéme aj možnosť využiť právne prostriedky v podobe ústavnej sťažnosti adresovanej Ústavnému súdu Slovenskej republiky, resp. na Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu.

Predpokladom kvalitnej práce sudcu je jeho zodpovedný prístup (ešte ako čakaťa) k praktickej aj teoretickej príprave počas celej justičnej praxe a jej úspešné završenie justičnou skúškou. Medzi ňou a reálnym výkonom práce sudcu by mal byť kontinuálny prechod. Dlhšie časové obdobie, ktoré uplynie medzi justičnou skúškou a sudcovskou praxou, najmä ak osoba počas neho nepôsobí v právnej praxi, sa môže výraznou mierou podpísať na znížení kvality práce sudcu v počiatocnom období jeho nástupu do praxe. Taktiež sa eviduje nedostatočná praktická pripravenosť tých osôb, ktoré prišli do justície z iného ako justičného prostredia (napr. advokátov, prokurátorov)⁶¹.

Pre sudcu je však mimoriadne dôležité sústavné vzdelávanie sa. Je to odôvodnené nielen prijímaním nových právnych predpisov, resp. noviel už existujúcich právnych predpisov, ale aj vývojom interpretácie práva. Významnú úlohu v tomto smere zohráva najmä judikatúra (súdne precedensy)⁶² a jej poznanie sudcami aplikujúcimi právo.

Dôležitú úlohu v celoživotnom vzdelávaní sudcov plní už šesť rokov Justičná akadémia Slovenskej republiky⁶³, ktorá bola zriadená zákonom č. 548/2003 Z. z. o Justičnej akadémii. Ide o nezávislú vzdelávaciu inštitúciu s celoštátnou pôsobnosťou, ktorá zabezpečuje, organizuje a vykonáva vzdelávanie sudcov, prokurátorov a súdnych

⁶¹ Podľa správy citovanej v poznámke č. 42, s. 5.

⁶² K súdnym precedensom pozri bližšie v časti C, bod 2.

⁶³ Tento zákonný stav bol zmenený schválením novely zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach Národnou radou Slovenskej republiky dňa 8. 12. 2010 (do dňa zadania rukopisu do tlače ešte nebola publikovaná v Zbierke zákonov), ktorá vo svojom § 35 ods. 2 pripúšťa, aby vzdelávanie sudcov zabezpečovali tuzemské a zahraničné vzdelávacie inštitúcie. Novovzniknutý právny stav treba označiť za nevhodný a neprospešný, ohrozujúci nezávislosť súdnictva pertraktovanú Magnou chartou sudcov (schválenou Poradnou radou európskych sudcov dňa 17. 11. 2010) práve aj na úseku ich vzdelávania.

úradníkov (§ 3 ods. 1 cit. zákona)⁶⁴ a súčasne zabezpečuje, organizuje a vykonáva odbornú prípravu a vzdelávanie justičného čakatela, vzdelávanie právneho čakatela prokuratúry a odbornú prípravu vyššieho súdneho úradníka (§ 3 ods. 2 cit. zákona), a to prostredníctvom svojich, ale najmä externých⁶⁵ členov pedagogického zboru.

Napriek snahe štátu zabezpečovať celoživotné vzdelávanie sudcov, rozhodujúcu úlohu bude zohrávať ich osobná zodpovednosť v oblasti samo štúdia.

Druhým predpokladom kvalitnej práce sudcu je jeho pripravenosť na každý prípad osobitne. V prvom rade to znamená podľa možnosti čo najpodrobnejšie naštudovanie skutkového stavu, od ktorého sa potom odvíja okruh právnych noriem (hmotnoprávnych aj procesnoprávnych), ktorých aplikácia bude potrebná. Na správnu aplikáciu právnej normy sa zase vyžaduje potrebná znalosť jej obsahu, ale aj jej interpretácie. Pokiaľ túto znalosť príslušný sudca nemá, je jej štúdium nevyhnutnosťou. Zodpovedný, resp. nezodpovedný, prístup sudcu k podmienke znalosti skutkovej alebo právnej stránky prípadu, môže byť priamoumerný zákonnosti, resp. nezákonnosti, rozhodnutia vydaného ho vo veci.

Aplikácia niektorých zákonných ustanovení je však ponechaná viac-menej na úvahu súdu. Štúdium právnej normy sa tak stáva prakticky irelevantným. Takýmto ustanovením, ktorý umožňuje sudcovi každý prípad posúdiť individuálne podľa zásad spravodlivosti (ekvity), je najmä § 3 ods. 1 OZ, ktorý ustanovuje, že každý výkon subjektívneho práva musí byť v súlade s dobrými mravmi. Skúsenosti z praxe ukazujú, že slovenské sudy využívajú toto ustanovenie iba sporadicky. V každom prípade však platí, že aplikácia ust. § 3 ods. 1 OZ nesmie byť v súdnej praxi mechanická.

Korektná aplikácia zásady dobrých mravov je jedným z parametrov právneho štátu, ktorý podmieňuje vymožitelnosť práva. Táto zásada má dopad i na zmluvné vzťahy, ktorých účastníci využili v rámci zmluvnej autonómie možnosť odchýliť sa od dispozitívnej normy (pozri § 2 ods. 3 OZ), ale dopad zmluvného konsenzu na právne postavenie jednej zo strán zmluvy je výrazne negatívny. Vo všeobecnosti možno povedať, že ustanovenie § 3 ods. 1 OZ predstavuje korekciu starej zásady rímskeho práva, že kto užíva svoje právo nikomu nekrivdí (*qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam*).

⁶⁴ V poslednom období sa v záujme zjednotenia vzdelávania na jednu úroveň vedú úvahy o rozšírení vzdelávania aj na exekútorov a prípadne aj notárov.

⁶⁵ V súčasnosti má Justičná akadémia SR 109 externých členov z radov sudcov, prokurátorov a odborníkov z akademického prostredia.

Pri aplikácii ustanovenia § 3 ods. 1 OZ platia určité pravidlá, najmä:

- a) ustanovenie § 3 ods. 1 OZ sa týka iba výkonu práva, ktoré vyplýva z hmotnoprávneho prepisu;
- b) aplikácia ustanovenia § 3 ods. 1 OZ nesmie viesť k oslabeniu princípu právnej istoty;
- c) ustanovenie § 3 ods. 1 OZ je potrebné použiť v rámci voľnej úvahy súdu;
- d) ustanovenie § 3 ods. 1 OZ nemožno použiť, ak aplikácia príslušnej právnej normy vedie k tomu istému výsledku;
- e) aplikáciu § 3 ods. 1 OZ je potrebné odmietnuť, ak sa má prostredníctvom neho uprednostniť slabšie právo oproti silnejšiemu právu (napr. právo detencie pred právom držby);
- f) výkon práva podľa § 3 ods. 1 OZ sa týka len existujúceho subjektívneho práva alebo povinnosti, nie práv a povinností, ktoré môžu vzniknúť v budúcnosti;
- g) pri aplikácii ustanovenia § 3 ods. 1 OZ treba prihliadať aj na to, ako sa správa účastník právneho vzťahu, ktorý sa dovoľáva dobrých mravov;
- h) ustanovenie § 3 ods. 1 OZ nemožno použiť, ak dôsledky nedovoleného správania účastníka právneho vzťahu výslovne rieši právny predpis.

Ad a) Námiетка výkonu práva v rozpore s dobrými mravmi sa týka *výkonu hmotnoprávneho oprávnenia*, ktoré je upravené predovšetkým v Občianskom zákonníku, netýka sa výkonu procesných práv. Preto napr. nemožno za rozpor s dobrými mravmi považovať správanie sa účastníkov v priebehu vlečúceho sa sporu, pretože tam ide o realizáciu ich zákonom ustanovených práv v súdnom konaní. Medzi procesné práva však nepatrí právo vzniesť námietku premlčania (pozri § 100 ods. 1 OZ). Preto ustanovenie § 3 ods. 1 OZ, podľa ktorého výkon práv nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi, platí aj pre výkon práva vzniesť námietku premlčania⁶⁶.

Ad b) Judikatúra zdôrazňuje, že použitie korektívu „dobré mravy“ pri výkone práva za účelom dosiahnutia idey spravodlivosti (*aequum en bonum*) nesmie viesť v konkrétnom prípade na druhej strane k oslabeniu princípu právnej istoty (bezpečnosti) občianskoprávneho styku a nesmie neprimerane oslabovať subjektívne práva účastníkov vyplývajúcich z právnych noriem.

Ad c) Ustanovenie § 3 ods. 1, ktoré v Občianskom zákonníku zakotvuje pojem dobrých mravov, je v medziach zákona vždy potrebné aplikovať na základe *voľnej úvahy súdu*. Úvaha súdu musí byť podložená dôkladnými skutkovými zisteniami a súčasne

⁶⁶ Podobne nález Ústavného súdu ČR z 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/1995, uverejnený v SbUS zv. 7, pod č. 6.

musí presvedčivo dokladať, že tieto zistenia dovoľujú – v konkrétnom prípade – záver o súlade či nesúlade daného výkonu práva s dobrými mravmi⁶⁷. Na druhej strane použitie ustanovenia § 3 ods. 1 OZ nemôže súd vylúčiť na základe úvahy, že taký výkon práva, ktorý zodpovedá zákonu, je vždy v súlade s dobrými mravmi (*neminem laedit, qui iure suo utitur*).

Ad d) Ustanovenie § 3 ods. 1 OZ o tom, že výkon práv a povinností z občianskoprávných vzťahov nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi, sa nepoužije, ak priama aplikácia príslušného ustanovenia zákona vedie k tomu istému výsledku, ku ktorému má viesť použitie § 3 ods. 1 OZ.

Ad e) Pri aplikácii § 3 ods. 1 OZ treba rešpektovať zásadu, že prednosť má vždy silnejšie právo pred slabším právo, okrem prípadu, že by išlo o prípad extrémneho zásahu do slabšieho subjektívneho práva, resp. dokonca o zneužitie silnejšieho práva. V prípade stretu rovnocenných práv je na úvahe súdu, ktorému právu dá za daných okolností prednosť. Napr. zamietnutie vlastníckej žaloby pre rozpor výkonu vlastníckeho práva s dobrými mravmi prichádza do úvahy výnimočne, pokiaľ výkon práva na ochranu vlastníctva vážne poškodí užívateľa veci bez toho, že by vlastníčkovi priniesol zodpovedajúci prospech a vyhovie žalobe by sa týkalo zvlášť významného záujmu žalovaného⁶⁸.

Ad f) Ustanovenie § 3 ods. 1 OZ možno aplikovať len na výkon *existujúceho práva (povinnosti)*. Aktom aplikácie práva nemožno založiť doposiaľ neexistujúcu povinnosť. Tiež ním nemožno založiť ani právo, možno len odoprieť ochranu jeho výkonu. V zmysle názoru súdnej praxe na základe ustanovenia § 3 ods. 1 OZ, podľa ktorého výkon práv a povinností, vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi, nemožno zakladať súdnym rozhodnutím doteraz neexistujúce povinnosti vlastníka. Uvedený postup by viedol k porušeniu čl. 13 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 a 2 Ústavy SR. Dispozičné vlastnícke právo možno len výnimočne obmedzovať zákonom; také obmedzenie musí rešpektovať zásadu, podľa ktorej vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu⁶⁹.

Ad g) Pri aplikácii § 3 ods. 1 OZ nemôže zostať bokom otázka, či a nakoľko ten, ktorý z účastníkov právneho vzťahu, ktorý sa dovoľáva rozporu s dobrými mravmi podľa citovaného ustanovenia, vyvinul dostatočnú mieru starostlivosti a predvídavosti pri

⁶⁷ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 25. 9. 2002, sp. zn. 28 Cdo 115/2002.

⁶⁸ Pozri nález Ústavného súdu ČR z 28. 8. 2001, sp. zn. I. ÚS 528/1999.

⁶⁹ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 3 Cdo 49/1996.

uzavieraní konkrétneho právneho vzťahu, a to najmä s prihliadnutím na dôsledky plynúce z ustanovení pozitívneho práva a z variant, ktoré mu úprava (ku ktorej pristúpil) môže v budúcnosti priniesť. Posúdenie súvisí s dôsledkami aplikácie zásady „*vigilantibus iura*“, teda zásady, podľa ktorej je každý zodpovedný za náležitú mieru predvídavosti a opatrnosti pri uzavieraní záväzku, do ktorého vstupuje⁷⁰.

Ad h) Ustanovenie § 3 ods. 1 OZ zakotvuje povinnosť zachovávať dobré spoločenské vzťahy aj za tých okolností, ak konkrétne povinnosti nie sú vyjadrené v právnom predpise, ale vyplývajú iba z dobrých mravov. Aplikáciu ustanovenia § 3 ods. 1 OZ je potrebné chápať vždy v súvislosti s konkrétnou úpravou jednotlivých právnych vzťahov, vyjadrenou výslovne v ustanoveniach právnych predpisov. Pokiaľ osobitný právny predpis rieši napr. dôsledky právnej úpravy o reštitúciách, súdnych a mimosúdnych rehabilitáciách, potom tieto dôsledky nemožno nahrádzať ani podstatne modifikovať použitím ustanovenia § 3 ods. 1 OZ.

***Ad 6) Úroveň právneho vedomia účastníkov hmotnoprávneho vzťahu,
zodpovednosť subjektov pri uzatváraní hmotnoprávnych vzťahov,
ochota účastníkov hmotnoprávneho vzťahu správať
sa v súlade s právnym poriadkom***

Ide o subjektívny faktor na strane nositeľa subjektívneho práva a povinnosti, ktorý významnou mierou rozhoduje o úspechu, resp. neúspechu, v prípadnom súdnom konaní. Ani pochopenie alebo súcití sudcu nie je schopný reparovať nedostatky spôsobené neznalosťou alebo nedbalosťou subjektu právneho vzťahu pri zakladaní svojich práv a povinností. Hoci každý musí znášať následky svojho správania, pretože každý je zodpovedný za náležitú mieru predvídavosti a opatrnosti pri uzavieraní záväzku⁷¹, do ktorého vstupuje, spravidla zo svojho neúspechu napokon viní nie seba, ale sudcu alebo celú súdnu mašineriu.

Nie je zriedkavý jav, že sa subjekty pri vstupovaní do právnych vzťahov neporadia vopred s osobou znalou práva, ale vyhľadajú ju až keď nastane reálny problém. Perfektná príprava právneho úkonu by pritom v zmysle zásady „dobré zmluvy robia dobrých priateľov“ mohla úplne eliminovať možnosť vzniku problému, alebo aspoň zvýšiť šance na úspech oprávnenej osoby v prípadnom súdnom spore. Ak osoba vyhľadá právnu pomoc až keď je jej právo premlčané, čo sa tiež stáva, je názor o premene povinnosti len na naturálnu obligáciu pre ňu často nepochopiteľný a neakceptovateľný.

⁷⁰ Pozri rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 30. 6. 2002, sp. zn. 28 Cdo 848/2002.

⁷¹ Porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 30. 6. 2002, sp. zn. 28 Cdo 848/2002.

Ani tá najperfektnjšia zmluva však neochráni oprávnenú osobu v prípade, ak povinný subjekt už pri uzatváraní zmluvy koná nečestne, s úmyslom získať pre seba prospech na úkor druhej osoby. Ak navyše nemá majetok, ktorý by sa jej mohol postihnúť na uspokojenie oprávneného, nepomôže ani najdokonalejší právny systém.

Úspech oprávneného pri uspokojení jeho práva povinným či už dobrovoľne alebo prostredníctvom vymáhania súdnou alebo mimosúdnou cestou preto v značnej miere závisí od výberu osoby, s ktorou vstupuje do právneho vzťahu.

Ad 7) Včasnosť zásahu účastníka hmotnoprávneho vzťahu proti porušovateľovi

Včasnosť zásahu, ako subjektívny faktor, môže mať za určitých okolností významný vplyv na vymožitelnosť práva. Možno právom povedať, že čím je zásah oprávneného subjektu zameraný na ochranu jeho práva urobený neskôr, tým môže mať menší efekt (účinnok), alebo nemusí mať účinok žiaden⁷².

Zásah alebo ochrana by sa preto nemala odkladať na neskôr. Prípadný úspech však môže závisieť nielen od času, ale aj od spôsobu, ktorý na ochranu svojho práva oprávnená osoba zvolí. Niekedy môže postačiť obyčajná výzva adresovaná povinnej osobe, uznanie dlhu alebo spísanie notárskej zápisnice ako exekučného titulu podľa § 41 ods. 2 písm. c) Ex. por., niekedy zase ochrana poskytnutá obcou podľa § 5 OZ alebo svojpomoc⁷³, inokedy môže postačiť mediácia vykonávaná podľa zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii, zmierovacie konanie v rámci činnosti súdu pred začatím konania podľa § 67 a nasl. OSP alebo nariadenie predbežného opatrenia podľa § 74 a nasl. OSP. Veľmi často je však potrebné až súdne rozhodnutie, no treba povedať, že ani finálna ochrana, poskytovaná v rámci exekúcie, nemusí viesť k uspokojeniu oprávnenej osoby.

Ad 8) Kvalita žaloby podanej na súd a zodpovedné správanie sa subjektu v priebehu konania

Žaloba podaná na súd musí obsahovať náležitosti predpísané v § 79 ods. 1 v spojení s § 42 ods. 3 OSP. Pri absencii niektorej z náležitostí alebo jej nepresnosti je žalobca povinný žalobu na výzvu súdu doplniť alebo opraviť. Ak výzve súdu nevyhoví a súčasne

⁷² Napríklad ak sa právo premičí a dlžník vznesie námietku premičania, nemožno premičané právo veriteľovi priznať (§ 100 ods. 1 OZ). Alebo ak ide o stavbu na cudzom pozemku (tzv. neoprávnenú stavbu) a neprichádza do úvahy nariadenie jej odstránenia (§ 135c OZ).

⁷³ Bližšie k tomu pozri v časti B.

ide o taký nedostatok žaloby, pre ktorý nemožno v konaní pokračovať, bude to mať pre žalobcu negatívny dôsledok, ktorý sa prejaví v odmietnutí žaloby. Bez vecného prejednávania veci sa teda konanie o uplatnenom nároku ukončí. Nebráni to samozrejme tomu, aby si žalobca mohol uplatniť ten istý nárok opäť novou žalobou.

Popri dodržaní zákonom predpísaných náležitostí treba venovať osobitnú pozornosť aj petitu žaloby. V zmysle § 153 ods. 2 OSP totiž súd nemôže prekročiť návrhy účastníkov a prisúdiť viac, než čoho sa domáhajú (nemôže ísť ultra petitem partium), aj keby z dokazovania vyplynulo, že má účastník nárok na plnenie vo väčšom rozsahu ako požaduje v žalobe, resp. vo vzájomnom návrhu (napr. ak by žaloval iba istinu, no mal by nárok aj na úroky alebo úroky z omeškania). Korigovať nekvalitný petit môže súd vo svojom rozhodnutí iba v konaniach, ktoré možno začať aj bez návrhu (konania vymenované najmä v § 81 ods. 1 OSP, ale aj v iných ustanoveniach, napr. v § 175x ods. 2 alebo v § 185 OSP) alebo ak z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vyrovnania vzťahu medzi účastníkmi⁷⁴. Tiež súd nemôže priznať ani niečo iné čo nevyplýva z petitu. Tak sa môže stať, že žalobca síce absolvuje celé súdne konanie, dokonca úspešne, ale výsledok, ktorý dosiahne v konaní, teda výrok meritórneho rozhodnutia, nesplní jeho očakávaný cieľ. Ako príklad možno spomenúť napr. rozsudok, ktorým súd vyhovel žalobe na určenie, že žalovaný nie je vlastníkom nehnuteľnosti. Z takéhoto rozsudku totiž nemožno vyvodiť, že vlastníkom nehnuteľnosti je žalobca (žalobca mal žalovať o určenie, že on je vlastníkom nehnuteľnosti).

Základným predpokladom úspechu v konaní je zodpovedné správanie sa účastníka konania. Ťažisko spočíva v uvedení všetkých rozhodujúcich skutočností (t. j. v splnení si povinnosti tvrdenia), ale hlavne v ich preukázaní dôkaznými prostriedkami (t. j. v unesení dôkazného bremena po predchádzajúcom splnení si dôkaznej povinnosti) a to v časovom úseku vymedzenom zákonom pod sankciou nemožnosti ich neskoršieho uplatnenia (okrem výnimiek, ktoré zákon pripúšťa). Časové obmedzenie pre prednášanie nových skutočností a navrhovanie nových dôkazných prostriedkov je všeobecné a osobitné. Všeobecné obmedzenie platné pre všetky konania je vymedzené vyhlásením uznesenia o skončení dokazovania, resp. vyhlásením rozhodnutia vo veci samej, ak sa vec prejednávala bez pojednávania (§ 120 ods. 4 OSP). Osobitné obmedzenie platné iba v konaniach taxatívne vypočítaných v § 118a OSP (napr. v konaniach vo veciach ochrany osobnosti, v sporoch vyvolaných alebo súvisiacich s konkurzom a reštrukturalizáciou atď.) je, až na výnimky, vymedzené skončením prvého pojednávania.

⁷⁴ Bližšie k tomu pozri ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S.: Občiansky súdny poriadok. Komentár. C. H. Beck. Praha 2009, s. 400.

Úspech účastníka v konaní je však závislý aj od plnenia si ďalších procesných povinností. Napríklad u žalovaného môže byť závislý od splnenia si povinnosti písomne sa vyjadriť k žalobe a uviesť rozhodujúce skutočnosti na svoju obranu pod sankciou rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie (kontumačným rozsudkom) podľa § 114 ods. 3 a 4 OSP, resp. písomne sa vyjadriť k žalobe a dostaviť sa na pojednávanie, opäť pod sankciou rozhodnutia rozsudkom pre zmeškanie, tento raz však podľa § 153b OSP.

Úspech účastníka v konaní môže závisieť aj od využívania procesných práv, napr. práva dať sa zastúpiť advokátom, práva požiadať o oslobodenie od súdneho poplatku, práva požiadať o odpustenie zmeškania lehoty, práva podávať opravné prostriedky a tak ďalej.

Naopak, neúspech ktoréhokoľvek z účastníkov môže byť zapríčinený jeho ľahostajným prístupom napr. k preberaniu doručovaných súdnych písomností alebo úmyselným vyhýbaním sa doručeniu súdnej písomnosti, resp. odmietnutím jej prevzatia, pričom budú splnené zákonné podmienky na nastúpenie fikcie doručenia (napr. podľa § 46 ods. 2, § 47 ods. 2, § 48 ods. 2 až 4, § 49 ods. 3 a § 50 OSP).

Za negatívny jav treba jednoznačne označiť nedostatočnú prípravu účastníkov konania, resp. ich zástupcov, na pojednávanie, čo vedie k odročovaniu pojednávania, nespolicovanie účastníkov so súdom, ich ignorovanie až obštrukcie. Pokiaľ ide o obštrukcie zo strany advokátov, je potrebné sa z tohto pohľadu zaoberať aj prípadnými zmenami advokátskych taríf⁷⁵.

Ad 9) Zákonné, spravodlivé a presvedčivé súdne rozhodnutie

Medzi základné predpoklady vymožitelnosti práva a právneho štátu patrí zásada, že každé súdne rozhodnutie musí byť nielen zákonné, ale súčasne i spravodlivé a presvedčivé. Rozhodnutie súdu, ktoré sa doručuje účastníkom v písomnej forme, je nielen zrkadlom práce každého jednotlivého sudcu po ukončení súdneho konania, ale súčasne i dokladom o tom, že právny štát je schopný zabezpečiť výkon spravodlivosti

⁷⁵ Index poznatkov z odbornej porady organizovanej predsedníčkou Ústavného súdu SR, za ďalšej účasti ministerky spravodlivosti SR, predsedu Najvyššieho súdu SR, generálneho prokurátora SR, verejného ochrancu práv, predsedu Slovenskej advokátskej komory, konanej dňa 7. decembra 2009 s tematickým obsahom: „Aplikačné problémy ústavného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietáhov v súdnom konaní podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd pri zohľadnení judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu“, s. 4.

v stanovenom poriadku a čase a v súlade so zásadou spravodlivosti; každé súdne rozhodnutie musí byť presvedčivé.

Uvedený cieľ sa dosiahne najmä vtedy, ak každé súdne rozhodnutie bude zodpovedať požiadavkám materiálneho (nie formálneho) právneho štátu. Preto musí súd pri aplikácii a výklade právnych noriem vychádzať z materiálneho chápania práva a zákona.

Úlohou sudcov v podmienkach materiálneho právneho štátu je nachádzanie riešenia, ktoré by zabezpečovalo realizáciu práv účastníkov sporu a ak to nie je možné, rozhodnúť v súlade s ideou spravodlivosti⁷⁶. Mechanická a formálna aplikácia právnych noriem je v rozpore so zásadou právneho štátu a jeho výsledok – nepresvedčivé rozhodnutie môže vyvolať dojem, že štát nie je schopný zabezpečiť poriadok a rešpektovanie zákona.

Formálnemu chápaniu zákona zodpovedá doslovný výklad zákona (*interpretatio legis declarativa*). V súdnej praxi ide o taký výklad právnej normy, ktorý presne zodpovedá slovnému vysvetleniu jej obsahu (*verbálny výklad*). V praxi mnohých súdov je tento výklad preferovaný ako jediný správny (hovorí sa mu aj ako tzv. normatívny výklad). Treba však pripomenúť, že súd nie je absolútne viazaný doslovným znením zákonného ustanovenia, ale sa od neho smie a musí odchyliť v prípade, keď si to vyžaduje zo závažných dôvodov účel zákona, systematická súvislosť alebo niektorá zo zásad súkromného práva a princípov, ktoré majú svoj základ v ústavne konformnom právnom poriadku. Je potrebné sa pritom vyvarovať ľubovôli; rozhodnutie súdu sa musí zakladať na racionálnej argumentácii⁷⁷. V praxi súdov by sa preto mala uplatňovať zásada platná od čias rímskeho práva, podľa ktorej dobrý sudca rozhoduje v súlade so zásadou spravodlivosti a pravdy a preferuje spravodlivosť pred striktnou aplikáciou zákona (*bonum iudex secundum aequum et bonum iudicat, et aequitatem stricto juri praefert*).

Ad 10) Ochota a súčasne schopnosť povinného subjektu plniť na základe exekučného titulu

Získanie exekučného titulu, ktoré zaväzuje na určité plnenie (peňažné alebo nepeňažné), je iba čiastočným úspechom oprávnenej osoby. O svojom naozajstnom úspechu môže hovoriť väčšinou až vtedy, ak jej povinná osoba sama alebo prostredníctvom iného subjektu splní svoju povinnosť. Ak nesplnenie povinnosti závisí iba od vôle (neochoty) povinnej osoby plniť, potom úspech oprávnenej osoby, ktorá sa

⁷⁶ Porovnaj nález Ústavného súdu Českej republiky z 2. 11. 2009, sp. zn. II. ÚZ 2048/09.

⁷⁷ Porovnaj nález Ústavného súdu Českej republiky zo 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/1996.

domáha ďalšej ochrany svojho už judikovaného nároku prostredníctvom exekúcie, by mal byť istý. Exekučný poriadok totiž poskytuje exekútorovi cez využitie rôznych spôsobov exekúcie, prípadne aj ich vzájomnú kombináciu, dostatočný priestor na to, aby z majetku povinného aj proti jeho vôli pohľadávku oprávneného uspokojil. Pokiaľ ale príčinou nesplnenia povinnosti zo strany povinnej osoby je jej faktická neschopnosť plniť, ostane víťazstvo oprávnenej osoby iba v morálnej rovine. Proti nemajetnosti povinného je totiž súčasná právna úprava exekúcie bezmocná. Ak sa dalo zabrániť nemajetnosti skôr, mal oprávnený ešte pred začatím súdneho konania, príp. aj počas neho, podať návrh na nariadenie predbežného opatrenia, ktorým by sa dlžníkovi (žalovanému) zabránilo nakladať u určitými vecami alebo právami, ktoré by sa následne v exekučnom konaní dali postihnúť a z ich vyťažku uspokojiť oprávneného. Tiež by sa veriteľ mohol v prípade odporovateľného právneho úkonu domáhať, ale iba v samostatnom konaní, vyslovenia jeho neúčinnosti, čo by v konečnom dôsledku mohlo viesť k uspokojeniu veriteľa. Právny poriadok teda možnosti poskytuje, je však len a len na veriteľovi, ako zodpovedne sa postaví k právnemu úkonu, na základe ktorého mu pohľadávka vznikne a tiež aj k celému procesu jej vymáhania.

Ad 11) Náprava zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva tých práv, ktoré boli ohrozené a porušené pri vnútroštátnej aplikácii práva

Členské štáty Rady Európy zriadili - s cieľom efektívnej ochrany ľudských práv, ktoré sú obsiahnuté v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý bol oznámený v Zbierke zákonov pod č. 209/1992 Zb. (ďalej len Dohovor) – nadštátny orgán súdneho typu, ktorým je Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len Európsky súd) so sídlom v Štrasburgu. Podstatnou charakteristikou činnosti Európskeho súdu je reálna náprava subjektívnych práv ohrozených a porušených v dôsledku nesprávnej a chybnjej vnútroštátnej aplikácie práva. K samotnému porušeniu práv chránených Dohovorom môže dôjsť či už konaním alebo nekonaním, ktoré je v rozpore s vnútroštátnym právnym poriadkom, ale aj takým, ktoré je s ním v súlade, pričom vnútroštátny predpis nie je v zhode s ľudskoprávnu ochranou obsiahnutou v Dohovore. Ochrana sa vzťahuje na fyzické a právnické osoby. Predmetom ochrany sú základné práva a slobody vrátane práva na spravodlivý súdny proces, ktorý predstavuje základný predpoklad ochrany ohrozených a porušených subjektívnych práv v každom právnom štáte.

Právo na spravodlivý súdny proces patrí v ponímaní Európskeho súdu medzi kľúčové predpoklady uplatnenia subjektívnych práv, bez ktorého by sa stala utópiou aj vymožitelnosť práva. Precedensy publikované Európskym súdom podľa článku 6 Dohovoru nemajú relevanciu iba vo vzťahu k uplatneniu ľudských práv a slobôd prostredníctvom Európskeho súdu, ale sú plnohodnotnou súčasťou procesných

predpisov, a to tak Trestného poriadku ako aj Občianskeho súdneho poriadku. Judikatúra Európskeho súdu tak určuje vlastne ďalšie, európskym hodnotám chráneným Dohovorom vlastné procesné princípy súdneho konania. Z hľadiska ich významu pre vnútroštátny slovenský právny poriadok ide svojou povahou o ústavnoprávne princípy, ktoré sú nadradené Občianskemu súdnemu poriadku a Trestnému poriadku. Navyiac judikatúra súdu rozšírila tieto princípy aj na iné ako súdne konania. V konkrétnostiach ide o konanie pred ústavným súdom, exekučné konanie a správne konanie. Ohľadne porušenia práva na spravodlivý súdny proces tvoria sťažnosti podávané na Európsky súd absolútnu väčšinu.

Judikatúra Európskeho súdu chápe právo na spravodlivý súdny proces v dvoch základných rovinách ako 1. právo na prístup k súdu a 2. právo na spravodlivé súdne konanie.

Právo na prístup k súdu sa spája predovšetkým so zabezpečením procesných a súdno-organizačných záruk sudcovskej nezávislosti v zmysle tzv. javovej stránky nestrannosti súdov. Súdna sústava tak musí zabezpečiť každému prístup na tieto súdy, ktoré nielenže musia byť reálne nezávislé, ale musia sa takými aj javiť navonok. Úplná jurisdikcia súdov tvorí ďalšiu imanentnú súčasť práva na prístup k súdu. Osobitne aktuálna sa stala táto požiadavka Európskeho súdu najmä vo vzťahu k správne súdnictvu. Aj na základe judikatúry Európskeho súdu (napr. Fischer c. Rakúsko, 1993, Schmutzer c. Rakúsko, 1993) slovenský zákonodarca pristúpil k reforme správneho súdnictva. Z pohľadu požiadavky úplnej jurisdikcie sú súdy oprávnené posudzovať voľnú úvahu správneho orgánu, najmä však preskúmavať rozhodnutia správnych orgánov tak po právnej, ako aj skutkovej stránke.

Princípy spravodlivého súdneho konania upravené Dohovorom a konkretizované judikatúrou Európskeho súdu sa vzťahujú na všetky druhy konaní, v ktorých dochádza k ochrane subjektívnych práv a povinností ich nositeľov. Niektoré z princípov sa však vzťahujú iba na určité druhy konaní, najmä trestné konanie. Naproti tomu všeobecnú povahu majú princípy kontradiktórnosti súdneho konania, osobnej prítomnosti na konaní, zákaz diskriminácie vlastnej osoby, princíp rovnosti zbraní vzťahujúci sa k rovnakému procesnoprávnemu postaveniu účastníkov ako aj spôsobu a rozsahu dokazovania.

Osobitnú povahu má z princípov požiadavka na rýchlosť súdneho konania, kde sa vždy zohľadňuje aj individuálnosť predmetného prípadu. Štrasburské orgány ochrany práva boli nútené s ohľadom na prieťahy v konaní, ktoré sú vôbec najčastejšie namietaným porušením Dohovoru, vytvoriť kritériá pre posudzovanie rýchlosti súdneho konania (pozri výklad uvedený pod bodom 3).

V súlade s článkom 34 Dohovoru môže Európsky súd prijať sťažnosť aj od jednotlivca, mimovládnej organizácie, či skupiny osôb, a to všetko za predpokladu, že sa tieto osoby považujú za poškodené práve v dôsledku práv priznaných Dohovorom. Nie je preto vylúčené ani podanie na Európsky súd zo strany jednotlivca, ktoré smeruje voči štátu ako členovi Dohovoru, v ktorom bude jednotlivec namietat', že práve zo strany štátu došlo k porušeniu práva na spravodlivý súdny proces, t. j. práva, ktoré je garantované Dohovorom. Z pohľadu európskeho zmluvného práva ide o zásadnú odlišnosť systému Európskeho dohovoru od klasického medzinárodného práva. Výnimočnosť systému sa prejavuje v tom, že jednotlivec sa stáva subjektom medzinárodného práva tým, že iniciuje pred medzinárodným súdom konanie, ktorého cieľom je priame sankcionovanie materského štátu za to, že opomenul svoje záväzky, ktoré mu vyplývajú z medzinárodného práva. Preto správanie sa účastníkov vnútroštátneho súdneho konania samo osebe nezakladá štátu jeho zodpovednosť za neprimeranú dĺžku konania. Štát však v zmysle Dohovoru zodpovedá za prieťahy súdneho konania, ktoré spôsobili súdne, resp. iné orgány ochrany práva. V danom medzinárodnom záväzku vlastne štát zodpovedá jednotlivcom, mimovládnym organizáciám, či skupinám oprávnených osôb za zlé fungovanie a organizáciu súdneho systému vo vnútri štátu rovnako ako zodpovedá za zlé organizáciu práce toho ktorého sudcu.

Osobitnú pozornosť bude treba zrejme venovať dôkladnej analýze judikatúry Európskeho súdu v kontexte prípustnosti a súladu konaní o mimoriadnom dovolaní s článkom 6 Dohovoru a našej vnútroštátnej právnej úpravy mimoriadneho dovolania. Inštitút mimoriadneho dovolania totiž predstavuje vo svetle ustálenej judikatúry Európskeho súdu neoprávnený zásah do princípu právnej istoty, a teda aj porušenie čl. 6 Dohovoru v tých prípadoch, ak k zrušeniu právoplatného a záväzného súdneho rozhodnutia došlo na základe procesného úkonu osoby odlišnej od účastníkov konania, a to hoci aj na podnet niektorého z účastníkov konania. Z analýzy jednotlivých judikátov možno vyvodit' viaceré záväzné výkladové pravidlá smerodajné pre vnútroštátne orgány aplikácie práva:

1. Vo veci *Tripon proti Rumunsku* (rozsudok z 23. septembra 2008, § 21, § 24, § 28, § 29 a § 31), vo veci *Ryabykh proti Rusku* (rozsudok z 24. júla 2003, § 51) Európsky súd poukázal na svoju konštantnú judikatúru, pričom zdôraznil, že právo na spravodlivý súdny proces, ktoré je garantované v čl. 6 ods. 1 Dohovoru musí byť interpretované vo svetle preambuly Dohovoru, ktorá sa okrem iného hlási k princípu právneho štátu. Právny štát vo svojich základných aspektoch stojí na princípe právnej istoty, ktorý si okrem iného vyžaduje, aby tam, kde súd s konečnou platnosťou právoplatne rozhodol o merite veci, takéto jeho rozhodnutie nebolo spochybnované. Európsky súd v danej veci nepripisal

žiadnu relevanciu tomu, že obe strany mali možnosť požiadať generálneho prokurátora o zásah do ich sporu, ktorý bol súkromnoprávnej povahy. Zásah generálneho prokurátora, ktorý spôsobil, že došlo k zrušeniu právoplatného a záväzného rozhodnutia, posúdil Európsky súd tak, že došlo k porušeniu sťažovateľovho práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Navyiac, samotný zásah generálneho prokurátora označil za priťažujúci faktor, nakoľko tento štátny úradník síce konal na základe podnetu jedného z účastníkov konania, avšak samotné rozhodovanie ohľadne podania mimoriadneho dovolania spočívalo výlučne na voľnej úvahe generálneho prokurátora.

2. Vo veciach Kutepov a Anikeyenko proti Rusku (rozsudok z 25. októbra 2005, § 33), vo veci Brumărescu proti Rumunsku (rozsudok z 23. októbra 1999, § 62), vo veci Cornif proti Rumunsku (rozsudok z 11. januára 2007, § 25), vo veci SC Masinexportimport Industrial Group SA proti Rumunsku (rozsudok z 1. decembra 2005, § 36) Európsky súd opätovne dospel k názoru, že v dôsledku zrušenia právoplatného a záväzného súdneho rozhodnutia došlo k porušeniu čl. 6 Dohovoru v prípadoch, v ktorých na základe procesného úkonu osoby odlišnej od účastníkov konania, a to hoci aj na podnet niektorého z účastníkov konania, došlo k zrušeniu právoplatného a záväzného súdneho rozhodnutia. V prípadoch, v ktorých na základe podania generálneho prokurátora (resp. inej úradnej osoby rozdielnej od účastníkov súdneho konania) došlo k zrušeniu právoplatného a záväzného rozhodnutia, vyslovil názor, že išlo o zmarené súdne konania skončené vydaním súdneho rozhodnutia majúceho povahu *res iudicata*. Európsky súd dospel k záveru, že zrušenie dotknutého právoplatného a záväzného rozhodnutia má za následok porušenie práva sťažovateľa na spravodlivé súdne konanie v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Európsky súd konštatoval porušenie princípu právnej istoty a tým aj práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru v týchto prípadoch, kedy preskúmaný mimoriadny opravný prostriedok nebol prístupný pre účastníkov súdneho konania, ale bol dostupný iba pre generálneho prokurátora a v dôsledku jeho podania príslušný súd zmaril celé súdne konanie, ktoré sa skončilo právoplatným súdnym rozhodnutím, ktoré predstavovalo *res iudicata*. Uvedený záver v danom kontexte neovplyvnil ani faktor časového obmedzenia procesného úkonu generálneho prokurátora, v dôsledku ktorého došlo ku zrušeniu právoplatného súdneho rozhodnutia. Podľa Európskeho súdu ani časové obmedzenie nie je dostatočným dôvodom na to, aby sa ospravedlňovala samotná existencia takéhoto inštitútu, a ani na to, aby mohla byť vyslovená zlučiteľnosť mimoriadneho dovolania s čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Európsky súd v daných súvislostiach konkrétneho prípadu uviedol, že bez ohľadu na to, že novelou právneho predpisu došlo k zavedeniu jednoročnej lehoty na podanie mimoriadneho dovolania, tento inštitút sám o sebe stále predstavuje neoprávnený zásah do princípu právnej istoty.

3. Európsky súd vo veci Asito proti Moldavsku (rozsudok z 8. novembra 2005, § 47) ako aj vo veci Rosca proti Moldavsku (rozsudok z 22. marca 2005, § 25) sa zaoberal podobným právnym inštitútom akým je mimoriadne dovolanie upravené v Občianskom súdnom poriadku. Išlo o návrh na zrušenie, prostredníctvom ktorého disponoval generálny prokurátor možnosťou napadnúť akékoľvek konečné rozhodnutie súdu. Týmto postupom bolo možné doceliť zrušenie konečných a vykonateľných súdnych rozhodnutí, pričom Európsky súd v tejto súvislosti vyslovil, že takýto postup predstavuje porušenie právnej istoty, čo zároveň implikuje konštatovanie porušenia práva sťažovateľa na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

4. Vo veci Sitkov proti Rusku (rozsudok z 18. januára 2007, § 31) Európsky súd poukázal na § 77 rozsudku vo veci Sovtransavto Holding proti Ukrajine, podľa ktorého súdne systémy, pre ktoré je charakteristické námietkové konanie (objektion procedure), predstavujúce možnosť opakovaného zrušenia konečných rozsudkov, sú ako také nezlučiteľné s princípom právnej istoty, ktorá je jedným zo základných aspektov právneho štátu pre účely čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

5. Európsky súd vo veci Abdullayev proti Rusku (rozsudok z 11. februára 2010, § 19) a rovnako aj Sutyazhnik proti Rusku (rozsudok z 23. júla 2009) zdôraznil, že je v záujme právnej istoty, implicitne zakomponovanej v čl. 6 Dohovoru, aby právoplatné rozsudky vo všeobecnosti mali zostať „nedotknuté“. K ich zrušeniu by malo dochádzať iba výnimočne, a to za účelom nápravy zásadných väd. Podľa názoru Európskeho súdu však za zásadnú vadu nemožno považovať skutočnosť, že na predmet konania existujú dva odlišné právne názory. Takýto dôvod nie je dostačujúci ani opodstatnený pre znovu posúdenie veci. Z povahy sporovej veci vyplýva, že v civilnom súdnom konaní majú účastníci konania odlišné názory na aplikáciu hmotného práva. Nesúhlas s hodnotením veci na prvostupňovom a odvolacom súde preto nezakladá mimoriadne okolnosti, ktoré by oprávňovali zrušenie právoplatného a vykonateľného súdneho rozhodnutia za účelom nového prejednanja a rozhodnutia veci. Európsky súd preto aj v týchto veciach konštatoval porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Mimoriadny prieskum sa nesmie uplatňovať ako ďalšie zastreté odvolanie (appeal in disguise) a samotná možnosť existencie dvoch právnych názorov na predmet konania nie je dôvodom pre opätovné posúdenie veci. Odklon od tohto princípu je v zásade možný iba tam, kde je to nevyhnutné z dôvodu okolností podstatného a závažného významu.

6. Vo veci Sizintseva a ostatní proti Rusku (rozsudok z 8. apríla, § 31 a § 32) formuloval Európsky súd dôvody oprávňujúce pripustenie mimoriadneho opravného prostriedku v dôsledku nesprávneho výkladu a nesprávnej aplikácie federálneho zákona súdmi. V § 32 predmetného rozsudku Európsky súd uviedol, že absencia zásadnej vady,

ako aj nesúhlas účastníka konania s výrokom obsiahnutým v rozhodnutí prvostupňového a odvolacieho súdu, nie je okolnosťou podstatného a závažného významu, ktorá by odôvodňovala zrušenie záväzného a vykonateľného rozhodnutia a tzv. znovuotvorenie konania. Aj v danom prípade bolo zo strany Európskeho súdu konštatované porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

7. Vo veci *Ukraine -Tyumen* proti Ukrajine (rozsudok z 22. novembra 2007, § 40) sa konštatuje, že absencia akýchkoľvek osobitných okolností, ktoré by mohli odôvodňovať oprávnenosť použitia mimoriadneho opravného prostriedku, je samo o sebe postačujúca na to, aby Európsky súd vyslovil, že právo na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 Dohovoru bolo porušené.

8. Vo veci *Eugenia a Doina Duca* proti Moldavsku (rozsudok z 3. marca 2009) Európsky súd opätovne skúmal opodstatnenosť použitia mimoriadneho opravného prostriedku za účelom zrušenia súdneho rozhodnutia a prípustnosť odklonu od zachovania princípu právnej istoty, ktorá sa odvíja od prípadov, kedy v priebehu konania došlo k závažným procesným pochybeniam konajúcich súdov, t. j. k vadám konania, avšak opätovne nie v prípadoch odlišného hodnotenia skutkového stavu, resp. skutkových a právnych záverov niektorého z účastníkov konania oproti skutkovému a právnomu posúdeniu zo strany súdu v rámci riadneho konania. V danej veci sa sťažovatelia opierali o porušenie princípu právnej istoty. Mali za to, že opravné revízie konanie z hľadiska svojej podstaty predstavovalo ďalšie konanie o odvolaní (*appeal in disguise*) nakoľko I. A. a S. A. sa výlučne domáhali dosiahnuť nariadenie opätovného otvorenia veci, jej prejednanie, posúdenie a nové rozhodnutie.

9. Vo veci *Bulgakova* proti Rusku (rozsudok z 11. januára 2007, § 29) sa zo strany Európskeho súdu uvádza, že samotný Dohovor umožňuje „znovuotvorenie“ právoplatných a vykonateľných rozhodnutí v tých prípadoch, ak sa jedná o nápravu veľkých pochybení súdu, nie však iba ako ďalší inštitút predstavujúci vo svojej podstate odvolanie.

Ak vychádzame z judikatúry Európskeho súdu, vláda práva, t. j. zachovanie právnej istoty, predpokladá dôsledné dodržiavanie princípu *res iudicata*. Podľa § 159 ods. 3 OSP platí, že len čo sa o veci právoplatne rozhodlo, nemôže sa prejednávať znova. Ide o zásadnú nezmeniteľnosť meritórneho súdneho rozhodnutia, pričom k zmene alebo k zrušeniu výroku môže dôjsť iba na základe zákonom ustanoveného postupu, t. j. využitím mimoriadneho opravného prostriedku. Z relevantnej judikatúry, ktorú sme uviedli, však vyplýva aj ďalší záver, a to, že systém opravných prostriedkov v právnom poriadku každej zmluvnej strany Dohovoru musí byť nevyhnutne v súlade s požiadavkami

Dohovoru. Inak povedané, použitie mimoriadnych opravných prostriedkov je prípustné iba vo výnimočných prípadoch. Judikatúra Európskeho súdu vo vzťahu k prípadom prejednávanych zrušovaní právoplatných a záväzných súdnych rozhodnutí je ustálená a konštantná. Aj preto Európsky súd napr. vo veci Ryabikh proti Rusku (rozsudok z 24. júla 2003) uviedol, že nevidí dôvod, pre ktorý by sa mal odchýliť od svojej predchádzajúcej judikatúry a opätovne vyslovil porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Princípy právneho štátu, ako jeden zo základných prvkov demokratickej spoločnosti, sú obsiahnuté vo všetkých článkoch Dohovoru. Princípy právneho štátu sú nemysliteľné bez rešpektovania princípu právnej istoty, a to osobitne vo vzťahu k súdnym rozhodnutiam predstavujúcim res iudicata. Účastníci konania nie sú v týchto prípadoch oprávnení požadovať opätovné posúdenie právoplatného a záväzného rozhodnutia súdu iba za účelom dosiahnuť nové prejednanie, posúdenie a následné rozhodnutie vo veci. Zrušením právoplatných rozhodnutí dochádza k vytváraniu právneho prostredia, ktoré možno charakterizovať nízkou vymožitelnosťou subjektívnych práv, právnou neistotou, úpadkom dôvery v právny systém a v dôsledku toho aj dôvery v právny štát.

Odvolačiac sa na ustálenú (konštantnú) judikatúru Európskeho súdu je preto nevyhnutné v každom konkrétnom prípade posúdiť, či okolnosti prípadu, resp. dôvody uvedené generálnym prokurátorom Slovenskej republiky v mimoriadnom dovolaní, môžu byť posudzované ako zásadné pochybenia, či vady, ktoré si vyžadujú mimoriadne preskúmanie dotknutých rozhodnutí predstavujúcich veci už rozsúdené.

V zmysle judikatúry Európskeho súdu bola opodstatnenosť použitia mimoriadneho opravného prostriedku za účelom zrušenia súdneho rozhodnutia, a tým aj výnimočná prípustnosť odklonu od princípu právnej istoty uznaná v tých prípadoch, ak v priebehu konania došlo k závažným procesným pochybeniam konajúcich súdov. Za takéto závažné pochybenia možno považovať tie vady konania, ktoré v slovenskej procesualistike označujeme ako tzv. dôvody zmätočnosti konania. Ich taxatívny výpočet je ustanovený v § 243f ods. 1 písm. a) OSP v spojení s § 237 OSP a týka sa celkovo siedmich zákonom predvídaných prípadov. Ide o nasledovné dôvody prípustnosti dovolania proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu:

- a) ak sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ak ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania,
- c) ak účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený,
- d) ak v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) ak sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný,

- f) ak účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom,
- g) ak rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, okrem ak by namiesto samosudcu rozhodoval senát.

Pokiaľ nepôjde o vyššie uvedené dôvody zmätočnosti, ukazuje sa, že uplatnenie mimoriadneho dovolania v tej podobe, ako je zakotvené v našej právnej úprave, by mohlo evokovať závažné pochybnosti o jeho zlučiteľnosti a opodstatnenosti s princípmi zakotvenými v čl. 6 Dohovoru. Iná vada konania, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, ktorá je tiež dôvodom na podanie mimoriadneho dovolania podľa § 243f ods. 1 písm. b) OSP, by totiž niekedy mohla, no niekedy nemusela korešpondovať s judikatúrou Európskeho súdu. Záležalo by len od jej závažnosti.

ZÁVER:

Uvedené faktory možno rozdeliť na subjektívne a objektívne. Subjektívne faktory spočívajú v zodpovednom prístupe subjektov pri vytváraní právneho vzťahu, najmä z hľadiska formy a obsahu právneho úkonu, príp. zabezpečenia práva (t. j. v maximálnom využití ochrany, akú poskytuje platná hmotnoprávna úprava), súčasne v rýchlom a dôslednom postupe subjektov pri domáhaní sa ochrany ohrozeného alebo porušeného práva pred príslušným orgánom štátu (t. j. v maximálnom využití ochrany, akú poskytuje platná procesnoprávna úprava), v prístupe ostatných subjektov zúčastnených na konaní a napokon v zodpovednom a profesionálnom postupe sudcu prejednávajúceho vec. Objektívne faktory spočívajú jednak v hmotnoprávnej úprave, ktorá nenecháva priestor pre zneužívanie práva jedným subjektom a jednak v procesnoprávnej úprave, ktorá poskytuje reálnu a rýchlu ochranu ohrozenému alebo porušenému subjektívnemu právu. Tiež spočívajú v stabilite právneho poriadku, či už v stabilite normotvornej činnosti alebo v stabilite interpretácie práva. Zužovanie príčiny zlej vymožitelnosti práva iba na niektorý faktor by bolo nesprávne, v prípade zužovania na subjektívny faktor aj nespravodlivé a nevedlo by k náprave stavu želaným smerom. Vzájomné vzťahy medzi jednotlivými faktormi tak naznačujú, že zlepšovanie vymožitelnosti práva má svoje rezervy, no nebude to proces jednoduchý, ani krátky, ale skôr bude procesom hľadania riešení, a robenia kompromisov a pokusov.

Optimálny by bol taký stav právneho systému, ktorý by v čo najväčšom rozsahu pôsobil na vedomie nositeľa povinnosti tak, aby sa dobrovoľne správal požadovaným spôsobom a aby tento spôsob bol v rámci jeho vnútornej voľby jedinou rozumnou a pre neho výhodnou alternatívou.

Vymožitelnosť práva nemožno stotožňovať s prieťahmi v konaní. Prieťahy v konaní sú však jednou z príčin zlej vymožitelnosti práva.

Nejde teda o synonymá. Možno síce súhlasiť s názorom, že „neskorá spravodlivosť je odopretá spravodlivosť“, no len ak rýchlosť konania nejde na úkor zákonného, a teda podľa práva spravodlivého rozhodnutia.

O zlej vymožitelnosti práva sa hovorí ako o globálnom probléme našej justície, čím sa vrhá zlé svetlo na celý sudcovský stav. Podľa nášho názoru je to znevažovaním až urážkou práce väčšiny sudcov, ktorí si svoju prácu plnia zodpovedne a svedomito. Práca sudcu sa však nedá robiť rýchlo. Je ovplyvňovaná viacerými, od sudcu nezávislými skutočnosťami, najmä zložitou prípadu z hľadiska skutkového alebo právneho, limitmi (požiadavkami) stanovenými procesnoprávnymi predpismi a súčinnosťou subjektov zúčastnených na konaní. I keď väčšina konaní je sporového charakteru, kedy sa ťažisko zodpovednosti kladie a prenáša na účastníkov sporu, nemožno ani takéto konanie chápať len ako čisto formálny proces.

Už na inom mieste tejto štúdie sme uviedli, že je ťažké určiť, čo je optimálna dĺžka súdneho konania alebo aký počet sudcov je potrebný. Ak ale stav najmä reštančných vecí dlhodobo pretrváva, zrejme sa urobila chyba niekde v minulosti, ktorej následky ešte stále pociťujeme. Nemusela spočívať v nízkom počte sudcov v porovnaní s ich počtom v minulosti, ale v nízkom počte sudcov vzhľadom na legislatívne zmeny, ktoré viedli k nárastovej zaťažnosti súdov, na ktorú ich personálne obsadenie nebolo uspôsobené. V hmotnoprávnej oblasti boli takými normami napr. reštitučné zákony, v procesnoprávnej oblasti zase novela Občianskeho súdneho poriadku, ktorá nečakane založila vo veľkom rozsahu vecnú príslušnosť krajského súdu na úkor súdu okresného bez potrebných personálnych zmien. Podľa štatistických údajov⁷⁸ o počte došlých a vybavených vecí za posledné roky sa však zdá, že počet sudcov, aspoň na niektorých súdoch, je stále poddimenzovaný. Prípadné argumentovanie, že zvýšenie počtu sudcov bude mať dopad na štátny rozpočet, nie je možné akceptovať. Rešpektovanie dopadu na štátny rozpočet nemôže ísť na úkor plnenia ústavnej povinnosti štátu poskytovať účinnú súdnu ochranu.

Iste, že aj medzi sudcami sa nájdu takí, práca ktorých trpí zásadnými kvalitatívnymi alebo kvantitatívnymi nedostatkami, ktoré nie je možné tolerovať. Je však na kompetentných subjektoch, aby voči takýmto jednotlivcom vyvodzovali zodpovednosť, čím by sa mohla začať navracáť dôvera verejnosti v súdnu moc v štáte.

⁷⁸ Bližšie pozri na webovej stránke Ministerstva spravodlivosti SR
<http://www.justice.gov.sk/wfn.aspx?pg=r3&htm=r3/statr.htm>

ŠTÚDIA K VYMOŽITELNOSTI SPRÁVNEHO PRÁVA NA SLOVENSKU

doc. JUDr. Alena Pauličková, PhD.

JUDr. Ivan Rumana

Kvalita práva ako všeobecný faktor ovplyvňujúci jeho vymožitelnosť

Z množstva faktorov, ktoré pôsobia na vymožitelnosť práva sa riešitelia v oblasti správného práva sústredili na kvalitu práva, tvorbu práva, dotváranie práva a zabezpečovanie stability práva.

Správne právo je odvetvím práva, ktoré je najviac ovplyvnené normotvornou činnosťou zákonodarného zboru i orgánov výkonnej moci. Typickým znakom normotvorby sú neustále novelizácie právnych predpisov. Neexistuje právny predpis správného práva, ktorý by nebol novelizovaný. Niektoré predpisy sú novelizované aj 10 krát a viac a tento proces svedčí o nízkej stabilite práva. Na vzniknutú potrebu právnej regulácie zákonodarca reaguje ďalšími novelami, ktoré sa niekedy menia ešte pred nadobudnutím ich účinnosti. Tento stav riešiteľov vedie k záveru, že žijeme v období krízy legislatívy a zákonodarstva, ktoré nevytvára stabilné ergonomické právne normy, ktoré by boli spôsobilé vžiť sa do právneho vedomia obyvateľstva.

Riešitelia si v rámci skúmania problému kladú otázku, či vymožitelnosť správného práva je možné zlepšiť pri existujúcej štruktúre prameňov práva. Napriek prijatiu princípov právneho štátu v Ústave (1992) Slovensko nezmenilo základné princípy tvorby právneho systému založené na zákonoch. Samotné zákonné právo založené na striktnnej dikcii právnych noriem a rigidných zákonoch je hlavnom prekážkou zvýšenia vymožitelnosti práva. Právny systém nie je dostatočne pružný. O tom svedčia novelizácie zákonov. Vzniká preto potreba hľadania doplnkových zdrojov práva, ktoré by odstránili nepružnosť zákonov pri zachovaní základných princípov právnej regulácie a účelu sledovaného zákonnou úpravou.

Ústavnou zásadou podľa čl. 2, ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky je „štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon“. Vnímanie tejto zásady v právnej praxi správnymi orgánmi je také, že

môžu konať iba ako im umožňuje dikcia zákona. Uvedené ustanovenie je správnymi orgánmi vykladané rigidne a v právnej praxi vedie k neprimeraným zákonným tvrdostiam, ktoré odstraňuje až správne súdnictvo výkladom zákonov, ktoré správne orgány aplikujú.

Legislatíva pracuje iba s hypotézami. Zákon v rámci ním stanoveného účelu regulácie nemôže obsiahnuť všetky modalities a details právnych vzťahov, ktoré sa pri jeho aplikácii môžu vyskytnúť. Details musia byť vždy interpretované. Legislatíva iba odhaduje ako budú prijaté právne normy pôsobiť pri právnej regulácii a v závislosti na praktických poznatkoch pritom novelizáciami uskutočňuje nevyhnutné korekcie právnych noriem.

Abstraktnosť zákona a nevyhnutnosť jeho výkladu

Správne právo vo forme zákonov, je pre občanov abstraktné a v právnej praxi iba orientačne použiteľné. Zákon pre svoju aplikáciu nevyhnutne potrebuje výklad, ktorý je uskutočňovaný správnymi orgánmi. Zreteľne sa to prejavuje vo finančných, daňových a colných veciach, kde výklad je pravidelne uskutočňovaný normatívnymi internými inštrukciami Ministerstva financií, Daňového riaditeľstva a Colného riaditeľstva, ich metodickými pokynmi, publikovaním hypotetických vzorových prípadov (mzdy a financie), ale aj odpoveďami na žiadosti o informáciu podľa zák. č. 211/2000 Z.z.. Praktickým príkladom môže byť každoročné podávanie daňových priznaní k dani z príjmov. Každý občan si dokáže prečítať ustanovenia zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení nasledovaných zmien: Zmena: 191/2004 Z.z. Zmena: 177/2004 Z.z. Zmena: 391/2004 Z.z. Zmena: 538/2004 Z.z. Zmena: 539/2004 Z.z. Zmena: 43/2004 Z.z., 659/2004 Z.z. Zmena: 68/2005 Z.z. Zmena: 659/2004 Z.z. Zmena: 314/2005 Z.z. Zmena: 314/2005 Z.z. Zmena: 534/2005 Z.z. Zmena: 534/2005 Z.z., 660/2005 Z.z. Zmena: 659/2004 Z.z., 534/2005 Z.z. Zmena: 688/2006 Z.z. Zmena: 76/2007 Z.z. Zmena: 209/2007 Z.z. Zmena: 519/2007 Z.z., 561/2007 Z.z., 621/2007 Z.z., 653/2007 Z.z. Zmena: 168/2008 Z.z. Zmena: 514/2008 Z.z. Zmena: 530/2007 Z.z., 621/2007 Z.z., 465/2008 Z.z., 563/2008 Z.z., 567/2008 Z.z. Zmena: 60/2009 Z.z. Zmena: 184/2009 Z.z. Zmena: 621/2007 Z.z., 465/2008 Z.z., 185/2009 Z.z., 504/2009 Z.z., 563/2009 Z.z. Zmena: 504/2009 Z.z..

Riešitelia zámerne uvádzajú všetky novely, aby demonštrovali čo by mal preštudovať občan, ak by začínal riešiť problém podania daňového priznania čítaním zákona o dani z príjmov. I po prečítaní zákona nemusí byť spôsobilý daňové priznanie správne vyplniť, pretože details sú konkretizované v normatívnych interných inštrukciách publikovaných na webovej stránke daňového riaditeľstva. Ani to však nestačí a na details sa musí občan spýtať žiadosťou o poskytnutie informácie, alebo priamo žiadosťou na daňovom úrade, kde mu na jeho konkrétny aplikačný problém dajú odpoveď, ktorú im metodici uviedli na školení. Metodické školenia sú pravidelným prostriedkom šírenia týchto právnych

informácii. Výklad a obyčaj v správnom práve tak fakticky nadobúda duálnu podobu kvázi prameňa práva, ktorá fakticky existuje popri písanom práve v zákonoch. Tieto detaily pritom nevyplývajú priamo zo zákona, ale ich obsah určuje správny orgán vlastnou úvahou na základe sledovaného účelu právnej regulácie. Občania si predstavu o práve vytvárajú na základe osobných skúseností a nadobudnutých poznatkov nezávisle na texte zákona. Praktické skúsenosti, vlastné i cudzie sú schopní dlhodobo si pamätať a riadiť sa nimi. Právne vedomie budované na základe konkrétnych poznatkov o aplikácii zákona sa nevytvára ako dôsledok poznania zákona, ale ako dôsledok obyčaje. Právne vedomie sa stáva nezávislým na zákonnom práve. Riešitelia preto konštatujú, že existuje objektívne vzniknutá potreba prezentácie a publikácie názorných príkladov o aplikácii práva. Najvhodnejším prípadom sa javia súdne prípady, ktoré zaujali verejnosť a z ktorých vyplýva jednoznačná myšlienka o tom, ako sa má občan správať, resp. nesprávať v konkrétnej právnej situácii.

Výklad zákona uskutočňovaný orgánmi verejnej správy

Z rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v správnom súdnictve je riešiteľom známe, že správne orgány preferujú výklad založený na dikcii zákona, bez ohľadu na to, či doslovná aplikácia zákonného ustanovenia vedie k neracionálnym až absurdným dôsledkom. Základnou tézou ich činnosti je, že zákon sa má rešpektovať a nie o ňom polemizovať výkladom. Právo podľa nich neexistuje mimo textu zákona a majú tendenciu iný výklad ako doslovný a gramatický považovať za nezákonný. Od gramatického výkladu sa odchýlia iba v prípade, že im to normatívna interná inštrukcia prikáže. Zákonnosť sa v ich právnom ponímaní spája s textom zákona. V prípade nerešpektovania textu zákona a normatívnych inštrukcií sa vystavujú disciplinárnemu postihu, a preto tento spôsob právneho myslenia je u nich systematicky budovaný nadriadenými orgánmi. Tento technokratický prístup k aplikácii práva sa dostáva do rozporu s prirodzeno-právnym vedomím, ale i s právnym cítením občanov, ktoré nie je založené na technickom poznaní dikcie zákona, ale na vnímaní určitých právnych princípov spravodlivosti a primeranosti. Občania majú preto tendenciu stavať sa do opozície voči právu uplatňovanému technokratickým spôsobom, právu, ktoré je uplatňované a aplikované len preto, že predmetné pravidlá sú zákonom vyhlásené za právo. Pokiaľ zákonné právo nebude zohľadňovať prirodzeno-právne tendencie ľudského správania sa, nebude dosiahnutý účel právnej regulácie. Vymožitelnosť práv, ktoré sú v rozpore s právnym vedomím obyvateľstva je odsúdená na neúspech. Štát nemôže skontrolovať každého jedného občana, či zákon dodržiava. Kontrolu dodržiavania zákonov môže vykonať iba selektívne. Predpokladom efektívnej právnej regulácie je preto východisko, že zákony upravujú pravidlá správania sa tak, že budú skôr racionálnym návodom ako gogentným príkazom alebo zákazom.

Pokiaľ občan nie je ochotný akceptovať výklad správnych orgánov má možnosť podať žalobu na preskúmanie zákonnosti rozhodnutia orgánu verejnej správy. V žalobe spochybni správnosť výkladu zákona uskutočneného správnym orgánom a predloží vlastnú verziu výkladu zákona. V správnom súdnicte občan i orgán verejnej správy sú účastníkmi konania s rovnakým postavením a výklad každého z nich má rovnakú právnu silu.

Výklad v žalobách na preskúmanie zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy

Občania v žalobách o preskúmanie zákonnosti rozhodnutí správnych orgánov prezentujú kontradiktórny výklad zákona oproti výkladu uskutočnenému orgánom verejnej správy. Cieľom výkladu je zmierniť, alebo odstrániť tvrdosť aplikácie zákona. V tejto súvislosti používajú najmä teleologický a systematický výklad, ktorým dochádza spravidla k reštriktívnemu výkladu právnej normy v záujem zachovania ratia legis a esenciálnych prvkov spravodlivosti. V súdnej praxi sa používa na zmiernenie tvrdosti zákona ústavné konformný výklad a euro konformný výklad, a to s prihliadnutím na zásadu proporcionality.

Výklad zákonov správnym súdnictvom

Na rozdiel od všeobecných súdov, kde činnosť súdu v sporovom konaní je zameraná na zisťovanie skutkového stavu dokazovaním, v správnom súdnicte pri súdnom prieskume zásadných vecí je situácia opačná. Skutkový stav nie je sporný a rozhodujúca činnosť účastníkov konania je na zameraná na nachádzanie práva výkladom súdu a na ustálenie obsahu rozhodného práva, ktoré sa má aplikovať na daňovú transakciu.

I keď civilným sudcom to bude znieť paradoxne, v správnom súdnicte je právo potrebné najskôr nájsť. Súd musí vysloviť právnu vetu, musí určiť ako právo znie pre tento konkrétny prípad. Iba so znalosťou dikcie zákona v týchto prípadoch nevystačíme. Sudca musí poznať odtiene aplikácie právnej normy.

Prostredníctvom súdneho výkladu v rámci doktríny dotvárania práva (nie normotvorby) nedochádza k priamej zmene pozitívneho práva, ale k upresňovaniu jednotlivých abstraktných pojmov zákonných ustanovení, do ergonomickej, prakticky aplikovateľnej podoby. Záonné ustanovenie v spojení so súdnym rozhodnutím potom tvorí konkrétnu modifikovanú právnu normu aplikovateľnú orgánom verejnej správy v administratívnom konaní, v druhovo rovnakých veciach.

V konaniach o preskúmanie zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy sa uvedená metóda aplikuje v prípadoch, kedy doslovná, čistá aplikácia právnej normy vedie k významnej tvrdošti zákona, v prípadoch právnych medzier v zákonoch, rovnako sa aplikuje za účelom zabezpečenia vnútornej logiky právneho systému.

Právnym základom tohto postupu je ust. čl. 152, ods. 4 Ústavy SR. Ústava svojou právnou povahou deklaruje formálne neuzatvorený, prirodzeno-právny hodnotový systém zásad a princípov, ktorý súdom umožňuje výkladom obrusovať aplikačné i normatívne tvrdošti zákona.

Na rozdiel od Ústavného súdu SR však tento hodnotový systém súdy v rámci prieskumu zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy nemôžu aplikovať priamo, tzn. priamo konštatovať rozpor pozitívnej právnej úpravy uvedenej v zákone so všeobecnými právnymi princípmi a zásadami v ústave, ale iba nepriamo, prostredníctvom ústavne konformného výkladu právnej normy. Skutkový stav je spravidla daný a zistený správnym orgánom. Spor o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia orgánu verejnej správy má spravidla druhový normatívny význam. Rovnakou aplikáciou zákona správne orgány vybavujú viaceré prípady, ide o ich *modus operandi*. Táto vlastnosť rozhodnutí správnych orgánov napriek individuálnemu charakteru každého preskúmaného správneho aktu súdnemu rozhodnutiu dáva prirodzene normatívny charakter s dôsledkami na následnú aplikačnú prax správnych orgánov i v iných veciach.

Aplikácia základných zásad a všeobecných právnych princípov v činnosti rozhodovacej činnosti súdov v konaniach o preskúmanie zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy je vždy konfrontovaná s dikciou právnej normy. Odklon od dikcie zákona preto nesmie viesť k vzniku dojmu nezákonnosti, nedodržania zákona súdom. Aplikácia zásad a princípov musí byť transparentná, určitá a zrozumiteľná z odôvodnenia rozsudku. V opačnom prípade by rozhodnutie súdu mohlo byť považované za arbitrárne, resp. svojvoľné.

Ak súd využije možnosť výkladu zákona s použitím základných zásad a princípov, mali by byť z odôvodnenia rozsudku zrejme nasledovné skutočnosti:

- citácia dotknutého ustanovenia pozitívnej právnej úpravy a identifikácia konkrétneho pojmu, ktorý je predmetom výkladu
- identifikácia druhovo významných okolností zo skutkového stavu, ktorá odôvodňuje aplikáciu zásad – napr. tvrdošť zákona, medzera v zákone, resp. aplikácia čistej dikcie vedie k absurdným právnym dôsledkom
- identifikácia, že ide o postup podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy SR

- ustálenie obsahu všeobecnoprávneho princípu alebo zásady a prameňa zásady alebo všeobecného právneho princípu, ktorý je aplikovateľný k tejto pozitívnej právnej úprave.
- druh aplikovaného výkladu – logický alebo systematický, extenzívny alebo reštriktívny.
- ako výklad znie po aplikácii uvedeného postupu – modifikovaná právna norma (právna veta).

V záujme právnej istoty by malo dôjsť k vytvoreniu centrálneho verejného registra tých rozhodnutí, v ktorých dikcia zákona bola modifikovaná súdnym výkladom. Nevyhnutnou podmienkou všeobecnej argumentačnej záväznosti (persuasive precedent) je publikácia rozhodnutí, zatiaľ prostredníctvom Zbierky stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. I v existujúcom platnom právnom stave, keď súdne rozhodnutia nemajú všeobecnú záväznosť je možné recipovaním zásadných rozhodnutí súdov do normatívnych interných inštrukcií ústredných orgánov štátnej správy a ich metodickým prístupom k podriadeným správnyim orgánom vytvoriť faktický stav právnej záväznosti pre aplikačnú činnosť podriadených orgánov štátnej správy. Tento stav v súdnictve sa docieli iba jednotnou rozhodovacou činnosťou a vzájomným poznaním vlastných zásadných rozhodnutí. Ak sa docieli faktická koherentnosť rozhodovacej činnosti súdov a predovšetkým senátov v zásadných veciach vytvorila sa tým faktické precedensy a vylúčia zahlcovanie súdneho systému druhovo rovnakými vecami.

Osobitnú pozornosť v konaní o preskúmanie zákonnosti rozhodnutí správnych orgánov súd musí venovať ustáleniu obsahu všeobecného právneho princípu alebo zásady a ich právnych prameňov v tých prípadoch, ak zásada nie je v normatívnom texte zákona (spravidla v úvodných ustanoveniach zákona) upravená. V mnohých prípadoch zásada nie je výslovne textovo vyjadrená ani v ústave. Ako však už bolo zmienené ústava reprezentuje formálne neuzatvorený, prirodzeno-právny hodnotový systém zásad a princípov ku ktorému nemožno pristupovať iba z hľadiska dikcie. Ide o prípady, kedy najvyšší súd fakticky nachádza, vyvodzuje a konštitutívne určuje obsah zásady v odôvodnení rozsudku spojení s čl. 1 ods.1 Ústavy SR, napr. princíp zákazu retroaktivity a ochrany nadobudnutých práv. Výber aplikovanej zásady súdom a písomné vyjadrenie a ustálenie jej konkrétneho obsahu je výrazným konštitutívnym prvkom v rozhodovacej činnosti najvyššieho súdu, za ktorý je najvyšší súd ex post právnymi pozitivistami napádaný a kritizovaný. Najvyšší súd v danom prípade konštitutívne určuje hranice aplikácie pozitívnej právnej normy a určuje obsah zásady. V tomto bode ide o nachádzanie rovnováhy medzi pozitívnou právnou úpravou a základnými zásadami prirodzeno-právneho charakteru. Ide o náročný aplikačný proces v záujme zachovania

obsahovo hodnotových vlastností práva. Je uskutočniteľný výlučne najvyšším súdom ako nezávislým a nestranným orgánom.

Predstavenie výsledku riešenia

Vzhľadom na to, že riešitelia sa v rámci problému vymožitelnosti práva sústredili na kvalitu práva, normotvorbu a právne vedomie občanov rozhodli sa v rámci existujúceho právneho informačného systému ASPI, obsahujúceho znenia zákonov doplniť znenia zákonov súdnymi rozhodnutiami správneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktoré sú praktickými príkladmi o tom, ako konkrétne ustanovenie zákona bolo aplikované. Pomocou tohto systému k abstraktným textom zákona je priradený príklad zo súdnej praxe, ktorý dáva návod a poukazuje na to, ako bolo ustanovenie vykladané a aplikované. Východiskom je, že laickej i odbornej verejnosti je potrebné sprístupniť rozhodovaciu činnosť správneho súdnictva a súdny výklad zákona.

Tento systém sa vyznačuje jednoduchou ovládateľnosťou, pretože pri vyhľadani textu zákonného ustanovenia sú priamo pri texte zákona k dispozícii i súdne rozhodnutia, ktoré nie je potrebné osobitne vyhľadávať na internetovej stránke najvyššieho súdu. Najviac riešiteľa prezentujú myšlienku uverejňovania rozsudkov Najvyššieho súdu v správnom súdnictve pod názvom žalobcu právnickej osoby a pod priezviskom a menom fyzickej osoby, ktoré sú ergonomickými prvkami na identifikáciu súdneho prípadu a na jeho zapamätanie si. S menom konkrétnej osoby sa spája princíp, ktorý súd v konaní ustálil.

Systém bol nazvaný „Súdny precedens (CASE-LAW) ako systémový prvok vo vymožitelnosti správneho práva“. Nejde o pritom o precedens v ponímaní formálneho prameňa práva, ktorý by mal všeobecne záväzné právne účinky a rozšíril tým pluralitu prameňov práva. Na to by zrejme bola nevyhnutná zmena Ústavy, alebo prinajmenšom zmena výkladu Ústavy. Riešitelia však vychádzajú z toho, že faktické účinky záväznosti je možné docieľiť práve včasnou publikáciou súdnych rozhodnutí a ich zatriedením priamo k textu zákona. Týmto sa dáva na vedomie verejnosti, že Najvyšší súd už vydal v tejto veci rozhodnutie a že bude v totožných veciach postupovať rovnakým spôsobom, a preto nemá zmysle podávať žalobu tam, kde už vec bola publikovaná. Predpokladá sa, že pokiaľ bude súdne rozhodnutie spôsobilé vlastnou presvedčivosťou ovplyvniť právne vedomie občanov tak formálne priznanie normatívnych účinkov rozhodnutiu sa stáva formalitou. Rovnako možno predpokladať vo vzťahu k orgánom verejnej správy, že ak bude rozhodnutie dostatočne vo verejnosti známe, tak sa správne orgány budú musieť s ním vyrovnávať pri vydávaní rozhodnutí.

Súdny precedens (CASE-LAW) ako systémový prvok vo vymožitelnosti správneho práva

CASE-LAW ako systémový prvok vo vymožitelnosti správneho práva je navrhovaný systém výberu, spracovania, publikovania a evidovania zásadných, prípadne všetkých rozhodnutí v správnom súdnictve.

Východiskom je, že hmotné správne právo nie je kodifikované, v zásade sa nedá ani kodifikovať. Správne právo, aby nebolo považované iba za súhrn právnych predpisov bez vnútorných súvislostí a princípov vyžaduje objasňovanie vnútorných súvislostí výkladom jednotlivých ustanovení. Preto je v právnej praxi pociťovaná potreba okrem textu zákona mať k dispozícii ihneď aj praktické príklady ako bol zákon aplikovaný. Spor v súdnom prieskume zákonnosti má vždy základ v konkrétnom ustanovení zákona, ku ktorému možno každé rozhodnutie v správnom súdnictve priradiť.

Doterajší systém publikácie súdnych rozhodnutí je podľa poznatkov riešiteľov nevyhovujúci a podľa odbornej verejnosti, v danom prípade reprezentovanej daňovými poradcami na Slovensko – Českej daňovej konferencii dňa 15.4.2009 v Bratislave. Riešitelia týmto chcú predstaviť ergonomický systém výberu, spracovania, publikovania a evidovania zásadných súdnych rozhodnutí správneho kolégia Najvyššieho súdu SR.

Využívanie testovaného systému je založené na existujúcich návykoch sudcov s prácou systému ASPI a nevyžaduje žiadne zaškoľovanie sudcov na vyhľadávanie publikovaných súdnych rozhodnutí.

Potreba interpretačného precedensu v právnom poriadku

Potreba súdneho interpretačného precedensu vzniká, pretože sa vyskytujú prípady, v ktorých sa iný účastník sa obráti na súd so žalobou s úplne rovnakým problémom týkajúcim sa aplikácie zákona. Tým dochádza k zahlienu správneho súdnictva vecami, v ktorých výkladový problém bol už vyriešený. Ďalšia činnosť súdu ohľadne týchto vecí je už len administratívne náročná, pretože tieto veci spotrebúvajú ten čas, ktorý by mal byť venovaný ďalším, zásadným veciam. Možnosť rozhodnutia súdnym precedensom by eliminovala zo systému tieto veci.

Jedným z hlavných problémov vymožitelnosti práva je množstvo napadnutých vecí. Súdny precedens by mohol slúžiť i ako nástroj prevencie, že nebudú akceptované tie žaloby, ktoré sú z hľadiska výkladu práva zjavne nedôvodné. Za terajšieho stavu súd zjavnú nedôvodnosť prezentovaného výkladu účastníka konania musí účastníkovi vždy

objasniť odôvodneným rozhodnutím, i keď by stačilo odkázať ho na už publikované rozhodnutie – súdny precedens.

Rozsudky v správnom súdnictve týkajúce sa nesprávnej aplikácie právnych predpisov neriešia iba individuálny spor medzi účastníkmi správneho konania, ale prinášajú i návod pre správne orgány, ako aplikovať právny predpis v prípade sporu medzi inými účastníkmi administratívneho konania za rovnakých skutkových okolností. V tom spočíva pridaná hodnota rozhodnutí v správnom súdnictve, ktorá nie je zužitkovaná pre iné právne veci. V prípade publikácie takéhoto rozhodnutia ako precedensu by k sporu ani nedošlo.

Napríklad v roku 2009 žalobca Pohotovosť s.r.o. postupne podala 1517 druhovo úplne rovnakých žalôb založených na tých istých skutočnostiach a tom istom právnom probléme. Možnosť rozhodnúť prvú žalobu súdnym precedensom by eliminovala zo systému druhovo rovnaké spory. Napriek skutočnosti, že prvá žaloba bola rozhodnutá v roku 2007 a rozsudok podal i zovšeobecňujúci právny názor, všetky prípady museli byť preskúmané v rozsahu ako prvá vec.

Potreba označovania zásadných súdnych rozhodnutí priezviskom žalobcu

Ako prvý krok, aby sa začalo aktívne diskutovať o jednotlivých súdnych prípadoch a popularizovať ich, je ich pomenovanie. Málokto si pamätá číslo judikátu, číslo a dátum rozsudku. Stručný prieskum dotazníkom nasvedčuje, že sudcovia i orgány verejnej správy by túto možnosť uvítali. Ide pritom preberanie metodiky Súdneho dvora Európskych spoločenských súdov. Príkladom môže byť uznesenie Súdneho dvora (siedma komora) z 21.05.2008 vo veci C – 456/07, Karol Mihal proti Daňovému úradu Košice V.

Meno a priezvisko účastníka Karol Mihal nie je v publikovanom rozhodnutí Súdneho dvora Európskych spoločenských súdov anonymizované. Zatiaľ čo v našich judikátoch i rozhodnutiach publikovaných na internete tieto údaje anonymizujeme a vytvárame z nich tak zašifrované správy pozostávajúce z abstraktných skratiek. V tejto podobe vzniká prirodzená averzia voči takýmto dokumentom.

Výber zásadného súdneho rozhodnutia

Za zásadné súdne rozhodnutie riešiteľa považujú také, z ktorého prijaté právne závery sú použiteľné, i na iné správne veci, týkajúce sa iných účastníkov administratívneho konania, ktorých veci sú v čase súdneho rozhodnutia v štádiu riešenia

orgánom verejnej správy, ktorý vychádza z právnych východísk k aplikácii zákona, ktoré súd v správnom súdnictve neakceptoval a zrušil preto rozhodnutie orgánu verejnej správy. Skutočnosť, či ide o zásadné súdne rozhodnutie v prvom rade musí posúdiť predseda senátu alebo sudca spravodajca, ktorému vec napadla. Musí zistiť, či záväzný právny názor, ktorý v rozhodnutí vyslovil, je vhodný na zovšeobecnenie.

Legislatívne zmeny potrebné pre spracovanie súdnych rozhodnutí

Spracovanie súdnych rozhodnutí vychádza z platnej právnej úpravy. Koncepcia súdneho precedensu (Case-Law) v navrhovanej podobe je založená na tzv. presvedčovacom precedense (persuasive precedent), ktorý nie je formálne právne záväzným prameňom práva. Ide o docieľovanie záväznosti faktickou publikačnou činnosťou súdov, u ktorých sa predpokladá, že v dôsledku získania prehľadu vo vlastnej rozhodovacej činnosti budú dodržiavať vlastnú právnu prax. V konečnom dôsledku garantom budú senáty Najvyššieho súdu SR, správne kolégium ,ktoré rozhoduje v poslednom stupni.

Praktické využitie v oblasti súdnictva

V správnom súdnictve umožňuje sudcovi zistiť, či jeho riešenému prípadu, predchádza už iné rozhodnutie súdu. Tu je využívaná práve vlastnosť, že v správnom súdnictve ide o spory o výklad konkrétnych ustanovení zákona. Preto systém ASPI súčasne plní funkciu vecného registra súdnych rozhodnutí, bez potreby vynakladania akýchkoľvek finančných prostriedkov súdov na nákup vlastných registračných prostriedkov.

Praktické využitie v oblasti legislatívneho procesu

Pri tvorbe návrhov zákonov majú legislatívcovia okamžite k dispozícii i aktuálnu súdnu prax pri aplikácii ustanovení, ktoré mienia novelizovať.

Praktické využitie orgánmi verejnej správy

Keďže orgány verejnej správy, rovnako ako súdy používajú zbierku zákonov vedenú v systéme ASPI, získavajú týmto prístup k aktuálnej rozhodovacej činnosti súdov v správnom súdnictve. Môžu teda pri aplikácii zákona zistiť, či existuje v danej veci súdne rozhodnutie, ktoré zákon vykladalo.

V tejto súvislosti je vhodné zmieniť, že prenos informácie do systému je možné zabezpečiť s nadobudnutím právoplatnosti spracovaného súdneho rozhodnutia. To znamená, že čas potrebný na vrátenie spisu súdu prvého stupňa, následné doručenie rozhodnutia účastníkom konania, vyznačenie právoplatnosti a vrátenie administratívneho spisu správneho orgánu je rovnaký ako čas potrebný na opublikovanie spracovaného rozhodnutia v systéme ASPI. Predpokladaná doba je 30 dní.

Praktické využitie odbornou verejnosťou

Odborná verejnosť reprezentovaná najmä daňovými poradcami sa na konferenciách pravidelne dožaduje publikovania zásadných súdnych rozhodnutí v zrozumiteľnej a dostupnej forme.

Pripomienky právnikov z praxe

Návrh riešiteľov, systém publikácie súdnych rozhodnutí správneho kolégia Najvyššieho súdu SR, doplniť o informáciu, označenie (zverejnenie) mien účastníkov konania, okrem čísla judikátu, uvedený systém vyhľadávania pri práci v systéme ASPI zdokonaľuje, zrýchľuje a uľahčuje. Zvyšuje právne povedomie, zjednocuje výklad právnej normy, znižuje nejednotnosť rozhodovania súdov vrátane Najvyššieho súdu SR, čoho sme v súdnej praxi svedkami a tým aj odbúrava arbitrárne rozhodnutia súdu. Rozhodnutia súdnych orgánov doplnené o uvedené informácie sa tak stávajú lepšie zapamätateľné a dostupnejšie aj širokej verejnosti, čím súdna moc je pod väčšou kontrolou verejnosti. Návrh riešiteľov je odporúčanie rozšíriť systém na všetky rozhodnutia Najvyššieho súdu SR.

Verejné objasňovanie súdnych rozhodnutí

Praktické skúsenosti so systémom mali pozitívny ohlas u odbornej verejnosti reprezentovanej daňovými poradcami a pracovníkmi Ministerstva financií Slovenskej republiky ako nadstavba na publikované rozsudky riešiteľa uskutočnili na Najvyššom súde v priebehu rokov 2009 - 2010 tri verejné diskusie. Diskusia prebiehala tým spôsobom, že zvolený daňový poradca verejne analyzoval súdne rozhodnutie, objasnil základný skutkový stav, jeho právne vyhodnotenie správcom dane, daňovým subjektom a súdom. Následne sa otvorila verejná diskusia daňových poradcov a pracovníkov ministerstva k záverom súdu. Sudca verejne objasnil názor a východiska z ktorých senát vychádzal pri vydaní rozhodnutia. Podobne ako návrh zákon postupuje do druhého čítanie, v danom prípade zásadný rozsudok, ktorý už bol v zmysle zákona odôvodnený pri vyhlásení bol sudcom podrobne ešte raz ústne zdôvodnený na základe verejnej

diskusie s cieľom, aby bol i verejnou pochopený. Cieľom diskusie bolo pre sudcu získanie spätnej väzby k vydanému súdnemu rozhodnutiu a zistenie, ktoré časti rozsudku by v následnej aplikácii v druhovo rovnakých veciach mohli spôsobovať problémy. V závislosti na tom môže sudca sformulovať vhodnú právnu vetu a navrhnúť správnomu kolégiu Najvyššieho súdu SR na oficiálne publikovanie právnej vety v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.

Legislatívne zmeny prijaté ako výsledok riešenia

Riešitelia v rámci projektu iniciovali legislatívne zmeny, ktorých cieľom bolo sprístupniť rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v správnom súdnictve verejnosti v zapamätateľnej podobe, a to pod názvom právnickej osoby, alebo priezviskom fyzickej osoby. V správnom práve sa to považuje za významný prvok pretože keď sa bude verejnou odvolávať na určitý rozsudok môže použiť názov účastníka konania tak, ako je to bežné pri rozsudkoch Súdneho dvora Európskej únie alebo Európskeho súdu pre ľudské práva. Výsledkom bola zmena Občianskeho súdneho poriadku zákonom č. 575/ 2009 Z.z., ktorá § 246c ods. 3 ustanovila, že „právoplatné rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky môžu byť označované popri číselnom označení právnej veci aj priezviskom účastníka, ktorý je fyzickou osobou, názvom alebo obchodným menom účastníka, ktorý je právnickou osobou“. Podľa riešiteľov ide o významný pokrok, pretože umožňuje zmeniť zaužívanú právnu prax publikácie výlučne anonymizovaných rozhodnutí s iniciálami názvov žalobcov.

Záver

V správnom súdnictve vzniká potreba pre priznanie normatívnych účinkov interpretačným rozsudkom najvyššieho súdu aspoň na úrovni právnej sily normatívnych interných inštrukcií, so záväznosťou pre orgány verejnej správy. Ako príklad potreby súdneho precedensu možno uviesť rozsudok Najvyššieho súdu SR 3 Sžf 32/2007 [Januch v. Colné riaditeľstvo SR], v ktorom išlo o zjavne neprimeranú sankciu uloženú v súlade so zákonom, ale v zjavnom rozpore so zásadou proporcionality. Išlo o jeden z viacerých druhovo rovnakých prípadov.

Príloha č.1
Vzor dotazníka

1. Odkazujete vo svojej rozhodovacej činnosti na rozsudky najvyššieho súdu (vyslovený právny názor), ak ide o riešenie právneho problému, ktorý sa už v rozhodovacej činnosti vyskytol?
2. Uvítali by ste označovanie rozsudkov najvyššieho súdu, prípadne vlastných rozhodnutí pre účely odkazu, názvom (priezviskom) účastníka konania, obdobne ako sú citované rozhodnutia Súdneho dvora Európskych spoločenstiev napr. Mihal v. Daňový úrad Košice V?
3. Súhlasíte s tým, že odkaz iba na spisovú značku a dátum rozsudku, prípadne na číslo judikátu najvyššieho súdu je v značnej miere abstraktný a ťažšie zapamätateľný?
4. Súhlasíte s názorom, že riešené prípady si možno dlhodobo pamätať podľa názvu (priezviska) účastníka konania?
5. Súhlasíte s názorom, že pri opakujúcich sa sporných právnych otázkach, ktoré už boli vyriešené v inom prípade je efektívnejšie odkázať na publikované rozhodnutie namiesto toho, aby sa riešilo od začiatku ako nové?

Vyjadrite prosím súhlas – nesúhlas a intenzitu Vášho stanoviska číslom od 0 do 10.

Príloha č. 2

Odpoveď - anonymný pracovník Daňového riaditeľstva SR

1. Odkazujete vo svojej rozhodovacej činnosti ako správny orgán na rozsudky najvyššieho súdu (vyslovený právny názor), prípadne na vlastné predchádzajúce rozhodnutia, ak ide o riešenie právneho problému, ktorý sa už v rozhodovacej činnosti vyskytol?

Nie. Dôvodom je skutočnosť, že v SR neplatí precedenčné právo a taktiež pre skutočnosť, že neexistuje centrálny register súdnych rozhodnutí a register vydaných rozhodnutí DR SR, kde by to bolo možné konfrontovať. Súčasná prax je taká, že právny názor, ktorý sa chce použiť sa prepíše do vydávaného rozhodnutia.

2. Uvítali by ste označovanie rozsudkov najvyššieho súdu, prípadne vlastných rozhodnutí pre účely odkazu, názvom (priezviskom) účastníka konania, obdobne ako sú citované rozhodnutia Súdneho dvora Európskych spoločenstiev napr. Karol Mihal v. Daňový úrad Košice V?

Osobne si myslím, že je to dobrá myšlienka, nakoľko rozsudky podľa čísla nehovoria vôbec nič. Problém môže nastať ak sa vydáva viacero rozsudkov za jeden subjekt. Rovnaký problém by nastal aj v prípade našich rozhodnutí (napr. na DPH to môže byť až 12 rozhodnutí za 1 kalendárny rok, resp. sa vydajú na viacerých druhoch dane napr. DPH, DPPO, čo je u nás bežným javom).

3. Súhlasíte s tým, že odkaz iba na spisovú značku a dátum rozsudku, prípadne na číslo judikátu najvyššieho súdu je v značnej miere abstraktný a ťažšie zapamätateľný?

Áno, súhlasím.

4. Súhlasíte s názorom, že riešené prípady si možno dlhodobo pamätať podľa názvu (priezviska) účastníka konania?

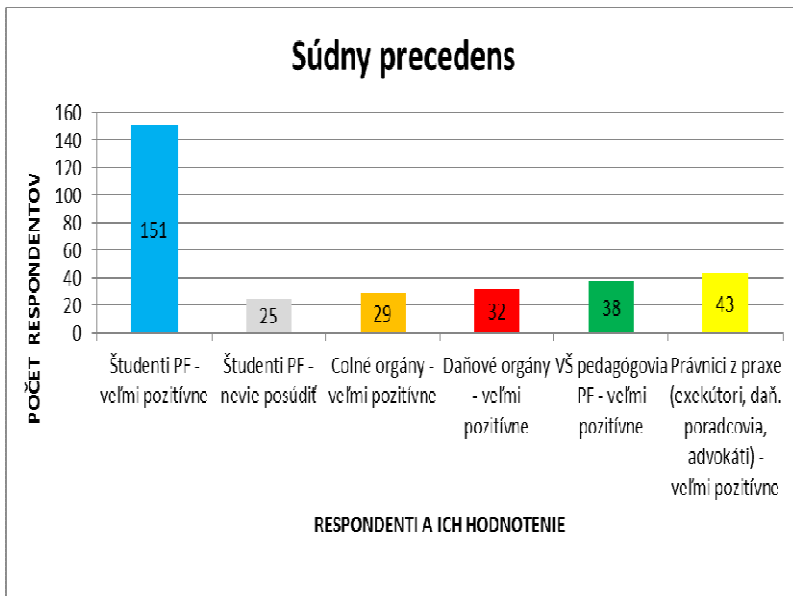
Áno, súhlasím.

5. Súhlasíte s názorom, že pri opakujúcich sa sporných právnych otázkach, ktoré už boli vyriešené v inom prípade je efektívnejšie odkázať na publikované rozhodnutie namiesto toho, aby sa riešilo od začiatku ako nové?

Áno, súhlasím. Avšak uvedený systém si bude vyžadovať vybudovanie centrálného registra rozhodnutí a taktiež určitú legislatívnu úpravu. Uvedený spôsob zverejňovania, či už rozsudkov, resp. rozhodnutí predpokladá, že budú z nich známy účastníci konania. Nevieť ako je to z rozsudkami súdov, ale v prípade rozhodnutí DR sa ne vzťahuje daňové tajomstvo. Daňové tajomstvo však nie je veľkým problémom – postačuje legislatívna úprava (pozn. z daňového tajomstva aj tak už existuje veľké množstvo výnimiek).

Príloha č. 3

Vyhodnotenie používania systému „Súdny precedens“.

príloha č. 4

Vzor publikovaného rozsudku v JNS ASPI vo forme „Súdny precedens“

Systém ASPI - stav k 30.7.2010 do čiastky 129/2010 Z.z.

Obsah a text (Rs) 3 Sžf 32/2007 - posledný stav textu

3 Sžf 32/2007

Poznámky a komentáre sudcov:

Právna oblasť	Správne súdnictvo - ústavne konformný výklad - neprímeraná sankcia -
Označenie účastníkov	Boris Januch vs. Colné riaditeľstvo SR
Číslo konania	3 Sžf 32/2007
Dátum rozhodnutia	24.04.2008
Dotknuté ustanovenie právneho predpisu	§ 9 ods. 3 písm. d), e), § 32 ods. 1 zák. č. 239/2001 Z.z. o spotrebnej dani z minerálnych olejov v znení neskorších predpisov § 42 ods. 1 zák. č. 98/2004 Z.z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení zákona č. 223/2006 Z.z. účinnej od 1.5.2006 čl. 50 ods. 6, čl. 152 ods. 4 úst. zák. č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
Zostavil	JUDr. Ivan Rumana
Stručný opis riešeného problému /Právna veta/	Odkaz na súvisiace rozhodnutia

Trestnoprávna zásada aplikácie neskoršieho zákona , ak je pre páchatel'a priaznivejši, sa vzťahuje aj na správne delikty, a to aj v prípade ako to zákon výslovne neustanovuje. Povinnosť aplikácie tejto zásady vyplýva priamo z ústavy.

3 Sžf 32/2007

ROZSUDOK**V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Idy Hanzelovej a členov senátu JUDr. Ivana Rumanu a JUDr. Jany Zemkovej, PhD. V právnej veci žalobcu: Boris Januch, právne zastúpeného advokátom JUDr. Jánom Vrbom, AK, Námestie Slobody č. 2, Humenné, proti žalovanému: Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky, Mierová č. 23, Bratislava v konaní o preskúmanie rozhodnutia žalovaného č. 15082/2004-1425 zo dňa 05.10.-2004, o odvolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Prešove č.k. 1S 26/2005-54 zo dňa 13.02.2007, takto

r o z h o d o l

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Prešove č.k. 1S/26/2005-54 zo dňa 13.02.2007 m e n í tak, že zrušuje rozhodnutie žalovaného zo dňa 05.10.2004 č. 15082/2004-1425 vo výroku, ktorým potvrdil rozhodnutie Colného úradu Prešov zn. 912-94/2004 z 27.02.2004 a zrušuje aj rozhodnutie Colného úradu Prešov zn. 912-94/2004 z 27.02.2004 vo výroku o uložení pokuty a ukladá daňovému subjektu Boris Januch, bytom Volica 48, 067 01 Radvaň pokutu vo výške 10 000 Sk podľa § 42 ods. 1 zák. č. 98/2004 Z.z. v znení zák. č. 223/2006 Z.z.

Vo zvyšnej časti výrok rozhodnutia Colného úradu Prešov nie je dotknutý a súd žalobu v tejto časti zamietá.

Žalobcovi náhradu trov konania nepriznáva.

O d ô v o d n e n i e :

Napadnutým rozsudkom Krajský súd v Prešove zamietol žalobu žalobcu o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného č. 15082/2004-1425 zo dňa 05.10.2004, ktorým žalovaný potvrdil rozhodnutie Colného úradu v Prešove č. 912/94/04 zo dňa 27.02.2004, ktorým tento potvrdil rozhodnutie Colného úradu v Prešove č. 912-94/2004 zo dňa 27.02.2004, ktorým tento ako prvostupňový správny orgán podľa § 32 ods. 1 zák. č. 239/2001 Z.z. o spotrebnej dani z minerálnych olejov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon), uložil žalobcovi pokutu v sume 500 000 Sk za porušenie zákazov stanovených v § 9 ods. 3 písm. d/ zákona spočívajúceho v použití označeného plynového oleja bez osvedčenia o registrácii a odberného poukazu ako pohonnej látky v nákladnom motorovom vozidle AVIA, ev. č. HNA 01-07 a pod písm. e/ použitia oleja na iný ako určený účel. Krajský súd v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol, že preskúmal rozhodnutia oboch napadnutých rozhodnutí daňových orgánov a konania im

predchádzajúce, z ktorých vyplýva nesporne zistený skutkový stav, spočívajúci v tom, že pri výkone daňového dozoru colníkmi dňa 18.09.2002 bola zistená v bežnej nádrži nákladného motorového vozidla AVIA, ev. č. HNA 01-07 prítomnosť minerálneho oleja, pričom odobraté vzorky boli viditeľne sfarbené do červena. Následný rozbor túto okolnosť potvrdil, a to plynového oleja s riedenou koncentráciou indikačnej látky 7,268 mg/l. Vozidlo v tom čase bolo v držbe a viedol ho žalobca. Žalobca počas konania vo výpovediach opakovane uvádzal, že vozidlo si na jeden deň požičal na dovoz reziva zo Sniny od majiteľa J.G., čo tento potvrdil. Pre nedostatok pohonnej nafty na ceste mimo obce zastavil neznámeho vodiča nákladného vozidla, ktorý mu predal a aj priamo naliať 20 l pohonnej nafty, ktorej farbu nevidel. Na tom základe mu iným rozhodnutím bola vyrubená spotrebná daň z minerálnych olejov podľa zákona. Následne rozhodnutím Colného úradu v Prešove zn. 912-94/04 zo dňa 27.02.2004 bola žalobcovi uložená pokuta v sume 500 000 Sk, ktoré napadol odvolaním a žalovaný prvostupňové rozhodnutie potvrdil. Žalobca rozhodnutie napadol žalobou na súde tvrdiac, že skutkový stav nebol dostatočne zistený, najmä mu nebolo preukázané, že o zakázanom stave tekutín v nádrži vozidla mal vedomosť.

Krajský súd v rámci preskúmania rozhodnutí a postupov správnych orgánov konštatoval, že v daňovom konaní bol dostatočne a jednoznačne zistený skutkový stav a na tom základe bola žalobcovi dôvodne uložená pokuta podľa § 32 ods. 1 zák. č. 239/2001 Z.z., keďže mu boli preukázané činnosti zakázané v ustanovení § 9 ods. 3 zákona.

Žalobca v odvolaní voči rozhodnutiu krajského súdu poukazoval na to, že predložil súdu nový dôkaz, z ktorého jednoznačne vyplýva, že majiteľ vozidla porušil zákazy týkajúce sa plynového oleja, ale tento dôkaz nebol vykonaný. Žiadal dôkaz vykonať a na tom základe rozhodnúť alebo rozhodnutie prvostupňového súdu a žalovaného zrušiť a upraviť správne orgány na vykonanie navrhovaného dôkazu.

Žalovaný vo vyjadrení k odvolaniu žiadal rozhodnutie potvrdiť, nakoľko sa nedá prihliadnúť k vykonaniu navrhovaného nového dôkazu v konaní, a to záznamu hovoru s majiteľom vozidla, z ktorého by malo vyplývať porušenie zákazu priamo majiteľom vozidla. Nejde o žiadny dôkaz, ktorý by mohol zvrátiť zistený skutkový stav, keďže zákon je postavený na princípe objektívnej zodpovednosti za zistený stav.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací podľa § 10 ods. 2 O.s.p. preskúmal napadnutý rozsudok, ako aj jemu predchádzajúce konanie a rozhodol o odvolaní žalobcu bez nariadenia pojednávania v súlade s ustanoveniami O.s.p. a to § 246c veta prvá, § 250ja ods. 3 veta prvá O.s.p. a dospel k záveru, že odvolanie je dôvodné. Na základe uvedeného, podľa § 250ja ods. 4 odvolací súd napadnutý rozsudok Krajského súdu v Prešove zmenil tak, ako je uvedené vo výroku rozsudku z týchto

dôvodov:

1. V predmetnej veci sa odvolací súd v prvom rade zaoberal odvolacím dôvodom žalobcu, ktorý spočíval v tvrdení, že žalovaný nevykonával vo veci navrhované dôkazy, najmä dôkaz výsluchom majiteľa motorového vozidla, v ktorom bola použitá pohonná hmota, podliehajúca osobitnej registrácii. Odvolací súd dospel k záveru, že ani preukázanie tvrdenia žalobcu o vlastníctve motorového vozidla inou osobou, čo aj zodpovednou za jeho používanie s pohonnou hmotou, vyžadujúcou osobitnú registráciu, nie je samé osebe spôsobilé vyvrátiť skutkové zistenie, že k použitiu nepovolenej pohonnej hmoty došlo v čase jazdy žalobcu s predmetným motorovým vozidlom. Preto nemožno vylúčiť jeho zodpovednosť za použitie označeného plynového oleja bez osvedčenia o registrácii a odborného preukazu, resp. za použitie označeného plynového oleja na iný účel. Z uvedeného dôvodu súd nepovažoval za dôvodné tvrdenie žalobcu o nedostatočne zistenom skutkovom stave. Tvrdenie, podľa ktorého za vybavenie pohonnými hmotami vo vozidle nesie zodpovednosť jeho majiteľ, a nie žalobca síce mohli príslušné colné orgány považovať za dôvod na začatie správneho konania aj voči majiteľovi vozidla, avšak nie na vylúčenie zodpovednosti žalobcu.

2. Žalobca sa skutku, ktorý bol kvalifikovaný ako správny delikt mal dopustiť 18.9.2002. V uvedenom čase platil zákon č. 239/2001 Z.z. v znení platnom k 31.12.2002, pričom podľa 32 ods. 1 zákona právnickej osobe alebo fyzickej osobe, ktorá poruší ustanovenie § 9 ods. 4, uloží colný úrad pokutu vo výške 500 000 Sk. Znenie § 9 zákona platné k 31.12.2002, teda v čase skutku, však nemalo ustanovenie označené ako odsek 4. Žalobcovi však bola pokuta uložená podľa výroku rozhodnutia za porušenie ustanovenia § 9 ods. 3 písm. d/ a e/ zákona. Z uvedeného vyplýva, že právna kvalifikácia skutku, za ktorý bola uložená sankcia podľa § 32 ods. 1 zákona, trpí vadou a z tohto dôvodu je právny dôvod uloženia sankcie nepreskúmateľný. Na tom nič nemení ani skutočnosť, že skutkové vymedzenie správneho deliktu žalobcu uvedené vo výroku bolo subsumovateľné pod § 9 ods. 3 písm. d/ a e/ zákona, na čo mal a mohol poukázať odvolací orgán a tiež krajský súd, a výrok rozhodnutia o uložení sankcie zmeniť. V ustanovení § 32 ods. 1 sa slová "ods. 4" nahradili slovami "ods. 3" až novelou zákona č. 642/2002 Z.z. účinnou od 1.1.2003. Za porušenie ustanovenia odseku 3 § 9 však nebolo možné podľa znenia právnej úpravy platnej v čase skutku uložiť sankciu podľa § 32 ods. 1 zákona. Pokiaľ správny orgán nedefinoval vo výroku označenie právneho predpisu vrátane jeho noviel, je jeho výrok neúplný a rovnako nepreskúmateľný. Keďže odvolací orgán uvedený nedostatky výroku neodstránil, ale ho potvrdil, dospel odvolací súd k záveru, že krajský súd nedôvodne zamietol žalobu, a mal sa vecou z uvedeného hľadiska zaoberať ako súd konajúci v plnej jurisdikcii podľa § 250i ods.3 OSP.

3. Odvolací súd, ako súd konajúci o zákonnosti uloženej sankcie vo výške 500 000 Sk v plnej jurisdikcii, pri

nedostatkoch výroku rozhodnutia uvedených vyššie, musel vec posúdiť aj z hľadiska proporcionality uloženej sankcie k dôsledkom skutku, za ktorý bola sankcia uložená a so zreteľom na legitímne očakávania sankcionovaného subjektu. Súd považuje za dôvodné poukázať na to, že sankcia uvedená v § 32 ods. 1 (vo výške určenej zákonom 500 000 Sk) bola uložená za skutok, nepochybne napíňajúci znaky správneho deliktu podľa § 9 ods. 3 písm. d/ a e/ zákona č. 239/2001 Z.z. v znení platnom a účinnom v čase spáchania skutku, ktorý skutok však sám osebe nemožno kvalifikovať so zreteľom na všetky okolnosti prípadu za zvlášť závažný, najmä vzhľadom na skutočnosť, že rozhodnutím žalovaného (platobným výmerom zn. 913-94/2004) bola žalobcovi určená spotrebná daň z minerálnych olejov vo výške 154 Sk a predpísané bolo tiež zvýšenie dane vo výške 39 Sk z dodatočne určenej dane, pričom základom pre výpočet dane bolo 20 l nafty. Sankcia uložená správnym orgánom podľa ustanovenia zákona vo výške 500 000 Sk je vo vzťahu ku skutku žalobcu zjavne neprimeraná a porušujúca princíp proporcionality, na ktorý súd musel, ako orgán zaručujúci nielen zákonné ale aj spravodlivé posúdenie veci, prihliadnuť.

4. Súd preto tiež skúmal, či neskorší právny predpis neobsahuje takú právu úpravu, ktorá by pre žalobcu umožňovala uloženie inej, priaznivejšej sankcie. Podľa právnej úpravy platnej v čase rozhodnutia súdu (§ 42 ods. 1 zák. č. 98/2004 Z.z. v znení zákona č. 223/2006 Z.z. účinnej od 1.5.2006) právnickej alebo fyzickej osobe, ktorá porušila ustanovenie § 8 ods. 3, uloží colný úrad pokutu podľa závažnosti, dĺžky trvania a následkov protiprávneho stavu až do 500 000 Sk, najmenej však 10 000 Sk. Platná právna úprava, na rozdiel od tej, ktorá bola platná v čase skutku, už stanovuje kritériá pre určenie výšky sankcie v rámci daného zákonného rozpätia. Ide teda o úpravu zjavne výhodnejšiu pre subjekt, ktorý sa dopustil správneho deliktu, a použiteľnú aj na uloženie sankcie subjektu, ktorý sa deliktu dopustil čo aj pred nadobudnutím jej účinnosti s poukazom na znenie článku 50 ods. 6 Ústavy SR. Podľa názoru súdu, zásada určená uvedeným článkom ústavy sa vzťahuje na všetky delikty verejného práva, teda aj na ukládanie sankcií za porušenie povinností vo vzťahoch chránených správnym (finančným, colným, daňovým) právom.

5. Uloženie sankcie zjavne nezodpovedajúcej povahe a závažnosti správneho deliktu je podľa názoru súdu v rozpore s článkom 1 ods. 1 a čl. 50 ods. 6 Ústavy SR .

Podľa článku 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky výklad a uplatňovanie zákonov musí byť v súlade s ústavou, v danom prípade s článkom 1 ods. 1 a článkom 50 ods. 6. Právna istota a spravodlivosť, ako princípy materiálneho právneho štátu podľa názoru súdu nepripúšťajú v individuálnych prípadoch aplikovanie sankcií, ktoré sú zjavne neproporcionálne a neprimerané povahe skutku a jeho dôsledkom, a to ani vtedy, ak zákonodarca v záujme generálnej prevencie chcel prísnosťou a výlučnosťou výšky

sankcie bez úpravy kritérií jej uloženia, chrániť závažný verejný záujem. Súd je však pri ukladaní sankcie povinný vychádzať z princípu prísne individuálnej zodpovednosti za skutok, ktorý má svoju mieru závažnosti a dôsledkov. Nikaký právny poriadok nemôže regulovať všetky situácie, ktoré môžu nastať pri uplatňovaní právnej úpravy. Každý právny poriadok sa môže uplatniť vo všetkých prípadoch iba vtedy, ak sa právna úprava dotvorí výkladom práva. Základom výkladu práva v právnom štáte je zdravý rozum. K dôležitým materiálnym znakom právneho štátu je aj existencia kritérií, podľa ktorých a vysvetľuje a uplatňuje každá právna norma (cit. Drgonec: Ústava Slovenskej republiky - Komentár, Heuréka 2004, str. 57 - 58).

Ak potom zákonodarca stanovil jednu výlučnú výšku sankcie 500 000 Sk bez uvedenia kritérií na jej použitie, možno dospieť na základe uvedených výkladových pravidiel (princíp proporcionality, spravodlivosti a zdravého rozumu) len k záveru, že stanovená výška sankcie sa vzťahuje na najzávažnejšie porušenia zákona vrátane ich najzávažnejších dôsledkov. Princípu legitímneho očakávania, proporcionality a zdravého rozumu, potom zodpovedá, že všetky delikty, ktoré nedosahujú túto úroveň môžu byť postihované len nižšou sankciou, aj keď zákonodarca nestanovil výslovne rozpätie sankcií. Súd je v konaní podľa článku 46 ods. 2 ústavy pri preskúvaní zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy zodpovedný za to, že preskúma zákonnosť uložených sankcie na základe týchto princípov materiálneho právneho štátu. Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd o sankcionovaní za akékoľvek trestné obvinenie (za ktoré sa považuje aj sankcionovanie v ktorejkoľvek oblasti verejného práva), má konať v plnej jurisdikcii.

6. Správnym deliktom vymedzeným vo výroku prvostupňového správneho rozhodnutia (podľa § 9 ods. 3 písm. d/ a e/ zák. č. 239/1991 Z.z.) zodpovedajú správne delikty vymedzené v § 8 ods. 3 zák. č. 98/2004 Z.z. Podľa § 42 ods. 1 zák. č. 98/2004 Z.z. v znení zák. č. 223/2006 Z.z. za taký správny delikt je možné uložiť sankciu od 10 000 Sk do 500 000 Sk.

S poukazom na ustanovenie § 250j ods. 5 O.s.p. ak súd na základe vykonaného dokazovania (na podklade administratívneho a súdneho spisu) dospel k záveru, že o uložení sankcie má byť rozhodnuté inak, ako rozhodol správny orgán, môže rozhodnúť o uložení sankcie sám. Uvedené ustanovenie zákona sa vzťahuje aj na odvolacie konanie (§ 246c, § 211 ods. 2 O.s.p.). Podľa § 250ja ods. 4 ak odvolací súd dospel k záveru, že napadnuté rozhodnutie správneho orgánu v medziach žaloby nie je v súlade so zákonom a súd prvého stupňa žalobu zamietol, môže rozsudok súdu prvého stupňa zmeniť tak, že zruší rozhodnutie správneho orgánu a vráti vec žalovanému správemu orgánu na ďalšie konanie. Inak o odvolaní rozhodne spôsobom podľa § 219 až 221 O.s.p.. V danom prípade odvolací súd dospel k záveru, že krajský súd nedôvodne zamietol podanú žalobu. Odvolací súd vzhľadom na požiadavku hospodárnosti konania nevidel dôvod na zrušenie

rozhodnutia správneho orgánu, pretože skutkový stav považoval za dostatočne zistený a samotné právne posúdenie vecí čo do kvalifikácie sankcionovaného konania nebolo materiálne nesprávne. Za vecne nesprávne však považoval súd výrok o výške uloženej sankcie, čo v rámci rozhodovania v plnej jurisdikcii napravil sám odvolací súd zmenou výroku rozhodnutia správneho orgánu (§ 250j ods. 5 O.s.p. a § 250ja ods. 4 O.s.p.).

7. Pokiaľ ide o výšku uloženej sankcie, dospel odvolací súd k záveru, že v konaní nebola preukázaná vyššia miera negatívnych dôsledkov konania žalobcu (závažnosť, dĺžka konania a následky), než ktorá vyplývala z rozhodnutí o dodatočnom vyrubení dane a jej zvýšenia. Preto považoval uloženie sankcie na dolnej hranici zákonom stanovenej sankcie v sume 10 000 Sk za primerané okolnostiam prípadu a súčasne zodpovedajúce aj požiadavke generálnej prevencie.

8. Vzhľadom na dôvody zmeny rozsudku súd nepriznal žalobcovi náhradu trov konania (§ 250k ods. 1 O.s.p.), keďže nemal vo veci plný úspech a v colnom konaní svojimi výpoveďami nenapomáhal zisteniu skutočnej zodpovednej osoby.

POUČENIE:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný riadny opravný prostriedok.

V Bratislave 24. apríla 2008

JUDr. Ida Hanzelová, v.r.
predsedníčka senátu

NIEKOĽKO NÁVRHOV NA ZLEPŠENIE VYMOŽITELNOSTI PRÁVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

JUDr. Daniela Švecová

Vymožitelnosť práva v Slovenskej republike (v zmysle, v akom je definovaná v predchádzajúcich častiach) nie je v súčasnej dobe na želateľnej úrovni. Vyplyva to najmä z oficiálnych dokumentov, predovšetkým z prístupných správ o stave a činnosti súdництва Slovenskej republiky (s osobitným dôrazom na príčiny objektívneho vzniku zbytočných prieťahov v súdnych konaniach, vrátane návrhov na riešenie), resp. zo správ o stave slovenskej justície (z pohľadu vymožitelnosti práva a plynulosti súdneho konania). Dôležité informácie v tomto smere vyplyvajú aj zo správ o činnosti zástupcu Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva za obdobie rokov 2000 až 2009.

Ministerstvo spravodlivosti SR vo svojej správe o stave slovenskej justície (za rok 2006) na základe porovnávania vecí došlých na súdy a vecí vybavených vo všetkých agendách konštatovalo, že stav vecí je síce vyrovnaný (t. j., že súdy vybavvia nápad), ale na druhej strane počet nevybavených vecí reštančných (t. j. vecí starších ako 6 mesiacov) je cca 50 %. Tento stav bol hodnotený ako neprípustný s tým, že si vyžiadal naliehavé riešenia, ktoré vychádzali z predchádzajúcich analýz príčin tohto stavu. O tejto skutočnosti nás často presviedčajú aj nálezy Ústavného súdu SR, ktoré konštatujú porušenie základného práva účastníkov konania na prerokovanie ich vecí bez zbytočných prieťahov (čl. 48 ods. 2 Ústavy SR) a ukladajú súdom, (u ktorých bol zistený prieťah) povinnosť zaplatiť dotknutým účastníkom konania finančné zadostučinenie a náhradu trov ich právneho zastúpenia pred Ústavným súdom SR (napríklad: nálezy ÚS SR sp. zn. I. ÚS 374/2008, I. ÚS 153/2008, I. ÚS 282/2008, I. ÚS 370/2008, I. ÚS 74/2009, II. ÚS 20/2007, III. ÚS 196/2006 a mnoho ďalších).

Keďže zistené príčiny mali diferencovaný charakter (tak objektívny, ako aj subjektívny) prijímané riešenia boli taktiež diferencované. Z množstva prijímaných opatrení smerujúcich k náprave treba pripomenúť najmä legislatívnu činnosť Ministerstva spravodlivosti SR, ktorej snahou bolo novelizovať predovšetkým procesné poriadky súdu (tak občianskoprávny, exekučný, ako aj trestný) so zameraním na urýchlenie súdneho konania.

Jedným pomerne účinným mechanizmom kontroly súčasnej právnej úpravy smerujúcim k dosiahnutiu vyššie uvedeného cieľa je **vnútorná revízia** súdu (ďalej len "revízia"), ktorá je priamo v zákone definovaná ako **druh kontroly súdu a sudcov, ktorý smeruje k prevereniu aktuálneho stavu výkonu súdnictva, k zisteniu príčin nedostatkov pri výkone súdnictva a k návrhu opatrení na ich odstránenie. Revízia je súčasťou výkonu súdnictva** (§ 54 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Vykonáva sa:

a) v **päťročných časových intervaloch** podľa vopred stanoveného harmonogramu revízií, ktorý schvaľuje na návrh príslušného predsedu krajského súdu a predsedu najvyššieho súdu súdna rada. **Zameriava sa** na:

- výsledky práce súdu a jeho sudcov so zreteľom na vytvorené personálne a materiálne podmienky a zaťaženosť sudcov,
- na stav a príčiny starších nevybavených vecí a prieťahy v konaní,
- dodržiavanie procesných predpisov, náležitostí zápisníc a rozhodnutí, zákonných lehôt na konanie a rozhodnutie,
- včasnosť vyhotovovania a vypravovania súdnych rozhodnutí,
- úroveň prípravy súdnych pojednávaní a priebehu súdnych pojednávaní, využívanie pojednávacích dní a príčiny odročovania pojednávaní,
- úroveň práce súdnych oddelení a kancelárií, úroveň súdnych písomností, preskúmateľnosť pridelenia spisov podľa rozvrhu práce,
- dôvodnosť zmien rozvrhu práce a dodržiavanie postupu tvorby, rozvrhu práce,
- zachovávanie požiadaviek na špecializáciu sudcov,
- dôstojnosť správania sa sudcov, súdnych úradníkov a ďalších zamestnancov súdu, ako aj na dôstojnosť prostredia súdu,
- účinnosť vybavovania sťažností (§ 55 ods. 2 písm. a/ až k/ zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Tento rozsah revízie nemožno zúžiť (§ 55 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov).

b) **mimo rámca harmonogramu revízií** (ďalej len "mimoriadna revízia"), ak je to nevyhnutné na prijatie opatrení. **Zameranie** mimoriadnych revízií na určité oblasti výkonu súdnictva určí raz ročne súdna rada na návrh ministra, predsedov krajských súdov a predsedu najvyššieho súdu. Vychádza pritom aj z vlastných poznatkov z vybavovania sťažností a podnetov fyzických osôb a právnických osôb o úrovni výkonu súdnictva.

Platná právna úprava umožňuje predsedom krajských súdov a predsedom Najvyššieho súdu SR (z vlastného podnetu alebo na podnet ministra) nariadiť

mimoriadnu revíziu aj nad rámec revízií podľa odseku 2, za predpokladu, že je to nevyhnutné na overenie podnetov o závažných nedostatkoch vo výkone súdnictva alebo zistenie ich príčin (§ 55 ods. 5 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Citovaný zákon súčasne zadost'učňuje aj princípu nezávislosti súdnictva, keď výslovne uvádza, že **výkonom revízie sa nesmie zasahovať do rozhodovacej činnosti súdu a sudcu** (§ 56 ods. 1 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov); určuje tiež **spôsob výkonu kontroly** (nestranne, objektívne a v súlade s týmto zákonom alebo osobitným predpisom), **rozsah oprávnení členov** revízneho oddelenia (§ 56 ods. 3, ods. 4 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). V ďalších ustanoveniach zákon upravuje **skladbu revízneho oddelenia**, okruh osôb oprávnených vymenúvať členov revízneho oddelenia a jeho vedúceho, úlohy revízneho oddelenia, funkčné obdobie jeho členov. Určuje, že **revíziu okresného súdu** vykonáva revízne oddelenie príslušného krajského súdu (§ 57 ods.1 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov); **revíziu krajského súdu** vykonáva revízne oddelenie Najvyššieho súdu SR (§ 58 ods.1 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov) a **revíziu na Najvyššom súde SR** vykonáva orgán určený rokovacím poriadkom Najvyššieho súdu SR (§ 59 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Po vykonaní revízie zostavia členovia revízneho oddelenia **správu o výsledkoch revízie** s návrhom opatrení. K správe pripoja vyjadrenia dotknutých osôb, vyjadrenie predsedu súdu, ktorého sa revízia týkala, výsledok prerokovania správy na preverovanom súde a stanovisko revízneho oddelenia k podaným vyjadreniam (§ 61 ods. 1 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Správy o výsledkoch revízií sa zasielajú predsedovi príslušného krajského súdu, predsedovi Najvyššieho súdu SR, Súdnej rade SR a ministrom, ktorí nezávisle od seba vyhodnocujú jej obsah a zašlú vedúcemu revízneho oddelenia a preverovanému subjektu svoje stanovisko k správe a k navrhovaným opatreniam (§ 61 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Súdna rada SR osobitne sleduje dodržiavanie opatrení navrhnutým v správe, čo je zase zrejmé z jej jednotlivých zápisníc.

Napríklad na Okresnom súde Spišská Nová vec, sa od 22.10.1991 stále vedie konanie **o určenie otcovstva** (sp. zn. 3C 1301/1991), proti žalovanému, ktorý býva v Kuvajte. Súd nariadil preklad listín 08.09.1993. Dňa 04.03.1997 nariadil výsluch žalobkyne na 12.03.1997. Dňa 03.04.1997 dal preložiť predvolania žalovaného na 09.03.1998, 09.07.1997 rozhodol o tmočnom a 21.07.2005 určil termín informatívneho výsluchu žalobkyne na 01.08.2005, avšak táto sa určeného výsluchu nezúčastnila. Dostavila sa až na súd až 22.08.2005 a uviedla, že adresu žalovaného nepozná. Z

úradného záznamu z 31.07.2007 vyplýva, že o žalovanom (svojom otcovi) nič nevie. Ďalší termín pojednávania súd nariadil na 17.12.2007. Medzitým zaslal Ministerstvu spravodlivosti SR žiadosť o doručenie žiadosti o právnu pomoc, ktorú mu však ministerstvo vrátilo z dôvodu, že dožiadanie nebolo vypracované v súlade s požiadavkami článku 3 Dohovoru (t. j. na tlačivách predpísaných Haagskym Dohovorom o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v cudzine v občianskych a obchodných veciach.). Termín pojednávania v predmetnej veci bol nariadený na 25.05.2009; vec do vypracovania vyššie citovanej správy nebola skončená; do 20.07.2005 bola v referáte sudcu, ktorý odišiel do dôchodku. Uvádzané skutočnosti vyplývajú z príslušnej správy ¹.

Podobne aj vo veci vedenej **na Okresnom súde vo Svidníku pod sp. zn. 6C 894/2000** ide o konanie o určenie otcovstva s cudzím prvkom; toto konanie je vedené od 02.12.2000. Príčinou problémov v tejto veci je nielen skutočnosť, že žalovaný nebyva na adrese, ktorú súdu uviedla matka maloletej žalobkyne, ale aj v pridruženej skutočnosti spočívajúcej v tom, že aj matka dieťaťa zmenila adresu a súd jej nemôže doručovať písomnosti. Aj napriek tomu sa však v správe konštatuje prieťah na strane súdu v čase od 14.10.2002 do 01.02.2005. Uvádzané skutočnosti vyplývajú z revíznej správy týkajúcej sa Okresného súdu Svidník ².

Z vyššie uvedených dvoch „živých“ vecí možno dospieť k záveru, že v nich ani v dohľadnej dobe nebude možné rozhodnúť a aj v obdobných veciach bude veľmi obtiažne vytvoriť všeobecný procesný mechanizmus, ktorý by bol spôsobilý viesť k ich skončeniu. To však nič nemení na skutočnosti, že stále existujú snahy smerujúce k náprave vo forme rozmanitých opatrení, ale najmä v legislatívnej oblasti.

Napriek tomu, údaje zástupcu Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva nás presvedčujú v tom, že vymožitelnosť práva v Slovenskej republike je ďaleko za požadovanou úrovňou a hľadanie riešenia je preto veľmi aktuálne a naliehavé. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že nevymožitelnosťou práva ide ruka s neprímeranou dĺžkou súdneho konania; má s ňou bezprostrednú súvislosť. Trend dĺžky súdneho konania v Slovenskej republike možno zistiť aj z rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva za obdobie od roka 2000 do roka 2009. Pozornosť si zasluhujú aj konštatovanie súm, ktoré Slovenská republika vyplatila poškodeným z dôvodu porušenia tohto ľudského práva sťažovateľov, ktorí síce namietali rôzne porušenia ľudských práv

¹ Správa Krajského súdu v Košiciach (sp. zn. 1 Sprv 1105/08)

² Správa Krajského súdu v Prešove (Spr 596/2010)

(právo na spravodlivé súdne konanie, právo na verejné prerokovanie vecí, na spravodlivé prejednanie vecí, zaujatosť sudcu alebo súdu, nedostatok prístupu k tribunálu zriadenému na zákona), ale **ťažisko ich sťažností** spočívalo v namietaní porušenia článku 6 Dohovoru **v súvislosti s neprimeranou dĺžkou súdneho konania**.

Zo správy o činnosti zástupcu Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva za rok 2000 je zrejmé, že neprimeraná dĺžka konania bola dôvodom sťažnosti až 38 krát, zatiaľ čo všetky iné porušenia ľudských práv sťažovatelia namietali 25 prípadoch. Sumy, ktoré Slovenská republika vyplatila v rámci spravodlivého zadostučinenia alebo zmieru od roku 1993 boli vyplatené vo veciach uvedených osobitne pod poznámkou ³.

Zo záverov predbežnej správy o činnosti agenta pre zastupovanie Slovenskej republiky v konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva **zo septembra 2001** sa tiež na základe analýzy 55 otvorených vecí konštatovalo, že hlavnými riešenými problémami bolo nespravodlivé súdne konanie, najmä neprimeraná dĺžka súdneho konania. Slovenská republika vyplatila z titulu spravodlivého zadostučinenia od 1994 sumy **4.781.020,-** milióna Sk, z titulu ex gratia (zmier pred rozsudkom) 3.381.461,- Sk a z titulu porušenia 1.399.559,- Sk.

V tejto súvislosti treba ale spomenúť, že (v tom čase akútálna) novela Ústavy SR vytvorila v článku 127 s účinnosťou od 01.01.2002 ďalší efektívny a dostupný prostriedok nápravy – novo poňatú ústavnú sťažnosť v očakávaní, že ovplyvní počet sťažností podaných v Štrasburgu zostupným smerom, pretože sťažovateľovi uložila povinnosť využiť všetky vnútroštátne prostriedky nápravy pred podaním sťažnosti.

V roku 2002 sťažovatelia v sťažnostiach požadovali 47.602.129,- Sk; bolo im priznaných 4. 346.703,- Sk, z čoho ex gratia bola uhradená suma 4.346.703,- Sk.

V roku 2003 došlo v porovnaní s rokom 2002 k nárastu počtu podaných sťažností voči Slovenskej republike (518 sťažností v roku 2003, oproti 432 v roku 2002), no

³ Lauko v. SR – 6.000 SK (rozsudok 1998); J. Kadubec v. SR – 5.395 SK (rozsudok 1998); I. Preložník v. SR – 54.000 SK (rozhodnutie Výbor delegátov ministrov /VDM/ 1998); M. Savič v. SR – 30.000 ATS (rozhodnutie VDM 1999); J. Bohunický v. SR – 100.000 SK (zmier 1999); J. K. v. SR – 5.000 SK (zmier 2000); P.S. v. SR 126.000 SK (rozhodnutie VDM 2000); F. Gaulieder v. SR – 1.541.025 SK (zmier 2000); F. Degro v. SR – 100.000 SK (zmier 2000); E. Spišák – 1.110.436 SK (zmier 2000); E. Jóri v. SR – 150.000 SK (rozsudok 2000 – vyplatenie schválila vláda SR – vyplatené); Š. Vodeničarov – 62.000.- Sk (rozsudok 2000 – vyplatenie schválila vláda SR – vyplatenie zabezpečuje MS SR);

zároveň došlo aj k určitému poklesu počtu sťažností, ktoré boli pridelené senátu na preskúmanie (350 sťažností v roku 2003, oproti 406 v roku 2002). Európsky súd pre ľudské práva v tomto roku zvýšil svoju rozhodovaciu aktivitu. Z celkovo 27 rozsudkov v 17 prípadoch rozhodol v neprospech Slovenskej republiky. Väčšina z týchto prípadov bola rozhodnutá v neprospech Slovenskej republiky a týkala sa porušenia článku 6 ods. 1 Dohovoru (t. j. práva na prejednanie veci v primeranej lehote - 14 zo 17 prípadov).

V roku 2004 boli finančné sumy, ktoré pôvodne požadovali jednotliví sťažovatelia mimoriadne vysoké (asi 54 miliónov Sk), avšak súd priznal sťažovateľom celkovo iba sumu 1.042.972,- Sk. Aj v roku 2004 občania Slovenskej republiky podávali na súd sťažnosti, ktoré najčastejšie súviseli s porušovaním článku 6 Dohovoru, a osobitne prípady porušenia práva na prejednanie veci v primeranej lehote pred vnútroštátnymi súdmi. Ako je zrejmé zo štatistických údajov, súd v roku 2005 vo vzťahu k Slovenskej republike značne zintenzívil svoju rozhodovaciu aktivitu. Z celkovo 46 rozhodnutí súd v 29 prípadoch rozhodol rozsudkom v neprospech Slovenskej republiky. Z nich 28 sa dotýkalo porušenia článku 6 ods. 1 Dohovoru, konkrétne práva na prejednanie veci v primeranej lehote, v jednom prípade rozhodol, že Slovenská republika porušila článok 1 ods. 1 Dodatkového protokolu (ochrana majetku) a v 6 prípadoch rozhodol v prospech Slovenskej republiky. Z 55 nových sťažností notifikovaných vláde sa značná časť týkala námietky porušenia čl. 6 ods. 1 Dohovoru (práva na spravodlivé súdne konanie), najmä v súvislosti s namietanou neprímeranou dĺžkou súdnych konaní a takmer vždy aj v súvislosti s námietkou porušenia čl. 13 Dohovoru (právo na účinný prostriedok nápravy). Objavili sa však aj sťažnosti na porušenie (čl. 5 Dohovoru - právo na slobodu a osobnú bezpečnosť - dĺžka a zákonosť väzby, čl. 8 Dohovoru - právo na súkromie a rodinný život, článok 10 Dohovoru a pod.).

Aj **v roku 2005** boli finančné sumy, ktoré pôvodne požadovali jednotliví sťažovatelia mimoriadne vysoké (90.641.898,- Sk). S prihliadnutím na vyjadrenia vlády a vlastnú judikatúru v uvedenej oblasti súd priznal sťažovateľom celkovo sumu 4.582.273,- Sk. Z priznanej celkovej sumy vynaložila Slovenská republika na dosiahnuté zmiery 2.415.615,- Sk. Aj v roku 2005 sa preukázala čiastočná efektívnosť čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky ako dostupného vnútroštátneho prostriedku nápravy, ktorý je nevyhnutné vyčerpať pred podaním sťažnosti na súd, resp. po podaní sťažnosti v Štrasburgu, ak sa vnútroštátne konanie neskončilo do 1. januára 2002 pre pretrvávajúce prietahy v konaní.

Súd **v roku 2006** vo vzťahu k Slovenskej republike výrazne zintenzívil svoju rozhodovaciu aktivitu. Z celkovo 58 rozhodnutí súd v 34 prípadoch rozhodol rozsudkom v neprospech Slovenskej republiky, t. j. konštatoval porušenie niektorého z práv zaručených Dohovorom alebo jeho protokolmi. Z nich 30 sa týkalo porušenia článku 6

ods. 1 Dohovoru, zaručujúceho právo na spravodlivé súdne konanie, z toho v 30 prípadoch súd konštatoval porušenie práva na prerokovanie veci v primeranej lehote a v 1 prípade aj porušenie práva na spravodlivé súdne konanie v užšom slova zmysle. Ostatné prípady sa týkali iných porušení článkov Dohovoru. Finančné sumy, ktoré pôvodne požadovali jednotliví sťažovatelia boli mimoriadne vysoké (približne 700 miliónov Sk). Súd priznal sťažovateľom celkovo sumu 6.344.945,63 Sk. Z tejto celkovej sumy bola v rámci uzavretých zmierov vyplatená suma 886.721,- Sk.

V roku 2007 (v porovnaní s rokom 2006) došlo k poklesu počtu sťažností, ktoré boli pridelené na preskúmanie príslušnému orgánu, t. j. výboru alebo komore (347 sťažností v roku 2007 oproti 486 sťažnostiam v roku 2006). V 286 prípadoch súd rozhodol o neprijatí sťažnosti alebo jej vyčiarknutí zo svojho zoznamu, vláde oznámil celkovo 59 nových sťažností a 19 sťažností vyhlásil za prijateľné na preskúmanie ich podstaty súd v roku 2007 z celkovo 80 rozhodnutí v 22 prípadoch rozhodol rozsudkom v neprospech Slovenskej republiky, t. j. konštatoval porušenie aspoň jedného z práv zaručených Dohovorom alebo jeho protokolmi. 16-krát rozhodol o porušení článku 6 Dohovoru (právo na spravodlivé súdne konanie), z čoho 14-krát išlo o porušenie práva na prerokovanie veci v primeranej lehote a v ostatných prípadoch došlo k porušeniu iného práva zaručeného Dohovorom (napríklad práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, práva na účinný prostriedok nápravy a podobne). Treba tiež spomenúť, že v roku 2007 sa v rozhodovacej činnosti súdu objavil nový inštitút, tzv. rozhodnutie na základe jednostrannej deklarácie dotknutej zmluvnej strany Dohovoru (napr. Tahsin Acar proti Turecku, [VK], č. 26307/95, ods. 75-77, ECHR 2003-VI, Meriakri proti Moldavsku (vyčiarknutie), č. 53487/99, 1. marca 2005, Swedish Transport Workes Union proti Švédsku, (vyčiarknutie), č. 53507/99, 18. júla 2006 a Van Houten proti Holandsku (vyčiarknutie), č. 25149/03, ECHR 2005-IX). Ide o prípady, v ktorých je dotknutá vláda pripravená uzavrieť zmier za podmienok navrhnutých súdom, avšak sťažovateľ s uzavretím zmiernu nesúhlasí. Za predpokladu, že vláda jednostranne deklaruje, že uznáva porušenie práv sťažovateľa a je pripravená zaplatiť mu ako spravodlivé zadostučinenie súdom určenú sumu, súd môže, ak je presvedčený, že dodržiavanie ľudských práv zaručených Dohovorom a jeho protokolmi nevyžaduje, aby sa pokračovalo v posudzovaní predmetnej sťažnosti, aj napriek želaniu sťažovateľa vziať na vedomie podmienky deklarácie dotknutej vlády a formu zabezpečenia dodržania v nej uvedených záväzkov a rozhodnúť o vyčiarknutí sťažnosti zo zoznamu svojich prípadov v súlade s článkom 37 ods. 1 písm. c) Dohovoru (t. j. z dôvodu, že okolnosti vedú k záveru, že pre akýkoľvek iný dôvod zistený súdom nie je potrebné pokračovať v posudzovaní sťažnosti). Vo vzťahu k Slovenskej republike súd takto rozhodol v 9 prípadoch. Aj v roku 2007 boli finančné sumy, ktoré pôvodne požadovali jednotliví sťažovatelia mimoriadne vysoké. Súd priznal sťažovateľom celkovo sumu 262.245,- EUR. V priebehu roka 2007 bola

sťažovateľom celkovo vyplatená suma 8.282.055,79 Sk, z čoho bola suma 3.529.467,20 Sk vyplatená v rámci uzavretých zmliev. Aj v roku 2007 sa vo všeobecnosti preukázala účinnosť vnútroštátneho prostriedku nápravy v podobe sťažnosti podľa článku 127 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), v znení účinnom od 1. januára 2002, a to nielen v prípadoch namietaného porušenia práva na prerokovanie vecí v primeranej lehote.

V roku 2008 (v porovnaní s rokom 2007) došlo k výraznému nárastu počtu sťažností, ktoré boli pridelené na preskúmanie príslušnému orgánu, t. j. výboru alebo komore (488 sťažností v roku 2008 oproti 347 sťažnostiam v roku 2007) a tiež počtu sťažností, ktoré súd neprijal alebo vyčiarhol zo svojho zoznamu bez toho, aby sťažnosť notifikoval vláde (459 sťažností v roku 2008 oproti 286 sťažnostiam v roku 2007). Vláde bolo v tomto roku notifikovaných 67 sťažností, čo predstavuje oproti roku 2007 (59 sťažností) asi 14-percentný nárast. Zo sťažností, ktoré boli notifikované vláde, súd rozhodol celkovo 35 prípadov. Z uvedeného počtu 11-krát rozhodol o porušení článku 6 Dohovoru (právo na spravodlivé súdne konanie), a to konkrétne práva na prerokovanie vecí v primeranej lehote a ostatné prípady sa týkali iných porušení článkov Dohovoru zo strany Slovenskej republiky. Finančné sumy, ktoré si nárokovali jednotliví sťažovatelia v konaní pred súdom, boli aj v tomto roku mimoriadne vysoké. Súd priznal sťažovateľom celkovo sumu 193.020 EUR. V priebehu roka 2008 bola sťažovateľom celkovo vyplatená suma 6.034.746,95 Sk, z čoho bola suma 2.239.501,19 Sk vyplatená v rámci uzavretých zmliev.

V roku 2009 došlo k ďalšiemu výraznému nárastu počtu sťažností, ktoré boli pridelené na preskúmanie príslušnému orgánu (569 sťažností v roku 2009 oproti 488 sťažnostiam v roku 2008). Naopak, počet sťažností, ktoré súd neprijal alebo vyčiarhol zo svojho zoznamu bez toho, aby sťažnosť notifikoval vláde sa znížil (357 sťažností v roku 2009 oproti 459 sťažnostiam v roku 2008). Vláde bolo notifikovaných 42 sťažností, čo predstavuje pokles oproti roku 2008 (67 sťažností). Z celkového počtu rozhodnutých vecí (69 prípadov) súd v 38 prípadoch konštatoval porušenie niektorého z článkov Dohovoru zo strany Slovenskej republiky; z toho 33-krát rozhodol o porušení článku 6 Dohovoru (právo na spravodlivé súdne konanie), a konkrétne v 29 prípadoch konštatoval porušenie práva na prerokovanie vecí v primeranej lehote a v 4 prípadoch konštatoval porušenie práva na spravodlivé konanie.

Vývoj vo vybavovaní sťažností týkajúcich sa Slovenskej republiky je nasledujúci:

Sťažnosti proti Slovenskej republike	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Sťažnosti pridelené na preskúmanie príslušnému orgánu (výboru alebo komore)	284	343	406	349	403	444	486	347	488	569
Neprijaté alebo vyčiarknuté sťažnosti bez notifikácie vláde	102	159	366	277	353	287	130	286	459	357
Sťažnosti notifikované vláde	42	12	39	9	62	59	64	59	67	42
Rozsudky (okrem rozsudkov o zmieri a o vyčiarknutí sťažností)	3	5	4	19	13	29	34	23	13	39
rozhodnutia o prijateľnosti (z toho rozhodnutia výlučne v prospech Slovenskej republiky, prijaté po predložení stanovísk strán)	22 (1)	16 (13)	43 (17)	29 (14)	30 (5)	22 (6)	23 (13)	18 (9)	6 (3)	15 (9)
rozhodnutia, príp. rozsudky o zmieri	3	3	3	8	1	11	4	24	12	10
rozhodnutia o vyčiarknutí sťažností na základe jednostranného uznania porušenia zo strany vlády	-	-	-	-	-	-	-	9	5	4

Z vyššie uvedeného prehľadu celkom jednoznačne vyplýva, že **počet sťažností proti Slovenskej republike je stále vysoký**, čo treba považovať za veľmi negatívny zjav v justícii Slovenskej republiky; treba ho **naliehavo riešiť**, pričom konkrétne riešenia možno prijať až po ďalšej podrobnej analýze príčin tohto kritického stavu a samozrejme aj po zohľadnení **účinnosti doteraz prijatých opatrení**. Javí sa totiž, že:

- 1/ **nie všetky prijaté opatrenia priniesli očakávaný efekt** (najmä niektoré ustanovenia procesných poriadkov súdu, exekučného poriadku a ďalších) a že
- 2/ na odstránenie, resp. na zlepšenie stavu vymožitelnosti práva v Slovenskej republike by **bolo vhodné zmeniť aj ďalšie predpisy**.

Ad 1/

Pri hodnotení prínosu opatrení prijatých na preklenutie rôznych medzier v právnej úprave nemožno opomenúť výsledky aplikačnej praxe, kde prípadné nedostatky právnej úpravy prejavujú veľmi zreteľne. So zreteľom na skutočnosť, že právna úprava je spravidla len rámcová (a nemôže „pokryť“ množstvo vecí, ktoré sa podľa nej posudzuje) a tiež aj so zreteľom na to, že v ostatnom čase je legislatívna činnosť príliš rýchla a

nedostatočne prepracovaná, stáva sa, že pri riešení rovnakej právnej otázky vyskytujúcej sa vo viacerých veciach, dôjde k výkladovým rozdielnostiam zákonov a iných všeobecne záväzných predpisov v právoplatných rozhodnutiach **senátov toho istého kolégia**. S takouto situáciou právna úprava počíta a predsedovi príslušného kolégia Najvyššieho súdu SR, predsedovi Najvyššieho súdu SR a ministrom spravodlivosti SR umožňujú podanie návrhu na prijatie stanoviska (§ 21 ods. 3 písm. a) zákona č.757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Tým istým osobám zákon zveruje toto návrhové oprávnenie aj vtedy, ak došlo k výkladovým rozdielnostiam zákonov a iných všeobecne záväzných predpisov v právoplatných rozhodnutiach **súdov nižšieho stupňa** (§ 21 ods. 3 písm. b) zákona č.757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Samozrejme, že k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov v otázkach týkajúcich sa viacerých kolégií alebo v otázkach sporných medzi kolégiami, prijíma stanoviská plénum Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (§ 20 ods. 1 písm. b/ zákona č.757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Najvyšší súd Slovenskej republiky teda (okrem svojej rozhodovacej činnosti) **vykonáva aj činnosť zjednocovaciú. Prijíma rozhodnutia zásadného právneho významu a stanoviská, čím plní celkom nezastupiteľnú funkciu** smerujúcu k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov; vydáva ich v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu SR a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky a zabezpečuje aj uverejňovanie tejto zbierky na internete (§ 23 zákona č.757/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov). Tým, že Najvyšší súd SR vyloží zákon a prijíma príslušné stanovisko, podstatným spôsobom prispieva súčasne aj k rýchlejšiemu vybaveniu veci. Ako príklad možno uviesť prijaté stanovisko uverejnené pod číslom **27/2006 Zbierky rozhodnutí a stanovísk súdov SR**, v ktorom Najvyšší súd SR vyriešil otázku právomoci medzi súdmi a sociálnou poisťovňou vo veciach odškodňovania pracovných úrazov a chorôb z povolania. So zreteľom na skutočnosť, že zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (okrem iného) zasiahol aj do právomoci súdu (v uvedených veciach) a vo svojich prechodných ustanoveniach otázku právomoci nevyriešil, vznikol stav, že súdy z titulu procesnej prekážky spočívajúcej v nedostatku právomoci, tieto konania zastavovali a veci postupovali príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne. Sociálna poisťovňa s postúpením predmetných vecí nesúhlasila a veci predkladala Najvyššiemu súdu SR na rozhodnutie o tejto otázke. V rámci tohto rozhodovania jednotlivé senáty Najvyššieho súdu SR tiež nepostupovali jednotne, čo bolo dôvodom pre spoločné zasadnutie občianskoprávneho a správneho kolégia Najvyššieho súdu SR; jeho výsledkom bolo spoločné stanovisko, podľa ktorého: **rozhodovanie o nárokoch na náhradu za stratu na zárobku po skončení pracovnej neschopnosti alebo pri uznaní invalidity alebo čiastočnej invalidity, o náhrade za stratu na dôchodku a o náhrade nákladov na výžinu pozostalých, vzniknutých z**

pracovných úrazov alebo chorôb z povolania do 31. decembra 2003, patrí do právomoci súdu, aj keď nároky boli uplatnené po účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnej poisťovni v znení neskorších predpisov. Týmto stanoviskom Najvyšší súd SR významným spôsobom prispel k vybaveniu stoviek vecí, ktoré práve pre nedostatok príslušnej právnej úpravy „stáli“, resp. zostávali na súdoch nevybavené a bez toho, aby súd v nich konal. Ide pritom o agendu veľmi citlivú, ktorá si skôr zasluhuje vyššiu pozornosť, ale hlavne rýchlejšie vybavenie príslušnej veci.

Uvedený príklad vedie k návrhu **de lege ferenda**, v tom zmysle, aby sa **vyššie uvedené stanovisko premietlo do prechodných ustanovení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnej poisťovni v znení neskorších predpisov.**

V ostatnej dobe sa Najvyšší súd SR zaoberal **výkladom ustanovenia § 372p O.s.p.** zaradeného do Občianskeho súdneho poriadku novelou – zákonom č. 384/2008 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 15. augusta 2008. Ide o prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 15. októbra 2008, podľa ktorého na konanie začaté pred 15. októbrom 2008 sa použijú predpisy účinné od 15. októbra 2008, ak nie je ďalej uvedené inak. Otázka spočívala v tom, **či na základe citovaného zákonného ustanovenia sa má aplikovať ustanovenia § 214 O.s.p. v znení po 15. októbri 2008 na prejednanie odvolania podaného pred 15. októbrom 2008.** Totiž, podľa § 214 ods. 1 O.s.p. v znení do účinnosti zákona č. 384/2008 Z. z. na prejednanie odvolania nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie. Podľa ustanovenia § 214 ods. 2 pojednávanie netreba nariaďovať, ak a) sa odmieta odvolanie podľa § 218; b) sa zastavuje alebo prerušuje konanie; c) odvolanie smeruje proti uzneseniu; d) ide o rozhodnutie o spôsobilosti na právne úkony, o vyslovení príпустnosti prevzatia alebo držania v ústave zdravotníckej starostlivosti alebo o vyhlásení za mŕtveho; e) sa zrušuje rozhodnutie podľa § 221 ods. 1; f) odvolanie sa týka len trov konania, príslušenstva pohľadávky alebo jej zročnosti alebo predbežnej vykonateľnosti rozsudku; g) odvolanie smeruje proti rozsudku, ktorý rozhodol len o výžive maloletého dieťaťa. Podľa tretieho odseku citovaného zákonného ustanovenia pojednávanie netreba nariaďovať ani vtedy, ak je rozsudok súdu prvého stupňa napadnutý odvolaním iba z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci, účastníci konania sa vzdali práva zúčastniť sa na pojednávaní, alebo súhlasia s tým, aby bol vo veci vydaný rozsudok bez nariadenia pojednávania, a nie je to v rozpore s dôležitým verejným záujmom; to neplatí, ak odvolací súd opakuje alebo dopĺňa dokazovanie alebo súd prvého stupňa rozhodol bez nariadenia pojednávania podľa § 115a. Podľa § 214 ods. 4 O.s.p., ak sú splnené podmienky podľa ods. 3 a odvolací súd sa nestotožňuje s právnym posúdením veci v napadnutom rozsudku, môže rozhodnúť

bez nariadenia pojednávania, iba ak vyzve účastníkov, aby sa vyjadrili a doplnili rozhodujúce skutočnosti k možnosti odlišného právneho posúdenia veci.

Podľa ustanovenia § 214 ods. 1 O.s.p. v znení od účinnosti zákona č. 384/2008 Z.z. na pojednanie odvolania proti rozhodnutiu vo veci samej nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie vždy, ak je

- a) potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie,
- b) súd prvého stupňa rozhodol podľa § 115a bez nariadenia pojednávania,
- c) to vyžaduje dôležitý verejný záujem. Podľa druhého odseku tohto zákonného ustanovenia možno o odvolaní rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania.

Riešenie vyššie označenej otázky bolo spojené s interpretačnými a aplikačnými problémami, ktoré vyplývali predovšetkým z toho, že ustanovenie § 372p ods. 1 O. s. p. sa výslovne nezmieňuje o konaniach na odvolacom súde, ktoré začali podaním odvolania pred 15. októbrom 2008. Neobsahuje ani úpravu, ktorá by výslovne konštatovala, že účinky procesných úkonov urobených za účinnosti doterajšej úpravy, zostávajú zachované.

Rozhodovacia prax senátov občianskoprávného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ukázala, že pri riešení uvedenej otázky sa postupovalo nejednotne, existovali odlišné právne názory:

Prvý z nich sa prejavil v rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (v uznesení) z **28. júla 2009 sp.zn. 4 Cdo 142/2009**, kde sa (s poukazom na princípy právneho štátu, na právnu istotu a na dôveru v platné právo) uvádza, že pri výklade citovaného zákonného ustanovenia nemožno vychádzať z jeho novelizovaného znenia, a že účinky, ktoré určitému procesnému úkonu prisudzuje až nová právna úprava nastanú len za predpokladu, že úkon bol urobený za účinnosti novej právnej úpravy. V súvislosti so spôsobom pojednania odvolania to potom znamená, že ak odvolanie bolo podané pred účinnosťou novely Občianskeho súdneho poriadku, ktorá tento spôsob zásadne zmenila, mal sa odvolací súd v tejto otázke riadiť dovtedy platnou právnou úpravou, t.j. ustanovením § 214 ods. 1 O.s.p. v znení do 14. októbra 2008. V konečnom dôsledku uzavrel, že pokiaľ žalobca podal proti rozsudku súdu prvého stupňa odvolanie 31. júla 2007 a na výzvu prvostupňového súdu (či súhlasí s rozhodnutím odvolacieho súdu bez nariadenia pojednávania) odpovedal negatívne a odvolací súd napriek tomu rozhodol o odvolaní bez nariadenia pojednávania, odňal žalobcovi možnosť pred súdom konať (§ 237 písm. f/ O.s.p.).

Odlíšná názorová platforma na riešenie uvedenej otázky je prezentovaná v rozhodnutiach senátov ďalších senátov občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, čo je zrejme napríklad z uznesenia **z 30. novembra 2009 sp. zn. 1 Cdo 204/2009**, kde sa uvádza, že zákon č. 384/2008 Z. z. (okrem iného) zmenil obsah predošlého znenia § 214 O.s.p. tým, že inak vymedzil prípady, kedy odvolací súd má povinnosť nariadiť na prejednanie odvolania pojednávanie a kedy môže o odvolaní rozhodnúť aj bez nariadenia pojednávania. V prejednávanej veci bolo rozhodnuté odvolacím súdom 26. februára 2009, teda už za účinnosti uvedenej novely Občianskeho súdneho poriadku. Na základe tohto zistenia bolo potrebné posudzovať konanie na tomto súde podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku v znení účinnom od 15. októbra 2008. Keďže neboli dané dôvody pre nariadenia pojednávania podľa § 214 ods. 1 O.s.p., odvolací súd v súlade s § 214 ods. 2 O.s.p. rozhodol o odvolaní žalobcu bez nariadenia pojednávania. Jeho postupom, ktorý plne rešpektoval Občiansky súdny poriadok (v znení účinnom od 15. októbra 2008), nemohlo dôjsť k odňatiu možnosti žalobcu pred súdom konať.

Rovnaký názor vyplýva aj z ďalších uznesení Najvyššieho súdu SR **sp. zn. 2 Cdo 259/2009**, **sp. zn. 2 Cdo 250/2009** a **sp. zn. 2 Cdo 188/2009**, **sp. zn. 5 Cdo 312/2009**, **sp. zn. 3 Cdo 118/2009**, v ktorom dovolací súd poukázal aj na Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré nevyžadujú, aby sa na všetkých súdnych inštanciách pojednávanie vykonalo vždy verejne.

Občianskoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zaujalo k vyššie nastolenej otázke **st a n o v i s k o**, podľa ktorého **sa v zmysle § 372p ods. 1 O. s. p. ustanovenie § 214 O. s. p. v znení účinnom od 15. októbra 2008 použije aj na odvolacie konania, ktoré začali podaním odvolania pred 15. októbrom 2008**.

K záverom, na ktorých spočíva toto stanovisko, dospelo občianskoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z týchto dôvodov:

Ustanovenie § 372p ods. 1 O. s. p. je procesné ustanovenie intertemporálnej povahy, ktorého účelom je za účinnosti neskoršej právnej úpravy (lex posterior) upraviť právne vzťahy, ktoré vznikli počas pôsobenia skoršej právnej úpravy (lex prior). Intertemporálnymi ustanoveniami sa vo všeobecnosti určuje režim dočasného, prechodného (intertemporálneho) spolupôsobenia dvoch právnych úprav – skoršej a neskoršej. Intertemporálne ustanovenia určujú vzájomný vzťah týchto úprav.

Za platnosti a účinnosti nového právneho predpisu môžu prechodné ustanovenia určiť buď to, že na riešenie (doriešenie) konkrétnych právnych situácií sa v stanovenom rozsahu použijú skoršie právne normy (t.j. že sa dočasne nepoužijú nové, už platné a účinné právne normy), alebo to, že vzťahy, ktoré vznikli za pôsobnosti skoršieho právneho predpisu, sa spravujú ustanoveniami nového, neskoršieho právneho predpisu.

K definujúcim znakom právneho štátu patrí aj zákaz retroaktivity právnych noriem, ktorý je významnou demokratickou zárukou ochrany práv a právnej istoty (PL. ÚS 16/95). Nie každá retroaktivita je však nezlučiteľná s princípmi, na ktorých je budovaný právny štát.

V teórii a praxi sa rozlišuje tzv. pravá a nepravá spätná účinnosť (retroaktivita) právnych predpisov. Význam tohto rozlišovania je založený na skutočnosti, že pokiaľ sa pravá retroaktivita v zásade odmieta ako nezlučiteľná s obsahom princípu právneho štátu, nepravá retroaktivita sa akceptuje ako prípustný nástroj na dosiahnutie ustanovených a dostatočne významných cieľov verejnej moci.

Pri pravej retroaktivite zákonodarca v novom právnom predpise neuzná práva alebo povinnosti založené právnymi skutočnosťami, ktoré sa ako právne skutočnosti uznávali na základe skoršieho (predchádzajúceho) právneho predpisu. O pravú retroaktivitu ide napríklad vtedy, keď neskorší právny predpis so spätnou účinnosťou (s dopadom do minulosti) upravuje vzťahy, ktoré vznikli v minulosti. V dôsledku toho nastáva stav, v rámci ktorého účinnosť neskoršieho právneho predpisu nastáva skôr ako jeho platnosť (skôr, než začal existovať).

Pri nepravej retroaktivite zákonodarca uznáva právne skutočnosti, na základe ktorých podľa predchádzajúcej právnej normy došlo k vzniku určitých právnych vzťahov. O nepravú retroaktivitu môže ísť napriek tomu, že zákonodarca prípadne novým právnym predpisom zároveň s účinnosťou do budúcna prinesie určité zmeny aj tých práv (alebo povinností), ktoré vznikli za platnosti skoršieho zákona. Nepravá retroaktivita teda nebráni zákonodarcovi novou právnou úpravou vstúpiť aj do tých právnych vzťahov, ktoré vznikli na základe skôr prijatej právnej normy a meniť ich režim. Za prípustné sa považuje, pokiaľ nová právna úprava (uznávajúc práva a povinnosti nadobudnuté podľa skoršieho právneho predpisu) zavádza do budúcna nový režim a mechanizmus (procedúru) uplatnenia týchto práv alebo pokiaľ právam nadobudnutým za skoršej právnej úpravy priznáva odo dňa účinnosti neskoršej právnej úpravy nový obsah. V konečnom dôsledku nepôsobí nepravá retroaktivita do minulosti. Akceptuje stav, ktorý nastal za skôr platnej a účinnej právnej úpravy, tento stav ale rieši až v čase účinnosti novej právnej úpravy.

Na základe vyššie uvedeného – aj to aj z hľadiska riešenia nastolenej otázky správnej interpretácie a aplikácie § 372p ods. 1 O. s. p. – možno konštatovať, že nie každú zmenu, ktorú prinesie nový zákon na právne vzťahy založené právnymi skutočnosťami v predchádzajúcom zákone (na vzťahy, ktoré vznikli počas platnosti minulej právnej normy) možno spájať s nedovoleným spätným pôsobením a ako takú odmietat'.

Vychádzajúc z týchto teoreticko-právnych úvah a hľadísk dospelo občianskoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky k záveru, že rozhodnutie uvedené ako prvé (4 Cdo142/2009) nevychádza z náležitej interpretácie § 372p ods. 1 O. s. p. Podľa väčšinového názoru tohto kolégia treba za správnu označiť interpretáciu podanú ďalšími senátmi Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (senátov 1C, 2C, 3C, 5C a 6C).

Zo samej skutočnosti, že (intertemporálne) ustanovenie § 372p ods. 1 O. s. p. neobsahuje obdobný text, aký zákonodarca v iných (intertemporálnych) ustanoveniach použil pri skorších novelizáciách Občianskeho súdneho poriadku [ide napríklad o text: „Konania o odvolaní a dovolaní, o ktorých odvolací súd alebo dovolací súd nerozhodol do nadobudnutia účinnosti tohto zákona, sa dokončia podľa doterajších predpisov (viď § 372i ods. 3 O. s. p. týkajúci sa právnej úpravy účinnej od 1. septembra 2003) alebo text: „Začaté konania o odvolaní a dovolaní, o ktorých odvolací súd alebo dovolací súd nerozhodol do 31. augusta 2005, sa dokončia podľa práva platného do 31. augusta 2005 (viď § 372i ods. 2 O. s. p. vo vzťahu k právnej úprave účinnej od 1. septembra 2005) ani obdobný text, aký sa uvádza v § 372o veta druhá O. s. p. vo vzťahu k právnej úprave účinnej od 1. júla 2007 (t.j. „Právne účinky úkonov, ktoré nastali pred 1. júlom 2007, zostávajú zachované)], nemožno vyvodiť, že v ustanovení § 372p ods. 1 O. s. p. ide o neprípustný prípad (pravej) retroaktivity.

Právna úprava daná ustanovením § 372p ods. 1 O. s. p. neneguje účinky odvolaní podaných proti rozhodnutiam súdov prvého stupňa pred 15. októbrom 2008 – z ničoho nemožno vyvodiť, že by nebol rešpektovaný suspenzívny a devolutívny účinok podaného odvolania alebo že by sa spochybňovalo procesné oprávnenie odvolateľa domôcť sa týmto riadnym opravným prostriedkom preskúmania rozhodnutia súdu prvého stupňa v odvolacom konaní v rozsahu, v akom by sa preskúmalo podľa skoršej právnej úpravy.

Uvedené ustanovenie na jednej strane aj bez výslovného vyjadrenia zachováva tieto účinky skôr (podľa doterajšej právnej úpravy) podaných odvolaní, na druhej strane rešpektuje zároveň možnosť zákonodarcu vstúpiť aj do tých právnych vzťahov, ktoré vznikli na základe skoršej právnej úpravy a zmeniť ich režim. Inými slovami – rešpektuje možnosť zákonodarcu prijatím neskoršej právnej úpravy zmeniť v prípade odvolaní

podaných za účinnosti skoršej právnej úpravy podmienky ich prejednanie (po nariadení pojednávania alebo bez jeho nariadenia) v odvolacom konaní uskutočnenom za účinnosti novej právnej úpravy.

Nemožno prehliadať, že právna úprava účinná od 15. októbra 2008 nevytlučila celkom možnosť nariadiť na prejednanie odvolania podaného pred týmto dňom odvolacie pojednávania. Aj nová právna úprava naďalej predpokladá na jednej strane situácie (prípady), v ktorých odvolací súd na prejednanie odvolania musí nariadiť odvolacie pojednávania (viď § 214 ods. 1 O.s.p. v znení od 15. októbra 2008), na druhej strane situácie (prípady), v ktorých na prejednanie odvolania môže nariadiť pojednávania. V prípadoch, na ktoré sa nevzťahuje ustanovenie § 214 ods. 1 O. s. .p., rozhoduje o tom, či sa pojednávania nariadi alebo nenariadi, odvolací súd na základe svojej autonómnej úvahy (viď § 214 ods. 2 O. s. p. v znení od 15. októbra 2008).

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 142/2009 nesvedčí o tom, že by Najvyšší súd Slovenskej republiky pred rozhodnutím dospel k záveru o rozpore ustanovenia § 372p ods. 1 O. s. p. s Ústavou Slovenskej republiky (§ 109 ods. 1 písm. b/ O. s. p.). Vyplýva z neho zámer hľadať takú ústavne súladnú interpretáciu uvedeného ustanovenia, ktorá prihliada na princíp ochrany nadobudnutých práv. Tieto rozhodnutia sú ale založené na interpretácii § 372p ods. 1 O. s. p., pre ktorú toto ustanovenie nedáva oporu. Dôsledky výkladu, na ktorom spočívajú uvedené rozhodnutia senátu 4 C, sa z hľadiska aplikácie § 372p ods. 1 O. s. p. blížia k dôsledkom, ktoré by malo nerešpektovanie tohto ustanovenia.

Výklad (interpretácia) právneho predpisu je súčasťou širšieho procesu aplikácie práva. V rámci výkladu sa hľadá a zisťuje (objasňuje) zmysel a obsah právnych noriem za účelom ich správneho pochopenia a používania. Je však neprípustné interpretovať niektoré jednoznačné a dostatočne zrozumiteľné ustanovenie zákona (o ktoré ide aj v prípade § 372p ods. 1 O. s. p.), spôsobom, ktorý sa prieči jeho doslovnému zneniu a výkladom mu priznávať (iný, odlišný) obsah, ktorý toto ustanovenie nemá. Pokiaľ by bolo zámerom zákonodarcu, aby sa skoršia právna úprava prejednanie odvolania na odvolacím súdom nariadenom odvolacom pojednávani vzťahovala aj na odvolania podané pred 15. októbrom 2008, bol by to v zákone č. 384/2008 Z. z. výslovne uviedol.

Interpretácia § 372p ods. 1 O. s. p., ktorá je v tomto stanovisku považovaná za správnu, zohľadňuje aj dôvodovú správu k zákonu č. 384/2008 Z. z., v ktorej sa za „generálne pravidlo“ vyplývajúce z tohto ustanovenia označuje to, že nová právna úprava sa bude vzťahovať aj na konania začaté pred nadobudnutím jej účinnosti (jediná výnimka sa vzťahuje na možnosť prokurátora podať návrh na začatie konania).

Občianskoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na záver poukázalo na uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15. októbra 2009 sp. zn. IV. ÚS 362/09, v ktorom sa konštatuje, že ústavne akceptovateľný a udržateľný je (aj) postup odvolacieho súdu, ktorý najskôr nariadil na prejednanie odvolania podaného pred 15. októbrom 2008 odvolacie pojednávanie, po jeho odročení na neskorší termín ale vec prejednal a rozhodol po 15. októbri 2008 bez nariadenia odvolacieho pojednávania (i keď sa účastník konania v danej veci jeho nariadenia domáhal) a rozsudok vyhlásil verejne pri zachovaní požiadaviek vyplývajúcich z § 156 ods. 3 O. s. p. V zmysle uvedeného uznesenia nemohlo týmto postupom odvolacieho súdu dôjsť k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky ani práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

So zreteľom na problém vyriešený vyššie citovaným stanoviskom možno odporučať, aby každá nová právna úprava občianskeho právneho poriadku vo svojich prechodných ustanoveniach komplexne uviedla rozsah aplikácie nového ustanovenia aj so zreteľom na moment podania účastníka konania, ako aj na štádium konania pred súdom. V súvislosti so spomínaným prípadom rámci návrhu **de lege ferenda by bolo vhodné ustanovenie § 372p ods. 1 O. s. p. (týkajúce sa prechodných úprav k úpravám účinným od 15. októbra 2010) upresniť tak, že na konanie v prvom stupni, ako aj na konanie o opravných prostriedkoch sa použijú predpisy účinné od 15. októbra 2008, ak nie je ďalej ustanovené inak.**

V súvislosti s prípadom uvedeným v publikácii Justičnej akadémie (2009) „Exekučné právo, legislatívny zámer“ v príspevku s názvom: „Z judikatúry Európskeho súdneho dvora a myšlienky smerujúce k účinnejšej vymožitelnosti práva v Slovenskej republike“, bola daná do pozornosti exekučná právna vec oprávnenej Mgr. A. P. proti povinnej Základnej škole v H. na vymoženie sumy 3985,26 eur, vedenej na Okresnom súde v Galante sp. zn. 5Er 169/2009, EX 53/2009.

Treba pripomenúť, že povinnou v predmetnom konaní bola základná škola, ktorá je samostatnou rozpočtovou organizáciou s vlastnou právnou subjektivitou viazanou na štátny rozpočet štátu, a že financovanie regionálneho školstva je zabezpečené cez prenesené kompetencie prostredníctvom rozpočtovej kapitoly Ministerstva školstva SR a môže byť tiež financované aj cez tzv. originálne kompetencie formou podielových daní v zmysle zákona č. 564//2004 Z. z. v znení neskorších predpisov. Povinná teda môže disponovať tak s prostriedkami štátneho rozpočtu, na ktoré sa vzťahuje zákaz exekúcie ako aj z prostriedkami pochádzajúcimi z iných zdrojov (§ 2 ods. 1 zákona č. 597/2003 Z. z.), na ktoré sa zákaz exekúcie nevzťahuje.

Oprávnená po niekoľkoročnom úspešnom súdnom spore a po tom, čo povinná dobrovoľne nespĺnila povinnosť, ktorú jej ukladalo vykonateľné rozhodnutie súdu bola neúspešná aj v exekučnom konaní, lebo exekúcia vedená súdnou exekútorkou bola **zastavená v časti exekúcie na peňažné prostriedky poskytnuté povinnému zo štátneho rozpočtu** a na huteľný a nehnuteľný majetok obstaraný povinným z prostriedkov štátneho rozpočtu; exekúcia totiž postihovala vec, ktorá nepodlieha exekúcií (§ 57 ods. 1 písm. d, zákona č. 233/1995 Z. z. v znení neskorších predpisov), Za vec nepodliehajúcu exekúcii považoval finančné prostriedky na účtoch povinnej poskytnuté zo štátneho rozpočtu v zmysle ustanovenia § 8 ods. 10. zákona č. 523/2004 Z. z. v znení účinnom do 30.04.2005.

Podľa ustanovenia § 8 ods. 10 zákona č. 523/2004 Z. z. v znení účinnom do 30.04.2005, výkonu rozhodnutia podľa osobitných predpisov (t. j. podľa zákona č. 233/1995 Z. z. v znení neskorších predpisov) **nepodliehajú prostriedky poskytnuté zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie a huteľný a nehnuteľný majetok, ak je obstaraný z prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie.**

Vyňatie prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie (a tiež aj huteľný a nehnuteľný majetok, ak je obstaraný z týchto prostriedkov) v konečnom dôsledku vedie k odňatiu základného práva na spravodlivý súdny proces, ktorý zaručuje Ústava Slovenskej republiky v ustanovení článku 46 ods.1, podľa ktorého sa každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. V tejto súvislosti treba poukázať aj na konštantnú judikatúru Ústavného súdu SR, v zmysle ktorej nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí (vrátane súdnej exekúcie) je súčasťou základného práva na súdny ochranu (v zmysle citovaného článku ústavy SR). Exekučné konanie sa považuje za pokračovanie súdneho konania, za jeho integrálnu súčasť. (viď napr. nálezy Ústavného súdu SR ÚS 5/2000, IV. ÚS 292/2004., ÚS 20/2005). Ak teda navrhovateľ bol v súdnom konaní úspešný proti takému povinnému subjektu, ktorý hospodári s finančnými prostriedkami poskytnutými zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie (prípadne s huteľným a nehnuteľným majetkom obstaraným z takýchto prostriedkov), v následnej exekúcii vedenej proti takému povinnému subjektu je (ako oprávnený) vopred „odsúdený“ na nevyhnutnosť svojho práva, a to vyplýva priamo zo zákona! Z uvedeného je zrejmé, že celý predchádzajúci súdny proces, v rámci ktorého navrhovateľ získa exekučný titul, bol zbytočný. Tu možno konštatovať aj vytvorenie nerovnoprávneho postavenia povinných (vo všeobecnosti), lebo finančné prostriedky jedného nútenému výkonu rozhodnutia podliehajú a finančné prostriedky druhého (štátu) sú z núteného výkonu vyňaté.

Samotnou právnou úpravou sa vytvoril protiústavný stav, t. j. stav, ktorý je (okrem uvedeného článku 46 ods. 1) v rozpore aj s článkom 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

V nadväznosti na uvedené vzniká aj ďalšia otázka: Ako možno (napríklad) v exekučnom konaní vymôcť prisúdenú sumu napríklad na základe exekučného titulu, ktorým je rozsudok vydaný v konaní o náhradu škody spôsobenej výkonom verejnej moci, kde zodpovednostným subjektom je štát, prípadne orgán územnej samosprávy?

Naznačené problémy by bolo vhodné vyriešiť tak, že v prípadoch, v ktorých štát ako povinný, dobrovoľne nesplní, čo mu ukladá vykonateľné rozhodnutie, mal by nasledovať nútený výkon rozhodnutia, z rámca ktorého by jeho finančné prostriedky, ani prostriedky pochádzajúce z rozpočtu Európskej únie, ani hnutelný a nehnuteľný majetok obstaraný z takýchto prostriedkov neboli vylúčené z exekúcie ako veci, ktoré exekúciou nepodliehajú. V rámci návrhu **de lege ferenda by potom bolo treba z ustanovenia § 8 zákona č. 523/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov vypustiť odsek 10**. Za úvahu stojí aj prípadné kompromisné riešenie spočívajúce v tom, že **nútený výkon rozhodnutia smerujúci proti povinným subjektom, ktoré majú uspokojiť pohľadávky oprávnených z prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie (a z hnutelného a nehnuteľného majetku, ak je obstaraný z takýchto prostriedkov) by sa nútený výkon rozhodnutia mohol začať až po uplynutí určitej lehoty (napríklad 90 dní) od oznámenia exekučného titulu**.

Súčasná právna úprava, ktorá výnimočne zúžila hnutelný majetok a nehnuteľný majetok obstaraný z prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a z rozpočtu Európskej únie nepodliehajúci exekúcii v rozsahu vyplývajúcom zo zmluvy podľa § 20 ods. 2 (viď článok V zákona č. 171/2005 Z. z.) nie je z hľadiska vymožitelnosti práva dostačujúcim legislatívnym opatrením.

V pláne legislatívnych úloh Ministerstva financií SR na rok 2010 sa takáto iniciatíva neobjavila. Bolo by preto vhodné, aby príslušné podnety v spomínanom smere vyšli práve z projektu APVV.

VYMOŽITELNOSŤ PRÁVA V KONTEXTE SÚDNEJ EXEKÚCIE - VYBRANÉ PROBLÉMY

JUDr. Jana Bajánková

V prípade nesplnenia judikovanej povinnosti, alebo v prípade nerešpektovania judikovaného práva prichádza do úvahy splnenie povinnosti proti vôli povinnej osoby, t.j. vo vykonávacom konaní (v oblasti civilného práva exekučné konanie a konanie o súdny výkon rozhodnutia). Ak sa má dosiahnuť vymoženie práva proti vôli povinnej osoby, je namieste použitie termínu „nútená vymožitelnosť“ práva. Efektívnosť vykonávacieho konania ovplyvňuje kvalita procesnej úpravy vykonávacieho konania, kvalita správania účastníkov konania ako aj kvalita postupu exekučných orgánov.

Pre skutočné naplnenie práva na súdnu a inú právnu ochranu je nevyhnutné, aby štát zabezpečil, okrem rýchleho a efektívneho základného konania, splnenie povinností, resp. neporušovanie práv, ktoré boli priznané súdom, prípadne priznané nejustičným orgánom, a to v prípade potreby aj núteným spôsobom.

Ústavný súd Slovenskej republiky vyjadril názor na potrebu existencie núteného výkonu rozhodnutí v mnohých rozhodnutiach. Napríklad v Náleze zo dňa 13. júla 2000 sp. zn. I. ÚS 5/2000 uviedol, že „Výkon vykonateľného rozhodnutia súdu sa musí považovať za integrálnu časť „súdnej ochrany“ v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, inak záruky, ktoré toto ustanovenie ustanovuje a ktoré v spojení s ostatnými článkami siedmeho oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky vyjadrujú záujem na ochrane „práva na spravodlivý proces“, by stratili svoj dôvod na existenciu v Ústave Slovenskej republiky. Preto právo na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa nemôže končiť vydaním právoplatného a vykonateľného rozhodnutia súdu, ale musí zahŕňať aj možnosť núteným spôsobom a aj proti vôli povinného realizovať povinnosť na plnenie obsiahnutú vo výroku takéhoto rozhodnutia, ktorá nebola splnená dobrovoľne.“

V občianskom práve procesnom sa nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí uskutočňuje na základe dvoch právnych úprav. Prvá právna úprava núteného výkonu rozhodnutia je obsiahnutá v šiestej časti Občianskeho súdneho poriadku. Druhá úprava

je predmetom úpravy zákona č.233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok).

Nútený výkon rozhodnutia, upravený v šiestej časti Občianskeho súdneho poriadku sa uskutočňuje len ak ide o rozhodnutie o výchove maloletých (§ 251 ods. 1 za bodkočiarkou Občianskeho súdneho poriadku), a v zmysle ustanovenia § 251 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku čiastočne na vymożenie tzv. justičných pohľadávok (pohľadávky z nezaplatených súdnych poplatkov, trov trestného konania, pokút, svedočnéhó, znalečnéhó a iných nákladov súdneho konania podľa zákona č. 65/2001 Z.z. o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok v znení neskorších predpisov.

Vo všetkých ostatných prípadoch sa civilný nútený výkon rozhodnutí uskutočňuje výlučne v konaní vedenom pred súdnym exekútorom podľa Exekučného poriadku ako všeobecným inštitútom núteného výkonu rozhodnutia v civilnom práve.

Nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí uskutočňovaný podľa Exekučného poriadku je súčasťou základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Vychádza z toho, že exekúciu vykonáva súdny exekútor, na základe splnomocnenia štátom, ktoré sa realizuje v konkrétnej veci vydaním poverenia exekučného súdu na vykonanie exekúcie.

Aplikačná prax odhaľuje stále viac problémov súčasnej právnej úpravy, ktoré je potrebné riešiť v záujme efektívnejšej vymožitelnosti práva. Vyriešenie aplikačných problémov možno uskutočniť legislatívnou úpravou. Za najdôležitejšie v záujme sledovaného cieľa možno považovať nasledujúce zmeny:

1/ Pridelovanie vecí exekútorovi náhodným výberom

Z definície právneho postavenia súdneho exekútora podanej priamo Exekučným poriadkom vyplýva, že exekútor v exekučnom konaní vykonáva úlohu štátneho orgánu. Právne postavenie exekútora je ustanovené tak, že v rámci delby verejnej (štátnej) moci sa exekútor podieľa na realizácii základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR. Na súdneho exekútora vykonávajúceho exekučnú činnosť treba v zmysle uvedeného hľadieť ako na orgán, ktorému je zverený výkon verejnej (štátnej) moci v rozsahu ustanovenom zákonom, a to Exekučným poriadkom a subsidiárne Občianskym súdnym poriadkom. Súdny exekútor je štátom určenou a splnomocnenou osobou na nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí. Jeho činnosť závisí od toho, či mu súd vydá poverenie na vykonanie exekúcie a je viazaný rozhodnutiami exekučného súdu.

Súdny exekútor by teda bez exekučného súdu nemohol začať ani vykonávať exekučnú činnosť, pričom za činnosť exekútora nesie zákonnú zodpovednosť exekučný súd. Určenie exekútora je však v dispozícii oprávneného¹. Platná právna úprava otvorila stav a umožňuje, aby sa exekútorom stala každá osoba spĺňajúca právne podmienky vymedzené v §10². Samotní exekútori uvádzajú, že kvalita výkonu exekučnej činnosti nie je tým kritériom, ktoré sa sledovalo otvorením exekučného stavu. Kritériom sa stal neférový konkurenčný boj o klienta. Posilnením dôvery inštitútu súdnej exekúcie, zefektívnenie vymožiteľnosti práva a nastolenie vážnosti exekútorského stavu umožní systém pridelovania vecí exekútorom náhodným výberom. Úprava de lege ferenda by sa týkala ustanovenia § 29, ktoré by znelo:

„(1) Exekúciu vykoná exekútor určený elektronickými prostriedkami náhodným výberom spomedzi exekútorov, ktorí majú sídlo v obvode krajského súdu, v obvode ktorého je sídlo exekučného súdu.

(2) Úkony exekútora v súvislosti s výkonom exekúcie sa považujú za úkony súdu.“.

V súvislosti so systémom pridelovania vecí náhodným výberom exekútora už nebude možné oprávnenému vyjednávať s exekútorom otázku preddavku a zastavenie exekúcie súdom pre nezaplatenie tohto preddavku³. Preto by s navrhovanou úpravou § 29 súviselo aj vypustenie § 31.

¹ § 29 Exekúciu vykoná ten exekútor, ktorého v návrhu na vykonanie exekúcie označí oprávnený (§ 38) a ktorého jej vykonaním poverí súd, ak osobitný predpis) alebo tento zákon neustanovuje inak.

² § 10

(1) Za exekútora možno vymenovať občana,

a) ktorý je spôsobilý na právne úkony v plnom rozsahu,

b) ktorý získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore právo na právnickej fakulte vysokej školy v Slovenskej republike 3) alebo má uznaný doklad o vysokoškolskom právnickom vzdelaní druhého stupňa vydaný zahraničnou vysokou školou,

c) ktorý je bezúhonný,

d) ktorý aspoň tri roky vykonával exekučnú prax alebo súdnu prax súvisiacu s výkonom rozhodnutia,

e) ktorý zložil odbornú skúšku,

f) ktorému nebolo uložené disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu funkcie exekútora podľa § 221 ods. 2 písm. c),

g) ktorému nebolo uložené disciplinárne opatrenie vyčiarknutia zo zoznamu advokátov, disciplinárne opatrenie zbavenia notárskeho úradu, disciplinárne opatrenie zbavenia výkonu funkcie prokurátora alebo disciplinárne opatrenie odvolania z funkcie sudcu podľa osobitných predpisov.

³ § 31

(1) Ak oprávnený nezloží preddavok na odmenu exekútora a na náhradu jeho hotových výdavkov v lehote určenej exekútorom, súd môže na návrh exekútora exekúciu zastaviť. Preddavok na odmenu exekútora sa neskladá v prípade poverenia na vykonanie exekúcie podľa osobitného predpisu.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa nepoužije, ak oprávnený je oslobodený od platenia súdnych poplatkov podľa osobitného predpisu.

2/ Účastníci konania

Exekučný poriadok rozlišuje medzi tými účastníkmi exekučného konania, ktorým príslušné postavenie priznáva pre konanie ako celok a medzi inými účastníkmi, ktorým status účastníka priznáva len pre určitú časť konania. Kým účastníci patriaci do prvej skupiny majú právo robiť všetky právom predpokladané úkony (vrátane podávania opravných prostriedkov) a majú tiež právo, aby sa s nimi konalo v celom exekučnom konaní, pri druhej skupine účastníkov treba naopak vždy individuálne posudzovať, či im postavenie účastníka v konkrétnej časti konania prislúcha⁴. Do prvej z uvedených skupín účastníkov patria podľa platnej právnej úpravy oprávnený, teda osoba, ktorá je v exekučnom titule uvedená ako nositeľ práva, ktoré má byť predmetom exekúcie (aktívne vecne legitimovaný subjekt) a povinný, teda osoba, ktorá je v exekučnom titule uvedená ako nositeľ povinnosti, ktorej sa má týkať exekúcia (pasívne vecne legitimovaný subjekt). Do druhej potom podľa výslovnej úpravy ustanovenia § 37 ods. 1 vety druhej a ods. 2 Exekučného poriadku patrí súdny exekútor a manžel povinného a podľa § 37 ods. 1 časti prvej vety za bodkočiarkou Exekučného poriadku a niektorých ďalších ustanovení uvedeného zákona i ďalšie osoby vymenované v príslušných ustanoveniach.

V praxi nie je jednotný názor na otázku, kedy sa manžel povinného stáva účastníkom konania. Za rozhodujúci je možné považovať okamih, kedy je zrejmé, že predmetom exekúcie môžu byť postihnuté veci patriace do spoločného majetku. Vzhľadom na fázovitosť exekučného konania za daný okamih treba považovať vydanie upovedomenia o začatí exekúcie⁵, nakoľko už v tejto fáze konania môže byť zrejmé, že môžu byť

⁴ §37

(1) Účastníkmi konania sú oprávnený a povinný; iné osoby sú účastníkmi len tej časti konania, v ktorej im toto postavenie priznáva tento zákon. Ak súd rozhoduje o trovách exekúcie, účastníkom konania je aj poverený exekútor.

(2) Ak sú exekúciou postihnuté veci v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, účastníkom konania, ak ide o tieto veci, je aj manžel povinného, ak do začatia exekučného konania nedošlo k vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva dohodou alebo súdnym rozhodnutím.

⁵ § 47

(1) Exekútor poverený vykonaním exekúcie

a) upovedomí povinného i oprávneného o začatí exekúcie, prípadne o spôsobe jej vykonania a o predbežných trovách exekúcie; povinného vyzve, aby uspokojil pohľadávku oprávneného alebo aby do 14 dní od doručenia upovedomenia o začatí exekúcie vzniesol námietky podľa § 50,

b) zakáže povinnému, aby odo dňa doručenia upovedomenia o začatí exekúcie nakladal so svojím majetkom, ktorý podľa ustanovení tohto zákona podlieha exekúcii okrem nakladania za účelom uspokojenia pohľadávky oprávneného, jej príslušenstva a trov exekúcie v hotovosti alebo bezhotovostným prevodom z účtu v banke.

postihnuté veci patriace do bezpodielového spoluvlastníctva. Samotné upovedomenie o začatí exekúcie obsahuje aj zákaz nakladania s majetkom, ktorý môže byť predmetom exekúcie, teda v podstate zákaz nakladania aj s majetkom tvoriacim bezpodielové spoluvlastníctvo. Občiansky zákonník totiž nevylučuje, aby bolo pohľadávka oprávneného uspokojená aj z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva⁶. Nie je rozhodujúce, či je preukázané, že vec patrí alebo nepatrí do bezpodielového spoluvlastníctva. Pred nariadením určitého spôsobu exekúcie sa nevykonáva rozsiahle dokazovanie na túto skutočnosť, pretože by to bolo v rozpore s cieľom exekučného konania. Na druhej strane manželovi povinného musí byť daná procesná možnosť, aby sa bránil postihu vecí, ktoré tvoria jeho výlučné vlastníctvo. V takomto prípade má predovšetkým právo podať excindačnú žalobu na vylúčenie vecí z exekúcie⁷. Nemožno mu však uprieť aj právo podať námietky proti upovedomeniu o začatí exekúcie. Pokiaľ takéto námietky časť exekučných súdov odmieta ako podané neoprávnenou osobou, ich postup možno kvalifikovať ako zmätočný, pretože odnímajú možnosť manželovi povinného ako účastníkovi konania konať pred súdom.

Vzhľadom na nejednotnú exekučnú prax by právna úprava žiadala vyprecizovanie. § 49 ods.1 doplniť aj o povinnosť doručiť upovedomenie o začatí exekúcie manželovi povinného.

Okruh účastníkov konania je nejednotný aj v prípade tzv. ďalších osôb, ktorým postavenie účastníka priznáva zákon. Konkrétne v prípade exekúcie uskutočňovanej predajom nehnuteľností v časti konania - rozdeľovania získaného výťažku sa pre nedôslednosť právnej úpravy musela aplikačná prax zaoberať riešením otázky, či je záložný veriteľ účastníkom konania v tejto časti.

(2) Exekútor upovedomí povinného o začatí exekúcie a o spôsobe jej vykonania pred vydaním exekučného príkazu.

⁶ §147 OZ

(1) Pohľadávka veriteľa len jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

(2) To neplatí, ak ide o pohľadávku veriteľa jedného z manželov, ktorí sa dohodli podľa ustanovení § 143a, pokiaľ táto pohľadávka vznikla pri používaní majetku, ktorý nepatrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

⁷ §55

(1) Právo na vec, ktoré nepripúšťa exekúciu, môže tretia osoba uplatniť voči oprávnenému na súde návrhom na vylúčenie vecí z exekúcie podľa osobitného predpisu. 6)

(2) Návrhom na súde treba uplatniť aj zapretie pravostí, výšky alebo poradia niektorých z pohľadávok prihlásených na rozvrh výťažku v prípade, keď sa vykonáva exekúcia príkazom pohľadávky, prípadne predajom hnutel'ných vecí, predajom cenných papierov, predajom nehnuteľností alebo predajom podniku.

Vo veci vedenej na Najvyššom súde Slovenskej republiky pod sp. 4Cdo 90/2006 okresný súd schválil rozvrh výťažku z dražby nehnuteľností a krajský súd odvolanie záložného veriteľa odmietol. Vyslovil názor, že odvolanie proti uzneseniu exekučného súdu o schválení rozvrhu výťažku môže podať len účastník exekučného konania. Kto je účastníkom exekučného konania, určuje ustanovenie § 37 Exekučného poriadku, z ktorého vyplýva, že účastníkom je len oprávnený a povinný a súdny exekútor, ak sa rozhoduje o trovách exekúcie. Vyslovil, že v tomto prípade nemožno aplikovať všeobecnú definíciu účastníkov konania vyplývajúcu z Občianskeho súdneho poriadku, že účastníkmi konania sú osoby, o ktorých právach a povinnostiach sa koná, pretože Exekučný poriadok, ako osobitný predpis, má v § 37 konkrétnu úpravu účastníkov konania, a preto aplikácia Občianskeho súdneho poriadku, ako všeobecného procesného predpisu, nie je podľa § 254 ods. 3 O. s. p. možná. Proti uzneseniu exekučného súdu o schválení rozvrhu výťažku preto môže podať odvolanie len oprávnený alebo povinný. Najvyšší súd ako súd dovolací vyslovil, že dovolateľ, ako záložný veriteľ, mal v časti predmetného exekučného konania, pri ktorom sa rozhodovalo o schválení rozvrhu výťažku z predaja nehnuteľností, postavenie účastníka konania a bol oprávnený podať odvolanie proti uzneseniu o schválení rozvrhu výťažku (§ 164 ods. 1 Exekučného poriadku). Dôvodil, že osoby a orgány, ktoré mali byť predvolané na rozvrhové pojednávanie a osoby, o ktorých nárokoch sa rozhodovalo na rozvrhovom pojednávaní, môžu vzniesť u exekútora námietky proti rozvrhu výťažku do 3 dní po doručení rozvrhu (§ 161 ods. 1 Exekučného poriadku). O ich námietkach rozhoduje súd; proti rozhodnutiu súdu o námietkach nie je prípustné odvolanie (§ 161 ods. 2 Exekučného poriadku). Rozvrh výťažku podlieha schváleniu súdom. Proti rozhodnutiu súdu o rozvrhu výťažku je odvolanie prípustné (§ 164 ods. 1 Exekučného poriadku). Rozhodnutie o rozvrhu výťažku sa doručí všetkým osobám a orgánom, ktoré mali byť predvolané na rozvrhové pojednávanie (§ 154 ods. 1) a osobám, o ktorých nárokoch sa rozhodovalo na tomto pojednávaní (§ 164 ods. 2 Exekučného poriadku).

Podľa právneho názoru dovolacieho súdu účastníkmi exekučného konania v spomenutej časti konania - schvaľovanie rozvrhu výťažku z predaja nehnuteľností - nie sú teda len oprávnení a povinní. Hoci v § 37 ods. 1 Exekučného poriadku a v § 164 ods. 1 Exekučného poriadku to nie je výslovne uvedené, v tejto časti sú účastníkmi aj iné osoby. Vyplýva to z povahy veci a tiež z toho, že sa im v tejto časti exekučného konania umožňuje urobiť procesný úkon, ako napríklad vzniesť námietky alebo priznáva určité právo, napr. právo na doručenie rozhodnutia o schválení rozvrhu výťažku.

Vzhľadom na nejednotnú exekučnú prax by si právna úprava žiadala doplnenie okruhu účastníkov osobitne pri jednotlivých spôsoboch vykonávania exekúcie.

V exekučnom konaní tiež nie je výslovne riešená otázka vedľajšieho účastníctva. V súvislosti s ochranou kolektívnych práv by bolo žiaduce upraviť vedľajšie účastníctvo právnických osôb, ktorých predmetom činnosti je práve ochrana práv podľa osobitného predpisu. Ide napr. o zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou, zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, zákon č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa. Účasť týchto subjektov by bola zvlášť potrebná v snahe dosiahnuť zastavenie exekúcie v prípade, ak je exekučným titulom rozhodcovský rozsudok, ktorým sa vymáha plnenie, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi.

Úprava de lege ferenda by sa týkala ustanovenia § 37, ktoré by sa doplnilo o ďalší odsek: „*V konaní sa môže popri oprávnenom a povinnom zúčastniť ako vedľajší účastník aj právnická osoba, ktorej predmetom činnosti je ochrana práv podľa osobitného predpisu.*“

3/ Rozhodcovský rozsudok ako exekučný titul

V súvislosti s exekúciou, ktorej podkladom sú rozhodcovské rozsudky vznikla v rozhodovacej činnosti súdov nejednotnosť v riešení otázky viazanosti exekučného súdu rozhodcovským rozsudkom a rozsahu prieskumnej právomoci exekučného súdu vo fáze rozhodovania o udelení poverenia exekútorovi⁸ vo vzťahu k § 45 Zákona č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní (ďalej len zákon o rozhodcovskom konaní)⁹.

⁸ §44

(1) Exekútor, ktorému bol doručený návrh oprávneného na vykonanie exekúcie, predloží tento návrh spolu s exekučným titulom najneskôr do 15 dní od doručenia alebo odstránenia vád návrhu súdu (§ 45) a požiada ho o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie.

(2) Súd preskúma žiadosť o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie, návrh na vykonanie exekúcie a exekučný titul. Ak súd nezistí rozpor žiadosti o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie alebo návrhu na vykonanie exekúcie alebo exekučného titulu so zákonom, do 15 dní od doručenia žiadosti písomne poverí exekútora, aby vykonal exekúciu, táto lehota neplatí, ak ide o exekučný titul podľa § 41 ods. 2 písm. c) a d). Ak súd zistí rozpor žiadosti alebo návrhu alebo exekučného titulu so zákonom, žiadosť o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie uznesením zamietne. Proti tomuto uzneseniu je prípustné odvolanie.

(3) Ak je uznesenie, ktorým sa žiadosť zamietla, právoplatné, súd exekučné konanie aj bez návrhu zastaví. Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustné odvolanie.

⁹ §45 o rozhodcovskom konaní

(1) Súd príslušný na výkon rozhodnutia alebo na exekúciu podľa osobitných predpisov na návrh účastníka konania, proti ktorému bol nariadený výkon rozhodcovského rozsudku, konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie zastaví

a) z dôvodov uvedených v osobitnom predpise,

b) ak rozhodcovský rozsudok má nedostatok uvedený v § 40 písm. a) a b) alebo

Napríklad Krajský súd v Prešove vo veci sp. zn. 7 CoE 34/2009 ako súd odvolací potvrdil uznesenie prvostupňového súdu, ktorým tento zamietol žiadosť exekútora o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie na základe exekučného titulu, ktorým bol rozhodcovský rozsudok na plnenie zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Odvolací súd sa v tomto uznesení stotožnil s postupom súdu prvého stupňa, ktorý skúmal obsah rozhodcovského rozsudku, ako aj právny vzťah, z ktorého vznikol nárok priznaný rozhodcovským rozsudkom, a zistil, že tento nárok odporoval zákonu. Vo vzťahu k ustanoveniu § 35 zákona o rozhodcovskom konaní odvolací súd výslovne uviedol, že toto ustanovenie nebráni preskúmaniu rozhodcovského rozsudku z hľadísk uvedených v § 45 ods. 1 a 2 zákona o rozhodcovskom konaní v exekučnom konaní. Obdobné stanovisko zaujal aj Krajský súd v Banskej Bystrici vo veci sp. zn. 17 CoE 93/2009.

Naopak, Krajský súd v Banskej Bystrici vo veciach sp. zn. 12 CoE 110/2009, 13 CoE 109/2009 zaujal opačné stanovisko, keď uviedol, že exekučný súd nie je oprávnený skúmať materiálnu správnosť exekučného titulu, a to ani keď ide o rozhodcovský rozsudok, pretože mu na takýto postup chýba zákonné zmocnenie. V dôsledku toho krajský súd zrušil uznesenia súdov prvého stupňa, ktoré zamietli žiadosti súdnych exekútorov o udelenie poverení, a zaviazal ich svojim právnym názorom tak, že sú povinné poverenia udeliť.

Z ustanovenia § 35 zákona o rozhodcovskom konaní vyplýva, že rozhodcovský rozsudok, ktorý už nemožno preskúmať podľa § 37 zákona o rozhodcovskom konaní má pre účastníkov rozhodcovského konania rovnaké účinky ako právoplatný rozsudok súdu.

Právna teória rozoznáva dvojaké účinky právoplatnosti: formálne a materiálne. Formálna právoplatnosť rozhodnutia vyjadruje, že rozhodnutie už nie je preskúmateľné riadnymi opravnými prostriedkami. Materiálna právoplatnosť rozhodnutia vyjadruje, že medzi účastníkmi, medzi ktorými má táto právoplatnosť účinky, sa nastolil kvalitatívne nový právny vzťah v podobe judikovaného nároku, o ktorom nemožno znova konať a ktorý je záväzný medzi účastníkmi a voči všetkým orgánom.

c) ak rozhodcovský rozsudok zaväzuje účastníka rozhodcovského konania na plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým mravom.

(2) Súd príslušný na výkon rozhodnutia alebo na exekúciu zastaví výkon rozhodcovského rozsudku alebo exekučné konanie aj bez návrhu, ak zistí v rozhodcovskom konaní nedostatky podľa odseku 1 písm. b) alebo c).

(3) Proti rozhodnutiu súdu podľa odsekov 1 a 2 je prípustný opravný prostriedok.

Kým formálna právoplatnosť je vždy bezvýnimočná, teda rozhodnutie buď je alebo nie je napadnuteľné riadnymi opravnými prostriedkami, materiálna právoplatnosť sa vyznačuje omnoho väčšou flexibilitou. V právnom poriadku tak existujú rozhodnutia, ktoré síce sú v zásade materiálne právoplatné, ale pre určité okruhy právnych vzťahov (pre určité právne normy) sa na ne hľadí, akoby materiálne právoplatné neboli. Príkladom takejto normy je § 7 Trestného poriadku, ktorý umožňuje orgánom činným v trestnom konaní neprihliadať na materiálnu právoplatnosť rozhodnutia vydaného iným orgánom verejnej moci (napríklad aj súdom v občianskoprávnej veci), pokiaľ ide o otázku viny obvineného. Podobným príkladom je tiež ustanovenie § 21 ods. 2 Zákona o rodine, podľa ktorého sa za určitých podmienok neobnovuje manželstvo osoby, ktorá bola vyhlásená za mŕtvu, zrušením tohto vyhlásenia, teda in concreto sa prelamujú účinky materiálnej právoplatnosti rozhodnutia súdu o zrušení vyhlásenia za mŕtveho, ktoré je inak záväzné pre každého (§ 159 ods. 2 in fine O. s. p.). V občianskom súdnom konaní § 135 ods. 1 O.s.p. umožňuje súdu neprihliadať na právoplatné rozhodnutie v blokovom konaní napriek tomu, že podľa § 84 a nasl. zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch je takéto rozhodnutie inak postavené na roveň každému inému rozhodnutiu o uznaní viny za priestupok, teda je materiálne právoplatné ako každé iné priestupkové odsudzujúce rozhodnutie.

Všetky tieto normy svedčia o tom, že materiálna právoplatnosť rozhodnutí nie je bezvýnimočná, ale z vážnych dôvodov existujú z nej výnimky. Určenie týchto dôvodov a rozsahu, v akom sa na účinky materiálnej právoplatnosti nemá prihliadať, patrí zákonu, teda zákonodarcovi a súdom nepatrí skúmať vhodnosť či nevhodnosť zákonodarcom zvoleného riešenia, pokiaľ nie je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi alebo medzinárodnými zmluvami, ktoré boli ratifikované a vyhlásené v súlade so zákonom /čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky/.

Poslednú – a osobitnú – výnimku z účinkov materiálnej právoplatnosti možno vyvodiť teleologickou redukciou ustanovenia § 159 O. s. p. vo vzťahu k mimoriadnym opravným prostriedkom. Zákon totiž výslovne nerieši viazanosť súdu, rozhodujúceho o mimoriadnom opravnom prostriedku proti právoplatnému rozhodnutiu, týmto právoplatným rozhodnutím. Ak by sa však ustanovenie § 159 O. s. p. v týchto prípadoch aplikovalo doslovne, potom by bolo prakticky vylúčené akékoľvek preskúmanie právoplatných rozhodnutí mimoriadnymi opravnými prostriedkami. Súd rozhodujúci o mimoriadnom opravnom prostriedku by bol totiž – pri doslovnom výklade § 159 O. s. p. – viazaný rozhodnutím, ktoré preskúmava. Takýto výklad by však znefunkčnil, ba priamo znemožnil uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov a tým by vlastne vylúčil použitie ustanovení o dovolaní alebo obnove konania v občianskom súdnom konaní. Takéto dôsledky by však viedli k zjavnej absurdite. Preto je potrebné výkladom redukovať

doslovné znenie § 159 O. s. p. tak, že účinkami materiálnej právoplatnosti súdneho rozhodnutia v zmysle tohto ustanovenia nie je viazaný súd, ktorý toto rozhodnutie preskúmava na základe mimoriadneho opravného prostriedku alebo obdobného právneho inštitútu.

Vzhľadom na už citované ustanovenie § 35 zákona o rozhodcovskom konaní sa vyššie uvedený výklad v plnom rozsahu vzťahuje aj na rozhodcovský rozsudok, ktorý nadobudol účinky právoplatného rozsudku súdu. I z účinkov materiálnej právoplatnosti rozhodcovského rozsudku existujú výnimky rovnako, ako z účinkov materiálnej právoplatnosti súdnych rozhodnutí. Typickým prejavom takejto výnimky je ustanovenie § 40 zákona o rozhodcovskom konaní o žalobe o zrušenie rozhodcovského rozsudku. Pokiaľ by totiž bolo ustanovenie § 35 zákona o rozhodcovskom konaní vykladané doslovne, potom by súd v konaní o tejto žalobe nemohol rozhodcovský rozsudok vôbec preskúmať, pretože by ním bol (v zmysle § 35 zákona o rozhodcovskom konaní v spojení s § 159 O. s. p.) viazaný. Takýto výklad by však šiel zjavne proti zreteľnej vôli zákonodarcu, ktorý v § 40 zákon o rozhodcovskom konaní zakotvil oprávnenie súdu takýto rozhodcovský rozsudok preskúmať v rozsahu tam uvedenom. Z uvedeného dôvodu je preto potrebné i ustanovenie § 35 zákona o rozhodcovskom konaní (v spojení s § 159 O. s. p.) redukovať tak, že účinkami materiálnej právoplatnosti doručeného rozhodcovského rozsudku nie je viazaný súd, ktorý tento rozhodcovský rozsudok preskúmava na základe žaloby podľa § 40 zákon o rozhodcovskom konaní.

Vo vyššie uvedenom zmysle tak treba vykladať aj ustanovenie § 45 zákona o rozhodcovskom konaní. Toto ustanovenie v sebe zakotvuje osobitný prieskumný inštitút – prieskumnú právomoc exekučného súdu, resp. súdu rozhodujúceho vo veci výkonu rozhodnutia. V zmysle vyššie uvedených výkladov účinkov materiálnej právoplatnosti by však toto ustanovenie úplne stratilo svoj význam, ktorý mu dal zákonodarcu zreteľným vyjadrením v jeho texte, a to umožniť exekučnému súdu odmietnuť exekučnú právu ochranu nároku priznanému rozhodcovským rozsudkom, ktorý vykazuje niektorú z rád uvedených v § 45 zákona o rozhodcovskom konaní.

Účinky materiálnej právoplatnosti rozhodcovského rozsudku v zmysle § 35 zákona o rozhodcovskom konaní je tak potrebné na účely § 45 zákona o rozhodcovskom konaní vylúčiť vo vzťahu k exekučnému súdu. Exekučný súd je teda pri postupe podľa § 45 zákona o rozhodcovskom konaní oprávnený hľadiť na rozhodcovský rozsudok tak, akoby materiálne právoplatný nebol – nie je ním teda viazaný v zmysle § 159 O. s. p. a môže ho preskúmavať z hľadísk vyjadrených v § 45 zákona o rozhodcovskom konaní aj čo do jeho materiálnej správnosti. Môže teda skúmať, či sú tu dôvody na zastavenie uvedené v § 268 O. s. p. (resp. súčasnom § 57 Exekučného poriadku), či sú tu

nedostatky uvedené v § 40 písm. a) alebo b) zákona o rozhodcovskom konaní, alebo či rozhodcovský rozsudok zaväzuje účastníka rozhodcovského konania na plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým mravom. Toto ustanovenie (§ 45 zákona o rozhodcovskom konaní) potom treba považovať za ono „zákonné zmocnenie“, ktoré umožňuje exekučnému súdu toto skúmanie.

Toto skúmanie je exekučný súd oprávnený vykonávať tak, ako keby tu žiadny rozhodcovský rozsudok nebol, teda tak, ako by to mohol urobiť súd, keby sám rozhodoval o týchto otázkach. Môže preto samostatne posúdiť, či vec je spôsobilá na rozhodovanie v rozhodcovskom konaní (§ 1 ods. 1 zákona o rozhodcovskom konaní), či v tej istej veci bolo už vydané právoplatné rozhodnutie súdu alebo rozhodcovského súdu, ďalej posúdiť obsah povinnosti uloženej rozhodcovským rozsudkom z hľadiska jej objektívnej možnosti, súladu s právom alebo dobrými mravmi. Toto posudzovanie je potom neoddeliteľne späté i s posúdením platnosti zmlúv, prípadne iných právnych úkonov, ktoré sú základom nároku priznaného rozhodcovským rozsudkom, ktorý sa preskúmava, ako aj s posúdením toho, či tento nárok riadne vznikol, existuje, je splatný a pod..

Tomuto záveru napokon svedčí i doslovné znenie ustanovenia § 35 zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré účinky rozhodcovského rozsudku obmedzuje len na účastníkov. Už z tejto formulácie je zrejmé, že nebolo zámerom zákonodarcu bezvýhradne viazať všetky štátne orgány účinkami rozhodcovského rozsudku, čo je pochopiteľné i s ohľadom na to, že rozhodcovský súd je – napriek výsledku svojej činnosti v podobe rozhodcovského rozsudku – súkromnoprávny orgán a rozhodcovské konanie je súkromnoprávnym konaním. Je preto nezlučiteľné s povahou právneho štátu, aby boli súkromnoprávne orgány mocensky postavené plnohodnotne na roveň orgánom disponujúcim verejnou mocou .

Na základe vyššie uvedeného preto podľa môjho názoru treba dospieť k záveru, že názor Krajského súdu v Banskej Bystrici vyslovený v konaniach sp. zn. 12 CoE 110/2009 a 13 CoE 109/2009 nie je správny, a naopak, za správny treba považovať názor vyjadrený Krajským súdom v Prešove v konaní sp. zn. 7 CoE 34/2009 a Krajským súdom v Banskej Bystrici v konaní sp. zn. 17 CoE 93/2009.

V praxi súdov Slovenskej republiky je rozdielne riešená aj otázka oprávnenia exekučného súdu skúmať dôvody pre zastavenie exekúcie podľa § 45 zákona o

rozhodcovskom konaní už vo fáze rozhodovania¹⁰ o udelení poverenia a zohľadniť ich pri tomto rozhodnutí.

Krajský súd v Prešove v už citovanom konaní sp. zn. 7 CoE 34/2009 i Krajský súd v Banskej Bystrici v konaní sp. zn. 17 CoE 93/2009 implicitne vyjadrili názor, že exekučné súdy sú oprávnené na dôvody na zastavenie exekúcie podľa § 45 zákona o rozhodcovskom konaní prihliadať už pri rozhodovaní o udelení poverenia (§ 44 Ex. por.), keď aprobovali takýto postup súdov prvého stupňa.

Naopak, Krajský súd v Žiline vo veci sp. zn. 9 CoE 49/2009 vyslovil názor, že aplikácia § 45 zákona o rozhodcovskom konaní nemá priestor v tej fáze exekučného konania, v ktorej súd rozhoduje o udelení poverenia súdnemu exekútorovi. V dôsledku toho tento súd ako súd odvolací zrušil uznesenie súdu prvého stupňa, ktorým bola zamietnutá žiadosť o udelenie poverenia, a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie, zaviažuc ho svojím právnym názorom na vydanie poverenia.

Domnievam sa, že odpoveď na túto spornú otázku je potrebné vyvodiť výkladom zmyslu a účelu § 44 v spojení s § 57 Exekučného poriadku a § 45 zákona o rozhodcovskom konaní.

Predovšetkým je potrebné uviesť, že pojem „zastavenie“ je spravidla pojmom procesným (porov. napr. § 103 O. s. p.), zastavením sa konanie končí, ak nie sú splnené podmienky jeho začatia alebo ďalšieho postupu. V terminológii exekučného konania (i výkonu rozhodnutia) je však tento pojem širší. Z ustanovenia § 57 Exekučného poriadku totiž plynie, že exekúcia sa zastavuje nielen v prípadoch procesných [ods. 1 písm. c) cit. paragrafu], ale aj z dôvodov hmotnoprávných. Ak sa preto v súvislosti s exekúciou používa pojem „zastavenie“, nemožno ho vykladať len v jeho procesnom význame, teda ako postup súdu pri zistení, že nie sú splnené podmienky (ďalšieho) konania. Naopak, dôvodmi „zastavenia“ exekúcie sú tiež prípady, kedy je exekúcia hmotnoprávne neprípustná (zakázaná). To plynie aj z terminológie Exekučného poriadku, ktorý na niektorých miestach rozlišuje medzi zastavením „exekučného konania“ a „exekúcie“

¹⁰ §44 ods. 2 Súd preskúma žiadosť o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie, návrh na vykonanie exekúcie a exekučný titul. Ak súd nezistí rozpor žiadosti o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie alebo návrhu na vykonanie exekúcie alebo exekučného titulu so zákonom, do 15 dní od doručenia žiadosti písomne poverí exekútora, aby vykonal exekúciu, táto lehota neplatí, ak ide o exekučný titul podľa § 41 ods. 2 písm. c) a d). Ak súd zistí rozpor žiadosti alebo návrhu alebo exekučného titulu so zákonom, žiadosť o udelenie poverenia na vykonanie exekúcie uznesením zamietne. Proti tomuto uzneseniu je prípustné odvolanie.

(porov. napr. § 38 ods. 3 a § 40 ods. 2 proti § 57 Exekučného poriadku), keď v prvom prípade ide o zastavenie z dôvodov procesných, kým v druhom prípade ide spravidla o zastavenie z dôvodov hmotnoprávnej neprípustnosti (zákazu) exekúcie.

Dôvodom tohto rozlišovania – a tiež odlišnosti od občianskeho súdneho konania – je skutočnosť, že exekúcia ako postup núteného vymáhania nárokov sa nekonzentruje v jednom akte súdu (súdnom rozhodnutí), ale z nevyhnutných praktických dôvodov je rozložená na viacero aktov súdneho exekútora postupne smerujúcich k uspokojeniu nároku oprávneného. V občianskom súdnom konaní preto možno striktné rozlíšiť medzi „zastavením“ konania z procesných dôvodov a „zamietnutím“ návrhu z dôvodov hmotnoprávnych, pretože hmotnoprávne podmienky uplatneného nároku súd posudzuje vždy k jednému okamihu – k okamihu vyhlásenia rozsudku (§ 154 ods. 1 O. s. p.). V exekúcii však takáto koncentrácia – vzhľadom na jej dlhodobější charakter – nie je možná, preto nemôže existovať ani striktné terminologické odlišovanie pojmov „zastavenia“ a „zamietnutia“.

Napokon, treba vidieť, že samotné procesné podmienky exekúcie sú relatívne skromné – na to, aby sa exekučné konanie začalo a bolo v ňom možné pokračovať postačí, aby (popri účastníkoch konania, právomoci a príslušnosti súdu) existoval spôsobilý návrh na vykonanie exekúcie, ku ktorému je pripojená listina, o ktorej oprávnený tvrdí, že je to exekučný titul. Všetky ďalšie podmienky vykonania a postupu exekúcie (existencia a vykonateľnosť exekučného titulu, splnenie vzájomného záväzku alebo podmienky, prechod alebo prevod pohľadávky apod.) sú hmotnoprávnymi podmienkami exekúcie, teda podmienkami, ktoré musia byť splnené na to, aby súd mohol poveriť exekútora vykonávaním exekúcie a aby exekúcia bola hmotnoprávne prípustná. Je zrejmé, že vzhľadom na trvanie exekúcie môže počas jej výkonu dôjsť k zmene hmotnoprávnych podmienok a exekúcia, ktorá na začiatku bola dôvodná, sa stane nedôvodnou [napr. dodatočné zrušenie exekučného titulu – § 57 ods. 1 písm. b) Exekučného poriadku]. Postup súdu v takomto prípade potom terminologicky výstižne vyjadruje pojem „zastavenia“.

Preto, ak § 45 zákona o rozhodcovskom konaní hovorí o tom, že za tam uvedených podmienok je exekučný súd oprávnený „zastaviť exekúciu“, je potrebné preskúmať, či tam ustanovené dôvody „zastavenia“ sú dôvodmi hmotnoprávnymi alebo procesnoprávnymi. Ako už bolo uvedené, procesnými podmienkami exekúcie sú spôsobilí účastníci, právomoc a príslušnosť súdu, spôsobilý návrh (§ 38 až 40 Exekučného poriadku) a listina, o ktorej oprávnený tvrdí, že je vykonateľným exekučným titulom (to, či skutočne aj je exekučným titulom, je hmotnoprávnou podmienkou exekúcie, ktorú súd skúma pri rozhodovaní o udelení poverenia), prípadne listiny, o ktorých

oprávnený tvrdí, že preukazujú prechod alebo prevod nároku. Všetky ostatné predpoklady exekúcie sú predpokladmi hmotnoprávnymi (materiálnymi), ktorých nedostatok síce nebráni začatiu a pokračovaniu exekučného konania, ale bráni prípustnosti exekúcie ako takej.

Z vyššie uvedeného potom plynie, že dôvody „zastavenia exekúcie“ uvedené v § 45 ods. 1 zákona o rozhodcovskom konaní nie sú procesnými podmienkami exekučného konania, ale hmotnoprávnymi predpokladmi prípustnosti exekúcie ako takej na základe exekučného titulu – rozhodcovského rozsudku. Existencia ktoréhokoľvek z týchto dôvodov tak predstavuje prekážku vykonania exekúcie, nielen prekážku postupu exekučného konania.

Ustanovenie § 44 ods. 2 Exekučného poriadku ukladá exekučným súdom pri rozhodovaní o udelení poverenia preskúmať súlad exekučného titulu so zákonom. Súladom exekučného titulu so zákonom pritom treba rozumieť nielen formálne náležitosti exekučného titulu, ale aj to, či je na jeho základe možné exekúciu vykonať, teda či tu nie sú také zákonné ustanovenia, ktoré by bránili vykonaniu exekúcie na základe tohto exekučného titulu. Tieto zákonné ustanovenia pritom môžu mať rozmanitý charakter – môže ísť o ustanovenia paušálne vylučujúce určité nároky z uspokojenia v exekúcii, prípadne ustanovenia ustanovujúce tzv. exekučné imunity a pod.. Výnimočne môže ísť aj o ustanovenia, ktoré ustanovujú povinnosť exekučného súdu skúmať aj materiálnu správnosť exekučného titulu, teda posúdiť, či nárok priznaný exekučným titulom je v súlade s právom. Spôsobilosť exekučného titulu na uspokojovanie nárokov oprávneného je stálou podmienkou po celú dobu exekúcie. To znamená, že absencia tejto spôsobilosti vedie k zamietnutiu návrhu na vydanie poverenie na vykonanie exekúcie alebo v neskoršom štádiu konania k zastaveniu exekúcie¹¹.

Takýmto ustanovením je aj ustanovenie § 45 zákona o rozhodcovskom konaní, ktoré – ako bolo uvedené v predchádzajúcej časti tohto návrhu – umožňuje exekučnému súdu skúmať materiálnu správnosť rozhodcovského rozsudku z hľadísk uvedených v tomto ustanovení, a to sčasti aj bez návrhu. Z ustanovenia § 45 zákona o rozhodcovskom konaní preto možno vyvodiť, že na to, aby mohla byť vykonaná exekúcia na základe rozhodcovského rozsudku, musí byť rozhodcovský rozsudok aj v súlade s týmto ustanovením, teda nesmie byť vydaný v rozhodcovskom konaní, ktoré trpelo vadou uvedenou v § 40 písm. a) alebo b) zákona o rozhodcovskom konaní, a nesmie zaväzovať na plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým

¹¹ §57 ods.2 Exekúciu môže súd zastaviť aj vtedy, ak to vyplýva z ustanovení tohto alebo osobitného zákona.

mravom. Keď rozhodcovský rozsudok odporuje týmto zákonným ustanoveniam, nestráca síce svoju vlastnosť exekučného titulu, tieto jeho nedostatky však predstavujú hmotnoprávnu prekážku vykonania exekúcie na jeho základe.

Z vyššie uvedeného plynie, že súlad rozhodcovského rozsudku ako exekučného titulu s § 45 zákona o rozhodcovskom konaní je hmotnoprávnym predpokladom vykonania exekúcie. Podľa ustanovenie § 44 ods. 2 Ex. por. však súd musí zamietnuť návrh na udelenie poverenia, ak zistí „rozpor ... exekučného titulu so zákonom“. Exekučný súd je tak povinný už v tejto fáze konania prihliadať na to, či tu sú dôvody neprípustnosti exekúcie na základe rozhodcovského rozsudku uvedené v § 45 zákona o rozhodcovskom konaní, a v prípade, že ich zistí, žiadosť na udelenie poverenia zamietnuť. Jediným obmedzením exekučného súdu v tejto fáze je, že vzhľadom na neúčast' povinného v tejto fáze konania sa nemôže zaoberať tými dôvodmi neprípustnosti exekúcie, na ktoré môže prihliadať len na návrh [§ 45 ods. 1 písm. a) v spojení s ods. 2 zákona o rozhodcovskom konaní].

Tento záver je napokon aj v súlade so zásadou hospodárnosti exekučného konania (§ 6 v spojení s § 251 ods. 4 O. s. p.). Exekučný súd je v zmysle tejto zásady povinný v rámci svojich možností dbať o to, aby trovy exekúcie tak na strane súdneho exekútora, ako aj na strane účastníkov (a konečne i na strane súdu) boli čo najmenšie. Výklad, podľa ktorého by mal súd vydať poverenie pre súdneho exekútora aj vtedy, ak je zjavné, že exekučný titul – rozhodcovský rozsudok odporuje ustanoveniu § 45 zákona o rozhodcovskom konaní, a následne by mal exekučné konanie zastaviť, je s touto požiadavkou na exekučné konanie v priamom rozpore. Nemožno totiž strácať zo zreteľa, že vydaním poverenia exekútorovi vzniká povinnosť postarať sa o vykonanie exekúcie (§ 46 ods. 1 Ex. por.), teda povinnosť vydať upovedomenie, na ktoré môže povinný reagovať námietkami. Vydanie upovedomenia, ako aj námietky povinného sú pritom procesné úkony, ktoré sú na strane exekútora, resp. povinného spojené s trovami. Tieto povinnosti má exekútor aj v čase, keď už bolo vydané uznesenie o zastavení exekúcie, no ešte nenadobudlo právoplatnosť, pričom proti uzneseniu o zastavení exekúcie podľa § 45 zákona o rozhodcovskom konaní je odvolanie vždy prípustné (odsek 3 citovaného paragrafu). Navyše, tento postup exekučného súdu by predstavoval i plytvanie časom, silami av neposlednom rade i rozpočtovými prostriedkami súdu na zbytočné vydávanie viacerých aktov (súdneho poverenia a uznesenia o zastavení exekúcie), ich následné doručovanie a pod.

Tento záver je absolútne akceptovateľný predovšetkým pri exekučných tituloch prisudzujúcich plnenie zo spotrebiteľskej zmluvy, ktorá je v rozpore s ustanoveniami

všeobecne záväzných predpisov na ochranu práv spotrebiteľa, najmä ak obsahuje neprijateľnú zmluvnú podmienku.

Na rozdielnu rozhodovaciu prax súdov by mala reagovať legislatívna úprava Exekučného poriadku:

„Ustanovenie §39 doplniť o ďalší odsek:

K návrhu na vykonanie exekúcie na podklade rozhodcovského rozsudku oprávnený pripojiť aj zmluvu , na základe ktorej rozhodoval rozhodcovský súd.

Ustanovenie §57 doplniť o nový odsek:

Súd exekúciu aj bez návrhu zastaví, ak je exekučným titulom rozhodcovské rozhodnutie na plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým mravom.“

4/ Odklad exekúcie

Procesným inštitútom, ktorý umožňuje oddialiť priamy výkon exekúcie je odklad exekúcie. Exekučný poriadok umožňuje povoliť odklad exekúcie iba z dôvodov taxatívne určených v ustanovení § 56¹².

Návrh povinného na povolenie odkladu exekúcie spôsobuje zo zákona odkladný účinok v tom zmysle, že do rozhodnutia súdu o odklade exekúcie môže exekútor vykonávať len úkony smerujúce k zabezpečeniu majetku povinného (§ 56 ods. 5 EP), ktorými treba rozumieť všetky úkony, ktorými exekútor zabráni povinnému nakladať so svojím majetkom podliehajúcim exekúcii, ale bez toho, aby sa zmarili účinky prípadne povoleného odkladu exekúcie. Odklad exekúcie nemôže byť povolený opakovane z tých istých dôvodov (§ 56 ods. 6 EP). Povinný môže podať návrh na odklad aj opakovane, ale

¹² §56

(1) Na návrh povinného môže súd (§ 45) povoliť odklad exekúcie, ak sa povinný bez svojej viny ocitol prechodne v takom postavení, že by neodkladná exekúcia mohla mať pre neho alebo pre príslušníkov jeho rodiny zvlášť nepriaznivé následky a oprávnený by nebol odkladom exekúcie vážne poškodený. Odklad exekúcie môže súd povoliť iba na návrh povinného, ktorý je fyzickou osobou.

(2) Aj bez návrhu môže súd povoliť odklad exekúcie, ak možno očakávať, že exekúcia bude zastavená (§ 57).

(3) Súd môže na návrh povinného povoliť odklad exekúcie aj vtedy, ak bolo cudzie rozhodnutie v štáte, v ktorom bolo vydané, napadnuté opravným prostriedkom, až do právoplatného rozhodnutia o opravnom prostriedku.

(4) Súd môže na návrh povinného povoliť odklad exekúcie aj vtedy, ak by neodkladná exekúcia mohla zabrániť povinnému poskytovať alebo zabezpečovať zdravotnú starostlivosť podľa osobitných predpisov.

6a) Súd rozhodne o odklade do 30 dní od podania návrhu.

nie z toho istého skutkového a právneho dôvodu, ktorý bol základom pre pôvodne povolený odklad.

Pre úplnosť je treba uviesť, že okrem možností odkladu exekúcie, upravených v Exekučnom poriadku, môže za určitých predpokladov, upravených v iných právnych predpisoch, nastať odklad vykonateľnosti samotného exekučného titulu. Takýto právny stav síce nenájde vyjadrenie v osobitnom výroku rozhodnutia exekučného súdu, avšak má priamy účinok na priebeh exekučného konania – súdny exekútor, ani exekučný súd nemôžu v čase, kedy je odložená vykonateľnosť exekučného titulu, vykonávať procesné úkony smerujúce k jeho nútenému vykonaniu.

Automatický odkladný účinok podania návrhu povinného na odklad exekúcie z pohľadu vymožiteľnosti práva je zjavne negatívny, najmä z hľadiska rýchlosti exekučného konania a efektívnosti poskytovania súdnej ochrany oprávnenému. Tento právny stav umožňuje opakované obštrukcie. Aj zjavne neopodstatnený návrh na odklad exekúcie (a dokonca aj opakovaný) spôsobí priamo zo zákona oddialenie výkonu exekúcie a pri dĺžke rozhodovania exekučných súdov o návrhoch účastníkov konania môže znamenať aj zmenšenie reálnej možnosti uspokojenia oprávneného. Právna úprava v Českej republike (§ 54 EŘ, § 266 OSŘ) návrhu povinného na odklad exekúcie odkladný účinok nepriznáva. Naviac, uznesenie, ktorým exekučný súd nariadil odklad exekúcie, sa považuje za uznesenie o vedení konania. Preto je podľa niektorých názorov vyjadrených v odbornej spisbe možné pri zmene pomerov pokračovať v exekúcii aj pred uplynutím doby, na ktorú bol odklad exekúcie nariadený¹³.

Vhodnejšie by bolo, aby návrhu povinného na odklad exekúcie bol odkladný účinok priznaný len na základe rozhodnutia exekučného súdu, ktorý by o priznaní, alebo nepriznaní tohto účinku rozhodol v stanovenej lehote po predbežnom preskúmaní dôvodov návrhu. Takýto postup by síce znamenal ďalšiu rozhodovaciu činnosť súdov, avšak len takýto právny stav by uviedol do rovnováhy právo povinného na súdnu a inú právnu ochranu a to isté právo oprávneného.

Úprava *de lege ferenda* by sa týkala ustanovenia § 56 ods. 5, ktoré by znelo: „*Exekútor predloží návrh na odklad bezodkladne súdu. Súd do siedmich dní od predloženia návrhu rozhodne o tom, či návrhu na odklad priznáva odkladný účinok. Ak súd prizná návrhu odkladný účinok, exekútor môže vykonávať len úkony smerujúce k zabezpečeniu majetku povinného.*“

¹³ Napr. Kasíková, M. et al.: Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Komentář. Praha, C.H.Beck 2007, s. 197

5/ Exekúcia príkazanim pohľadávky z účtu v banke

Prikázaním pohľadávky povinného z účtu v banke vzniká oprávnenému nárok, aby na základe tejto pohľadávky a v jej rámci uspokojil z peňažných prostriedkov na účte svoju exekvovanú pohľadávku s príslušenstvom. Pohľadávkou z účtu v banke treba rozumieť pohľadávku povinného voči banke vyplývajúcu zo zmluvy o bežnom účte alebo zo zmluvy o vkladovom účte. Bankou je nielen banka, ale aj osoba (fyzická alebo právnická), ktorá má povolenie na bankovú činnosť. Aj u takej osoby možno vykonávať exekúciu príkazanim pohľadávky z účtu v banke, pretože jej právne postavenie je rovnaké ako právne postavenie banky. Majiteľom bežného účtu alebo vkladového účtu môže byť fyzická alebo právnická osoba aj bez toho, aby bola podnikateľom. Exekúciou pohľadávky z účtu v banke nebráni ani to, že účet má viacerých tzv. majiteľov, t.j. viaceré osoby majú voči sebe postavenie veriteľskej solidarity. Každá osoba sa však chápe priamo zo zákona ako majiteľ účtu (§ 709 ods. 2 Obchodného zákonníka)¹⁴. To znamená, že môže disponovať účtom ako jediný majiteľ a rovnako môže byť voči nej vedená exekúcia. Vzťah k ostatným majiteľom účtu pre exekúciu nie je právne významný a exekúciu týmto spôsobom neobmedzuje.

Postup exekútora povereného vykonaním exekúcie upravený v ustanovení § 95 Exekučného poriadku¹⁵ predpokladá splnenie viacerých skutočností. Exekútor musí príkaz na začatie exekúcie príkazanim pohľadávky z účtu v banke doručiť banke, u ktorej má povinný účet. Banka musí účet povinného v okamihu doručenia príkazu viesť, tzn. že účet nezanikol pred doručením príkazu a existuje. Povinný po doručení upovedomenia o začatí exekúcie nesmie nakladať s prostriedkami na účte až do výšky vymáhanej pohľadávky a jej príslušenstva.

¹⁴ Ak je zriadený bežný účet pre niekoľko osôb, má každá z nich postavenie majiteľa účtu.

¹⁵ (1) Exekútor poverený vykonaním exekúcie

a) prikáže banke, ktorá vedie účet povinného, aby po doručení príkazu na začatie exekúcie príkazanim pohľadávky z účtu v banke (ďalej len "príkaz na začatie exekúcie") zablokovala sumu vo výške pohľadávky a jej príslušenstva z účtu povinného s výnimkou plnenia za účelom uspokojenia pohľadávky oprávneného, jej príslušenstva a trov exekúcie bezhotovostným prevodom na účet určený exekútorom,

b) upovedomí o začatí exekúcie príkazanim pohľadávky z účtu v banke oprávneného a povinného a zakáže povinnému, aby po tom, keď sa mu doručí upovedomenie o začatí exekúcie príkazanim pohľadávky z účtu v banke, nakladal s prostriedkami na účte až do výšky vykonateľnej pohľadávky a jej príslušenstva s výnimkou nakladania s prostriedkami na účte len za účelom uspokojenia pohľadávky oprávneného, jej príslušenstva a trov exekúcie.

(2) Exekútor doručí príkaz na začatie exekúcie banke do vlastných rúk. V príkaze označí účet, na ktorý môže povinný plniť pohľadávku oprávneného, jej príslušenstvo a trovy exekúcie.

Účelom exekučného konania prikázanim pohľadávky z účtu povinného v banke teda je, aby exekúcia po doručení príkazu na začatie exekúcie a exekučného príkazu, ktoré znamenajú účinné začatie exekúcie, teda za splnenia podmienky, že povinný má účet v banke, ktorej sa doručil príkaz na začatie exekúcie, plynulo pokračovala až do okamihu úplného uspokojenia oprávneného. Doručením príkazu na začatie exekúcie banke vzniká tomuto subjektu (za predpokladu, že povinný je klientom banky, t.j. uzavrel s bankou zmluvu o bežnom účte alebo zmluvu o vkladovom účte) zákonná povinnosť zablokovať na účte (účtoch) povinného sumu vo výške vymáhanej pohľadávky a jej príslušenstva. V tejto fáze konania banka prostriedky deponuje a nevypláca ich povinnému, ani oprávnenému (arrestatorium). Dôsledkom doručenia príkazu na začatie exekúcie banke je strata práva povinného na vyplatenie prostriedkov na účte do výšky vymáhanej pohľadávky a jej príslušenstva (inhibitorium). Oprávnený dostane sumu, ktorú banka v rámci arrestatória zablokovala na účte povinného, až po doručení exekučného príkazu¹⁶.

Účinky príkazu na začatie exekúcie a exekučného príkazu sú podľa ustanovenia § 98 Exekučného poriadku¹⁷ ex lege rozšírené aj na sumy, ktoré dôjdu na účet povinného po doručení procesného úkonu exekútora, znamenajúceho začatie exekúcie až do výšky vymáhaného nároku a jeho príslušenstva. Jediným predpokladom je, že po dni doručenia príkazu na začatie exekúcie nedošlo k zrušeniu účtu povinného.

V praxi sa však vyskytujú prípady, že povinný potom, čo prevezme upovedomenie o začatí exekúcie prikázanim pohľadávky z účtu v banke, zriadi si v tej istej banke ďalší účet, na ktorý mu následne prichádzajú finančné prostriedky. Tento účet je však už voľný, plne v dispozícii povinného, pretože sa naň nevzťahuje exekučný príkaz. Exekútor, preto musí zisťovať ďalšie účty v banke a vydávať nové príkazy na začatie exekúcie.

Otázka, či povinnosť vyplývajúca z ustanovenia § 95 ods. 1 písm. a/ Exekučného poriadku zablokovať sumu vo výške pohľadávky a jej príslušenstva z účtu povinného, sa týka iba jediného účtu, existujúceho v čase doručenia príkazu na začatie exekúcie, alebo aj účtov povinného, ktoré boli zriadené v banke v období medzi doručením príkazu na začatie exekúcie a exekučného príkazu v nadväznosti na povinnosť banky po doručení exekučného príkazu vyplatiť pohľadávku a jej príslušenstvo oprávnenému aj z účtov

¹⁶ § 96

(1) Exekútor vydá exekučný príkaz (príkaz na vykonanie exekúcie prikázanim pohľadávky z účtu v banke) do 14 dní po uplynutí lehoty na vznesenie námietok proti exekúcii alebo po tom, keď mu bolo doručené rozhodnutie súdu o námietkach, ktorým sa námietky zamietli (§ 50).

¹⁷ Príkaz na začatie exekúcie a exekučný príkaz sa vzťahujú aj na sumy, ktoré dôjdu na účty povinného po tom, keď sa banke doručil príkaz na začatie exekúcie.

povinného, ktoré boli zriadené u odporcu v období medzi doručením príkazu na začatie exekúcie a exekučného príkazu spôsobuje problémy. Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí sp.zn. 5Cdo 65/2009 vyslovil, že žiadne ustanovenie exekučného poriadku neukladá banke povinnosť, aby po doručení príkazu na začatie exekúcie sledovala okrem účtu (účtov) povinného, ktoré existovali v čase doručenia príkazu na začatie exekúcie vrátane na nich došlých súm v zmysle § 98 Exekučného poriadku, aj prípadné ďalšie účty povinného, ktoré si tento založil v neskoršom období a aj z týchto ďalších účtov realizovala exekúciu prikázaním pohľadávky z účtu v banke. V literatúre sa však vyskytli názory, že exekučný poriadok neustanovuje povinnosť presného označenia účtu povinného v príkaze na začatie exekúcie, preto banka nemôže odmietnuť realizáciu príkazu len z dôvodu neidentifikovania jednotlivého účtu povinného, ak inak z príkazu na začatie exekúcie sú zrejmé identifikačné znaky povinného, predpokladané v zákone č.483/2001 Z.z. o bankách. Opačný výklad by znamenal nemožnosť vykonania exekúcie na ďalších účtoch povinného v banke, ktoré nie sú konkrétne uvedené v rozhodnutiach exekútora¹⁸.

K tomu, aby inštitút prikázania pohľadávky z účtu v banke bol skutočne efektívnym nástrojom vymožitelnosti práva oprávneného musí prejsť legislatívnou úpravou. Zákon by určite nemal posilniť postavenie povinného na úkor oprávneného. Keď vychádzame z premisy, že povinný mal dostatočné množstvo času na plnenie a ak takto neurobil nie je možné pripustiť, aby povinný znemožňoval efektívny postup exekúcie a k tomu ho dotovať ďalšími procesnými prostriedkami.

Ustanovenie § 98 Exekučného poriadku sa týka len účtov, ktoré boli založené, resp. existovali v čase doručenia príkazu na začatie exekúcie a nie aj na účty, ktoré boli založené v období medzi doručením príkazu na začatie exekúcie a exekučným príkazom. Použitie analógie je vylúčené. Preto je potrebné vytvoriť časovú neobmedzenosť pôsobenia exekúcie podľa tohto zákonného ustanovenia.

6/ Trovy exekúcie

K nejednotnému rozhodovaniu súdov dochádza aj pri rozhodovaní o trovách exekúcie, predovšetkým v súvislosti so zastavením exekúcie z dôvodu, že súd vyhlásil exekúciu za neprípustnú, pretože je tu iný dôvod, pre ktorý exekúciu nemožno vykonať (§57 ods.1 písm.g/). Nejednotnosť je prítomná v súvislosti so stratou spôsobilosti povinného mať práva a povinnosti (jeho výmazom z obchodného registra) ako dôvodu

¹⁸ Krajčo Komentár - Exekučný poriadok Eurounion 2009

spôsobujúceho nemožnosť vykonania exekúcie. Okresný súd Košice II vo veci sp.zn. 39Er 1813/2004 exekúciu podľa § 57 ods.1 písm.g/ Exekučného poriadku zastavil, pretože je neprípustná z dôvodu straty spôsobilosti povinného mať práva a povinnosti. Súčasne oprávnenému uložil povinnosť zaplatiť exekútorovi účelne vynaložené trovy exekúcie. Súd vyslovil, že oprávnený nezavinil zastavenie exekúcie, pretože v čase podania návrhu na začatie exekúcie nemohol ani pri náležitej opatrnosti predvídať, že povinný zanikne. Aplikácia § 203 Exekučného poriadku preto neprichádzala do úvahy. Súd vychádzal zo skutočnosti, že exekútor je vždy povinný vykonať úkony smerujúce k vymoženiu pohľadávky, nemôže návrh na vykonanie exekúcie odmietnuť, z tohto dôvodu by nebolo spravodlivé, aby úkony, ktoré je povinný vždy zo zákona vykonať znášal sám.

Naproti tomu Krajský súd v Košiciach vo veci sp. zn. 1CoE 41/2009 exekútorovi náhradu trov exekučného konania nepriznal, pretože vzhľadom k zastaveniu exekúcie pre jej neprípustnosť pre výmaz povinného z obchodného registra mal za nepochybné, že oprávnený nemohol predvídať v čase podania návrhu na začatie exekúcie, okolnosti na strane povinného. Aplikácia § 203 Exekučného poriadku teda neprichádzala do úvahy a pre neexistenciu právnej úpravy nebolo možné oprávnenému uložiť povinnosť hradiť vzniknuté trovy exekútorovi, hoci ich v súvislosti s danou exekúciou vynaložil účelne (čl. 2 ods.3 Ústavy SR)¹⁹.

Uvedená nejednotnosť je spôsobená nedostatočnou právnou úpravou²⁰.

¹⁹ Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.

²⁰ § 200

(1) Trovami exekúcie sú odmena exekútora, náhrada hotových výdavkov a náhrada za stratu času pri vykonaní exekúcie (§ 196). Oprávnený a exekútor majú nárok na náhradu trov potrebných na účelne vymáhanie nároku.

(2) Ak súd rozhodne o zastavení exekúcie, rozhodne aj o tom, kto a v akej výške platí trovy exekúcie.

(3) Trovy exekúcie vymôže exekútor niektorým zo spôsobov určených na vymoženie peňažnej pohľadávky vydaním príkazu na úhradu trov exekúcie.

§ 201

(1) Predbežné trovy exekúcie určuje exekútor podľa osobitného právneho predpisu v upovedomení o začatí exekúcie. V rámci predbežných trov exekúcie exekútor vyčíslí odmenu najviac v rozsahu ako pri upustení od exekúcie; náhradu výdavkov a náhradu za stratu času vyčíslí len v rozsahu ich skutočnej výšky v čase vydania upovedomenia o začatí exekúcie. Zároveň povinného upozorní, že ak dlh nesplní, tak trovy exekúcie môžu byť vyššie, a predbežne vyčíslí ich výšku.

(2) Účastník konania môže vzniesť u exekútora do troch dní od doručenia upovedomenia o začatí exekúcie námietky proti trovám exekúcie. O námietkach rozhoduje súd (§ 45). Proti rozhodnutiu súdu o námietkach proti trovám exekúcie nie je prípustné odvolanie.

(3) Rozhodnutie súdu o námietkach sa doručí oprávnenému, povinnému a exekútorovi.

(4) Toto rozhodnutie je vykonateľné, len čo bolo doručené exekútorovi poverenému vykonaním exekúcie.

Zákon stanovuje povinnosť súdu rozhodnúť o trovách exekúcie pokiaľ došlo k zastaveniu exekúcie rozhodnutím súdu z niektorých z dôvodov uvedených v ustanovení § 57 Exekučného poriadku. Súdna prax vyriešila otázku rozhodovania súdu o trovách exekúcie, ak sa exekučné konanie zastavuje zo zákona. Vo veci sp.zn. 3Cdo 104/2008 Najvyšší súd Slovenskej republiky vyslovil, že súd je povinný rozhodnúť o tom, kto a v akej výške platí trovy exekúcie aj v prípade jej zastavenia ex lege na základe analógie v zmysle § 200 ods.2 Exekučného zákona. Súdny exekútor je preto procesne oprávnený domáhať sa rozhodnutia súdu o trovách exekúcie aj v tomto prípade.

Platné právo predpokladá rozhodovanie súdu len o trovách exekúcie v prípade jej zastavenia a rozhodovanie o námietkach oprávneného alebo povinného proti určaniu výšky predbežných alebo ďalších trov exekúcie súdnym exekútorom, pričom rozhodovanie o ďalších otázkach (napr. určenie výšky trov a ich vymoženie) zveruje exekútorovi. Exekučný poriadok vôbec nepočíta s možnosťou náhrady trov, ktoré vznikli povinnému (hoci úspešnému), ani s možnosťou uloženia povinnosti ich náhrady niektorému z účastníkov exekučného konania. Rozhodovanie o trovách konania podľa Exekučného poriadku vykazuje zásadné odchýlky od procesu rozhodovania o trovách konania podľa Občianskeho súdneho poriadku a použitie ustanovení Občianskeho súdneho poriadku o trovách konania i v exekučnom konaní podľa Exekučného poriadku zásadne neprichádza do úvahy.

Legislatívne úpravy de lege ferenda by mali smerovať k prijatiu zásady, že v každom prípade, v ktorom exekučné konanie skončí inak ako upustením od exekúcie pre splnenie

§ 202

- (1) Ak počas vykonávania exekúcie vzniknú ďalšie trovy exekúcie, upovedomí o nich exekútor oprávneného a povinného.
- (2) Proti ďalším trovám môže vzniesť u exekútora účastník konania námietky do troch dní od doručenia upovedomenia podľa odseku 1. O týchto námietkach rozhoduje súd (§ 45). Proti rozhodnutiu súdu o námietkach nie je prípustné odvolanie.
- (3) Rozhodnutie súdu o námietkach proti ďalším trovám exekúcie sa doručí oprávnenému, povinnému a exekútorovi.
- (4) Toto rozhodnutie je vykonateľné, len čo bolo doručené exekútorovi poverenému vykonaním exekúcie.
- (5) Ďalšie trovy exekúcie vymôže exekútor niektorým zo spôsobov určených na vymáhanie peňažných pohľadávok vydaním príkazu na úhradu ďalších trov exekúcie.

§ 203

- (1) Ak dôjde k zastaveniu exekúcie zavinením oprávneného, súd mu môže uložiť nahradenie nevyhnutných trov exekúcie.
- (2) Ak sa exekúcia zastaví z dôvodu, že majetok povinného nestačí ani na úhradu trov exekúcie, znáša ich oprávnený. To neplatí, ak ide o vykonanie exekúcie na vymoženie pohľadávky na výživnom. V takomto prípade znáša trovy exekúcie súd; súd nemá právo na náhradu trov exekúcie, ktoré platil.

povinnosti, na vymoženie ktorej bolo vydané upovedomenie o začatí exekúcie, je potrebné o náhrade trov exekúcie rozhodnúť. Ustanovenie §203 by bol vhodné za tým účelom doplniť nasledovne:“ V ostatných prípadoch o trovách exekúcie rozhodne súd podľa okolností prípadu, pričom prihliadne najmä na to, kto zavinil trovy konania a na to, či spôsob vykonania exekúcie bol primeraný.“

VYMOŽITEL'NOSŤ SPOTREBITEĽSKÉHO PRÁVA

JUDr. Peter Straka

Konferencia organizovaná v rámci projektu APVV „Vymožiteľnosť práva“¹ (ďalej len „konferencia“) sa v nemalej miere niesla aj v znamení vymožiteľnosti práv spotrebiteľov a osobitne ochrany spotrebiteľov v právnych vzťahoch založených štandardnými formulárovými zmluvami².

Vyšší záujem právnej vedy v tejto oblasti je plne opodstatnený.

Spotrebiteľské právo presahuje hranice jednotného trhu a upravuje určitý kontradiktórny výsek trhových vzťahov, riešiacich najmä dôsledky objektívnej existencie nerovnovážneho pomeru medzi podnikateľmi a spotrebiteľmi. Nejde pritom o úpravu pomerov jednotlivých strán s rovnakou ekonomickou silou, ale o stanovenie pravidiel vyrovnávajúcich nevýhody spotrebiteľov, ktoré vyplývajú z ich ekonomickej nerovnosti ako tzv. slabšej zmluvnej strany.

Európske spotrebiteľské právo je zamerané na právnu reguláciu záverečnej časti reprodukčného procesu, a to na vzťahy vznikajúce medzi podnikateľmi a spotrebiteľmi. Spotrebiteľia sú pritom životne dôležití pre hospodárstvo EÚ, nakoľko samotná spotreba predstavuje 58 % HDP EÚ.

Spotrebiteľské právo má nepochybne širokú právnu relevanciu, preto zasahuje tak do verejného práva ako aj do súkromného práva. Vo sfére súkromného práva je jedným z

¹ Konferencia pod záštitou Justičnej akadémie Slovenskej republiky s názvom „Vymožiteľnosť práva v Slovenskej republike“ konaná v dňoch 1. - 2. októbra 2009 v Omseni pri príležitosti 5. výročia vzniku Justičnej akadémie Slovenskej republiky.

² Napríklad § 53a ods. 1 Občianskeho zákonníka: „(1) Ak súd určil niektorú zmluvnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve, ktorá sa uzatvára vo viacerých prípadoch, a je obvyklé, že spotrebiteľ obsah zmluvy podstatným spôsobom neovplyvňuje alebo vo všeobecných obchodných podmienkach za neplatnú z dôvodu neprijateľnosti takejto podmienky, alebo nepriznal plnenie dodávateľovi z dôvodu takejto podmienky, dodávateľ je povinný zdržať sa používania takejto podmienky alebo podmienky s rovnakým významom v zmluvách so všetkými spotrebiteľmi. Dodávateľ má rovnakú povinnosť aj vtedy, ak mu na základe takejto podmienky súd uložil vydať spotrebiteľovi bezdôvodné obohatenie, nahradiť škodu alebo zaplatiť primerané finančné zadostučinenie. Rovnakú povinnosť má aj právny nástupca dodávateľa.“

hlavných cieľov čo najkomplexnejšia úprava a ochrana slabšieho účastníka spotrebiteľského zmluvného vzťahu, t. j. spotrebiteľa.

Samotná právna úprava ochrany spotrebiteľa v súkromnom práve významným spôsobom zasahuje do autonómie zmluvných strán, a to najmä pri kontrahovaní tých zmluvných typov, ktoré sú buď transponované do nášho právneho poriadku v súvislosti s európskym komunitárnym právom alebo v súvislosti s povinnými obsahovými náležitosťami určenými pre vybrané typy zmlúv.

Spotrebiteľské právo sa vyznačuje výrazným zastúpením kogentných právnych noriem, ktoré nie sú typické pre súkromnoprávnu reguláciu. Základnou zásadou súkromného práva je široká dispozičná autonómia jeho subjektov. Ochrana slabšej zmluvnej strany sa preto javí ako atypická metóda právnej regulácie spotrebiteľských práv a povinností. Ide o odlišnosť, ktorá sa uplatňuje iba výnimočne v spotrebiteľských zmluvách. Spotrebiteľské právo modifikuje viaceré subzásady všeobecného súkromného práva v záujme zvýšenej ochrany slabšieho účastníka.

Slabšia pozícia spotrebiteľa predurčená ekonomickou podstatou diania na trhoch, vyplývajúca najmä z delby práce a zložitosti jednotlivých výrobkov a služieb je preto vyvažovaná právnym režimom ochrany spotrebiteľa, ktorý je vo vzťahu k právnym predpisom EÚ založený na zásade „minimálnej harmonizácie“. Zásada minimálnej harmonizácie, ktorou sa vyznačuje väčšina súčasných právnych predpisov EÚ, výslovne priznáva členským štátom právo doplniť prísnejšie ustanovenia k ustanoveniam EÚ, ktoré vlastne upravujú najnižšiu úroveň ochrany spotrebiteľov³.

Ak podnikateľ v rámci svojej podnikateľskej činnosti ako profesionál znalý situácie na trhu vo vzťahu k spotrebiteľom nerešpektuje pre neho obmedzujúcu právnu úpravu (napr. začlení do spotrebiteľskej zmluvy aj ustanovenia, ktoré majú povahu neprijateľných podmienok), takýto právny úkon (zmluva) trpí vadou, pričom objektívnym právom ustanovený následok vadnosti spočíva v absolútnej neplatnosti nekalých podmienok obsiahnutých v spotrebiteľskej zmluve. Vo vzťahu k podnikateľom teda právna ochrana spotrebiteľa zahŕňa najmä donútenie podnikateľov k plneniu povinností a zodpovednosť za nesplnenie povinností.

³ Napríklad článok 8 smernice Rady 93/13 EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách: „Členské štáty môžu prijať alebo si ponechať najprísnejšie opatrenia kompatibilné so zmluvou v oblasti obsiahnutej touto smernicou s cieľom zabezpečenia maximálneho stupňa ochrany spotrebiteľa.“

Cieľom komunitárneho spotrebiteľského práva je preto poskytnúť spotrebiteľovi právne prostriedky, pomocou ktorých bude spotrebiteľ spôsobilý vyrovať svoje nevýhody, vyplývajúce z nerovnej ekonomickej a vyjednávacej pozície vo vzťahu k podnikateľovi.

Medzi nástroje, ktorými Spoločenstvo zabezpečuje ochranu spotrebiteľa, patria napr. finančné príspevky na fungovanie spotrebiteľských organizácií v jednotlivých členských štátoch, zabezpečovanie a sprostredkovanie spolupráce medzi nimi, podpora najnovších vedeckých poznatkov z oblasti ochrany spotrebiteľa a pod⁴.

Najvýraznejšie problémy sa v aplikačnej praxi objavujú najmä v súvislosti s poskytovaním finančných služieb spotrebiteľom.

Problematika ochrany spotrebiteľa pri poskytovaní finančných služieb presahuje - vzhľadom na súčasné globalizačné tendencie vo svete - rámec SR. Na túto problematiku sa kladie dôraz nielen v rámci EÚ (ES), ale i v medzinárodných organizáciách.

V posledných rokoch rýchlo rástol počet poskytovateľov a sprostredkovateľov finančných služieb pri neustále sa zväčšujúcej zložitosti a rôznorodosti nástrojov finančného trhu. Čím sú služby a produkty finančných inštitúcií zložitejšie a premyslenejšie, tým je náročnejšie ochrániť jednak transparentnosť podnikateľského prostredia a čistotu hospodárskej súťaže a jednak práva a oprávnené záujmy spotrebiteľov.

Úprava ochrany záujmov spotrebiteľov pri poskytovaní finančných služieb je obsiahnutá v celom rade právnych predpisov (najmä zákonov), ktoré možno rozdeliť do troch skupín:

- a) špecializované zákony, ktoré sa orientujú na súkromnoprávnu ochranu spotrebiteľa pri poskytovaní finančných služieb (napr. zákon o spotrebiteľských úveroch a zákon o ochrane spotrebiteľa pri poskytovaní finančných služieb na diaľku),
- b) prierezové zákony, ktoré možno ďalej rozdeliť na zákony, ktoré sa zaoberajú ochranou spotrebiteľa vo všeobecnej rovine (napr. zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov) a ďalej zákony, ktoré sa primárne zaoberajú inou problematikou, avšak napriek tomu obsahujú pomerne

⁴ doc. JUDr. Ján Cirák, CSc.: „Vymožiteľnosť spotrebiteľských práv v kontexte úpravy nekalých klauzúl v spotrebiteľských zmluvách“, in Zborník z medzinárodnej konferencie v kontexte vymožiteľnosti práva v Slovenskej republike konanej v dňoch 1. - 2. októbra 2009 v Omišeni.

- ucelenú pasáž upravujúcu problematiku ochrany spotrebiteľa (napr. Občiansky zákonník, zákon č. 147/2001 Z. z. o reklame),
- c) sektorové zákony, ktoré pokrývajú jednotlivé špecifické oblasti poskytovania finančných služieb a obsahujú pravidlá pre obozretné podnikanie finančných inštitúcií, a tým vo svojich dôsledkoch nepriamo napomáhajú ochrane spotrebiteľa (napr. zákon o bankách, zákon o poisťovníctve, zákon o cenných papieroch). Základnou právnou normou v oblasti ochrany spotrebiteľa v SR je v súčasnosti zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa, ktorý ustanovuje rámcové pravidlá na ochranu a podporu ekonomických záujmov spotrebiteľov, zlepšenie prístupu spotrebiteľov k informáciám o výrobkoch a službách a riešenie spotrebiteľských sporov, reklamácii a získavanie náhrad škôd⁵.

Problematike spotrebiteľského práva sa na Slovensku venuje čoraz viac autorov.

Za významné dielo v rámci slovenskej právnej vedy v oblasti štandardných zmlúv a ochrany spotrebiteľa možno považovať publikáciu Kristiána Csacha „Štandardné zmluvy“⁶. Autor podrobne analyzuje otázku právnej povahy štandardných zmluvných podmienok a ich kontrolu zo strany súdov ako jeden z významných právnych prostriedkov zameraný na ochranu spotrebiteľov. Nastolil pritom viaceré otázky, ktoré si každopádne zasluhujú pozornosť nielen právnej vedy, ale aj zákonodarcu.

Z menej rozsiahlejších publikácií si ďalej pozornosť zasluhujú: DRGONEC, J. „Spotrebiteľské zmluvy v právnom poriadku Slovenskej republiky“, Justičná revue 3/2007, DULÁKOVÁ - JAKÚBEKOVÁ, D. „K novele Občianskeho zákonníka o spotrebiteľských zmluvách“, Justičná revue 8-9/2004, FEKETE, I. „Komentár k zmenám v úprave spotrebiteľského práva a k ďalším zmenám Občianskeho zákonníka od roku 2002“, Obchodné právo 6-7/2005, MALIAR, M. „Typové spotrebiteľské zmluvy“, Justičná revue 11/2006, VOJČÍK, P. „Spotrebiteľská zmluva“, Bulletin slovenskej advokácie 12/2008.

Konferencia nijako neskrývala opodstatnenosť zintenzívnenia ochrany spotrebiteľa, ktorý je pri formulárových zmluvách spravidla ekonomicky a vedomostne slabšou stranou popri dodávateľovi. Nepochybne skutočnosť, že dodávateľ pripravil zmluvu a práve slabší spotrebiteľ nemá možnosť ovplyvniť jej obsah, opodstatňuje postupy smerujúce k vyváženiu faktickej nerovnováhy medzi dodávateľom a spotrebiteľom. V týchto intenciách

⁵ JUDr. Imrich Fekete, CSc.: „Ochrana spotrebiteľa pri poskytovaní finančných služieb“, in Zborník z medzinárodnej konferencie v kontexte vymožitelnosti práva v Slovenskej republike konanej v dňoch 1. - 2. októbra 2009 v Omšeni.

⁶ CSACH, K., „Štandardné zmluvy“, Vydavateľství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.

je ospravedliteľná právna úprava odvíjajúca sa od priemerného spotrebiteľa. Ako náhle sa začne spomínať spotrebiteľ a formulárová zmluva, vynára sa otázka významu inštitútu neprijateľnej zmluvnej podmienky⁷. Ide o zmluvné dojednanie, ktoré spôsobuje značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach medzi dodávateľom a spotrebiteľom v neprospech spotrebiteľa⁸. Toto vymedzenie sa zároveň zvykne pomenovávať ako tzv. generálna klauzula, ktorá vo všeobecnosti vymedzuje kritéria neprijateľnej zmluvnej podmienky. Tu by sme chceli zvýrazniť jeden z terminologických problémov, na ktorý poukazuje teória práva i aplikačná prax. Termín „podmienka“ je v súkromnom práve adresovaný nepodstatným zložkám zmluvy - odkladacím a rozvazovacím podmienkam. Zastávame názor, že skôr by „neprijateľnú zmluvnú podmienku“ bolo vhodnejšie pomenovať ako „neprijateľné dojednanie“, „neprijateľné ustanovenie“ alebo „neprijateľná klauzula“. Práve posledný termín sa nám javí ako najvhodnejší aj pre zákonodarcu a zastávame názor, že by sa zákonodarca nemal brániť zaviesť pre inštitútu súkromného práva názvy, ktoré korešpondujú názvom v rámci práva Európskej únie (ďalej len „európske právo“)⁹. Tento termín „neprijateľná klauzula“ sa už dnes bežne používa aj v odborných diskusiách a článkoch. Z tohto dôvodu v tejto časti štúdie budeme zámerne používať termín „neprijateľná klauzula“ namiesto termínu „neprijateľná zmluvná podmienka“.

V rámci otázky významu neprijateľnej klauzuly rezonuje osobitný záujem Európskej únie vyjadrený v článku 6 ods. 1 Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (ďalej len „smernica 93/13/EHS“)¹⁰. Tento záujem je deklarovaný aj v Charte základných práv Európskej únie¹¹. V rámci projektu sme zvažovali príspevok k možnému efektívnejšiemu naplneniu tohto cieľa Európskej únie a teda zamedziť recidíve v používaní neprijateľných klauzúl. V tomto smere sa prirodzene natíska otázka, prečo by dodávateľovi malo byť umožnené opakované používanie klauzuly vo formulárových zmluvách, ktorú už raz súdna moc právoplatne kvalifikovala ako neprijateľnú v spotrebiteľskej zmluve, keď navyš takáto klauzula je

⁷ V praxi možno zaregistrovať aj názov takejto podmienky ako nekalá, nemorálna, nečestná, adhézna a pod.

⁸ § 53 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

⁹ Napr. právna úprava v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku, Taliansku.

¹⁰ Článok 6 ods.1 Smernice Rady 93/13/EHS: „Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

¹¹ Podľa Hlavy III článku 98 Charty základných práv Európskej únie (OCHRANA SPOTREBITEĽA): „Politiky Únie zabezpečia vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa“.

absolútne neplatná¹² a poškodzujúca spotrebiteľa. Zároveň je pritom všeobecne známe najmenej u právnických profesií, že dodávateľ v štandardných zmluvách mení spravidla len označenie spotrebiteľa a dojednanie týkajúce sa ceny produktu.

Konferencia rozvinula myšlienku zákazu opakovaného použitia neprijateľnej klauzuly, ak už raz súd právoplatne o jej neprijateľnosti rozhodol. V období od konferencie do spracovania štúdie zákonodarca tieto myšlienky pretavil do zákona. Ide o právnu úpravu¹³, ktorá počíta s rôznymi procesnými situáciami, s možnosťou dovolania a tým umožňuje dodávateľovi obhájiť si používanie problémovej klauzuly pred všetkými súdnymi inštanciami.

Kolektívna ochrana práv spotrebiteľov

Efektívnym prostriedkom spôsobilým zamedziť recidíve neprijateľných klauzúl sú žaloby právnických osôb zamerané na kolektívnu ochranu práv spotrebiteľov (ďalej len

¹² § 53 ods. 5 Občianskeho zákonníka: „(5) Neprijateľné podmienky upravené v spotrebiteľských zmluvách sú neplatné“

¹³ § 53a Občianskeho zákonníka v znení novely vykonanej zákonom č. 575/2009 Z. z.:

„§ 53a

(1) Ak súd určil niektorú zmluvnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve, ktorá sa uzatvára vo viacerých prípadoch, a je obvyklé, že spotrebiteľ obsah zmluvy podstatným spôsobom neovplyvňuje alebo vo všeobecných obchodných podmienkach za neplatnú z dôvodu neprijateľnosti takejto podmienky, alebo nepriznal plnenie dodávateľovi z dôvodu takejto podmienky, dodávateľ je povinný zdržať sa používania takejto podmienky alebo podmienky s rovnakým významom v zmluvách so všetkými spotrebiteľmi. Dodávateľ má rovnakú povinnosť aj vtedy, ak mu na základe takejto podmienky súd uložil vydať spotrebiteľovi bezdôvodné obohatenie, nahradiť škodu alebo zaplatiť primerané finančné zadosťučinenie. Rovnakú povinnosť má aj právny nástupca dodávateľa.

(2) Ak sa rozhodnutie súdu podľa odseku 1 týka len časti zmluvnej podmienky, dodávateľ je povinný splniť povinnosť uvedenú v odseku 1 v rozsahu tejto časti.“

- § 153 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku v znení novely vykonanej zákonom č. 575/2009 Z. z.:

„(4) Ak súd určil niektorú zmluvnú podmienku v spotrebiteľskej zmluve (16ab) alebo všeobecných obchodných podmienkach za neplatnú z dôvodu neprijateľnosti takejto podmienky, nepriznal plnenie dodávateľovi z dôvodu takejto podmienky alebo mu na základe takejto podmienky súd uložil povinnosť vydať spotrebiteľovi bezdôvodné obohatenie, nahradiť škodu alebo zaplatiť primerané finančné zadosťučinenie, súd aj bez návrhu výslovne uvedie túto zmluvnú podmienku vo výroku rozhodnutia.“

- § 4 ods. 10 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení novely vykonanej zákonom č. 575/2009 Z. z.

„(10) Ak napriek upozorneniu združenia predávajúci porušuje povinnosť uloženú súdom alebo osobitným predpisom (12a) zdržať sa používania neprijateľnej zmluvnej podmienky, (12b) považuje sa také konanie za osobitne závažné porušenie povinnosti predávajúceho. (12c)“

„združenia“). Výslovne tento inštitút predpokladá aj smernica 93/13/EHS¹⁴. Pre žalobu s hromadným účinkom sú typické najmä tieto znaky:

1. aktívna legitímácia združenia,
2. možnosť uloženia povinnosti zdržať sa porušovania práv spotrebiteľov,
3. možnosť uloženia povinnosti odstrániť protiprávny stav,
4. možnosť priznať primerané finančné zadostučinenie.

Ad 1.

Aktívna legitímácia združenia čiastočne prispieva k vyváženiu veľmi nízkeho potenciálu spotrebiteľov vyvolať súdne konanie na presadenie spotrebiteľských práv. Na súdoch jednoznačne dominujú žaloby dodávateľov. Združenia môžu s plošným efektom dosiahnuť v súdnom procese ochranu širokým vrstvám spotrebiteľov. Od súdnych poplatkov sú združenia oslobodené¹⁵. Problémom je však nedostatočné materiálo-technické zabezpečenie zo strany štátu¹⁶. Nedostatok finančných prostriedkov na pokrytie tejto dôležitej agendy sa javí byť vážnym problémom, pretože združenia už avizujú nemožnosť viesť ďalej súdne spory bez finančného krytia. Podanie žaloby s hromadným účinkom si vyžaduje poradenstvo. V doterajších súdnych konaniach na základe žalôb s hromadným účinkom možno konštatovať, že dodávatelia sú kvalitne zastúpení právnickými kancelármi a často krát ide o veľké spoločnosti, ktoré na rozdiel od združení nemajú žiaden problém s financovaním advokátskych kancelárií. Tieto právne veci sú pritom doposiaľ nejudikované a právne náročné. Čiastočné riešenie by mohla predstavovať de lege ferenda právna úprava, ktorá by rozšírila okruh trov konania aj o odmeny pre združenia, ktoré by viedli úspešný spor proti dodávateľovi v konaní o žalobe s hromadným účinkom a rovnako aj pri zastupovaní spotrebiteľov¹⁷. Za primeranú odmenu by bolo možné považovať tarifnú odmenu a náhradu výdavkov podľa predpisov o odmenách a náhradách advokátov¹⁸. Úprava de lege ferenda by sa týkala zmeny § 137

¹⁴ Článok 7 ods. 2 Smernice Rady 93/13/EHS: „Prostriedky uvedené v odseku 1 zahrňujú ustanovenia, podľa ktorých osoby alebo organizácie s oprávneným záujmom podľa príslušného vnútroštátneho práva na ochranu spotrebiteľov, môžu požiadať súdy alebo príslušné správne orgány o rozhodnutie, či sú zmluvné podmienky navrhované pre všeobecné uplatňovanie nekalé, takže môžu uplatniť vhodné a účinné prostriedky k zabráneniu ďalšieho uplatňovania takých podmienok.“

¹⁵ § 4 ods. 2 písm. c) zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

¹⁶ Napr. na rok 2010 boli poskytnuté finančné prostriedky na podávanie žalôb s hromadným účinkom iba jednému združeniu, pričom iné združenia, ktoré už v minulosti takéto žaloby podali, nezískali finančné prostriedky na dovedenie súdnych sporov do ich právoplatného skončenia; v rámci správneho súdnictva prebieha aj preskúmavanie rozhodnutia rozdelenia finančných prostriedkov na základe žaloby podľa piatej časti OSP.

¹⁷ § 25 zákona č. 250/2007 Z. z.

¹⁸ Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb.

Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) tak, že by sa napr. za slová „úkony súdneho komisára a jeho hotové výdavky,“ vložili slová „odmena a náhrada výdavkov právnickej osoby, ktorej predmetom činnosti je ochrana práv podľa osobitného predpisu,“. Celé znenie ustanovenia § 137 OSP de lege ferenda by teda znelo: „Trovy konania sú najmä hotové výdavky účastníkov a ich zástupcov, včítane súdneho poplatku, ušlý zárobok účastníkov a ich zákonných zástupcov, trovy dôkazov, odmena notára za vykonávané úkony súdneho komisára a jeho hotové výdavky, odmena a náhrada výdavkov právnickej osoby, ktorej predmetom činnosti je ochrana práv podľa osobitného predpisu, odmena správcu dedičstva a jeho hotové výdavky, tlmočné a odmena za zastupovanie, ak je zástupcom advokát.“

Ad 2.

Žaloba o zdržanie sa porušovania práv spotrebiteľov sa týka neprijateľných klauzúl, nekalých obchodných praktík, ale aj iného porušovania práv spotrebiteľov¹⁹. Účinky zákazu nastávajú od vykonateľnosti rozsudku. Predbežné opatrenie nijako nie je vylúčené pri tomto type súdneho konania. V aplikačnej praxi boli zaznamenané problémy s formuláciou návrhu na vydanie predbežného opatrenia. Smernica o súdnych príkazoch ukladá štátom operatívne zamedziť porušovaniu práv spotrebiteľa s využitím skráteného konania. Uznesením Okresného súdu Galanta z 9. apríla 2010 č. k. 17C/82/2010-88 (hromadná žaloba na spoločnosť Pohotovosť s.r.o.) bol návrh na vydanie predbežného opatrenia zamietnutý len z dôvodu, že návrh na vydanie predbežného opatrenia ukladal rovnakú povinnosť, ako povinnosť v žalobnom návrhu vo veci samej. Záver súdu v uvedenej právnej veci nekorešponduje s cieľom smernice o súdnych príkazoch. Pravidlo zavedené aplikačnou praxou súdov o neakceptovaní rovnakej formulácie návrhu na vydanie predbežného opatrenia a žalobného návrhu vo veci samej možno hodnotiť ako príliš formalistické, najmä ak porušovanie práv môže byť takto stolerované práve súdom počas celej doby súdneho konania, ktoré môže trvať mesiace, ale aj roky. Zastávame názor, že uvedenú otázku by nemal kauzisticky riešiť zákon, ale aplikačná prax súdov by mala jednoznačne stanoviť, že vysoký stupeň politiky ochrany spotrebiteľa (Hlava III článok 98 Charty základných práv Európskej únie (OCHRANA SPOTREBITEĽA):

¹⁹ Smernica 98/27/ES európskeho parlamentu a Rady z 19. mája 1998 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov, Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/22/ES z 23. apríla 2009 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov - v prílohe je odkaz na viaceré smernice: Smernica Rady 85/577/EHS z 20. decembra 1985 na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov, Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, Smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES z 20. mája 1997 o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku, Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu a pod.

„Politiky Únie zabezpečia vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa.“) vyžaduje, aby zákaz porušovania práv spotrebiteľov sledovaný žalobou združenia mohol súd uložiť aj predbežným opatrením do skončenia konania vo veci samej.

Z hľadiska vykonateľnosti rozsudku ukladajúceho plošný zákaz porušovania práv spotrebiteľov je dôležitý výrok rozsudku, ktorý musí jasne identifikovať porušované povinnosti dodávateľa. V prípade neprijateľnej zmluvnej klauzuly by sa vo výroku mala uviesť neprijateľná klauzula tak, ako ju dodávateľ používa vo formulárových zmluvách, alebo tak, aby bolo jednoznačne dané, o ktorú zmluvnú klauzulu sa jedná. Keďže je riziko, že dodávateľ by sa hoci len kozmetickou zmenou, doplnkom, snažil vyhnúť povinnosti uloženej rozsudkom s argumentáciou, že používa už inú klauzulu, osobitný význam má formulácia petitu aj z tohto pohľadu a to tak, aby sa zákaz vzťahoval aj na klauzuly rovnakého významu²⁰. Zákon dokonca už s týmto pojmom počíta v § 53a Občianskeho zákonníka (viď poznámka pod čiarou k odkazu č. 13). Zatiaľ bol v aplikačnej praxi zaznamenaný opačný postup súdu, ktorý podľa § 43 OSP vyzval na odstránenie vady návrhu a zjavne naznačil problém vo formulácii žalobného návrhu týkajúceho sa zákazu iných zmluvných podmienok rovnakého významu²¹.

Zastávame názor, že zákon by mal explicitne upraviť povinnosť dodávateľa zdržať sa používania nielen presne vypočítanej zmluvnej klauzuly, ale aj klauzuly rovnakého významu, napr. obdobne, ako to upravuje § 53a Občianskeho zákonníka (ďalej len „OZ“).

Cieľom žaloby s hromadným účinkom je predovšetkým dosiahnuť stav, aby dodávateľ nepokračoval v porušovaní svojich povinností voči spotrebiteľom. Aj v týchto právnych veciach platí zákonné ustanovenie, podľa ktorého rozhoduje stav v čase vyhlásenia rozsudku. Zmyslom a cieľom žaloby s hromadným účinkom nie je viesť súdny proces za každú cenu, ale dosiahnuť nápravu zo strany dodávateľa. Ak teda dodávateľ deklaruje, že sa zdrží do budúca porušovania svojich povinností, odpadá dôvod na

²⁰ Hlavný krajský súd Viedeň, Rakúska republika z 10. februára 2004, č. kon. 2 R 211/2003: „1. Žalovaný je povinný,

a) zdržať sa v obchodnom styku so spotrebiteľmi vo všeobecných obchodných podmienkach, na ktoré odkazuje v zmluvách ním uzatváraných, a/alebo na prítom používaných zmluvných formulároch používania klauzuly:

Nabíte si svoj účet riadne počas platnosti (1 rok + 3 mesiace), inak strácate svoje volacie číslo a zvyšný kredit!

alebo používania klauzúl s rovnakým významom; je ďalej povinný zdržať sa odkazovania na vyššie uvedené klauzuly, pokiaľ sú použité nepripustným spôsobom;

²¹ Výzva OS BA III vo veci Asociácie spotrebiteľských subjektov Slovenska proti T-mobile o zdržanie sa používania klauzuly o prepadaní kreditu pri predplatených službách ako neprijateľnej podmienky.

vedenie sporu. Smernica o súdnych príkazoch (viď poznámka pod čiarou k odkazu č. 19) sleduje cieľ, aby sa súdny príkaz vyvolal po márnom pokuse o nápravu v konaní dodávateľa - Článok 5 ods. 1 Smernice o súdnych príkazoch: „Predchádzajúce konzultácie - 1. Členské štáty môžu zaviesť a ponechať v účinnosti ustanovenia, podľa ktorých tá strana, ktorá má v úmysle podať žalobu na vydanie súdneho príkazu, môže tento postup začať iba po pokuse dosiahnuť zastavenie neoprávneného zásahu formou konzultácií buď s odporcom, alebo tak s odporcom, ako aj s oprávneným subjektom v zmysle článku 3 písm. a) toho členského štátu, v ktorom žiada o súdny príkaz. Členský štát sa sám rozhodne, či sa strana, ktorá má v úmysle podať žalobu na vydanie súdneho príkazu, musí obrátiť na oprávnený subjekt. Ak sa zastavenie neoprávneného konania nedosiahne do dvoch týždňov po doručení požiadavky na konzultácie, dotknutá strana môže okamžite podať žalobu na vydanie súdneho príkazu.“

Navrhujeme zväziť doplniť transpozíciu Smernice o súdnych príkazoch o predchádzajúcu výzvu združenia pred podaním žaloby adresovanú dodávateľovi, aby sa dobrovoľne zdržal protiprávneho konania voči spotrebiteľom. Zároveň odporúčame právnu úpravu, podľa ktorej by nedodržanie záväzku z predchádzajúcej konzultácie dodávateľa so združením predstavovalo porušenie povinnosti zo strany dodávateľa voči spotrebiteľom.

K posilneniu právnej istoty v spotrebiteľských vzťahoch by nepochybne prospela podrobnejšia právna úprava podávania kolektívnych žalôb. V aplikačnej praxi súdov už boli zaznamenané výkladové problémy, na ktoré by mal reagovať aj zákonodarca. V záujme predísť pochybnostiam o vecnom rozsahu ustanovenia § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa (ďalej len „zákon č. 250/2007 Z. z.“) navrhujeme vymedziť vzťahy, na ktoré má zákaz súdu dopadať a to na zákaz neprijateľných klauzúl, zákaz nekalých obchodných praktík a zákaz iného porušovania povinností dodávateľom.

Porušenie súdneho príkazu, ktorým bola v základnom konaní uložená povinnosť zdržať sa porušovania povinnosti má aj verejnoprávny rozmer. Porušenie súdneho príkazu aj napriek dodatočnému upozorneniu združenia sa považuje za osobitne závažné porušenie povinnosti a môže mať za následok zrušenie živnosti príslušným živnostenským úradom²².

²² § 58 ods. 1 písm. c) zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon), § 4 ods. 10 zákona č. 250/2007 Z. z.

Pri dodávateľoch poskytujúcich úvery spotrebiteľom môže takéto osobitné závažné porušenie povinnosti viesť k vyškrtnutiu z registra veriteľov a podregistra veriteľov²³.

Ako každý iný rozsudok ukladajúci povinnosť, môže byť exekučným titulom aj rozsudok ukladajúci dodávateľovi plošný súdny príkaz zdržať sa porušovania povinnosti voči spotrebiteľom. Sankcia v úhrnnej výške maximálne do 30.000 €²⁴ zároveň už zablokuje ďalšiu exekúciu, čo je pri vysokých obratoch povinného, najmä ak pôsobí na území celého štátu, zneužiteľné. Navrhujeme preto novelizovať Exekučný poriadok a upraviť spôsob vykonania exekúcie na nepeňažné plnenie buď zvýšením stropu pre ukladanie exekučných pokút alebo tak, aby pri dovŕšení stropu pokút pri opakovanom porušovaní exekučného titulu, bola možnosť zrušenia oprávnenia na podnikanie, čo by mohlo mať dostatočne odradzujúci účinok.

Ad 3.

Novým prvkom, ktorý pravdepodobne prinesie výkladové problémy, je žaloba združenia o uloženie povinnosti dodávateľa napraviť protiprávny stav. Pokiaľ sme už v predchádzajúcej časti spomínali strohú právnu úpravu žalôb s hromadným účinkom (§ 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z.), tak práve žaloba o odstránenie protiprávneho stavu si vyžaduje precíznejšiu právnu úpravu. O uloženie reštitučnej povinnosti v prospech neurčitého počtu spotrebiteľov sa má v základnom konaní postarať združenie. Napr. uložením povinnosti súdom, aby dodávateľ vydal spotrebiteľom bezdôvodné obohatenie vzniknuté použitím neprijateľnej klauzuly (napr. neprimeraná sankcia za porušenie povinnosti zo strany spotrebiteľa). Zastávame názor, že v prípade rozsudku o uložení povinnosti napraviť protiprávny stav vydaním bezdôvodného obohatenia zo strany dodávateľa neurčitému počtu spotrebiteľov im nevzniká exekučný titul. Rozsudok rovnako nepredstavuje *res iudicata* vo vzťahu k prípadnej žalobe spotrebiteľa o vydanie takéhoto bezdôvodného obohatenia. Je však čo do základu záväzným rozhodnutím pre dodávateľa, ktorého ako účastníka konania zaväzuje právoplatný rozsudok súdu vydať bezdôvodné obohatenie. Podľa nášho názoru nepostačuje všeobecný výrok o povinnosti odstrániť protiprávny stav, ale povinnosť dodávateľa odstrániť protiprávny stav musí byť špecifikovaná aj voči neurčitému počtu spotrebiteľov. Napr. „žalovaný je povinný odstrániť protiprávny stav vzniknutý používaním neprijateľnej zmluvnej podmienky - neprimeranej sankcie 0,25 % denne v štandardných formulárových zmluvách tak, že na

²³ § 23 zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²⁴ § 192 ods. 1 zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov.

výzvy spotrebiteľov im vydá bezdôvodné obohatenie vzniknuté z prijatia plnenia z tejto neprimeranej sankcie“.

Rozsudok síce rieši čo do základu existenciu povinnosti dodávateľa napraviť protiprávny stav - napr. vydať bezdôvodné obohatenie, no nepredstavuje medzitýmny rozsudok medzi dodávateľom a jednotlivými spotrebiteľmi, keďže spotrebiteľia neboli účastníkmi konania, v ktorom sa takýto rozsudok vyhlásil. Ani osobitná pozícia združenia nenahradzuje účastníctvo jednotlivých spotrebiteľov. Spotrebiteľom však po takomto rozsudku s hromadným účinkom postačí vyzvať dodávateľa na plnenie, pokiaľ plniť nezačal sám, inak spotrebiteľia majú podstatnú výhodu, pretože ak po márnej výzve dodávateľ voči nim nenapraví protiprávny stav a teda dobrovoľne neplní (nevýdá bezdôvodné obohatenie), súd na základe žaloby jednotlivých spotrebiteľov prihliada už na súdom právoplatne uloženú povinnosť odstrániť protiprávny stav a čo do základu je pre dodávateľa rámec plnenia daný. Exekučným titulom pre jednotlivých spotrebiteľov môže byť iba rozsudok na základe žaloby spotrebiteľa; nie teda rozsudok s hromadným účinkom vyhlásený na základe žaloby združenia.

V prípadných súdnych konaniach jednotlivých spotrebiteľov na základe rozsudku s hromadným účinkom na odstránenie protiprávneho stavu sa súd sústreďí viac menej už len na výšku nároku jednotlivých spotrebiteľov. Ak by sa chcel súd v spore konkrétneho spotrebiteľa odkloniť od povinnosti dodávateľa vyplývajúcej čo do základu z rozsudku v prospech združenia, musel by sa náležite vysporiadať aj s dôvodmi tohto rozsudku. Inak by rozsudok mohol byť označený v prípadnom inštančnom postupe za nepresvedčivý a za rozsudok, ktorým bolo voči spotrebiteľovi porušené procesné právo podľa § 157ods. 2 in fine OSP. Judikatúra Európskeho sudu pre ľudské práva považuje odchylné rozhodnutia sudov na základe rovnakých skutkových okolností za porušenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 6 Dohovoru (rozsudok Európskeho sudu pre ľudské práva vo veci *Beian v. Rumunsko* zo dňa 6. decembra 2007).

Navrhujeme preto vyprecizovať ustanovenie § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. tak, aby boli explicitne upravené aj opísané problémové otázky, aj keď zastávame názor, že *de lege lata* nič nebráni súdom a účastníkom týchto vzťahov, použiť výklad § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. v naznačených intenciách.

Ad 4.

Popri zákaze pre dodávateľa zdržať sa protiprávneho konania a popri uložení povinnosti odstrániť protiprávny stav, predstavuje nárok na primerané finančné zadostučinenie ďalší právny prostriedok namierený proti porušovaniu práv spotrebiteľov zo strany dodávateľov. Môže predstavovať veľmi efektívny prostriedok ochrany

spotrebiteľov pretože na rozdiel od škodových právnych vecí nie je potrebné zisťovať výšku škody. Rovnako tak v právnych veciach o vydanie bezdôvodného obohatenie nie je treba zisťovať rozsah neprávom získaného majetkového prospechu. To však neznamená, že kritéria pre priznávanie primeraného finančného zadostučinenia sú svojvoľné. Finančné zadostučinenie má byť primerané. Jedným z determinujúcich ukazovateľov je ujma, ktorá vznikla, alebo ktorá mohla vzniknúť spotrebiteľovi. Postačuje teda taká intenzita porušenia práv a povinností, ktorá je spôsobilá spôsobiť ujmu. Nemusí ísť len o majetkovú škodu (zniženie majetku spotrebiteľa, ušlý zisk), ale aj o imateriálny dopad v osobnostnej sfére spotrebiteľa, napr. zásah do súkromia, obydlia. K samotnej ujme pritom nemusí dôjsť; postačí ak porušenie práv a povinností je spôsobilé privodiť ujmu vo všetkých jej možných podobách. Primerané finančné zadostučinenie je tak významným odradzujúcim prostriedkom ochrany spotrebiteľov. Napriek tomu ide o prostriedok málo využívaný. Pripisujeme to skutočnosti, že ide o pomerne nový inštitút a judikatúra sa nestihla vybudovať. Zaznamenali sme niekoľko prípadov podaných žalôb o primerané finančné zadostučinenie. Súd priznal primerané finančné zadostučinenie manželom po 500 € v súvislosti s vyšším počtom neprijateľných podmienok v zmluve o úvere s nebankovou spoločnosťou²⁵. Viacerí spotrebiteľia sa domáhajú primeraného finančného zadostučinenia v súvislosti s neprimeraným výkonom práv dodávateľa na základe rozhodcovskej doložky²⁶.

Porušenie práv spotrebiteľa alebo povinností dodávateľa môže spočívať v použití neprijateľnej zmluvnej klauzuly. Podľa § 3 ods. 3 zákona č. 250/2007 Z. z.: „(3) Každý spotrebiteľ má právo na ochranu pred neprijateľnými podmienkami v spotrebiteľských zmluvách.“ Môže ďalej ísť o nekalé obchodné praktiky upravené v zákone č. 250/2007 Z. z. (§ 7 - Nekalé obchodné praktiky, § 8 - Klamlivé konanie a klamlivé opomenutie, § 9 - Agresívna obchodná praktika). Relevantným porušením práv spotrebiteľa však môže byť aj iný protiprávny stav, než aký predstavuje neprijateľná klauzula alebo nekalá obchodná praktika. Ustanovenie § 54 ods. 1 OZ napr. chráni spotrebiteľov pred nepriaznivejšími ustanoveniami zmluvy, ktoré zhoršujú pozíciu spotrebiteľa oproti ustanoveniam OZ. Môže ísť o zmluvné podmienky, ktoré nie je možné vyhodnotiť ako neprijateľné zmluvné podmienky v spotrebiteľských zmluvách, ale ktoré sa z iných dôvodov tiež priečia dobrým mravom. Spotrebiteľia požívajú ochranu aj voči osobám, ktoré nemajú oprávnenie na

²⁵ Prípado manželov H. proti spoločnosti Express financ - žaloba podaná na Okresnom súde Lučenec, č. k. 13Cb 132/2009.

²⁶ Uznesenie Okresného súdu Galanta z 9. apríla 2010 č. k. 17C/82/2010-88 - hromadná žaloba Pohotovosť.

podnikanie, ale pritom poskytujú plnenia, ktoré majú povahu de facto služby²⁷. Ťažko možno vypočítať všetky možné prípady, ktoré by bolo možné označiť ako protiprávny stav. Ustanovenie § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. je pritom univerzálnou ochranou pred akýmkoľvek poškodzovaním spotrebiteľa.

Spotrebiteľ musí preukázať, že mu mohla vzniknúť ujma. Primerané finančné zadosťučinenie nie je nijako blokované nárokom na náhradu škody, prípadne nárokom na vydanie bezdôvodného obohatenia. Naopak, práve výška škody, či bezdôvodného obohatenia môže predstavovať pre súd aj určité východisko. V aplikačnej praxi dokonca žalobcovia argumentujú pri zdôvodňovaní výšky primeraného finančného zadosťučinenia tým, že žiadajú presne taký rozsah primeraného finančného zadosťučinenia, ktorý korešponduje sume, o ktorú sa žalovaný dodávateľ bezdôvodne obohatil, prípadne sa pokúšal bezdôvodne obohatiť. Primerané finančné zadosťučinenie konštituuje až súd právoplatným rozhodnutím. Spotrebiteľ ho teda nemôže napr. postúpiť ako pohľadávku pred tým, ako by mu ju súd právoplatne priznal. Iná vec je, že tento nárok môže byť predmetom takej zmluvy, ktorá by umožňovala inej osobe vo vlastnom mene na účet spotrebiteľa uplatňovať tento nárok. Myslíme tým predovšetkým združenia. Dodávateľ preto nemôže byť pred právoplatným rozhodnutím súdu v omeškaní s plnením primeraného finančného zadosťučinenia.

Právo na primerané finančné zadosťučinenie môže uplatniť spotrebiteľ už priamo v žalobe, ktorou sa domáha svojich nárokov z porušenia jeho práv. Súd tak môže jedným rozsudkom poskytnúť spotrebiteľovi ochranu spočívajúcu v zamedzovaní ďalšieho porušovania jeho práv a v náprave protiprávneho stavu a súčasne mu priznať aj primerané finančné zadosťučinenie.

V tejto otázke však môžu vzniknúť aj pochybnosti, preto navrhujeme precizovať ustanovenie § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. tak, aby toto ustanovenie explicitne vyjadrovalo právo spotrebiteľa uplatniť súčasne v jednej žalobe aj nárok na primerané finančné zadosťučinenie, ak mu samozrejme vznikla, alebo mohla vzniknúť konaním dodávateľa nejaká ujma. Je pritom vhodné aspoň indikatívne vypočítať ukazovatele, na ktoré súd pri stanovení výšky primeraného finančného zadosťučinenia má prihliadať, najmä na rozsah ujmy, ktorá vznikla, alebo ktorej vznik hrozil.

Predpokladom pre priznanie primeraného finančného zadosťučinenia je súdom priznané právo v konaní, v ktorom je spotrebiteľ účastníkom konania. Za úspech v

²⁷ § 26 zákone č. 250/2007 Z. z.: „Povinnosti výrobcu, predávajúceho, dovozcu alebo dodávateľa majú aj osoby, ktoré prevádzkujú činnosti uvedené v § 2 písm. b) až e) bez oprávnenia na podnikanie.“

súdnom konaní by sa považoval aj stav, ak účastníkom konania bolo združenie popri spotrebiteľovi a súd by vyhovel žalobe s hromadným účinkom, ktorá sa týka porušenia práv aj tohto spotrebiteľa. Napr. by súd rozhodol, že dodávateľ je povinný odstrániť protiprávny stav tým, že na výzvy spotrebiteľov im vydá bezdôvodné obohatenie a medzi takýchto spotrebiteľov by patril aj spotrebiteľ, ktorý je účastníkom tohto súdneho konania a žaloval by výlučne primerané finančné zadostučinenie.

Úspešný súdny proces združenia spolu so spotrebiteľom (spolužalobcom) je úspešným uplatnením práv podľa § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. Aj túto otázku však odporúčame explicitne upraviť, aby nevznikli pochybnosti o podstate „úspešne uplatneného práva alebo povinnosti“.

Aktívne legitimovaným subjektom je osoba, ktorá úspešne uplatní svoje práva na súde. Kristián Csach vyslovuje názor, že touto osobou je aj združenie. Poukazuje pritom aj na históriu ustanovenia § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. Vo svojej publikácii ďalej uvádza: „Predmetné ustanovenie má zaujímavý pôvod, ktorý veľa napovie pri jeho výklade a jeho aplikácii na spotrebiteľské združenia. Historické korene uvedeného ustanovenia môžeme vystopovať v novelizácii § 26 pôvodného zákona o ochrane spotrebiteľa z r. 1992 (ZOS 1992) iniciovanej poslancom Drgoncom, ktorá bola následnou novelizáciou potvrdená. V tom čase sa znenie vtedajšieho ustanovenia ustálilo v podobe, zhodnej s dnešným § 3 ods. 5 veta tretia ZOS 2007. Pojem „osoba“ v uvedených ustanoveniach pritom nepochybne zahŕňal aj spotrebiteľské organizácie, čo jednoznačne uvádza aj odôvodnenie pozmeňovacieho návrhu poslednej novelizácie § 26 ods. 3 ZOS 1992, ku ktorej došlo iniciatívou Ústavnoprávneho výboru NR SR. S poukazom na históriu predmetného ustanovenia tvrdíme, že nárok na primerané finančné zadostučinenie prislúcha aj združeniam na ochranu spotrebiteľa aj za súčasného právneho stavu, nakoľko znenie nového § 3 ods. 5 veta tretia ZOS 2007 je úplne zhodné so znením § 26 ods. 3 ZOS 1992 a preto zámery zákonodarcu pri tvorbe vtedajšieho ustanovenia je možné použiť aj pri výklade súčasnej úpravy²⁸.

Zastávame názor, že združenie má právo na primerané finančné zadostučinenie len za stavu, že sa ho nejakým spôsobom dotýka ujma predpokladaná v § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. Aj odôvodnenie k pozmeňujúcemu návrhu poslanca Drgonca²⁹ podľa

²⁸ CSACH, K., „Štandardné zmluvy“, Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 239

²⁹ CSACH, K., „Štandardné zmluvy“, Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 239, odkaz pod čiarou č. 707: „Relevantná časť odôvodnenia pozmeňovacieho návrhu znie (zvýraznenie K.Cs.): „...Združenie môže žiadať, aby sa podnikateľ zdržal konania a aby odstránil protiprávny stav, ale nemá právo žiadať o náhradu škody. Táto úprava sa nevzťahuje na prípad, keď združenie v svojom mene

nášho názoru neznamená, že by združenie mohlo uplatňovať primerané finančné zadosťučinenie bez ďalšieho, ale len ako jedna z právnických osôb, ktorá vstúpila do právneho vzťahu s dodávateľom na základe dodávateľsko-odberateľského vzťahu. Združenie by mohlo uplatňovať primerané finančné zadosťučinenie aj na základe dohody tohto združenia so spotrebiteľmi, ktorým porušenie práv a povinností zo strany dodávateľa bolo spôsobilé privodiť ujmu. Nemusi ísť pritom o členov združenia, ale dohoda by musela oprávňovať združenie vo vlastnom mene ale na účet dotknutých spotrebiteľov žiadať primerané finančné zadosťučinenie. Vzniknutá alebo hroziaca ujma je teda predpokladom aktívnej vecnej legitímácie na vedení sporu o primerané finančné zadosťučinenie a platí to aj pre združenie. Ak by malo mať združenie možnosť podať žalobu o primerané finančné zadosťučinenie za celú spotrebiteľskú obec bez toho, aby priamo združeniu, ako právnickej osobe, vznikla ujma, muselo by to vyplývať zo zákona. Keďže by išlo o efektívny prostriedok plošnej ochrany spotrebiteľov, navrhujeme takúto možnosť upraviť. Csach v rámci komparatistiky v tomto smere dáva do pozornosti nároky združenia na odobratie prospechu v nemeckom práve proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže³⁰.

vstúpi s podnikateľom do právneho vzťahu ako spotrebiteľ, pretože v takom prípade aj združenie má právne postavenie spotrebiteľa (§ 2 ods. 2 zák. č. 634/1992 Zb. v znení neskorších predpisov). Osobou, ktorá môže uplatniť právo na primerané finančné zadosťučinenie, je fyzická osoba, teda spotrebiteľ, ako aj združenie. K tomu pozri uznesenie Ústavnoprávneho výboru Národnej rady SR č. 1030 z 11. apríla 2006.“

³⁰ CSACH, K., „Štandardné zmluvy“, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 239, odkazy pod čiarou:

č. 708: „Podľa § 34a v spojitosti s § 34 nemeckého zákona o ochrane hospodárskej súťaže (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen - GWB) sú tzv. hospodárske združenia oprávnené požadovať vydanie prospechu (Mehrerlöbsabschöpfung, Gewinnabschöpfung) vyplývajúceho z porušenia kartelového práva za podmienok, že protiprávne konanie bolo úmyselné a bol ním dosiahnutý hospodársky prospech na ťarchu množstva poškodených. Osobitosťou tohto nároku je, že predmetný prospech je príjmom spolkového rozpočtu. Práve posledné špecifikum, tak odlišné od modelu uplatňovania prostredníctvom class action, má zaručiť, aby nebol nástroj vydania prospechu zneužívaný v konkurenčnom boji. Podmienka množstva poškodených subjektov a úmyselného konania zvýrazňuje skutočnosť, že nárok smeruje iba proti najzávažnejším prehráškom proti súťažnému právu, lebo u týchto je predpoklad, že poškodzujú veľké množstvo subjektov. Dôraz právnej úpravy je prioritne kladený na odstraňenie, resp. neutralizovanie výhody u subjektov porušujúcich súťažné právo, a nie vyrovnanie ujmy konkrétnych poškodených. Nedochádza pritom (na rozdiel od class action) k následnému transféru sumy v prospech konkrétnych poškodených, ale prospech plynie do rozpočtu, z čoho majú mať nepriamo prospech všetci poškodení (ale aj iné osoby). Záujem na tom, aby nedochádzalo k porušovaniu práva, tak do veľkej miery víťazí nad súkromným záujmom na kompenzácií utrpenej ujmy. Individuálni poškodení ale majú možnosť uplatňovať si v zmysle § 34a ods. 2 GWB svoje nároky voči porušiteľovi tak pred uplatnením nároku na odobratie prospechu (vtedy dôjde k zodpovedajúcemu zníženiu sumy prospechu), ako aj po ňom (vtedy sa porušiteľovi zodpovedajúca suma vráti). Združenie uplatňujúce si nárok môže v zmysle § 34a odsek 4 veta druhá GWB požadovať od Spolkového kartelového úradu náhradu nákladov potrebných na

Práve takýto osvedčený mechanizmus odobratia majetkového prospechu podporujeme a navrhujeme, aby táto právna úprava de lege ferenda jednoznačne odstránila akékoľvek pochybnosti o možnosti združení uplatňovať primerané finančné zadostučinenie za porušenie práv a povinností voči spotrebiteľskej obci. Explicitne by sa mala vyriešiť otázka dopadu takejto žaloby na nároky jednotlivých spotrebiteľov a teda otázka, komu má patriť odobratý majetkový prospech. Myšlienka, podľa ktorej neférový hráč, teda dodávateľ porušujúci práva spotrebiteľov, bude takýmto spôsobom de facto financovať združenia je logická, má svoje opodstatnenie a napĺňa ciele Európske únie zabezpečiť kolektívnu ochranu práv spotrebiteľov. Pritom je tiež dôležitá aj otázka materiálneho pokrytia združení. Ak má majetkový prospech vysúdený združením patriť štátu, tak je treba povedať aj to, aký podiel z toho má mať združenie.

Zastávame názor, že odobratý majetkový prospech by sa mal odvieť do rozpočtu štátu a združenie, ktoré sa pričínilo o úspešný súdny proces, by malo mať nárok na odmenu, stanovenú napr. limitovaným percentuálnym vyjadrením zo získaného majetkového prospechu, napr. vo výške 3%, najviac 33.000 €. Združenie by malo mať tiež nárok na náhradu výdavkov spojených so súdnym procesom.

Dodávateľ by mal nárok na zníženie plnenia od okamihu, od ktorého vyplatí jednotlivým spotrebiteľom bezdôvodné obohatenie od nich prijaté. Súd pri vydaní majetkového prospechu preto musí mať vyšpecifikovaný prospech získaný z protiprávneho konania podľa jednotlivých spotrebiteľov. Dôležitým dôkazom preto bude prehľad zmlúv a špecifikácia neoprávnene prijatých plnení podľa jednotlivých zmlúv uzavretých so spotrebiteľmi.

Z hľadiska systematiky navrhujeme zapracovať samostatné ustanovenie do Občianskeho zákonníka do 6. časti tretej hlavy o bezdôvodnom obohatení. Verejnoprávnu úpravu o odmene navrhujeme zakotviť do zákona o ochrane spotrebiteľa.

Vzhľadom na nízky potenciál spotrebiteľov uplatniť si na súde svoje práva tak bude existovať efektívny prostriedok kolektívnych práv spotrebiteľov a zároveň budú vytvorené mechanizmy proti zneužitiu tohto prostriedku. Taktiež bude čiastočne riešená aj otázka

uplatnenie tohto nároku, ak nemôže dosiahnuť vyrovnanie od subjektu, porušujúceho súťažné právo. Obdobnú úpravu má aj § 10 nemeckého zákona proti nekalej súťaži (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb - UWG). K tomu pozri aj LETTL, T. Kartellrecht. München : C.H.Beck, 2005. s. 376."

č. 709: „Pre podnetný rozbor problematiky určenia výšky sumy, ktorú si môže voči porušiteľovi uplatniť združenie cestou kolektívneho uplatňovania z pohľadu ekonomickej analýzy práva pozri Schäfer, s. 201 a nasl.“

financovania ochranných združení predovšetkým na základe zásluhovosti a odbornosti. Predpokladom financovania bude úspešne zvládnutý súdny proces.

Alternatívne riešenie sporov v spotrebiteľských veciach

S rozvíjajúcim sa trhom a objavovaním sa stále nových produktov najmä na finančnom trhu vznikajú aj súvisiace otázky, ako zabezpečiť efektívne vymožiteľnosť práva pri nových produktoch, ďalej či je nevyhnutný súdny proces aj pre drobné spory zo spotrebiteľských sporov v plnej procesnoprávnej réžii, či je možné zvládnuť nápor vysokého počtu nových bagateľných vecí súdmi bez dopadu na vybavovanie ostatnej súdnej agendy a pod.

Aj Európska únia prikladá týmto otázkam význam a odporúča členským štátom hľadať aj alternatívne spôsoby vymožiteľnosti práva. V tomto smere rezonujú najviac rozhodcovské procesy (arbitráže) a mediácie.

Rozhodcovské konanie (arbitráž)

Úmyselne používame pojem „arbitráž“. Rozhodcovské konanie nie je výkonom verejnej moci a na rozhodcov, resp. rozhodcovské súdy nebola delegovaná žiadna právomoc zo strany orgánov verejnej moci. Akurát rozhodcovskému rozsudku sa prisudzuje význam rozsudku všeobecného súdu s určitými obmedzeniami a možnosťou prelomenia materiálnej právoplatnosti³¹ aj v exekučnom konaní. Z pohľadu priemerného spotrebiteľa však vyvoláva pojem „rozhodcovský rozsudok“ alebo „rozhodcovský súd“ pocit, že ide o štandardné súdne konanie a pripisujú tomu účinky občianskeho súdneho konania. Z predložených materiálov veľmi vysoký počet exekučných vecí, v ktorých súdy prelomili materiálnu právoplatnosť rozhodcovských rozsudkov a na niekoľko tisícovom zozname vecí je zjavne vidieť, že spotrebiteľia rezignovali po doručení rozhodcovského rozsudku. Rovnako je zarážajúce, že spotrebiteľia nepodali žaloby o zrušenie rozhodcovského rozsudku. Už len samotný termíny „súd“, „rozsudok“ môžu vyvolávať v spotrebiteľovi pocit beznádeje a prehraného súdneho sporu, najmä po poučení o neprípustnosti odvolania. Termín žaloba na zrušenie rozhodcovského rozsudku má oproti termínu odvolanie pre priemerného spotrebiteľa zjavne odradzujúci efekt z hľadiska dosiahnutia nápravy spôsobenej nezákonným rozhodcovským rozsudkom. Termín „arbitráž“ výstižnejšie predstavuje naplnenie pojmu rozhodcovského procesu, pretože nejde o verejný súdny proces, ale o súkromnoprávny proces síce vedený s cieľom rozhodnúť spor, no treba povedať že ide zároveň o proces vedený súkromnými osobami

³¹ § 39, § 40, § 45 ods. 1 a 2 zákona č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní.

za účelom dosiahnutia zisku. Rovnako rozsudok je výsledkom súkromnoprávneho procesu a bez ohľadu na účinky by sa to malo prejavíť aj vo výslednom produkte rozhodcovského konania. Navrhujeme preto v celom texte zákona o rozhodcovskom konaní a ostatných dotknutých právnych predpisoch, ktoré používajú pojmy „rozhodcovské konanie“, „rozhodcovský rozsudok“, „stály rozhodcovský súd“, aby tieto pojmy boli nahradené pojmami napríklad „arbitrážne konanie“, „arbitrážny nález“ alebo „arbitrážne rozhodnutie“ a „stála arbitráž“. Rozhodcu by bolo vhodné nahradiť pomenovaním „arbitrer“. V zahraničí je možné bežne monitorovať termíny „arbitráž“, „arbitrer“, „arbitrážne konanie“, čím je jednoznačne vystihnutá podstata súkromnoprávneho procesu.

Rozhodcovské konanie v spotrebiteľských veciach

Vieme si predstaviť stabilný arbitrážny inštitút, ktorý by rozhodoval určité druhy sporov a ktorý by mohol dokonca odbremeniť všeobecné súdy, ale rozhodne nie v spotrebiteľských veciach. S poľutovaním však treba konštatovať, že práve spotrebiteľské veci sú hlavnou agendou rozhodcovských súdov. Priestor na obligatórne arbitrážne procesy sa ponúka v obchodnej agende, v ktorej za určitých okolností je možné od subjektov obchodných vzťahov žiadať, aby sa takémuto procesu podrobili. Nepochybne vo všeobecnosti platí, že v obchodných veciach, na rozdiel od spotrebiteľských vecí, odpadá obava z nedostatočného zorientovania sa subjektov obchodného vzťahu, na rozdiel od spotrebiteľských vzťahov. Oficiálne závery v teórii a praxi priznávajú, že spotrebiteľ je slabšou stranou zmluvného vzťahu. Ide zároveň aj o jeden z dôvodov vzniku „spotrebiteľského práva“ na vyváženie faktickej nerovnosti medzi dodávateľom a spotrebiteľom.

Spotrebiteľské veci nie sú subjektívne arbitrabilné. Nebolo treba vykonať ani prieskum v spotrebiteľskej agende na to, aby sme mali dostatočný obraz o úrovni rozhodcovských rozsudkov. Priemerný spotrebiteľ sotva v rámci formulárovej zmluvy dokáže rozpoznať dôsledky rozhodcovskej doložky. Do 1. júna 2010 platila pre udelenie poverenia na vykonanie exekúcie 15 dňová lehota a málokto súdny úradník poverený touto agendou dokázal náležite počas 15 dní vyhodnotiť kvalitu rozhodcovských rozsudkov ako exekučných titulov, najmä ak sa mu predložil vyšší počet vecí a navyac nemal takmer žiadnu šancu zvládnuť v tak krátkej lehote ešte aj prípadné vyžiadanie si spotrebiteľskej zmluvy³². To zjavne využívali viaceré dodávateľské subjekty, najmä z

³² Od 1. júla 2010 nadobudla účinnosť novela EP vykonaná zákonom č. 144/2010 Z. z., ktorá zrušila 15-dňovú lehotu rozhodcovských rozsudkov ako exekučných titulov na udelenie poverenia na vykonanie exekúcie.

radov tzv. nebankových spoločností a o štátny exekučný proces požiadali v desiatkach tisícoch prípadoch³³. So znepokojením musíme konštatovať, že súdy žiadostiam súdnych exekútorov aj mechanicky vyhovel, bez ohľadu na existenciu či neexistenciu neprijateľných zmluvných podmienok v spotrebiteľských zmluvách. Tieto vlastne ani nemohli posúdiť, keďže nemali k dispozícii spotrebiteľské zmluvy a zákon ich ani nepredpokladá ako povinnú prílohu žiadosti o udelenie poverenia. Teda rozhodca, ako súkromná osoba, sa ako jediný subjekt oboznamoval so zmluvou. Asi ťažko možno konštatovať, že toto je vhodný proces na naplnenie článku 6 Smernice 93/13/EHS, podľa ktorého sa majú štáty postarať o to, aby nekalé podmienky spotrebiteľa v záujme vyššej kvality života³⁴ nezaväzovali. Po udelení poverenia sa veci dostali exekútorom, pre ktorých bolo v nejednom prípade rozhodujúce, že majú súdom akceptovaný exekučný titul - rozhodcovský rozsudok. Z podaní v rámci prieskumu vyplývajú aj vyjadrenia spotrebiteľov, že na ich protesty proti neprimeranostiam exekútori reagovali s poukazom na to, že exekúciu prikázal súd. Námietky sa ukázali ako neúplný ochranný prostriedok vzhľadom na ich zúžený rámec a navyiac zákon ani nepripúšťa opravný prostriedok proti zamietnutiu námietok. Taktó sa začal od veľkého počtu spotrebiteľov vymáhať vysoký počet exekúcií na základe rozhodcovských rozsudkov vydaných na základe spotrebiteľských zmlúv obsahujúcich napr. 91,25% úrok p.a. z omeškania, zmluvy neobsahovali ročnú percentuálnu mieru nákladov (ďalej len „RPMN“), pri spotrebiteľských úveroch bolo RPMN nesprávne vypočítané, čo na rozdiel od exekučných konaní súdy v iných prípadoch označili za klamanie spotrebiteľa³⁵. Rozhodcovia neakceptovali ani vecné argumenty žalovaných spotrebiteľov v žalobných odpovediach a reakcie rozhodcov v odôvodneniach boli zjavne „fabrikované“ so stručným zdôvodnením, že žalobná odpoveď je nedôvodná. Viacerí rozhodcovia toho istého stáleho rozhodcovského súdu používali v podstatnej časti rovnaké znenia arbitrážnych rozsudkov. Je reálna obava, že rozsudky rozhodcov začali byť „formuláravo mechanicky“ vypracovávané. Zámerne používame tento pojem, pretože úroveň rozhodcovských rozsudkov a proces, ktorý vykonali rozhodcovia v oboznamovaných prípadoch, nemali nič spoločné so zákonom vyžadovaným poskytovaním spravodlivosti nezávislým a nestranným

³³ Prieskum vykonaný MS SR za obdobie január 2008 až apríl 2009.

³⁴ Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci spojené prípady C-240/98 až C-244/98 Océano Grupo Editorial SA a Rocio Murciano Quintero (C-240/98) a medzi Salvat Editores SA a spol., Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci C 40/08 Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira, tiež čl. 61 Rozsudku Európskeho súdneho dvora vo veci C-429/05 Max Rampion, Marie-Jeanne Godard, vydatá Rampion, proti Franfinance SA.

³⁵ Z Rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. februára 2008 č.kon. 1Sžo 106/2007: „Uvedením nepravdivého údaju o výške ročnej percentuálnej miere nákladov (RPMN), došlo k uvedeniu nepravdivého údaju o úrovni nákupných podmienok týkajúcich sa leasingových zmlúv a tým aj ku klamaniu spotrebiteľa.“

rozhodcom. Začali sa objavovať inzeráty súkromných spoločností o poskytovaní služieb „rozhodovaním sporov“ v rozhodcovskom konaní. Asi ťažko možno predpokladať, že si súkromná nebanková spoločnosť objedná opätovne stály rozhodcovský súd, ktorý jej žaloby zamieta. Z prieskumu sme pri tzv. nebankových subjektoch nenašli ani jednu zamietnutú žalobu napr. pre rozpor s dobrými mravmi a išlo pritom o veci v tisícoch prípadoch inter alia o úroky prevyšujúce 90% p.a. a na základe rozhodcovských doložiek, ktoré vyžadovali od spotrebiteľa, aby sa podrobil rozhodcovskému konaniu, bez možnosti požiadať všeobecný súd o ochranu. Rozhodca pritom obdobne ako sudca musí dbať na rešpektovanie judikatúry Súdneho dvora Európskej únie, podľa ktorej musí z úradnej moci zneplatniť neprijateľné zmluvné podmienky a tak naplniť článok 6 Smernice 93/13EHS³⁶. Povinnosť postarať sa o to, aby spotrebiteľa nekalá podmienka nezaväzovala má naplniť aj rozhodca. Je zjavné a pracovný materiál to potvrdzuje, že inštitút rozhodcovského konania je zneužívaný a spotrebiteľa sa nedokážu náležite brániť v primeranom čase. Prirodzene sa spotrebiteľa mohli domnievať, že alternatíva súdneho procesu - arbitrážny proces im rovnako garantuje ochranu pred neprimeranosťami. Vystáva jedna vážna obava, že sa nenaplnil cieľ rozhodcovských konaní a to odbremenenie súdov.

Na stránke www.justice.gov.sk/wfn.aspx?pg=h4c&htm=h4/rssrspotr.htm je možné monitorovať, že exekučné súdy z úradnej moci preskúmajú rozhodcovské rozsudky podľa § 45 ods. 2 zákona č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní aj z hľadiska hmotnoprávných aspektov a dochádza k zastavovaniu exekúcií prípadne k čiastočnému zastavovaniu exekúcií alebo súdy rovno zamietajú žiadosti o udelenie poverenia na výkon exekúcie. Podľa rozhodnutí súdov ide o nie jednoduché rozhodnutia, ale práve naopak, súdy sa musia vysporiadať s viacerými hmotnoprávnymi aspektmi, ktoré zanedbal rozhodca v základnom konaní. Súdy v uzneseniach spomínajú napr. nepriamy účinok smernice, odkazujú na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie. Už len najmenej z dôvodu, že súdy prelomujú materiálnu právoplatnosť rozhodcovského rozsudku zo základného konania ide o náročnejšie rozhodovanie a keďže sa týka vysokého počtu vecí, tak výrazne táto agenda zaťažila súdy v exekučných oddeleniach. Znepokojujúce sú aj narastajúce nároky na náhradu škody proti štátu pre porušenie práva Európskej únie týkajúceho sa ochrany spotrebiteľov (www.wix.com/OZ_HOOS/HOOS).

Vzhľadom na vysoké riziko zneužitia a nedostatočné garancie objektivity v arbitrážnych procesoch zastávame názor, že ani v tej najbagatelnejšej spotrebiteľskej veci nemôžeme akceptovať, aby sa prvok efektivity a rýchlosti uprednostnil pred

³⁶ Napr. Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci C 40/08 Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira.

požiadavkou na objektívny a nestranný proces, najmä ak rozhodovanie rozhodcov v spotrebiteľských veciach nabralo nesprávnym smerom enormné rozmery. Spotrebiteľské veci hodnotíme ako subjektívne a objektívne nearbitrabilné. V prípadoch, keď si predsa len spotrebiteľ vyjedná rozhodcovské konanie, mala by sa príslušnosť súdu upraviť tak, aby mal spotrebiteľ možnosť výberu súdu na konanie o zrušenie rozhodcovského rozsudku a teda aby sa ustanovenie § 87 písm. f) OSP vzťahovalo aj na prípady týchto súdnych sporov. Ustanovenie § 88 ods. 2 OSP preto navrhujeme upraviť tak, aby sa nevzťahovalo na prípady sporov zo spotrebiteľských zmlúv. Práve veľká vzdialenosť od miesta, kde má prebehnúť súdne konanie, najmä pri drobných sporoch, výrazne odrádza spotrebiteľov, aby uplatňovali svoje práva. Obdobné obavy vyjadril už aj Súdny dvor Európskej únie v niektorých svojich rozsudkoch a z tohto dôvodu považoval zmluvnú podmienku o výbere súdu za nekalú³⁷.

Využívajúc metódu komparatistiky chcem poukázať na výpočet neprijateľných zmluvných podmienok v rakúskom zákone o ochrane spotrebiteľa³⁸.

Nepripustné časti zmluvy

§ 6

(1) Pre spotrebiteľa sú v zmysle § 879 Všeobecného občianskeho zákonníka nezáväzná najmä také zmluvné ustanovenia, podľa ktorých

1. si podnikateľ vymieni neprimerane dlhú alebo nedostatočne určitú lehotu, počas ktorej môže spotrebiteľov návrh zmluvy prijať alebo odmietnuť alebo počas ktorej je spotrebiteľ zmluvou viazaný;
2. sa určité správanie spotrebiteľa považuje za urobenie alebo neurobenie určitého prejavu, okrem prípadov, ak bude spotrebiteľ pri začatí plynutia lehoty predpokladanej pre toto správanie výslovne upozornený na jeho význam a na urobenie výslovného prejavu bude mať primeranú lehotu;
3. prejav podnikateľa právne významný pre spotrebiteľa, ktorý spotrebiteľovi nedošiel, bude považovaný za doručení, pokiaľ nejde o prípad, že spotrebiteľ neoznámil podnikateľovi zmenu svojej adresy a tento doručil na poslednú oznámenú adresu spotrebiteľa;

³⁷ Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci spojené prípady C-240/98 až C-244/98 Océano Grupo Editorial SA a Rocío Murciano Quintero (C-240/98) a medzi Salvat Editores SA a spol., Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci C 243/08 Pannon GSM Zrt. proti Erzsébet Sustikné Győrfi.

³⁸ Zákon z 8. marca 1979, ktorým sa vydávajú ustanovenia na ochranu spotrebiteľa (Zákon na ochranu spotrebiteľa) (Spol. zák. č. 140/1979).

4. musí oznámenie alebo prejav, ktorý má robiť spotrebiteľ voči podnikateľovi alebo tretej osobe, vyhovieť prísnejšej forme ako písomnej alebo osobitným požiadavkám na doručenie,
5. patrí podnikateľovi na jeho požiadanie vyššia odplata ako bola dohodnutá pri uzatvorení zmluvy, okrem prípadov, že zmluva predpokladá, že nastane dohodnutá podmienka pre zmenu odplaty, aj zníženie odplaty, že okolnosti rozhodujúce pre zmenu odplaty sú v zmluve opísané a sú vecne opodstatnené, ako aj že to, či nastanú, nezávisí od vôle podnikateľa;
6. je právo spotrebiteľa odmietnuť plnenie podľa § 1052 Všeobecného občianskeho zákonníka až do poskytnutia alebo zabezpečenia protiplnenia vylúčené alebo obmedzené pre prípad, že podnikateľ neplní v súlade so zmluvou alebo že jeho plnenie je ohrozené zlými majetkovými pomermi podnikateľa, ktoré spotrebiteľovi v čase uzatvárania zmluvy neboli ani nemuseli byť známe, a to napríklad tým, že právo spotrebiteľa odmietnuť plnenie bude závislé na tom, či podnikateľ uzná vady svojho plnenia;
7. bude vylúčené alebo obmedzené zádržné právo spotrebiteľa patriace mu podľa zákona;
8. bude právo spotrebiteľa zrušiť svoje záväzky započítaním vylúčené alebo obmedzené pre prípad platobnej neschopnosti podnikateľa alebo pre protipohľadávky, ktoré právne súvisia so záväzkami spotrebiteľa, ktoré boli súdne určené alebo ktoré podnikateľ uznal;
9. bude obmedzená alebo vylúčená povinnosť podnikateľa na náhradu škody alebo bude povinnosť podnikateľa nahradiť škodu vylúčená alebo obmedzená pre prípad, že on alebo osoba, za ktorú zodpovedá, spôsobili škodu úmyselne alebo hrubou nebanlivosťou;
10. budú podnikateľ alebo orgán alebo osoba v jeho sfére vplyvu oprávnení s účinkom záväzným pre spotrebiteľa rozhodnúť o tom, či plnenie poskytnuté spotrebiteľovi podnikateľom zodpovedá dohode;
11. bude spotrebiteľovi uložené dôkazné bremeno, ktoré podľa zákona nemá;
12. prepadajú práva spotrebiteľa k veci, ktorú podnikateľ prevzal na spracovanie, v neprímerane krátkej lehote;
13. úroky, ktoré má platiť spotrebiteľ pre prípad omeškania, prevyšujú úrokovú sadzbu dohodnutú pre účely platenia v súlade so zmluvou o viac ako 5 percentuálnych bodov ročne;
14. je vopred vylúčené alebo obmedzené právo spotrebiteľa na uplatnenie omylu alebo nedostatku alebo odpadnutia hospodárskeho dôvodu, a to aj napríklad takou dohodou, podľa ktorej sa prísľuby podnikateľa netýkajú hlavnej veci ani jej podstatnej vlastnosti (§ 871 ods. 1 Všeobecného občianskeho zákonníka);

15. sa spotrebiteľ pre prípad, že sa dostane do omeškania, zaväzuje na zaplatenie trov vymáhania a prijatia, pokiaľ tieto trovy nebudú v dohode osobitne preukázané a rozvrhnuté alebo pokiaľ tieto trovy nie sú potrebné na účelné vymáhanie a prijatie pohľadávky.

(2) Pokiaľ podnikateľ nepreukáže, že boli zmluvné ustanovenia jednotlivito vyjednané, vzťahuje sa to isté [čo v odseku 1] aj na zmluvné ustanovenia, podľa ktorých

1. môže podnikateľ odstúpiť od zmluvy bez vecného opodstatnenia;
2. sa podnikateľovi priznáva právo preniesť svoje povinnosti alebo celú zmluvu s účinkom zániku dlhu na tretiu osobu, ktorá v zmluve nie je menovite uvedená;
3. môže podnikateľ jednostranne meniť plnenie, ktoré má poskytnúť, alebo sa od neho odchyliť, okrem prípadu, že táto zmena alebo odchýlka je pre spotrebiteľa únosná, najmä ak je drobná a vecne opodstatnená;
4. patrí podnikateľovi na jeho požiadanie za plnenie poskytnuté do dvoch mesiacov po uzavretí zmluvy vyššia ako pôvodne dohodnutá odplata;
5. je vylúčená alebo obmedzená povinnosť podnikateľa na náhradu škody na veci, ktorú prevzal na spracovanie;
6. sú vylúčené alebo obmedzené nároky spotrebiteľa z § 901 Všeobecného občianskeho zákonníka;
7. **má byť spor medzi podnikateľom a spotrebiteľom rozhodnutý jedným alebo viacerými rozhodcami.**

(3) Zmluvné ustanovenie obsiahnuté vo všeobecných obchodných podmienkach alebo v zmluvných formulároch je neúčinné, pokiaľ je nejasne alebo nezrozumiteľne sformulované.“

Ďalej v rámci komparatistiky poukazujeme na publikáciu: Dr. Paula Oberhammera: „*Entwurf eines neuen Schiedsverfahrensrecht*“³⁹. Nová právna úprava podmienok pre arbitráž v Rakúsku bola výsledkom prác pracovnej skupiny Inštitútu Ludwiga Boltzmana pre právnu prevenciu a právne písomníctvo. Táto pracovná skupina iniciovaná univ. prof. Dr.h.c.Dr. Walterom Hochbergerom a vedená univ. prof. Dr. Paulom Oberhammerom pozostávajúca z vysoko kvalifikovaných praktikov vypracovala obsiahly návrh na novú úpravu rakúskeho rozhodcovského konania s vysvetlivkami.

Členmi tejto skupiny boli popri predsedovi univ. prof. Dr. Paulovi Oberhammerovi (Viedeň/Zürich) asist. Dr. Ulrike Frauenberger (Viedeň), univ. prof. Dr. Ulrich Haas

³⁹ Dr. Paul Oberhammer: „*Entwurf eines neuen Schiedsverfahrensrecht*“, Manzsche Verlags-und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2002.

(Mohuč), advokát hon. prof. Dr. Kurt Heller, člen rakúskeho Ústavného súdu a člen Predsedníctva Medzinárodného rozhodcovského súdu Hospodárskej komory Rakúska (Viedeň), hon. prof. Dr. Gerold Herrmann, člen Predsedníctva Medzinárodného rozhodcovského súdu Hospodárskej komory Rakúska (Viedeň), advokát Dr. Christoph Liebscher (Viedeň), DDr. Werner Melis, predseda Medzinárodného rozhodcovského súdu Hospodárskej komory Rakúska (Viedeň), Dr. Kurt Neuteufel, člen Predsedníctva Medzinárodného rozhodcovského súdu Hospodárskej komory Rakúska (Viedeň), univ. prof. Dr.h.c.Dr. Walter H. Rechberger, advokát univ. prof. Dr. Hubertus Schumacher (Innsbruck) a univ. prof. Dr. Gerhard Walter (Bern). Aj Spolkové ministerstvo spravodlivosti bolo zastúpené spolupracovníkmi Mag. Hartmutom Hallerom a Dr. Mariou Waisovou, ako aj Dr. Barbarou Kloiberovou, vedúcou oddelenia zodpovedného za civilné procesné právo a tým aj za reformu rozhodcovského konania.

Táto pracovná skupina si dala za cieľ **novú právnu úpravu rakúskeho práva rozhodcovského konania** na základe modelového zákona UNCITRAL. Pritom bol podrobne diskutovaný modelový zákon sám, ale tiež boli analyzované jednotlivé ustanovenia a ciele modelového zákona boli prebraté do rakúskeho práva čo možno najvhodnejšie. Rovnako boli zohľadnené aj úvahy v nemeckom reformnom procese a v diskusii boli prebraté aj iné zahraničné vzory. Návrh pracovnej skupiny Inštitútu Ludwiga Boltzmanna pre právnu prevenciu a právne písomníctvo opatrený vysvetlivkami univ. prof. Dr. Paula Oberhammera bol publikovaný ako zväzok XXVII publikácií Inštitútu Ludwiga Boltzmanna pre právnu prevenciu a právne písomníctvo.

Z návrhu zákona a z dôvodovej správy k § 617 a 618 Rakúskeho procesného kódexu:

Spolkový zákonník I č. 7/2006:

Spotrebiteľia

§ 617

(1) Rozhodcovské zmluvy medzi podnikateľom a spotrebiteľom možno účinne uzavrieť len pre už vzniknuté spory.

(2) Rozhodcovské zmluvy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, musia byť obsiahnuté v ním vlastnoručne podpísanom dokumente. Iné dohody než tie, ktoré sa týkajú rozhodcovského konania, tento dokument obsahovať nesmie.

(3) Pri rozhodcovských zmluvách medzi podnikateľom a spotrebiteľom sa musí spotrebiteľovi pred uzavretím rozhodcovskej zmluvy dať písomné poučenie o podstatných rozdieloch medzi rozhodcovským konaním a súdnym konaním.

(4) V rozhodcovských zmluvách medzi podnikateľom a spotrebiteľom musí byť určené sídlo rozhodcovského súdu (=miesto rozhodcovského konania, pozn. prekladateľa). Rozhodcovský súd sa môže zísť na inom mieste na ústne pojednávanie a na vykonávanie dôkazov len vtedy, ak s tým spotrebiteľ súhlasil alebo dokazovaniu v sídle rozhodcovského súdu bránia podstatné ťažkosti.

(5) Ak bola rozhodcovská zmluva uzavretá medzi podnikateľom a spotrebiteľom a spotrebiteľ nemal ani pri uzavretí spotrebiteľskej zmluvy, ani v okamihu, keď žaloba závislá (sa začalo rozhodcovské konanie, pozn. prekladateľa), bydlisko, obvyklý pobyt alebo miesto výkonu povolania v štáte, v ktorom má rozhodcovský súd svoje sídlo, možno na rozhodcovskú zmluvu prihliadať, len ak sa na ňu spotrebiteľ odvolá.

(6) Rozhodcovský nález sa zruší tiež vtedy, ak v rozhodcovskom konaní, na ktorom sa zúčastnil spotrebiteľ,

1. boli porušené kogentné právne predpisy, ktorých použitie by nebolo možné vylúčiť ani voľbou práva vo veci s cudzím prvkom, alebo
2. sú dané predpoklady, na základe ktorých možno napadnúť rozsudok súdu žalobou o obnovu konania podľa § 530 ods. 1 bodov 6 a 7; v týchto prípadoch sa lehota na podanie žaloby o zrušenie posudzuje podľa ustanovení o žalobe o obnovu konania.

(7) Ak sa rozhodcovské konanie viedlo medzi podnikateľom a spotrebiteľom, zruší sa rozhodcovský nález tiež vtedy, ak nebolo dané písomné poučenie podľa ods. 3.

Pracovnoprávne veci

§ 618

Na rozhodcovské konania v pracovnoprávnych veciach podľa § 50 ods. 1 zákona o pracovných a sociálnych súdoch sa vzťahuje § 617 ods. 2 až 7 primerane.

K § 617:

Zatiaľ čo doteraz OSP upravuje všeobecné rozhodcovské konanie a tým obsahuje aj zodpovedajúce ochranné ustanovenia pre priemerný subjekt práva, zameriava sa modelový zákon (UNCITRAL, pozn. prekladateľa) na medzinárodné obchodné rozhodcovské konanie, pri ktorom sa možno v omnoho väčšom rozsahu spoliehať na slobodnú vôľu strán. Viaceré z ustanovení primeraných pre medzinárodnú obchodnú arbitráž sú však už neobhájiteľné pre priemerný subjekt práva (účastníka právnych vzťahov, pozn. prekl.); o to menej sú obhájiteľné pre právne vzťahy, v ktorých sa pravidelne vyskytuje znížená sloboda vôle alebo v ktorých sú zapojené osoby, ktorá stoja pod osobitnou ochranou zákona. Týmto návrhom, ktorý sa orientuje silne na modelový zákon, sa čiastočne odstraňujú ochranné ustanovenia doteraz platného rozhodcovského konania, ako napr. obmedzenia objektívnej arbitrability alebo ochranné ustanovenia v

podobe kogentných noriem. Treba sa preto iným spôsobom postarať o to, aby nebolo možné obchádzať kogentné ustanovenia rakúskeho práva, ktoré nemožno vylúčiť ani voľbou práva, voľbou (rozhodcovského) konania. Do úvahy prichádza jednak možnosť vylúčiť z pôsobnosti rozhodcovského konania niektoré právne odvetvia ako objektívne nearbitrabilné alebo niektoré skupiny osôb ako subjektívne nearbitrabilné, jednak možnosť vyhlásiť voľbu práva za prípustnú len podmienienečne a upraviť príslušné dôvody pre zrušenie rozhodcovského nálezu a pre odmietnutie jeho uznania a vykonateľnosti, alebo ustanoviť iné obmedzenia.

Pre oblasť spotrebiteľov sa tento cieľ pokúšame dosiahnuť na jednej strane obmedzením objektívnej arbitrability len na už vzniknuté spory medzi podnikateľmi a spotrebiteľmi podľa ods. 1, na druhej strane osobitnou požiadavkou na formu podľa ods. 2, ktorá má najmä varovnú funkciu, s účinnosťou pre všetkých spotrebiteľov (teda aj pre dohody medzi spotrebiteľmi). Súčasne by mala písomná poučovací povinnosť podnikateľa ako ďalší ochranný predpis zabezpečiť, že spotrebiteľovi bude jasný význam a dôsledky uzavretia rozhodcovskej zmluvy. Na ochranu spotrebiteľa predtým, aby sa vystavil rozhodcovskému konaniu s podnikateľom na mieste, ktoré je preňho nepredvídateľné alebo nie je ľahko dostupné, sa v ods. 4 upravuje určenie právneho miesta rozhodcovského konania vopred ako aj silnejšie spojenie právneho a skutočného miesta rozhodcovského konania, a ako pokračovanie tejto myšlienky sa v ods. 5 vylučuje voľba miesta rozhodcovského konania nevýhodného pre spotrebiteľa tým, že bude povinný podriaďiť sa rozhodcovskému súdu len na takom mieste, ku ktorému má spotrebiteľ aspoň určitý blízky vzťah. Ak tomu tak nie je a spotrebiteľ podá žalobu na štátnom súde, na rozhodcovskú zmluvu sa neprihliadne; ak na štátnom súde žaluje podnikateľ, môže súd odmietnuť žalobu (=zastaviť konanie, pozn. prekl.) kvôli rozhodcovskej zmluve len vtedy, ak sa na ňu spotrebiteľ odvolá. Ak spotrebiteľ podá žalobu na rozhodcovskom súde, považuje sa to za odvolanie sa na rozhodcovskú zmluvu; ak však žaluje na rozhodcovskom súde podnikateľ, môže sa tento žalobou zaoberať, len ak je spotrebiteľ ochotný sa na konaní zúčastniť. Konečne sa v ods. 6 zabezpečuje, že rozhodcovským konaním nemožno obchádzať základnú podstatu kogentného rakúskeho práva [...].

K § 618:

Keďže by sa doterajšia úroveň právnej ochrany nemala znížiť ani pri pracovnoprávných veciach podľa § 50 ods. 1 zákona o pracovných a sociálnych súdoch, musia zostať zachované ako osobitné ustanovenia zrušovacie dôvody, ktoré boli doteraz obsiahnuté v § 595 ods. 1 bodoch 6 a 7, no ktoré neboli prevzaté do § 611 návrhu, ale

musia sa tiež prevziať ostatné ochranné ustanovenia platné pre spotrebiteľov. Práve v pracovnoprávných veciach je totiž ochrana kogentného práva nenahraditeľná.

Zastávame názor, že niet dôvodu na liberálnejšie využívanie arbitráže v podmienkach Slovenskej republiky, než ako to upravuje rakúska právna úprava. Smernica 93/13/EHS umožňuje prijať aj efektívnejšie prostriedky ochrany spotrebiteľa. S účinnosťou od 1. januára 2008 došlo k novelizácii Občianskeho zákonníka a indikatívny výpočet neprijateľných podmienok bol rozšírený o zákaz rozhodcovskej doložky, ktorá by vyžadovala od spotrebiteľa, aby riešil spory s dodávateľom výlučne v rozhodcovskom konaní⁴⁰. Uvedené ustanovenie prakticky znemožňuje platne dojednanie akejkoľvek rozhodcovskej doložky. Ak konanie vyvolá dodávateľ, tak už je zároveň spotrebiteľ nútený podrobiť sa rozhodcovskému konaniu a teda sa od spotrebiteľa v takomto prípade vyžaduje, aby spor riešil v rozhodcovskom konaní. Ide teda o rozpor s ustanovením § 53 ods. 1 písm. r) OZ. Nepostačuje teda de lege lata, ak spotrebiteľ má možnosť vybrať si medzi štátnym a rozhodcovským súdom ale dôležité je, či ho doložka nenúti sa nezvratne podrobiť rozhodcovskému konaniu, ak ho vyvolá dodávateľ. Aj Csach píše, že „z pohľadu spotrebiteľa je totiž rovnocenné, či riešenie jeho sporov prostredníctvom rozhodcovského konania mu „vnúti“ štandardná zmluvná klauzula alebo dodávateľ svojím konaním. Spotrebiteľ má byť chránený pred oboma. Práve proti možnosti dodávateľa diktovať svoju vôľu v zmluvnom vzťahu bol vytvorený celý mechanizmus spotrebiteľskoprávnej ochrany pred štandardnými zmluvami⁴¹.

Nad rámec ochranného krytia spotrebiteľa ustanovením § 53 ods. 4 písm. r) OZ sa však vedie tak v aplikačnej praxi súdov ako aj v odborných kruhoch⁴² pomerne rozsiahla diskusia. Ak sa sledoval zákaz rozhodcovskej doložky v rámci inštitútu neprijateľnej zmluvnej podmienky, navrhujeme presnejšiu formuláciu uvedeného ustanovenia napr. tak, že za neprijateľnú zmluvnú podmienku by sa považovalo aj dojednanie o rozhodcovskom konaní. Tak by sa odstránili akejkoľvek pochybnosti o dopadoch rozhodcovských doložiek vo formulárových spotrebiteľských zmluvách s možnosťou ich individuálneho dojednania ale až pre prípad vzniku sporu. Prax totiž jednoznačne potvrdzuje, že spotrebiteľia nedokážu náležite vyhodnotiť význam rozhodcovského konania bez náležitého vysvetlenia a obavy z mechanického „predkladania jednotlivých písomností spotrebiteľovi“ bez náležitého vysvetlenia sú namieste. Naopak v prípade

⁴⁰ § 53 ods. 4 písm. r) Občianskeho zákonníka: „(4) Za neprijateľné podmienky uvedené v spotrebiteľskej zmluve sa považujú najmä ustanovenia, ktoré ... r) vyžadujú v rámci dojednanej rozhodcovskej doložky od spotrebiteľa, aby spory s dodávateľom riešil výlučne v rozhodcovskom konaní.“

⁴¹ CSACH, K., „Štandardné zmluvy“, Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 214

⁴² <http://www.lexforum.sk/>

sporu a krízy v spotrebiteľskom vzťahu spotrebiteľ naberá na bdelosti a vyvažuje sa postavenie zmluvných strán.

Mediácie

Mediácia môže predstavovať efektívny prostriedok riešenia sporov zo spotrebiteľských zmlúv, ak budú eliminované tie postupy, ktoré tento inštitút značne degradujú. Mediácia nemôže pozostávať z postupu, podľa ktorého je dohoda o mediácii uvedená vo všeobecných obchodných podmienkach, sídlo mediátora, ktorý má vykonať mediáciu je vzdialenostne nedostupné a dodávateľ si za dve márne výzvy mediátora naučtuje náhradu nákladov viac než 100 €. Následne rozhodca prisudzuje aj tieto náklady dodávateľovi a ten ich vymáha od spotrebiteľa. Je nezanedbateľné nebezpečenstvo, že môže v spotrebiteľskej obci vzniknúť nedôvera voči mediátorom.

Zastávame názor, že klauzula o mediácii, ktorá je predformulovaná v adhéznej štandardnej zmluve je neprijateľnou klauzulou. Dohoda o mediácii musí byť so spotrebiteľom osobitne vyjednaná, inak predstavuje neprijateľnú časť zmluvy, ak takáto dohoda o mediácii obsahuje vyššie uvedené kontroverzné znaky. Ak súdny dvor Európskej únie rozhodol, že spotrebiteľa môže odradiť veľká vzdialenosť od miesta konania rozhodcovského súdu vzhľadom na nízku hodnotu sporu, tak rovnaké odradzujúce argumenty môže mať spotrebiteľ aj pri zvažovaní, či má absolvovať konanie pred mediátorom.

Navrhujeme rozšíriť zoznam neprijateľných zmluvných podmienok v spotrebiteľských zmluvách o klauzulu o dojednaní mediácie pre prípad sporu. Zároveň navrhujeme explicitne upraviť podmienku miesta mediačného konania tak, aby bolo pre spotrebiteľa prijateľné a aby spotrebiteľ neznášal náklady márneho mediačného konania, keď ho ani nenavrhol.

Niektoré ďalšie návrhy na zmenu spotrebiteľského práva

Dohoda o zrážkach zo mzdy

Netreba polemizovať nad významom mzdy a nad dôsledkami jej nevyplatenia, prípadne jej čiastočného nevyplatenia pre pravidelný rozpočet spotrebiteľa a príslušníkov jeho rodiny. Zrážka zo mzdy predstavuje fakticky nevyplatenie časti mzdy. Na prvý pohľad sa zdá, že pre spotrebiteľa to nemôže byť nijako prekvapujúce, ak sa mu nevypláť časť mzdy na základe dohody o zrážkach zo mzdy, ale je to naozaj len zdanie. S odstupom niekoľkých mesiacov príp. rokov sa spotrebiteľovi na základe predmetného

zabezpečovacieho prostriedku nevyplatí časť mzdy⁴³. Stane sa tak bez súdneho procesu - teda procesu, v ktorom by prípadne sudca ex officio nepriznal plnenie z neprijateľnej zmluvnej podmienky. Pri zrážkach zo mzdy (mimo súdnej exekúcie) však ide o súkromnoprávny proces, na ktorom je zúčastnený dodávateľ, zamestnávateľ (ktorý má povinnosť vykonať zrážky) a spotrebiteľ, ktorý často krát nedokáže poukázať na nekalosť zmluvných podmienok⁴⁴ a vyvolať tak adekvátny verejnoprávny proces. Toto riziko hrozí najmä pri nízkych pohľadávkach. Aj v rámci prieskumu medzi spotrebiteľmi sa vyskytli vyjadrenia, že dodávateľ vymohol plnenie prostredníctvom mimo exekučných zrážok zo mzdy, aj keď základom vzťahu bola spotrebiteľská zmluva obsahujúca neprijateľné zmluvné podmienky. Podľa článku 6 smernice 93/13/EHS sa majú štáty postarať o to, aby nekalé podmienky spotrebiteľov nezaväzovali. Metódy a formy si môžu členské štáty zvoliť tak, ako to najlepšie zodpovedá situácii v tom ktorom členskom štáte. Štáty môžu pritom použiť aj prísnejšie opatrenia, než ktoré vyplývajú zo smernice⁴⁵.

S použitím komparatistiky dávame od pozornosti rakúsku právnu úpravu⁴⁶:

Zákaz postúpenia mzdy

§ 12

(1) Pohľadávku spotrebiteľa na mzdu alebo plat nemožno podnikateľovi postúpiť ani na uspokojenie, ani na zabezpečenie jeho ešte nesplatnej pohľadávky.

(2) Ak zamestnávateľ zaplatil podnikateľovi alebo tretej osobe na základe pohľadávky na mzdu alebo plat postúpenej v rozpore s ods. 1 s tým účinkom, že sa zbavil svojho

⁴³ § 551 ods. 2 Občianskeho zákonníka

⁴⁴ Článok 61. z Rozsudku Európskeho súdneho dvora vo veci C-429/05 - Max Rampion, Marie-Jeanne Godard, vydatá Rampion, proti Franfinance SA: „61. V bode 26 už citovaného rozsudku Océano Grupo Editorial a Salvat Editores Súdny dvor rozhodol, že účel článku 6 smernice 93/13, ktorý členským štátom ukladá zabezpečiť, aby nekalé podmienky neboli pre spotrebiteľa záväzné, nemožno dosiahnuť, ak je na spotrebiteľovi, aby sám poukázal na nekalý charakter týchto podmienok. V sporoch, ktorých hodnota je často obmedzená, môžu náklady na služby advokáta prevyšovať záujem, ktorý je predmetom sporu, čo môže spotrebiteľa odradiť od toho, aby sa proti uplatneniu nekalých podmienok bránil. Ak je pravdou, že v mnohých členských štátoch procesné pravidlá jednotlivcom umožňujú, aby sa obhajovali v takých sporoch sami, existuje nezanedbateľné nebezpečenstvo, že najmä z dôvodu svojej nevedomosti spotrebiteľ na nekalý charakter jemu predložených podmienok nepoukáže. Z toho vyplýva, že účinnú ochranu spotrebiteľa možno dosiahnuť, len ak sa vnútroštátnemu súdu prizná možnosť posúdiť uvedené podmienky bez návrhu.“

⁴⁵ Článok 8 smernice 93/13/EHS: „Členské štáty môžu prijať alebo si ponechať najprísnejšie opatrenia kompatibilné so zmluvou v oblasti obsiahnutej touto smernicou s cieľom zabezpečenia maximálneho stupňa ochrany spotrebiteľa.“

⁴⁶ Zákona z 8. marca 1979, ktorým sa vydávajú ustanovenia na ochranu spotrebiteľa (Zákon na ochranu spotrebiteľa) (Spol. zák. č. 140/1979)

záväzku k mzde alebo platu voči spotrebiteľovi, má spotrebiteľ voči podnikateľovi právo na náhradu týchto súm, pokiaľ podnikateľ nepreukáže, že bol spotrebiteľ postúpením alebo zaplatením pohľadávky na mzdu alebo plat oslobodený spod záväzku.“

V podmienkach Slovenskej republiky je pomerne bežnou súčasťou spotrebiteľských zmlúv dohoda o zrážkach zo mzdy a to bez ohľadu na to, že ešte pohľadávka dodávateľa nie je splatná a nie je vôbec známa výška nároku dodávateľa. Dohodou o zrážkach zo mzdy sa tak neprímerane fixuje budúci možný nárok veriteľa bez poznania jeho výšky po splatnosti. Dohody o zrážkach zo mzdy sú dojednávané aj osobitne, teda predstavujú tzv. osobitné vyjednanie zo strany spotrebiteľa a tým pádom spotrebiteľa nie je možné chrániť prostredníctvom inštitútu neprijateľnej zmluvnej podmienky⁴⁷.

Navrhujeme ochranu spotrebiteľa pri dohodách o zrážkach zo mzdy tak, aby dohody o zrážkach zo mzdy nebolo možné uzavrieť so spotrebiteľom pred splatnosťou pohľadávky dodávateľa. V prípade nerešpektovania tohto zákazu zo strany zamestnávateľa by spotrebiteľ mal možnosť žiadať vydať bezdôvodné obohatenie od dodávateľa a to pre prípad, že zrážkami zo mzdy nedošlo k zníženiu dlhu spotrebiteľa. Voči zamestnávateľovi by však mal spotrebiteľ možnosť uplatniť nárok na náhradu škody, ak by bezdôvodné obohatenie bolo od dodávateľa nevyožiteľné. Pri takejto právnej úprave by nebolo potrebné ani explicitne uvádzať dohodu o zrážkach zo mzdy v indikatívnom zozname neprijateľných zmluvných podmienok⁴⁸. Touto právnou úpravou by sa mohlo predísť zjavnému poškodzovaniu spotrebiteľov tým, že sa zamestnávateľovi zo strany dodávateľov predkladajú vyčíslenia pohľadávok podľa vlastnej úvahy o výške pohľadávky a ťažko možno predpokladať, že dodávateľ v rozpore s vlastnými záujmami vynechá plnenie z neprijateľných zmluvných podmienok.

Nevyžiadané zásielky

Zákon č. 108/2000 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri podomovom predaji a zásielkovom predaji neobsahuje de lege lata úpravu, podľa ktorej by bol spotrebiteľ v prípade zaslania tovaru dodávateľom bez predošlého vyžiadania v postavení oprávneného držiteľa.

⁴⁷ § 53 ods. 1 Občianskeho zákonníka:

§ 53

(1) Spotrebiteľské zmluvy nesmú obsahovať ustanovenia, ktoré spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa (ďalej len "neprijateľná podmienka"). To neplatí, ak ide o zmluvné podmienky, ktoré sa týkajú hlavného predmetu plnenia a primeranosti ceny, ak tieto zmluvné podmienky sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne alebo ak boli neprijateľné podmienky individuálne dojednané.

⁴⁸ § 53 ods. 4 1 Občianskeho zákonníka.

V súčasnosti sme zaznamenali na trhu narastajúci počet takýchto nevyžiadaných zásielok zo strany dodávateľov. Spotrebiteľia sú doslova atakovaní nevyžiadaným tovarom, za ktorý si potom dodávateľia účtujú často krát vysoké ceny. Pokiaľ spotrebiteľ nie je ochotný cenu uhradiť, je oslovovaný rôznymi formami zo strany dodávateľa, či už telefonicky alebo písomne. V niektorých prípadoch dodávateľia poverujú vymáhaním rôzne ďalšie spoločnosti, ktoré si v rámci vymáhania účtujú aj svoje náklady spojené s vymáhaním, ktoré sú vyžadované od spotrebiteľa bez toho, že by vôbec vstúpil do zmluvného vzťahu. Pod vyvíjaným psychickým tlakom spojeným s hrozbou exekúcie spotrebiteľia rezignujú a nedôvodne preplácajú častokrát nezanedbateľné sumy. Spotrebiteľia sú vystavovaní hrubým nekalým obchodným praktikám dodávateľov služieb a vymáhačských firiem, čo považujeme za neprijateľný stav.

Navrhujeme novú úpravu v zákone v tom zmysle, že na spotrebiteľa sa bude v prípade doručenej nevyžiadanej zásielky (tovaru) hľadiť ako na oprávneného držiteľa, pričom by súčasne mohol mať zakotvenú povinnosť doručený tovar vrátiť, avšak na náklady dodávateľa. Iné povinnosti spotrebiteľa by boli pre tieto prípady vylúčené.

Zdôrazňujeme, že keďže ide o právnú úpravu obsiahnutú v smerniciach EÚ, väčšina členských štátov už takúto úpravu má. Do pozornosti dávame aj fakt, že obdobne koncipovaná právna úprava sa stala súčasťou aj akademického návrhu všeobecného referenčného rámca pre európske zmluvné právo.

Vzhľadom na rozpor s európskym právom ako aj potrebu vyplývajúcu zo situácie na trhu preto navrhujeme, aby bola táto úprava čo najskôr predmetom legislatívneho procesu. Inšpiráciou môže byť napr. návrh dikcie do nového Občianskeho zákonníka, ktorý sa pripravuje na pôde MS SR:

„§ ..

Neobjednané tovary a služby

(1) Ak podnikateľ dodal spotrebiteľovi bez jeho podnetu tovar, hľadí sa na spotrebiteľa ako na oprávneného držiteľa.

(2) Na požiadanie je spotrebiteľ povinný podnikateľovi vrátiť tovar dodaný podľa odseku 1. Náklady spojené s vrátením nesie podnikateľ.

(3) Okrem nároku podľa odseku 2 sú akékoľvek nároky podnikateľa voči spotrebiteľovi vylúčené.“

Vedľajšie účastníctvo združenia v exekučných veciach

Už vyššie sme spomínali vysoký počet exekučných vecí vykonávaných na základe rozhodcovských rozsudkov. Taktiež sme spomínali problém automatického udeľovania poverení pre exekútorov bez náležitého vyhodnotenia otázky, či rozhodcovské rozsudky sa vysporiadali s existenciou neprijateľných zmluvných podmienok (napr. už spomenuté 91,25% p.a. sankcie). Väčšinou išlo o postup, podľa ktorého vyšší súdny úradník poverenie udelil a vec sa dostala do rúk exekútora, ktorého si vybral dodávateľ. Dokonca sme zaznamenali 3700 prípadov, v ktorých si dodávateľ vybral exekútora, ktorý bol jeho bývalým zamestnancom⁴⁹. Exekúcia na základe rozhodcovského rozsudku je pritom typická tým, že súd je povinný zastaviť exekúciu aj z hmotnoprávných dôvodov⁵⁰. Súdni úradníci však vymoženiu plnení z neprijateľných zmluvných podmienok bez oboznámenia sa so zmluvami a navyiac v 15 dňovej lehote nedokázali zabrániť a súdni exekútori sa obmedzili na argumentáciu s poukazom na poverenie súdu a ich povinnosť vymôcť plnenia podľa exekučného titulu. Združenia podali návrhy na zastavenie exekúcií na vymoženie plnení na základe neprijateľných rozhodcovských doložiek a iných plnení z neprijateľných zmluvných podmienok. Zároveň oznámili súdom vstup do konania v pozícii vedľajšieho účastníka v niekoľko tisíc prípadoch⁵¹. Taktiež argumentovali nezanedbateľným nebezpečenstvom, že spotrebiteľia nedokážu poukázať na nekalosť zmluvných podmienok, keď tak neurobili ani v základnom konaní⁵². Aplikčná prax je

⁴⁹ Návrh na začatie disciplinárneho konania proti súdному exekútorovi JUDr. Rudolfovi K. z 22. decembra 2009, č. 34608/2009-52.

⁵⁰ § 45 ods. 2 zákona č. 244/2002 Z. z.

⁵¹ Podania Asociácie užívateľov služieb Banská Bystrica, Združenia na ochranu občana spotrebiteľa - HOOS a Združenia občianskej sebaobrany. Uvedené združenia podali na okresné sudy návrhy oznámenia o vstupe vedľajšieho účastníka v cca 3.700 prípadoch exekúcií.

⁵² Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci spojené prípady C-240/98 až C-244/98 Océano Grupo Editorial SA a Rocío Murciano Quintero (C-240/98) a medzi Salvat Editores SA a spol., Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci C-429/05 - Max Rampion, Marie-Jeanne Godard, vydatá Rampion, proti Franfinance SA: „61. V bode 26 už citovaného rozsudku Océano Grupo Editorial a Salvat Editores Súdny dvor rozhodol, že účel článku 6 smernice 93/13, ktorý členským štátom ukladá zabezpečiť, aby nekalé podmienky neboli pre spotrebiteľa záväzné, nemožno dosiahnuť, ak je na spotrebiteľovi, aby sám poukázal na nekalý charakter týchto podmienok. V sporoch, ktorých hodnota je často obmedzená, môžu náklady na služby advokáta prevyšovať záujem, ktorý je predmetom sporu, čo môže spotrebiteľa odradiť od toho, aby sa proti uplatneniu nekalých podmienok bránil. Ak je pravdou, že v mnohých členských štátoch procesné pravidlá jednotlivcom umožňujú, aby sa obhajovali v takých sporoch sami, existuje nezanedbateľné nebezpečenstvo, že najmä z dôvodu svojej nevedomosti spotrebiteľ na nekalý charakter jemu predložených podmienok nepoukáže. Z toho vyplýva, že účinnú ochranu spotrebiteľa možno dosiahnuť, len ak sa vnútroštátnemu súdu prizná možnosť posúdiť uvedené podmienky bez návrhu.“, Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci C 40/08 Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira, čl. 51 „Ako bolo pritom pripomenuté v bode 30 rozsudku v prejednávanej veci, je

rôzna. Niektoré súdy konali bez ďalšieho so združeniami a pristúpili či už úplne alebo čiastočne k zastaveniu súdnych exekúcií⁵³. Vedľajšie účastníctvo bolo akceptované s poukazom na subsidiárne použitie OSP v exekučnom konaní⁵⁴ a s poukazom na možnosť vedľajšieho účastníctva aj bez preukázania právneho záujmu⁵⁵. Iné súdy naopak nepripustili vstup združení ako vedľajšieho účastníka s argumentáciou, že to EP neumožňuje⁵⁶. Na vysokom počte vecí bolo vidno, že aj v exekučnom konaní môže mať význam vedľajšie účastníctvo združení, najmä ak sa riešia aj otázky hmotnoprávne a je príležitosť prelomiť materiálnu právoplatnosť vadného exekučného arbitrážneho titulu v kontradikcii aj s cieľmi Európskej únie vyjadrenými v primárnom a sekundárnom práve EÚ.

Podporujeme preto v záujme naplnenia cieľov smernice Rady 93/13/EHS možnosť združení byť vedľajším účastníkom aj v exekučnom konaní a navrhujeme explicitnú právnu úpravu v Exekučnom kódexe. V konečnom dôsledku aj Rozsudok Európskeho súdneho dvora vo veci C 40/08 Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira podporuje cieľ, aby sa spotrebiteľia ochránili pred neprijateľnými zmluvnými podmienkami aj v exekučnom konaní a povyšuje tento cieľ nad princíp právnej istoty vyplývajúci z materiálnej právoplatnosti súdneho rozhodnutia.

Predbežné zabezpečenie dôkazov

Poukazujeme na článok 7 ods. 1 a 2 smernice 93/13/EHS, podľa ktorého členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov. Prostriedky uvedené v odseku 1 zahŕňujú ustanovenia, podľa ktorých osoby alebo organizácie s oprávneným záujmom podľa príslušného vnútroštátneho práva na ochranu spotrebiteľov, môžu požiadať súdy alebo príslušné správne orgány o rozhodnutie, či sú zmluvné podmienky navrhované pre všeobecné uplatňovanie nekalé,

treba upresniť, že čl. 6 ods. 1 smernice 93/13 predstavuje kogentné ustanovenie. Okrem toho je potrebné uviesť, že podľa judikatúry Súdneho dvora táto smernica predstavuje, ako celok, v súlade s čl. 3 ods. 1 písm. t) ES opatrenie nevyhnutné k splneniu poslania zverených Európskemu spoločenstvu, a zvlášť k zvyšovaniu životnej úrovne a kvality života v celom Spoločenstve (vyššie uvedený rozsudok Mostaza Claro, bod 37).“

⁵³ Uznesenie OS v Prievidzi č. 9 Er/2323/2008-14, Uznesenie OS v č. ... (podklady poskytnuté od Asociácie užívateľov služieb Banská Bystrica).

⁵⁴ § 251 ods. 4 OSP.

⁵⁵ § 93 ods. 2 OSP.

⁵⁶ ... (podklady poskytnuté od Asociácie užívateľov služieb Banská Bystrica).

takže môžu uplatniť vhodné a účinné prostriedky k zabráneniu ďalšieho uplatňovania takých podmienok.

Zastávame názor, že k naplneniu hore uvedeného cieľa smernice 93/13/EHS nemajú združenia vytvorené v procesnoprávnej rovine všetky podmienky potrebné na úspešnú prípravu súdneho konania. Ak majú združenia v záujme vyššej kvality života spotrebiteľov dosiahnuť plošné vylúčenie nepriateľných klauzúl zo života bežných ľudí, musia mať predovšetkým prístup k informáciám. Uvedomujeme si možné zneužitie údajov, pokiaľ by sa získavanie informácií pre podávanie žalôb s hromadným účinkom a žalôb na odňatie majetkového prospechu malo uskutočňovať len mimo súdneho procesu. Keďže žaloba musí mať určité náležitosti, žalobný nárok musí byť konkretizovaný a určitý, sme toho názoru, že združenia by mali mať procesnoprávnu možnosť v rámci predbežného zabezpečenia dôkazov⁵⁷ žiadať vykonať dôkaz oboznámením anonymizovaných spotrebiteľských zmlúv. Je to dôležité z dôvodu získania prehľadu o výške majetkového prospechu získaného z porušenia práva.

Navrhujeme preto explicitne rozšíriť v § 78 OSP okruh dôvodov na zabezpečenie dôkazov aj za účelom ochrany kolektívnych práv spotrebiteľov.

Všeobecná ochrana pred nekalými klauzulami

Inšpirujúc sa nemeckou právnou úpravou⁵⁸ sme toho názoru, že problém prevahy subjektu, ktorý poskytuje službu na základe adhéznej formulárovej zmluvy sa týka všeobecne adresátov týchto služieb. Isteže drobný živnostník, len preto, že je podnikateľom, nestáva sa zo dňa na deň bdelejším. Siahodhlé sofistikované formulárové zmluvy vrátane všeobecných obchodných podmienok, ktoré vopred pripraví dodávateľ služby a ktoré si prirodzene naformuloval vo svoj prospech, sú rovnako náročné na pochopenie aj pre podnikateľov. Právnické osoby sú dokonca podľa zákona č. 250/2007 Z. z. považované rovnako za spotrebiteľa.

Podporujeme preto právnú úpravu, ktorá by všeobecne aspoň zmiernila následky z nekalých podmienok zapracovaných vo vopred naformulovaných zmluvách, ktoré či už

⁵⁷ § 78 Občianskeho súdneho poriadku.

⁵⁸ § 307 BGB Obsahová kontrola.

§ 308 BGB Zákazy klauzúl s možnosťou zhodnotenia.

§ 309 BGB Zákazy klauzúl bez možnosti zhodnotenia.

§ 310 BGB oblasť použitia.

spotrebiteľ alebo podnikateľ prijímajúci službu nemal možnosť zmeniť a tak bol vystavený voľbe buď nepriať alebo priať službu vrátane nekalých klauzúl.

Využívajúc metódu komparatistiky poukazujeme na nemecké právo⁵⁹.

2. Návrh zákona

Čl. I

Občiansky zákonník sa mení a dopĺňa takto:

Za §456 sa vkladá nový § 456a, ktorý znie:

(1) Právnická osoba založená alebo zriadená na ochranu spotrebiteľa má právo žiadať od dodávateľa, aby vydal štátu bezdôvodné obohatenie, ktoré získal pri predaji tovaru alebo poskytovaní služby na úkor spotrebiteľov tým, že porušil všeobecne záväzne predpisy o nekalej súťaži alebo iné predpisy určené na ochranu spotrebiteľa.

(2) Ak dodávateľ vydal spotrebiteľovi bezdôvodné obohatenie po tom, ako ho už vydal štátu, má dodávateľ právo žiadať od štátu jeho vydanie späť.

Čl. II

zmena a doplnenie zákona č.250/2007 Z. z.

V §25 sa dopĺňa nový odsek (i), ktorý znie:

(i) Združenie má právo žiadať od štátu odmenu za bezdôvodné obohatenie, ktoré predávajúci vydal štátu podľa osobitného predpisu po podaní návrhu združenia na súd podľa osobitného predpisu. Odmenu môže združenie použiť výlučne na výdavky spojené so svojou činnosťou. Odmenu vyplatí ministerstvo a to vo výške 3% z výšky vydaného bezdôvodného obohatenia, najviac 5000 €. Na túto odmenu prihladne ministerstvo pri priznávaní peňažných prostriedkov na činnosť združenia.

Čl. III

zmena a doplnenie OSP

V § 74 ods. 1 sa doplna na konci veta: „Predbežné opatrenie je možné nariadiť aj z iného dôvodu, ak hrozí vznik alebo zvýšenie škody, inej ujmy alebo bezdôvodného

⁵⁹ § 307 BGB Obsahová kontrola: „(1) Ustanovenia vo VOP sú neúčinné (neplatné), keď v rozpore s príkazmi vernosti a dôvery neprimerane znevýhodňujú (poškodzujú) zmluvného partnera používateľa. Neprimerané znevýhodnenie (poškodenie) môže vyplývať z toho, že ustanovenie nie je jasné a zrozumiteľné.“

obohatenia. Predbežnému opatreniu nebráni to, že znenie návrhu na jeho nariadenie je rovnaké ako návrhu o veci samej.“

Za § 78h sa vkladá nový § 78i, ktorý spolu s nadpisom znie:

Zabezpečenie dôkazu vo veciach týkajúcich právnických osôb, ktorých predmetom činnosti je ochrana práv podľa osobitných predpisov.

§78i

Pred začatím konania o veci samej možno na návrh právnickej osoby, ktorej predmetom činnosti je ochrana práv podľa osobitných predpisov zabezpečiť dôkaz, ak je to nevyhnutne potrebné na začatie súdneho konania podľa osobitného predpisu.

V §137 Trovy konania sú najmä hotové výdavky účastníkov a ich zástupcov, včítane súdneho poplatku, ušlý zárobok účastníkov a ich zákonných zástupcov, trovy dôkazov, odmena notára za vykonávané úkony súdneho komisára a jeho hotové výdavky, odmena a náhrada výdavkov právnickej osoby, ktorej predmetom činnosti je ochrana práv podľa osobitného predpisu, odmena správcu dedičstva a jeho hotové výdavky, tlmočné a odmena za zastupovanie, ak je zástupcom advokát.“

VYMÁHATEĽNOSŤ PRÁVA V ŠIRŠOM ROZMERE – NÁČRT MEDZINÁRODNOPRÁVNÝCH A EURÓPSKOPRÁVNÝCH SÚVISLOSTÍ

JUDr. Marek Števec, PhD.

Skúmanie problému vymáhateľnosti práva by nebolo kompletne, ak by sme opomenuli súvislosti právneho priestoru medzinárodného spoločenstva, a predovšetkým Európskej únie. Subjekty práva vstupujúce do právnych vzťahov transcendingúcich národné (štátne) hranice pociťujú vymáhateľnosť subjektívnych práv neraz ako vážny problém.

Pokúsime sa načrtnúť niekoľko východiskových téz, vopred zdôrazňujúc, že si nekladíme ambíciu komplexne hodnotiť komunitárny, európsky či medzinárodný priestor vymáhateľnosti práva. Ide skôr o akúsi sondu do vybraných aktuálnych inštitútov tohto priestoru.

I. Voľný pohyb súdnych rozhodnutí v priestore EÚ

Medzinárodnoprávna subjektivita EÚ je sporná. Názory odbornej verejnosti sú rôzne, väčšinou sa stretávame s odmietavým postojom k právnej subjektivite EÚ¹, naproti tomu niektorí odborníci vidia základ právnej subjektivity EÚ práve v možnosti uzatvárať medzinárodné zmluvy². No aj tu zostáva sporné, či medzinárodnú zmluvu uzatvára EÚ, jej členské štáty alebo aj EÚ aj členské štáty. V prípade plnenia záväzkov vyplývajúcich z tejto zmluvy to nezohráva veľkú úlohu, problém nastane v prípade porušenia záväzkov, pretože nie je jasné, od koho môže druhá zmluvná strana požadovať plnenie a kto je zodpovedný na strane EÚ za toto porušenie.

Zmluvnú teóriu medzinárodnoprávnej subjektivity nemožno uplatniť v prípade EÚ, nakoľko Zmluva o Európskej únii (ZEU) neobsahuje žiadne ustanovenia podobné tým v

¹ Prochádzka, R., Čorba, J. Právo Európskej únie. Vybrané otázky pre právnu prax. Bratislava: Eurokódex, 2007, s. 18

² Tichý, A. a kol. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 67

zakladajúcich zmluvách európskych spoločenstiev, ktoré by výslovne potvrdzovali právnú subjektivitu EÚ. Pokusy vložiť takéto ustanovenie do zmlúv primárneho európskeho práva boli zatiaľ neúspešné. Dôkazom toho je jednak znenie Amsterdamskej zmluvy, ktoré pôvodne malo obsahovať ustanovenie o právnej subjektivite EÚ, ale do konečnej verzii tohto schváleného dokumentu sa ustanovenie už nedostalo. Z toho možno vyvodit', že samotné členské štáty EÚ nechcú priznať únii právnú subjektivitu, nemožno potom očakávať, že úniu budú brať ostatné subjekty medzinárodného spoločenstva ako rovnocenného partnera, ktorému by priznali deklaratórne právnú subjektivitu. Podobný neúspechom skončila aj Ústavná zmluva pre Európu, ktorá vďaka neúspešnému referendu vo Francúzsku a v Holandsku je len historickým ale nie právnym dokumentom EÚ. Veľký otáznik visí aj nad tretím pokusom dať únii právnú subjektivitu výslovne zakotvenú v primárnom práve EÚ, ktorým je Lisabonská zmluva. Je otázne zatiaľ, či tento dokument bude sledovať osud Ústavnej zmluvy pre Európu a zostane len historickým dokumentom alebo sa napriek neúspešnému írskemu referendu podarí presadiť jej účinnosť a po zmluve z Nice bude tak ďalšou zmluvou primárneho európskeho práva reformujúcou zakladateľské medzinárodné zmluvy ES a EÚ. Článok 47 v záverečných ustanoveniach Zmluvy o Európskej únii ako jednej zo zmlúv po Lisabonskej reforme priznáva únii právnú subjektivitu. Je teraz len na členských štátoch EÚ, či bude možné v budúcnosti uplatniť konštitučnú (zmluvnú teóriu) aj na právnú subjektivitu EÚ.

Situáciu nemôže vyriešiť ani Súdny dvor ES, ktorý veľakrát „z ducha zmlúv“ t.j. prostredníctvom teleologického výkladu vyplňa zdanlivé medzery v komunitárnom práve svojimi vlastnými rozhodnutiami. Príkladom sú aj implicitné právomoci či už interné alebo externé, ktoré priznal európskym spoločenstvám. Právomoc Súdneho dvora je však daná iba v oblasti komunitárneho práva. V II. pilieri nemá právomoc danú vôbec a v III. pilieri je daná iba obmedzene, preto SD ES nemá možnosť vyčítať z ducha ZEU právnú subjektivitu EÚ.

„Absencia ustanovenia, ktoré by výslovne určilo, že EÚ má právnú subjektivitu, však ipso iure neznamená absenciu právnej subjektivity“³. Prichádza do úvahy ešte teória implicitných právomocí založená Medzinárodným súdnym dvorom.

Ciele EÚ sú výslovne uvedené v článku 1 a 2 ZEU, v článku 11 ZEU (týkajúci sa spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky), v článku 29 ZEU (týkajúci sa policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach).

³ Karas, V. – Králik, A. Európske právo. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 54

„EÚ má vlastné orgány a to Európsku radu, ktorej právomoci sa vzťahujú na všetky tri úninjné piliere, ďalej predsedu Rady EÚ, vysokého splnomocnenca pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, zvláštneho splnomocnenca pre politické otázky, Politický výbor, Koordinačný výbor. Okrem toho – na základe jednotného inštitucionálneho systému – vystupuje Rada EÚ, Európska komisia a ESD tiež ako autentické orgány EÚ“⁴.

EÚ disponuje aj adekvátnymi právomocami. Článok 7 ZEU dáva únii právomoc pozastaviť členské práva tým členským štátom, ktoré porušujú základné princípy, na ktorých je EÚ založená. Podobne článok 6 ods. 4 ZEU stanovuje, že únia si má sama zabezpečiť prostriedky potrebné na dosiahnutie jej cieľov a politik.

Rozhodnutia EÚ sú záväzné pre členské štáty, hoci nie priamo a bezprostredne ako je tomu v prvom pilieri ES. Spolupráca členských štátov v druhom a treťom pilieri pripomína spoluprácu v oblasti medzinárodného práva verejného, t.j. právne akty sa musia ratifikovať členskými štátmi a implementovať do vnútroštátnych právnych poriadkov.

Naproti tomu zostáva sporná otázka jednaní EÚ na medzinárodnej scéne, kde podľa článku 37 a 19 ZEU sú to práve členské štáty, ktoré zaujímajú spoločné postoje na medzinárodných rokovaníach a konferenciách a prezentujú ich v medzinárodných organizáciách. Otázka uzatvárania medzinárodných zmlúv a bremena medzinárodnej zodpovednosti na strane EÚ tiež nie je jednoznačne potvrdená ani vyvrátená. Článok 24 a 38 ZEU udeľujú právomoc EÚ uzatvárať medzinárodné zmluvy. Členské štáty na jednej strane odmietli právnu subjektivitu EÚ, na druhej strane jej dovoľujú uzatvárať medzinárodné zmluvy, čo môže urobiť platne iba entita, ktorá disponuje právnou subjektivitou. „Článok 24 ZEU udelil EÚ právo uzatvárať medzinárodné zmluvy (a táto právomoc už bola využitá), čím implicitne došlo k uznaniu jej medzinárodnoprávnej subjektivity. I keď členské štáty dnes subjektivitu EÚ popierajú, nemožno vylúčiť, že nečlenský medzinárodný subjekt sa pasívnej (zodpovednostnej) medzinárodnej subjektivity úspešne dovolá“⁵. Prehlásenie č. 4 k Amsterdamskej zmluve hovorí, že článok 24 ZEU neznamená prenos právomocí členských štátov na EÚ. „Právomoc EÚ podľa článku 24 je právomocou paralelnou, nie konkurenčnou“⁶. EU nie je v článku 24 ZEU uvádzaná ako zmluvná strana, článok 24 ZEU hovorí len o orgánoch oprávnených

⁴ Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. 2. podstatně přepracované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 32

⁵ Tamže, s. 42

⁶ Tamže, s. 92

rokoval s tretími štátmi a uzatvárať medzinárodné zmluvy. Ktorýkoľvek členský štát si môže uplatniť výhradu, že dohoda musí spĺňať požiadavky ústavnoprávneho postupu tohto členského štátu, dovtedy sa dohoda môže uplatňovať len predbežne. Z konania členských štátov pri tvorbe primárneho práva vidieť obavu z výslovného priznania právnej subjektivity EÚ. Absenciou explicitné priznania právnej subjektivity a zároveň z ponechania niektorých ustanovení, z ktorých možno implicitne vyvodit' záver, že niektoré znaky právnej subjektivity EÚ sú dané, si ponechávajú členské štáty akési „zadné dvierka“ v možných sporoch, ktoré by mohli vzniknúť z medzinárodných zmlúv v oblasti druhého a tretieho piliera, čo bola vždy citlivá téma pre členské štáty EÚ a zároveň vyjadruje obavu členských štátov z obmedzenia ich vlastnej suverenity v otázkach tak citlivých pre ich vlastnú suverenitu a národné povedomie.

EÚ je podľa článku 1 založená na európskych spoločenstvách doplnených politikami a formami spolupráce stanovenými ZEU. Stretávame sa s názorom, že by bolo možné odvodiť právnú subjektivitu únie od právnej subjektivity spoločenstiev, na ktorých je založená⁷. S týmto názorom sa nestotožňujeme. Európske spoločenstvá majú právnú subjektivitu odvodenú od členských štátov, ktoré sú pôvodnými subjektmi medzinárodného práva. To znamená, že právnou subjektivitou disponujú len v obmedzenom rozsahu, ktorý je daný obsahom komunitárneho práva (práva 1. piliera). EÚ však okrem prvého piliera zahŕňa aj ďalšie dve oblasti pôsobenia, nemôže si teda právnú subjektivitu pre tieto dve oblasti odvodiť od európskych spoločenstiev, ktoré danú problematiku nemajú v náplni svojej právomoci. Napokon aj rímska zásada *nemo plus iuris neumožňuje* odovzdať európskym spoločenstvám právnú subjektivitu EÚ vo väčšom rozsahu ako majú oni samé.

Zaujímavý postoj zaujala k EU aj Rada Európy. Vo svojom zatiaľ poslednom dodatkovom protokole č. 14⁸ k Európskemu dohovoru o ľudských právach a základných slobodách uvádza v článku 17 ods. 1: „Európska únia môže pristúpiť k tomuto dohovoru.“ Všetky členské štáty EÚ sú aj členmi Rady Európy a žiadny z nich nenavrhol vylúčenie tohto článku z dodatkového protokolu. Na základe tohto ustanovenia možno konštatovať, že najväčšia európska regionálna organizácia priznala deklaratórne EÚ právnú subjektivitu, pretože pristúpiť k medzinárodnej zmluve, ktorou Európsky dohovor o ľudských právach a základných slobodách bez pochyb je, môže len entita, ktorá disponuje medzinárodnoprávnou subjektivitou.

⁷ Tamže, s. 31

⁸ Dodatkový protokol č. 14 k Európskemu dohovoru nebol zatiaľ ešte ratifikovaný všetkými členskými štátmi Rady Európy.

Uvedené výklady majú význam z hľadiska ďalších úvah.

a) Európsky exekučný titul pre nesporné nároky

Slovenské exekučné orgány vo všeobecnosti uznávajú vykonateľnosť cudzích exekučných titulov vo viacerých právnych režimoch:

- a) klasické (formálne) uznanie vykonateľnosti podľa zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov (ďalej aj „ZMPSP“) a podľa zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej aj „EP“)
- b) uznanie vykonateľnosti podľa medzištátnej dohody o právnej pomoci, resp. dohody o uznávaní a výkone rozhodnutí
- c) uznanie a vyhlásenie vykonateľnosti podľa Nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 zo dňa 22.12.2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I)
- d) vykonateľnosť podľa Nariadenia Parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 zo dňa 21.04.2004 ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky
- e) uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozhodnutia
- f) uznanie a výkon cudzieho správneho rozhodnutia
- g) uznanie a výkon rozhodnutia orgánu Európskych spoločností.

Jedným z uvedených režimov je práve nariadenie č. 805/2004, ktoré k vymáhateľnosti práva v európskom právnom priestore prispieva nemalou mierou. Jedným z cieľov Európskej únie je zabezpečiť dobre fungujúci vnútorný trh umožňujúci voľný pohyb osôb. Tomuto cieľu majú okrem iného napomôcť aj opatrenia podporujúce justičnú spoluprácu medzi členskými štátmi, a to najmä odstraňovaním prekážok v riadnom fungovaní občianskeho súdneho konania. Uvedené ciele boli jedným z hlavných dôvodov prijatia nariadenia Európskeho parlamentu a Rady ES č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky (ďalej len „Nariadenie“). Nariadením sa zavádza inštitút európskeho exekučného titulu, ktorý je vykonateľný v ktoromkoľvek členskom štáte bez potreby ďalšieho konania v štáte v ktorom má byť európsky exekučný titul vykonaný. Európsky exekučný titul umožňuje voľný pohyb a vykonateľnosť rozhodnutí, súdnych zmerov a verejných listín o nesporných nárokoch vo všetkých členských štátoch.

Podstata európskeho exekučného titulu spočíva v tom, že rozhodnutie, alebo verejná listina či súdny zmer, ktoré boli vydané v niektorom z členských štátov (v členskom štáte pôvodu), sa v členskom štáte pôvodu osvedčí za podmienok stanovených Nariadením,

ako európsky exekučný titul a takýto exekučný titul možno vykonať v inom členskom štáte bez potreby ďalšieho konanie a možnosti namietania jeho uznania.

V zmysle článku 2 Nariadenia, možno Nariadenie uplatniť v občianskych a obchodných veciach bez ohľadu na povahu a podstatu súdu alebo tribunálu, ktorý vydal rozhodnutie, verejnú listinu alebo súdne rozhodnutie, ktoré sa má osvedčiť ako európsky exekučný titul. To znamená, že ako európsky exekučný titul možno osvedčiť rozhodnutie, verejnú listinu alebo súdny zmiern, vydané v občianskych alebo obchodných veciach. Nariadenie sa však neuplatňuje na:

- a) osobný stav alebo právnu spôsobilosť fyzických osôb, majetkové práva vyplývajúce z manželského zväzku, dedenia zo závetu a zo zákona,
- b) konkurz, konania súvisiace so zrušením obchodných spoločností alebo iných právnických osôb nachádzajúcich sa v platobnej neschopnosti, súdne dojednania, vyrovnania a iné obdobné konania,
- c) sociálne zabezpečenie,
- d) rozhodcovské konanie.

Rovnako sa nariadenie nevzťahuje najmä na colné, daňové alebo správne veci, alebo veci týkajúce sa zodpovednosti štátu za konanie alebo nečinnosť pri výkone štátnej moci. Ak teda bude vydané rozhodnutie, či verejná listina týkajúca sa colnej, daňovej veci, alebo zodpovednosti štátu za konanie alebo nečinnosť pri výkone štátnej moci, nemôže byť takýto dokument osvedčený ako európsky exekučný titul.

Ako už bolo vyššie uvedené, ako európsky exekučný titul možno osvedčiť rozhodnutia, súdne zmiern alebo verejné listiny o nesporných nárokoch.

Nárokom sa v zmysle Nariadenia rozumie nárok na výplatu určitej peňažnej sumy, ktorá sa stala splatnou alebo ktorej dátum splatnosti je uvedený v rozhodnutí, súdnom zmiern alebo na verejnej listine.

Nesporným nárokom je nárok,

- a) s ktorým dlžník súhlasil jeho uznaním alebo uzavretím zmiern s veriteľom schváleného súdom alebo uzavretým v priebehu súdneho konania (článok 3 ods. 1 písm. a) Nariadenia),
- b) voči ktorému dlžník nikdy v priebehu súdneho konania nevzniesol námietky v súlade s procesnými pravidlami upravené právnymi predpismi členského štátu pôvodu (článok 3 ods. 1 písm. b) Nariadenia),
- c) v prípade ak dlžník najskôr vzniesol v súdnom konaní námietky voči nároku, ale neskôr sa už na pojednávaní nezúčastňoval a ani nebol na pojednávaní

zastúpený zástupcom, pokiaľ sa v členskom štáte pôvodu považuje takéto konanie dlžníka za prejav uznania nároku alebo uznania skutočností tvrdených navrhovateľom (článok 3 ods. 1 písm. c) Nariadenia),

- d) ktorý dlžník uznal vo verejnej listine.

Rozhodnutie sa ako exekučný titul osvedčuje na základe žiadosti podanej na pôvodnom súde. Pôvodným súdom je súd alebo tribunál, ktorý rozhodoval v konaní v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá ma za následok, že sa stal nárok nesporný. Zjednodušene povedané je to súd, ktorý rozhodoval v konaní, v ktorom došlo napríklad k uznaniu dlhu dlžníkom, alebo ktorý schvaľoval súdny zmier. Žiadosť o osvedčenie rozhodnutia možno podať v ľubovoľnom čase, to znamená, že neplynie žiadna osobitná lehota, v ktorej treba požiadať o osvedčenie rozhodnutia ako európskeho exekučného titulu. Aby mohlo byť rozhodnutie osvedčené ako európsky exekučný titul je potrebné, aby boli súčasne splnené nasledujúce požiadavky:

- a) rozhodnutie musí byť v členskom štáte pôvodu vykonateľné; členským štátom pôvodu je štát v ktorom bolo rozhodnutie vydané,
- b) rozhodnutie nesmie byť vydané v rozpore s predpismi spoločenstva o súdnej právomoci, ktoré sú obsiahnuté v oddieloch 3 a 6 kapitoly II nariadenia (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach; v oddieloch 3 kapitoly II Nariadenia č. 44/2001 je upravená právomoc súdov v poistných veciach a v oddieloch 6 kapitoly II Nariadenia č. 44/2001 je upravená výlučná právomoc súdov bez ohľadu na bydlisko v taxatívne vymenovaných druhoch konania,
- c) pokiaľ sa má ako európsky exekučný titul osvedčiť rozhodnutie o nároku, ktorý je nesporný lebo voči nemu dlžník nikdy nevzniesol námietky v súlade procesnými požiadavkami upravenými v právnych predpisoch členského štátu pôvodu (článok 3 ods. 1 písm. b)) alebo ktorý je nesporný pretože bol dlžník nečinný (článok 3 ods. 1 písm. c)), musí súdne konanie, v ktorom došlo k vydaniu rozhodnutia spĺňať požiadavky uvedené v kapitole III Nariadenia; požiadavky, ktoré musí konanie spĺňať v tomto prípade sa týkajú doručovania dokumentov a poskytnutia náležitých informácií dlžníkovi o vymáhanom nároku a procesných podmienkach vzniesenia námietok voči vymáhanému nároku (výklad k procesným požiadavkám na konanie pozri nižšie),
- d) pokiaľ sa má osvedčiť ako európsky exekučný titul rozhodnutie o nespornom nároku, ktorý je nesporný z dôvodu nečinnosti dlžníka (článok 3 ods. 1 písm. c)) alebo sa má osvedčiť rozhodnutie týkajúce sa spotrebiteľskej zmluvy a dlžník je spotrebiteľom, musí byť rozhodnutie, na to aby mohlo byť osvedčené ako európsky exekučný titul, vydané v členskom štáte, v ktorom má dlžník

bydlisko podľa článku 59 nariadenia (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

Samotné osvedčenie o európskom exekučnom titule sa vydáva na osobitnom vzorovom tlačive a vydáva sa v jazyku, v ktorom bolo vydané osvedčované rozhodnutie. Voči vydaniu osvedčenia o európskom exekučnom titule nie je možné podať odvolanie. Osvedčenie o európskom exekučnom titule musí byť na základe žiadosti opravené alebo stiahnuté. Oprava osvedčenia sa vykoná ak je medzi osvedčením a rozhodnutím rozpor v dôsledku vecnej chyby (chyby v písaní, počítaní atď.). Osvedčenie musí byť stiahnuté v prípade, ak je zrejmé vzhľadom na požiadavky, ktoré musia byť pre vydanie osvedčenia splnené, bolo osvedčenie o európskom exekučnom titule nesprávne vydané.

Jednou z ďalších podmienok, za ktorých môže byť rozhodnutie osvedčené ako exekučný titul je že dlžník môže podľa právnych predpisov členského štátu pôvodu požiadať o preskúmanie rozhodnutia pokiaľ

- a) mu bol dokument o začatí konania alebo rovnocenný dokument doručený bez potvrdenia o prijatí dokumentu dlžníkom (článok 14 Nariadenia) a dlžníkovi bez jeho zavinenia nebol dokument doručený v dostatočnom predstihu, aby si mohol pripraviť svoju obhajobu, alebo
- b) dlžníkovi zabránila vo vznesení námietky voči uplatňovanému návrhu vyššia moc alebo výnimočné okolnosti bez zavinenia na jeho strane.

Vo vyššie uvedených prípadoch však musí dlžník konať bez zbytočného odkladu po tom ako odpadol dôvod, pre ktorý žiada o preskúmanie rozhodnutia.

Nariadenie zároveň umožňuje členským štátom, aby si vlastnými právnymi predpismi upravili možnosti preskúmania osvedčenia o európskom exekučnom titule pre dlžníka priaznivejšie ako sú v uvedené v článku 19 Nariadenia (napr. rozšírením dôvodov, pre ktoré možno podať návrh na preskúmanie osvedčenia).

Samotný výkon európskeho exekučného titulu (rozhodnutia osvedčeného európskym exekučným titulom) sa riadi vnútroštátny právnym poriadkom členského štátu výkonu a vykonáva sa za rovnakých podmienok ako rozhodnutie vydané v tomto štáte.

Orgánu príslušnému na výkon európskeho exekučného titulu musí veriteľ poskytnúť kópiu vykonateľného rozhodnutia a kópiu osvedčenia o európskom exekučnom titule, pričom kópie týchto dokumentov musia spĺňať podmienky potrebné na preukázanie ich pravosti (napr. v našom právnom poriadku musia byť kópie overené notárom). Pokiaľ je to potrebné musí navrhovateľ zabezpečiť aj preklad osvedčenia o európskom exekučnom

titule do úradného jazyka členského štátu výkonu, resp. do jazyka, ktorý členský štát výkonu akceptuje ako jazyk pre európsky exekučný titul.

Rovnako ako pri európskom platobnom rozkaze, zamietne príslušný súd v členskom štáte výkonu výkon európskeho exekučného rozkazu, ak to navrhne dlžník z dôvodu nezlučiteľnosti rozhodnutia (osvedčeného ako európsky exekučný titul) s iným rozhodnutím vydaným skôr v ktoromkoľvek členskom štáte alebo v tretej krajine, za predpokladu, že sú súčasne splnené nasledujúce podmienky:

- a) skoršie rozhodnutie sa týka toho istého predmetu sporu medzi rovnakými stranami,
- b) skoršie rozhodnutie bolo vydané v členskom štáte výkonu alebo spĺňa podmienky pre jeho uznanie v členskom štáte výkonu; na splnenie tejto podmienky nie je potrebné, aby bolo skoršie rozhodnutie osvedčené ako európsky exekučný titul,
- c) nezlučiteľnosť európskeho exekučného titulu so skorším rozhodnutím nebola a nemohla byť namietaná v súdnom konaní v členskom štáte pôvodu (v členskom štáte, v ktorom bol európsky exekučný titul vydaný).

Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ bude existovať skoršie rozhodnutie (spĺňajúce podmienky uznania v štáte výkonu), ktoré je nezlučiteľné s európskym exekučným titulom a dlžník o tejto nezlučiteľnosti vedel, no v konaní o vydaní rozhodnutia, ktoré bolo osvedčené ako európsky exekučný titul túto skutočnosť nenamietal, nemôže byť výkon európskeho exekučného titulu zamietnutý.

Vecná stránka rozhodnutia alebo jeho osvedčenia o európskom exekučnom titule nemôže byť v členskom štáte výkonu skúmaná.

Vykonávacie konanie (konanie o výkone európskeho exekučného titulu) môže byť na základe návrhu dlžníka:

- a) obmedzené na ochranné opatrenia; napr. na zablokovanie peňažných prostriedkov dlžníka na účte v banke,
- b) výkon rozhodnutia môže byť podmienený poskytnutím určenej záruky veriteľom, napríklad pre prípad, že by sa neskôr vyhovel žiadosti dlžníka na preskúmanie rozhodnutia osvedčeného ako európsky exekučný titul,
- c) prerušené, a to za výnimočnej situácie.
- d) Takýto návrh na obmedzenie výkonu rozhodnutia, podmienenie výkonu rozhodnutia alebo prerušenie výkonu rozhodnutia môže podať dlžník iba v prípade, že

- e) vznesol námietku voči rozhodnutiu osvedčenému ak európsky exekučný titul a podal žiadosť o jeho preskúmanie (článok 19 Nariadenia), alebo
- f) požiadal o opravu, resp. stiahnutie osvedčenia o európskom exekučnom titule (článok 19 Nariadenia).

Rovnako ako rozhodnutia môžu byť ako európske exekučné tituly osvedčené aj súdne zmiery a verejné listiny.

Ako európsky exekučný titul môže byť osvedčený súdny zmierný nárok v cezhraničnom spore, schválený súdom alebo uzavretý v priebehu súdneho konania, pokiaľ je súdny zmierný nárok vykonateľný v členskom štáte pôvodu. Osvedčenie o európskom exekučnom titule vydáva súd, ktorý zmierný nárok schválil alebo ktorý rozhodoval v súdnom konaní, v priebehu ktorého bol súdny zmierný nárok uzavretý.

Verejnú listinu týkajúcu sa nesporného nároku v cezhraničných sporoch, ktorá je vykonateľná, osvedčí na základe žiadosti ako európsky exekučný titul orgán, ktorý určí členský štát pôvodu.

Ustanovenia Nariadenia o osvedčovaní rozhodnutí, kapitola II, s výnimkou článku 5 a 6 ods.1, článku 9 ods. 1, kapitola IV, okrem článku 21 ods. 1 a článku 22, sa primerane, podľa potreby použijú aj na osvedčovanie súdnych zmierných nárokov a verejných listín.

Ako vyplýva z vyššie uvedeného výkladu, Nariadenie ponechalo na členských štátoch, aby si svojimi právnymi predpismi upravili okrem iného aj:

- a) postupy pre opravu osvedčenia o európskom exekučnom titule a pre stiahnutie osvedčenia o európskom exekučnom titule (článok 10 ods. 2 Nariadenia),
- b) postupy pre preskúmanie rozhodnutia, ktoré má byť osvedčené ako európsky exekučný titul (článok 19 ods. 1 Nariadenia),
- c) jazyky, ktoré sú členským štátom akceptované pre európsky exekučný titul (článok 20 ods. 2 písm. c) Nariadenia),
- d) ktoré orgány sú príslušné v členskom štáte osvedčovať verejné listiny ako európske exekučné tituly (článok 25 Nariadenia).

Všetky vyššie uvedené informácie boli jednotlivé členské štáty povinné po prijatí Nariadenia oznámiť do stanovenej doby Komisii. Tieto informácie boli následne zverejnené v Úradnom vestníku Európskej únie a sú zverejnené aj iným vhodnými prostriedkami.

Pojmom členský štát sa na účely Nariadenia rozumejú všetky členské štáty s výnimkou Dánska.

Nariadenie (ES) č. 805/2004, ktorým sa ustanovuje európsky exekučný titul pre nesporné nároky nadobudlo účinnosť 21. januára 2004 a uplatňuje sa od 21. októbra 2005 s výnimkou článkov 30, 31 a 32, ktoré sa začali uplatňovať od 21. januára 2005.

b) Európske konanie o platobnom rozkaze

Hlavný cieľ úpravy Nariadenia Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze (ďalej len „Nariadenie“), je totožný s cieľom zavedenia inštitútu európskeho exekučného konania. Európske spoločenstvo má záujem zabezpečiť voľný pohyb osôb v záujme udržania a rozvíjania priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Uvedeným nariadením má byť podporovaná justičná spolupráca medzi členskými štátmi umožňujúca riadne fungovanie vnútorného trhu.

Tak ako je to uvedené v Článku 1 Nariadenia, účelom nariadenia je zjednodušiť a zrýchliť súdne konanie, ktorého predmetom je vymáhanie peňažných pohľadávok v cezhraničných sporoch, a znížiť zároveň náklady takéhoto súdneho konania. Nariadením sa zavádza konanie o európskom platobnom rozkaze, a zároveň sa ním stanovujú základné požiadavky na uvedené konanie. Dodržanie týchto minimálnych požiadaviek v konaní o vydaní európskeho platobného rozkazu umožňuje voľný pohyb európskych platobných rozkazov medzi členskými štátmi a vymáhanie pohľadávky judikovanej európskym platobným rozkazom, v ktoromkoľvek členskom štáte, bez toho, aby muselo v príslušnom členskom štáte prebehnúť akékoľvek ďalšie konanie.

Konanie o európskom platobnom rozkaze nenahrádza súdne konanie podľa vnútroštátneho práva toho ktorého členského štátu. Podľa odseku 10 Nariadenia slúži konanie o európskom platobnom rozkaze len ako voliteľný prostriedok vymáhania peňažných pohľadávok. V praxi to znamená, že navrhovateľ (veriteľ) sa môže rozhodnúť, či bude svoju peňažnú pohľadávku vymáhať prostriedkami vnútroštátneho práva alebo podá návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu.

V Článkoch 2, 3, 4, 6 a 7 Nariadenia sú ustanovené podmienky, ktoré musia byť splnené na to, aby mohol byť európsky platobný rozkaz v konaní o európskom platobnom rozkaze vydaný; tieto podmienky sú nasledovné:

- a) povaha sporu, v ktorom môže byť európsky platobný rozkaz vydaný,
- b) spor musí mať charakter cezhraničného sporu,

- c) predmetom sporu musí byť peňažná pohľadávka, ktorej výška je určená (t.j. v čase podania návrhu musí byť zrejmá suma vymáhanej pohľadávky), pohľadávka musí byť v čase podania návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu splatná,
- d) súd, na ktorý bol podaný návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu musí mať právomoc rozhodovať v tomto type konania,
- e) návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu musí byť podaný na vzorovom tlačive a musí mať všetky Nariadením predpísané náležitosti.

Ad A) V Článku 2 Nariadenia je upravený rozsah pôsobnosti Nariadenia. V tomto článku sú jednak uvedené spory, v ktorých možno európsky platobný rozkaz vydať a jednak sú tu negatívne vymedzené spory, v ktorých práve naopak nemožno konanie o vydanie európskeho platobného rozkazu viesť.

Konanie o európskom platobnom rozkaze možno v zmysle uvedeného Článku 2 viesť v občianskych a obchodných veciach pri cezhraničných sporoch. Európsky platobný rozkaz nemožno vydať v sporoch týkajúcich sa napríklad daňových, colných alebo správnych vecí a takisto ani v sporoch, ktorých je žalovaný štát a týkajú sa zodpovednosti štátu za konanie alebo nečinnosť pri výkone štátnej moci.

Napriek tomu, že konanie o vydanie európskeho platobného rozkazu sa môže viesť v občianskych a obchodných sporoch, v spomínanom Článku 2 v odseku 2 Nariadenia sú negatívne a taxatívne vymenované konania, v ktorých európsky platobný rozkaz nemôže byť vydaný. Podľa odseku 2 sa nariadenie nevzťahuje na:

- a) majetkové práva vyplývajúce z manželského zväzku, dedenia zo závetu a dedenia zo zákona,
- b) konkurzné konania, konania týkajúce sa likvidácií platobne neschopných spoločností alebo iných právnických osôb, súdne zmiery, vyrovnávacie a podobné konania,
- c) sociálne zabezpečenie,
- d) pohľadávky, ktoré vznikli z mimozmluvných záväzkov, pokiaľ:
 - (i) neboli predmetom dohody medzi stranami alebo nedošlo k uznaniu dlhu, alebo
 - (ii) sa netýkajú vyrovnaných dlhov, ktoré vznikli zo spoločného vlastníctva majetku.

AdB) a AdC) Ďalšou podmienkou, ktorá musí byť splnená na to, aby mohol byť európsky platobný rozkaz vydaný je, že sa vymáha peňažná pohľadávka s určenou výškou, ktorá je splatná v čase podania návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu, pričom musí ísť medzi stranami o cezhraničný spor.

Cezhraničným sporom sa rozumie spor, v ktorom má aspoň jedna zo strán súdneho konania (navrhovateľ alebo odporca) bydlisko alebo obvyklý pobyt v inom členskom štáte ako v tom členskom štáte, v ktorom bol na príslušnom súde podaný návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu.

AdD) Jednou zo základných podmienok konania o európskom platobnom rozkaze, ktorú musí súd skúmať, je aj právomoc súdu, rozhodovať v tomto type konania. Určenie právomoci súdov v jednotlivých členských štátoch rozhodovať v konaní o vydaní európskeho platobného rozkazu sa riadi pravidlami určovania právomoci súdov, ktoré boli prijaté Spoločenstvom, a to najmä pravidlami obsiahnutými v Nariadení (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Zjednodušene povedané, pri rozhodovaní o tom, v ktorom členskom štáte sa má podať návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu, treba skúmať, ktoré súdy, ktorého členského štátu majú právomoc v danom prípade rozhodovať. Pri určovaní tejto právomoc je potrebné postupovať podľa pravidiel určenia právomoci súdov obsiahnutých najmä v nariadení č. 44/2001.

Pokiaľ sa však vymáhaná pohľadávka týka spotrebiteľských zmlúv (t.j. vymáhaná pohľadávka vznikla so zmluvy uzavretej s osobou- spotrebiteľom, pričom predmet zmluvy sa netýkal podnikateľskej činnosti alebo výkonu povolania tejto osoby) a odporca je zároveň spotrebiteľom, majú právomoc vydať európsky platobný rozkaz len súdy v tom členskom štáte, v ktorom má odporca v zmysle čl. 59 Nariadenia č. 44/2001 bydlisko. Podľa článku 59 ods. 1 Nariadenia č. 44/2001 sa na určenie či má odporca bydlisko v členskom štáte, ktorého súd má konať vo veci vydania európskeho platobného rozkazu, použije právny poriadok daného členského štátu. Zjednodušene povedané, pokiaľ má byť návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu podaný napríklad v Českej republike, použijú sa v danom prípade na zistenie právomoci českých súdov rozhodovať v danej veci, právne predpisy Českej republiky.

Otázka, ktoré zo súdov z existujúcej sústavy súdov v jednotlivých členských štátoch budú príslušné rozhodovať o vydaní európskeho platobného rozkazu, je už ponechané na členských štátoch. Členské štáty si vo svojom právnom poriadku určia súdy príslušné na rozhodovanie o vydaní európskeho platobného rozkazu.

Právomoc súdov členských štátov rozhodovať v konkrétnom spore o vydaní európskeho platobného rozkazu sa teda spravuje pravidlami určenými Spoločenstvom a príslušnosť súdov (vecnú, miestnu), ak je daná právomoc súdov konkrétneho členského štátu si určí každý členský štát sám.

Súd, ktorému je návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu podávaný, a ktorý vydáva európsky platobný rozkaz je v zmysle Nariadenia označovaný ako „súd pôvodu“.

AdE) Za účelom urýchlenia a zjednodušenia samotného konania o európskom platobnom rozkaze, je konanie vo veľkej miere založené na požívaní vzorových tlačív. Na vzorovom tlačive sa podáva samotný návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu, ale v podstatnej miere prebieha prostredníctvom vzorových tlačív aj ďalšia komunikácia medzi súdom a navrhovateľom, resp. aj medzi súdom a odporcom. Prostredníctvom vzorového tlačiva vyzýva súd navrhovateľa na doplnenie alebo opravenie návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu, komunikuje s ním o zmene návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu a samotný európsky platobný rozkaz je taktiež vydávaný na predpísanom tlačive.

V Článku 7 Nariadenia sú uvedené náležitosti návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu, ktorý sa, ako už bolo uvedené podáva na vzorovom tlačive A (príloha č. 1 Nariadenia).

Návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu musí mať v podstate rovnaké náležitosti ako klasický návrh na začatie konania (označenie účastníkov konania, označenie súdu, ktorému je návrh adresovaný, výšku vymáhanej pohľadávky, úrokov, zmluvných pokút, ak sa vymáhajú spolu s istinou, výšku úrokovej sadzby a dobu, za ktorú sa úroky požadujú, opis rozhodujúcich skutočností, ktoré navrhovateľ uvádza na podporu svojich tvrdení, označenie dôkazov odôvodňujúcich pohľadávku). Náležitosťou návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu je však aj odôvodnenie právomoci súdu členského štátu, v ktorom bol návrh podaný a taktiež je potrebné uviesť v návrhu skutočnosti, pre ktoré má spor charakter cezhraničného sporu (v tlačive je potrebné uviesť bydlisko alebo obvyklý pobyt navrhovateľa a odporcu a štát súdu, ktorý vo veci rozhoduje).

Súd, ktorému bol doručený návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu musí návrh preskúmať z hľadiska toho, či je daná právomoc súdov v jeho členskom štáte, či je tento súd príslušný na rozhodovanie o vydaní európskeho platobného rozkazu podľa vnútroštátneho práva členského štátu tohto súdu, či ide o spor s cezhraničným charakterom, na ktorý sa vzťahuje pôsobnosť Nariadenia (viď. vyššie písmeno AdA) a či návrh spĺňa všetky náležitosti predpísané Nariadením. Súd ďalej skúma, či je uplatňovaná pohľadávka opodstatnená a návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu prípustný.

Pokiaľ návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu nemá Nariadením predpísané náležitosti a súd zároveň pri preskúvaní návrhu nezistil zjavnú neopodstatnenosť návrhu, vyzve navrhovateľa, aby neúplný, či nesprávny návrh opravil, resp. doplnil. Stanovenie dĺžky lehoty na doplnenie či opravenie návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu Nariadenie ponechalo na uvážení súdu.

Pokiaľ podmienky na vydanie európskeho platobného rozkazu spĺňa návrh len sčasti, alebo vymáhaná pohľadávka je opodstatnená len sčasti alebo návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu je prípustný len sčasti, súd o tom upovedomí navrhovateľa (opäť prostredníctvom vzorového tlačiva). Súd zároveň navrhovateľa vyzve, aby sa v súdom určenej lehote vyjadril, či súhlasí s tým, aby bol európsky platobný rozkaz vydaný vo výške akú určí súd; napr. navrhovateľ si návrhom na vydanie európskeho platobného rozkazu uplatňuje voči odporcovi pohľadávku vo výške 1.000,- EUR ale súd dospeje po preskúvaní návrhu k záveru, že sú splnené podmienky, alebo že návrh je prípustný, či pohľadávka je opodstatnená len do výšky 500,- EUR. V takom prípade je navrhovateľ súdom vyzvaný, aby prijal alebo odmietol návrh európskeho platobného rozkazu, ktorý by bol vydaný na sumu 500,- EUR. Prijatie návrhu súdu na vydanie európskeho platobného rozkazu na nižšiu istinu ako navrhovateľ pôvodne žiadal je obdoba čiastočného späťvzatia návrhu na začatie konania podľa nášho právneho poriadku. V prípade prijatia návrhu navrhovateľom, súd vydá európsky platobný rozkaz znejúci na sumu, ktorej výšku navrhovateľ na základe návrhu súdu prijal. Zvyšnú časť vymáhanej pohľadávky môže navrhovateľ ďalej vymáhať podľa vnútroštátneho právneho poriadku.

Návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu súd zamietne v prípade ak:

- a) nie sú splnené podmienky na vydanie európskeho platobného rozkazu uvedené v článkoch 2,3,4,6,7 Nariadenia (ide o podmienky uvedené vo výklade AdA až AdE),
- b) uplatnená pohľadávka je zjavne neopodstatnená,
- c) navrhovateľ nezašle v lehote stanovenej súdom odpoveď na návrh súdu, v ktorom súd navrhuje, aby bol európsky platobný rozkaz vydaný v nižšej sume ako pôvodne navrhovateľ navrhol, alebo ak navrhovateľ takýto návrh súdu odmietne.

Zamietnutie návrhu sa opätovne vykoná prostredníctvom vzorového tlačiva, na ktorom súd oboznámi navrhovateľa s dôvodmi zamietnutia návrhu.

Pokiaľ súd návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu zamietol, nemôže navrhovateľ proti takémuto rozhodnutiu podať žiadny opravný prostriedok. Rozhodnutím o zamietnutí návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu sa konanie končí.

Zamietnutie návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu nepredstavuje prekážku rozhodnutej veci, preto zamietnutie návrhu nebráni navrhovateľovi (veriteľovi) uplatniť si svoju pohľadávku opätovne prostredníctvom nového návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu alebo prostredníctvom iného konania podľa vnútroštátneho práva.

Pokiaľ sú splnené všetky podmienky na vydanie európskeho platobného rozkazu, súd ho vydá „čo najskôr, obvykle do 30 dní“ odo dňa podania návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu. Nariadenie nestanovuje lehotu, v ktorej súd musí o návrhu rozhodnúť, pričom európsky platobný rozkaz vydá „obvykle“ do 30 dní od podania návrhu. Z uvedeného teda vyplýva, že vydanie európskeho platobného rozkazu môže súdu trvať aj dlhšie ako 30 dní.

Európsky platobný rozkaz sa vydáva prostredníctvom vzorového tlačiva a jeho súčasťou je aj samotný návrh na vydanie platobného rozkazu a vzorové tlačivo, prostredníctvom ktorého môže odporca podať voči európskemu platobnému rozkazu odpor. Európsky platobný rozkaz musí obsahovať poučenie odporcu o tom, že:

- a) má možnosť zaplatiť navrhovateľovi sumu uvedenú v platobnom rozkaze alebo
- b) má možnosť podať voči platobnému rozkazu odpor v lehote 30 dní odo dňa doručenia platobného rozkazu.

Odpor voči platobnému rozkazu sa podáva na súde pôvodu prostredníctvom predpísaného tlačiva. Na rozdiel od našej právnej úpravy, ktorá vyžaduje, aby bol odpor voči platobnému rozkazu odôvodnený, odpor voči európskemu platobnému rozkazu odôvodnený byť nemusí. Stačí ak odporca v odpore uvedie, že pohľadávku popiera a zašle odpor v listinnej podobe alebo elektronickými prostriedkami akceptovanými štátom pôvodu, na súd, ktorý rozkaz vydal.

Zároveň sa v európskom platobnom rozkaze oznámi odporcovi, že:

- a) platobný rozkaz bol vydaný len na základe skutočností uvedených v návrhu navrhovateľom a súd si tieto skutočnosti ako aj dôkazy nepreveroval,
- b) platobný rozkaz sa stane vykonateľným, ak v 30 dňovej lehote nepodá proti nemu na súde pôvodu odpor,

- c) ak podá voči platobnému rozkazu odpor, bude súdne konanie pokračovať na príslušnom súde členského štátu pôvodu podľa pravidiel upravujúcich občianske súdne konanie.

Doručenie európskeho platobného rozkazu zabezpečí súd v súlade s vnútroštátnym právnym poriadkom, pri doručovaní však musia byť dodržané základné podmienky ustanovené Nariadením v článku 13, 14 a 15. V zásade rozlišujeme doručovanie európskeho platobného rozkazu s potvrdením odporcu o prijatí európskeho platobného rozkazu alebo doručovanie bez potvrdenia odporcu o prijatí európskeho platobného rozkazu (viď. výklad nižšie). Spôsobmi, ktorými možno odporcovi doručovať európsky platobný rozkaz sa môže európsky platobný rozkaz doručovať aj zástupcovi odporcu. Zvolený spôsob doručovania európskeho platobného rozkazu (doručenie s potvrdením o prijatí alebo doručenie bez potvrdenia o prijatí) môže mať neskôr vplyv na možnosť odporcu podať návrh na preskúmanie platobného rozkazu; viď. nižšie.

Podľa článku 13 Nariadenia môže byť platobný rozkaz doručený odporcovi do vlastných rúk s potvrdením o prijatí zásielky odporcom, alebo s potvrdením osoby, ktorá doručovanie vykonala o tom, že odporca zásielku odmietol bezdôvodne prijať. Doručenie sa môže vykonať aj elektronickými prostriedkami, pokiaľ odporca svojim podpisom potvrdí, že zásielku prijal.

Ako už bolo vyššie uvedené európsky platobný rozkaz môže byť odporcovi doručovaný aj bez potvrdenia o prijatí zásielky odporcom, v takomto prípade je však potrebné, aby osoba, ktorá doručovanie vykonala podpísala doklad o doručovaní, v ktorom uvedie:

- spôsob doručovania,
- dátum doručenia,
- meno a priezvisko osoby, ktorá zásielku namiesto odporcu prevzala a jej potvrdenie o prijatí zásielky namiesto odporcu.

Takéto potvrdenie doručovania zásielky nie je potrebné ak sa doručuje spôsobom uvedeným nižšie v písmene d). Európsky platobný rozkaz možno odporcovi doručiť bez toho, aby potvrdil prijatie zásielky, niektorým z nasledujúcich spôsobov:

- a) zásielka doručovaná odporcovi do vlastných rúk sa doručí na osobnú adresu odporcu a zásielku prevezme osoba žijúca s odporcom v spoločnej domácnosti alebo osoba, ktorá je zamestnaná v mieste kde má odporca osobnú adresu.
- b) európsky platobný rozkaz sa môže odporcovi, ktorý je podnikateľom doručovať do vlastných rúk aj na adrese prevádzkarne, pričom zásielku môže prevziať zamestnanec odporcu.

- c) platobný rozkaz sa uloží do poštovej schránky odporcu alebo na pošte či u príslušných orgánov verejnej moci, za súčasného oznámenia uloženia zásielky odporcovi s označením, že bola uložená zásielka súdneho charakteru,
- d) platobný rozkaz sa odporcovi doručí poštou, ak má odporca adresu v štáte pôvodu, a to bez potreby toho, aby osoba ktorá doručovanie vykonala potvrdzovala doručovanie zásielky vyššie uvedeným spôsobom,
- e) Elektronickými prostriedkami s automatickým potvrdením o doručení, ale iba ak odporca vopred a výslovne s takýmto spôsobom doručovania súhlasil.

Doručovanie európskeho platobného rozkazu bez potvrdenia o prijatí zásielky odporcom je neprípustné v prípade, ak odporcova adresa nie je s určitosťou známa.

Európsky platobný rozkaz sa stáva vykonateľným, pokiaľ odporca nepodá v 30 dňovej lehote proti platobnému rozkazu odpor. Súd musí vždy preveriť deň doručenia európskeho platobného rozkazu. V takomto prípade vyhlási súd platobný rozkaz za vykonateľný, opätovne prostredníctvom predpísaného tlačiva a zašle vykonateľný európsky platobný rozkaz navrhovateľovi.

Samotný výkon európskeho platobného rozkazu sa riadi vnútroštátnym právnym poriadkom členského štátu, v ktorom sa má platobný rozkaz vykonať (členský štát výkonu). Členským štátom výkonu bude v zásade členský štát, v ktorom má odporca majetok, alebo v ktorom je zamestnaný a poberá mzdu, prípadne v ktorom poberá iné dávky, ktoré môžu byť v zmysle právneho poriadku daného štátu postihnuté výkonom rozhodnutia. Vykonateľný európsky platobný rozkaz sa vykonáva za rovnakých podmienok ako ktorékoľvek iné vykonateľné rozhodnutie vydané v členskom štáte výkonu. To znamená, že vykonateľný európsky platobný rozkaz je v členskom štáte výkonu rovnocenný k ostatným vykonateľným rozhodnutiam a nie je potrebné, aby bol opatrený doložkou vykonateľnosti a taktiež nemôže nikto namietat' jeho uznanie. Rovnako sa v členskom štáte výkonu nesmie skúmať vecná stránka európskeho platobného rozkazu.

V Článku 22 Nariadenia sú taxatívne vymenované dôvody, pre ktoré musí byť výkon európskeho platobného rozkazu odmietnutý. Odporca môže navrhnúť orgánu príslušnému v členskom štáte výkonu na výkon rozhodnutí, aby odmietol vykonať európsky platobný rozkaz, z dôvodu jeho nezlučiteľnosti s iným rozhodnutím alebo s iným európskym platobným rozkazom, ktoré boli vydané skôr, v ktoromkoľvek členskom štáte alebo v tretej krajine. Na to, aby bol príslušným orgánom na základe návrhu odporcu odmietnutý výkon európskeho platobného rozkazu musia byť súčasne splnené nasledovné podmienky:

- a) skoršie rozhodnutie alebo skorší európsky platobný rozkaz sa týkajú toho istého predmetu sporu medzi rovnakými stranami,
- b) skoršie rozhodnutie alebo skorší európsky platobný rozkaz spĺňajú podmienky pre ich uznanie v členskom štáte výkonu; keďže európsky platobný rozkaz musí byť uznaný v ktoromkoľvek členskom štáte, bude sa táto požiadavka týkať najmä iného rozhodnutia, ktoré musí spĺňať podmienky, aby mohlo byť v štáte výkon uznané,
- c) nezlučiteľnosť európskeho platobného rozkazu so skorším rozhodnutím alebo európskym platobným rozkazom sa nemohla namietat' v konaní, v ktorom bol európsky platobný rozkaz vydaný; pôjde napríklad o situáciu, keď sa odporca o skoršie vydanom rozhodnutí dozvedel až po tom, ako bol už vydaný aj európsky platobný rozkaz, ktorý je s týmto skorších rozhodnutím nezlučiteľný.

Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ bude existovať skoršie rozhodnutie (spĺňajúce podmienky uznania v štáte výkonu), ktoré je nezlučiteľné s európskym platobným rozkazom a odporca o tejto nezlučiteľnosti vedel, no v konaní o vydaní európskeho platobného rozkazu túto skutočnosť nenamietal, nemôže byť výkon európskeho platobného rozkazu odmietnutý.

Výkon európskeho platobného rozkazu sa na návrh odporcu odmietne aj v prípade, ak odporca už uhradil sumu určenú v európskom platobnom rozkaze, resp. ak uhradil sumu len čiastočne, odmietne sa výkon európskeho platobného rozkazu len v rozsahu, v ktorom sumu uhradil.

Nariadenie v Článku 25 určuje obmedzujúce ustanovenia pre výšku súdnych poplatkov v prípade, že po vydaní európskeho platobného rozkazu bude pokračovať riadne občianske konanie z dôvodu podania odporu odporcom. Súdne poplatky, ktoré navrhovateľ zaplatí za konanie o vydaní európskeho platobného rozkazu nesmú spolu so súdnymi poplatkami za pokračujúce riadne občianske súdne konanie prekročiť sumu, ktorú by inak navrhovateľ zaplatil len za riadne občianske súdne konanie (teda ak by vôbec nepodával návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu ale pohľadávku by vymáhal len klasickým spôsobom v súdnom konaní). Samotnú výšku súdneho poplatku za podanie návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu si určujú jednotlivé členské štáty sami.

Pokiaľ nie sú akékoľvek procesné otázky riešené v Nariadení, spravujú sa vnútroštátnym právom členského štátu v závislosti od toho či ide o konanie o vydanie európskeho platobného rozkazu v členskom štáte pôvodu alebo o výkon európskeho platobného rozkazu v členskom štáte výkonu. To znamená, že ak nie sú v Nariadení

upravené niektoré procesné otázky týkajúce sa vedenia konania o vydanie európskeho platobného rozkazu, bude sa konanie spravovať vnútroštátnym právom členského štátu pôvodu.

Ako vyplýva z vyššie uvedeného výkladu, Nariadenie ponechalo na členských štátoch, aby si svojimi právnymi predpismi upravili okrem iného aj:

- a) súdy, ktoré sú v členskom štáte príslušne vydávať európsky platobný rozkaz,
- b) spôsob vedenia prieskumného konania a súdy, ktoré sú príslušné viesť prieskumné konania na základe žiadosti preskúmanie európskeho platobného rozkazu (článok 20 Nariadenia),
- c) komunikačné prostriedky, ktoré členský štát akceptuje v konaní o vydanie európskeho platobného rozkazu a ktoré majú súdy k dispozícii
- d) jazyky, ktoré sú členským štátom akceptované pre európsky platobný rozkaz na účely jeho výkonu (článok 21 ods. 2 písm. b) Nariadenia).

Všetky vyššie uvedené informácie boli jednotlivé členské štáty povinné po prijatí Nariadenia oznámiť do stanovenej doby Komisii. Tieto informácie boli následne zverejnené v Úradnom vestníku Európskej únie a sú zverejnené aj iným vhodnými prostriedkami.

Pojmom členský štát sa na účely Nariadenia rozumejú všetky členské štáty s výnimkou Dánska.

Nariadenie (ES) č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze nadobudlo dňom nasledujúcim po dni jeho zverejnenia v Úradnom vestníku Európskej únie a uplatňuje sa od 12. decembra 2008 s výnimkou článkov 28, 29, 30 a 31, ktoré sa začali uplatňovať od 12. júna 2008.

c) Konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu

Cieľom Nariadenia Európskeho parlamentu a rady ES č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu, bola rovnako ako pri inštitútoch európskeho platobného rozkazu a európskeho exekučného titulu, podpora justičnej spolupráce medzi členskými štátmi, zjednocovaním pravidiel občianskeho súdneho konania, tak aby bolo zabezpečené riadne fungovanie vnútorného trhu spoločstva.

Nariadením sa zaviedlo európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu, ktoré je alternatívnym spôsobom vymáhania pohľadávok súdnou cestou popri konaniach

upravených právnych poriadkom členských štátov. Účelom zavedenia tohto alternatívneho typu konania je zjednodušenie a zrýchlenie konania v cezhraničných sporoch s nízkou hodnotou.

Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu možno viesť v občianskych a obchodných veciach pri cezhraničných sporoch, v ktorých hodnota pohľadávky v čase doručenia návrhu na začatie konania (návrhu na uplatnenie pohľadávky) príslušnému súdu alebo tribunálu nepresiahla 2.000,- EUR bez úrokov, výdavkov a nákladov.

Cezhraničným sporom je spor medzi stranami, z ktorých aspoň jedna má bydlisko alebo obvyklý pobyt v inom členskom štáte ako v členskom štáte, v ktorom sa európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu vedie. Pre určenie či ide o cezhraničný spor je rozhodujúce, aby mala aspoň jedna zo strán bydlisko alebo obvyklý pobyt v inom členskom štáte v čase doručenia návrhu na uplatnenie pohľadávky.

Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa nemôže viesť najmä v daňových veciach, colných ani správnych veciach a ani v konaní o uplatnení zodpovednosti štátu za konanie alebo nečinnosť pri výkone štátnej moci.

Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa riadi, ak nie je v Nariadení uvedené inak, procesnými predpismi príslušného členského štátu, v ktorom sa konanie vedie. Samotné európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu začína na základe návrhu na uplatnenie pohľadávky, ktorý navrhovateľ doručí súdu alebo tribunálu príslušnému v danom členskom štáte na vedenie tohto typu konania. O tom, ktorý súd alebo tribunál je príslušný rozhodovať v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu rozhodujú členské štáty. Návrh na uplatnenie pohľadávky sa podáva na vzorovom tlačive, ktoré je prílohou Nariadenia. Rovnako aj ostatná komunikácia medzi súdom a stranami prebieha prostredníctvom vzorových tlačív. Cieľom je zjednodušenie a zrýchlenie konania. Návrh na uplatnenie pohľadávky môže byť na príslušnom súde podaný osobne, poštou alebo iným komunikačným prostriedkom, ktoré príslušný členský štát uznáva. V návrhu na uplatnenie pohľadávky musí navrhovateľ uviesť dôkazy, ktoré podporujú jeho tvrdenia, prípadne aj akékoľvek iné dokumenty, ktoré pripojí k návrhu na podporu svojej pohľadávky. Pokiaľ je návrh na uplatnenie pohľadávky neúplný alebo nesprávne vyplnený, a zároveň nie je návrh neprípustný alebo uplatňovaná pohľadávka neopodstatnená, vyzve súd navrhovateľa na doplnenie alebo opravu návrhu, na čo mu súd alebo tribunál určí primeranú lehotu.

Pokiaľ súd alebo tribunál dospeje k záveru, že uplatnená pohľadávka je neopodstatnená alebo, že je návrh na uplatnenie pohľadávky neprípustný, prípadne ak

navrhovateľ v súdom stanovenej lehote návrh nedoplní alebo neopraví, súd návrh na uplatnenie pohľadávky zamietne.

Pokiaľ súd zistí, že uplatnená pohľadávka nepatrí do rozsahu pôsobnosti Nariadenia (to znamená, že ide o pohľadávku pri ktorej vymáhaní sa nemôže viesť európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu), súd alebo tribunál na túto skutočnosť navrhovateľa upozorní. Ak navrhovateľ návrh na uplatnenie pohľadávky v takom prípade nevezme späť, vykoná súd procesné kroky upravené vo vnútroštátnom právnom poriadku príslušného členského štátu.

Pokiaľ po podaní návrhu na uplatnenie pohľadávky nedôjde k zamietnutiu návrhu podľa predchádzajúcej vety súd pokračuje v konaní. Priebeh európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu je prevažne písomným konaním. Vo výnimočných prípadoch môže súd alebo tribunál, ak to navrhne jedna zo strán alebo ak to považuje za potrebné súd alebo tribunál, nariadiť vo veci ústne pojednávanie. Žiadosť o nariadenie ústneho pojednávania môže súd odmietnuť ak nepovažuje vzhľadom na okolnosti prípadu ústne pojednávanie za potrebné; proti tomuto rozhodnutie nie je prípustný opravný prostriedok.

Ďalší priebeh európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu spočíva v tom, že súd alebo tribunál:

- a) zašle odporcovi návrh na uplatnenie pohľadávky spolu s predpísaným tlačivom, na ktoré má odporca napísať svoju odpoveď. Súd alebo tribunál zašle návrh spolu s uvedeným tlačivom na odpoveď odporcovi do 14 dní odo dňa doručenia úplného a správneho návrhu na uplatnenie pohľadávky,
- b) odporca má 30 dňovú lehotu na zaslanie odpovede k návrhu na uplatnenie pohľadávky spolu s dôkazmi, podporujúcimi jeho tvrdenia,
- c) súd opätovne do 14 dní od doručenia odpovede odporcu zašle odpoveď odporcu navrhovateľovi spolu s dôkazmi predloženými odporcom.

Pokiaľ to okolnosti prípadu pripúšťajú má sa súd alebo tribunál snažiť o dosiahnutie zmiery medzi stranami.

Po tom ako je súdu alebo tribunálu doručená odpoveď odporcu súd alebo tribunál do 30 dní:

- a) vydá rozsudok, alebo
- b) určí stranám lehotu, ktorá nesmie byť dlhšia ako 30 dní, aby súdu alebo tribunálu poskytli ďalšie podrobnosti o prípade, alebo

- c) vykoná dôkazy predĺžené stranami; súd alebo tribunál určí spôsob a rozsah dokazovania, tak aby vykonávanie dôkazov bolo čo najjednoduchšie a najmenej zaťažujúce, pričom musí rešpektovať pravidlá prípustnosti dôkazov upravených vnútroštátnym právom, súd môže pripustiť ako dôkaz aj písomné vyhlásenia svedkov, znalcov alebo strán, alebo sa môžu dôkazy vykonať aj prostredníctvom videokonferencie alebo inými komunikačnými prostriedkami, alebo
- d) predvolá strany na pojednávanie, ktorého termín stanoví tak, aby sa konalo do 30 dní odo dňa predvolania na pojednávanie; ústne pojednávanie sa môže uskutočniť aj pomocou videokonferencie alebo inými prostriedkami komunikácie, ktoré má súd k dispozícii.

Súd alebo tribunál následne vydá rozsudok do 30 dní od uskutočnenia pojednávania alebo po doručení ďalších potrebných informácií stranami.

Všetky dokumenty v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa doručujú poštou a doručenie musí byť doložené potvrdením o prijatí zásielky s uvedením dátumu prijatia. Pokiaľ nemožno dokumenty doručovať spôsobom uvedeným v predchádzajúcej vete je možné ich doručiť ktorýmkoľvek spôsobom upraveným v článku 13 alebo 14 v nariadení ES č. 805/2004 o európskom exekučnom titule; to znamená do vlastných rúk alebo elektronickými prostriedkami s potvrdením odporcu o prijatí zásielky alebo doručenie bez potvrdenia o prijatí zásielky, pričom doručenie musí byť potvrdené osobou, ktorá doručovanie vykonala.

Možnosť podania opravného prostriedku voči rozsudku vydanému v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu si určia členské štáty samostatne. Členské štáty určia či je možné podať opravný prostriedok voči rozsudku, ktorý bol vydaný v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu vedenom pred ich súdom alebo tribunálom a rovnako určia aj lehotu na podanie tohto opravného prostriedku.

Rozsudok vydaný v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu je vykonateľný bez ohľadu na skutočnosť, či je možné voči rozsudku podať opravný prostriedok. Rozsudok sa stáva vykonateľným bez toho, aby musel navrhovateľ zložiť zábezpeku.

Rozsudok vydaný v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu je vykonateľným v ktoromkoľvek členskom štáte bez potreby doložky vykonateľnosti a bez možnosti namietať voči jeho uznaniu. Samotné vykonávacie konanie, v ktorom sa

rozsudok vykonáva sa riadi vnútroštátnym právnym poriadkom štátu výkonu a vykonáva sa za rovnakých podmienok ako rozsudok vydaný v štáte výkonu.

Na účely vykonávacieho konania je oprávnená strana požadujúca výkon rozsudku, povinná predložiť orgánu príslušnému v členskom štáte výkonu:

- a) kópiu rozsudku vydaného v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu; kópia musí spĺňať podmienky potrebné na preukázanie pravosti rozsudku (napr. notársky overená kópia),
- b) kópiu osvedčenia o rozsudku vydanom v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu a v prípade potreby preklad tohto osvedčenia o rozsudku do úradného jazyka členského štátu výkonu alebo jazyka, ktorý členský štát výkonu akceptuje v konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu; osvedčenie o rozsudku vydanom v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu je povinný vydať súd alebo tribunál bez ďalších nákladov na žiadosť ktorejkoľvek strany.

Na účely výkonu rozsudku vydaného v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa nevyžaduje, aby mala oprávnená strana zástupcu alebo aby mala poštovú adresu v členskom štáte výkonu.

Na návrh odporcu zamietne príslušný súd alebo tribunál (nemusí ísť o súd alebo tribunál totožný so súdom, resp. tribunálom, ktorý rozsudok vydal; príslušnosť na rozhodovanie o takomto návrhu si určia členské štáty) výkon rozsudku vydaného v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu pokiaľ je tento rozsudok nezlučiteľný s iným rozsudkom vydaným skôr v ktoromkoľvek členskom štáte alebo v tretej krajine; skorší rozsudok pritom nemusí byť vydaný v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou veci.

Ako vyplýva z vyššie uvedeného výkladu, Nariadenie ponechalo na členských štátoch, aby si svojimi právnymi predpismi upravili okrem iného upravili aj:

- a) príslušnosť súdov alebo tribunálov konať vo veciach európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu,
- b) komunikačné prostriedky, ktoré možno používať v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu (článok 4 ods. 1 Nariadenia),
- c) či je možné podľa ich procesných predpisov možné podať voči rozsudku vydanému v európskom konaní opravný prostriedok (článok 17 Nariadenia),
- d) ktorý súd alebo tribunál je príslušný na rozhodovanie o opravnom prostriedku proti rozsudku vydanému v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu,

- e) jazyky, ktoré sú členským štátom akceptované pre európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu (článok 21 ods. 1 písm. b) Nariadenia),
- f) ktoré orgány majú právomoc vo veciach výkonu rozhodnutia, a ktoré orgány majú právomoc rozhodovať o prerušení alebo obmedzení výkonu rozsudku (článok 23 Nariadenia).

Všetky vyššie uvedené informácie boli jednotlivé členské štáty povinné po prijatí Nariadenia oznámiť do stanovenej doby Komisii. Tieto informácie boli následne zverejnené v Úradnom vestníku Európskej únie a sú zverejnené aj iným vhodnými prostriedkami.

Pojmom členský štát sa na účely Nariadenia rozumejú všetky členské štáty s výnimkou Dánska.

Nariadenie (ES) č. 861/2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu nadobudlo účinnosť dňom nasledujúcim po zverejnení v Úradnom vestníku Európskej únie a uplatňuje sa od 1. Januára 2009 s výnimkou článku 25, ktorý sa uplatňuje od 1. januára 2008.

II. Európske civilné exekučné právo

Hneď v úvode tohto krátkeho zamyslenia sa bude nevyhnutná podstatná terminologická poznámka. Národné, vnútroštátne exekučné právo je v súčasnosti integrálnou súčasťou systému tzv. európskeho práva v tom zmysle, že extenzívny výklad pojmu „európske exekučné právo“ v sebe zahŕňa všetky subsystemy exekučného práva jednotlivých členských štátov Európskej únie. V tomto najširšom význame tak prakticky oddeľovanie európskeho a „národného“ či vnútroštátneho stratilo praktický význam a zmysel. Nepochybne však cítime, že medzi týmito pojmami jestvuje rozdiel – minimálne v šírke významu jednotlivých pojmov. Európske exekučné právo je pojem v istom zmysle širší ako národné exekučné právo konkrétneho členského štátu EU, ale naozaj len v jednom obmedzenom význame, ktorý sme práve načrtli.

Situácia je zložitejšia v tom, či je vôbec pojem „európske exekučné právo“ legitimizovaný v právnej vede. Exekučné právo, presnejšie civilné exekučné právo⁹, je

⁹ Exekučné právo je široká oblasť spoločenských vzťahov, a preto je –podľa nášho názoru nie celkom správne- vžitý pojem civilné exekúcie v tých prípadoch, kedy je potrebné vyjadriť prvok „civilnosti“ daného vzťahu v tom zmysle, že v civilnoexekučnom vzťahu vystupujú subjekty viac-menej v rovnoprávnom postavení ako opozitum pojmu daňovej, správnej či inej „verejnej“ exekúcie. Nesprávnosť takejto

integrálnou súčasťou civilného procesného práva, a teda vyvstáva otázka, do akej miery možno hovoriť o samostatnom európskom civilnom procese, a tým aj o samostatnosti európskeho civilného exekučného práva. Domnievame sa však, že pojem európskeho civilného procesu je vo vede civilného procesu podrobený predsa len širšej analýze, a viac či menej je pomerne legitímny a opodstatnený. Naproti tomu však zastávame názor, že o samostatnosti európskeho exekučného práva doteraz hovoriť nemožno. Stručné zdôvodnenie tohto názoru vyplýva prakticky (nie po nejakej hlbšej teoretickej analýze, na ktorú na tomto fóre nemáme priestor) z ustanovení primárneho práva ES/EU a z utilitaristickej potreby vnútroštátnej právnej praxe vysporiadať sa s istým okruhom otázok, ktoré európska doktrína považuje za pomerne vžitú súhrnné pomenovanie týchto otázok ako „súdna spolupráca v civilných veciach“.

Tento pojem zaviedla tzv. Maastrichtská zmluva (Zmluva o založení Európskej únie), a vypracovaný bol do konkrétnych dôsledkov Amsterdamskou zmluvou, kde sa táto pôvodne kompetencia členských štátov stáva kompetenciou Spoločenstva. Podľa článku 65 Zmluvy ES možno ciele súdnej spolupráce medzi členskými štátmi (tzv. druhý pilier EU) rozdeliť do troch oblastí:

1. Zlepšenie a zjednodušenie procesných inštitútov, resp. partikulárnych právnych úprav členských štátov v konkrétnych otázkach civilného procesu. Za najdôležitejšie nástroje efektivity európskeho civilného procesu sa považuje:

- systém doručovania súdnych písomností,
- kooperácia v oblasti súdneho dokazovania,
- uznanie a výkon súdnych (a za istých okolností aj mimosúdnych, napr. rozhodcovských a arbitrážnych) rozhodnutí. Práve uznanie a výkon súdnych rozhodnutí je podľa nášho názoru najpálčivejším problémom právnej praxe, zavádza sa dokonca pojem „voľný pohyb súdnych rozhodnutí“.

2. Kompatibilita procesných pravidiel v oblasti právomoci.

3. Kompatibilita celkových procesných pravidiel v členských štátoch prostredníctvom právnych aktov sekundárneho práva. Ide vlastne o víziu či koncepciu permanentného

diferenciácie spočíva podľa nášho názoru v tom, že samotný civilný proces, civilné procesné právo zahŕňajúce aj exekučné konanie, skôr odvetvím verejného práva. Koniec koncov, samotné členenie práva na verejné a súkromné bolo podrobené značnej kritike, resp. je neustále predmetom odborných diskusií. Porovnaj napr. : Verejné a súkromné právo, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, VO PF UK, 2006.

zlepšovania procesných pravidiel v tom zmysle, aby sa čo najviac odstránili prekážky spočívajúce v rozdielnosti právnych úprav jednotlivých členských štátoch ES/EU.

Takto definovaný, hoci opisným spôsobom a nie celkom v zmysle stredoeurópskej právnej tradície, pojem európskeho civilného procesu, lepšie povedané európskeho procesného práva, sa dá akceptovať. Najmä preto, že aj pojem európskeho civilného procesu je determinovaný existenciou samostatnej súdnej sústavy komunitárneho práva v užšom zmysle, teda nie súdna sústava ako množina či sumár všetkých vnútroštátnych národných súdnych sústav, ale existenciou samostatnej, nezávislej a v istom zmysle nadradenej súdnej sústavy ES/EU, a tou je Súdny dvor ES.

Súdny dvor ES/EU je, nielen zo samotného názvu, nepochybne súdom, teda orgánom justičného charakteru s právomocou jasne vyčlenenou nielen ad hoc, ale konštantne v príslušných právnych aktoch komunitárneho práva. Všeobecne možno konštatovať, že hlavnou právomocou tohto orgánu je podávať záväzný výklad komunitárneho práva, pričom tento výklad sú sudy členských štátov v zásade povinné rešpektovať. Tento výklad spravidla podávajú v rámci konkrétneho konania, najčastejšie konania o prejudiciálnej, predbežnej otázke nastolenej vnútroštátnym súdom v konkrétnom spore, v konkrétnom súdnom (spravidla civilnom) konaní. Otázka teda znie, aký charakter má konanie pred Súdnym dvorom ES. Veda európskeho civilného procesu k tejto otázke doposiaľ nezaujala žiadne stanovisko, ba dokonca sa k tejto otázke vôbec nevyjadřila. Zastávame názor, že konanie pred Súdnym dvorom ES/EU má charakter civilného procesu, a nie akéhosi nedefinovateľného a pojmovo efemérneho konania „sui generis“. Konanie pred Súdnym dvorom ES je konaním súdnym, ktoré v zásade plní tri základné funkcie:

1. Funkcia ústavného súdu, teda strážcu zákonnosti, v tomto prípade dohľad nad dodržiavaním komunitárneho práva, jeho výklad a aplikácia (v spolupráci s vnútroštátnymi súdmi),
2. Funkcia správneho súdu, teda preskúmavanie platnosti komunitárnych právnych aktov,
3. Funkcia klasického civilného súdu, napríklad v prípade zamestnaneckých žalôb či konaní o náhradu škody spôsobených orgánmi Spoločenstva.

V prípadoch, kedy Súdny dvor vykonáva funkciu civilného súdu Spoločenstva, bude možné bez akýchkoľvek výkladových problémov hovoriť o tom, že rozhodovanie o civilnoprávných nárokoch bude prebiehať v civilnom súdnom procese, nakoľko všetky pojmové znaky civilného procesu sú dané: existujú procesné subjekty vstupujúce do procesnoprávných vzťahov vlastnými procesnými úkonmi so zameraním na ochranu

svojho súkromnoprávneho nároku. Konanie pre Súdny dvor ES je teda súhrnom právnych vzťahov zakotvených v Procesnom poriadku a Štatúte Súdneho dvora, pričom pojmovo možno vnímať citeľnú blízkosť klasickým vnútroštátnym procesným poriadkom. Súdny dvor vydáva rozhodnutia, ktoré sa doručujú, sú preskúmateľné, dokonca nútene vykonateľné prostriedkami vnútroštátneho práva. Pochopiteľne, isté odlišnosti toto konanie nepochybne vykazovať bude.

Naproti tomu komunitárne, či európske právo nemá samostatný systém výkonu svojich vlastných rozhodnutí, vlastný exekučný systém. Exekúcia rozhodnutí ESD je ponechaná plne v kompetencii vnútroštátnych, národných civilných exekučných sústav. Rovnako to je v prípadoch výkonu (a predchádzajúceho uznania) cudzieho súdneho rozhodnutia, či inak judikovaného nároku, prípadne iného nároku, ktorého podkladom je exekučný titul v akejkoľvek, aj nejustičnej forme. Vykonáva sa prostriedkami vnútroštátneho exekučného práva, komunitárne právo najčastejšie prostredníctvom sekundárnych právnych aktov vytvára len istý priestor, styčné body, rámcové pravidlá pre určité typy vzťahov, ktoré môžeme definovať ako vzťahy civilnoexekučné (s výhradou uvedenou v poznámke pod čiarou č. 1).

Z uvedeného vyplýva, že samostatný systém európskeho exekučného práva definovaný nie je a reálne v praxi ani neexistuje. Či a v akej forme vznikne, je otázkou perspektívy a vývoja viac alebo menej politického, nie nevyhnutne právneho charakteru. Podľa nášho názoru budú silnieť tlaky na integráciu exekučného systému jednotlivých členských štátov, ale snaha o úplné jeho unifikovanie je bezpochyby iluzórna. Je to definované jednak difúznosťou právnych úprav v oblasti exekučného práva, jednak historickoprávnymi determinantami a v neposlednom rade aj prirodzenou snahou členských štátov o určitú mieru autonómnosti v právnej úprave prostriedkov štátnomocenského donútenia, akými nepochybne prostriedky exekučného práva sú.

Perspektíva európskeho exekučného práva tak zostáva na dlhší čas len v pozícii potenciálneho ovplyvňovania prostriedkami sekundárneho práva vnútroštátnych právnych poriadkov. Momentálne najsilnejším takýmto prostriedkom je v rámci „programu voľného pohybu súdnych rozhodnutí“ práve problematika uznávania výkonu cudzích rozhodnutí na území členského štátu, rámcovo upravená nariadením Rady č. 44/2001 a je tak jedným z krokov, ktoré vedú k jednotnému výkonu cudzích súdnych rozhodnutí.

Proces uznávania a vykonateľnosti cudzích rozhodnutí na území iného členského štátu možno rozlišovať na tri fázy, ktoré spolu úzko súvisia, ale nie sú podmienené jedna na druhej. Zachovávajú si tak do určitej miery svoju autonómiu (vykonateľnosť môže byť

prehlásená aj bez posudzovania podmienok oznania, rozhodnutie nemusí byť vykonané, aj keď bola vykonateľnosť rozhodnutia prehlásená).¹⁰ Ide o nasledujúce fázy:

- a) uznanie rozhodnutia
- b) prehlásenie o vykonateľnosti rozhodnutia (exequatur)
- c) výkon rozhodnutia

Zatiaľ čo prvé dva inštitúty sú upravené nariadením Rady č. 44/2001, výkon rozhodnutia, ako aj opravné prostriedky sa riadia právom štátu výkonu. Aplikované národné predpisy však nesmú odporovať zmyslu nariadenia, čo sa týka príпустnosti výkonu rozhodnutia.

Uznanie cudzích rozhodnutí je upravené v prvom oddiele III. kapitoly nariadenia v čl. 33 a nasl. Podľa tejto úpravy je možné uznať rozhodnutie buď automaticky (čl. 33 ods. 1 nariadenia) alebo v niektorom z troch konaní o uznaní podľa čl. 33 ods. 2 a 3.

Rozhodnutia vydané v niektorom členskom štáte sú v ostatných členských štátoch uznávané v zásade neformálne bez tohto, aby bolo vyžadované zvláštne konanie. Pokiaľ teda rozhodnutie zodpovedá podmienkam stanovených v čl. 32 nariadenia, spadá do vecného rozsahu čl. 1 nariadenia a nie je daný dôvod pre odopretie uznania, bude takéto rozhodnutie bez ďalšieho uznané, a to aj v prípade, že doposiaľ nenadobudlo právoplatnosť. Súd je však povinný odoprieť uznanie cudzieho rozhodnutia, pokiaľ sú odopieracie dôvody namietnuté alebo objektívne dané. Odmietnutie má potom formu buď samostatného výroku alebo vydania "nadväzujúceho" rozhodnutia, ktoré by s uznaním bolo nezlučiteľné¹¹. Návrh na uznanie cudzieho rozhodnutia sa podľa čl. 39 nariadenia podáva súdu alebo príslušnému orgánu uvedenému v zozname v prílohe II. Miestna príslušnosť sa určuje podľa bydliska (sídla) strany, voči ktorej je výkon navrhovaný, alebo podľa miesta výkonu.

V prípade vyššie spomínaného "automatického" uznania rozhodnutí však hrozí nebezpečenstvo uznania protikladných rozhodnutí, keďže každý súd, musí o uznaní cudzieho rozhodnutia rozhodnúť samostatne a nie je viazaný incidenčným uznaním ostatných súdov. Uznanie navyše nie je stanovené vo výroku rozhodnutia súdu, ale iba v jeho odôvodnení. Z tohto dôvodu sa proti nemu nie je možné odvolať a nevzniká prekážka rozhodnutej veci (*rei iudicatae*). Strany preto môžu mať záujem na záväznom určení uznania cudzieho rozhodnutia. To slúži okrem iného zásade procesnej ekonómie,

¹⁰ Rozhodnutie C-39/02 *Maersk Olie A/S v. Firma M. de Haan en W. de Boer* zo dňa 14.10.2004.

¹¹ Rozehnalová, N. – Týč, V. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. Brno: Masarykova Univerzita, s. 315.

pretože súdy, ktoré sa neskôr touto vecou zaoberajú, nemusia o uznaní ako o predbežnej otázke rozhodovať. Z tohto dôvodu je v čl. 33 ods. 2 nariadenia stanovené, že „any interested party who raises the recognition of a judgement as the principal issue in a dispute may, in accordance with the procedures provided for in Sections 2 and 3 of this Chapter, apply for a decision that the judgement be recognised.“ Konanie sa začína podaním návrhu na osobitné konanie na súde štátu, v ktorom má byť rozhodnutie uznané. V prípade, že je uznanie rozhodnutia samostatnou vecou (nejde o predbežnú otázku), postupuje sa podľa čl. 38 a nasl. nariadenia.

Pokiaľ je uznanie alebo neuznanie cudzieho rozhodnutia potrebné k rozhodnutiu v inej veci, je potrebné podmienky uznania skúmať v predbežnom konaní. V takomto prípade je daná právomoc súdu, ktorý rozhoduje vo veci samej. Čo môže byť ktorýkoľvek súd členského štátu (čl. 33 ods. 3 nariadenia).

Za osobitné uznávacie konanie možno považovať aj uznávacie konanie v rámci konania o opravnom prostriedku proti rozhodnutiu o prehlásení vykonateľnosti (čl 33 ods. 2). V konaní o opravnom prostriedku proti prehláseniu vykonateľnosti je však možné vzniesť námietku existencie dôvodov pre neuznanie rozhodnutia výlučne v prípade, že je vedené samostatné konanie o uznaní.

Čo sa týka „uznania“ rozhodnutia, ako aj stanovenia „účinkov“ rozhodnutia, legálna definícia týchto pojmov v nariadení chýba. Európsky súdny dvor sa touto problematikou zaoberal vo svojom rozhodnutí *Hoffmann v. Krieg*¹². Podľa spomínaného rozhodnutia musí byť uznaným cudzím rozhodnutiam v dožiadanom štáte priznané také účinky, ako v štáte, v ktorom bolo rozhodnutie vydané (tzv. teória rozšírenia účinkov). Jedinou hranicou je verejný poriadok uznávajúceho štátu. Je však zároveň potrebné brať do úvahy, že pri výkone rozhodnutia je rozhodujúce právo štátu, v ktorom sa rozhodnutie vykonáva, a to bude aplikované namiesto práva štátu, kde bolo rozhodnutie vydané. To znamená, že cudzie rozhodnutie, ktoré bolo prehlásené za vykonateľné a ktoré zostáva vykonateľné v štáte pôvodu, nemusí byť ďalej vykonané v štáte uznania, pokiaľ podľa práva druhého štátu nie je výkon možný z dôvodov, ktoré nespádajú do aplikačného rozsahu nariadenia.

Podrobnejší rozbor uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí však nie je predmetom tohto príspevku. Ako sme už naznačili, exekúcia „európskych“ rozhodnutí je takmer výlučne vecou vnútroštátneho práva.

¹² Rozhodnutie 145/86 Hoffman v. Krieg zo dňa 04.02.1988.

Európske exekučné právo je na začiatku svojej existencie, avšak trúfame si predpovedať, že bude rásť a silnieť potreba vytvárania jednotných pravidiel civilných exekúcií v rámci EU, prípadne aj v rámci širšieho spoločenstva. Potreba harmonizácie predpisov civilného práva je už veľmi vypuklá v oblasti práva hmotného, predovšetkým záväzkového, a je len otázkou času, kedy táto potreba vyvstane naplno aj v rámci procesného práva a najmä jeho integrálnej súčasťi - exekučného práva. Preto je potrebné tejto problematike na odborných stavovských fórach venovať náležitú pozornosť.

V legislatívnom a právnom prostredí Slovenskej republiky existuje inštitút súdneho exekútora od roku 1995, kedy sa zákonom č. 233/1995 Z. z.¹³ zaviedol do slovenského právneho poriadku ako určitá alternatíva voči existujúcemu súdnemu výkonu rozhodnutia, ktorému sa vyčítalo (a vyčíta) istá ťažkopádnosť, dlhšie časové trvanie vykonávacieho konania, absencia určitej osobnej zaangażovanosti na priebehu a výsledku exekúcie – teda určitá miera anonymity typická pre štátny orgán.

Pojem exekučné právo z etymologického hľadiska zahŕňa výkon rozhodnutia. Exekúcia a výkon rozhodnutia sú preto de facto synonymá. Túto samozrejmosť zdôrazňujeme z toho dôvodu, že slovenské exekučné právo nepredstavuje len vzťahy vzniknuté pri uplatňovaní Exekučného poriadku, teda osobitného zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok). Ním sa datuje vznik dvojkoľajnosti civilných exekúcií, teda paralelná existencia systémov výkonu rozhodnutia podľa Občianskeho súdneho poriadku ako všeobecného predpisu a exekúcie podľa predpisu osobitného. Je potešiteľné, že práve uvedenou dvojkoľajnosťou exekučných systémov sa inšpirovala aj česká právna úprava, ktorá k nej pristúpila prijatím Exekučného poriadku v roku 2001.

Počas koexistencie oboch systémov civilných súdnych exekúcií v Slovenskej republike sa stále viac poukazovalo na výhody, ktoré poskytoval oprávneným a v konečnom dôsledku aj povinným inštitút súdneho exekútora, oproti frapantným nevýhodám klasického súdneho výkonu rozhodnutia. Odborná i širšia celospoločenská diskusia nakoniec vyústili do legislatívneho riešenia, v zmysle ktorého je absolútne prioritovaný inštitút súdneho exekútora. V súčasnosti sa teda v Slovenskej republike uplatňuje takmer výlučne vykonávacie konanie realizované prostredníctvom inštitútu súdneho exekútora.

Tzv. súdny výkon rozhodnutia bol ponechaný len na nútené vymáhanie:

¹³ slovenskej Zbierky zákonov

- súdnych pohľadávok (teda pohľadávok súdnych poplatkov a ostatných súdnych trov realizovaný prostredníctvom tzv. Justičnej pokladnice) – v tomto prípade dochádza k výkonu rozhodnutia ex offo, teda z úradnej moci (princíp oficiality)
- súdnych rozhodnutí o výchove maloletých detí, teda tzv. personálna exekúcia.

Vo všetkých ostatných prípadoch môže oprávnený podať výlučne návrh na vykonanie exekúcie prostredníctvom súdneho exekútora. Súdny exekútor predstavuje v prostredí Slovenskej republiky štátom určenú a splnomocnenú osobu na nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí, prípadne iných zákonom uznaných exekučných titulov, napríklad notárskych zápisníc obsahujúcich súhlas povinnej osoby s jej vykonateľnosťou, výkazov nedoplatkov, rôznych platobných výmerov atď.

Napriek tomu, že od uvedenej reformy uplynuli už tri roky, domnievame sa, že je to príkrátka doba na naozaj hlbokú, kritickú reflexiu existencie jednokolažového systému civilných exekúcií. Trúfame si však predpovedať, že v dohľadnej dobe k zmene systému výraznejším spôsobom nedôjde, pôjde skôr o kozmetické korekcie a hasenie najvypuklejších problémov, ktorých je samozrejme viac než dosť.

Keďže však súdny exekútor predstavuje jedinú reálnu inštitúciu, ktorá realizuje nútený výkon exekučných titulov, ide samozrejme o výrazný zásah do subjektívnych práv účastníkov právnych vzťahov (fyzických a právnických osôb). Nie je účelom tohto krátkeho príspevku rozoberať podrobne systém záruk, ktoré sú nevyhnutné v každom systéme orgánov ochrany práva, teda je povinnosťou každého štátu tento systém garancii zabezpečiť, sústredíme sa len na posledný legislatívny vývoj nielen v Slovenskej republike, ale v mnohých iných štátoch európskeho kontinentálneho právneho systému, v zmysle ktorého dochádza (domnievame sa) k obchádzaniu systému nevyhnutných garancii štátu za výkon justície.

Nakoľko je súdny exekútor štátom určenou a splnomocnenou osobou na uskutočňovanie núteného výkonu peňažných či nepeňažných povinností vyplývajúcich z exekučného titulu, je štát¹⁴ povinný zabezpečiť adekvátny systém garancii práv oprávnených a povinných ako subjektov exekučného konania. Súdny exekútor je totižto **integrálnou súčasťou justičného aparátu** štátu, a z tohto postulátu vlastne ipso facto vyplýva množstvo zo spomínaných záruk – napríklad možnosť domáhať sa náhrady škody z titulu porušenia povinnosti pri výkone **verejnej moci**. O to práve ide – inštitút súdneho exekútora je nutné vnímať cez prizmu systému orgánov ochrany práva, a to bez

¹⁴ v tomto konkrétnom prípade Slovenská republika, ale v princípe je tento príspevok mienený ako všeobecný príspevok do celoeurópskej diskusie na margo tejto problematiky

ohľadu na jeho konkrétne legislatívne vyjadrenie či drobné nuansy v právnych úpravách jednotlivých štátov. V poslednom období však pozorujeme, že štát (opätovne, nielen v intenciách legislatívneho vývoja v Slovenskej republike, ale všeobecne) opúšťa systém garancii orgánov ochrany práva, a umožňuje výkon tzv. súkromnej justície.

Pod pojmom súkromná justícia rozumieme stále sa rozrastajúci systém právnych inštitútov, prostredníctvom ktorých sa realizujú závažné zásahy do subjektívnych práv jednotlivcov (fyzických a právnických osôb), avšak bez toho, aby sa tak dialo **prostredníctvom orgánu ochrany práva**, teda prostredníctvom výkonu verejnej moci, akú nepochybne reprezentuje i súdny exekútor. Podrobnejšie sa budeme zaoberať najmä tzv. dražobnými spoločnosťami, najskôr však musíme ozrejmiť, v čom tkvie nebezpečenstvo tohto legislatívneho trendu.

V prvom rade treba zdôrazniť, že prerastanie tzv. súkromnej justície do právneho prostredia štátu predstavuje odklon od materiálneho poňatia právneho štátu, ktorého podstatnou súčasťou je prediktabilita, istý stupeň predvídateľnosti správania sa orgánov dotovaných právomocami zasahovať do subjektívnych práv subjektov práva, a v neposlednom rade aj sankcie za nedodržanie tejto predvídateľnosti stanovenej spravidla v právnych predpisoch. Inak povedané, štát zodpovedá za to, ak ním určený orgán pri realizácii svojej právomoci pochybí. Konkrétne súdny exekútor predstavuje typický orgán ochrany práva s celým systémom garancii, ktoré jednak predchádzajú potenciálnemu zneužitiu právomoci tohto verejného činiteľa („predĺženej ruky súdy“ pri uskutočňovaní exekúcie), a jednak predstavujú komplex inštitútov slúžiacich na nápravu stavu, ktorý by bol v rozpore so zásadami právneho štátu.

Okrem spomínaných garancii tak súdny exekútor v Slovenskej republike:

- zodpovedá za škodu spôsobenú pri výkone exekučnej činnosti,
- ručí za škody spôsobené svojimi zamestnancami, ktorý participujú na uskutočňovaní exekučnej činnosti,
- je povinne poistený zo zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone povolania,
- je inštitucionálne začlenený (obligatórne) do stavovskej organizácie¹⁵ dotovanej právomocami disciplinárneho charakteru vo vzťahu k jednotlivým súdnym exekútorom,
- vykonáva exekučnú činnosť pod dohľadom Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky,

¹⁵ Slovenskej komory exekútorov

- môže vykonávať exekúcie výlučne spôsobom upraveným v zákone, a to len v nevyhnutnom rozsahu na vymozenie pohľadávky s príslušenstvom a trovami exekúcie,
- môže uskutočňovať exekúciu len spôsobom vhodným pre daný prípad,
- uskutočňuje exekúciu v súčinnosti s tzv. exekučným súdom, ktorý vydáva na uskutočnenie exekúcie poverenie,
- podlieha systému opravných prostriedkov či iných inštitútov upravených v Exekučnom poriadku či Občianskom súdnom poriadku, ako sú odvolanie, námietky, odklad a zastavenie exekúcie, o ktorých rozhoduje nezávislý súd.

Celý uvedený systém garancii robí zo súdneho exekútora štandardný, priehľadný a čitateľný orgán ochrany práva. To s avšak už ťažko dá povedať o inštitúciách spomínanej súkromnej justície...Slovenská republika, ako ostatne väčšina krajín tzv. bývalého východného bloku, počas úsilia o začlenenie sa do euroatlantických štruktúr, musela prispôbiť svoj právny poriadok novým, predovšetkým ekonomickým, parametrom. Slabinou bola najmä problematika tzv. návratnosti či garantovanosti poskytnutých investícií – teda stručne povedané problematika zabezpečovacích inštitútov pri poskytnutí úveru. Jednou z podmienok Európskej banky pre obnovu a rozvoj z hľadiska dotovanosti Slovenskej republiky úverovým kapitálom, bola zmena systému zabezpečenia pohľadávok. Muselo sa prikočiť k prijatiu efektívnejších prostriedkov zabezpečenia, resp. zefektívniť už fungujúce zabezpečovacie systémy.

Za všetky môžeme spomenúť problém výkonu záložného práva. Iste aj v českej či inej právnej praxi zarezonovala reforma záložného práva uskutočnená tak v Českej republike, ako aj na Slovensku. Jedným zo spôsobov realizácie záložného práva je v Slovenskej republike podľa hmotnoprávnej úpravy aj predaj zálohu na exekučnej dražbe. Slovenský zákonodarca však pozabudol dať tejto úprave procesnoprávne krytie – predaj zálohu na exekučnej dražbe nie je uvedený v taxatívnom výpočte spôsobov exekúcie, je teda prakticky nerealizovateľný. Podľa našich informácií zatiaľ žiaden exekútor na Slovensku si netrúfol prekročiť túto hranicu a opierať sa o vyššie právne princípy, nikto sa nepokúsil podať výklad toho, čo vlastne zákonodarca týmto zamýšľal, či skôr „zamýšľal“... Napriek tomu, že exekučná dražba by bola štandardným prostriedkom výkonu záložného práva v prípadoch, kedy by pohľadávka veriteľa nebola riadne a včas splnená, ako aj napriek skutočnosti, že súdny exekútor ako štandardný inštitút systému orgánov ochrany práva je skutočne najlepšou a právne najčistejšou alternatívou, realita je iná. Legislatívnu medzeru využili tzv. dražobné spoločnosti – teda obyčajné obchodné spoločnosti, ktoré majú v predmete podnikania v živnostenskom registri zapísané „realizácia dobrovoľných dražieb“.

Úplne rovnaká situácia vzniká v prípadoch realizácie tzv. zabezpečovacieho prevodu práva ako osobitného prostriedku zabezpečenia pohľadávok. Dlužník je v omeškaní, ak riadne a včas nesplní svoj záväzok, ktorý je zabezpečený prevodom vlastníckeho práva k veci. V tomto momente dochádza k realizácii uhradzovacej funkcie, k reálnemu uspokojeniu veriteľa.

V zmysle novozavedeného ust. § 553c slovenského Občianskeho zákonníka ak zabezpečený záväzok nie je riadne a včas splnený, veriteľ je oprávnený začať výkon zabezpečovacieho prevodu práva a prevedené právo speňažiť spôsobom uvedeným v zmluve alebo dražbou podľa osobitného zákona. Preferovanou je teda zmluvná dohoda, dobrovoľná dražba upravená v osobitnom právnom predpise, zák. č. 527/2002 Z. z., je len subsidiárnym riešením. Dohoda o spôsobe realizácie zabezpečovacieho prevodu môže mať predovšetkým nasledovné formy (hoci nie sú výslovne v zákone spomenuté, vyplýva to z povahy veci):

- tzv. predaj z „voľnej ruky“, teda veriteľ scudzí prevedené právo (vec) za zmluvne dohodnutých podmienok, ide o realizáciu predaja inému, a to ktorémukoľvek záujemcovi (s výnimkou dlžníka), pričom situácia závisí od zmluvného dojednania. Do úvahy preto prichádza stanovenie minimálnej kúpnej ceny (napr. znalecký posudok), v prípade nezájmu stanovenie ďalšej minimálnej kúpnej ceny, povedzme 2/3 ceny určenej znaleckým odhadom a pod.,
- predaj prostredníctvom tretej osoby, povedzme realitnej kancelárie,
- veľmi problematické exekučné speňaženie, teda prostredníctvom súdneho exekútora. Tento spôsob výkonu, realizácie uhradzovacej funkcie zabezpečenia zákonodarca prezumuje i pri záložnom práve, avšak v praxi toto riešenie opätovne naráža na závažné procesnoprávne problémy¹⁶,
- klasické zabezpečenie si exekučného titulu prostredníctvom súdu a následná exekúcia (oproti predošlému spôsobu je potrebné predchádzajúce súdne konanie o uloženie povinnosti zaplatiť dlh),
- dohoda o uspokojení veriteľa v tom zmysle, že sa stane „nepodmienеныm“ vlastníkom veci či nositeľom práva, ktoré sa naňho previedlo. Tu je potrebné upozorniť, že takáto dohoda môže byť uzavretá len po splatnosti veriteľovej pohľadávky, je neprípustná tzv. klauzula lex commissoria, obdobne ako pri záložnom práve (teda dohody, ktorých obsahom alebo účelom je uspokojenie veriteľa tým, že si natrvalo ponechá prevedené právo uzavreté pred splatnosťou zabezpečenej pohľadávky, sú neplatné.

¹⁶ Nedošlo k novelizácii Exekučného poriadku, takže tento spôsob exekúcie prakticky v procesnej rovine neexistuje, a podľa našich informácií sa ani neuplatňuje. To isté hrozí aj pri zabezpečovacom prevode práva.

Všetky uvedené spôsoby sú bezproblémové, ak sa vec nachádza v držbe veriteľa, ak to tak nie je, a dlžník vec dobrovoľne nevydá, musí sa mu odňať cestou žaloby o vydanie veci (s eventuálnym uplatnením predbežného opatrenia znejúceho na zákaz disponovania s vecou).

Začatie výkonu zabezpečovacieho prevodu práva je veriteľ povinný písomne oznámiť osobe, ktorá zabezpečenie poskytla, a dlžníkovi aspoň 30 dní vopred. Chýba však ustanovenie, akým spôsobom sa má táto skutočnosť oznámiť, predpokladá sa však, že musí ísť o preukázateľný spôsob doručenia oznámenia pre prípad eventuálnej žaloby, tak aby sa veriteľ neocitol v dôkaznej núdzi.

Ak je dohodnutý iný spôsob výkonu zabezpečovacieho prevodu práva ako speňažením na dražbe podľa osobitného predpisu, veriteľ je pri výkone svojho práva povinný postupovať s náležitou starostlivosťou tak, aby právo previedol za cenu, za akú sa rovnaké alebo porovnateľné právo za porovnateľných podmienok zvyčajne prevádza, inak zodpovedá osobe, ktorá zabezpečenie poskytla, za škodu, ktorú tým spôsobí. Ak výťažok dosiahnutý vykonaním zabezpečovacieho práva prevyšuje zabezpečenú pohľadávku a jej príslušenstvo, veriteľ je bez zbytočného odkladu povinný vydať osobe, ktorá zabezpečenie poskytla, tú časť výťažku, ktorá po odpočítaní nevyhnutne a účelne vynaložených nákladov v súvislosti s výkonom zabezpečovacieho prevodu práva prevyšuje zabezpečenú pohľadávku a jej príslušenstvo.

Ako vidno, právna úprava neprimerane uprednostňuje predaj zálohu či predmetu zabezpečenia na tzv. dobrovoľnej dražbe. Je logické, že súkromné obchodné spoločnosti nie sú súčasťou orgánov ochrany práva, nedisponujú oprávneniami ako súdny exekútor, ale čo je podstatnejšie, **nedisponujú ani systémom garancií** typickým pre orgán ochrany práva. Preto sa v Slovenskej republika začína udomáčať pojem „súkromná justícia“. Treba konštatovať, že ide o trend škodlivý, z hľadiska materiálneho poňatia právneho štátu nežiaduci a pre subjekty práva neuspokojivý systém vymáhania vzniknutých pohľadávok.

Systémy súkromnej justície nedisponujú ani odbornou erudíciou porovnateľnou so štandardnými prostriedkami justičného systému. Nevyžadujú sa odborné skúšky ani prax ako pri súdnych exekútoroch, prípadne iných inštitútoch. Pre úplnosť je potrebné povedať, že vydanie živnostenského oprávnenia pre súkromné dražobné spoločnosti je viazané na určité predpoklady, avšak komplexne tieto predpoklady nepredstavujú žiadnu zásadnú preverku odborných kvalít a zručností porovnateľnú napríklad s odbornými skúškami súdneho exekútora.

Z filozofickoprávneho hľadiska zase za súkromnými spoločnosťami **nestojí donucovania moc štátu**. To je azda najvýraznejšie pochybenie zákonodarcu, ktorý sa vzdáva realizácie svojej právomoci a zveruje ju do rúk subjektov, ktorých činnosť nie je legitimizovaná spoločenskou zmluvou, a nestojí za nimi systém záruk štátneho justičného systému. Ak pochybí štátny orgán, stojí na strane subjektu, ktorému v dôsledku takéhoto pochybenia vznikne ujma, spomínaný systém záruk. Avšak v prípade súkromných kvázi justičných spoločností sú to len štandardné prostriedky súkromného práva, teda prakticky len žaloba o náhradu škody na civilný súd so všetkými z toho vyplývajúcimi negatívnymi dôsledkami (narážame na poplatkovú povinnosť, neistý výsledok, veľmi významný časový faktor, častú nestabilitu súkromných spoločností, ktoré sa výsledku súdneho konania a povinnosti saturovať svoje pochybenie ani nemusia dočkať a pod.). To je alarmujúci a nepripustný stav.

Záverom možno len apelovať na príslušné legislatívne orgány celého európskeho justičného priestoru, aby zamedzili vznik akýchsi alternatívnych systémov kvázi justičného charakteru a realizáciu v podobe núteného vymáhania záväzkov ponechali v kompetencii na to vybaveným a špecializovaným orgánom. Opačný trend je potenciálne veľmi nebezpečný a z dlhodobého hľadiska kontraproduktívny.

III. Vplyv judikatúry Súdneho dvora EU na slovenské exekučné právo

Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie ovplyvňuje rozhodovaciu činnosť súdov Slovenskej republiky v mnohých smeroch, pričom záväznosť rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie pre naše súdy môže v praxi spôsobovať často krát značné aplikačné problémy. Záväznosť rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie pre súdy členských štátov, bez toho, aby boli zohľadňované špecifiká jednotlivých právnych poriadkov členských štátov, prináša so sebou mnoho krát veľa otázok, ktoré však už nie sú konkrétnym rozhodnutím Súdneho dvora riešené.

Jedným z rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie, ktoré je na jednej strane záväzné pre rozhodovanie slovenských súdov, a ovplyvňuje rozhodovaciu činnosť slovenských súdov, na druhej strane však nezohľadňuje zásady predpisov procesného práva Slovenskej republiky, je rozhodnutie vo veci Asturcom Telecomunicaciones SL proti Cristina Rodríguez Nogueira.

V uvedenej veci Súdny dvor Európskej únie skúmal ako predbežnú otázku v rámci konania o nútenom výkone rozhodcovského nálezu, či „znamená ochrana spotrebiteľa podľa smernice Rady 93/13/EHS to dňa 5. apríla 1993 o neprimeraných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (ďalej aj „smernica 93/13/EHS“), že súd, ktorý rozhoduje o

návrhu na nútený výkon právoplatného rozhodcovského nálezu, vydaného bez účasti spotrebiteľa, preskúma neplatnosť rozhodcovskej zmluvy i bez návrhu a v dôsledku toho zruší nález z dôvodu, že uvedená zmluva obsahuje neprimeranú rozhodcovskú doložku v neprospech spotrebiteľa?“

Predbežnú otázku položil Súdnemu dvoru Európskej únie Juzgado de Primera Instancia n 4 de Bibao, ktorý bol príslušný na rozhodovanie o návrhu na nútený výkon právoplatného rozhodcovského nálezu, ktorý podala spoločnosť Asturcom Telecomunicaciones SL voči Cristine Rodríguez Ngueira. Podstata predbežnej otázky, ktorú bol Súdny dvor Európskej únie v danej veci skúmať bola v tom, či je súd, ktorý rozhoduje o návrhu na nútený výkon právoplatného rozhodcovského nálezu, vydaného bez účasti spotrebiteľa, musí aj bez návrhu skúmať neprimeranosť rozhodcovskej doložky obsiahnutej v zmluve uzavretej medzi predávajúcim alebo poskytovateľom služieb na jednej strane a spotrebiteľom na druhej strane, a v prípade neprimeranosti rozhodcovskej doložky, rozhodcovský nález zrušiť.

Podstata sporu medzi Asturcom Telecomunicaciones SL a Cristinou Rodríguez Ngueira spočívala v tom, že dňa 24. mája 2004 bola medzi spoločnosťou Asturcom Telecomunicaciones SL a Cristinou Rodríguez Ngueira uzavretá zmluva o mobilných telekomunikačných službách, ktorá obsahovala rozhodcovskú doložku, podľa ktorej každý spor, ktorý vznikne medzi zmluvnými stranami bude riešený rozhodcovským súdom Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (AEADE). Následne Cristina Rodríguez Ngueira neuhradila niekoľko faktúr a predčasne zmluvu so spoločnosťou Asturcom Telecomunicaciones SL vypovedala. Spoločnosť Asturcom Telecomunicaciones SL z uvedeného dôvodu podala proti nej návrh na začatie rozhodcovského konania na AEADE. Rozhodcovský súd AEADE vydal v uvedenom rozhodcovskom konaní dňa 14. apríla 2005 rozhodcovský nález a zaviazal Cristinu Rodríguez Ngueira na zaplatenie sumy 669,60 EUR. Nakoľko Cristina Rodríguez Ngueira nepodala proti tomuto rozhodcovskému nálezu žalobu na neplatnosť, stal sa nález právoplatný. Následne podala spoločnosť Asturcom Telecomunicaciones SL na Juzgado de Primera Instancia n 4 de Biba návrh na nútený výkon rozhodcovského nálezu.

Juzgado de Primera Instancia n 4 de Bibao prerušil rozhodovanie o nútenom výkone rozhodcovského nálezu a podal vyššie spomínanú predbežnú otázku na Súdny dvor Európskej únie z dôvodu, že dospel k záveru, že rozhodcovská doložka obsiahnutá v zmluve o mobilných telekomunikačných službách je neprimeraná, a preto žiadal Súdny dvor Európskej únie o posúdenie jeho oprávnenia rozhodnúť o neprimeranosti rozhodcovskej doložky aj bez návrhu v konaní o nútenom výkone právoplatného rozhodcovského nálezu.

Súdny dvor Európske únie v danej veci posudzoval jednak právnu úpravu neprimeraných podmienok v španielskom právnom systéme a jednak úpravu procesných pravidiel stanovených španielskym súdnym poriadkom na ochranu spotrebiteľa proti neprimeraným podmienkam v spotrebiteľských zmluvách.

Podľa španielskeho zákona č. 7/1998 o všeobecných zmluvných podmienkach sú „všetky ustanovenia, ktoré neboli dohodnuté osobitne, považované za neprimerané podmienky, pokiaľ v rozpore s požiadavkou dobrej viery spôsobujú významnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán, ktoré vyplývajú z danej zmluvy, v neprospech spotrebiteľa. Ďalej tento zákon ustanovuje, že všeobecné podmienky, ktoré na ujmu strany pristupujúcej k adhéznej zmluve, porušujú ustanovenia zákona alebo akékoľvek iné kogentné pravidlo a alebo zákaz stanovujúce pravidlo sú absolútne neplatné. Iba ak by tieto normy samé sankcionovali ich porušenie inak ako absolútnou neplatnosťou.

Procesné pravidla stanovené španielskym súdom na ochranu spotrebiteľa pred neprimeranými podmienkami v spotrebiteľských zmluvách spočívajú v to, že spotrebiteľ má v zmysle španielskeho zákona č. 60/2003 o rozhodcovskom konaní, právo podať žalobu na neplatnosť rozhodcovského nálezu, okrem iného aj v prípade rozporu nálezu s verejným poriadkom, a to v lehote do 2 mesiacov od oznámenia tohto nálezu.

Súdny dvor Európskej únie skúmal primeranosť dvojmesačnej lehoty na podanie žaloby na neplatnosť rozhodcovského nálezu a uznal túto lehotu ako aj skutočnosť, že lehota začína plynúť od momentu oznámenia nálezu, za primeranú.

Súdny dvor posudzoval aj skutočnosť, že Cristina Rodríguez Nogueira bola v jednotlivých konaniach prebiehajúcich v spore medzi ňou a spoločnosťou Asturcom nečinná, a hlavne nepodala žalobu na určenie neplatnosti rozhodcovského nálezu, ktorou by napadla neplatnosť rozhodcovskej doložky ako neprimeranej podmienky.

Súdny dvor si na základe vyššie uvedených skutkových a právnych okolností daného sporu stanovil, že je potrebné určiť, **či požiadavka nahradenia formálnej rovnováhy**, ktorú nastoľuje spotrebiteľská zmluva medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, **skutočnou rovnováhou**, ktorá môže obnoviť skutočnú rovnováhu medzi zmluvnými stranami, **ukladá sudcovi** príslušnému rozhodovať vo vykonávacom konaní, **aby zaistil absolútnu ochranu spotrebiteľa, a to aj bez toho, že by spotrebiteľ sám podával akúkoľvek žalobu**, v ktorej by uplatňoval svoje práva, a to aj napriek procesným predpisom členského štátu zavádzajúcim prekážku rozhodnutej veci.

Súdny dvor zdôraznil význam zásady prekážky rozhodnutej veci, ktorá zabezpečuje právnu istotu a stabilitu práva a právnych vzťahov, a preto je dôležité, aby súdne rozhodnutie, po splnení určitých procesných podmienok, nebolo možné už meniť.

Na základe predbežnej otázky Juzgado de Primera Instancia n 4 de Bilbao, poskytol Súdny dvor Európskej únie výklad smernice 93/13/EHS o neprimeraných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, najmä pokiaľ ide o článok 6 smernice, podľa ktorého sú členské štáty povinné stanoviť, že neprimerané podmienky použité v zmluve uzavretej medzi predávajúcim alebo poskytovateľom služieb a spotrebiteľom nie sú podľa vnútroštátneho práva pre spotrebiteľa záväzné a zmluva zostáva pre zmluvné strany záväznou za rovnakých podmienok, pokiaľ môže zmluva naďalej existovať bez predmetných neprimeraných podmienok.

Podľa článku 7 ods. 1 smernice musia členské štáty zaistiť, aby v štáte existovali účinné prostriedky zabráňujúce ďalšiemu používaniu neprimeraných podmienok v zmluvách.

V prílohe smernice sú príkladmo vymenované ustanovenia (klausuly) zmlúv, ktoré možno považovať za neprimerané podmienky. Za takúto neprimeranú podmienku je v zmysle uvedeného považované aj ustanovenie zmluvy, ktorých následkom je „zbavenie spotrebiteľa práva podať žalobu alebo použiť iný opravný prostriedok, najmä požadovať od spotrebiteľa, aby predkladal spory výlučne rozhodcovskému súdu, na ktorý sa nevzťahujú ustanovenia právnych predpisov alebo bránenie uplatnenia tohto práva.....“

Účelom smernice 93/13/EHS je poskytnúť spotrebiteľovi ochranu, pričom smernica vychádza z myšlienky, že **spotrebiteľ má nerovnomerné postavenie voči predávajúcemu alebo poskytovateľovi služieb**, pokiaľ ide o vyjednávaciu pozíciu, úroveň informovanosti a pristúpi k podmienkam zmluvy stanovených predávajúcim alebo poskytovateľom služby, pričom nemá možnosť tieto podmienky zmluvy ovplyvniť.

Vzhľadom na takéto nerovnomerné postavenie je spotrebiteľ v zmysle smernice 93/13/EHS chránený tak, že neprimerané podmienky v spotrebiteľských zmluvách nie sú pre neho záväzné.

Súdny dvor Európskej únie vyslovil názor, že **aby mohla byť spotrebiteľovi zabezpečená smernicou 93/13/EHS zamýšľaná ochrana**, môže byť **nerovnomerné postavenie spotrebiteľa**, v prípade existencie neprimeraných podmienok, **napravené len pozitívnym zásahom tretej strany** (vonkajším zásahom)vo vzťahu k zmluvným

stranám. Súdny dvor Európskej únie preto dospel k záveru, že **vnútroštátny súd musí posudzovať neprimeranosť zmluvných podmienok aj bez návrhu**.

Súdny dvor Európskej únie ďalej vyslovil názor, že **vzhľadom na verejný záujem**, ktorý má smernica 93/13/EHS zabezpečovať, je potrebné smernicu považovať za **normu rovnocennú vnútroštátnym pravidlám**, ktoré majú vo vnútroštátnom právnom poriadku **povahu kogentných noriem, ktoré súd musí posúdiť** alebo uplatniť **aj bez návrhu**. Z tohto záveru vyplýva, že v rovnakom rozsahu, v akom musí vnútroštátny súd, ktorému bol podaný návrh na nútený výkon právoplatného rozhodcovského nálezu, **posúdiť aj bez návrhu rozpor rozhodcovskej doložky s vnútroštátnymi kogentnými normami, musí súd zároveň aj bez návrhu posúdiť neprimeranosť rozhodcovskej doložky s ohľadom na článok 6 smernice 93/13/EHS**, pokiaľ má na to k dispozícii potrebné informácie o právnom a skutkovom stave daného prípadu.

Na tomto mieste je potrebné uviesť, že Súdny dvor Európskej únie dospel k nižšie citovanému rozsudku v predmetnej veci aj po tom ako skonštatoval, že podľa španielskej vlády má sudca príslušný na výkon právoplatného rozhodcovského nálezu právomoc posúdiť neplatnosť rozhodcovskej doložky obsiahnutej v spotrebiteľskej zmluve so spotrebiteľom, z dôvodu, že táto doložka je v rozpore s vnútroštátnymi kogentnými predpismi.

V danej veci dospel Súdny dvor Európskej únie k rozsudku, podľa ktorého Smernica Rady 93/13/EHS z 5. Apríla 1993 o neprimeraných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách musí byť vykladaná tak, že vnútroštátny súd, ktorý rozhoduje o návrhu na nútený výkon právoplatného rozhodcovského nálezu, vydaného bez účasti spotrebiteľa, musí pokiaľ má dostatočné informácie o právnom a skutkovom stave prípadu, posúdiť, aj bez návrhu neprimeranosť rozhodcovskej doložky obsiahnutej v spotrebiteľskej zmluve, ak je podľa vnútroštátnych procesných pravidiel možné posúdiť neprimeranosť rozhodcovskej dohody v rámci obdobných konaní na základe vnútroštátneho práva. Pokiaľ súd dospeje k záveru, že ide o neprimeranú doložku, má tento súd právo vyvodiť všetky dôsledky, ktoré z neprimeranosti doložky vyplývajú, tak aby bolo zabezpečené, že spotrebiteľ nebude takouto neprimeranou doložkou viazaný.

Uvedené závery však nemôžu byť bezozvyšku a slepo aplikované v každom členskom štáte EU. Slovenské exekučné právo je takýmto vplyvmi deformované, čím sa v konečnom dôsledku naruša stabilita právnych vzťahov, čo je v zjavnom rozpore s atribútmi právneho štátu. Materiálna stránka právoplatnosti súdnych rozhodnutí determinuje rozsah prieskumnej právomoci exekučného súdu – narušením krehkej rovnováhy kompetencii súdu „nachádzacieho“ a „exekučného“ môže dôjsť k

ireverzibilným deformáciám procesnoprávneho prostredia v Slovenskej republike. Prihovárame sa preto za výrazne selektívny prístup k judikatúre Súdneho dvora EU.

IV. Vymáhateľnosť práva v kontexte kontrolných mechanizmov univerzálnych a regionálnych systémov ľudských práv

Ľudské práva a ich ochrana sa začala presadzovať po druhej svetovej vojne nielen v národných ústavných dokumentoch jednotlivých štátov, ale aj na medzinárodnej scéne a to v regionálnom alebo dokonca celosvetovom meradle. Podľa toho rozlišujeme aj dva základné systémy ochrany ľudských práv.

Prvým je univerzálny systém ochrany ľudských práv, ktorý vybudovala Organizácia spojených národov prijatím dokumentov politického aj právneho charakteru, najmä Všeobecnej deklarácie ľudských práv (1948), Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966) a ich Opčných protokolov a napokon rôznych špecificky zameraných dohovorov, akým je aj Dohovor proti mučeniu a inému krutému neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (1984), Dohovor na zabránenie rasovej diskriminácii (1966), Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (1979) alebo Dohovor o právach dieťaťa (1989).

Vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv absentuje akýkoľvek kontrolný mechanizmus a jeho význam spočíva skôr v inšpirácii jednotlivých štátov ako zakotviť základné ľudské práva a slobody do národných ústavných dokumentov.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach už obsahuje aj kontrolný mechanizmus vytvorením Výboru pre ľudské práva, čomu prechádzala búrlivá diskusia členských štátov. Tento medzinárodný pakt a jeho Opčný protokol obsahujú tri „procedúry medzinárodného systému ochrany ľudských práv: obligatórna spravodajská procedúra, fakultatívna procedúra o medzištátnych sťažnostiach a fakultatívna procedúra o individuálnych sťažnostiach“¹⁷.

Naproti tomu napríklad činnosť Výboru proti mučeniu, ktorý bol zriadený na realizáciu Dohovoru proti mučeniu a inému krutému neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, „zostáva v rovine všeobecnej spravodajskej procedúry. Aj

¹⁷ Strážnická, V. – Šebesta, Š. Človek a jeho práva. Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv. Bratislava: JUGA, 1994, s. 35

keď nezávislí experti tvoriaci tento Výbor môžu posudzovať aj konkrétne sťažnosti jednotlivcov, ich ďalšia aktivita závisí od vôle príslušného štátu¹⁸.

Druhý systém ochrany ľudských práv predstavujú rôzne regionálne systémy, ktoré „v zásade vychádzajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv z pohľadu princípu univerzality ľudských práv, avšak pri konkrétnom budovaní sa viac zohľadnili spoločné teritoriálne, kultúrne a historické tradície štátov tvoriacich jednotlivé regionálne systémy“¹⁹. K najznámejším regionálnym systémom ochrany ľudských práv patrí americký, európsky, arabský a africký systém ochrany ľudských práv. Európsky regionálny systém ochrany ľudských práv patrí k najefektívnejším systémom ochrany ľudských práv na svete. Priama vykonateľnosť rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva posilňuje efektívnosť európskeho systému ochrany ľudských práv v porovnaní s ostatnými regionálnymi systémami ba dokonca aj s univerzálnym systémom garantovaným OSN.

Kontrolný mechanizmus univerzálneho systému ochrany ľudských práv

Univerzálny systém ochrany ľudských práv tvoria dokumenty politického aj právneho charakteru, prijaté Organizáciou spojených národov. Patrí sem najmä Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach a Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966) a ich Opčné protokoly a napokon rôzne špecificky zamerané dohovory, akým je Dohovor proti mučeniu a inému krutému neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (1984), Dohovor na zabránenie rasovej diskriminácii (1966), Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (1979) alebo Dohovor o právach dieťaťa (1989). Každý z týchto dokumentov (okrem Všeobecnej deklarácie ľudských práv) predpokladá zriadenie výboru, ktorého úlohou je dohliadať na plnenie záväzkov členskými štátmi prostredníctvom spravodajskej procedúry alebo prostredníctvom sťažností. Univerzálny systém ochrany ľudských práv v zásade rozlišuje tri druhy procedúr a to obligatórnu spravodajskú procedúru, fakultatívnu procedúru o medzištátnych sťažnostiach a fakultatívnu procedúru o individuálnych sťažnostiach. Kým spravodajská procedúra je vlastná každému výboru, systém podávania sťažností je možný len v štyroch z nich a to Výboru pre ľudské práva, Výboru proti mučeniu, Výboru pre odstránenie diskriminácie žien a Výboru pre odstránenie rasovej diskriminácie.

¹⁸ Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). Žilina: Eurokódex, 2003, s. 34

¹⁹ Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). Žilina: Eurokódex, 2003, s. 35

Kontrolný mechanizmus Výboru pre ľudské práva

Na zabezpečenie dodržiavania záväzkov členských štátov v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach bol zriadený Výbor pre ľudské práva článkom 28 tohto Paktu. Výbor má 18 členov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi zmluvných strán paktu. Členovia Výboru musia byť osobami vysokého morálneho charakteru, musia mať vedomosti a schopnosti v oblasti ľudských práv, pričom sa uprednostňujú osoby, ktoré majú právnické skúsenosti.

Medzinárodný pakt a Opčný protokol upravujú tri druhy konania pred Výborom pre ľudské práva. Prvým druhom konania je tzv. obligatórny druh konania – spravodajské konanie, kedy každý štát, ktorý je zmluvnou stranou Paktu, sa zaviazal podávať správy o opatreniach prijatých na uvedenie práv obsiahnutých v tomto Pakte do života a o pokroku, ktorý v tejto oblasti štát dosiahol. Tieto správy sa predkladajú na žiadosť Výboru pre ľudské práva. Úlohou Výboru pre ľudské práva je prešudovať správy, ktoré mu boli predložené a v spätnej väzbe štátom predkladá svoje správy s pripomienkami, ktoré považuje za vhodné. Podľa slov Strážnickej a Šebestu „kvalita spravodajskej procedúry závisí v konečnom dôsledku od osôb – členov Výboru, ktorí skúmajú a hodnotia správy a ďalšie informácie. Neustrannosť, nezávislosť každého z nich od vlád štátov, ktorých príslušníkmi sú, ich zodpovednosť plniť funkcie, pre ktoré boli menovaní, ako aj ich profesionalita daná vysokou kvalifikovanosťou by mali zabezpečovať objektivitu, funkčnosť a autoritu Výboru pre ľudské práva“²⁰.

Okrem obligatórnej spravodajskej procedúry Medzinárodný pakt pozná ešte dva fakultatívne druhy konania. Jedná sa o procedúru medzištátnej sťažnosti (článok 41 a nasl. Medzinárodného paktu) a procedúru individuálnej sťažnosti (Opčný protokol k Medzinárodnému Paktu). Fakultatívnosť oboch konaní spočíva v tom, že Výbor pre ľudské práva môže konať až vtedy, ak zmluvný štát uznal príslušnosť Výboru na prijatie a prejednanie sťažnosti. Ak spor nevyrieši Výbor k spokojnosti štátov, postúpi sa vec Zmierovacej komisii, ktorá sa pre tieto účely zriaďuje ad hoc. Ak ani Zmierovacia komisia nevyrieši spornú vec, nie je stanovený ďalší postup okrem toho, že Výbor pre ľudské práva uvedie túto skutočnosť vo svojej výročnej správe pre Valné zhromaždenie OSN.

Na použitie procedúry individuálnej sťažnosti je potrebné, aby zmluvný štát ratifikoval nielen samotný Medzinárodný Pakt, ale aj jeho Opčný protokol. Okrem toho, ak je už v predmetnej veci začaté konanie pred iným medzinárodným orgánom, zakladá to prekážku litispendencie a Výbor pre ľudské práva je povinný sťažnosť zamietnuť.

²⁰ Strážnická, V. – Šebesta, Š. Človek a jeho práva. Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv. Bratislava: JUGA, 1994, s. 37-38

Výsledkom konania je rozhodnutie Výboru pre ľudské práva, ktoré vo väčšine prípadov zmluvné štáty akceptujú a prispôsobujú svoju legislatívu a exekutívu vydanému rozhodnutiu. V prípade odmietnutia rešpektovania rozhodnutia Výboru členskými štátmi je najúčinnjším a často jediným prostriedkom zverejnenie skutočnosti, že zmluvný štát porušuje ľudské práva, čo umožňuje verejnej mienke pozitívne pôsobiť na správanie sa štátu. „Procedúra podľa Opčného protokolu má preto svoju hodnotu, aj keď ju treba vnímať ako jednu z možných ciest, ktorými možno pôsobiť na štát, aby dodržiaval svoje medzinárodnoprávne záväzky v oblasti ľudských práv“²¹.

Kontrolný mechanizmus regionálnych systémov ochrany ľudských práv

K najznámejším regionálnym systémom ochrany ľudských práv patrí americký, európsky, arabský a africký systém ochrany ľudských práv.

Americký systém ochrany ľudských práv je realizovaný na báze Organizácie amerických štátov, kde základným právnym dokumentom je Americký dohovor o ľudských právach (1969). „Súdno – aplikačnú prax by mal vykonávať Medziamerický súd pre ľudské práva. Podrobenie sa rozhodnutiam tohto súdu je však vecou pomerne voľnej úvahy štátu a jedinou sankciou je, že prípady, keď tak členský štát neurobí, sa evidujú vo výročnej správe určenej pre Valné zhromaždenie Organizácie amerických štátov“²².

Africký regionálny systém ochrany ľudských práv zabezpečuje Organizácia africkej jednoty (1963), ktorá prijala v roku 1981 Africkú chartu o ľudských právach a právach národov. Dodržiavanie práv a povinností ustanovených Chartou by mala kontrolovať Africká komisia pre právo človeka a národov. „Úlohy Komisie sú však viac v politických a preventívnych ako právno – ochranných aktivitách“²³.

Arabský systém ochrany ľudských práv reprezentuje Liga arabských štátov (1945). „Rada Ligy arabských štátov síce v roku 1968 zriadila Arabskú komisiu pre ľudské práva, ale jej činnosť je poznamenaná najmä partikularizmom záujmov jednotlivých arabských štátov a absenciou normatívneho dokumentu zakotvujúceho ľudské práva“²⁴.

²¹ Strážnická, V. – Šebesta, Š. Človek a jeho práva. Medzinárodná úprava ochrany ľudských práv. Bratislava: JUGA, 1994, s. 47

²² Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). Žilina: Eurokódex, 2003, s. 36

²³ Tamže

²⁴ Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). Žilina: Eurokódex, 2003, s. 36-37

Európsky systém ochrany ľudských práv Rady Európy

Európsky regionálny systém ochrany ľudských práv patrí k najefektívnejším systémom ochrany ľudských práv na svete. Európsky dohovor o ľudských právach a základných slobodách nie je iba politických, ale najmä právnym dokumentom, ktorého presadenie a uplatnenie v praxi zabezpečuje orgán Rady Európy, ktorým je Európsky súd pre ľudské práva. Kontrolný systém pozostáva z procedúry medzištátnej sťažnosti a procedúry individuálnej sťažnosti, ktoré sú na rozdiel od univerzálneho kontrolného mechanizmu obligatónnymi procedúrami. V protiklade s univerzálnym kontrolným mechanizmom, ktorý považuje spravodajskú procedúru za obligatónnu, európsky kontrolný mechanizmus so spravodajskou procedúrou vôbec nepočíta. Procedúra medzištátnych sťažností je využívaná len minimálne (vo väčšine prípadov išlo o „porušenie práv príslušníkov štátotvorného národa, ktorí sú na území žalovaného štátu v pozícii národnostnej menšiny.“²⁵). O to viac sa využíva procedúra individuálnych sťažností, ktorú môže podať každý, kto sa domnieva, že jeho ľudské práva zakotvené v Európskom dohovore o ľudských právach a základných slobodách (ďalej len EDLP) boli porušené. Pod pojmom každý možno rozumieť podľa článku 34 EDLP jednotlivcov, mimovládne organizácie (podľa judikatúry sú nimi politické strany, odborové organizácie, náboženské spoločnosti, obchodné spoločnosti) alebo skupinu osôb. Podmienky prijateľnosti individuálne sťažnosti sú podobné ako v univerzálnom kontrolnom mechanizme (článok 35 EDLP): vyčerpanie vnútroštátnych prostriedkov nápravy, sťažnosť musí byť podaná do šiestich mesiacov od prijatia konečného rozhodnutia, sťažnosť nesmie byť anonymná, nesmie byť daná prekážka litispendencie a res iudicatae, ak sťažnosť neobsahuje nové relevantné skutočnosti, sťažnosť sa musí dotýkať porušenia niektorého práva garantovaného EDLP, nesmie byť zjavne nepodložená alebo zneužívajúca právo. Rozhodnutie súdu obsahuje konštatovanie, či prišlo k porušeniu práva garantovaného EDLP a zároveň môže obsahovať aj priznanie spravodlivého zadosťučinenia poškodenej strane, ak vnútroštátne právo dotknutého štátu umožňuje len čiastočnú nápravu. Rozsudok sa zasiela Výboru ministrov, ktorý dohliada na jeho výkon. „Ak Výbor ministrov dospeje k záveru, že boli prijaté účinné opatrenia, prijme verejnú rezolúciu, že dozor nad výkonom je skončený“²⁶. Ak by členský štát Rady Európy odmietol rešpektovať rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva, Výbor ministrov môže rozhodnúť o pozastavení členstva alebo dokonca vylúčení tohto štátu z Rady Európy (článok 8 Štatútu Rady Európy).

²⁵ Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). Žilina: Eurokódex, 2003, s. 62

²⁶ Kľučka, J., Mazák, J. Základy európskeho práva. Bratislava: IURA EDITION, 2004, s. 296

Európsky systém ochrany ľudských práv Európskej únie a Európskych spoločenstiev

Európske spoločenstvá a Európska únia nemali primárne za cieľ ochraňovať ľudské práva. Ich cieľom bola hospodárska integrácia, ktorá sa postupne zintenzívňovala a stupňovala až do úrovne hospodárskej a menovej únie. Otázky hospodárskej integrácie sa však prelínajú so sociálnymi problémami, problémami ochrany životného prostredia, ochrany spotrebiteľa a tak plánovaná hospodárska spolupráca sa rozšírila aj o ďalšie oblasti spolupráce (dôkazom toho je aj premenovanie Európskeho hospodárskeho spoločenstva na európske spoločenstvo Maastrichtskou zmluvou 1993). Tým však aktivity európskych spoločenstiev a Európskej únie chtiac – nechtiac narážajú aj na problémy ľudských práv a ich ochrany. Súdny dvor ES ako prvá inštitúcia ES a EU reagovala na potrebu právnej úpravy ľudských práv v EU. Osvojil si zásadu ochrany ľudských práv, ktorá je jednou zo všeobecných zásad komunitárneho práva. Maastrichtská zmluva, t.j. Zmluva o európskej únii v článku 6 uvádza ľudské práva a ich rešpektovanie ako jeden zo štyroch základných princípov, na ktorých je založená EU a ktoré sú spoločné všetkým členským štátom. Zároveň dodáva, že EU rešpektuje ľudské práva ako ich zaručuje Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaný v Ríme 4. 11.1950 a ako vyplývajú z ústavných tradícií členských štátov ako základné princípy práva Spoločenstva. Ochrana ľudských práv v ES a EU veľmi úzko súvisela s cieľmi ES a EU, t.j. hospodárskou a sociálnou spolupracou a vytvorením priestoru slobody, spravodlivosti a bezpečnosti. Teda pozornosť ES a EU bola zameraná na druhú generáciu ľudských práv, ktorú predstavujú predovšetkým práva sociálne, hospodárske a kultúrne, ktoré si jednotlivci bez aktívnej úlohy štátu nemôžu presadiť. Patrí sem napríklad právo na prácu, právo na odborové organizovanie, právo na zdravie, právo na sociálne a dôchodkové zabezpečenie, právo na vzdelanie a pod. Tým vlastne tento druhý európsky regionálny systém ochrany ľudských práv plynulo nadväzoval na ochranu ľudských práv, ktoré poskytovala Rada Európy, pretože EDLP obsahoval a aj obsahuje katalóg ľudských práv prevažne prvej generácie akými sú právo na život, zákaz mučenia a neľudského zaobchádzania, zákaz otroctva a nútej práce, právo na slobodu a osobnú bezpečnosť, sloboda pohybu a sloboda pobytu, právo na riadne súdne konanie, zákaz retroaktivity, sloboda myslenia, svedomia a náboženstva, sloboda prejavu, právo na pokojné zhromažďovanie sa, právo združovať sa s inými, volebné právo. Z práv druhej generácie poskytuje ochranu iba právo na vzdelanie. Primárne ani sekundárne právo EU neobsahuje kodifikáciu ľudských práv vo forme právne záväzného dokumentu. Právnym základom je článok 6 ZEU, ktorý dotvára judikatúra SD ES. Preto v rámci rokovaní v Nice bola prijatá Charta základných práv EÚ ako politický nie však právne záväzný dokument. Je to zatiaľ jediný dokument, ktorý sa pokúsil vytvoriť súhrnný dokument, ktorý by zjednotil ľudské práva vrátane práv postmodernej doby, t.j. práv tretej generácie, akými sú právo na informácie, celý rad práv súvisiacich so vzťahmi k prírode,

právo na samosprávu. SD ES však svojimi rozhodnutiami zasahuje aj do práv prvej generácie, čím sa stáva takpovediac konkurentom Európskeho súdu pre ľudské práva. Súdny dvor v mnohých prípadoch zaujal reštriktívnejší postoj k výkladu pojmov súvisiacich s ľudskými právami najmä tým, že ich nepriznáva právnických ale len fyzickým osobám. Podľa názoru Kľučku a Mazáka je dôvodom záujem „chrániť hospodársku súťaž, ktorá by bez určitých zásahov a intervencií bola zrejme ťažko dosiahnuteľná.“ Vo všeobecnosti však možno povedať, že SD ES sa správa voči ESLP veľmi asertívne a v mnohých rozhodnutiach priamo odkazuje na judikatúru ESLP, ak to nie je na prekážku vnútornému trhu a slobodnej hre trhových súťažných síl. Na hranicu asertivity Súdneho dvora ES narazil ESLP v rozhodnutí Lutz John v. Nemecko. ESLP rozhodoval o sťažnosti, obsahom ktorej bolo porušenie článku 6 EDLP (právo na spravodlivý proces) tým, že vnútroštátny súd v prejednávanej veci nepoložil predbežnú otázku Súdnemu dvoru ES. Súd v Hamburgu rozhodoval o neplatnosti zmluvy, podľa ktorej sťažovateľ mal nakupovať pohonné hmoty výlučne od dodávateľa uvedeného v tejto zmluve po dobu 20 rokov. Súd v Hamburgu rozhodol o neplatnosti tejto zmluvy, nakoľko podľa neho je v rozpore podľa článku 81 ZES a obmedzuje tak hospodársku súťaž. Spoločnosť dodávajúca pohonné hmoty podala odvolanie a sťažovateľ žiadal súd o polozenie predbežnej otázky na SD ES o interpretáciu predmetného článku. Odvolací súd zrušil rozhodnutie súdu v Hamburgu a rozhodol, že sťažovateľ je povinný zdržať sa konania, ktorým by porušil uzavretú zmluvu, nakoľko vystupuje ako výhradný predávajúci podľa európskeho práva a teda sa naň článok 81 ZES nevzťahuje. Zároveň odvolací súd konštatoval, že nie je povinný sa obrátiť na Súdny dvor ES s predbežnou otázkou, nakoľko sťažovateľ sa môže obrátiť ešte na federálny súd. Sťažovateľ pred federálnym súdom nevzniesol návrh na podanie predbežnej otázky na SD ES, súd odvolanie zamietol a rovnako postupoval aj ústavný súd, ktorý ústavnú sťažnosť sťažovateľa zamietol bez uvedenia dôvodu. Sťažnosť zamietol napokon aj ESLP ako neprípustnú, nakoľko EDLP negarantuje právo na predbežnú otázku položenú SD ES ibaže by to znamenalo porušenie práva na spravodlivý proces. K tomu však nedošlo, pretože sťažovateľ o polozenie predbežnej otázky SD ES pred federálnym súdom nežiadal. Týmto svojím rozhodnutím sa zaplietol ESLP do vzťahov medzi vnútroštátnymi súdmi a SD ES v rámci konania o predbežnej otázke. SD ES vo svojich rozhodnutiach konštatoval, že vnútroštátne súdy sú povinné aplikovať komunitárne právo z úradnej povinnosti aj bez návrhu účastníkov konania²⁷. Napokon článok 234 ZES stanovuje, že obligatórnu aktívnu legitimáciu súdom poslednej inštancie: „Ak je takáto otázka predložená v priebehu súdneho konania na súde alebo tribunále členského štátu, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, tento súd alebo tribunál postúpi vec Súdnemu dvoru.“ Z toho vyplýva, že nebolo úlohou

²⁷ napr. v prípade C-294/83, El Corte Inglés v. Cristina Blásques Rivero

sťažovateľa federálnemu súdu navrhnúť polozenie predbežnej otázky na SD ES. Je zatiaľ otáznе, do akej miery uprednostní SD ES asertivitu voči ESLP, ak bude aj naďalej zasahovať do samotného jadra rozhodovacej činnosti SD ES, akým rozhodovanie o predbežnej otázke nepochybne je.

Ďalšou nezodpovedanou otázkou je budúci vývoj vzťahov medzi SD ES a ESLP po prijatí Lisabonskej zmluvy. Článok 6.2 ZEU po zapracovaní Lisabonskej zmluvy uvádza, že Únia pristúpi k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Rada Európy vo svojom zatiaľ poslednom dodatkovom protokole č. 14²⁸ k Európskemu dohovoru o ľudských právach a základných slobodách uvádza v článku 17 ods. 1: „Európska únia môže pristúpiť k tomuto dohovoru.“ Všetky členské štáty EÚ sú aj členmi Rady Európy a žiadny z nich nenavrhol vylúčenie tohto článku z dodatkového protokolu. Doteraz sa mohli stať členmi Rady Európy len štáty, nie medzinárodné organizácie. Navyše otázka postavenia EU ako medzinárodnej organizácie s právnou subjektivitou zostáva nedoriešená. Mnohé znaky právnej subjektivity jej chýbajú, na druhej strane nemožno poprieť, že isté znaky právnej subjektivity EU predsa len má priznané nielen tretími štátmi a medzinárodnými organizáciami ale aj v samotnom primárnom práve. Definitívne však tento problém môže vyriešiť až vstup Lisabonskej zmluvy do platnosti, ktorá obsahuje ustanovenie o právnej subjektivite EU. Avšak ani Lisabonská zmluva ani dodatkový protokol k EDLP nerieši vzťah EU k Rade Európy po prijatí EU za člena. Právo EU by sa tak dostalo do pozície federálneho právneho poriadku členských štátov, ktoré podobne ako vnútroštátne právo môže porušovať ľudské práva, a preto musí byť pod kontrolou Rady Európy. Avšak právo EU tvoria aj judikáty SD ES, ktoré boli častokrát v rozpore s rozhodnutiami ESLP. SD ES by tak svoje rozhodnutia musel podriaďiť rozhodnutiam ESLP.

Komparácia univerzálneho a európskeho mechanizmu ochrany ľudských práv

Európsky systém ochrany ľudských práv sa považuje za efektívnejší systém ochrany ako univerzálny systém garantovaný OSN prostredníctvom rôznych dohovorov. Jedným z dôvodov je aj prepracovanejší kontrolný mechanizmus.

Pri porovnávaní oboch systémov ochrany ľudských práv sa vynára prvá otázka, aké následky sú spojené s nesplnením rozhodnutia príslušných orgánov, t.j. aké sankcie hrozia zmluvného štátu, ak bude ignorovať rozhodnutie daných výborov.

²⁸ Dodatkový protokol č. 14 k Európskemu dohovoru nebol zatiaľ ešte ratifikovaný všetkými členskými štátmi Rady Európy.

Spravodajskú procedúru poznajú univerzálne aj regionálne systémy ochrany ľudských práv s výnimkou európskeho. Ak sa zistí porušenie ľudských práv členským štátom príslušného dohovoru, výsledkom tejto procedúry je väčšinou správa zaslaná danému štátu na vyjadrenie a následné zverejnenie výsledkov zistenia v záverečnej správe príslušného výboru.

Procedúry medzištátnej sťažnosti a individuálnej sťažnosti poznajú oba mechanizmy ochrany ľudských práv. Výsledkom konania je rozhodnutie príslušného výboru, ktoré vo väčšine prípadov zmluvné štáty akceptujú. V prípade odmietnutia rešpektovania rozhodnutia výboru členským štátom je najúčinnším a často jediným prostriedkom zverejnenie skutočnosti, že zmluvný štát porušuje ľudské práva, čo umožňuje verejnej mienke pozitívne pôsobiť na správanie sa štátu. V podstate neexistuje tu súdny orgán, ktorý by vydal záväzný rozsudok pre účastníkov konania. Výbory fungujú ako mediátori medzi spornými stranami, kde je v konečnom dôsledku na samotnom štáte ako prijímateľ správy a aké opatrenia na nápravu prijme, ak vôbec. Riskuje tým vybudovanie si negatívnej mienky medzi subjektmi medzinárodného spoločenstva. V prípade európskeho systému konania o sťažnosti sa vybuďoval Európsky súd pre ľudské práva. Dohľad nad vykonaním rozsudku tohto súdu má Výbor ministrov Rady Európy. „Tento dohľad má viac politický charakter, čo však neznižuje jeho veľký faktický význam. Krajnou a v praxi hypotetickou sankciou, ktorú má Výbor ministrov Rady Európy k dispozícii, je suspendovanie zástupcu príslušného štátu spomedzi svojich členov vo Výbore ministrov Rady Európy“²⁹.

Druhá otázka, ktorá sa vynára pri oboch druhoch kontrolných mechanizmov je, aký je vzťah medzi nimi a teda na ktorý z nich sa môže jednotlivec alebo štát obrátiť so svojou sťažnosťou, ak daný štát je zmluvnou stranou viacerých dohovorov. V oboch prípadoch sa jedná o medzinárodné zmluvy, ktoré majú rovnakú právnu silu. Neplatí tu ani princíp akejsi postupnosti od regionálnych systémov po univerzálne, pretože výbory univerzálneho systému majú stanovené podmienky konania a teda vec v prípade individuálnej sťažnosti nebudú prejednávať, ak už bola prejednaná resp. sa prejednáva pred iným medzinárodným orgánom. V prípade opačného postupu od príslušného výboru univerzálneho systému k Európskemu súdu pre ľudské práva je postoj tohto súdu k otázke medzinárodnej litispendencie a *res iudicatae* menej jasný. V Európskom dohovore je pre Súd stanovené pravidlo, že nebude posudzovať individuálnu sťažnosť, ktorá je rovnaká ako sťažnosť posudzovaná súdom už v predchádzajúcom období; alebo je už predmetom iného medzinárodného vyšetrovacieho alebo zmierovacieho konania a

²⁹ Svák, J. Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva). Žilina: Eurokódex, 2003, s. 118

neobsahuje žiadne nové relevantné skutočnosti. Podľa Sváka „nie je dôležité, či tento orgán o veci už aj rozhodol, alebo len sťažnosť prerokováva“³⁰. Európsky súd pre ľudské práva v prípade *Calcerrada Fornieles a Cabeza Mato c. Španielsko* (rozhodnutie z 30. 6. 1992 týkajúce sa sťažnosti č. 17512/90) práve z tohto dôvodu neprijal sťažnosť³¹. Naproti tomu v prípade *Patera v. Česká republika* (2007) sťažnosť neodmietol napriek tomu, že o veci rozhodoval Výbor pre ľudské práva (2005) s odôvodnením, že sa nejedná o tú istú vec. O tú istú vec sa jedná vtedy, ak sťažnosť sa zhoduje čo do účastníkov konania, predmetu sťažnosti a vecnej stránky. Európsky súd pre ľudské práva posúdil vec ako porušenie článku 6 Európskeho dohovoru, ktorý hovorí o práve na spravodlivé súdne konanie a nie článku 8 o práve na rešpektovanie súkromného a rodinného života, tak ako to posúdil Výbor pre ľudské práva (článok 17 o zásahu do súkromného života Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach). V konečnom dôsledku postup od Výboru pre ľudské práva k Európskemu súdu pre ľudské práva bude záležať od toho, či predmetnú sťažnosť Európsky súd pre ľudské práva posúdi ako tú istú vec.

³⁰ Svák, J. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práva)*. Žilina: Eurokódex, 2003, s. 110 - 111

³¹ Tamže

VYMOŽITELNOSŤ PRÁVA Z HĽADISKA OBCHODNÉHO PRÁVA (VŠEOBECNÁ ČASŤ)

JUDr. Marian Blaha

JUDr. Peter Hulla

I. Úvod

Neoddeliteľnou súčasťou systému práva v Slovenskej republike je obchodné právo. Obchodné právo ako relatívne ucelený systém právnych noriem viazucich sa k podnikaniu a podnikateľom je vymedzený nielen základnou úpravou v systéme súkromného práva ktorým je obchodný zákonník Zákon č. 513/199 Zb. v znení neskorších noviel (obsahujúceho však aj inštitúty verejnoprávneho charakteru napr. obchodný register, účtovníctvo podnikateľov) ale aj právnou úpravou s kombinovaným charakterom právnych noriem v duálnom systéme práva vo všeobecnosti rozdeľovaného na systém noriem súkromného a verejného práva ako je napríklad Zákon č. 566/2002 Z.z. o cenných papieroch, tak aj systémom právnej úpravy s verejnoprávnym charakterom (napr. Zákon č. 530/2003 Z.z. o obchodnom registri). Komplexná úprava obchodného práva je preto vymedzená ako normami súkromného práva, tak aj normami zmiešaného charakteru, ako aj normami typickými verejnoprávnym charakterom, ktoré právne normy upravujú jednotlivé inštitúty obchodného práva vymedzujúce vzťahy medzi podnikateľmi navzájom, vzťahy medzi podnikateľmi a tretími subjektmi ako aj inštitúty uplatňovania nárokov z obchodnej súťaže vyplývajúcich z podnikateľskej činnosti. Je nepochybné, že systém noriem obchodného práva a spôsob a prostriedky uplatňovania nárokov vzniknutých z podnikateľskej činnosti zásadným spôsobom ovplyvňuje podnikateľské prostredie a vzťahy v hospodárskej súťaži. Vzhľadom na dynamický vývoj obchodnej činnosti subjektov zúčastnených v rámci hospodárskej súťaže sú preto normy obchodného práva spôsobilé priamo alebo nepriamo ovplyvňovať nielen samotné ekonomické postavenie jednotlivých zúčastnených subjektov v rámci hospodárskej súťaže, ale ovplyvňujú v konečnom dôsledku aj výsledky hospodárstva na území Slovenskej republiky. Vzhľadom na predmet tejto časti štúdie, ktorou je vymožitelnosť práva v Slovenskej republike v oblasti obchodného práva, bolo preto snahou autorov podať komplexnejší pohľad a analýzu jednotlivých oblastí úpravy obchodného práva (o pojme vymožitelnosti práva pozri predchádzajúce kapitoly).

Z týchto dôvodov sa preto autori zamerali na analýzu jednotlivých oblastí úpravy obchodného práva ako je obchodný register, inštitútu konkurzu a reštrukturalizácie, sporovej a nesporovej agendy vo veciach obchodných z pohľadu vymožitelnosti práva. Úvodné časti obchodného registra ako aj sporovej agendy sú preto zamerané na analýzu štatistických údajov o stave vybavovania týchto agend súdmi Slovenskej republiky. V ďalšej časti tejto štúdie v uvedených oblastiach obchodného práva sa autori zamerali na analýzu vybraných inštitútov obchodného práva s návrhmi de lege ferenda. Pri analýze jednotlivých inštitútov obchodného práva v časti sporovej a nesporovej agendy v obchodných veciach sa autori zamerali na tú časť uvedenej úpravy ktorá vyvoláva v aplikačnej praxi súdov rôzny výklad a nejasnosti, ďalej bola pozornosť zameraná na legislatívne a legislatívno-technické návrhy de lege ferenda za účelom odstránenia rôznosti výkladov a zabránenia vydávania diskrepančných rozhodnutí z dôvodu zvýšenia právnej istoty a predvídateľnosti súdnych rozhodnutí, ako jedného zo základného predpokladu pri napĺňaní materiálnej stránky právneho štátu a tým aj v konečnom dôsledku zefektívnenia vymožitelnosti práva v oblasti obchodného práva. Keďže podľa definície pojmu vymožitelnosti práva z predchádzajúcich častí tejto štúdie vyplýva jej základný predpoklad, a to existencia právnej normy zakladajúca jej adresátovi existenciu subjektívneho práva v rôznych podobách a formách a tomu zodpovedajúce oprávnenie domáhať sa jeho ochrany alebo realizácie, zámerom tejto časti štúdie v oblasti obchodného práva bolo hlavne podrobiť vybrané inštitúty obchodného práva v znení právnych noriem analýze s poukázaním na prípadné riziká ich aplikácie v praxi z pohľadu možnej právnej neistoty adresátov týchto právnych noriem spôsobenej rozdielnou aplikačnou praxou a rôznym výkladom a v konečnom dôsledku prispieť k zvýšeniu právnej istoty subjektov právneho vzťahu ako aj zvýšeniu predvídateľnosti rozhodovacej činnosti súdov ako orgánov ochrany subjektívnych práv. Určité špecifikum tejto časti štúdie v oblasti obchodného práva je, že procesno-právne normy uplatnenia nárokov v základnom konaní pred súdom (občiansky súdny poriadok) ako aj pri nútenom výkone rozhodnutia (exekučný poriadok) sú rovnaké ako pri uplatňovaní občiansko-právnych nárokov, ktorá právna úprava je súčasťou štúdie v rámci oblasti občianskeho práva. Autori sa preto v tejto časti zamerali hlavne na analýzu vybraných noriem obchodného práva s výnimkou niektorých procesných inštitútov uvedených v ďalších častiach tejto štúdie výhradne vo vzťahu k obchodno-právnym veciam v konaní pred súdom. Legislatívne prostredie a kvalita právnych noriem zásadným spôsobom ovplyvňujú realizáciu a ochranu subjektívnych práv adresátmi právnych noriem ako aj efektívnosť činnosti orgánov ochrany subjektívnych práv, napr. súdov. Názorným príkladom preukazujúcim schopnosť legislatívneho prostredia pozitívnym spôsobom ovplyvniť efektívnosť činnosti súdov, bola zásadná zmena právnej úpravy obchodného registra, tak ako je to uvedené v ďalšej časti tejto štúdie. Z týchto dôvodov bola preto štúdia vymožitelnosti práva v oblasti obchodného práva v prevažnej časti zameraná na analýzu

legislatívy vybraných inštitútov obchodného práva. (1/ Mária Patakyová a kol.: obchodný zákonník. Komentár. Druhé aktualizované vydanie. C.H. Beck 2008 Bratislava, str. 3)

II. Vývoj a stav vybavovania obchodnej sporovej agendy súdmi Slovenskej republiky podľa štatistických údajov za obdobie rokov 2000 až 2009.

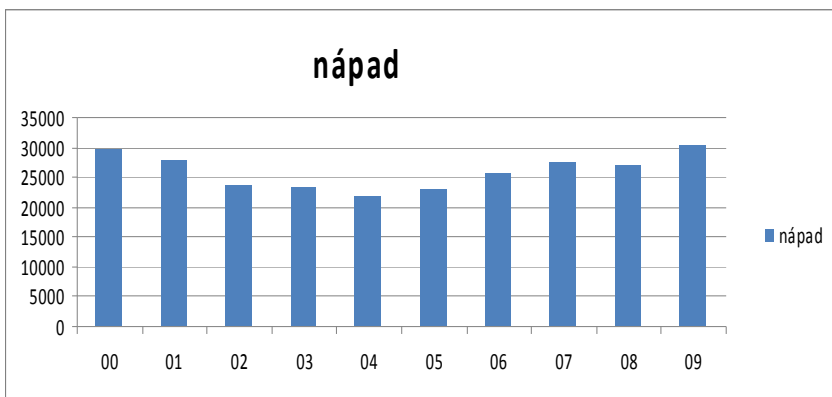
Prehľad počtu napadnutých vecí v obchodnej sporovej agende (Cb) na súdoch Slovenskej republiky za obdobie rokov 2000 až 2009 ako aj počet vybavených vecí, nevybavených vecí, reštančných vecí a údaje o priemernej dĺžke konania v mesiacoch v jednotlivých rokoch boli získané z údajov štatistických ročeniek Ministerstva spravodlivosti SR zverejnených na internetovej stránke www.justice.gov.sk. Prehľad o vyššie uvedených údajoch znázorňuje tabuľka č. 1 (údaj o reštančných veciach v agende Cb za roky 2000 až 2004 sa v uvedených štatistických ročenkách nenachádza). Z uvedených štatistických údajov je zrejmé, že nápad v obchodnej sporovej agende na území SR v období rokov 2000 až 2004 mal klesajúcu tendenciu a nápad vecí v uvedenej agende v období rokov 2005 až 2009 mal naopak stúpajúcu tendenciu.

Tabuľka č. 1 Obchodná sporová agenda (Cb)

	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09
nápad	29496	27667	23476	23245	21713	22961	25653	27501	26862	30214
vybavené	29689	28578	24420	22967	23776	23985	24441	27531	27835	28911
nevybavené	36325	35414	34740	34748	32685	31643	32855	32825	31854	33157
reštančné veci						16587	15466	14427	14735	13934
priemerná dĺžka konania v mes.	15,58	17,35	19	19,66	22,55	21,03	17,98	17,02	15,74	14,65

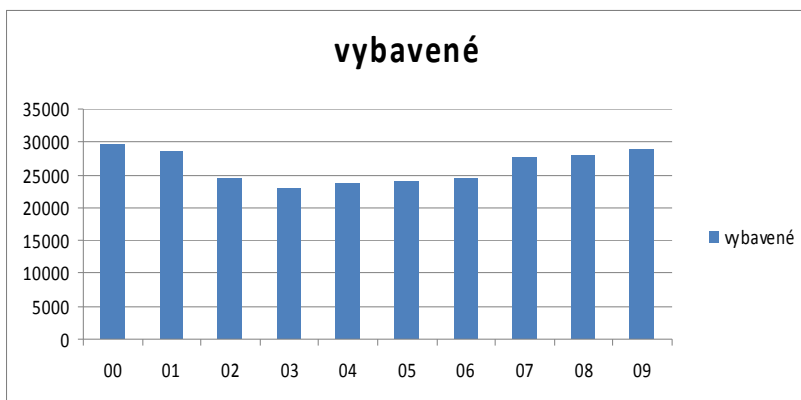
Vývoj nápadu v uvedenom období rokov 2000 až 2009 znázorňuje nasledovný graf č. 1.

Graf č. 1

Počet vybavených vecí v uvedenom období podľa uvedených údajov v tabuľke č. 1 mal v období rokov 2000 až 2003 klesajúcu tendenciu a naopak od rokov 2004 až 2009 stúpajúcu tendenciu, tak ako to vyplýva podľa grafu č. 2.

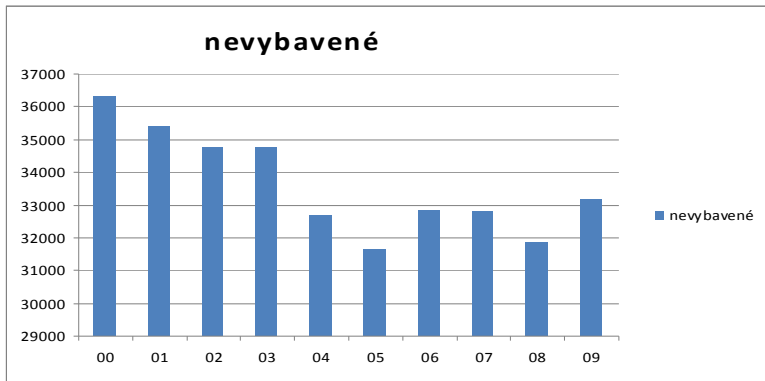
Graf č. 2

Porovnaním grafu č. 1 (počet napadnutých vecí) s grafom č. 2 (počet vybavených vecí) preukazuje viac menej priamu súvislosť spôsobu vybavovania uvedenej agendy, pretože fakticky klesajúci nápad za roky 2000 až 2004 je kopírovaný klesajúcim počtom vybavených vecí za roky 2000 až 2003 a následný rast nápadu vecí v uvedenej agende je kopírovaný nárastom vybavených vecí za obdobie rokov od 2004 až po 2009.

Vývoj počtu nevybavených vecí podľa tabuľky č. 1 je znázornený v grafe č. 3.

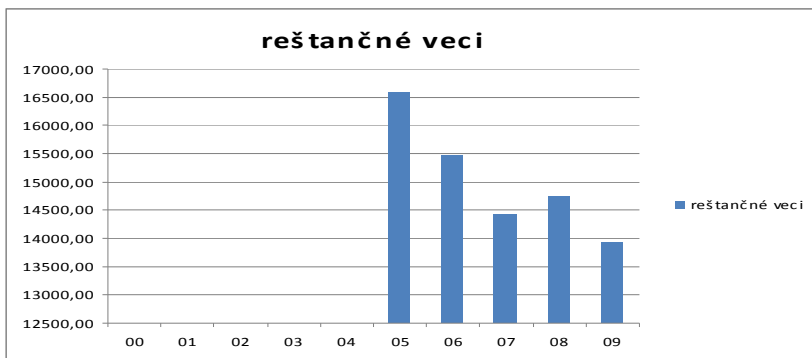
Graf č. 3

Počet nevybavených vecí porovnaním údajov roku 2000 a 2009 klesol a okrem obdobia rokov 2006, 2007, 2009 v sledovanom období má počet nevybavených vecí klesajúcu tendenciu. Zvýšený počet napadnutých vecí v roku 2009 (30214), ktorý počet napadnutých vecí je najvyšší za sledované obdobie 10 rokov, sa prejavil v zvýšení počtu nevybavených vecí v roku 2009 oproti roku 2008. Aj keď nápad v roku 2009 bol oproti roku 2008 vyšší o 3352 vecí počet nevybavených vecí sa zvýšil o 1303 vecí, vzhľadom k tomu že v roku 2009 bolo vybavených viac obchodných vecí oproti stavu vybavenia v roku 2008.

Stav vybavovania reštančných vecí (t.j. tie ktoré neboli skončené do 12 mesiacov od ich napadnutia na súd) popisuje graf č. 4.

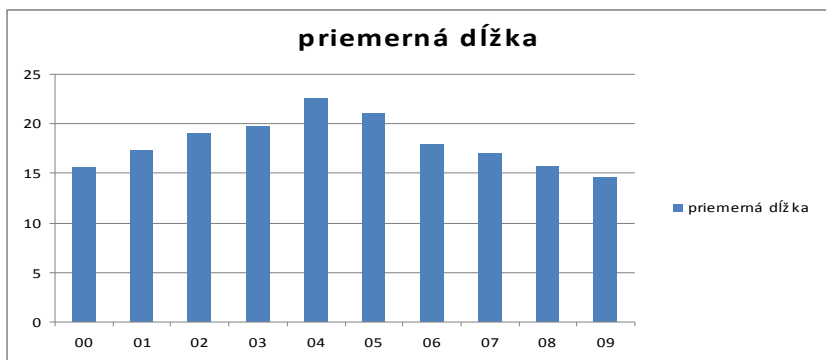
Graf č. 4

Napriek tomu, že podľa grafu č. 1 počet napadnutých vecí v roku 2005 až 2009 mal stúpajúcu tendenciu, okrem roku 2008 stav reštančných vecí mal opačnú tendenciu, t.j. klesajúcu, pričom pri porovnaní stavu reštančných vecí v roku 2005 - 16.857 a stavu reštančných vecí k roku 2009 – 13.934 došlo ku zníženiu počtu reštančných vecí o 2.653 vecí, čo predstavuje zníženie o 16 %. Napriek tomu, že v roku 2009 bol najvyšší nápad obchodných sporových vecí za sledované obdobie rokov 2000 až 2009, počet reštančných vecí k 31.12.2009 bol najnižší za sledované obdobie, čo poukazuje na skutočnosť, že súdy sa zamerali na vybavovanie starších, t.j. reštančných vecí.

Údaj o vývoji priemernej dĺžky konania znázorňuje graf č. 5 v období rokov 2000 až 2009.

Graf č. 5

Z grafického znázornenia priemernej dĺžky konania podľa grafu č. 5 vyplýva, že v priebehu rokov 2000 až 2004 dochádzalo pravidelne každým rokom ku zvýšeniu priemernej dĺžky konania napriek tomu, že nápad (graf č. 1) mal v uvedenom období klesajúcu tendenciu. Naopak v období rokov 2005 až 2009 napriek pravidelnému zvyšovaniu nápadu v každom roku (okrem roku 2008) dochádzalo k postupnému znižovaniu priemernej dĺžky konania. Z porovnania vyššie uvedených štatistických a grafických údajov vyplýva, že v priebehu rokov 2005 až 2009 napriek zvyšovaniu nápadu v agende Cb dochádzalo ku zníženiu počtu reštantných vecí, ako aj ku skráteniu priemernej dĺžky konania. Práve údaj o priemernej dĺžke konania je zrejme pre jednotlivých účastníkov občianskeho súdneho konania zásadným údajom z ktorého vyplýva základná požiadavka domôcť sa svojho práva na súde zákonnými prostriedkami v primeranej lehote. Nie je účelom autorov tejto časti štúdie posudzovanie, či priemerná dĺžka konania (v roku 2009 14,65 mesiaca) je primeraná alebo neprimeraná, snahou autorov bolo poukázať na vývoj tohto údaju v sledovanom období, ktorý má klesajúcu tendenciu od roku 2005.

Pre názornosť o priemernej dĺžke konania autori považovali za vhodné poukázať na rozdiely v priemernej dĺžke konania pri vybavovaní agendy Cb v rokoch 2008 až 2009 medzi jednotlivými súdmi a do tohto porovnania bol vybraté súdy s najdlhšou priemernou dĺžkou konania v roku 2008 a 2009 a s najkratšou dĺžkou konania v roku 2008 a 2009 (údaje získané z Ministerstva spravodlivosti SR).

Tabuľka č. 2

RÝCHLOSŤ KONANIA	2008		2009		
	1	Bratislava I.	29,89	Bratislava I.	29,14
Najdlhšie	2	Piešťany	20,14	Trenčín	23,28
	3	Nitra	20,04	Námestovo	19,78
	1	Revúca	5,37	Lučenec	4,69
Najkratšie	2	Lučenec	5,71	Rimavská Sobota	5,17
	3	Ružomberok	5,74	Partizánske	5,45

Tabuľka č. 3

NÁPAD		2008		2009	
Okresné súdy	1	Bratislava II.	1757	Bratislava I.	2212
s najvyšším	2	Bratislava I.	1626	Bratislava II.	1995
nápadom	3	Žilina	1148	Žilina	1483
Okresné súdy	1	Dolný Kubín	75	Bánovce n/Bebravou	103
s najnižším	2	Bánovce n/Bebravou	94	Partizánske	118
nápadom	3	Námestovo	110	Námestovo + Kežmarok	156

Z uvedeného vyplýva, že v oboch sledovaných obdobiach bol súdom s najdlhšou dĺžkou konania súd Bratislava I., ktorý mal v roku 2008 druhý najvyšší nápad uvedených vecí SR (1626 vecí) a prvý najvyšší nápad uvedených Cb vecí v roku 2009 (2212 vecí). Rozdiel v priemernej dĺžke konania pri súde s najdlhšou priemernou rýchlosťou konania a s najkrajšou priemernou dĺžkou konania v roku 2008 je 24,52 mesiaca a v roku 2009 24,45 mesiaca. Ako vyplýva z vyššie uvedeného u súdu s najdlhšou priemernou dĺžkou konania Bratislava I. sa zároveň jedná o súd s najvyšším počtom napadnutých vecí. V tomto konkrétnom prípade je tu teda daná priama súvislosť medzi počtom napadnutých vecí a priemernou dĺžkou konania. Uvedená skutočnosť s najväčšou pravdepodobnosťou nebude však jedinou skutočnosťou ovplyvňujúcou priemernú dĺžku konania na uvedenom súde. Vzhľadom k tomu, že sa jedná o Okresný súd Bratislava I. v obvode ktorého má sídlo množstvo obchodných spoločností s celoslovenskou pôsobnosťou, uvedený údaj o priemernej dĺžke konania bude zrejme ovplyvnený aj skladbou nápadu obchodnej agendy na uvedenom súde. Ďalším faktorom ovplyvňujúcim priemernú dĺžku konania nepochybne bude aj počet sudcov vybavujúcich uvedenú agendu, ako aj zohľadnenie či sudcovia vybavujúci Cb agendu popri uvedenej agende vybavujú aj inú súdnu agendu.

Návrhy de lege ferenda

Počet sudcov vybavujúcich konkrétnu agendu má nepochybne vplyv na priemernú dĺžku konania a v konečnom dôsledku aj samotné personálne obsadenie ovplyvňuje právo účastníka konania domôcť sa v primeranej lehote predvídateľným spôsobom svojho práva. Samotné personálne obsadenie súdov nepochybne ovplyvňuje kvalitu a efektívnosť vymožitelnosti práva. V praxi tak vzniká otázka efektívnosti personálneho obsadenia súdov a pridelovania sudcov na vybavovanie jednotlivých agend, tak aby v čo najvyššej možnej miere bolo zabezpečené plynulé vybavovanie vecí, ako predpoklad efektívneho vymoženia práva. Potreby obsadenia jednotlivých súdov konkrétnym počtom

sudcov, ako aj pridelenie konkrétnych agiend jednotlivým sudcom na konkrétnom súde sú rôzne, odlišné a ovplyvnené počtom a skladbou nápadu, počtom nevybavených vecí a podobne. Podľa § 11 Zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a príseďiacich je sudca pridelo vaný na výkon funkcie na konkrétne určený okresný súd. Okrem preloženia sudcu na súd nižšieho stupňa, ako dôsledok disciplinárneho rozhodnutia disciplinárneho senátu môže byť sudca dočasne pridelený na výkon funkcie na iný súd len s jeho súhlasom podľa § 12 Zákona č. 385/2000 Z.z., resp. môže byť sudca trvale preložený na iný súd len s jeho súhlasom podľa § 14 Zákona č. 385/2000 Z.z.. Vzniká otázka, či uvedená zásada personálneho obsadzovania sudcami vzhľadom na zabezpečenie riadneho chodu súdnictva je dostatočne flexibilná a pružná, vzhľadom na v niektorých prípadoch zásadné rozdiely v potrebách na personálne obsadenie jednotlivých súdov. V súvislosti so zefektívnením personálneho obsadzovania jednotlivých súdov konkrétnymi sudcami v záujme zabezpečenia individuálnych potrieb pri vybavovaní agendy jednotlivými súdmi, predkladajú autori na diskusiu návrh de lege ferenda vo vzťahu ku možnosti zriadenia inštitútu sudcu bez pridelenia na konkrétne určený súd (tzv. „voľný alebo lietajúci sudca“). Zmyslom tohto návrhu by bolo zriadenie inštitútu sudcu bez pridelenia na konkrétne určený súd pri zachovaní jeho vymenovania do funkcie sudcu bez časového obmedzenia podľa § 6 Zákona č. 385/2000 Z.z. avšak s tým, že sudca bez pridelenia na konkrétne určený súd by bol počas zákonom určenej doby, napr. 10 rokov, k dispozícii na pridelenie na výkon funkcie sudcu na akýkoľvek súd na území Slovenskej republiky podľa objektívneho vyhodnotenia potrieb personálneho obsadenia konkrétneho súdu (počet nevybavených vecí, počet napadnutých vecí, počet reštančných vecí, počet vecí pripadajúcich na jedného sudcu vybavujúceho konkrétnu agendu na danom súde a pod.). Zmyslom zriadenia tohto inštitútu by bol vznik funkcie sudcu bez časového obmedzenia s tým, že pridelenie na konkrétny súd by bol závislý od potrieb jednotlivých súdov a pridelenie takéhoto sudcu na konkrétny súd by podliehalo samozrejme súhlasu uvedeného sudcu. V prípade už existujúcich sudcov by bolo vhodné zriadiť zoznam sudcov majúcich záujem o štatút sudcu bez pridelenia na konkrétny súd s tým, že pridelenie na iný súd ako bol pôvodne určený by bolo časovo ohraničené dobou nie kratšou ako napr. dva roky (vychádzajúc z predpokladu že za uvedené časové obdobie je možné vybaviť aj skutkovo a právne zložitejšie veci). V prípade zriadenia registra sudcov (s už existujúcou funkciou sudcu) bez konkrétneho pridelenia na určený súd by takýto súhlas sudcu zároveň znamenal, že v určitom konkrétnom období, napr. 10 rokov by bolo kedykoľvek možné takéhoto sudcu prideliť na iný súd, pokiaľ sudca takýto svoj súhlas neodvolá. Zároveň by malo ostať takémuto sudcovi zachované právo návratu na jeho pôvodný súd na ktorý bol pôvodne pridelený pri vzniku funkcie (alebo následne pri jeho preložení). V prípade pridelenia sudcu na konkrétny súd ktorého potreby vyžadujú personálne posilnenie sa javí viac ako vhodné presným spôsobom určiť podmienky pridelovania vecí takémuto sudcovi v konkrétnej agende (určenie pomeru nápadu nových

vecí, objektivizovanie prerozdelenia vecí napadnutých doterajším sudcom na uvedenom súde tak aby sa zabránilo subjektívnemu výberu a ovplyvňovaniu pridelovania vecí takto novopridelenému sudcovi). V prípade inštitútu tzv. voľného alebo lietajúceho sudcu (t.j. sudcu bez jeho pridelenia na konkrétny súd), a to v prípade sudcov ktorým vzniká funkcia nanovo, by zostal zachovaný princíp jeho vymenovania bez časového obmedzenia, avšak bez konkrétne určeného súdu pridelenia s tým, že napr. v období 10 rokov od vzniku funkcie by mohol byť kedykoľvek takýto sudca pridelený na ten súd ktorého potreby vyžadujú personálne posilnenie. Aj uvedený vznik tzv. lietajúceho sudcu v prípade novovymenovaného sudcu by podliehal samozrejme súhlasu dotknutého sudcu. Vzhľadom na možné zmeny pri výkone uvedeného sudcu, ktorý by mohol byť kedykoľvek v období 10 rokov pridelený na iný súd (pokiaľ dodatočne takýto svoj súhlas neodvolá) sa javí viac ako vhodné uvažovať nad finančnou kompenzáciou uvedeného inštitútu sudcu bez konkrétneho pridelenia na konkrétne určený súd, ktorá finančná kompenzácia by mala nahradiť ujmu výkonu funkcie sudcu mimo trvalého bydliska a to na základe potrieb justície ako celku. Je predpoklad, že zavedením zodpovedajúcej finančnej kompenzácie by o takýto inštitút výkonu funkcie sudcu bez pridelenia na konkrétne určený súd, mohol byť záujem čím by došlo ku zefektívneniu personálneho obsadzovania jednotlivých súdov vzhľadom na konkrétne individuálne potreby jednotlivých súdov vybavujúcich konkrétnu agendu.

V súvislosti s výpovednou hodnotou o priemernej dĺžke konania pri vybavovaní sporovej obchodnej agendy (Cb) autori tejto časti štúdie porovnali uvedený štatistický údaj na území Slovenskej republiky a Českej republiky v období rokov 2008 a 2009. Porovnanie údajov týchto dvoch krajín v sporových obchodných veciach bolo podmienené spoločnou predchádzajúcou právnou úpravou, pred rozdelením Československej federatívnej republiky a systémovo totožnej právnej úpravy obchodného zákonníka ako samostatného kódexu, ktorý je normou *lex specialis* ku občianskemu zákonníku, pričom práve úprava obchodného zákonníka v systéme práva má zásadný vplyv pri vybavovaní obchodnej agendy na území Slovenskej republiky a Českej republiky. Aj keď v oblasti hmotného práva systematicky je právna úprava na území Českej republiky a Slovenskej republiky totožná (samostatná právna úprava občianskeho zákonníka a obchodného zákonníka ako *lex specialis* ku občianskemu zákonníku), procesná právna úprava na území Slovenskej a Českej republiky sa vyvíjala odlišne. Na rozdiel od zjednotenia funkčnej príslušnosti pri vybavovaní obchodnej agendy na území Slovenskej republiky, kde je daná vecná pôsobnosť okresných súdov v prvom stupni, v Českej republike ostala dvojkolajnosť vybavovania obchodnej agendy, a to rozdelením vybavovania obchodnej agendy na okresné súdy a vo vybraných právnych sporoch v prvom stupni pred krajskými súdmi. V zásade však aj procesná úprava občianskeho súdneho konania vychádzala zo spoločnej právnej úpravy, ktorým je občiansky súdny

poriadok (v Českej republike Občanskí soudní řád.), t.j. Zákon č. 99/1963 Zb.. Vzhľadom na spoločný právny základ oboch krajín (obchodný zákonník ako aj občiansky súdny poriadok), bola preto zvolená na porovnanie tohto štatistického údaju o priemernej dĺžke konania práve Česká a Slovenská republika. Údaje o priemernej dĺžke konania boli porovnávané za rok 2007 až 2009. Štatistické údaje o priemernej dĺžke konania v Českej republike boli získané z internetovej stránky Ministerstva spravodlivosti Českej republiky www.justice.gov.cz. Vzhľadom k tomu, že spracovanie štatistických údajov v Českej republike v obchodných veciach je odlišné od spôsobu spracovania štatistických údajov v Slovenskej republike, kedy v Českej republike sú obchodné veci zahrnuté do občianskoprávnej agendy „C“, v danom prípade na porovnanie boli vybraté tie štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti ČR, ktoré spracovávajú údaje sporov podľa obchodného zákonníka. Údaje o priemernej dĺžke konania sporov podľa obchodného zákonníka v ČR a v obchodných veciach v SR sú uvedené v tabuľke č. 4.

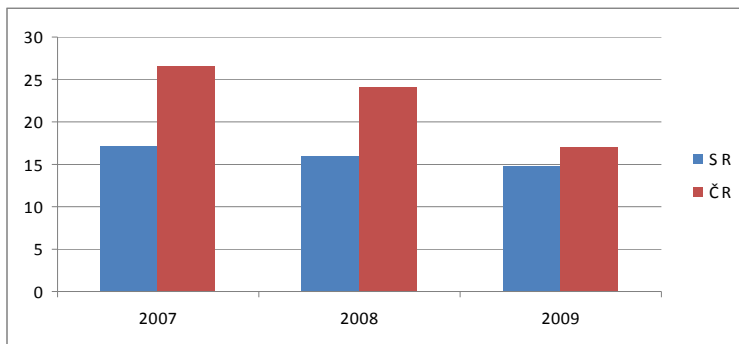
Tabuľka č. 4

Priemerná dĺžka konania v obchodných veciach

	2007	2008	2009
SR	17,02	15,74	14,65
ČR	26,43	24,03	16,9

Grafické znázornenie a porovnanie uvedenej priemernej dĺžky konania vybavovania obchodných vecí v SR a sporov podľa obchodného zákonníka ČR je znázornené v grafe č. 6.

Graf č. 6

Z porovnania vyššie uvedených štatistických údajov vyplýva, že priemerná dĺžka konania v obchodných veciach SR v rokoch 2007 až 2009 bola nižšia ako priemerná dĺžka konania sporov podľa obchodného zákonníka v ČR, pričom v roku 2009 sa tieto priemerné dĺžky vybavovania uvedených agiend podstatným spôsobom priblížili vzhľadom na zásadné skrátenie dĺžky konania sporov podľa obchodného zákonníka v ČR. Uvedené porovnanie priemernej dĺžky konania bolo zvolené ako bolo uvedené vyššie z dôvodu zvýraznenia výpovednej hodnoty o priemernej dĺžke konania na území SR a vychádzajúc pritom zo spoločného právneho základu obchodného zákonníka a občianskeho súdneho konania v oboch porovnávaných krajinách.

Návrhy de lege ferenda

Pri spracovávaní problematiky vymožitelnosti práva Slovenskej republiky v oblasti obchodného práva má oblasť obchodného práva pomerne špecifické postavenie tak ako bolo uvedené v úvode tejto časti. Procesnou normou ktorou sa uplatňujú nároky vzniknuté z obchodných vzťahov sa na súde realizujú na základe občianskeho súdneho poriadku (Zákon č. 99/1963 Zb.), ktorá procesná norma je totožná aj pre uplatňovanie občiansko-právnych nárokov v konaní pred súdmi. Analýza tejto procesnej normy, a to aj prípadné návrhy de lege ferenda vo vzťahu ku vymožitelnosti práva je preto spracovaná v predchádzajúcej časti tejto štúdie. Vo vzťahu k obchodnému právu z pohľadu vymožitelnosti práva preto autori v tejto časti len dopĺňujú uvedené spracovanie občianskeho práva procesného v predchádzajúcej časti, vzhľadom na potreby v oblasti obchodného práva. Jedným z návrhov na zefektívnenie vybavovania obchodných vecí je úvaha nad možnosťou zvýšenia finančnej hodnoty pri vymedzení drobných sporov. Podľa § 200ea ods. 1 O.s.p. o drobný spor ide vtedy ak v priebehu konania dosiahne predmet konania sumu 500,- euro. Procesným dôsledkom takéhoto vymedzenia drobných sporov hodnotou sporu do 500,- euro je zjednodušený procesný postup, kedy v zmysle § 115a ods. 2 O.s.p. v takejto veci nie je potrebné nariaďovať pojednávanie a súd je len povinný v zmysle § 156 ods. 3 O.s.p. oznámiť miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku na úradnej tabuli súdu v lehote najmenej 5 dní pred jeho vyhlásením. Procesné zjednodušenie a zefektívnenie vybavovania drobných sporov bez povinnosti nariadenia pojednávania vyplýva zo skrátenia lehôt, ktoré sú nevyhnutné v prípade vytyčenia termínu pojednávania a predvolávania účastníkov konania, čím dochádza ku skráteniu lehoty na vydanie rozhodnutia vo veci samej so zachovaním verejnosti vyhlásenia takéhoto rozhodnutia. Uvedené zavedenie drobných sporov v § 200ea O.s.p. je reakciou na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady ES č. 861/2007 z 11.07.2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou. Týmto nariadením malo byť dosiahnuté zjednodušenie a zrýchlenie konania vo veciach s nízkou hodnotou v cezhraničných sporoch. Aj keď je zrejmé, že uvedené nariadenie podľa článku I. pri jeho

vecnom vymedzení sa týka cezhraničných sporov, dôsledkom prijatia tohto nariadenia bolo zavedenie aj do vnútroštátneho práva práve vyššie uvedené inštitútu drobných sporov v § 200ea O.s.p. a to zákonom č. 384/2008 Z.z.. Uvedené nariadenie v článku II ods. 1 vymedzuje drobné spory v občianskych a obchodných veciach, a to výškou uplatnenej pohľadávky nepresahujúcou 2.000,- euro bez úrokov, výdavkov a nákladov. Vzniká otázka ak samotné nariadenie v prípade cezhraničných sporov vymedzuje veci s nízkou hodnotou, a to v občianskych ako aj obchodných veciach sumou nepresahujúcou 2.000,- euro, či v prípade vnútroštátnej úpravy z dôvodu zefektívnenia určitého počtu sporov neprípadá do úvahy zvýšenie hranice vymedzujúcej drobný spor, a to zo sumy 500,- euro na 2.000,- euro. Takéto zvýšenie hodnoty predmetu konania, by bolo v súlade so zásadami vyššie uvedeného nariadenia č. 861/2007 a takémuto zvýšeniu hodnoty drobných sporov v zásade nebráni žiadna legálna prekážka. Môže vzniknúť akurát otázka, či prípadné zvýšenie hodnoty drobných sporov z 500,- euro, napr. na hranicu 2.000,- euro sa má týkať ako občianskoprávných tak aj obchodnoprávných nárokov, alebo len obchodnoprávných nárokov. V zásade dvojkoľajnosť pri uplatňovaní určitých procesných inštitútov vo vzťahu ku občianskym a obchodnoprávnym veciam nie je vylúčená a z takejto dvojkoľajnosti vychádzala v minulosti aj samotná právna úprava občianskeho súdneho poriadku, napríklad pri vymedzení vecnej príslušnosti súdov prvého stupňa alebo pri vydávaní platobných rozkazov podľa hodnoty veci, kde podľa predchádzajúcej úpravy bolo rozlíšenie hodnoty pri vydávaní platobných rozkazov podľa toho, či sa jednalo o obchodný alebo občianskoprávny nárok. Zvýšenie hodnoty drobných sporov v obchodných veciach na 2.000,- eur by malo jednoznačne za následok zefektívnenie a urýchlenie vydania rozhodnutia vo veci samej vzhľadom na možnosť nenariadovania pojednávania pri rozhodovaní o takýchto nárokoch v obchodných veciach.

Ďalším do úvahy pripadajúcim procesným prostriedkom v rámci úvah de lege ferenda pri zefektívňovaní a zrýchľovaní rozhodovania o obchodných veciach je do úvahy pripadajúca modifikácia ustanovenia § 118a O.s.p. upravujúceho zákonnú zásadu koncentračného princípu vo vzťahu ku dokazovaniu v druhoch sporov vymedzených v § 118a ods. 1 O.s.p.. Zmyslom vyššie uvedeného ustanovenia § 118a ods. 1 O.s.p. bolo sústrediť, t.j. koncentrovať skutkové a dôkazné povinnosti účastníkov konania najneskôr do skončenia prvého pojednávania. Okrem iného sa táto zákonná koncentračná zásada vo vzťahu ku opísaniu skutkových okolností a označeniu dôkazov týka napríklad vecí ochrany osobnosti, vecí ochrany podľa predpisov o masovokomunikačných prostriedkoch, sporov vyvolaných alebo súvisiacich s konkurzom a reštrukturalizáciou a ďalej o základe veci v niektorých druhoch sporov uvedených v § 118a O.s.p.. Pri uplatňovaní nárokov v obchodných veciach v rozhodujúcej miere sú tieto nároky uplatňované medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti. Vzhľadom na princípy z

ktorých vychádza obchodný zákonník a ktorý predpokladá určitú mieru profesionality a odbornej spôsobilosti, je predpoklad riadneho a profesionálneho uplatnenia práva týmito subjektmi v konaní pred súdom v rámci občianskeho súdneho konania. Vzniká preto podľa autorov oprávnená otázka, či nie je vhodné sa zaoberať dôkaznou koncentračnou zásadou v zmysle § 118a O.s.p. vo vzťahu ku prejednávaniu obchodných vecí v konaní pred súdom. Výsledkom uvedenej úvahy by bolo uloženie zákonnej povinnosti účastníkom občianskeho súdneho konania v obchodných veciach opísanie rozhodujúcich skutočností o veci samej a označenie dôkazov na preukázanie svojich tvrdení najneskôr do skončenia prvého pojednávania. Podanie návrhu vo veci samej v obchodných veciach obsahuje opísanie rozhodujúcich skutkových okolností (§ 79 O.s.p.), odporca sa k tomuto nároku a k dôvodnosti tohto nároku môže vyjadriť buď podaním odporu, alebo vyjadrením podľa § 114 O.s.p., pričom v podaní navrhovateľa ako aj odporcu (odpor, alebo vyjadrenie podľa § 114 O.s.p.) ako aj umožnením vyjadrenia účastníkov pri nariadenom pojednávaní je daná možnosť komplexného skutkového popísania stavu veci z ktorej vyplýva následná potreba vykonania dokazovania skutkových tvrdení. Vzhľadom na predpoklad profesionality a odbornej spôsobilosti podnikateľov pri uplatňovaní ich nárokov v občianskom súdnom konaní, procesné štádium ukončenia prvého pojednávania by malo poskytovať dostatok priestoru zúčastneným osobám na prezentovanie svojich skutkových tvrdení a označovanie dôkazov. Zavedením takejto koncentračnej zásady v obchodných veciach doplnením ustanovenia § 118a O.s.p. by mohlo dôjsť ku podstatnému urýchleniu rozhodovania v obchodných veciach a s prihliadnutím na predpokladanú profesionalitu a odbornú spôsobilosť podnikateľov pri ich podnikateľskej činnosti by bol zároveň vytvorený procesný tlak na účastníkov konania vymedzenia všetkých skutkových a právnych skutočností, ako aj označenia dôkazných prostriedkov, a to do skončenia prvého pojednávania. Autori sú toho názoru, že pokiaľ napríklad pri sporoch vyvolaných alebo súvisiacich s konkurzom je už takáto koncentračná zásada zavedená (aj keď primárne z dôvodu urýchlenia rozhodnutia v týchto sporoch z dôvodu ukončenia samotného konkurzného konania), pričom sa väčšinou jedná práve o obchodnozáväzkové vzťahy v tomto druhu sporov, by vyššie uvedenému rozšíreniu koncentračnej zásady podľa § 118a O.s.p. na obchodné veci nemala brániť žiadna zásadná výhrada so zdôraznením princípu obchodného zákonníka profesionality a odbornej spôsobilosti podnikateľských subjektov pri vykonávaní podnikateľskej činnosti a následne aj pri uplatňovaní ich práva v konaní pred súdom. Takáto zmena právnej úpravy § 118a O.s.p. by bola zároveň plne aj v súlade s neúplným apelačným systémom v rámci odvolacieho konania vyjadreným v § 205a O.s.p. vo vzťahu k dôkazným prostriedkom v rámci odvolacieho konania.

Zmyslom vyššie uvedených úvah de lege ferenda v oblasti obchodného práva v časti procesného uplatňovania nárokov z obchodnozväzkových vzťahov, a to z pohľadu vymožiteľnosti práva je hľadisko zefektívnenia a urýchlenia vybavovania obchodných vecí pri zachovaní všetkých procesných prostriedkov ochrany účastníkov konania.

III. Obchodný register

1. Vývoj a stav vybavovania agendy obchodného registra súdmi SR v období rokov 2003 až 2009

Účelom analýzy štatistických údajov o vybavovaní agendy obchodného registra (údaje získané z internetovej stránky ministerstva spravodlivosti SR www.justice.gov.sk) bolo poskytnúť základný prehľad o stave a vývoji vybavovania v tejto agende. Vzhľadom na zásadnú zmenu právnej úpravy v spôsobe vybavovania agendy obchodného registra (nadobudnutím účinnosti zákona č. 530/2003 Z.z. v znení neskorších predpisov v súvislosti s ďalšími právnymi normami – viď ďalej v časti analýza právneho stavu) bolo snahou poskytnúť základný štatistický prehľad o vývoji tejto agendy za predchádzajúcej právnej úpravy platnej do 31.01.2004 a podľa novej právnej úpravy účinnej od 01.02.2004.

V poslednom roku účinnosti pôvodnej právnej úpravy zápisu údajov do obchodného registra, t.j. v roku 2003 prehľad o spôsobe vybavovania tejto agendy poskytuje tabuľka č. 1.

Tabuľka č. 1 Obchodný register rok 2003

	00	01	02	03
nápad	0	0	0	36756
vybavené	0	0	0	40442
nevybavené	0	0	0	12839

Z uvedených údajov je zrejmé, že počet nevybavených vecí v agende obchodného registra ku 31.12.2003 predstavoval 12.839 vecí, a to pri nápade vecí v tejto agende v uvedenom období 36.756 vecí.

Prehľad o spôsobe a stave vybavovania vecí obchodného registra po účinnosti zákona č. 530/2003 Z.z. o obchodnom registri, ktorým sa zásadne zmenil spôsob

zapisovania údajov do obchodného registra (viď ďalej v časti analýza právneho stavu) poskytuje tabuľka č. 2.

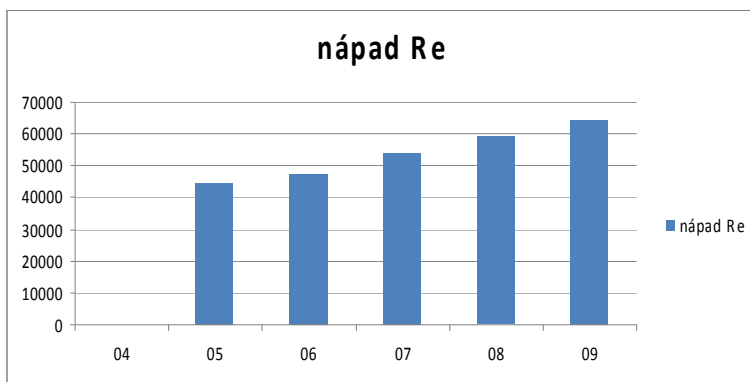
Tabuľka č. 2

		04	05	06	07	08	09
nápad	Re	52965	44598	47224	53903	58991	64195
nápad	Nre	0	11407	11372	14511	14168	14484
nápad	Nsre	0	1968	1549	2088	2137	2496
vybavené	Re	0	44531	47246	53542	59128	60981
vybavené	Nre	0	11444	11349	14442	14172	14342
vybavené	Nsre	0	1972	1559	2098	2124	2498
nevybavené	Re	3581	823	834	1224	1147	4356
nevybavené	Nre	0	140	164	239	249	389
nevybavené	Nsre	0	69	60	50	64	63

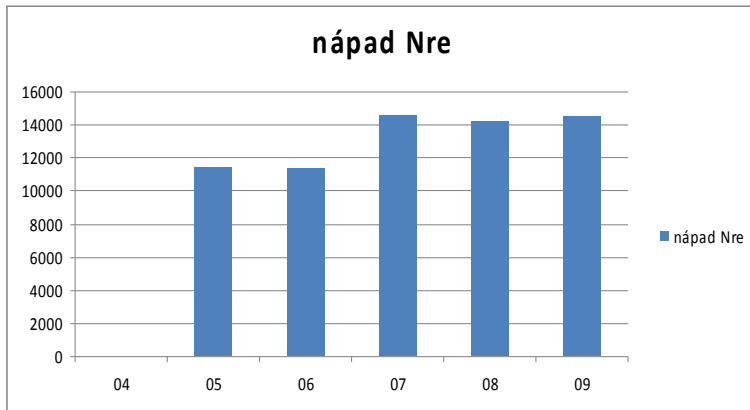
Z údajov Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky vyplýva zmena metodiky evidovania štatistických údajov vybavovania obchodného registra keďže v roku 2004 bol evidovaný len celkový počet napadnutých vecí bez rozlíšenia, či sa jednalo o návrh na zápis do obchodného registra vedený v registri Re, alebo či sa jednalo o návrh námietok vybavujúcich vyšším súdnym úradníkom (agenda NRe), alebo či sa jednalo o návrh vybavovania námietok sudcom v agende NsRe (§ 200b O.s.p.). Tak isto počet nevybavených vecí v roku 2004 podľa štatistickej metodiky Ministerstva spravodlivosti SR obsahuje len celkový údaj o nevybavených veciach v obchodnom registri, bez ohľadu na rozdeľovanie jednotlivých fáz vybavovania tejto agendy (námietky vybavované vyšším súdnym úradníkom a námietky vybavované sudcom). Za rok 2004 podľa štatistických údajov je preto evidovaný celkový návrh v agende obchodného registra zahrňujúcich agendu Re, NRe, NsRe a tak isto aj počet nevybavených vecí obchodného registra v celkovom súhrne bez rozlišovania na agendy v registroch Re, NRe a NsRe. Od roku 2005 až po rok 2009 došlo ku zmene metodiky spracovávanía štatistických údajov v agende obchodného registra s presným číselným určením návrhu v jednotlivých registroch, to znamená v registri Re, NRe, NsRe vo vzťahu ku počtu napadnutých vecí, vybavených vecí a nevybavených vecí.

Grafický prehľad o počte napadnutých vecí v agende Re, NRe, NsRe v rokoch 2005 až 2009 zobrazujú následné grafy č. 1, 2, 3.

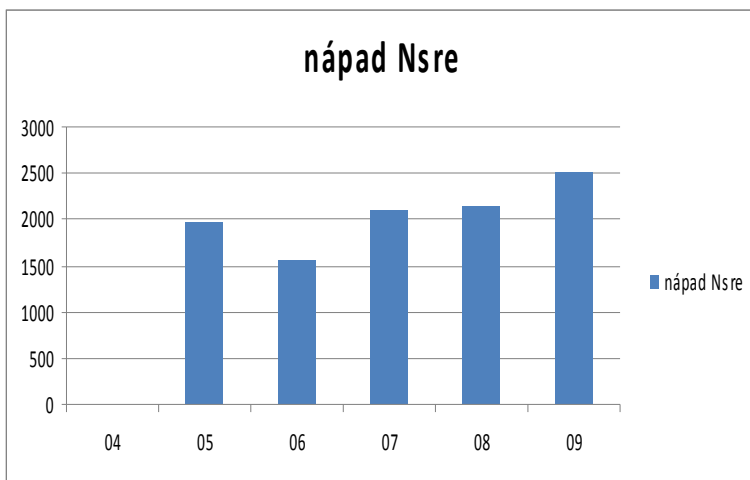
Graf č. 1

Graf č. 2

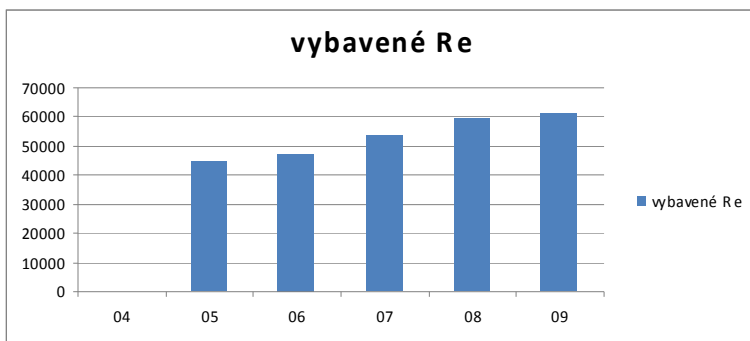
Graf č. 3

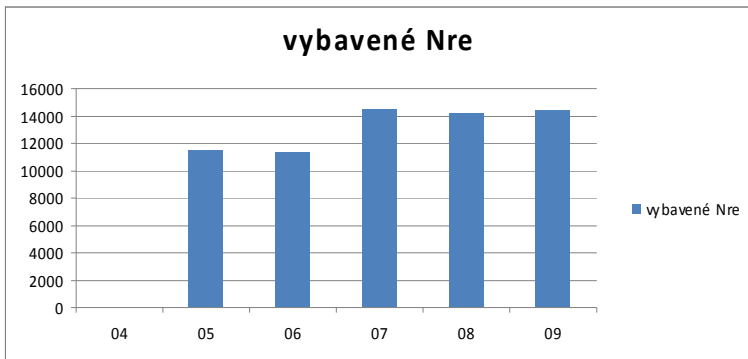
Z vývoja uvedeného nápadu vyplýva, že nápad v uvedených veciach má stabilnú mierne stúpajúcu tendenciu vo všetkých registroch agenty obchodného registra.

Počet vybavených vecí obchodného registra v sledovanom období rokov 2005 až 2009 zobrazuje grafické znázornenie grafov č. 4, 5, 6.

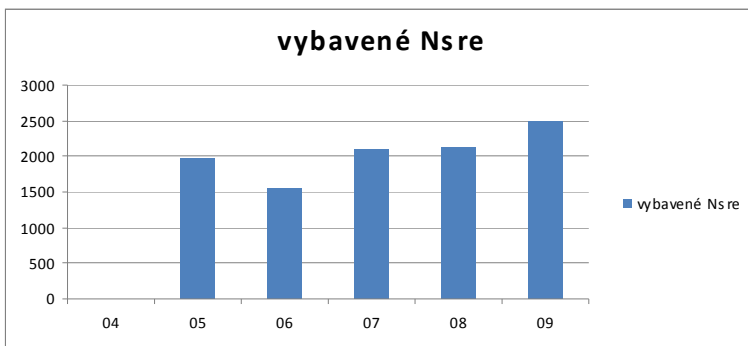
Graf č. 4

Graf č. 5

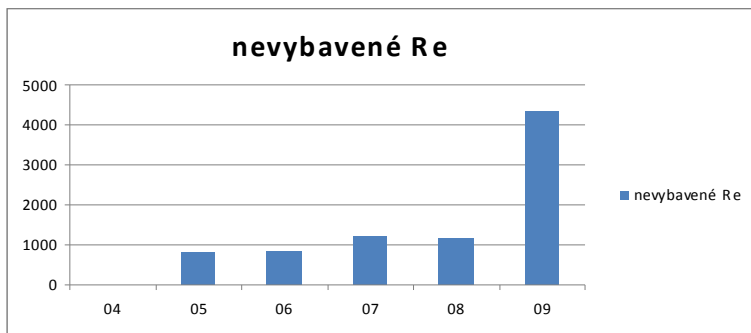

Graf č. 6

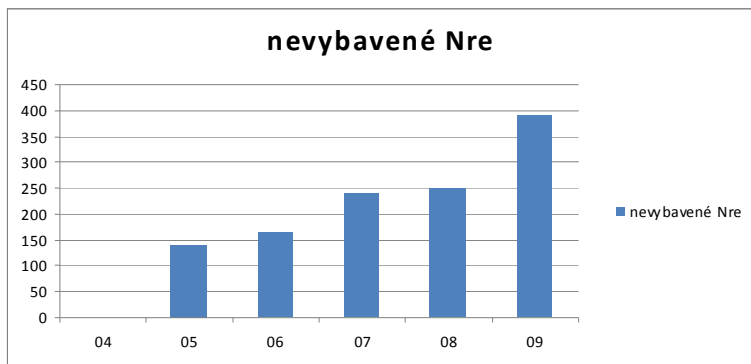

Počet nevybavených vecí v jednotlivých agendách obchodného registra zobrazuje grafické znázornenie grafov č. 7, 8, 9.

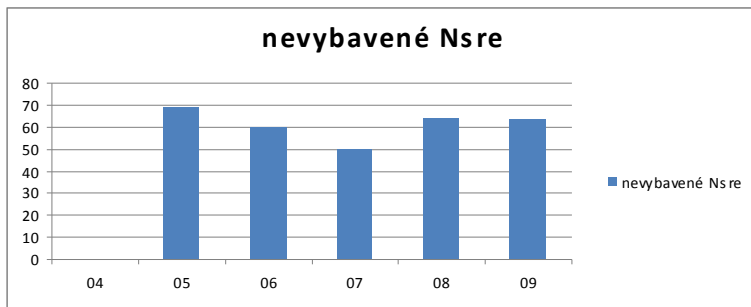
Graf č. 7

Graf č. 8

Graf č. 9

Prudký nárast počtu nevybavených vecí agendy Re a NRe v roku 2009 bol spôsobený a vyvolaný legislatívnymi zmenami v súvislosti so zápisom údajov do obchodného registra a uloženou zákonnou povinnosťou podnikateľským subjektom zapísaným v obchodnom registri vykonať zápis o premene základného imania a vkladov zo slovenskej meny na eurá. Vzhľadom na predĺženie lehoty v § 15c ods. 3 Zákona o obchodnom registri v prípade kombinovaného návrhu na zápis údajov do obchodného registra spolu s návrhom na zápis premeny zo slovenskej meny na eurá, a to na 30 dňovú lehotu, ako aj vzhľadom na prudký nárast podaných vecí týkajúcich sa zápisu premeny zo slovenskej meny na eurá v posledných mesiacoch roku 2009, dôsledkom je práve štatisticky zvýšený počet nevybavených vecí v agende Re, a NRe.

Pri porovnaní počtu napadnutých vecí podľa pôvodnej právnej úpravy obchodného registra, t.j. v roku 2003 (36756 vecí) a počtu napadnutých vecí v roku 2004 (52 965), t.j. za účinnosti novej právnej úpravy zákona č. 530/2003 Z.z., vyplýva značný nárast počtu napadnutých vecí v roku 2004. V tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že štatistická metodika Ministerstva spravodlivosti SR v roku 2004 pri nápade v agende obchodného registra nerozlišovala nápad v agende Re, NRe a NsRe, ale vychádzala zo súčtu týchto vecí v počte 52965. V každom prípade porovnaním nápadu v poslednom roku platnosti pôvodnej právnej úpravy v roku 2003 a porovnaním nápadu v tejto agende za novej právnej úpravy v roku 2004, napriek tomu že došlo ku zásadnej zmene spôsobu zapisovania údajov do obchodného registra, nedošlo ku poklesu počtu nápadu týchto vecí, ale skôr opačne k jeho nárastu. Z uvedeného vyplýva, že nová práva úprava zápisu údajov do obchodného registra nemala za následok zníženie a zmrazenie počtu týchto vecí, ale naopak došlo ku zvýšeniu počtu týchto vecí v prvom roku platnosti uvedenej právnej úpravy z čoho vyplýva, že zmena procesných pravidiel pri zápise údajov do obchodného registra nie je rozhodujúcim faktorom vo vzťahu ku množstvu podávaných návrhov, ale počet podávaných návrhov je ovplyvňovaný inými, t.j. ekonomickými a internými okolnosťami zapísaných subjektov v obchodnom registri. Zavedením novej úpravy pri zápise údajov do obchodného registra zákonom č. 530/2003 Z.z. došlo okrem iného ku určaniu zákonných lehôt na vybavenie návrhu na zápis do obchodného registra v lehote 5 pracovných dní (v určitých výnimočných prípadoch v lehote 30 dní), došlo k jednoznačnému vymedzeniu nevyhnutných príloh prikladaných k návrhu na zápis do obchodného registra vo Vyhláske č. 25/2004 Z.z. a zároveň došlo ku zásadnému rozdielu v spôsobe vybavovania agendy, a to na základe formálneho preskúmania návrhu a príloh podľa § 6 Zákona č. 530/2003 Z.z., okrem prvozápisov a ďalších údajov vymedzených v § 7 Zákona č. 530/2003 Z.z.. Takto formulovaná a zavedená nová právna úprava zápisu údajov do obchodného registra sa jednoznačne zásadným pozitívnym spôsobom prejavila v počte nevybavených vecí pri porovnaní počtu nevybavených vecí za predchádzajúcej úpravy v roku 2003 (12.839 vecí) a počtu

nevybavených vecí v roku 2004 (3.581) a s následným ďalším poklesom počtu nevybavených vecí v rokoch 2005 až 2008 (zvýšenie počtu nevybavených vecí v roku 2009 ako bolo uvedené vyššie, bolo spôsobené zásadným zvýšením počtu napadnutých vecí v roku 2009 z dôvodu uloženej zákonnej povinnosti zápisu premeny vkladov a základného imania zo slovenskej meny na menu euro do 31.12.2009). Je potrebné zohľadniť, že v roku 2004 nepochybne v počte nevybavených vecí je zahrnutý aj počet neskončených vecí podľa návrhov za predchádzajúcej právnej úpravy. Ako už bolo uvedené, následne v období roku 2005 až 2009 došlo ku zásadnému zníženiu počtu nevybavených vecí ako dôsledku prijatia nového spôsobu zápisu údajov do obchodného registra, čím nepochybne došlo ku zefektívneniu zápisu údajov do obchodného registra a zefektívnenia vymožitelnosti práva v tejto agende. Počet nevybavených vecí v agende NsRe, t.j. námietok vybavovaných sudcami, má v priebehu rokov 2005 až 2009 vyrovnanú, resp. mierne klesajúcu tendenciu. Počet nevybavených vecí v agende Re (návrhov vybavovaných vyššími súdnymi úradníkmi) v priebehu rokov 2005 až 2008 je viac menej vyrovnaný, okrem roku 2009 čo je spôsobené tak ako bolo uvedené vyššie enormným nárastom počtu napadnutých vecí v súvislosti so zápisom premeny vkladov a základného imania zo slovenskej meny na eurá. Obdobná situácia v počte nevybavených vecí je aj v agende NRe, tak ako to preukazujú grafy pod č. 7 až 9. Z grafického znázornenia nápadu v agende obchodného registra za rok 2005 až 2009 (graf č. 1 až 3) vyplýva mierny stabilný nárast uvedenej agendy, ktorý je kopírovaný aj počtom vybavených vecí s mierne stúpajúcou tendenciou, tak ako to preukazujú grafické znázornenia grafov č. 4 až 6. Porovnaním vyššie uvedených štatistických údajov za rok 2003 (posledný rok platnosti pôvodnej právnej úpravy zápisu údajov do obchodného registra) so štatistickými údajmi spôsobu vybavovania tejto agendy po účinnosti novej právnej úpravy od rokov 2004 až 2009 jednoznačne vyplýva pozitívny vplyv novej právnej úpravy jednak na dĺžku zápisu údajov do obchodného registra, ako aj na zásadný pokles počtu nevybavených vecí po prijatí novej právnej úpravy (o výnimke v roku 2009 spôsobenej zákonnou povinnosťou premeny slovenskej meny na eurá, bolo uvedené vyššie). Uvedené údaje jednoznačne poukazujú na záver, že legislatívne prostredie, t.j. charakter a kvalita právnych noriem môžu ovplyvniť ako samotnú dĺžku konania tak aj počet nevybavených vecí a prispieť tak k zvýšeniu a zefektívneniu vymožitelnosti práva. Práve táto priama súvislosť medzi kvalitou legislatívneho prostredia a vymožitelnosťou práva viedla autorov tejto časti štúdie k analýze jednotlivých inštitútov obchodného práva s návrhmi de lege ferenda.

O stabilite novej právnej úpravy zápisov do obchodného registra vo vzťahu ku spriehľadneniu nastavených pravidiel a podmienok pri zápise údajov do obchodného registra svedčí aj pomer napadnutých vecí v sledovanom období rokov 2005 až 2009 vo vzťahu ku počtu napadnutých námietok ako opravných prostriedkov proti odmietnutiu

vykonania zápisu údajov do obchodného registra o ktorých rozhoduje v prvom štádiu vyšší súdny úradník a následne sudca. Vyššie uvedený mierny nárast počtu podaných námietok je fakticky len kopírovaním nárastu počtu napadnutých vecí pri zápise údajov do obchodného registra. Pri štatistických údajoch od roku 2005 (rozlišujúcich počet návrhov a počet námietok) kedy by sa dalo predpokladať, že v druhom roku po zavedení účinnosti novej právnej úpravy môže byť počet opravných prostriedkov voči odmietnutiu zápisu údajov do obchodného registra vyšší, ako v neskorších rokoch, vzhľadom na vyjasnenie pravidiel pri postupe súdov vyplýva, že žiaden zásadný rozdiel pomeru počtu napadnutých vecí a počtu námietok voči takto napadnutým veciam, oproti druhému roku fungovania a následných rokov po zavedení novej právnej úpravy nenastal. Z uvedeného je možné dospieť k záveru o správne a jasne nastavených pravidlách pri zápise údajov do obchodného registra s pozitívnymi dôsledkami vo vzťahu k dĺžke konania a k zníženiu počtu nevybavených vecí.

2. Analýza právnej úpravy obchodného registra

(so zameraním sa na dôsledky formálneho preskúmania návrhu na zápis do obchodného registra vo vzťahu ku právnym prostriedkom ochrany pred neplatnosťou uznesení valného zhromaždenia spoločnosti a nesprávnymi zápismi do obchodného registra)

I. Spôsob zápisu údajov do obchodného registra

Súčasná právna úprava obchodného registra, jeho vedenia, spôsobu zápisu údajov do obchodného registra, postupu súdu a účastníkov pri zapisovaní údajov do obchodného registra je dôsledkom zásadnej zmeny právnej úpravy účinnej od 01.02.2004 kedy nadobudol účinnosť Zákon č. 530/2003 Z.z. o obchodnom registri (ďalej len ZOR) a ktorým zákonom došlo zároveň aj ku zmene Obchodného zákonníka v časti bývalej úpravy o obchodnom registri (§ 27 až § 34) ako aj ku zmene Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len O.s.p.) v časti úpravy súdneho konania vo veciach obchodného registra v ustanoveniach § 200a až § 200c. Súčasťou komplexnej zmeny úpravy obchodného registra sa stala aj Vyhláška 25/2004 Z.z., ktorou sa ustanovujú vzory tlačív na podávanie návrhov na zápis do obchodného registra a zoznam listín, ktoré je potrebné k návrhu na zápis priložiť. Súčasná práva úprava vedenia obchodného registra pritom vychádza z článku 10/ tzv. prvej publikačnej smernice práva obchodných spoločností (prvá smernica Rady 68/151 EHS z 9. marca 1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmu spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 zmluvy o založení

Európskeho spoločenstva s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého spoločenstva v znení Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/58/ES z 15. júla 2003), ktorý vyžaduje jednotný postup pri zakladaní a vzniku kapitálových spoločností z dôvodu predchádzania neplatnosti spoločnosti. V zmysle citovaného článku 10/ prvej publikačnej smernice sú členské štáty Európskeho spoločenstva povinné zabezpečiť preventívnu kontrolu procesu založenia a vzniku kapitálových spoločností alternatívne dvoma spôsobmi. Uvedená smernica bola nahradená Smernicou Európskeho parlamentu a rady č. 2009/101/ES zo dňa 16.9.2009, pričom zásady uvedenej preventívnej kontroly ostali zachované. Prvým spôsobom preventívnej kontroly procesu vzniku a založenia kapitálových spoločností je súdna alebo správna kontrola splnenia zákonných podmienok na založenie a vznik spoločnosti, ktorú kontrolu vykonávajú buď registrové sudy alebo príslušné správne úrady, ktoré vedú obchodný register. Druhým spôsobom uvedenej preventívnej kontroly je vyhotovenie zakladateľských dokladov kapitálových spoločností a všetkých zmien týchto dokladov vo forme verejných listín osvedčujúcich dodržanie podmienok ustanovených právnymi predpismi. Vzhľadom na znenie § 7 ZOR napriek skutočnosti, že vedenie obchodného registra je zabezpečené súdmi, systém preventívnej kontroly zakladania spoločností (nie iba kapitálových) využíva obidva spôsoby preventívnej kontroly procesu zakladania obchodných spoločností. Okrem akciovej spoločnosti ostatné obchodné spoločnosti a družstvá ako aj právnické osoby založené podľa práva Európskych spoločenstiev, pokiaľ sa zapisujú do obchodného registra podliehajú pri ich založení a vzniku preventívnej súdnej kontrole, pretože pred ich prvým zápisom do obchodného registra podlieha návrh (vrátane príloh) obmedzenému materiálnemu preskúmvaniu podľa § 7 ZOR. Pod obmedzenou materiálnou kontrolou registrového súdu v zmysle citovaného ustanovenia § 7 ZOR je potrebné rozumieť zákonom zverenú pôsobnosť registrového súdu preskúmvania predložených listín a údajov v rozsahu vymedzenom v ustanovení § 7 ZOR. Na druhej strane založenie a vznik akciovej spoločnosti využíva druhú možnosť preventívnej kontroly v zmysle vyššie citovanej prvej publikačnej smernice, ktorá sa prejavuje v požiadavke, aby zakladateľská zmluva (listina) mala formu notárskej zápisnice o právnom úkone (§ 162 ods. 2 OBZ). V prípade prvého zápisu akciovej spoločnosti do obchodného registra preto nepodlieha návrh (a ani prílohy) ani obmedzenej materiálnej kontrole podľa citovaného ustanovenia § 7 ZOR okrem zápisu obchodného mena a predmetu podnikania založenej akciovej spoločnosti v súlade s ustanovením § 7 ods. 12, ods. 13 ZOR. Takýto návrh na prvý zápis akciovej spoločnosti do obchodného registra súd preto preveruje len z hľadiska splnenia formálnych predpokladov na zápis údajov do obchodného registra podľa § 6 ZOR. Súčasná právna úprava preto vychádza z kombinácie obidvoch spôsobov preventívnej kontroly zakladania a vzniku obchodných spoločností v súlade s prvou publikačnou smernicou. Z hľadiska systematiky úpravy preverovania návrhov a príloh registrovým súdom pri podávaní

návrhov do obchodného registra je preto potrebné zdôrazniť, že všetky návrhy, ktorých obsahom nie sú údaje explicitne uvedené v § 7 ZOR podliehajú len formálnemu preskúmvaniu registrovým súdom podľa § 6 ZOR (t.j. registrový súd len preverí, či návrh na zápis podala oprávnená osoba, či je návrh na zápis úplný, či sú spolu s návrhom na zápis predložené všetky prílohy ustanovené osobitným predpisom, či sú prílohy predložené vo forme ustanovenej osobitným zákonom, či sa údaje uvedené v návrhu na zápis zhodujú s údajmi vyplývajúcimi z predložených príloh a či bol zaplatený súdny poplatok za podanie návrhu). Bez ohľadu na rozsah preverovania registrovým súdom podaného návrhu a príloh (v rozsahu formálneho preverovania podľa § 6 ZOR alebo obmedzenej materiálnej kontroly podľa § 7 ZOR) je nevyhnutné sa zaoberať samotnou procesnou povahou postupu pri zapisovaní údajov do obchodného registra, pri zapisovaní zmien a výmaza zapísaných údajov, ktorý je definovaný v § 1 písm. c) ZOR ako „registrácia“. Samotné citované ustanovenia § 1 písm. c) ZOR nedáva odpoveď na procesný charakter postupu pri zápise údajov do obchodného registra. Procesná charakteristika registrácie údajov do obchodného registra (zápis údajov, zápis zmien zapísaných údajov a výmaz zapísaných údajov) je obsiahnutá v ustanovení § 352a O.s.p., v zmysle ktorého súd vykonáva zápis údajov do obchodného registra podľa osobitného zákona, t.j. podľa Zákona č. 530/2003 Z.z.. Systematicky je uvedené ustanovenie zaradené do siedmej časti O.s.p. nazvanej ako „iná činnosť súdu“ a v súlade s takouto systematickou úpravou a definíciou zápisu údajov do obchodného registra podľa ZOR sa potom registrácia považuje za inú činnosť súdu a nemá preto povahu občianskeho súdneho konania (PATAKYOVÁ M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 2. aktualizované vydanie. Praha. C. H. Beck, 2008, str. 76). Vymedzenie registrácie údajov do obchodného registra ako inej činnosti súdu má zásadný význam vo vzťahu ku Občianskemu súdному poriadku ako základnej procesnej normy v konaní pred súdom. Pri vymedzení vzájomného vzťahu Zákona o obchodnom registri a Občianskeho súdneho poriadku má zásadný význam ustanovenie § 13 ods. 1 a ods. 2 ZOR. Podľa § 13 ods. 1 ZOR na registráciu údajov v obchodnom registri a ukladanie do zbierky listín sa vzťahuje Občiansky súdny poriadok, ak tak ustanovuje tento zákon. Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ Zákon o obchodnom registri nemá priamy odkaz na použitie Občianskeho súdneho poriadku, je subsidiárne použitie Občianskeho súdneho poriadku na postup pri zápise údajov do obchodného registra vylúčené. (viď dielo citované vyššie str. 77). V zmysle § 11 ods. 3 ZOR a § 13 ods. 2 ZOR sa ustanovenia O.s.p. pri registrácii údajov do obchodného registra použijú primerane len pri doručovaní zásielok alebo v prípade ukladania sankcií. Zákon o obchodnom registri je preto nevyhnuté v tých častiach jeho úpravy, ktoré upravujú postup súdu a oprávnených osôb na podanie návrhu považovať za osobitnú procesnú normu v konaní pred súdom vo vzťahu ku registrácii údajov do obchodného registra (zápis údajov, zápis zmien zapísaných údajov a ich výmaz z obchodného registra). Z takéhoto špecifického postavenia ZOR ako osobitnej

procesnej normy vo vzťahu ku zápisu údajov do obchodného registra vyplývajú základné odlišnosti oproti Občianskemu súdnemu poriadku. Základnou odlišnosťou oproti Občianskemu súdnemu poriadku je, že zápis údajov do obchodného registra nie je výsledkom rozhodnutia súdu v občianskom súdnom konaní ale je vykonaný na základe registrácie ako inej činnosti súdu v súlade s osobitnou procesnou normou, ktorým je Zákon o obchodnom registri. (viď dielo citované vyššie str. 77). Ďalším zásadným rozdielom oproti Občianskemu súdnemu poriadku je nemožnosť vykonávania dokazovania registrovým súdom vzhľadom k tomu, že jeho činnosť pri podávaní návrhu na zápis údajov do obchodného registra je obmedzená zásadou formálneho preskúmania návrhu (§ 6 ZOR), resp. obmedzeného materiálneho preskúmania návrhu (§ 7 ZOR). Na základe vzájomného vzťahu medzi Zákonom o obchodnom registri a Občianskym súdnym poriadkom a jednoznačným ustanovením § 13 ods. 1 ZOR, ďalej vyplýva nemožnosť prerušenia registrácie, t.j. ako inej činnosti súdu vzhľadom k tomu, že takúto možnosť Zákon o obchodnom registri priamo neupravuje a neobsahuje ani odkaz na primerané použitie príslušných ustanovení O.s.p. o prerušení občianskeho súdneho konania. (V súvislosti so zavedením meny Euro v SR ustanovenie § 15c ods. 2 ZOR s účinnosťou od 01.01.2009 s odkazom § 9 ods. 7 Zákona č. 659/2007 Z.z. o zavedení meny v Euro v SR upravuje jediný prípad prerušenia konania o návrh na zápis údajov do obchodného registra, a to tých konaní o návrhoch na vykonanie zápisu údajov v slovenskej mene, ktoré bolo začaté a nebolo skončené pred dňom zavedenia Eur, t.j. pred 01.01.2009, pričom takéto konanie sa zo zákona podľa § 9 ods. 7 Zákona 659/2007 Z.z. zo zákona prerušuje a súd bezodkladne zašle takémuto navrhovateľovi výzvu na zmenu alebo doplnenie návrhu, v ktorej určí 30-dňovú lehotu na vykonanie zmeny alebo doplnenie návrhu tak, aby bol navrhovaný zápis údajov vyjadrený v Eur). Dôsledkom zvolenej koncepcie preskúmania návrhov a príloh na základe formálneho preverovania návrhu podľa § 6 ZOR, resp. obmedzenej materiálnej kontroly podľa § 7 ZOR je zavedenie krátkych procesných lehôt na zápis údajov do obchodného registra podľa § 8 ZOR, a to v lehote 5 pracovných dní od doručenia návrhu na zápis (s výnimkou 30-dňovej lehoty na vykonanie zápisu v prípade podania návrhu na zápis cezhraničného zlúčenia alebo cezhraničného splynutia a s výnimkou 30-dňovej lehoty podľa § 15c ods. 3 ZOR v prípade podania návrhu na zápis zmeny, v ktorom bude zároveň navrhnutý i zápis premeny menovitej hodnoty základného imania a menovitej hodnoty vkladov do základného imania).

V prípade odmietnutia vykonania zápisu údajov do obchodného registra z dôvodu nesplnenia podmienok podľa § 6 ZOR a § 7 ZOR, pokiaľ navrhovateľ využije svoje oprávnenie a podá námietky proti odmietnutiu vykonania zápisu údajov do obchodného registra sa rozhodovanie o námietkach riadi ustanovením § 200b až § 200ba O.s.p.. Napriek skutočnosti, že v tomto štádiu sa už rozhodovanie o námietkach riadi príslušnými

procesnými ustanoveniami O.s.p. zachováva si toto rozhodovanie o námietkach zásadné a odlišné špecifiká oproti základnými princípom procesného práva. Aj v tomto štádiu platí zásada formálneho preskúmania návrhu a príloh, resp. obmedzenej materiálnej kontroly podľa § 6 ZOR a § 7 ZOR (§ 200b ods. 2 O.s.p.), t.j. aj v tomto štádiu platí zásada nemožnosti vykonávania ďalšieho dokazovania. Napriek tomu, že sa jedná v tomto štádiu o špecifické súdne konanie, t.j. rozhodovanie o námietkach, neaplikujú sa v rámci tohto konania niektoré základné princípy procesného práva (nemožnosť vykonávať dokazovanie, nevydanie rozhodnutia vo veci samej v prípade vyhovenia námietkam, priama pôsobnosť zo zákona pre vyššieho súdneho úradníka, ak námietkam mieni vyhovieť). (viď dielo citované vyššie str. 77). Vyššie uvedená charakteristika registrácie údajov do obchodného registra bola nevyhnutná z dôvodov vyvodenia dôsledkov a súvislosti medzi postupom pri zápise údajov do obchodného registra a účinkov neplatnosti uznesení valného zhromaždenia vyslovenej súdom vo vzťahu ku zapísaným údajom do obchodného registra.

II. Inštitút neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia

Pre posúdenie vzájomného vzťahu zapísaných údajov v obchodnom registri a neplatnosti uznesení valných zhromaždení, na základe ktorých boli údaje zapísané v obchodnom registri je nevyhnutné zaoberať sa povahou uznesenia valného zhromaždenia a charakterom neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Úprava inštitútu neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia sa nachádza v ustanovení § 131 a § 183 OBZ. Keďže text právnej normy nedáva priamu odpoveď na povahu uznesenia valného zhromaždenia, stále v súčasnosti pretrvávajú rôzne názory na právne posúdenie povahy uznesenia valného zhromaždenia. Podľa jedného zo skupiny názorov (napr. PELIKÁNOVÁ, I. a kol.: Obchodní právo, I. díl, Praha, Codex Bohemia 1999, str. 308; PATAKYOVÁ, M.: Obchodní zákonník, Úplné znenie zákona s výkladom a judikátmi, Ekonomický a právny poradca podnikateľa, 2002, č. 5-6, str. 95), uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom ale rozhodovacím aktom spoločnosti vykazujúci aj určité znaky právneho úkonu, resp., sa jedná o rozhodnutie, právny akt spoločnosti a súčasne aj o právny úkon jednotlivých spoločníkov. Ďalšia skupina názorov prezentuje záver, že uznesenie valného zhromaždenia má povahu právneho úkonu. (napr. ELIÁŠ, K.: Základní principy soukromého práva v soudní rozhodovací praxi. Pár postřehů k několika soudním rozhodnutím z posledních let. Soudní rozhledy 1999. č. 2; K právní povaze usnesení valné hromady. Právní rozhledy 1999. č 12; podobne aj POKORNÁ, J.: Několik úvah k právní povaze usnesení valné hromady. Právní rozhledy 1999. č. 12). Ďalšia skupina prezentuje názor, že uznesenie valného zhromaždenia nie je možné považovať za právny úkon. (DĚDIČ, J. a kol.: Obchodní zákonník. Kometář. Praha. Prospektrum 1997. str. 375; obdobne ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, F., TOMSA, M. a kolektiv:

Obchodní zákonník. Komentář. 12. vydání. Praha. C. H. Beck 2004. str. 419). Judikátúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v zhode s judikátúrou Najvyššieho súdu Českej republiky sa priklonila k záveru, že uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom a z toho dôvodu neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia nie je možné posudzovať podľa všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka o neplatnosti právnych úkonov, ale len z hľadiska osobitnej právnej úpravy Obchodného zákonníka (vo vzťahu ku okruhu oprávnených osôb na podanie žaloby o neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia, ku lehotám na podanie žaloby ako aj ku účinkom vyhlásenia uznesenia valného zhromaždenia za neplatné súdom - rozsudok NS SR sp. zn. 4Obdo 22/98, zverejnené: Zo súdnej praxe 5/2000; obdobne uznesenie NS ČR sp. zn. 1 Odom 88/97, zverejnené: Právni praxe podnikání č. 4/98). V súlade s citovanými rozhodnutiami NS SR a NS ČR dospela judikátúra k záveru, že uznesenie valného zhromaždenia, ktoré v niektorých prípadoch zakladá, mení či ruší právne vzťahy v zmysle § 2 ods. 1 Občianskeho zákonníka je nutné považovať za inú skutočnosť v zmysle citovaného ustanovenia Občianskeho zákonníka. V zhode so závermi vyššie citovaných rozhodnutí NS SR a ČR vyplýva, že ustanovenie § 131 a § 183 OBZ nezakladá absolútnu ani relatívnu neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia v zmysle príslušných ustanovení Občianskeho zákonníka, resp. Obchodného zákonníka, ktoré upravujú platnosť či neplatnosť právnych úkonov, čoho dôsledkom je, že neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia sa preto nemožno dovolávať podľa § 38 a nasl. Občianskeho zákonníka upravujúcich neplatnosť právnych úkonov, ale iba a výhradne podľa ustanovení § 131 a § 183 Obchodného zákonníka. Vzhľadom na vyššie citované rozhodnutia NS SR a ČR, ktoré sú vo všeobecnosti väčšinou v právnej teórii a praxi akceptované a prijímané ako zaužívaná judikátúra o tom, že uznesenie valného zhromaždenia nie je možné považovať za právny úkon ale za inú právnu skutočnosť, čoho dôsledkom je potom záver o tom, že ustanovenie § 131 a § 183 Obchodného zákonníka nezakladá ani absolútnu ani relatívnu neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia, je nevyhnuté zaoberať sa charakterom neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Vzhľadom na charakter úpravy § 131 Obchodného zákonníka vymedzujúceho okruh aktívne legitimovaných osôb oprávnených domáhať sa neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ako aj vzhľadom na zákonom určené lehoty, po márnom uplynutí ktorých nie je možné sa domáhať neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia vyplýva, že iná osoba ako uvedená § 131 Obchodného zákonníka a po uplynutí lehoty v zmysle § 131 Obchodného zákonníka nie je oprávnená domáhať sa neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Márnym uplynutím zákonom stanovenej lehoty na podanie návrhu o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia aktívne legitimovanou osobou určenou v zákone, nie je možné iným spôsobom sa domáhať určenia neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Na základe osobitne určeného okruhu aktívne legitimovaných osôb na podanie takéhoto návrhu, osobitne určenej lehoty na podanie návrhu a zákonom

uvedených dôvodov na určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia sa potom jedná o špecifickú úpravu podmienok neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia vo vzťahu ku všeobecnej úprave neplatnosti právnych úkonov podľa Občianskeho zákonníka. Ak teda zákonom určená aktívne legitimovaná osoba nepodá v zákonom určenej lehote návrh na určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia nie je možné osobitným spôsobom sa domáhať tejto neplatnosti podľa všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka. Na základe takejto konštrukcie je potom možné dospieť k záveru, že aj v prípade rozhodnutia valného zhromaždenia v rozpore so zákonom, spoločenskou zmluvou alebo stanovami a nevyužitia práva podať určovaciu žalobu aktívne legitimovanými osobami v zákonom určenej lehote, zostávajú účinky tohto uznesenia valného zhromaždenia zachované. Napriek tomu, že na základe vyššie judikovaných záverov NS SR a ČR nie je možné uznesenie valného zhromaždenia považovať za právny úkon, z pohľadu charakteru platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia má uznesenie valného zhromaždenia obdobné účinky ako relatívne neplatný právny úkon (§ 40a OZ). Záveru o obdobnom charaktere neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ako pri relatívne neplatných právnych úkonoch nasvedčuje aj odôvodnenie rozsudku NS ČR sp. zn. 1Odon 101/97 z 13.01.1999 zverejnené: Právni rozhledy č. 7/99: „Zo všetkých uvedených dôvodov dospel Najvyšší súd k záveru, že ustanovenie § 131 (a § 183) Obchodného zákonníka je potrebné vykladať tak, že po márnom uplynutí lehoty v ňom uvedenej už nie je možné preskúmať platnosť uznesenia valného zhromaždenia a uznesenie je preto nutné považovať za platné“. Autor je v danom prípade toho názoru, že citovaný názor z rozsudku Najvyššieho súdu ČR je v súlade s povahou, charakterom a konštrukciou ustanovenia § 131 a § 183 OBZ vychádzajúc z právnej istoty zapísanej osoby a tretích osôb tak, aby nemohlo dôjsť akýmkoľvek osoby a kedykoľvek v budúcnosti ku napadnutiu uznesení valných zhromaždení, pokiaľ takéto právo nevyužije v zákonnej lehote aktívne legitimovaný okruh osôb, čo by v budúcnosti pri opačnom názore mohlo viesť ku právnej neistote a výraznému zásahu v budúcnosti do právneho postavenia obchodnej spoločnosti. Ďalším zo znakov, ktorý približuje charakter neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ku obdobným účinkom ako pri relatívne neplatných právnych úkonoch je účinok právoplatného rozhodnutia súdu o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Ak na základe vyššie citovaného názoru v súlade s uvedeným rozhodnutím Najvyššieho súdu ČR sa uznesenie valného zhromaždenia považuje za platné až do okamihu právoplatného rozhodnutia súdu o jeho neplatnosti, potom dňom nadobudnutia právoplatnosti rozsudku súdu o neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia nastávajú účinky jeho neplatnosti spätne, t.j. ex tunc ku dňu prijatia uznesenia valného zhromaždenia. Dochádza preto ku zániku práv a povinností z neho vzniknutých. Tomuto záveru o účinkoch právoplatného rozhodnutia súdu o neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia spätne, t.j. ex tunc ku dňu jeho prijatia

zodpovedá ustanovenie § 131 ods. 4 OBZ, podľa ktorého neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia spoločnosti sa netýka práv nadobudnutých v dobrej viere tretími osobami. Za predpokladu, že by účinky právoplatného rozsudku súdu o neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia mali nastať až ku dňu právoplatnosti tohto rozsudku, t.j. ex nunc by stratilo zmysel a opodstatnenie ustanovenia § 131 ods. 4 OBZ, pretože až do právoplatného rozsudku súdu o určenie neplatnosti by sa hľadelo na toto uznesenie ako platné, pričom účinky tejto neplatnosti by nastali nie spätne ale až ku dňu právoplatnosti rozsudku súdu. V takom prípade by však nebola potrebná osobitná ochrana tretích osôb na základe práv nadobudnutých v dobrej viere, pretože nadobudnutie týchto práv by nebolo ohrozené spätnými účinkami rozsudku súdu o neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia.

V súvislosti s určením neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia na základe špeciálnej úpravy ustanovenia § 131 a § 183 OBZ vzniká otázka, či je možné neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia riešiť ako prejudiciálnu otázku v inom konaní. Podľa § 131 ods. 8 OBZ platného v ČR v prípade, ak nebol podaný návrh na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia podľa odstavca 1/ alebo 2/ alebo, ak návrh nebol úspešný, je možné jeho platnosť preskúmať len v registrovom konaní, v ktorom súd rozhoduje o povolení zápisu spoločnosti založenej uznesením valného zhromaždenia do obchodného registra. Uvedené neplatí, ak sa prijatím uznesenia valného zhromaždenia o zmene spoločenskej zmluvy alebo stanov dostal do rozporu obsah stanov alebo spoločenskej zmluvy s donucujúcim ustanovením zákona a v prípadoch podľa odstavca 9/. Z citovaného ustanovenia českej úpravy Obchodného zákonníka vyplýva výkladom a contráριο, že okrem žaloby o určenie uznesenia valného zhromaždenia je možné preskúmať neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia len v registrovom konaní, a to len za predpokladu, že nebol podaný návrh na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia podľa § 131 OBZ alebo za predpokladu, že takýto návrh bol neúspešný. Z citovaného ustanovenia českej právnej úpravy potom vyplýva, a to priamo z textu právnej normy, že iným spôsobom nie je možné sa domáhať neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Obdobná právna úprava v texte Obchodného zákonníka platného na území Slovenskej republiky chýba, t.j. v texte úpravy Obchodného zákonníka platného v Slovenskej republike chýba explicitná právna úprava o možnosti alebo nemožnosti riešenia neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ako prejudiciálnej otázky v iných konaniach, ktoré neboli začaté na základe podania návrhu na určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia podľa § 131 OBZ. Absenciu textu právnej normy o možnosti alebo nemožnosti prejudiciálneho riešenia platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia nahrádza existujúca judikatúra, ktorá sa rozhodnutiami Najvyššieho súdu SR priklonila k záveru, že určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia je možné vysloviť len rozsudkom vo veci samej a zákon nepripúšťa

riešenie tejto otázky ako otázky predbežnej. (R 16/1998: Určenie, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je vrátane vyslovenia, že rozhodnutie valného zhromaždenia akciovej spoločnosti je neplatné podľa § 183 Obchodného zákonníka, môže súd rozhodnúť len rozsudkom vo veci samej. Predbežným opatrením preto nemožno vysloviť, že rozhodnutie valného zhromaždenia akciovej spoločnosti je neplatné, pretože by nešlo o dočasnú úpravu pomeru účastníkov.; obdobný právny názor o nemožnosti riešenia neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ako otázky predbežnej vyslovil Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí sp. zn. 2MObdo 1/1999, zverejnené: Zo súdnej praxe, 2002, č. 4, str. 106.). Na základe absencie jednoznačnej právnej úpravy o možnosti alebo nemožnosti riešenia neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ako otázky predbežnej, ďalej na základe vyššie uvedených judikovaných záverov Najvyššieho súdu SR ako aj vzhľadom na povahu a konštrukciu ustanovenia § 131 OBZ a § 183 OBZ je preto nevyhnutné dospieť k záveru, že v inom konaní ako v konaní o žalobe o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia nie je možné otázku platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia riešiť ako prejudiciálnu otázku.

Na základe vyššie uvedenej charakteristiky registrácie zápisu údajov do obchodného registra, ktorá sa nepovažuje za občiansko-súdne konanie ale za inú činnosť súdu vyplýva, že bez zákonného oprávnenia nemôže registrový súd v rámci zápisu údajov do obchodného registra postupom podľa Zákona č. 530/2003 Z.z. prejudiciálne riešiť otázku platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Okrem absencie zákonného oprávnenia na takéto prejudiciálne riešenie bráni tomuto postupu samotná procesná povaha registrácie údajov do obchodného registra, pretože registrový súd nevykonáva dokazovanie vzhľadom k tomu, že skúma návrh a jeho prílohy len z formálneho hľadiska podľa § 6 ZOR, resp. v rozsahu obmedzenej materiálnej kontroly podľa § 7 ZOR, pričom výsledkom postupu registrového súdu nie je vydanie rozhodnutia vo veci samej, ale vykonanie zápisu údajov do obchodného registra bez formy uznesenia alebo rozsudku. Obdobný záver nemožnosti prejudiciálneho riešenia platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia sa nevyhnutne bude aplikovať v štádiu po podaní námietok proti odmietnutiu vykonania zápisu údajov do obchodného registra postupom podľa § 200b O.s.p., pretože aj pri tomto špecifickom súdnom konaní pri rozhodovaní o námietkach súd posudzuje návrh a prílohy v zásade len formálneho z hľadiska podľa § 6 ZOR, resp. v rozsahu obmedzenej materiálnej kontroly podľa § 7 ZOR bez možnosti vykonávania dokazovania. Zostáva potom odpovedať na otázku, či neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia je možné prejudiciálne riešiť v konaní vo veciach obchodného registra podľa § 200a O.s.p.. Vymedzenie pôsobnosti konania vo veciach obchodného registra je obsiahnuté v § 200a ods. 1 O.s.p., podľa ktorého sa jedná o konanie vo veciach obchodného registra, ktorým sa má dosiahnuť zhoda medzi zápisom v obchodnom registri a skutočným stavom inak ako na základe návrhu na zápis,

zmenu zápisu alebo výmaz údajov podľa osobitného zákona. Predmetom tohto osobitného konania postupom podľa § 200a O.s.p. je preto „len“ dosiahnutie zhody medzi zápisom v obchodnom registri a skutočným stavom inak ako na základe návrhu na zápis podľa Zákona o obchodnom registri. Žiadne osobitné zákonné ustanovenie v § 200a O.s.p. o možnosti registrového súdu v konaní o zhode prejudiciálne riešiť otázku platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia upravené nie je a v zmysle vyššie citovaných rozhodnutí Najvyššieho súdu SR je preto nevyhnutné dospieť k záveru, že bez explicitnej právnej úpravy ani v konaní o zhode nie je možné prejudiciálne riešiť otázku platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia vzhľadom na špecifickú povahu tohto inštitútu podľa úpravy v § 131 OBZ (špeciálne upravený legitimovaný okruh osôb oprávnených na podanie návrhu na určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia, zákonom určené dôvody neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia a osobitné lehoty na uplatnenie tohto návrhu). Na rozdiel od absencie zákonnej úpravy možnosti prejudiciálneho riešenia platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia v konaní vo veciach obchodného registra, t.j. v konaní o zosúladenie zapísaného stavu v obchodnom registri so skutočným stavom v právnej úprave v SR, ustanovenie § 131 ods. 9 Obchodného zákonníka v ČR umožňuje registrovému súdu zahájiť konanie o dosiahnutie zhody medzi skutočným stavom a zápisom skutočnosti založenej uznesením valného zhromaždenia v obchodnom registri, okrem prípadov kedy súd vysloví neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia podľa § 131 ods. 1 a ods. 2 Obchodného zákonníka v ČR, avšak len v prípade, ak je na začatí takéhoto konania verejný záujem a ak nebudú týmto konaním podstatne dotknuté práva tretích osôb. Teda vyššie citovaná úprava českého Obchodného zákonníka predpokladá v prípade existencie verejného záujmu a absencie podstatného zásahu do práv tretích osôb, možnosť prejudiciálne riešiť v konaní o dosiahnutí zhody medzi zápisom v obchodnom registri a skutočným stavom platnosť alebo neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia.

Od právneho posúdenia nemožnosti prejudiciálneho riešenia platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia v iných konaniach okrem konaní začatých na základe návrhu § 131 Obchodného zákonníka treba však odlišovať prípady, ak na základe rozhodnutia valného zhromaždenia dochádza ku zmene spoločenskej zmluvy, resp. stanov tým spôsobom, že dôsledkom prijatia rozhodnutia valného zhromaždenia o zmene obsahu spoločenskej zmluvy alebo stanov je ich rozpor s kogentným ustanovením Obchodného zákonníka. V takom prípade aj keby nebola podaná žaloba o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia (dôsledkom ktorého je zmena stanov alebo spoločenskej zmluvy a ich rozporu s kogentnými ustanoveniami Obchodného zákonníka), by bolo možné buď samostatnou určovacou žalobou podľa § 80c O.s.p. (o určenie neplatnosti časti stanov alebo spoločenskej zmluvy), resp. aj v inom konaní odlišnom od

konania podľa § 131 Obchodného zákonníka riešiť uvedený rozpor stanov alebo spoločenskej zmluvy s kogentnými ustanovenia Obchodného zákonníka. V týchto prípadoch však nie je napádané samotné rozhodnutie valného zhromaždenia, ale obsah spoločenskej zmluvy a stanov, ktorý je v rozpore s kogentnými ustanoveniami Obchodného zákonníka. (Uznesenie NS ČR zo 17.12.1997, sp. zn. 1 Odom 88/97, zverejnené v Právni praxe v podnikaní č. 4/98; ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, TOMSA a kolektív: Obchodní zákonník. Komentář. 12. vydání. Praha, C. H. Beck. 2009. str. 421.).

V súvislosti s poskytnutím súdnej ochrany pred účinkami neplatného uznesenia valného zhromaždenia, na podklade ktorého sa má vykonať zápis údajov do obchodného registra je potrebné pripomenúť zaužívanú a akceptovanú judikatúru NS SR, v zmysle ktorej vyplýva, že ani predbežným opatrením súdu nie je možné zakázať konateľovi spoločnosti s ručením obmedzeným (resp. inému štatutárnemu orgánu, inej obchodnej spoločnosti) podať návrh na zápis zmeny zapisovaných údajov registrovému súdu. (Uznesenie NS SR, sp. zn. 2 Obo 96/2002, zverejnené Zo súdnej praxe. 2002. č. 4. str. 82).

Takisto súd nemôže predbežným opatrením zakázať registrovému súdu vykonať zápis v obchodnom registri, pretože súd nie je účastníkom konania a nemožno ho označiť za tretiu osobu podľa § 76 ods. O.s.p., nakoľko takýmto predbežným opatrením by sa súdu zasahovalo do právomoci zverenej mu zákonom. (viď vyššie uvedené Uznesenie NS SR, sp. zn. 2 Obo 96/2002, ďalej R 123/99).

Na základe vyššie uvedenej povahy registrácie údajov do obchodného registra (formálne preskúmavanie návrhu a príloh, resp. obmedzená materiálna kontrola podľa § 6 a § 7 ZOR) bez možnosti vykonania dokazovania, na základe vyššie uvedených záverov o nemožnosti prejudiciálneho riešenia neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ako aj z dôvodu judikovaných záverov o nemožnosti formou predbežného opatrenia zakázať registrovému súdu vykonanie zápisu údajov do obchodného registra, resp. nemožnosti uloženia predbežným opatrením zákazu štatutárnemu zástupcovi podať návrh na zápis údajov do obchodného registra, vzniká otázka právnej ochrany pred účinkami neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia, na podklade ktorého sa vykonáva zápis údajov do obchodného registra. V zásade v zmysle vyššie uvedeného pripadá do úvahy jediná možnosť ochrany, a to podanie návrhu na určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia a v prípade vyhovenia tejto žaloby bude takéto právoplatné rozhodnutie súdu podkladom na vykonanie zmeny zápisu údajov v obchodnom registri, a to prinavrátienie do pôvodného stavu, t.j. pred vykonaním zápisu zmien do obchodného registra na základe uznesenia valného zhromaždenia, ktoré bolo súdom vo veci samej určené za neplatné. Ako bolo uvedené vyššie právoplatnosťou

rozsudku súdu o určení neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia, na podklade ktorého došlo ku zápisu zmien údajov v obchodnom registri, dochádza ku zániku účinkov napadnutého uznesenia valného zhromaždenia ex tunc odo dňa právoplatnosti rozsudku súdu, a to spätne ku dňu prijatia tohto rozhodnutia. Na základe uvedeného preto stav zapísaný v obchodnom registri, na základe neplatného uznesenia valného zhromaždenia judikovaného súdom, nezodpovedá skutočnému stavu (keďže zanikli účinky neplatného uznesenia valného zhromaždenia na základe právoplatného rozhodnutia súdu) a procesným prostriedkom uvedenia do pôvodného stavu je postup podľa § 200a O.s.p., t.j. rozhodnutie registrového súdu o vykonaní zmien zapísaných údajov do obchodného registra v stave zápisu pred zápisom údajov vyplývajúcich z neplatného uznesenia valného zhromaždenia. Keďže v zmysle ustanovenia § 131 ods. 5 Obchodného zákonníka rozhodnutie súdu o neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia je záväzné pre každého, t.j. aj pre registrový súd, v danom prípade je možné začať toto konanie o zosúladienie zapísaného stavu v obchodnom registri so skutočným stavom aj bez návrhu podľa § 200a O.s.p.. Na rozdiel od nemožnosti prejudiciálneho riešenia platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia v konaní podľa § 200a O.s.p. je preto v zásade odlišná situácia za predpokladu existencie právoplatného rozhodnutia súdu o určení neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia. Takýto právoplatný rozsudok bude podkladom na zosúladienie zapísaného stavu v obchodnom registri so skutočným stavom podľa § 200a O.s.p., pretože v tomto prípade súd prejudiciálne nerieši platnosť, resp. neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia, ale len vykonáva zmenu, t.j. zosúladienie zapísaného stavu v obchodnom registri so skutočným stavom na základe účinkov právoplatného rozsudku o určení neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia, ktoré bolo podkladom na zápis zmeny údajov v obchodnom registri. Podaním návrhu na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia aktívne legitimovanou osobou v zákonom stanovenej lehote, vyhovie takejto žaloby vo forme právoplatného rozsudku súdu a následné uvedenie zapísaného stavu v obchodnom registri do súladu so skutočným stavom, a to do stavu pred zápisom údajov vyplývajúcim z neplatného rozhodnutia valného zhromaždenia, dochádza ku ukončeniu poskytnutia právnej ochrany dotknutej osoby pred neplatným uznesením valného zhromaždenia. Uvedenie do pôvodného stavu, a to zápisom údajov do obchodného registra v stave pred zápisom údajov vyplývajúcich z napadnutého neplatného uznesenia valného zhromaždenia, bude v zásade pripadať do úvahy za predpokladu, ak nedošlo ku opätovnej zmene zapisovaného údaju na základe opätovného rozhodnutia valného zhromaždenia do obchodného registra. Aj keď je uvedenie zápisu v obchodnom registri do pôvodného stavu, a to v stave pred zápisom údajov, ktoré vyplývajú z neplatného uznesenia valného zhromaždenia želaným a zákonom predpokladaným dôsledkom vyhlásenia uznesenia valného zhromaždenia za neplatné, podľa nášho názoru nie v každom prípade bude možné uvedenie do pôvodného stavu aj keď tu existuje právoplatné rozhodnutie súdu vo

veci samej, ktorým sa určila neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia. Za predpokladu, ak na základe uznesenia valného zhromaždenia bola vykonaná zmena zapisovaných údajov v obchodnom registri a následne bolo toto rozhodnutie valného zhromaždenia (ako podklad na zmenu zapísaných údajov do obchodného registra) určené súdom vo veci samej za neplatné a následne opätovne valným zhromaždením v období od podania žaloby do právoplatného rozhodnutia, dôjde opätovne ku novému alebo ku viacerým rozhodnutiam valného zhromaždenia ohľadne toho istého zapisovaného údaje do obchodného registra (napr. niekoľkonásobné rozhodnutie o zmene v osobách členov štatutárneho orgánu, zmene ich počtu a spôsobu konania), v mnohých prípadoch už nebude technicky a ani právne možné uvedenie zapísaných údajov v obchodnom registri do pôvodného stavu, a to pred zápisom údajov na podklade rozhodnutia valného zhromaždenia následne vyhláseného súdom za neplatné. Ak teda dôjde ku prijatiu ďalších rozhodnutí valným zhromaždením o tej istej otázke, pričom tieto ďalšie rozhodnutia valného zhromaždenia neboli napadnuté žalobou o určenie ich neplatnosti a pokiaľ sa tieto rozhodnutia v prípade ich nenapadnutia majú považovať za platné (viď vyššie citované rozhodnutie NS ČR sp. zn. 1 Odon 101/97) môže dôjsť ku takej zmene vnútorných pomerov obchodnej spoločnosti, že prinavrátanie do pôvodného stavu (a to pred zápisom údajov vyplývajúcich z napadnutého uznesenia valného zhromaždenia) nebude technicky ani právne možné. (ŠTENGLOVÁ, PLÍVA, TOMSA a kolektív: Obchodní zákonník. Komentář. 12. vydání. Praha. C. H. Beck. 2009. str. 424).

V tejto súvislosti je vhodné upozorniť, že v prípade reťazenia rozhodnutí valného zhromaždenia o tej istej otázke, z ktorých len prvé alebo niektoré v rade bolo napadnuté žalobou o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia, navrátenie do pôvodného stavu pri zápise pôvodných údajov do obchodného registra, môže byť v kolízii s ustanovením § 131 ods. 4 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého sa neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia netýka práv nadobudnutých v dobrej viere tretími osobami. Za predpokladu nemožnosti navrátenia zapísaného stavu v obchodnom registri do pôvodného stavu na základe právoplatného rozhodnutia o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia a za predpokladu vzniku majetkovej ujmy dotknutej osoby takýmto neplatným uznesením valného zhromaždenia by pripadal do úvahy len prípadný zodpovednostný nárok za náhradu škody. Opätovne aj v tomto prípade je potrebné poukázať na skutočnosť, že úprava náhrady škody v dôsledku neplatného uznesenia valného zhromaždenia v právnej úprave Obchodného zákonníka v SR chýba, na rozdiel od úpravy českého Obchodného zákonníka v § 131 ods. 4.

Prijatím novej úpravy zákona o obchodnom registri a zmenou ostatných súvisiacich predpisov s účinnosťou od 01.02.2004 došlo nepochybne ku pozitívnemu posunu pri vybavovaní agendy zápisu údajov do obchodného registra vo vzťahu ku jednoznačne

zákonom určenej 5-dňovej lehote na vybavenie návrhu na zápis údajov do obchodného registra, ktorú skrátenú lehotu umožnilo formálne preskúmanie návrh, resp. obmedzená materiálna kontrola návrhu a príloh podľa § 6 a § 7 Zákona o obchodnom registri. Napriek jednoznačnému pozitívnemu prínosu vo vzťahu ku rýchlosti registrácie zapisovaných údajov do obchodného registra a vo vzťahu k zásadnému zníženiu počtu nevybavených vecí, bolo zámerom tejto časti štúdie poukázať na dôsledky formálneho preskúmania návrhu na zápis údajov do obchodného registra pri analýze účinkov neplatných uznesení valného zhromaždenia ako podkladov na zápis údajov do obchodného registra. Vzhľadom na absenciu zákonnej úpravy možnosti prejudiciálneho riešenia platnosti alebo neplatnosti valného zhromaždenia v iných konaniach okrem konaní začatých podľa § 131 Obchodného zákonníka ako aj vzhľadom na judikatúru Najvyššieho súdu SR, ako aj v dôsledku krátkej zákonnej lehote na vybavenie návrhu o zápis údajov do obchodného registra a nemožnosti zabránenia podaniu takehoto návrhu konateľovi spoločnosti ako aj nemožnosti vo forme predbežného opatrenia zakázať registrovému súdu vykonať tento zápis údajov do obchodného registra, ostáva jedinou možnosťou ochrany pred účinkami neplatných uznesení valného zhromaždenia, podanie žaloby podľa § 131 Obchodného zákonníka a následné vykonanie zmien zapísaných údajov v obchodnom registri na základe právoplatného rozhodnutia súdu, a to do stavu pred zápisom údajov do obchodného registra na základe neplatného uznesenia valného zhromaždenia. Zámerom tejto časti štúdie bolo ďalej zdôraznenie skutočnosti, že aj v prípade existencie právoplatného rozsudku súdu o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia, nie v každom prípade je možné na základe tohto rozhodnutia navrátenie do pôvodného stavu, t.j. zápisu údajov do obchodného registra v stave pred zápisom údajov vyplývajúcich z napadnutého uznesenia valného zhromaždenia, a to za predpokladu reťazenia rozhodnutí valného zhromaždenia vo vzťahu ku tým zapisovaným údajom, ktoré boli zapísané do obchodného registra následne potom ako boli zapísané údaje na základe neplatného uznesenia valného zhromaždenia. Prípady kedy nebude možné uvedenie do pôvodného stavu budú vyplývať zo zásadnej zmeny pomerov obchodnej spoločnosti na základe následne prijatých rozhodnutí valného zhromaždenia, ktoré neboli napadnuté žalobou o určenie ich neplatnosti.

III. Ďalšie právne dôvody ako podklad na zápis zmeny údajov v obchodnom registri – úvaha de lege ferenda umožňujúca preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra

Pri právnej analýze reťazenia neplatnosti uznesení valných zhromaždení, a tým vyvolaných následných zápisov do obchodného registra z pohľadu možného prinavrátania do pôvodného stavu je potrebné zdôrazniť, že obdobná situácia ako pri neplatnosti uznesení valných zhromaždení na seba nadväzujúcich, môže nastať aj na

základe zápisu údajov do obchodného registra, na základe neplatných právnych úkonov alebo z dôvodu dosiahnutia zápisu údajov do obchodného registra na základe neexistujúcich právnych skutočností alebo dosiahnutých na základe trestného činu (napr. podvod, falšovanie listín a dokladov a pod.).

Je nepopierateľným faktom ako bolo už uvedené vyššie, že zavedenie novej právnej úpravy pri zápise údajov do obchodného registra na základe formálneho preskúvania návrhu a príloh k návrhu sa pozitívnym spôsobom prejavilo v praxi, a to zásadným skrátením dĺžky vybavenia týchto vecí, znížením počtu nevybavených vecí a určením jednoznačných pravidiel pri zápise údajov do obchodného registra. Na druhej strane práve formálny prístup súdu pri zápise údajov do obchodného registra, ako bolo uvedené vyššie, vyvoláva potrebu úvah umožniť zapísaným subjektom prinavrátanie do pôvodného stavu ak bol návrh na zápis do obchodného registra zapísaný na základe neplatného uznesenia valného zhromaždenia, neplatného právneho úkonu, resp. ničotného právneho úkonu alebo na základe neexistujúcich právnych skutočností a úkonov majúciach znaky trestnej činnosti. Keďže pri zápise údajov do obchodného registra, okrem obmedzenej materiálnej kontroly podľa § 7 Zákona o obchodnom registri, postupuje súd na základe formálneho preskúvania návrhu a príloh, registrové súdy v zásade nemajú možnosť vykonávania dokazovania a prejudiciálneho posudzovania platnosti právnych úkonov a listín ktoré sú predkladané k návrhu na zápis do obchodného registra a ani ich preskúvania z obsahovej stránky, t.j. vo vzťahu ich súladu s hmotným právom. Práve z dôvodu zavedenia formálneho preskúvania návrhu a príloh sa javí viac ako nutné v určitých krajných prípadoch uvažovať nad možnosťou umožniť zapísaným subjektom domáhať sa preskúmania zápisu údajov do obchodného registra určitým právnym prostriedkom. Z tejto potreby preto vychádza aj následná úvaha de lege ferenda o možnosti zavedenia nového právneho inštitútu, ktorým by bol právnym prostriedkom žaloby o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra, ktorý by mal byť systematicky zaradený za § 200b O.s.p.. Vzhľadom na komplikovanú právnu otázku tohto inštitútu vo vzťahu k účinkom zapísaných údajov do obchodného registra, vo vzťahu ku špecifickému inštitútu neplatnosti valných zhromaždení a s tým súvisiacej otázky prejudiciálneho riešenia platnosti, alebo neplatnosti právnych úkonov, resp. ich ničotnosti, bolo zámerom autorov poskytnúť, alebo načrtnúť zásady možného do úvahy pripadajúceho inštitútu, ktorý by umožňoval zapísaným subjektom navrátenie zapísaného stavu v obchodnom registri do predchádzajúceho stavu, ktorý tu bol v čase pred zápisom tých údajov ktoré boli zapísané na základe napr. neplatných uznesení valného zhromaždenia, neplatných alebo ničotných právnych úkonov, alebo na základe neexistujúcich právnych skutočností, alebo úkonov vykonaných v súvislosti s trestnou činnosťou. Bolo by preto vhodné zvážiť možnosť zavedenia žaloby o preskúmanie správnosti zápisu do obchodného registra tým, že by bola umožnená možnosť podania

žaloby o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra, v presne zákonom určenej lehote (napr. 30 alebo 60 dňovej lehote) odo dňa zápisu údajov do obchodného registra, alebo odo dňa kedy sa dotknutá osoba dozvie o zápise údajov do obchodného registra ktorý nezodpovedá skutočnému stavu a obsahu právnych úkonov na základe ktorých bol zápis do obchodného registra realizovaný. Je vhodné zvážiť, či by takéto konanie bolo možné začať len a výhradne na základe žaloby alebo podnetu dotknutej osoby, alebo či by súd mohol v určitých presne zákonom vymedzených prípadoch začať takéto konanie o preskúmanie zápisu do obchodného registra aj z úradnej moci a ak áno v akých prípadoch (napr. vedomosť súdu o rozpore právnych úkonov ktoré boli podkladom na zápis údajov do obchodného registra s kogentnou úpravou hmotného práva). Svojou povahou by sa jednalo o nesorové (preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra) konanie začaté na návrh alebo podnet (resp. zváženie v určitých prípadoch začatie konania aj bez návrhu na základe podnetu súdu, alebo orgánu štátnej správy) s tým, že takýmto vymedzením uvedeného osobitného súdneho konania by bol zároveň rozšírený spôsob dokazovania v danej veci podľa § 120 ods. 2 O.s.p., t.j. v týchto konaniach by súd nebol viazaný len dôkaznými návrhmi účastníkov konania. Zároveň takouto povahou uvedeného súdneho konania by sa účastníkom tohto osobitného súdneho konania podľa § 94 ods. 1 O.s.p. stala každá osoba o právach a povinnostiach ktorej sa má konať, t.z. účastníkom by bola nielen dotknutá zapísaná spoločnosť, ale aj osoby ktorých zápis údajov do obchodného registra sa týka (napr. osoby štatutárnych a dozorných orgánov, resp. spoločníkov). Z dôvodu zabránenia reŕazenia zápisu údajov do obchodného registra na základe neplatných právnych úkonov, alebo ničotných právnych úkonov alebo úkonov vyplývajúcich z trestnej činnosti sa javí ako vhodné zaviesť v prípade tohto inštitútu, t.j. žaloby o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra, aj procesný inštitút prerušenia resp. blokovania akéhokoľvek ďalšieho registračného konania podľa Zákona č. 530/2003 Z.z., a to v tej časti zapísaných údajov obchodného registra, ktorých správnosť je v takejto žalobe napadnutá. Zároveň sa javí viac ako vhodné, aby o takomto začatí konania o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra bol vykonaný zápis do obchodného registra dotknutého zapísaného subjektu. Zmyslom uvedených inštitútov by bolo predchádzanie následného ďalšieho zápisu nových údajov do obchodného registra. Reŕazením týchto zapísaných údajov do obchodného registra tak ako bolo uvedené vyššie, v konečnom dôsledku aj keby bol účastník vo veci samej o určenie neplatnosti právnych úkonov ktoré viedli k zápisu údajov do obchodného registra úspešný, nemuselo by dôjsť ku prinavráteniu do pôvodného stavu vzhľadom na zmenu následných právnych pomerov a dobrej viery prípadných ďalších tretích osôb dotknutých týmito následnými právnymi úkonmi. Zámerom navrhovaného inštitútu prerušenia (blokovania) ďalšieho registračného konania a zápisu o začatí konania o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra je, aby pri kolízii princípu uvedenia do pôvodného stavu a

princípu zachovania nadobudnutých práv dotknutých osôb nesprávnym zápisom do obchodného registra, mala právna istota pôvodne dotknutých osôb prednosť pred dobrou vierou ďalších subjektov pri následných reťazujúcich sa právnych úkonoch a právnych skutočnostiach, ktorých dôsledkom je ďalšia zmena údajov v obchodnom registri. Nevyhnutým predpokladom uvedeného inštitútu žaloby, resp. konania o preskúmanie správnosti zápisu do obchodného registra by bola priamo zákonom upravená možnosť prejudiciálneho skúmania platnosti, neplatnosti, alebo ničotnosti právnych úkonov a existencia alebo neexistencia skutočností, ktoré viedli k zápisu do obchodného registra. Z dôvodu predchádzania diskrepancie súdnych rozhodnutí sa javí a vyplýva ako nevyhnutná aj analýza dôsledkov podania takejto žaloby o preskúmanie správnosti zápisu do obchodného registra, napr. vo vzťahu ku žalobe o určenie neplatnosti právnych úkonov ktoré viedli k zápisu do obchodného registra. Javí sa ako vhodné uvažovať nad takou právnou úpravou žaloby o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra, v rámci ktorého konania súd nepochybne bude prejudiciálne preskúmať právne úkony a právne skutočnosti predchádzajúce zápisu do obchodného registra, aby podanie tejto žaloby vylučovalo podanie žaloby vo veci samej o určenie neplatnosti právnych úkonov, ktoré viedli k zápisu do obchodného registra. Ako bolo uvedené vyššie javí sa ako vhodné z dôvodu zabránenia reťazujúcich zápisov do obchodného registra (s následnou nemožnosťou prinávratenia do pôvodného stavu) aby podanie žaloby na preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra bolo spojené s dôsledkom nevykonania ďalších zápisov do obchodného registra na základe následne podaných návrhov na zápis údajov do obchodného registra, a to od okamihu podania žaloby o určenie preskúmania správnosti zápisov do obchodného registra. Uvedená prekážka zápisu by sa však mala týkať len tých údajov zapísaných v obchodnom registri ktorých preskúmanie bude predmetom uvedenej žaloby. Z dôvodu zabránenia prípadného podávania šikanózných žalôb a ako protiváha pred zneužitím tohto inštitútu sa javí ako vhodné zaviesť zodpovednosť navrhovateľa pri podaní takejto žaloby za prípadnú škodu v prípade neúspechu v konaní o tejto žalobe spôsobenú nemožnosťou zápisu ďalších údajov do obchodného registra (obdobný princíp zodpovednosti za škodu sa nachádza v ustanovení § 77 ods. 3 O.s.p., kedy v prípade, ak predbežné opatrenie zaniklo, alebo bolo zrušené z iného dôvodu než preto, že sa návrhu o veci samej vyhovel, alebo preto že právo navrhovateľa bolo uspokojené, navrhovateľ je povinný uhradiť ujmu tomu, komu predbežným opatrením vznikla). Pomerne komplikovanou sa javí otázka vzťahu navrhovaného nového inštitútu preskúmania správnosti zápisu údajov do obchodného registra vo vzťahu ku rozhodnutiam valného zhromaždenia o ktorých sa tvrdí zo strany dotknutého subjektu, že je neplatné. Tak ako bolo uvedené vyššie podľa judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky rozhodnutie valného zhromaždenia nie je možné považovať za právny úkon, ale za inú právnu skutočnosť, pričom podľa zaužívanej judikatúry rozhodnúť o neplatnosti valného

zhromaždenia je možné len rozsudkom vo veci samej a nie aj prejudiciálnym posúdením tejto otázky vzhľadom na osobitný charakter tohto inštitútu podľa úpravy § 131 Obchodného zákonníka (viď judikatúru vyššie). Na základe uvedeného sa preto javí, že aj v prípade zavedenia inštitútu preskúmania správnosti zápisu údajov do obchodného registra registrový súd nebude oprávnený v takomto konaní prejudiciálne skúmať platnosť, alebo neplatnosť valného zhromaždenia ktoré bolo podkladom na zápis údajov do obchodného registra, okrem prípadu ak by takúto možnosť pripustil priamo text právnej normy. Ak by znenie právnej normy takéto prejudiciálne riešenie platnosti alebo neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia nepripúšťalo, ostalo by nedotknuté ustanovenie § 131 Obchodného zákonníka spolu so všetkými jeho účinkami, avšak je na zváženie, či v prípade podania takejto žaloby o určenie neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia ktorého dôsledkom je zápis údajov do obchodného registra, spolu s takýmto podaním žaloby by nemal byť spojený právny účinok nevykonania akýchkoľvek ďalších zmien pri zápise údajov do obchodného registra vo vzťahu ku tým údajom, ktoré vyplynuli z napadnutého valného zhromaždenia. Opätovne aj v tomto prípade, by prípadnú ujmu spôsobenú nevykonaním akýchkoľvek ďalších zápisov znášal neúspešný účastník v konaní o určenie neplatnosti rozhodnutia valného zhromaždenia.

Pri zavedení navrhovaného inštitútu preskúmania správnosti zápisu údajov do obchodného registra je nevyhnutné vymedziť tento inštitút vo vzťahu ku ďalšiemu osobitnému súdnemu konaniu, a to konaniu o zosúladenie zapísaného stavu v obchodnom registri so skutočným stavom podľa § 200a O.s.p.. Je nepochybné, tak ako bolo uvedené vyššie, že toto konanie prichádza do úvahy pri zápise údajov do obchodného registra s deklaratórnymi účinkami vzhľadom k tomu, že v prípade konštitutívnych zápisov nezhoda medzi skutočným a zapísaným stavom by fakticky vzniknúť z objektívneho hľadiska nemala. Je však otázne, tak ako bolo uvedené vyššie, či je registrový súd v rámci konania o zhode oprávnený prejudiciálne riešiť platnosť, alebo neplatnosť právnych úkonov ktoré viedli k zápisu údajov do obchodného registra. Tak ako bolo uvedené vyššie autori sa prikláňajú k záveru, že zmyslom úpravy § 200a O.s.p. je zosúladenie zapísaného stavu v obchodnom registri so skutočným stavom a nie aj prejudiciálne riešenie právnych úkonov a skutočností, ktoré viedli k zápisu do obchodného registra. Sme toho názoru, že až na základe právoplatných rozhodnutí súdov o platnosti alebo neplatnosti právnych úkonov, ktoré viedli k zápisu do obchodného registra, tieto právoplatné rozhodnutia sú spôsobilým podkladom na zmenu zapísaných údajov v obchodnom registri v konaní o zhode podľa § 200a O.s.p.. Zavedením nového inštitútu preskúmania správnosti zapísaných údajov do obchodného registra samostatnou žalobou by nebol dotknutý účel a povaha konania o zhode podľa § 200a O.s.p. a tieto inštitúty by neboli v kolízii, ale naopak vzájomne by sa dopĺňali.

Zmyslom navrhovaného inštitútu preskúmania správnosti zápisu údajov do obchodného registra je snaha o vyvázenie formálneho prístupu registrových súdov pri zápise údajov do obchodného registra vzhľadom k tomu, že registrové súdy nemajú zákonnú možnosť vykonávania dokazovania a prejudiciálneho skúmania obsahovej správnosti podkladov ktoré viedli k zápisu údajov do obchodného registra. Vyvážením tohto formálneho prístupu by mala byť práve vyššie uvedená možnosť preskúmania správnosti zápisu údajov do obchodného registra, ktorým procesným prostriedkom by bolo umožnené registrovým súdom hmotnoprávne preskúmanie podkladov ktoré viedli k zápisu údajov do obchodného registra za presného vymedzenia oprávnených osôb na podanie návrhu (alternatívne aj bez návrhu, tak ako bolo uvedené vyššie) a za presného určenia časového obdobia podania takejto žaloby a dôvodov podania takejto žaloby. Z dôvodov vyššie uvedených účinkov rešazenia zápisu údajov do obchodného registra je navrhované blokovanie všetkých ďalších návrhov na zápis do obchodného registra počas trvania tohto konania a zápisu tejto skutočnosti o začatí konania do obchodného registra s prípadnou zodpovednosťou neúspešného navrhovateľa v konaní o takejto žalobe za ujmu spôsobenú nezapisaním následných údajov do obchodného registra. Sme toho názoru, že navrhovaný právny inštitút by bol spôsobilý zvýšiť právnu istotu zapísaných osôb a dotknutých osôb ktorých sa zápis údajov do obchodného registra týka, a to práve v hraničných situáciách pochybnosti o platnosti, alebo neplatnosti právnych úkonov, alebo existencie alebo neexistencie právnych skutočností, ktoré viedli k zápisu údajov do obchodného registra aj s možnosťou blokácie následného rešazenia zápisu údajov do obchodného registra práve z dôvodu zachovania práva dotknutých osôb domôcť sa prinavrátenia zapísaného stavu v obchodnom registri do pôvodného stavu, t.j. do stavu pred zápisom údajov do obchodného registra ktoré boli napadnuté v žalobe o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra. Výsledkom rozhodnutia súdu o žalobe o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra by malo byť rozhodnutie súdu o zmenách zapísaných údajov v obchodnom registri a na základe takéhoto právoplatného rozhodnutia by toto rozhodnutie bolo podkladom na bezodkladné zapísanie zmien v obchodnom registri podľa obsahu uvedeného výroku rozhodnutia súdu.

IV. Analýza vybraných inštitútov obchodného práva s návrhmi de lege ferenda

Zámerom tejto časti práce je analýza vybranej časti právnych inštitútov v oblasti obchodného práva vo veciach sporovej a nesporevej agendy. Aj keď úprava obchodného zákonníka je pomerne ustálenou právnou úpravou, ktorej zmeny boli väčšinou vyvolané potrebou implementácie práva Európskych spoločenstiev, účelom autorov bolo zameranie sa na tú oblasť úpravy alebo právnych inštitútov obchodného zákonníka a

súvisiacich predpisov, ktoré pri aplikácii v praxi spôsobujú rozdielny výklad práva súdmi v Slovenskej republike s rozdielnymi závermi, spôsobené buď nejasnosťou alebo neurčitou právnou úpravou, alebo v niektorých prípadoch absenciou právnej úpravy na daný právny vzťah. Prijímanie a vydávanie protichodných rozhodnutí súdov na rovnakú alebo obdobnú právnu problematiku spôsobuje zvyšovanie právnej neistoty dotknutých subjektov právnych vzťahov, čo je v rozpore so základnou zásadou vymožitelnosti práva, t.j. právnou istotou a predvídateľnosťou postupov a rozhodnutia súdov. Zámerom tejto časti je preto analýza vybraných právnych inštitútov, poukázanie na rozhodovacia činnosť súdov vo vzťahu k týmto právnym inštitútom s následnými návrhmi de lege ferenda, vo vzťahu k zmene alebo doplneniu právnej úpravy.

I. Právne dôsledky ukončenia konkurzu na iné právnické osoby ako sú obchodné spoločnosti.

1. Analýza súčasného právneho stavu

Dôsledky ukončenia konkurzného konania na obchodné spoločnosti a družstvo upravuje ustanovenie § 68 ods. 3 písm. d) Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého spoločnosť sa zrušuje zrušením konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia, alebo zrušením konkurzu z dôvodu, že majetok úpadcu nepostačuje na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku, alebo zastavením konkurzného konania pre nedostatok majetku, alebo zrušením konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku. Na základe citovaných spôsobov ukončenia konkurzného konania zo zákona dochádza ku zrušeniu obchodných spoločností a družstva. Ďalší dôsledok konkrétnych spôsobov ukončenia konkurzného konania na obchodné spoločnosti a družstvá je upravený v ustanovení § 68 ods. 4 Obchodného zákonníka v zmysle ktorého ak po ukončení konkurzného konania zostane majetok spoločnosti, vykoná sa jej likvidácia. Ak po ukončení konkurzného konania nezostane spoločnosti žiaden majetok, alebo ak bol konkurz zrušený z dôvodu, že majetok úpadcu nestačí na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo ak návrh na vyhlásenie konkurzu bol zamietnutý pre nedostatok majetku, alebo ak bolo konkurzné konanie zastavené pre nedostatok majetku, alebo ak bol konkurz zrušený pre nedostatok majetku, vykoná súd na základe právoplatného rozhodnutia výmaz spoločnosti z obchodného registra. Z citovaných ustanovení vyplýva, že uvedené spôsoby ukončenia konkurzného konania (zohľadňujúce spôsoby ukončenia konkurzného konania podľa Zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní ako aj podľa Zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii) majú zásadný význam na ďalšie trvanie a existenciu obchodných spoločností a družstva. Spôsoby ukončenia konkurzného konania na obchodné spoločnosti a družstvá uvedené v § 68 ods. 3 písm.

d) v prvej fáze zo zákona znamenajú zrušenie obchodnej spoločnosti a družstva a v ďalšej fáze podľa § 68 ods. 4 konkrétne zákonom predpokladané spôsoby ukončenia konkurzného konania majú za následok výmaz obchodnej spoločnosti z obchodného registra, t.j. zánik jej právnej subjektivity podľa § 68 ods. 1 Obchodného zákonníka. Uvedené účinky konkurzných rozhodnutí na obchodné spoločnosti a družstvá spôsobujúce v prvej fáze zrušenie obchodnej spoločnosti a družstiev a následne v zákonom predpokladaných prípadoch (§ 68 ods. 4 Obchodného zákonníka) výmaz spoločnosti z obchodného registra, t.j. jej zánik, zodpovedá základnej konštrukcii zrušenia a zániku obchodných spoločností a družstiev, to znamená dvojfázového procesu predpokladajúceho pri zániku obchodných spoločností a družstiev najprv jej likvidáciu (s výnimkou prípadu, kedy sa spoločnosť zrušuje bez likvidácie a bez právneho nástupcu) a následne v druhej fáze zánik samotnej obchodnej spoločnosti výmazom z obchodného registra. Uvedené účinky konkurzných rozhodnutí uvedené v § 68 Obchodného zákonníka sa vzťahujú na obchodné spoločnosti a družstvo, ktoré sú upravené v obchodnom zákonníku. Vzhľadom na pôsobnosť obchodného zákonníka podľa § 1 a systematickú úpravu § 68 Obchodného zákonníka vzniká otázka, či účinky konkurzných rozhodnutí predpokladané obchodným zákonníkom na obchodné spoločnosti a družstvá je možné aplikovať aj na iné subjekty odlišné od obchodných spoločností a družstiev upravených v obchodnom zákonníku, pokiaľ osobitná právna úprava obsahujúca úpravu postavenia týchto odlišných subjektov nemá samostatnú špecifickú úpravu vo vzťahu k účinkom konkurzných rozhodnutí na tieto subjekty. Úprava ustanovenia § 761 Obchodného zákonníka obsahuje tzv. rozšírenú pôsobnosť obchodného zákonníka aj na iné subjekty ako sú obchodné spoločnosti a družstvá. V zmysle § 761 ods. 2 Obchodného zákonníka, ustanovenia § 70 až 75a sa použijú obdobne aj na likvidáciu iných právnických osôb, než obchodných spoločností, ak nemajú právneho nástupcu a z právnych predpisov ktoré ich upravujú nevyplýva niečo iné. Podľa § 761 ods. 3 Obchodného zákonníka, ustanovenia § 71 ods. 3 až 6, § 72, § 75 ods. 2 a 3, ako aj § 75a tohto zákona platia aj pre likvidáciu štátneho podniku. V tejto súvislosti je vhodné zdôrazniť, že rozšírená pôsobnosť obchodného zákonníka podľa citovaného ustanovenia § 761 Obchodného zákonníka sa sice týka aj iných právnických osôb ako obchodných spoločností a družstiev, vrátane štátneho podniku, avšak výhradne len vo vzťahu ku primeranej aplikácii o likvidácii obchodných spoločností podľa § 70 až § 75a Obchodného zákonníka, nie však aj vo vzťahu ku primeranej aplikácii účinkov konkurzných rozhodnutí aj na iné subjekty ako sú obchodné spoločnosti. Primerané použitie účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu ku obchodným spoločnostiam, aj na iné právnické osoby a štátny podnik, nie je zahrnuté v rozširujúcej pôsobnosti ustanovenia § 761 Obchodného zákonníka, vzhľadom k tomu, že táto rozširujúca pôsobnosť sa týka výhradne a len úpravy likvidácie obchodnej spoločnosti aj na iné právnické osoby. Z uvedeného vyplýva, že samotné účinky, dôsledky a spôsoby zrušenia

obchodných spoločností nie sú uvedené v rozširujúcej pôsobnosti ustanovenia § 761 Obchodného zákonníka pri priamej aplikácii aj na iné právnické osoby, okrem obchodných spoločností. V zmysle § 20a ods. 4 Občianskeho zákonníka ustanovenia obchodného zákonníka o likvidácii obchodných spoločností sa primerane použijú aj na likvidáciu inej právnickej osoby, pokiaľ z ustanovení upravujúcich tieto právnické osoby nevyplýva niečo iné. Citované ustanovenie občianskeho zákonníka, ako základnej normy súkromného práva odkazuje na primerané použitie obchodného zákonníka o likvidácii obchodných spoločností aj na likvidáciu inej právnickej osoby. Ani citované ustanovenie § 20a ods. 4 Občianskeho zákonníka však neumožňuje priamu aplikáciu účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na iné právnické osoby. Vzniká preto dôvodná otázka, či je možné, vhodné a ak áno, za akých podmienok a predpokladov použitie analógie juris pri aplikácii účinkov konkurzných rozhodnutí na zrušenie a zánik obchodných spoločností aj na iné právnické osoby, pokiaľ právna úprava týchto ďalších právnických osôb nemá samostatnú špecifickú právnu úpravu. Dôležitosť odpovede na uvedenú otázku je zvýraznená aj tým, že v zmysle § 2 Zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii, konkurzu podliehajú nielen obchodné spoločnosti a družstvá, ale aj ďalšie právnické osoby, okrem tých ktoré sú výslovne uvedené v § 2 citovaného zákona, t.j. pri negatívnom vymedzení subjektov ktoré konkurzu nepodliehajú (napr. štát, štátna rozpočtová organizácia, štátna príspevková organizácia, štátny fond, obec a podobne). Voľba analýzy uvedeného inštitútu, t.j. dôsledkov konkurzných rozhodnutí pri primeranej aplikácii vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na iné právnické osoby je odôvodnená rôznym prístupom a vydávaním protichodných, diskrepančných rozhodnutí súdov vo vzťahu pri odpovedi na uvedenú otázku, čo má v praxi zásadný význam na majetkové pomery dotknutých účastníkov právnych vzťahov, tak ako to bude uvedené ďalej. Pri analýze uvedenej problematiky bol zvolený na ilustráciu prípad prístupu a rozhodovania súdov vo vzťahu k riešeniu otázky účinkov konkurzných rozhodnutí na príspevkovú organizáciu mesta. V súlade s ustanovením § 11 ods. 4 písm. l) Zákona č. 369/1990 Zb. v znení neskorších predpisov o obecnom zriadení, obec zriadila svoju príspevkovú organizáciu na plnenie úloh uvedených v zriaďovacom doklade. V priebehu existencie uvedenej príspevkovej organizácie obce došlo k vyhláseniu konkurzu na jej majetok, ako na úpadcu, a po zistení že majetok úpadcu príspevkovej organizácie obce nepostačuje na náhradu nákladov konkurzného konania, došlo ku zrušeniu konkurzu podľa § 44 ods. 1 písm. c) Zákona č. 328/1991 Zb.. V zmysle § 21 ods. 12 písm. a) Zákona č. 524/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách v znení neskorších noviel, zriaďovateľ príspevkovej organizácie je povinný ju zrušiť k 31. decembru roka v ktorom zistí, že tržby príspevkovej organizácie nepokrývajú jej výrobné náklady v súlade s ods. 2 počas najmenej dvoch po sebe bezprostredne nasledujúcich rokoch. Podľa § 21 ods. 13 druhá veta Zákona č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách, ak rozpočtová organizácia alebo príspevková organizácia

zaniká zrušením bez právneho nástupcu práva a povinnosti prechádzajú dňom zrušenia na zriaďovateľa, ak osobitný zákon neustanovuje inak.

Po zrušení konkurzu na vyššie uvedenú príspevkovú organizáciu obce, si veritelia tejto príspevkovej organizácie v rámci exekučných konaní uplatňovali svoje pohľadávky voči obci ako zriaďovateľovi s odôvodnením, že zrušením konkurzu na príspevkovú organizáciu obce došlo analogicky podľa § 68 Obchodného zákonníka ku jej zrušeniu bez právneho nástupcu a v zmysle § 21 ods. 13 Zákona č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách, došlo ku prechodu práv a povinností na zriaďovateľa, t.j. na obec. V rámci exekučného konania boli preto uplatňované pohľadávky nie voči príspevkovej organizácii obce, ale voči obci ako právnomu nástupcu na základe uvedenej argumentácie. V rámci exekučných konaní označený povinný, t.j. obec ako zriaďovateľ príspevkovej organizácie v konaní namietal svoju pasívnu legitímáciu, argumentujúc nemožnosťou použitia analógie účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na príspevkovú organizáciu, t.j. z dôvodu, že uvedená príspevková organizácia obce nezankla účinkami zrušenia konkurzu a ďalej trvá. Odvolacie súdy riešili uvedenú problematiku rôzne. Krajský súd ako odvolací súd v Banskej Bystrici vo svojich rozhodnutiach 17Coe 15/2006 zo dňa 28.04.2006, sp. zn. 12Coe 69/2005 zo dňa 15.02.2006 a 12Coe 9/2006 zo dňa 30.06.2006 dospel k záveru, že obec ako zriaďovateľ príspevkovej organizácie z dôvodu zrušenia konkurzu pre nedostatok majetku na jej príspevkovú organizáciu je právnym nástupcom svojej príspevkovej organizácie podľa § 21 ods. 13 Zákona č. 523/2004, a to z dôvodu použitia analógie účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na príspevkovú organizáciu obce, ako aj z dôvodu rovného postavenia účastníkov právnych vzťahov. V iných svojich rozhodnutiach odvolací súd napr. vo veci sp. zn. 14Coe 46/2006 z 31.05.2006 dospel k opačnému záveru, t.j. že záväzky príspevkovej organizácie mesta zrušením konkurzu na tento subjekt neprešli na zriaďovateľa, t.j. na obec z dôvodu nemožnosti analogického použitia úpravy § 68 vzťahujúcej sa na obchodné spoločnosti aj na príspevkovú organizáciu obce. Podľa tohto názoru preto príspevková organizácia obce zrušením konkurzu nezankla, a to z dôvodu nemožnosti analogického použitia § 68 ods. 3, 4 OBZ a preto povinnosti uvedenej príspevkovej organizácie napriek zrušeniu konkurzu pre nedostatok majetku na zriaďovateľa neprešli. Na základe citovaných rozhodnutí preto v časti exekučných konaní vedených proti obci ako zriaďovateľovi príspevkovej organizácie, bol ustálený záver o pasívnej legitímácii zriaďovateľa príspevkovej organizácie a došlo k vykonaniu exekúcie a v ďalších exekúciách, naopak došlo ku zastaveniu exekúcie z dôvodu jej neprípustnosti. Uvedené diskrepančné rozhodnutia odvolacích súdov boli založené práve na odlišnej argumentácii a aplikácii účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na iné právnické osoby. Právna neistota bola zvýraznená okrem iného tým, že v danom prípade sa jednalo

o vyriešenie uvedenej otázky v rámci prebiehajúcich exekučných konaní, pričom podľa § 61 Zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti navrátenie do predošlého stavu je v exekučnom konaní vylúčené. Vo vzťahu k vyriešeniu uvedenej právnej otázky následne Najvyšší súd SR v rámci dovolacieho konania pod sp. zn. 5Cdo 2/2007 zo dňa 30.07.2008 uviedol „...napriek tomu dovolací súd poznamenáva, že nemožno súhlasiť s argumentáciou odvolacieho súdu o analogickej aplikácii ustanovení obchodného zákonníka v súvislosti so zrušením konkurzu z dôvodu absencie právnej úpravy zániku príspevkovej organizácie. Analógia totiž v danej veci neprichádza do úvahy, nakoľko otázka vzniku a zániku príspevkovej organizácie je zákonom upravená a je viazaná na vydanie rozhodnutie zriaďovateľa. Ba čo viac, prechod práv a povinností na zriaďovateľa prichádza do úvahy, len vo vzťahu k činnostiam, pre ktoré bola príspevková organizácia zriadená a nie k činnostiam ktoré prípadne vykonávala ako podnikateľskú činnosť v zmysle ustanovení § 2 ods. 1 Obchodného zákonníka“. Najvyšší súd ako súd dovolací, teda v citovanom rozhodnutí dospel k záveru o nemožnosti použitia analógie úpravy obchodného zákonníka pri aplikácii účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam na príspevkovú organizáciu obce v zmysle citovaných dôvodov. V tejto súvislosti treba poznamenať, že v čase vydávania uvedených rozhodnutí, ani zákon o obecnom zriadení, ani zákon o rozpočtových pravidlách, ako normy verejného práva nespájali s účinkami zrušenia konkurzu na príspevkovú organizáciu obce zákonný dôsledok zrušenia tohto subjektu a prechodu záväzkov na zriaďovateľa, v danom prípade na obec. Zákon o obecnom zriadení, ako aj zákon o rozpočtových pravidlách sú normami verejného práva a v prípade použitia analógie práva, a to úpravy § 68 ods. 3 Obchodného zákonníka, t.j. pri analogickom použití účinkov zrušenia konkurzu na obchodné spoločnosti pre nedostatok majetku, aj na v tomto prípade príspevkové organizácie mesta, by uvedená analógia práva mala za následok použitie právnych dôsledkov úpravy súkromného práva, t.j. z úpravy práva obchodných spoločností na subjekty verejného práva, v danom prípade príspevkové organizácie obce. Vychádzajú zo základného princípu úpravy verejného práva, t.j. že dotknuté subjekty, v danom prípade realizujú výkon práv a povinností v hraniciach zákonnej úpravy je viac ako diskutabilná analógia práva pri použití úpravy súkromného práva na subjekty verejného práva. Takéto rozšírené použitie analógie práva, t.j. noriem súkromného práva na subjekty verejného práva v zmysle zásad úpravy verejného práva sa javí ako neprípustné a nevyplýva priamo z noriem verejného práva, v danom prípade zákona o obecnom zriadení a zákona o rozpočtových pravidlách. Pri akceptácii vyššie uvedeného názoru dovolacieho súdu, preto pri zovšeobecnení účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na iné právnické osoby, kedy aplikácia uvedenej analógie práva podľa citovaného právneho názoru nie je prípustná a kedy ani ustanovenie § 761 neumožňuje rozšírenie pôsobnosti obchodného zákonníka pri účinkoch konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na iné

právnické osoby, je potom dôsledkom tejto situácie absentujúca právna úprava vo vzťahu k účinkom konkurzných rozhodnutí na tretie subjekty odlišných od obchodných spoločností, pokiaľ osobitné predpisy upravujúce postavenie týchto právnických osôb neobsahujú osobitnú právnu úpravu týchto účinkov (tak ako je tomu napríklad pri úprave zrušenia a zániku neziskových organizácií podľa § 14 a 17 Zákona č. 213/1997 Z.z., ktorá právna úprava odkazuje na primerané použitie úpravy obchodného zákonníka pri zrušení a zániku obchodných spoločností aj na neziskové organizácie). Ďalším príkladom obdobnej nedostatočnej právnej úpravy vo vzťahu k účinkom konkurzných rozhodnutí je úprava zrušenia a zániku štátneho podniku podľa Zákona č. 111/1990 Zb.. V zmysle § 15 ods. 1 písm. a), b) Zákona č. 111/1990 Zb. o štátnom podniku, podnik zaniká rozdelením, zlúčením, splynutím, zrušením bez likvidácie alebo likvidáciou zrušeného podniku. Hoci ustanovenie § 15c ods. 4 a 5 ukladá likvidátorovi štátneho podniku ktorý je v likvidácii podať bez zbytočného odkladu návrh na vyhlásenie konkurzu ak je podnik v likvidácii predĺžený a zároveň § 15c ods. 5 upravuje postup v prípade zamietnutia konkurzu pre nedostatok majetku (za súčasného právneho stavu zastavenie konkurzu pre nedostatok majetku), daná úprava rieši len štádium a dôsledky zamietnutia konkurzu pre nedostatok majetku v štádiu kedy je štátny podnik už v likvidácii. Úprava štátneho podniku neupravuje dôsledky konkurzných rozhodnutí za predpokladu ak došlo ku vyhláseniu konkurzu v štádiu kedy štátny podnik nebol v likvidácii. Vzhľadom na vyššie citované ustanovenie § 761 ods. 3 Obchodného zákonníka rozšírená pôsobnosť obchodného zákonníka na štátny podnik sa týka len jednoznačne určených ustanovení o likvidácii obchodných spoločností, avšak nie aj na dôsledky konkurzných rozhodnutí na štátny podnik.

2. Návrhy de lege ferenda

Za predpokladu akceptácie vyššie uvedeného názoru dovolacieho súdu o nemožnosti použitia analógie účinkov konkurzných rozhodnutí vo vzťahu k obchodným spoločnostiam aj na iné právnické osoby (pri zovšeobecnení uvedeného záveru) a v prípade pokiaľ právna úprava iných právnických osôb odlišných od obchodných spoločností a družstva neobsahuje účinky uvedených konkurzných rozhodnutí a pokiaľ tieto subjekty nie sú vyňaté spod pôsobnosti zákona o konkurze a reštrukturalizácii (§ 2 Zákona č. 7/2005 Z.z.), jediným do úvahy pripadajúcim riešením sú návrhy de lege ferenda vo vzťahu ku zavedeniu jednoznačnej právnej úpravy účinkov konkurzných rozhodnutí aj na iné právnické osoby odlišné od obchodných spoločností a družstva. Jedným z do úvahy pripadajúcich návrhov de lege ferenda pri legislatívnom doplnení účinkov konkurzných rozhodnutí na právnické osoby odlišné od obchodných spoločností je všeobecné rozšírenie pôsobnosti obchodného zákonníka v prechodných a záverečných ustanoveniach z odkazom na primerané použitie účinkov konkurzných

rozhodnutí aj na iné právnické osoby (obdobne ako je tomu pri odkaze na primerané použitie úpravy likvidácie obchodných spoločností na iné právnické osoby). Rizikom takejto všeobecnej generálnej právnej úpravy do budúcnosti však môže byť skutočnosť, že takéto generálne rozšírenie pôsobnosti obchodného zákonníka na právnické osoby odlišné od obchodných spoločností nemusí zohľadňovať špecifiká zriaďovania, vzniku ako aj zrušenia a zániku odlišných právnických osôb od obchodných spoločností. Konštrukcia účinkov konkurzných rozhodnutí na obchodné spoločnosti vychádza zo základnej zásady dvojfázového procesu zániku obchodných spoločností, pričom každému zániku musí predchádzať zrušenie (s likvidáciou, alebo bez likvidácie). Vzhľadom na špecifiká právnej úpravy zrušenia a zániku odlišných právnických osôb od obchodných spoločností sa javí ako vhodnejšia právna taká úprava aby každá úprava konkrétnej právnej formy právnických osôb obsahovala jednoznačnú úpravu účinkov konkurzných rozhodnutí na tieto právnické osoby. Je zrejmé, že takýto legislatívny prístup je podstatne náročnejší a pracnejší vzhľadom na množstvo právnických osôb a rôznorodosť ich zriaďovania ako aj zániku. Účelom analýzy tejto časti práce vymožitelnosti práva bolo poukázať na skutočnosť, že konkrétna absencia právnej úpravy dôsledkov konkurzných rozhodnutí na existenciu právnických osôb odlišných od obchodných spoločností môže v praxi vyvolávať na jednej strane diskrepančné rozhodnutia súdov, čo je však podstatnejšie, môže mať za následok značnú právnu neistotu dotknutých subjektov právnych vzťahov. Zároveň účelom tejto časti analýzy bolo poukázať na skutočnosť, že aplikácia analógie práva nemôže v jednotlivých individuálnych prípadoch nahrádzať absentujúcu legislatívnu právnu úpravu. Snahou bolo preto poukázať na vyššie uvedenú existenciu nedostatočnej právnej úpravy s vedomím rizík návrhov de lege ferenda pri v budúcnosti do úvahy pripadajúcej všeobecnej rozšírenej pôsobnosti obchodného zákonníka pri účinkoch konkurzu na iné právnické osoby ako obchodné spoločnosti, ktorá všeobecná úprava nemusí zohľadňovať špecifiká spôsobu zániku uvedených právnických osôb. V danom prípade by preto pri aplikácií takejto všeobecnej rozširujúcej pôsobnosti obchodného zákonníka bol opätovne na výklade dotknutých subjektov konkrétny postup pri aplikácii účinkov konkurzných rozhodnutí na subjekty odlišné od obchodných spoločností.

II. Dôsledky zrušenia konkurzného konania po splnení rozvrhového uznesenia a zrušenia konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku na obchodné spoločnosti.

1. Analýza právnej úpravy

Úprava účinkov konkurzných rozhodnutí má na ďalšiu existenciu a trvanie obchodnej spoločnosti zásadný význam vzhľadom na obsah právnej úpravy v § 68 ods. 3 písm. d) a

§ 68 ods. 4 Obchodného zákonníka. Vzhľadom k tomu, že výklad uvedených účinkov konkurzných rozhodnutí na ďalšiu existenciu a trvanie obchodných spoločností je v jednotlivých rozhodnutiach súdov rôzny, čoho dôsledkom je existencia diskrepančných rozhodnutí súdov na totožnú právnu otázku, vyvolávajúc tým právnu neistotu dotknutých subjektov právnych vzťahov, účelom tejto časti práce bolo podrobiť analýze vyššie citované ustanovenia § 68 ods. 3 písm. d) a § 68 ods. 4 Obchodného zákonníka s poukázaním na rôzne prístupy súdov ku riešeniu týchto účinkov a na úvahy de lege ferenda vo vzťahu k danej problematike. Ako bolo citované vyššie podľa § 68 ods. 3 písm. d) Obchodného zákonníka obchodná spoločnosť sa zrušuje zrušením konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia, alebo zrušením konkurzu z dôvodu, že majetok úpadcu nepostačuje na úhradu výdavkov a odmenu správcu konkurznej podstaty, alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku, alebo zastavením konkurzného konania pre nedostatok majetku, alebo zrušením konkurzu pre nedostatok majetku, alebo zrušením konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku (rešpektujúc tým existujúci právny stav v praxi stále aplikovaných inštitútov konkurzného práva vo vzťahu k pôvodnej právnej úprave Zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní a Zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii). Dôsledkom existencie uvedených rozhodnutí konkurzného súdu ako bolo uvedené je zrušenie spoločnosti zo zákona. Okrem zrušenia konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia a zrušenia konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku ostatné spôsoby ukončenia konkurzného konania podľa § 68 ods. 3 písm. d) okrem toho, že spôsobujú zrušenie spoločnosti, zároveň v zmysle kogentnej úpravy § 68 ods. 4 Obchodného zákonníka predstavujú zákonný predpoklad na následný výmaz obchodných spoločností z obchodného registra bez toho, aby sa vyžadovala likvidácia obchodných spoločností. V týchto prípadoch teda dochádza nielen k zrušeniu obchodnej spoločnosti, ale následne aj k výmazu z obchodného registra, t.j. k zániku obchodných spoločností. Odlišný právny dôsledok však nastáva v prípade existencie rozhodnutia konkurzného súdu o zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia, alebo zrušením konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku, kedy síce aj tieto rozhodnutia zo zákona spôsobujú zrušenie obchodnej spoločnosti, avšak existencia týchto konkurzných rozhodnutí neznamena bez ďalšieho výmaz dotknutých obchodných spoločností z obchodného registra. V týchto prípadoch podľa prvej vety § 68 ods. 4 Obchodného zákonníka ak po týchto spôsoboch ukončenia konkurzného konania ostane spoločnosti majetok vykoná sa jej likvidácia. Pri existencii týchto dvoch druhov konkurzných rozhodnutí ak po ukončení konkurzného konania neostane spoločnosti žiaden majetok, následne sa vykoná výmaz týchto spoločností z obchodného registra. Ak teda v prípade existencie rozhodnutia o zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia alebo zrušení konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku ostane spoločnosti majetok, ktorý nebol speňažený v konkurznom konaní, podľa prvej vety § 68 ods. 4 sa vykoná likvidácia obchodnej spoločnosti a samotná obchodná

spoločnosť len na základe existencie citovaných rozhodnutí konkurzného súdu nie je vymazaná z obchodného registra, ale je vymazaná až po skončení likvidácie. Na druhej strane, v prípade existencie vyššie uvedených dvoch konkurzných rozhodnutí ak po zrušení konkurzu v týchto dvoch prípadoch nezostal spoločnosti žiaden majetok, vykoná sa výmaz spoločnosti z obchodného registra podľa § 68 ods. 4 druhá veta bez likvidácie. Ďalšie trvanie a existencia obchodnej spoločnosti po zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia alebo po zrušení konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku je teda podmienená majetkovými pomermi obchodnej spoločnosti. V takom prípade, pokiaľ registrový súd zistí existenciu majetku obchodnej spoločnosti rozhodne o zápise zrušenia konkurzného konania, o zápise zrušenia obchodnej spoločnosti a o jej likvidácii podľa § 68 ods. 4 prvá veta Obchodného zákonníka a spoločnosť naďalej trvá a existuje vo fáze jej likvidácie ako zákonného dôsledku zrušenia spoločnosti podľa § 68 ods. 1 písm. d) s následným vstupom do likvidácie podľa § 68 ods. 4 prvá veta Obchodného zákonníka. Predpokladom na výmaz obchodnej spoločnosti z obchodného registra po zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia alebo po zrušení konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku podľa § 68 ods. 4 druhá veta Obchodného zákonníka je, že po tomto spôsobe ukončenia konkurzného konania spoločnosti neostane žiaden majetok. Vzhľadom na kogentnú povahu citovaného ustanovenia § 68 ods. 4 druhá veta Obchodného zákonníka a jednoznačnú podmienku zákona na výmaz obchodnej spoločnosti z obchodného registra, ktorou je neexistencia žiadneho majetku, vzniká výkladový a aplikačný problém pri vyporiadaní sa s posúdením majetkových pomerov takejto spoločnosti, t.j. posúdenia otázky za splnenia akých predpokladov a podmienok je možné dospieť k záveru o tom, že po týchto spôsoboch ukončenia konkurzného konania neostane spoločnosti žiaden majetok. Uvedený aplikačný problém je najvypuklejší za predpokladu vylúčenia majetku z konkurznej podstaty pre nemožnosť jeho predaja, alebo pokiaľ by jeho speňaženie prevýšilo možný výťažok (§ 27 ods. 12 Zákona o konkurze a vyrovnaní č. 328/1991 Zb., resp. § 81 Zákona č. 7/2005 Z.z.). Vzniká otázka, či v prípade existencie rozhodnutia konkurzného súdu (podľa Zákona č. 328/1991 Zb. o vylúčení veci z konkurznej podstaty pre jej nepredajnosť), resp. za existencie rozhodnutia správcu (po predchádzajúcom súhlase príslušného orgánu o vylúčení majetku z dôvodu nemožnosti jeho predaja, alebo z dôvodu prevýšenia nákladov predaja výťažku z jeho speňaženia), je relevantné posudzovať takýto majetok vylúčený z konkurznej podstaty pre jeho nepredajnosť ako majetok spôsobilý na likvidáciu podľa § 68 ods. 4 prvá veta Obchodného zákonníka vzhľadom k tomu, že zákonom predpokladaným postupom v rámci konkurzného konania bol posúdený uvedený majetok ako nepredajný, to znamená bez reálnej možnosti získať finančnú protihodnotu za jeho predaj. Prvý možný do úvahy pripadajúci prístup k vyriešeniu tejto otázky je založený na jednoznačnej aplikácii § 68 ods. 4 druhá veta Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého predpokladom výmazu obchodnej spoločnosti

za existencie uvedených konkurzných rozhodnutí je neexistencia žiadneho majetku a keďže je preukázané že v rámci konkurzného konania určitý majetok vylúčený bol, v danom prípade je tu objektívne preukázaná skutočnosť existencie iného majetku ktorý bol vylúčený z konkurznej podstaty a nie sú preto splnené požiadavky § 68 ods. 4 druhá veta Obchodného zákonníka, t.j. neexistencia žiadneho majetku po skončení konkurzného konania a teda nie sú splnené predpoklady na výmaz uvedenej obchodnej spoločnosti z obchodného registra bez jej likvidácie. Právnym dôsledkom je potom podľa § 68 ods. 4 prvá veta Obchodného zákonníka vstup spoločnosti do likvidácie a jej ďalšia existencia v štádiu likvidácie. K uvedenému právnenému názoru sa priklonil Krajský súd v Banskej Bystrici ako súd odvolací vo veci pod spisovou značkou 43Cob 97/06 zo dňa 15.03.2007 v zmysle ktorého vyplýva „pokiaľ teda odvolateľ vyčítal registrovému súdu, že pred rozhodnutím vo veci neskúmal či pohľadávky obchodnej spoločnosti sú vymožiteľné, resp. aká je bonita uvádzaných pohľadávok (ktoré boli v rámci konkurzného konania vylúčené z konkurznej podstaty ako nevymožiteľné), pre rozhodnutie vo veci okresný súd takúto povinnosť nemal a s poukazom na ustanovenie § 68 ods. 4 Obchodného zákonníka povinnosťou okresného súdu bolo v predmetnej veci skúmať len tú skutočnosť, či po ukončení konkurzného konania zostal majetok spoločnosti, alebo nie“. (k rovnakému záveru dospel opätovne Krajský súd v Banskej Bystrici ako súd odvolací vo veci sp. zn. 43Cob/331/2006 zo dňa 03.05.2007) Zo záverov citovaných rozhodnutí preto vyplýva, že aj v prípade existencie majetku vylúčeného z konkurznej podstaty pre jeho nepredajnosť nie je splnená podmienka na výmaz uvedenej obchodnej spoločnosti z obchodného registra podľa § 68 ods. 4 druhá veta Obchodného zákonníka, pretože rozhodujúcou skutočnosťou je samotná existencia majetku, bez ohľadu na jej reálnu hodnotu, tak ako to upravuje ustanovenie § 68 ods. 4 druhá veta Obchodného zákonníka (obdobný právny názor prezentovaný aj v publikácii autora Prof. Jozefa Suchožu a kol.: Obchodný zákonník a súvisiace predpisy – Komentár, Eurounion 2003, str. 165). V inom svojom rozhodnutí Krajský súd Banská Bystrica ako súd odvolací pod spisovou značkou 41Cob 148/2006 zo dňa 20.06.2006 dospel k uvedenému záveru „akcie emitenta v počte 61 409 kusov boli so súhlasom konkurzného súdu, potom ako tento v rámci konkurzného konania zistil že sú nepredajné, vylúčené zo súpisu konkurznej podstaty pretože nemajú žiadnu predajnú hodnotu. Z obsahu pojmu – žiadna hodnota vyplýva, že hodnota akcií je nulová, preto ani nemôže tvoriť konkurznú podstatu. Keby mali akcie nejakú trhovú hodnotu bol by ich konkurzný súd v konkurznej podstate ponechal a cenu z ich predaja rozdelil v rámci rozvrhového uznesenia pre konkurzných veriteľov. Z rozvrhového uznesenia konkurzného súdu odvolací súd zistil, že všetok majetok ktorý v konkurznej podstate bol sa rozdelil medzi konkurzných veriteľov tak, že žiaden iný majetok reálne v spoločnosti nezostal. Okresný súd musí v ďalšom konaní postupovať v súlade s § 68 ods. 2 Obchodného zákonníka, pretože spoločnosti nezostal už žiadny majetok ktorý by bolo potrebné likvidovať“. Citované rozhodnutie bolo teda založené na závere, že pokiaľ v

rámci konkurzného konania bol konkrétny majetok vylúčený z podstaty pre jeho nepredajnosť z dôvodu nulovej hodnoty tohto majetku dôsledkom je, že už nezostal žiadny majetok ktorý by bolo potrebné likvidovať, napriek fyzickej existencii uvedeného majetku, avšak bez jeho reálnej predajnej hodnoty. Dôsledkom uvedeného právneho názoru bolo následne vymazanie uvedenej obchodnej spoločnosti z obchodného registra napriek tomu, že po skončení konkurzného konania z dôvodu zrušenia konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia tu bol existujúci majetok ktorý bol vylúčený z konkurznej podstaty. Citované rozhodnutia jednoznačne poukazujú na rôzny výklad a aplikáciu predpokladov výmazu obchodnej spoločnosti z obchodného registra po zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia alebo po splnení konečného rozvrhu výťažku vzhľadom na rôzny výklad pojmu „neexistencie žiadneho“ majetku po týchto spôsoboch skončenia konkurzného konania.

2. Návrhy de lege ferenda

Pri analýze uvedených účinkov konkurzného rozhodnutia vo vzťahu ku možnosti, alebo nemožnosti výmazu obchodnej spoločnosti z obchodného registra je vhodné poukázať na ustanovenie § 68 ods. 2 Obchodného zákonníka platného v Českej republike, ktoré rieši posúdenie majetkovej situácie po zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia tak, že likvidácia sa v tomto prípade nevyžaduje ak spoločnosť nemá žiadny majetok, pričom sa neprihliada k veciam, právam, pohľadávkam alebo iným majetkovým hodnotám vylúčeným z podstaty. Citované ustanovenie obchodného zákonníka platného v Českej republike teda jednoznačne v texte zákonnej normy upravuje, že na majetok vylúčený z konkurznej podstaty sa neprihliada pri zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia, čo má vplyv na skutočnosť, že v tomto prípade sa likvidácia nevyžaduje a spoločnosť je následne vymazaná z obchodného registra. Vzhľadom na absenciu obdobnej úpravy v Obchodnom zákonníku v Slovenskej republike dochádza ako bolo uvedené vyššie ku vydávaniu diskrepančných rozhodnutí vo vzťahu k posudzovaniu majetkových pomerov obchodných spoločností pri ktorých došlo k zrušeniu konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia alebo po splnení konečného rozvrhu výťažku. Je na zváženie, či právna úprava obdobná v § 68 ods. 2 Obchodného zákonníka v Českej republike nie je vhodná aj na zavedenie do úpravy Obchodného zákonníka v Slovenskej republike. Citovaná úvaha de lege ferenda pri konkretizácii podmienok na výmaz obchodnej spoločnosti z obchodného registra zavedením úpravy, že v prípade zrušenia konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia alebo po splnení konečného rozvrhu výťažku, kedy by sa v týchto prípadoch neprihliadalo na majetok vylúčený z konkurznej podstaty vychádza z predpokladu, že zmyslom a účelom likvidácie je reálne speňaženie majetku, to znamená nadobudnutie finančných prostriedkov za účelom uspokojenia veriteľov. Pokiaľ sa jedná o majetok o ktorom bolo konštatované v

rámci konkurzných konaní, že sa jedná o nepredajný majetok, je na zváženie, či takýto majetok ktorý sa nepodarilo predat' ani postupom podľa právnej úpravy Zákona o konkurze a reštrukturalizácii, je majetkom ktorý je možné následne predat' iným postupom a spôsobom v rámci likvidácie. Citovaná úprava § 68 ods. 4 Obchodného zákonníka, ktorá ako predpoklad na výmaz spoločnosti z obchodného registra vyžaduje splnenie podmienky neexistencie „žiadneho majetku“ sa javí ako prílišným formalizmom ak v priebehu konkurzného konania bola konštatovaná nepredajnosť tohto majetku. Reálne speňaženie uvedeného majetku v rámci likvidácie (ktorý sa nepodarilo speňažiť zákonom predpokladaným spôsobom ani v rámci konkurzného konania) je viac ako diskutabilné a v konečnom dôsledku takýto prístup nebude znamenať naplnenie účelu likvidácie, t.j. predaja majetku a uspokojovanie pohľadávok veriteľov, ale vo väčšine prípadov bude dochádzať len k zbytočnému predlžovaniu existencie uvedenej spoločnosti ktorá bude zapísaná v obchodnom registri v štádiu jej likvidácie, bez toho aby došlo k reálnemu speňaženiu majetku a uspokojovaniu pohľadávok veriteľov. Zmyslom uvedeného návrhu de lege ferenda, t.j. zavedenia menej formálnych kritérií spočívajúcich na neprihliadanie na majetok vylúčený z konkurznej podstaty pri výmaze z obchodného registra po zrušení konkurzu, je zaviesť menej prísne kritéria na výmaz spoločnosti z obchodného registra, pretože v konečnom dôsledku za súčasného formálneho posudzovania „neexistencie žiadneho“ majetku, bude spoločnosť naďalej formálne zapísaná v obchodnom registri, bez reálneho predpokladu speňaženia majetku (ktorý bol v konkurznom konaní posúdený ako nepredajný), bez predpokladu ďalšieho uspokojovania veriteľov, t.j. bez toho, aby došlo k reálnemu naplneniu účelu likvidácie, to znamená reálneho predaja majetku s reálnou trhovou a predajnou hodnotou. Zavedením uvedenej právnej úpravy by zároveň došlo ku jednoznačnejšiemu formulovaniu predpokladov výmazu obchodnej spoločnosti z obchodného registra po zrušení konkurzu (po splnení rozvrhového uznesenia alebo konečného rozvrhu výťažku) a tým aj ku zvýšeniu právnej istoty dotknutých obchodných spoločností s predvídateľnými dôsledkami vyplývajúcimi jednak z priebehu konkurzného konania pri vylúčení majetku z podstaty, ako aj z postupov súdu po skončení konkurzného konania vo vzťahu ku výmazu obchodných spoločností z obchodného registra.

III. Zrušenie obchodných spoločností bez likvidácie a bez právneho nástupcu pri neexistencii majetku

1. Analýza právnej úpravy

Ku zániku obchodných spoločností, t.j. k zániku právnej subjektivity dochádza ku dňu výmazu z obchodného registra podľa § 68 ods. 1 Obchodného zákonníka, pokiaľ obchodný zákonník neustanovuje inak. Úprava zániku obchodných spoločností je

založená na konštrukcii dvojfázovosti zániku spoločnosti vzhľadom k tomu, že každému zániku obchodnej spoločnosti, t.j. vymazu z obchodného registra predchádza jej zrušenie, a to buď s likvidáciou alebo bez likvidácie ak jej imanie prechádza na právneho nástupcu. Podľa § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka likvidácia sa takisto nevyžaduje ak spoločnosť nemá žiaden majetok, alebo za predpokladu existencie zákonnou normou určených konkurzných rozhodnutí v § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka. Jednoznačné ustanovenie § 68 ods. 2 prvá veta Obchodného zákonníka je založená na všeobecnej zásade spôsobu zrušenia obchodných spoločností, a to zrušenia s likvidáciou alebo bez likvidácie ak imanie prechádza na právneho nástupcu. Na prvý pohľad sa javí, že citované ustanovenie § 68 ods. 2 vo vzťahu ku spôsobu zrušenia obchodnej spoločnosti, či už s likvidáciou alebo bez likvidácie nevyvoláva v aplikačnej praxi žiadne problémy. Problematickou je však prvá časť druhej vety § 68 ods. 2 Obchodného zákonníka ktorá jednoznačne upravuje, že likvidácia sa tak isto nevyžaduje ak spoločnosť nemá žiaden majetok. V tejto súvislosti však vzniká zásadný aplikačný problém pri analýze dôsledkov nevyžadovania likvidácie ak spoločnosť nemá žiaden majetok, t.j. pri odpovedi na otázku, či samotná obchodná spoločnosť môže prijať príslušným orgánom rozhodnutie o svojom zrušení bez likvidácie a bez právneho nástupcu. Podľa § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka v znení účinnom od 01.01.2008 spoločnosť sa zrušuje odo dňa uvedeného v rozhodnutí spoločníkov alebo orgánov spoločnosti o zrušení spoločnosti, inak odo dňa keď bolo toto rozhodnutie prijaté, ak ide o zrušenie spoločnosti s likvidáciou alebo o zrušenie spoločnosti bez likvidácie s právnym nástupcom. Podľa znenia § 68 ods. 3 písm. b) účinného do 31.12.2007 spoločnosť sa zrušuje odo dňa uvedeného v rozhodnutí spoločníkov alebo orgánov spoločnosti o zrušení spoločnosti, inak odo dňa keď bolo toto rozhodnutie prijaté.

V znení obchodného zákonníka do 31.12.2007 podľa § 68 ods. 2 druhá veta (likvidácia sa tak isto nevyžaduje ak spoločnosť nemá žiaden majetok) s použitím § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka (rozhodnutie spoločníkov alebo orgánov spoločnosti o zrušení spoločnosti) sa javilo, že nie je v rozpore so znením obchodného zákonníka prijatie rozhodnutia príslušného orgánu obchodnej spoločnosti o zrušení obchodnej spoločnosti bez právneho nástupcu a bez likvidácie z dôvodu jej nemajetnosti vzhľadom k tomu, že podľa § 68 ods. 2 druhá veta likvidácia nebola vyžadovaná ak spoločnosť nemá žiaden majetok a príslušný orgán spoločnosti vykonávajúcu svoju pôsobnosť podľa § 68 ods. 3 písm. b) rozhodol z dôvodu neexistencie majetku o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu (napr. rozhodnutie Krajského súdu v Nitre spisová značka 26Cbo 42/2008). Na druhej strane je vhodné poukázať aj na existenciu iných právnych názorov a postupov súdu, ktoré právne názory vychádzali z úpravy § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka (likvidácia sa tak isto nevyžaduje

ak spoločnosť nemá žiaden majetok) a to v tej súvislosti, že ustanovenie § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka, ktoré nevyžaduje likvidáciu ak spoločnosť nemá žiaden majetok je všeobecnou právnou úpravou (ako výnimkou zo zásady uvedenej v ods. 2, prvá veta, t.j. zrušenie s likvidáciou alebo bez likvidácie ak imanie prechádza na právneho nástupcu), avšak aplikovateľnou len v súvislosti s ďalšou úpravou v ustanovení § 68 Obchodného zákonníka. Zrušenie spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu v zmysle § 68 ods. 2 druhá veta je teda výnimkou zo zásady uvedenej v § 68 ods. 2 prvá veta Obchodného zákonníka. Podľa uvedených odlišných právnych názorov na výklad § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka v znení účinnom do 31.12.2007 (vrátane znenia do tohto termínu § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka), vzťah § 68 ods. 2 druhá veta (nevyžadovanie likvidácie ak spoločnosť nemá žiaden majetok) sa týka výhradne výnimiek predpokladaných zákonom vo vzťahu k účinkom konkurzných rozhodnutí, resp. vo vzťahu k rozhodnutiu súdu o zrušení obchodnej spoločnosti podľa § 68 ods. 9 Obchodného zákonníka, ak v konaní o zrušení obchodnej spoločnosti nie je zistený majetok spoločnosti, ktorý by postačoval aspoň na náhradu primeraných výdavkov a odmeny za výkon funkcie likvidátora. V uvedených prípadoch účinkov konkurzných rozhodnutí a nezistenia majetku obchodnej spoločnosti (v súdnom konaní o jej zrušení), ktorý by postačoval na odmenu a výkon funkcie likvidátora, je zákonom presne určená výnimka zrušenia obchodnej spoločnosti bez likvidácie, t.j. v danom prípade hoci dochádza k zrušeniu spoločnosti bez právneho nástupcu nevyžaduje sa ani jej likvidácia. Na základe uvedeného preto § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka, podľa ktorého sa likvidácia nevyžaduje ak spoločnosť nemá žiaden majetok sa viaže výhradne na zákonom predpokladaný spôsob zrušenia spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu ako účinkov konkurzných rozhodnutí, alebo rozhodnutia súdu o zrušení spoločnosti bez likvidácie z dôvodu neexistencie majetku podľa § 68 ods. 9. Podľa uvedeného názoru tak citované ustanovenie § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka ani v znení do 31.12.2007 neumožňovalo prijať spoločnosti rozhodnutie o zrušení bez likvidácie a bez právneho nástupcu z dôvodu nemajetnosti. Vzhľadom na rozdielny výklad súdov, ako aj vzhľadom na námietky možných obštrukcií a zneužívania hlavne zadliženými spoločnosťami dosiahnuť svoj výmaz z obchodného registra bez toho, aby prebehlo konkurzné konanie alebo likvidácia obchodnej spoločnosti, a to len na základe prijatia rozhodnutia príslušného orgánu spoločnosti o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu z dôvodu nemajetnosti, zákonodarca zmenil ustanovenie § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka s účinnosťou od 01.01.2008. Týmto ustanovením bol kogentným spôsobom vymedzený spôsob zrušenia obchodnej spoločnosti, v zmysle ktorého spoločnosť môže svojim orgánom prijať rozhodnutie o zrušení spoločnosti, avšak iba za predpokladu ak ide o zrušenie spoločnosti s likvidáciou alebo o zrušenie spoločnosti bez likvidácie s právnym nástupcom. Z citovaného ustanovenia § 68 ods. 3 písm. b) účinného od 1.1.2008 teda

vyplýva zákonom dovolený spôsob prijatia rozhodnutia o zrušení spoločnosti príslušným orgánom, a to buď spôsobom o zrušení spoločnosti s likvidáciou, alebo bez likvidácie s právnym nástupcom. Podľa dôvodovej správy k citovanej zmene ustanovenia § 68 ods. 3 písm. b) OBZ vyplýva, že uvedené formulovanie prijatia rozhodnutia o zrušení spoločnosti, a to výhradne buď len spôsobom s likvidáciou alebo bez likvidácie avšak s právnym nástupcom, smerovalo práve na zabránenie zneužitia uvedeného možného výmazu obchodnej spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu prijatím rozhodnutia príslušného orgánu obchodnej spoločnosti o jej zrušení bez likvidácie pre nemajetnosť. Napriek zneniu citovaného ustanovenia § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka, zámerom ktorého bolo obmedzenie možnosti prijatia rozhodnutia príslušného orgánu obchodnej spoločnosti o zrušení obchodnej spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu, súdna prax ani po nadobudnutí účinnosti citovaného ustanovenia nie je jednotná. Z rozhodnutia odvolacieho súdu Krajského súdu Banská Bystrica spisová značka 41Cob 195/2009 zo dňa 31.07.2009 vyplýva „zároveň sa odvolací súd stotožňuje s vysloveným právnym názorom okresného súdu v tom, že ustanovenie § 68 Obchodného zákonníka upravuje možnosť zrušenia obchodnej spoločnosti tak, že sa zrušuje bez likvidácie s právnym nástupcom alebo tak, že sa zrušuje s likvidáciou v prípade ak imanie neprechádza na právneho nástupcu, pričom z ods. 3 písm. b) vyplýva, že k zrušeniu spoločnosti môže dôjsť rozhodnutím orgánu spoločnosti, avšak len v prípade ak ide o zrušenie spoločnosti s likvidáciou, alebo o zrušenie spoločnosti bez likvidácie s právnym nástupcom“. Z citovaného právneho názoru potom vyplýva, že ustanovenie § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka v znení účinnom od 01.01.2008 neumožňuje príslušnému orgánu obchodnej spoločnosti prijať rozhodnutie o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu. K odlišnému právnemu názoru dospel Krajský súd Žilina ako odvolací súd vo veci spisová značka 13Cob 123/2009 zo dňa 01.10.2009, ktorý pri posudzovaní prijatia rozhodnutia valného zhromaždenia o zrušení spoločnosti bez právneho nástupcu a bez likvidácie z dôvodu nemajetnosti s odkazom na § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka, § 125 ods. 1 písm. i) Obchodného zákonníka a § 2 ods. 1 písm. i) Zákona č. 530/2003 Z.z. o obchodnom registri dospel k záveru, že citovaná právna úprava rieši zrušenie spoločnosti na základe rozhodnutia spoločníkov a od tejto hmotnoprávnej skutočnosti navrhovateľ podaným návrhom na súd žiadal následný výmaz zapísanej osoby z obchodného registra a preto o takomto podanom návrhu je potrebné, aby prebehlo súdne konanie. Na základe citovaného názoru bolo preto rozhodnutie prvostupňového súdu o zamietnutí námietok z dôvodu prijatia rozhodnutia o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu zrušené a bolo prikázané súdu prvého stupňa ďalej konať a postupovať. Z citovaných rozhodnutí súdov vyplýva, že aj po dátume 01.01.2008 názor na aplikáciu možnosti prijatia rozhodnutia orgánov v spoločnosti o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu nie je jednotný, čo opätovne vyvoláva jednak existenciu

diskrepančných rozhodnutí na totožnú právnu otázku, ako aj právnu neistotu zapísaných obchodných spoločností v obchodnom registri, vo vzťahu ku možnosti, alebo nemožnosti prijať citované rozhodnutie s následným výmazom z obchodného registra. Hoci v zmysle citovanej dôvodovej správy pri zavedení nového § 68 ods. 3 písm. b) Obchodného zákonníka jednoznačne vyplýva snaha zákonodarcu obmedziť možnosť prijímania rozhodnutí orgánov spoločnosti vo vzťahu ku zrušeniu spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu pre nemajetnosť (čo aj v súčasnosti znamená kolíziu so znením § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka), vzniká oprávnená otázka udržateľnosti súčasnej právnej úpravy, ktorá hlavne v znení § 68 ods. 3 písm. b) má za cieľ obmedziť prijatie rozhodnutia spoločníkov o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu v prípade nemajetnosti obchodnej spoločnosti. Nedá sa vytknúť citovanej právnej úprave snaha predchádzať zneužívaniu možnosti prijatia rozhodnutia orgánu spoločnosti o zrušení bez likvidácie a bez právneho nástupcu pre nemajetnosť, hlavne pri špekulatívnych dôvodoch, ktorými sú obchádzanie konkurzného zákona, resp. exekúcií tým, že spoločnosť by následne po prijatí tohto rozhodnutia mohla byť vymazaná z obchodného registra. Napriek vyššie uvedenému zámeru je na mieste otázka, či neexistujú iné právne nástroje pri úvahách de lege ferenda, ako umožniť skutočne nemajetným subjektom dosiahnuť výmaz z obchodného registra a zároveň zabrániť zneužívaniu uvedeného inštitútu, t.j. dobrovoľného zrušenia bez právneho nástupcu a bez likvidácie pre nemajetnosť. Pri dôslednej aplikácii ustanovenia § 68 ods. 3 písm. b), kedy obchodná spoločnosť za súčasného právneho stavu podľa zámeru zákonodarcu nemá možnosť prijať rozhodnutie o zrušení bez likvidácie a bez právneho nástupcu z dôvodu nemajetnosti, dôsledkom takéhoto prístupu je formálna likvidácia obchodných spoločností napriek tomu, že neexistuje majetkový hmotný substrát na realizáciu likvidácie. Ak za súčasného právneho stavu je možné dosiahnuť výmaz spoločnosti z obchodného registra len po prijatí rozhodnutia orgánu spoločnosti o jej zrušení s právnym nástupcom bez likvidácie alebo na základe rozhodnutia o jej zrušení s likvidáciou a pokiaľ obchodná spoločnosť nemá žiaden majetok, zapísaným subjektom neostáva iná možnosť ako formálne zrealizovať likvidáciu obchodných spoločností. Ak však objektívne a reálne neexistuje majetkový základ na likvidáciu, v danom prípade je potom inštitút likvidácie len formálny (ako predpoklad následného výmazu z obchodného registra) a obchádza účel a zmysel likvidácie podľa § 70 a nasl. Obchodného zákonníka. Účelom a zmyslom likvidácie je realizovať speňaženie majetku a zo získaných finančných prostriedkov uhrádzať záväzkov obchodnej spoločnosti vo vzťahu k tretím osobám, resp. spoločníkom. Ak však neexistuje materiálny základ na realizáciu likvidácie, to znamená existencia majetku spôsobilého na speňaženie, potom rozhodnutie o zrušení spoločnosti s likvidáciou, následné prejednanie konečnej správy likvidátora a všetky ďalšie úkony a postupy v rámci likvidácie sú len formálnymi úkonmi a postupmi za účelom dosiahnuť existenciu tých listín ktoré sú nevyhnutné ako prílohy k podaniu návrhu

na výmaz z obchodného registra po skončení likvidácie v zmysle Zákona č. 530/2003 Z.z. a Vyhlášky č. 25/2004 Z.z.. Na základe vyššie uvedeného preto v konečnom dôsledku dochádza ku kolízii dvoch princípov právnej úpravy dobrovoľného zrušenia obchodnej spoločnosti (prijatím rozhodnutia príslušného orgánu) bez právneho nástupcu a bez likvidácie, a to princípu a zámeru zabránenia zneužívania tohto inštitútu, oproti princípu formálneho realizovania procesu likvidácie, t.j. v konečnom dôsledku obchádzania účelu likvidačného procesu podľa § 70 a nasl. Obchodného zákonníka, a to len za účelom dosiahnutia výmazu z obchodného registra.

2. Návrhy de lege ferenda

Pri riešení kolízie vyššie uvedených dvoch princípov sa javí ako vhodná úvaha návrhu de lege ferenda vo vzťahu ku zmene právnej úpravy, ktorá by v naznačenom zmysle podľa § 68 ods. 2 druhá veta Obchodného zákonníka na jednej strane umožňovala obchodnej spoločnosti prijať vlastným orgánom rozhodnutie o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu z dôvodu nemajetnosti, avšak sprísniť kritériá pri podávaní návrhu na výmaz takto zrušenej obchodnej spoločnosti z obchodného registra, napríklad zavedením zákonnej povinnosti preukázania nemajetnosti obchodnej spoločnosti účtovnou individuálnou závierkou overenou audítorom. Takouto zmenou právnej úpravy by bolo umožnené obchodným spoločnostiam u ktorých sa reálne nenachádza žiadny majetok prijať rozhodnutie o zrušení spoločnosti bez likvidácie a bez právneho nástupcu, čím by zároveň došlo ku odstráneniu formálneho prístupu ku procesu likvidácie (z dôvodu absencie majetku obchodnej spoločnosti), avšak zároveň by boli sprísnené kritériá na preukázanie nemajetnosti uvedenou účtovnou závierkou overenou audítorom. Pri uvedenej navrhovanej právnej úprave v súlade s § 5 ods. 6 Zákona č. 530/2003 Z.z. by ostala zachovaná zodpovednosť za súlad obsahu predloženej účtovnej závierky so skutočným stavom (preukazujúcim nemajetnosť obchodnej spoločnosti podľa záverov tejto účtovnej závierky). Pri námietke vo vzťahu ku takto navrhovanej úprave z akých prostriedkov by mali byť hradené náklady na overenie účtovnej závierky audítorom, pokiaľ je obchodná spoločnosť nemajetná treba zdôrazniť, že spoločníci obchodných spoločností vykonávajú svoje práva účasťou na rozhodovaní príslušných orgánov obchodných spoločností, okrem iného aj kontrolu hospodárskych a majetkových pomerov obchodnej spoločnosti na podnikaní ktorej sa podieľajú v postavení spoločníkov. Pokiaľ by obchodná spoločnosť mienila využiť tento spôsob zrušenia obchodnej spoločnosti, t.j. bez právneho nástupcu a bez likvidácie, je na rozhodnutí a zodpovednosti spoločníkov, či sa budú podieľať na financovaní účtovnej závierky overenej audítorom, ako podmienky na výmaz z obchodného registra za predpokladu pripustenia zrušenia obchodnej spoločnosti príslušným orgánom spoločnosti bez právneho nástupcu a bez likvidácie pre

nemajetnosť. Sme toho názoru, že navrhovaná úprava de lege ferenda, by predstavovala vyvážený nástroj medzi úmyslom zákonodarcu zabrániť zneužitiu dobrovoľného rozhodnutia o zrušení spoločnosti bez právneho nástupcu a bez likvidácie a princípú predchádzania fiktívnej realizácie likvidácie.

IV. Likvidácia obchodných spoločností – analýza možností zvýšenia právomocí súdu pri dohľade nad priebehom likvidácie spoločností nariadenej súdom a pri postupe súdom vymenovaného likvidátora za účelom zvýšenia efektívnosti procesu likvidácie nariadenej súdom až do štádia výmazu spoločnosti z obchodného registra.

1. Analýza právnej úpravy

Všeobecná úprava spôsobov zrušenia obchodných spoločností sa nachádza v ustanovení § 68 ods. 3 Obchodného zákonníka, resp. v osobitných zákonoch podľa jednotlivého druhu a typov spoločností. Jedným zo spôsobov zrušenia obchodných spoločností je rozhodnutie súdu o zrušení spoločnosti podľa § 68 ods. 3 písm. c) Obchodného zákonníka. Obchodný zákonník teda zveruje do právomocí súdov rozhodovanie o zrušení obchodných spoločností, a to aj napriek tomu, že obchodné spoločnosti sú subjektom súkromného práva. Napriek tomu, že otázka zrušenia a likvidácie obchodných spoločností je ponechaná v pôsobnosti príslušných orgánov obchodných spoločností, v zákonom presne vymedzených prípadoch je založená právomoc súdu rozhodovať o zrušení obchodných spoločností. Z dôvodu zásadných a závažných dôsledkov vyplývajúcich z rozhodnutia súdu o zrušení spoločnosti, obchodný zákonník presne vymedzil dôvody zrušenia obchodných spoločností, pričom všeobecné dôvody zrušenia obchodných spoločností pre všetky právne formy sú uvedené v ustanovení § 68 ods. 6 Obchodného zákonníka a osobitne pre družstvo v ustanovení § 254 Obchodného zákonníka. Okrem všeobecných dôvodov zrušenia obchodných spoločností súdom podľa § 68 ods. 6 Obchodného zákonníka, úprava jednotlivých typov obchodných spoločností obsahuje ďalšie osobitné dôvody na zrušenie obchodných spoločností súdom (napr. ustanovenie § 113 ods. 6 OBZ, § 119, § 148 ods. 1 a podobne). Podľa § 68 ods. 6 Obchodného zákonníka súd na návrh štátneho orgánu, na návrh osoby ktorá osvedčí právny záujem, alebo aj z vlastného podnetu rozhodne o zrušení spoločnosti, ak nastanú skutočnosti uvedené v ustanovení § 68 ods. 6 písm. a) až g). Uvádzacia veta § 68 ods. 6 Obchodného zákonníka rozlišuje osoby oprávnené na podanie návrhu na zrušenie obchodnej spoločnosti rozlíšene podľa toho či sa jedná o návrh štátneho orgánu, ktorý nemusí osvedčovať pri podaní tohto návrhu právny záujem alebo či ide o návrh iných osôb, ktoré pri podávaní návrhu na zrušenie obchodných spoločností musia osvedčiť právny záujem na jej zrušení. Zároveň uvádzacia veta § 68

ods. 6 Obchodného zákonníka rozlišuje spôsob začatia súdneho konania o zrušení spoločnosti súdom, a to buď na návrh osôb oprávnených podľa § 68 ods. 6, alebo z vlastného podnetu samotného súdu. Z gramatického výkladu uvádzacej vety § 68 ods. 6 „súd...aj z vlastného podnetu rozhodne o zrušení spoločnosti“ vyplýva, že v danom prípade nie je možnosť právnej úvahy súdu o tom, či spoločnosť zrušiť alebo nie (za predpokladu splnenia aspoň jedného dôvodu citovaného v § 68 ods. 6 písm. a) až g), ale je tu kogentným spôsobom uložená povinnosť súdu rozhodnúť o zrušení spoločnosti, ak nastanú zákonom predpokladané dôvody a skutočnosti na jej zrušenie. Skutočnosť, či sú naplnené dôvody zrušenia obchodných spoločností z dôvodov predpokladaných zákonom je vecou dokazovania v rámci súdneho konania o zrušení obchodných spoločností. Z vyššie uvedeného potom vyplýva, že pokiaľ súd buď na návrh oprávnenej osoby, alebo aj z vlastnej činnosti zistí do úvahy pripadajúce dôvody zrušenia obchodnej spoločnosti, má povinnosť začať súdne konanie o zrušení obchodnej spoločnosti postupom podľa § 68 ods. 6 Obchodného zákonníka, pričom procesný postup tohto konania upravuje § 200e ods. 1 písm. a) O.s.p.. Podľa znenia § 200e ods. 2 O.s.p. konanie o zrušení obchodnej spoločnosti možnosť začať aj bez návrhu. Hoci citované procesné ustanovenie navádza k úvahe o možnosti posúdenia súdu, či konanie o zrušení obchodnej spoločnosti začne alebo nie, v danom prípade z obsahu a účelu procesného ustanovenia § 200e ods. 2 O.s.p. vyplýva len úprava procesného spôsobu začatia konania, a to na základe návrhu ale aj bez návrhu. Pri výklade súvislosti hmotnoprávneho ustanovenia § 68 ods. 6 s použitím § 200e ods. 2 O.s.p. potom vyplýva, že za predpokladu nadobudnutia príslušného registrového súdu vedomosti o dôvodoch zrušenia spoločnosti je tu zákonná povinnosť začatia konania o zrušení obchodnej spoločnosti súdom, pričom súd nemá v danom prípade na výber, či takéto konanie začne alebo nie, pokiaľ sa zo svojej činnosti dozvie o dôvodoch zrušenia obchodnej spoločnosti. Ustanovenie § 200e ods. 2 O.s.p. je preto len procesným vyjadrením spôsobu a možnosti začatia konania o zrušení spoločnosti nielen na základe návrhu, ale aj bez návrhu, v súlade s uvádzacou vetou § 68 ods. 6 Obchodného zákonníka. Príslušné registrové súdy majú preto nielen možnosť, ale zákonnú povinnosť, konať a rozhodnúť o zrušení obchodnej spoločnosti, pokiaľ je registrovému súdu známa skutočnosť odôvodňujúca zrušenie obchodnej spoločnosti. Pri takto upravenej právomoci umožňujúcej zrušenie obchodnej spoločnosti rozhodnutím súdu (t.j. aj bez rozhodnutia príslušného orgánu obchodnej spoločnosti o jej zrušení), výsledkom súdneho konania o zrušení obchodnej spoločnosti za predpokladu zistenia dostatočného majetku (ktorý postačuje na náhradu odmeny a za výkon funkcie likvidátora), je rozhodnutie o zrušení obchodnej spoločnosti a nariadení jej likvidácie. V takomto prípade v konaní o zrušení obchodnej spoločnosti je zároveň zo zákona súd povinný nariadiť jej likvidáciu a vymenovať likvidátora obchodnej spoločnosti (§ 71 ods. 2 Obchodného zákonníka).

2. Návrhy de lege ferenda

Účelom a zmyslom priznania právomoci súdom rozhodovať o zrušení obchodných spoločností je sankcionovanie takého stavu a činnosti obchodných spoločností u ktorých je predpoklad dlhodobej nečinnosti, alebo takého porušenia základných zákonných povinností a predpokladov pri naplnení ktorých nie je zo strany zákonodarcu snaha o tolerovanie porušovania zákonom uložených povinností, a to bez ohľadu na to, že príslušné orgány spoločnosti neprijali vo vzťahu ku prípadnej nečinnosti, alebo neplneniu zákonom uložených povinností žiadne rozhodnutia a opatrenia. V takom prípade nastupuje zásah súdu vo vzťahu ku zrušeniu obchodných spoločností, nariadenie likvidácie a vymenovanie likvidátora zo strany súdu. Snahou zákonodarcu a účelom uvedenej úpravy vstupu súdneho rozhodnutia vo forme zrušenia spoločnosti a nariadenia jej likvidácie súdom, je ukončenie činnosti subjektov u ktorých nie je predpoklad (pri zákonom stanovených dôvodoch) vykonávania ďalšej činnosti na ktorú boli tieto subjekty založené. Ak teda počas trvania a existencie obchodných spoločností zlyhajú vnútorné mechanizmy obchodnej spoločnosti na zabezpečenie jej zákonom predpokladaného chodu a činnosti, nastupuje v konečnej fáze rozhodnutie súdu o zrušení takýchto obchodných spoločností. Zmyslom uvedenej právnej úpravy zásahu súdom pri zrušení obchodných spoločností je aby u obchodných spoločnostiach pri ktorých nie je predpoklad dodržania základných podmienok ich existencie a činnosti, došlo zásahom súdu ku ich zrušeniu a nariadeniu likvidácie, ktorá skutočnosť v konečnom dôsledku znamená umožnenie vykonávania len tých činností ktoré zodpovedajú likvidačnému procesu podľa § 70 a nasl. Obchodného zákonníka. Ak je teda súdom zverená právomoc zásadným spôsobom zasahovať do ďalšej existencie a trvania obchodných spoločností tým, že súdy môžu zrušiť aj bez návrhu obchodnú spoločnosť a nariadiť jej likvidáciu pri splnení zákonom stanovených podmienok, vzniká otázka či je dostatočná existujúca právna úprava, v zmysle ktorej sa zásah súdu do ďalšej činnosti obchodných spoločností končí fakticky prijatím rozhodnutia o zrušení spoločnosti, nariadením likvidácie a vymenovaním likvidátora. Po nadobudnutí právoplatnosti takéhoto rozhodnutia sa uvedené právne skutočnosti zapisujú do obchodného registra, obchodná spoločnosť ďalej trvá vo fáze po jej zrušení, t.j. v likvidácii, má právnu subjektivitu, avšak ku jej konečnému zániku, t.j. ku výmazu z obchodného registra môže dôjsť až po splnení zákonných podmienok ukončenia likvidácie a po podaní návrhu na výmaz z obchodného registra. Akákoľvek ďalšia činnosť takto zrušenej spoločnosti nachádzajúcej sa v likvidácii je mimo dohľad a mimo právomoci registrových súdov (okrem možnosti zmien v osobách likvidátorov). Je nepochybné, že úprava právomoci súdov vo vzťahu ku možnosti zrušenia obchodných spoločností súdom zo zákonom predpokladaných dôvodov, je nutná z dôvodu dodržiavania aspoň minimálnych zákonných predpokladov na existenciu a činnosť obchodných spoločností. Vzniká však otázka, či takto konštruovaná právomoc

súdu vo vzťahu ku obchodným spoločnostiam ktoré neplnenia základné zákonom predpokladané podmienky ich činnosti a trvania je dostatočná, vzhľadom na absenciu akýchkoľvek ďalších možností zo strany súdu pri vykonávaní dohľadu nad priebehom súdom nariadenej likvidácie. Zmyslom celej právnej úpravy o možnosti zrušenia obchodných spoločností súdom je v konečnom dôsledku zabezpečiť, aby obchodné spoločnosti nedodržiujúce základné predpoklady na ich činnosť a existenciu boli v konečnom dôsledku z obchodného registra vymazané a netvorili súčasť podnikateľského prostredia, vzhľadom na neplnenie základných predpokladov na ich existenciu a činnosť. Pri napĺňaní uvedeného účelu a zmyslu právomoci súdu rozhodnúť o zrušení a likvidácií spoločnosti sa súčasná právna úprava javí ako nedostatočná vzhľadom k tomu, že na jednej strane je daná právomoc súdu na rozhodnutie o zrušení spoločnosti a nariadení jej likvidácie, avšak v štádiu po rozhodnutí súdu o zrušení spoločnosti a nariadení jej likvidácie žiaden dohľad súdu nad priebehom tejto likvidácie umožnený nie je. Vo veľkom množstve prípadov v ktorých súdy rozhodujú o zrušení spoločnosti a nariadení jej likvidácie sa jedná o obchodné spoločnosti dlhodobo nečinné, neaktívne, so stratou záujmu spoločníkov a štatutárnych orgánov podieľať sa na akejkolvek ďalšej činnosti uvedených spoločností. Aj po rozhodnutí súdu o zrušení spoločnosti a nariadení jej likvidácie a vymenovaní likvidátora sú vyššie uvedené obchodné spoločnosti pasívne a v konečnom dôsledku reálne nedošlo vo vzťahu ku ich existencii a trvaníu k žiadnej zásadnej zmene, vzhľadom na absenciu právnej úpravy ohľadne časového obdobia v rámci ktorého by malo dôjsť k ukončeniu likvidácie a následnému výmazu z obchodného registra. Aj po zrušení spoločnosti súdom preto vyššie uvedené neaktívne a nečinné spoločnosti napriek tomu, že nespĺňajú zákonné predpoklady na svoju činnosť a existenciu, ďalej sú spôsobilým subjektom práv a povinností s právnou subjektivitou a ďalej sú zapísané v obchodnom registri. V konečnom dôsledku sa u uvedenej obchodnej spoločnosti mení len jej fáza existencie, t.j. v likvidácií s dodatkom „v likvidácii“ ku obchodnému menu a vymenovaniu likvidátora. Samotný výmaz z obchodného registra po ukončení likvidácie však nie je vynútiteľný súdom, napriek tomu, že zákon upravil právomoc súdu rozhodnúť o zrušení spoločnosti, ale žiadne ďalšie možnosti dohľadu nad priebehom likvidácie súdu umožnené nie sú. Ak má byť naplnený základný účel sankcionovania obchodných spoločností ktoré sú nečinné, alebo nespĺňajú základné predpoklady pre ich trvanie a existenciu, t.j. ak majú byť z týchto dôvodov vymazané z obchodného registra, javí sa ako nedostatočná súčasná právna úprava umožňujúca súdu rozhodovať o zrušení spoločnosti a jej likvidácií, avšak bez možnosti dohľadu nad súdom nariadenou likvidáciou. Javí sa preto viac ako vhodné za účelom dosiahnutia želaného výsledku, t.j. konečného výmazu z obchodného registra obchodnej spoločnosti, ktorá nespĺňa podmienky na jej existenciu, trvanie a činnosť, aby právomoc súdu bola rozšírená aj na dohľad v rámci likvidácií nariadených súdom. Zastávame názor, že v danom prípade takto rozšírená pôsobnosť súdu, vo vzťahu ku dohľadu nad likvidáciou

nariadenou súdom, nie je v rozpore so základným účelom ustanovenia § 68 ods. 6 vzhľadom k tomu, že súdu bola zverená zásadná právomoc a to rozhodnutie o zrušení spoločnosti a jej likvidácii a nie je žiaden rozumný dôvod, aby pri súdom nariadených likvidáciách, nemal súd dohľad nad činnosťou a priebehom likvidácie. Je treba zdôrazniť, že takáto rozšírená pôsobnosť súdu nad priebehom likvidácie, ako návrh de lege ferenda, by sa týkala výhradne len likvidácií nariadených súdom. Podľa názoru autorov, by zodpovedalo účelu zásahu súdu pri zrušovaní obchodných spoločností, t.j. v konečnom dôsledku pri sankcionovaní spoločností nečinných, alebo u ktorých nie sú splnené základné zákonné predpoklady na ich trvanie a činnosť, aby ingerencia súdov bola rozšírená aj na dohľad likvidačného procesu v tých likvidáciách ktoré sú nariadené súdom. Pri úvahách de lege ferenda sa javí ako problematická forma dohľadu súdu nad priebehom likvidácie nariadenej súdom. Sme toho názoru, že v prípade pokiaľ by si likvidátor neplnil zákonné povinnosti v rámci likvidácie nariadenej súdom, javí sa ako neúčinná sankcia odvolania likvidátora. Vo väčšine prípadov rozhodnutí súdov o zrušení spoločnosti a nariadení jej likvidácie sa jedná o nečinné obchodné spoločnosti, kde spoločníci, ani štatutárne orgány nemajú žiaden ďalší záujem na podieľaní sa pri činnosti v rámci likvidačného procesu uvedených spoločností. Preto v prípade rozšírenej pôsobností súdov pri dohľade nad likvidáciou sa javí odvolanie likvidátora ako kontraproduktívne, pretože v konečnom dôsledku by takáto sankcia znamenala len zbavenie sa zodpovednosti súdom vymenovaného likvidátora, pričom je potrebné zdôrazniť, že súdy v prvom rade za likvidátorov menujú spoločníkov, alebo členov štatutárnych orgánov takýchto spoločností. Vhodnejšia v rámci úvah de lege ferenda by sa javila právna úprava ktorá by rozšírila povinnosti súdom vymenovaného likvidátora pri likvidácií nariadenej súdom, a to tým spôsobom, že okrem individuálnej účtovnej závierky, ktorá sa povinne zakladá po ukončení účtovného obdobia do zbierky listín, súdom vymenovanému likvidátorovi by v týchto prípadoch bola uložená ďalšia povinnosť, a to predkladania spolu s každou účtovnou závierkou do zbierky listín aj podrobnej správy likvidátora o priebehu likvidácie a úkonov a činnosti likvidátora. Pokiaľ by došlo k rozšíreniu znenia § 3 Zákona č. 530/2003 Z.z. o povinnosť ukladania vyššie uvedenej listiny ako povinnej súčasť zbierky listín, v prípade ak by likvidátor vyššie uvedenú podrobnú správu nezaložil do zbierky listín spolu s účtovnou závierkou, vystavil by sa sankčnému postihu v zmysle § 11 Zákona č. 530/2003 Z.z. o obchodnom registri, t.j. sankcii uloženia poriadkovej pokuty až do výšky 3.310,- eur. Kontrola obsahu takejto podrobnej správy likvidátora predkladaná do zbierky listín spolu s účtovnou závierkou, by mohla byť zabezpečená doplnením právnej úpravy v § 70 a nasl. Obchodného zákonníka, konkrétne v § 72, kde by sa likvidátorovi uložila povinnosť predkladania takejto podrobnej správy aj s konkrétnym obsahom (výpočet úkonov likvidátora a jeho činnosti, podrobné zdôvodnenie nečinnosti, správa o speňažovaní, správa o uspokojovaní pohľadávok veriteľov a podobne) s tým, že absencia akéhokoľvek údaju

takto doplneného v ustanovené § 72, by sa považovala za nesplnenie povinnosti uloženia tejto listiny do zbierky listín opätovne pod sankciou v zmysle § 11 Zákona o obchodnom registri, t.j. vo vzťahu k umožneniu uloženia poriadkovej pokuty likvidátorovi, ako osoby konajúcej v mene právnickej osoby. Sme toho názoru, že v danom prípade sankčný postih môže byť vo vzťahu k likvidátorovi rozhodujúcim prvkom na zefektívnenie činnosti a úkonov likvidátorov v rámci likvidácií nariadených súdom. Zmyslom uvedených návrhov de lege ferenda je zabezpečenie, aby obchodný register nebol zahľtený subjektmi ktoré sú nečinné, ktoré nespĺňajú základné predpoklady pre existenciu a trvanie spoločnosti a to len z dôvodov neefektívneho prístupu v rámci likvidácií nariadených súdom z dôvodu absencie akéhokoľvek dohľadu nad priebehom uvedených likvidačných procesov zo strany súdu napriek tomu, že súdy rozhodujú zo zákonných dôvodov o zrušení a likvidácií uvedených spoločností.

V súvislosti s činnosťou súdu pri vymenovaní likvidátorov je vhodné poukázať na ďalší aplikačný problém pri vymenovávaní likvidátorov súdom. Ako bolo citované vyššie v zmysle § 71 ods. 2 Obchodného zákonníka, v prípade ak o zrušení spoločnosti rozhoduje súd, vymenuje likvidátora spôsobom podľa § 71 ods. 1, t.j. z okruhu osôb spoločníkov alebo členov štatutárneho orgánu, aj bez ich súhlasu. Za predpokladu ak z akéhokoľvek dôvodu nie je možné ustanoviť likvidátora z tohto citovaného okruhu osôb, ustanovenie § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka umožňuje súdu vymenovať za likvidátora z osôb ktoré sú zapísané do zoznamu správcov podľa osobitného zákona (Zákon č. 8/2005 Z.z.). Jedná sa o zoznam osôb, ktoré sú zapísané v zozname správcov pre účely konkurzného a reštrukturalizačného konania. Zmyslom citovanej úpravy § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka je zabrániť vzniku takého právneho stavu, aby za predpokladu zrušenia spoločnosti súdom a nariadenia jej likvidácie nemohla byť ustanovená za likvidátora žiadna osoba. Ak by nemohol súd z akéhokoľvek dôvodu ustanoviť obchodnej spoločnosti likvidátora (napríklad pri jednoosobovej spoločnosti, úmrtie jediného spoločníka a konateľa) a keďže s rozhodnutím súdu o zrušení spoločnosti a jej likvidácii je spojené aj vymenovanie likvidátora, fakticky by z dôvodu absencie okruhu osôb z ktorých je možné vymenovať likvidátora, nemohlo byť vydané konečné rozhodnutie o zrušení spoločnosti a nariadení likvidácie. Ustanovenie § 71 ods. 4 preto práve v týchto výnimočných prípadoch umožnilo súdu vymenovať za likvidátora osobu zo zoznamu správcov. Vzniká však aplikačný problém, či osobu zo zoznamu správcov je možné vymenovať za likvidátora obchodnej spoločnosti aj bez jeho súhlasu. Z rozhodnutia Krajského súdu v Banskej Bystrici, ako súdu odvolacieho vo veci spisová značka 41Cob 98/2010 zo dňa 30.03.2010 vyplýva „odvolací súd na dôvod uvádzaný JUDr. P. B., a to podmienenie vymenovania ho za likvidátora jeho súhlasom nebral na zreteľ, pretože tak ako už konštatoval odvolací súd pri vymenovaní likvidátora, okresný súd postupoval podľa ustanovenia § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka a vymenoval ho za likvidátora z

osôb zapísaných do zoznamu správcov vedeného podľa Zákona č. 8/2005 Z.z., pričom z tohto právneho predpisu nevyplýva, že osoba ktorá je vymenovaná za likvidátora musí s vymenovaním súhlasiť¹⁰ (obdobne v rozhodnutí Krajského súdu Banská Bystrica č.k. 41Cob 36/2006 zo dňa 28.04.2006). Napriek citovaným rozhodnutiam, sa vo väčšine odvolaní ako jeden z hlavných dôvodov napádania rozhodnutí súdov prvého stupňa o vymenovaní likvidátora zo zoznamu správcov, uvádza práve absencia súhlasu takejto osoby s jej vymenovaním do funkcie likvidátora. Je potrebné zdôrazniť, že pokiaľ by v zmysle § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka bolo vymenovanie do funkcie likvidátora z osôb zo zoznamu správcov podmienené súhlasom takejto osoby, v konečnom dôsledku by ustanovenie § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka bolo obsolentným ustanovením, pretože vo väčšine prípadov keď súd rozhoduje o zrušení spoločnosti a nariadení jej likvidácie sa jedná o nečinné obchodné spoločnosti, pri ktorých nie je predpoklad záujmu tretích osôb (zo zoznamu správcov) vykonávať uvedenú funkciu likvidátora. Je potrebné zdôrazniť, že osoby zapísané do zoznamu správcov musia predpokladať všetky dôsledky spojené z ich zápisom do tohto zoznamu, t.j. v danom prípade nielen pre účely konkurzného zákona, ale aj pre účely osobitného zákona vo vzťahu k Zákona č. 8/2005 Z.z., v danom prípade pre účely likvidácie obchodných spoločností. Zastávame preto názor, že osoby odborne spôsobilé zapísané do zoznamu správcov svojim zápisom do tohto zoznamu preberajú na seba všetky povinnosti vyplývajúce z tohto zoznamu, v danom prípade aj možnosť ich ustanovenia do funkcie likvidátora bez ich súhlasu, tak ako to má na mysli ustanovenie § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka. V opačnom prípade by mohol byť znefunkčnený celý proces rozhodovania súdu o zrušení spoločnosti a nariadení likvidácie a vymenovaní likvidátora. V tejto súvislosti je vhodné upozorniť na rozhodnutie Najvyššieho súdu SR R60/1996: „žiadny všeobecne záväzný právny predpis neukladá fyzickej osobe vykonávať funkciu likvidátora zrušenej právnickej osoby. Súd preto nemôže vymenovať za likvidátora osobu bez jej súhlasu“. Je potrebné zdôrazniť, že vyššie uvedené rozhodnutie bolo vydané za právneho stavu zásadne odlišného, t.j. v znení § 71 Obchodného zákonníka, ktorý v čase prijatia uvedeného rozhodnutia neupravoval okruh osôb z ktorých súd môže vymenovať osobu likvidátora. V danom prípade sme preto toho názoru, že za súčasného právneho stavu vo vzťahu ku osobe zo zoznamu správcov je vyššie uvedené rozhodnutie najvyššieho súdu neaplikovateľné.

Z dôvodu predchádzania diskrepančných rozhodnutí súdov sa však javí viac ako vhodné, aby ustanovenie § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka pri zachovaní účelu z dôvodu ktorého bolo zavedené do právnej úpravy obchodného zákonníka, jednoznačne upravilo, že vymenovanie za likvidátora z osôb ktoré sú zapísané do zoznamu správcov nepodlieha predchádzajúcemu súhlasu tejto osoby (tak ako je to upravené v prípade vymenovania za likvidátora z okruhu spoločníkov alebo členov štatutárneho orgánu podľa § 71 ods. 1 OBZ), vzhľadom k tomu, že zápisom osoby do uvedeného zoznamu správcov

preberá uvedená odborné spôsobilá osoba na seba zodpovednosť vyplývajúcu práve z právnej skutočnosti zápisu do tohto záznamu, t.j. v danom prípade aj z možnosti ustanovenia tejto osoby za likvidátora zrušenej spoločnosti súdom (obdobne viď Patakyová a kol.: Obchodný zákonník. Komentár., C.H.BECK, 3. vydanie, strana 259).

V. Dodatočná likvidácia obchodných spoločností.

1. Analýza právnej úpravy

Zavedenie inštitútu dodatočnej likvidácie do úpravy obchodného zákonníka bol vyvolaný potrebou praxe, kedy sa v mnohých prípadoch po výmaze spoločnosti z obchodného registra zistil dodatočný majetok vymazanej spoločnosti, pričom právna úprava s takýmito dôsledkami v danom právnom stave nepočítala a nepredpokladala ich. Inštitút dodatočnej likvidácie umožňuje v prípade výmazu spoločnosti z obchodného registra podľa § 75a Obchodného zákonníka, za predpokladu ak sa po výmaze spoločnosti z obchodného registra zistí ďalší majetok, prijatie rozhodnutia súdu o dodatočnej likvidácii (na návrh oprávnenej osoby podľa § 75a alebo aj z vlastného podnetu) a vymenovanie likvidátora v rámci dodatočnej likvidácie. V takom prípade pri vymenovaní osoby za likvidátora v rámci dodatočnej likvidácie nie je možné postupovať zo strany súdu podľa § 71 ods.1 Obchodného zákonníka (t.j. z okruhu bývalých členov štatutárneho orgánu a bývalých spoločníkov) a do úvahy potom pripadá vzhľadom na primerané použitie ustanovení o likvidácii len vymenovanie likvidátora súdom, a to z osôb zapísaných do zoznamu správcov, pričom podľa názoru autorov aj bez súhlasu takejto osoby (obdobne viď právny názor publikovaný Patakyová a kol.: Obchodný zákonník. Komentár, 3. vydanie, strana 259, C.H. BECK). Vychádzajúc zo základných všeobecných princípov súkromného práva, kedy zánikom povinného subjektu bez právneho nástupníctva dochádza ku zániku jeho záväzku, úprava v § 75a Obchodného zákonníka v rámci dodatočnej likvidácie zaviedla inštitút tzv. znovuoobnovenia pohľadávok, ktoré nemohli voči vymazanej spoločnosti byť uplatnené, pričom rozhodnutím súdu o dodatočnej likvidácii sa tieto pohľadávky obnovujú a možno ich uplatniť v rozsahu v akom neboli uspokojené. Snahou zákonodarcu bolo teda obnovenie pohľadávok ktoré z dôvodu zániku dlžníka výmazom z obchodného registra zanikli, a to zákonom predpokladaným spôsobom, t.j. obnovením týchto pohľadávok po právoplatnosti rozhodnutia súdu o dodatočnej likvidácii s umožnením ich uplatnenia. Pre účely tejto časti analýzy vo vzťahu k vymožitelnosti práva sa autori zamerali jednak na predpoklady dodatočnej likvidácie, ako aj jej dôsledky voči prípadným veriteľom takéhoto subjektu v dodatočnej likvidácii. Základným predpokladom dodatočnej likvidácie sú dve právne skutočnosti a to, že spoločnosť bola vymazaná z obchodného registra, t.j. došlo k jej zániku, t.j. ku zániku jej právnej subjektivity a spoločnosť de jure teda neexistuje (§ 68 ods. 1 Obchodného

zákonníka). Druhým predpokladom dodatočnej likvidácie je zistenie ďalšieho majetku po výmaze spoločnosti z obchodného registra. Tu treba zdôrazniť, že vo viacerých smeroch je úprava § 75a nedostatočná, vyvolávajúca značnú právnu neistotu v dôsledkoch uvedeného inštitútu po nariadení dodatočnej likvidácie. V prvom rade je nutné zdôrazniť, že inštitútom dodatočnej likvidácie vyššie uvedenou úpravou v § 75a Obchodného zákonníka nedochádza ku znovunadobudnutiu právnej subjektivity spoločnosti, ktorá už bola vymazaná z obchodného registra. Takýto zákonný dôsledok znovunadobudnutia právnej subjektivity § 75a Obchodného zákonníka neupravuje a neumožňuje. Na druhej strane inštitút dodatočnej likvidácie predpokladá zo zákona obnovenie pohľadávok ktoré pôvodne zanikli výmazom spoločnosti z obchodného registra bez právneho nástupcu. Zákon ďalej výslovne umožnil uplatnenie takto znovu obnovených pohľadávok v rozsahu v akom neboli uspokojené. Vzniká zásadná aplikačná otázka, vo vzťahu ku ktorému subjektu majú byť takto znovu obnovené pohľadávky uplatnené. Účelom dodatočnej likvidácie je v zmysle primeraného použitia zákonnej úpravy o likvidácii obchodných spoločností, speňažovanie dodatočne zisteného majetku a následné uspokojovanie veriteľov, prípadne spoločníkov obchodnej spoločnosti. Veritelia obchodnej spoločnosti nemuseli byť uspokojení pred výmazom z obchodného registra z rôznych dôvodov, napríklad ak sa pred výmazom likvidácia nevykonávala, alebo sa síce vykonávala ale niektorí veritelia si svoje pohľadávky neprihlásili. V takom prípade uvedení veritelia po nariadení dodatočnej likvidácie majú zákonom priznané právo uplatniť si znovu obnovené pohľadávky v rámci dodatočnej likvidácie. Zásadný aplikačný problém a nedostatočnosť úpravy v § 75a spočíva práve v skutočnosti, ktoré spočívajú v predpokladoch dodatočnej likvidácie, pričom základným predpokladom je výmaz spoločnosti z obchodného registra. Spoločnosť je teda z obchodného registra vymazaná, nemá právnu subjektivitu, de jure neexistuje a napriek tomu sa predpokladá obnovenie pohľadávok. Vzniká preto otázka vo vzťahu ku ktorému subjektu došlo ku znovu obnoveniu pohľadávok, pokiaľ vymazaná obchodná spoločnosť neexistuje a nemá právnu subjektivitu. Najvypuklejšie sa riešenie uvedenej otázky prejaví v prípade, pokiaľ by veritelia po nariadení dodatočnej likvidácie mienili uplatniť svoje pohľadávky v súdnom alebo inom, napr. exekučnom konaní. Pokiaľ by takýto veritelia podali žalobu a ako odporcu, resp. povinného, by označili spoločnosť vymazanú z obchodného registra, v danom prípade by návrh smeroval voči subjektu bez právnej subjektivity, ktorý bol vymazaný z obchodného registra, pričom základný procesnoprávny predpoklad v § 19 O.s.p. (spôsobilosť byť účastníkom konania má ten kto má spôsobilosť mať práva a povinnosti; inak len ten komu ju zákon priznáva), by nebol splnený. Znamená to, že by nebola preukázaná základná procesná podmienka spôsobilosti byť účastníkom konania označeného účastníka súdneho konania, ktorý nemá spôsobilosť byť účastníkom konania vzhľadom na jeho nespôsobilosť mať práva a povinnosti z dôvodu jeho výmazu z obchodného registra. Súd by bol povinný takéto konanie zastaviť pre nedostatok podmienky konania podľa § 103 O.s.p.. Pokiaľ by

veritelia mienili uplatniť svoju pohľadávku po nariadení dodatočnej likvidácie voči súdom vymenovanému likvidátorovi v rámci dodatočnej likvidácie, vzniká tu základný teoreticko-právny problém vzhľadom k tomu, že síce ustanovenie § 75a Obchodného zákonníka upravuje znovu obnovenie pohľadávky, avšak subjektom povinným z takejto pohľadávky môže byť len nositeľ subjektívnej povinnosti, ktorým v danom prípade je spoločnosť, ktorá bola vymazaná z obchodného registra. Ustanovenie § 75a neupravuje, že by majetkové práva a povinnosti zaniknutej spoločnosti prešli na súdom vymenovaného likvidátora. Tie isté aplikačné problémy by vznikli aj v prípade pokiaľ by v rámci dodatočnej likvidácie buď súdom vymenovaný likvidátor alebo spoločnosť v dodatočnej likvidácii mala byť aktívne legitimovaným účastníkom konania. Na jednej strane teda v rámci dodatočnej likvidácie je zákonom predpokladaná obnova pohľadávok v rámci dodatočnej likvidácie a možnosť ich uplatnenia, na druhej strane však neexistuje nositeľ tejto subjektívnej povinnosti, a to dlžník z pôvodného právneho vzťahu ktorý bol vymazaný z obchodného registra a ktorému zákon neumožňuje znovunadobudnutie jeho právnej subjektivity a zároveň nie je zo zákona umožnený prechod subjektívnych práv z právnych vzťahov na súdom vymenovaného likvidátora.

2. Návrhy de lege ferenda

Uvedené dôsledky súčasnej právnej úpravy inštitútu dodatočnej likvidácie je podľa názoru autorov možné riešiť len dodatočnou zmenou a úpravou súčasnej právnej úpravy. V zásade pripadajú do úvahy dva rôzne prístupy pri návrhoch de lege ferenda, pri úprave uvedeného inštitútu. Na prvom mieste je vhodné zvážiť pri úvahách de lege ferenda zavedenie inštitútu tzv. znovu obnovenia právnej subjektivity spoločnosti vymazanej z obchodného registra pre účely dodatočnej likvidácie (obdobne ako je tomu v ustanovení § 75b ods. 2 Obchodného zákonníka v Českej republike), v zmysle ktorej úpravy by v prípade rozhodnutia súdu o nariadení dodatočnej likvidácie a vymenovaní likvidátora bol súd povinný rozhodnúť o zrušení výmazu obchodnej spoločnosti z obchodného registra a po právoplatnosti uvedeného rozhodnutia by došlo k zápisu do obchodného registra jednak skutočnosti o nariadení dodatočnej likvidácie, ako aj znovu obnovenia uvedenej obchodnej spoločnosti. Týmto spôsobom, t.j. prinavrátania právnej subjektivity v rámci dodatočnej likvidácie by likvidátor vykonával úkony v rámci dodatočnej likvidácie v mene a na účet znovu obnovennej obchodnej spoločnosti v rámci dodatočnej likvidácie primerane podľa postupu v rámci likvidácie obchodných spoločností. Zároveň uvedená znovu obnovená obchodná spoločnosť by bola plnohodnotným subjektom právnych vzťahov, t.j. s plnou právnou subjektivitou, vrátane spôsobilosti byť účastníkom konania, či už na strane aktívne alebo pasívne legitimovanej účastníka v súdnom alebo inom konaní. Po ukončení dodatočnej likvidácie postupom primerane podľa likvidácií obchodných spoločností by došlo ku zápisu ukončenia dodatočnej likvidácie do

obchodného registra a k opätovnému výmazu spoločnosti po ukončení dodatočnej likvidácie.

Druhý do úvahy pripadajúci legislatívny návrh de lege ferenda pri riešení účinkov dodatočnej likvidácie by mohol byť postavený na konštrukcii obdobnej ako pri správcovi konkurznej podstaty po vyhlásení konkurzu v zmysle § 44 a nasl. Zákona č. 7/2005 Z.z.. Uvedený legislatívny návrh by predpokladal priamo v znení právnej normy po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia súdu o nariadení dodatočnej likvidácie a o vymenovaní likvidátora, aby oprávnene nakladať s dodatočne zisteným majetkom prešlo na vymenovaného správcu, ktorý by bol zároveň priamo zo zákona označený ako aktívne alebo pasívne legitimovaný účastník v prípadných súdnych alebo iných konaniach. Uvedený zákonom predpokladaný prechod oprávnenia nakladať s dodatočne zisteným majetkom priamo na likvidátora, ako aj vo vzťahu ku jeho určaniu ako pasívne alebo aktívne legitimovanej osoby v súdnych a iných konaniach, je nevyhnutné z dôvodu, že súdom vymenovaný likvidátor nie je pôvodným nositeľom subjektívneho práva alebo povinnosti po zaniknutej obchodnej spoločnosti z dôvodu jej výmazu z obchodného registra. Zároveň v konaniach, v ktorých by bol likvidátor pasívne legitimovaný, by mal byť likvidátor zaväzovaný len do takého rozsahu a výšky plnenia, ktoré zodpovedá hodnote zisteného majetku v rámci dodatočnej likvidácie a nemalo by byť prípustné, aby likvidátor v rámci dodatočnej likvidácie bol zaväzovaný na plnenie zo svojho majetkového substrátu oddeleného od dodatočne zisteného majetku spoločnosti, ktorá bola vymazaná z obchodného registra. Prípadné plnenie na ktoré by bol zaviazaný likvidátor v rámci súdneho konania počas dodatočnej likvidácie, nemôže mať v žiadnom prípade dosah na osobný majetok správcu, vzhľadom k tomu, že v danom prípade súd vymenuje za likvidátora osobu zo zoznamu správcov, to znamená aj bez jeho vôle (viď vyššie) a týmto mocenským zásahom súdu nemôže dôjsť k zhoršeniu jeho majetkového postavenia. Je preto neprípustné, aby v prípade takejto právnej úpravy mohol byť likvidátor v rámci dodatočnej likvidácie zaväzovaný na plnenie ktoré presahuje hodnotu dodatočne zisteného majetku. Na základe vyššie uvedeného sa javí vhodnejšie v prvom rade spomínaná úvaha de lege ferenda, a to vo vzťahu ku jednoznačnému zákonnému priznaniu znovu nadobudnutia právnej subjektivity spoločnosti vymazanej z obchodného registra, čím by sa zároveň predišlo aj prípadným pochybnostiam vo vzťahu k úkonom v rámci dodatočnej likvidácie pri odkaze o primeranom použití likvidácie obchodných spoločností (rozhodnutie spoločníkov o schválení konečnej správy, o rozdelení likvidačného zostatku a podobne). V každom prípade sa javí viac ako nutné akýmkoľvek spôsobom doplniť úpravu dodatočnej likvidácie vo vzťahu ku zvýšeniu právnej istoty veriteľov v procese dodatočnej likvidácie pri uspokojovaní ich pohľadávok.

VI. Rozdelenie obchodného podielu ktorý je predmetom záložného práva.

1. Analýza právnej úpravy

Špecifická povaha obchodného podielu ako spôsobilého predmetu občianskeho práva v podobe inej majetkovej hodnoty si vyžiadala osobitnú úpravu predpokladov zriadenia a vzniku záložného práva na obchodný podiel podľa ustanovenia § 117a Obchodného zákonníka, ktoré je špeciálnou úpravou vo vzťahu ku všeobecnej úprave zriadenia a vzniku záložného práva podľa § 151a a nasl. Občianskeho zákonníka. Zákon v citovanom ustanovení teda pripustil v osobitnej úprave zriadenie a vznik záložného práva na obchodný podiel, ktorého úprava sa riadi ustanovením § 117a OBZ a v ostatných tam neupravených veciach sa záložné právo na obchodný podiel riadi úpravou Občianskeho zákonníka. Aj na zriadenie záložného práva na obchodný podiel sa preto vyžaduje splnenie všeobecných predpokladov na platnosť záložnej zmluvy v zmysle § 151b ods. 2, t.j. okrem iného aj identifikácia zálohu, ktorým je v danom prípade obchodný podiel. Zároveň aj pri záložnom práve na obchodný podiel platí všeobecná úprava občianskeho zákonníka v zmysle § 151h ods. 1 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého pri prevode a prechode zálohu pôsobí záložné právo voči nadobúdateľovi zálohu ak zmluva o zriadení záložného práva neurčuje, že záložca môže záloh alebo časť zálohu previesť bez zaťaženia záložným právom, alebo ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak. Citovaná úprava o pôsobení záložného práva aj vo vzťahu ku nadobúdateľovi zálohu sa preto v plnom rozsahu použije aj pri prevode obchodného podielu zaťaženého záložným právom. Pokiaľ v zmluve nie je určené inak preto platí, že pri prevode založeného obchodného podielu, záložné právo na obchodný podiel pôsobí aj voči nadobúdateľovi takto získaného založeného obchodného podielu. Komplikovanejšia situácia nastáva v prípade, pokiaľ záložca založeného obchodného podielu mieni previesť časť takto založeného obchodného podielu buď na ďalšieho zo spoločníkov, alebo na tretiu osobu. Vzniká otázka, či takto rozdelený obchodný podiel pri jeho následnom prevode, ktorý je zaťažený záložným právom, nadobudne nadobúdateľ rozdeleného obchodného podielu zaťažený záložným právom. Z citovaného znenia § 151h ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva, že záložná zmluva môže určiť, že záložca môže záloh, alebo časť zálohu previesť bez zaťaženia záložným právom, ak tak určuje záložná zmluva. Z citovaného ustanovenia výkladom a contrario vyplýva, že pokiaľ záložca mieni previesť časť zálohu na nového nadobúdateľa, zaťažuje nového nadobúdateľa tejto časti zálohu aj záložné právo na takto nadobudnutú časť zálohu a len záložná zmluva, alebo zákon môže ustanoviť, že nadobúdateľ časti zálohu môže nadobudnúť záloh bez zaťaženia záložným právom. Z výkladu citovaného ustanovenia § 151h ods. 1 Občianskeho zákonníka potom vyplýva, že v prípade prevodu časti založeného obchodného podielu na nového nadobúdateľa zaťažuje nadobúdateľa tejto

časti rozdeleného obchodného podielu aj pôvodne zriadené záložné právo. Uvedený záver vrátane citovaného ustanovenia § 151h ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva zo základnej ochrany záložného veriteľa, ktorého právne postavenie by nemalo byť oslabené dispozíciou záložcu s predmetom zálohu vo vzťahu ku prevodu jeho časti. Uvedený záver o prechode záložného práva na obchodný podiel v prípade jeho rozdelenia a nadobudnutia takto rozdelenej časti obchodného podielu nadobúdateľom spolu so záložným právom je možné v zmysle vyššie uvedeného jednoznačne konštatovať za predpokladu pokiaľ prechádza ku prevodu časti rozdeleného obchodného podielu na tretiu osobu, t.j. na nadobúdateľa, ktorý v čase prevodu časti obchodného podielu nemal postavenie spoločníka a spoločníkom sa stáva nadobudnutím účinkov prevodu obchodného podielu. Komplikovanejšia právna situácia nastáva v prípade ak dochádza k rozdeleniu obchodného podielu zaťaženého záložným právom a ku prevodu jeho časti na už existujúceho spoločníka. V danom prípade podľa zásad obchodného zákonníka o existencii jediného obchodného podielu u každého spoločníka, dochádza v tomto prípade fakticky ku prirastaniu obchodného podielu pôvodného spoločníka, ktorý nadobudol ďalšiu časť obchodného podielu od iného spoločníka. V danom prípade vzniká otázka, či takto existujúci obchodný podiel (zväčšený o nadobudnutú časť obchodného podielu existujúcim spoločníkom) je zaťažený záložným právom pôvodne pôsobiacim len na prevádzajúcu časť obchodného podielu, t.j. či záložné právo pôsobí aj na celý obchodný podiel existujúceho spoločníka ako nadobúdateľa časti založeného obchodného podielu. Každý predmet zálohu je identifikovaný podľa svojej povahy (vo vzťahu ku subjektívnemu nositeľovi práv ktorému patrí, vo vzťahu ku vymedzeniu jeho špecifických vlastností a vo vzťahu ku jeho jednoznačnému odlišeniu od iných spôsobilých predmetov právnych vzťahov). Pri prevode časti obchodného podielu zaťaženého záložným právom na ďalšieho už existujúceho spoločníka u ktorého nastáva zväčšenie, t.j. prirastenie obchodného podielu pôvodného s nadobudnutou časťou založeného obchodného podielu, dochádza ku zmene v osobe majiteľa časti obchodného podielu, ale zároveň dochádza aj ku kvalitatívnej zmene predmetu zálohu. Pokiaľ samotná zmena v osobe majiteľa obchodného podielu nemá za následok zánik záložného práva vzhľadom na jeho vecný charakter podľa § 151h ods. 1 Občianskeho zákonníka, je potrebné odpovedať na otázku, či zmenou, t.j. zväčšením obchodného podielu, nedochádza aj ku zmene predmetu zálohu, t.j. či je stále takto zmenený obchodný podiel zaťažený záložným právom vo vzťahu ku identifikácii predmetu zálohu v záložnej zmluve. Samotná zmena v osobe majiteľa predmetu zálohu nespôsobuje zánik záložného práva, a keďže sa stále jedná o obchodný podiel vo vzťahu ku konkrétnej obchodnej spoločnosti, dochádza len ku kvalitatívnej zmene predmetu záložného práva, čo nie je vylúčené ani pri iných druhoch záložných práv. Na základe vyššie citovaného ustanovenia § 151h ods. 1 Občianskeho zákonníka a s prihliadnutím na vyššie uvedené závery zastávame názor, že záložné právo pri jeho rozdelení a prevode časti založeného

obchodného podielu pôsobí aj na nadobúdateľa takto nadobudnutej časti obchodného podielu zaťaženého záložným právom, bez ohľadu na to, či je táto časť obchodného podielu nadobúdaná treťou osobou, t.j. pôvodne stojacou mimo obchodnej spoločnosti, alebo či je nadobúdaná v čase prevodu obchodného podielu už existujúcim spoločníkom.

2. Návrhy de lege ferenda

Z dôvodu zvýšenia právnej istoty a predvídateľnosti právnych dôsledkov prevodu časti obchodného podielu založeného záložným právom sa javí ako vhodné doplniť ustanovenie § 117a Obchodného zákonníka o účinky prevodu časti obchodného podielu bez ohľadu na to, či dochádza ku prevodu na tretiu osobu, alebo na existujúceho spoločníka. Obdobná situácia môže nastať aj v prípade spojenia všetkých obchodných podielov u jediného zostávajúceho spoločníka v zmysle § 119 Obchodného zákonníka. Vyššie citovaný názor o pôsobení záložného práva aj v prípade prevodu časti založeného obchodného podielu (a aj v prípade prirastenia tohto podielu s už existujúcim podielom) vychádza zo základného predpokladu ochrany práv záložného veriteľa, pričom v prípade zaujatia opačného stanoviska, by mohla nastať situácia kedy jednoduchou manipuláciou s prevodom časti obchodného podielu môže dôjsť ku zásadnému zhoršeniu právneho postavenia záložného veriteľa, pokiaľ by pri prevode časti obchodného podielu nepôsobilo záložné právo aj na nového nadobúdateľa, a to aj v prípade už existujúcich spoločníkov.

Pri riešení otázky záložného práva na obchodný podiel je viac ako vhodné zaoberať sa aj doplnením právnej úpravy vo vzťahu ku účinkom zlúčenia, splnutia a rozdelenia obchodných spoločností. Právna úprava obchodného zákonníka v § 69 a nasl. neobsahuje riešenie dôsledkov zlúčenia, splnutia a rozdelenia obchodných spoločností za predpokladu, pokiaľ je obchodný podiel spoločnosti ktorá zaniká v prípade zlúčenia, splnutia alebo rozdelenia zaťažený záložným právom. Pri úvahách de lege ferenda vo vzťahu ku zmenám právnej úpravy obchodného zákonníka v časti zlúčenia, splnutia a rozdelenia obchodných spoločností sa javí viac ako vhodné zavedenie právnej úpravy predpokladajúcej pôsobenie záložného práva na obchodný podiel toho spoločníka, ktorého účasť v pôvodnej spoločnosti zanikajúcej v dôsledku fúzií zaniká a ktorý nadobúda obchodný podiel v novovzniknutej obchodnej spoločnosti tak, aby záložné právo na obchodný podiel takéhoto spoločníka ďalej pôsobilo aj na podiel získaný v právnom nástupcovi. Pri absencii uvedenej právnej úpravy je možné dospieť k záveru, že zánikom obchodnej spoločnosti na ktorej mal spoločník účasť vo forme obchodného podielu zaťaženej záložným právom, dochádza ku zániku tohto záložného práva, vzhľadom na nadobudnutie inej, novej majetkovej hodnoty vo forme obchodného podielu v novo vznikajúcej obchodnej spoločnosti. Takýmto nepriaznivým dôsledkom vo vzťahu k

záložnému veriteľom je možné predísť jednoznačnou právnou úpravou predpokladajúcou v rámci procesu zlúčenia, splynutia a rozdelenia, aby obchodný podiel zaťažený záložným právom spoločníka ktorý nadobúda podiel v novovznikajúcej spoločnosti bol opätovne zaťažený pôvodným záložným právom podľa podmienok záložnej zmluvy (obdobná právna úprava sa nachádza v ust. § 40 a nasl. zák. č. 125/2008 Sb. preměných obchodních společností a družstev v České republice). V opačnom prípade, by inštitút zlúčenia, splynutia a rozdelenia spoločnosti mohol slúžiť ako jeden z nástrojov na vyhnutie sa plnenia pohľadávky zabezpečenej záložným právom na obchodný podiel.

VII. Dôsledky vyhlásenia konkurzu na jednoosobovú spoločnosť s ručením obmedzeným

1. Analýza právnej úpravy

V zmysle ustanovenia § 148 ods. 2 Obchodného zákonníka vyhlásenie konkurzu na majetok spoločníka, alebo zamietnutie návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok jeho majetku, má rovnaké účinky ako zrušenie jeho účasti v spoločnosti súdom. S vyhlásením konkurzu na majetok spoločníka je teda zo zákona spojený účinok zániku jeho účasti v spoločnosti s ručením obmedzeným, a to s rovnakými účinkami ako zrušenie jeho účasti v spoločnosti súdom. Keďže účinky zrušenia účasti spoločníka súdom upravuje § 148 ods. 1 Obchodného zákonníka, ktorý v danom prípade odkazuje na § 113 ods. 5 a 6 Obchodného zákonníka, je potrebné aj v prípade zániku účasti spoločníka z dôvodu vyhlásenia konkurzu na jeho majetok, aplikovať právne dôsledky tejto skutočnosti v súlade s ustanovením § 113 ods. 5 a 6 z Obchodného zákonníka. V súlade so zákonom predpokladanými účinkami zániku účasti z dôvodu vyhlásenia konkurzu na majetok spoločníka preto dochádza ku uvoľneniu obchodného podielu spoločníka na majetok ktorého bol vyhlásený konkurz a k prechodu tohto obchodného podielu na obchodnú spoločnosť, ktorá je povinná postupovať podľa § 113 ods. 5 a 6 Obchodného zákonníka. Z dôvodu zrušenia jeho účasti v spoločnosti na základe účinkov vyhlásenia konkurzu uvedenému spoločníkovi vzniká nárok na vyrovnací podiel podľa § 150 Obchodného zákonníka. Obchodný podiel sa teda nestáva súčasťou konkurznej podstaty, ale sa stáva majetkom spoločnosti (zákonom dovolený a predpokladaný spôsob nadobudnutia vlastného obchodného podielu) a súčasťou konkurznej podstaty sa stáva pohľadávka uvedeného spoločníka na vyporiadací podiel. Správca teda v rámci konkurzného konania zahrnie do konkurznej podstaty pohľadávku rovnajúcu sa nároku na vyrovnací podiel a zároveň je spoločnosť na ktorú prešiel uvoľnený obchodný podiel povinná postupovať podľa § 113 ods. 5 a 6 Obchodného zákonníka. Znamená to, že obchodná spoločnosť na ktorú prešiel obchodný podiel ho môže previesť na iného spoločníka alebo na tretiu osobu, pričom o tomto prevode rozhoduje valné zhromaždenie.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že bez ohľadu na spôsob úpravy prevodu obchodného podielu podľa § 115 Obchodného zákonníka, v prípade prevádzania vlastného obchodného podielu je nevyhnutné podľa kogentnej úpravy § 113 ods. 5 súhlas valného zhromaždenia na následný prevod takto nadobudnutého vlastného obchodného podielu. Za predpokladu ak sa obchodný podiel uvedeným spôsobom neprevedie, valné zhromaždenie do 6 mesiacov odo dňa kedy došlo k zrušeniu účasti spoločníka na majetok ktorého bol vyhlásený konkurz, rozhodne o znížení základného imania o vklad takéhoto spoločníka, v opačnom prípade môže súd aj bez návrhu uvedenú spoločnosť zrušiť a nariadiť jej likvidáciu. Je nutné zdôrazniť, že úprava v § 148 ods. 2 Obchodného zákonníka o účinkoch vyhlásenia konkurzu na majetok spoločníka je kogentná, nepripúšťajúca odlišnú úpravu v spoločenskej zmluve a odlišný postup. Zároveň ustanovenie § 148 ods. 2 Obchodného zákonníka nerozlišuje pri účinkoch vyhlásenia konkurzu na majetok spoločníka, či sa jedná o jednoosobovú alebo viacosobovú obchodnú spoločnosť. Vzhľadom na kogentnú povahu tohto ustanovenia je nevyhnutné dospieť k záveru, že uvedené účinky zániku účasti spoločníka na majetok ktorého bol vyhlásený konkurz nastávajú aj v prípade jednoosobovej obchodnej spoločnosti. Osobitosti právneho postavenia jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzeným sú upravené v § 132 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého ak má spoločnosť jediného spoločníka vykonáva tento spoločník pôsobnosť valného zhromaždenia. Ak teda v zmysle vyššie uvedeného pri jednoosobovej obchodnej spoločnosti vyhlásením konkurzu na majetok jediného spoločníka dochádza ku zániku jeho účasti a ku prechodu uvoľneného obchodného podielu na obchodnú spoločnosť, o následnej dispozícii s uvoľneným obchodným podielom podľa § 113 ods. 5 Obchodného zákonníka podľa kogentnej úpravy rozhoduje valné zhromaždenie, ktorého pôsobnosť v danom prípade vykonáva jediný spoločník. Keďže účinkami vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka došlo k zániku jeho účasti, za danej situácie tu nie je orgán spôsobilý na rozhodnutie o naložení s uvoľneným obchodným podielom v zmysle kogentnej úpravy § 113 ods. 5 Obchodného zákonníka. V konečnom dôsledku riešenie danej situácie pripadá do úvahy len tým spôsobom, že zánikom jediného spoločníka došlo ku zániku predpokladov pre vznik obchodnej spoločnosti, čo je jedným z dôvodov na zrušenie spoločnosti a jej likvidáciu súdom podľa § 68 ods. 6 písm. c) Obchodného zákonníka. Uvedená právna situácia je neželateľná z dôvodu, že s predpokladaným zákonným účinkom fakticky dochádza ku vzniku protiprávneho stavu, t.j. kedy účinkami vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka dochádza ku zániku predpokladov na vznik spoločnosti s ručením obmedzeným (existencia aspoň jedného spoločníka) a za súčasnej právnej situácie nie je iné východisko ako zrušenie spoločnosti súdom a nariadenie jej likvidácie. Právna úprava akýchkoľvek právnych inštitútov pri jej aplikácii v praxi, by nemala byť vo vzájomnej kolízii a v rozpore a v žiadnom prípade by jej dôsledkom nemal byť vznik právneho stavu v rozpore so zákonom a predpokladaným

dovoleným spôsobom výkonu práv a povinností. Ako bolo uvedené vyššie v danom prípade pri jednoosobovej obchodnej spoločnosti k takémuto stavu priamo ex lege zo zákona dochádza, pretože priamo účinkami vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka, zanikajú pri jednoosobovej spoločnosti predpoklady na jej vznik, čo je dôvod jej zrušenia súdom.

2. Návrhy de lege ferenda

Riešenie danej situácie pri úvahách de lege ferenda pri úprave uvedeného dôsledku vyhlásenia konkurzu na majetok spoločníka, môže byť v budúcnosti riešený opätovne dvoma alternatívnymi spôsobmi. Jedným z do úvahy pripadajúcich spôsobov riešenia účinkov vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka, tak aby nedochádzalo zo zákona ku zániku predpokladov na vznik spoločnosti ako dôvodu na jej zrušenie, je zmena úpravy účinkov vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka v § 148 ods. 2 Obchodného zákonníka. Pokiaľ v už iných ustanoveniach obchodného zákonníka (§ 132) bolo potrebné osobitne riešiť právne postavenie jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzením, nič nebráni osobitnej úprave jednoosobovej spoločnosti vo vzťahu k účinkom vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka. Do úvahy preto pripadá zmena, resp. doplnenie § 148 ods. 2 o osobitné účinky vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka tak, že v danom prípade by vyhlásením konkurzu na majetok jediného spoločníka nedochádzalo zo zákona k zrušeniu jeho účasti ale naopak, zo zákona by sa stal obchodný podiel takéhoto spoločníka súčasťou konkurznej podstaty, pričom práva spoločníka by bol výhradne oprávnený vykonávať správca konkurznej podstaty podľa svojej úvahy (prevod obchodného podielu a následné speňaženie a podobne). Uvedenou právnou úpravou by jednak správca konkurznej podstaty získal oprávnenia na výkon práva spoločníka a v konkrétnom prípade by správca mal dosah aj na zmenu v osobe štatutárneho orgánu uvedenej obchodnej spoločnosti, pričom správca ako osoba vykonávajúca práva spoločníkov, by bol oprávnený zo zákona aj na prevod obchodného podielu na tretiu osobu s tým, že plnenie prijaté za prevod obchodného podielu by zo zákona patrilo do konkurznej podstaty. Uvedenou navrhovanou právnou úpravou by sa predišlo zo zákona vzniku nepovoleného stavu (spoločnosť bez jediného spoločníka) a mohlo by sa predísť jej prípadnému zrušeniu a likvidácii. Zároveň by sa zvýšil dosah a možnosti správcu konkurznej podstaty pri speňažovaní, alebo pri nakladaní s vyššie uvedeným obchodným podielom.

Druhý spôsob riešenia účinkov vyhlásenia konkurzu na jednoosobovú obchodnú spoločnosť by mohol vychádzať z predpokladu zachovania všeobecných účinkov vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka, t.j. zo zániku jeho účasti, avšak s následnou zmenou ustanovenia § 113 ods. 5 Obchodného zákonníka v tom zmysle, že v

prípade zániku účasti jediného spoločníka by došlo síce ku prechodu obchodného podielu na samotnú spoločnosť, avšak v danom prípade by sa nevyžadoval na prevod takto nadobudnutého obchodného podielu súhlas valného zhromaždenia a výslovne by sa zaviedla do úpravy § 113 ods. 5, v tomto prípade možnosť štatutárneho orgánu v mene spoločnosti previesť uvoľnený obchodný podiel na tretiu osobu, bez súhlasu valného zhromaždenia. Navrhovanou právnou úpravou by sa predišlo účinkom zrušenia uvedenej spoločnosti z dôvodu zániku účasti jediného spoločníka vzhľadom k tomu, že prevodom obchodného podielu konateľom spoločnosti, bez súhlasu valného zhromaždenia, by sa spoločníkom stala nová tretia osoba. Riziko tohto postupu je v tom, že správca konkurznej podstaty ktorému by za navrhovaného právneho stavu ostal len nárok na vyrovnací podiel voči obchodnej spoločnosti, by nemal žiaden priamy alebo nepriamy dosah na podmienky prevodu uvoľneného obchodného podielu. V konečnom dôsledku by celá zodpovednosť za podmienky a hlavne odplatu za prevod obchodného podielu ostala na štatutárnom orgáne. Vyššie uvedené účinky zániku účasti z dôvodu vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka sa v celom rozsahu vzťahujú aj na účinky zamietnutia konkurzu na majetok spoločníka pre nedostatok majetku. V tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že zrušenie účasti spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným (bez ohľadu na počet spoločníkov) za súčasného znenia § 148 ods. 2 Obchodného zákonníka je viazaný na zamietnutie konkurzu pre nedostatok majetku, t.j. podľa konkurzného rozhodnutia v zmysle Zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní, ktorý bol zrušený a nahradený zákonom č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácií. Tomuto inštitútu podľa Zákona č. 328/1991 Zb. zodpovedá v zmysle súčasne platnej právnej úpravy Zákona č. 7/2005 zastavenie konkurzného konania pred nedostatok majetku podľa § 20 Zákona č. 7/2005 Z.z.. Je potrebné zdôrazniť, že na rozdiel od znenia § 68 Obchodného zákonníka podľa ktorého zamietnutie konkurzu pre nedostatok majetku a zastavenie konkurzu pre nedostatok majetku podľa Zákona č. 7/2005 majú rovnaké účinky (zrušenie spoločnosti), ustanovenie § 148 ods. 2 vo vzťahu ku zániku účasti spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným takúto úpravu účinkov obidvoch právnych predpisov o konkurze neobsahuje. Javí sa preto viac ako vhodné doplniť ustanovenie § 148 ods. 2 vo vzťahu ku zániku účasti spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným aj o účinky zastavenia konkurzného konania pre nedostatok majetku podľa § 20 Zákona č. 7/2005 Z.z..

VIII. Dôsledky exekúcie na obchodný podiel v jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzeným.

1. Analýza právnej úpravy

Úprava účinkov exekúcie na podiel spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným sa nachádza v ustanovení § 148 ods. 3 Obchodného zákonníka v zmysle ktorého ak spoločenská zmluva nepripúšťa prevod obchodného podielu, alebo ak sa na prevod obchodného podielu vyžaduje súhlas valného zhromaždenia, má exekúcia na obchodný podiel spoločníka rovnaké účinky ako zrušenie jeho účasti v spoločnosti súdom. Citované ustanovenie § 148 ods. 3 Obchodného zákonníka je doplnené o spôsoby a účinky exekúcie podľa úpravy v § 113b Exekučného poriadku. Doručením exekučného príkazu na vykonanie exekúcie postihnutím obchodného podielu podľa § 113b ods. 5 Exekučného poriadku dochádza ku zániku účasti povinného v obchodnej spoločnosti, ktorého dôsledky sú rovnaké ako zrušenie účasti súdom, to znamená v danom prípade dochádza k uvoľneniu a prechodu obchodného podielu na obchodnú spoločnosť, ktorá s takto uvoľneným obchodným podielom musí naložiť v súlade s ustanovením § 113 ods. 5 a 6, tak ako to ustanovuje § 148 ods. 1 Obchodného zákonníka. Zároveň oprávnenému v rámci exekučného konania vzniká nárok na vyplatenie pohľadávky do výšky vyrovnacieho podielu spoločníka, ktorého účasť v spoločnosti zanikla. Treba zdôrazniť, že vyššie citovaný účinok zrušenia účasti z dôvodu exekúcie na podiel spoločníka sa týka výhradne tzv. uzavretých obchodných spoločností, t.j. tých v ktorých spoločenská zmluva nepripúšťa prevod obchodného podielu alebo sa na prevod obchodného podielu vyžaduje súhlas valného zhromaždenia. Citované ustanovenie § 148 ods. 3 Obchodného zákonníka teda neupravuje účinky exekúcie na obchodný podiel spoločníka v spoločnosti, v ktorej spoločenská zmluva nevyžaduje na prevod obchodného podielu súhlas valného zhromaždenia. Podľa § 113b ods. 6 Exekučného poriadku, ak doručením exekučného príkazu účasť povinnosť v obchodnej spoločnosti podľa osobitného predpisu nezaniká (t.j. v prípade otvorených obchodných spoločností, ktoré nie sú upravené v § 148 ods. 3 Obchodného zákonníka), na exekúciu obchodného podielu sa primerane použijú ustanovenia o exekúcii predajom hnutelných vecí. Na základe citovaného je preto zrejmé, že účinky exekúcie na obchodný podiel spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným sú rozlíšené podľa toho, či sa jedná o tzv. zatvorené spoločnosti (pri ktorých je vylúčený prevod obchodného podielu, alebo sa na prevod vyžaduje súhlas valného zhromaždenia) a na otvorené spoločnosti (pri ktorých sa nevyžaduje na prevod súhlas valného zhromaždenia). V prvom prípade účinkom exekúcie na obchodný podiel spoločníka je zánik jeho účasti a prevod uvoľneného obchodného podielu na spoločnosť, ktorá s ním musí naložiť podľa § 113 ods. 5 a 6 Obchodného zákonníka. V druhom prípade, t.j. v prípade otvorených spoločností nedochádza k zrušeniu účasti spoločníka doručením exekučného príkazu, ale obchodný podiel sa predá v rámci exekúcie na dražbe postupom primerane ako pri predaji hnutelných vecí. Ani ustanovenie § 148 ods. 3, ani ustanovenia § 113b Exekučného poriadku nerozlišuje pri účinkoch exekúcie na obchodný podiel, či sa jedná o jednoosobovú alebo viacčlennú spoločnosť s ručením obmedzeným. Znamenalo by to, že aj v prípade jednoosobovej obchodnej spoločnosti by

mohli nastať účinky exekúcie tak, že dochádza ku zániku účasti spoločníka ako povinného. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že v zmysle § 115 ods. 1 Obchodného zákonníka prevod obchodného podielu na iného spoločníka pripadá do úvahy len so súhlasom valného zhromaždenia. Vzhľadom na právnu povahu jednoosobovej spoločnosti, kde absentuje existencia ďalšieho spoločníka je preto vyššie uvedené ustanovenie § 115 ods. 1 Obchodného zákonníka obsolentné. Pri prevode obchodného podielu na inú osobu stojacu mimo spoločnosti podľa § 115 ods. 2 Obchodného zákonníka je možné tento prevod realizovať len ak to spoločenská zmluva pripúšťa. Ak spoločenská zmluva nemá osobitné ustanovenie o prevode obchodného podielu na tretiu osobu, potom nie je možný prevod obchodného podielu bez zmeny spoločenskej zmluvy, alebo bez súhlasu všetkých spoločníkov. Pri viacčlennej obchodnej spoločnosti ak spoločenská zmluva neupravuje možnosť prevodu obchodného podielu na tretiu osobu, je možné tento obchodný podiel previesť za súhlasu všetkých zostávajúcich spoločníkov (rozsudok Najvyššieho súdu SR spisová značka Obdo V79/2003- zverejnené Zo súdnej praxe č. 2/2006 str. 60 až 62). Ak teda napriek absencii úpravy v spoločenskej zmluve o možnosti prevodu obchodného podielu na tretiu osobu je splnená táto podmienka súhlasom všetkých zostávajúcich spoločníkov, potom sa javí, že pri jednoosobovej spoločnosti kde vykonáva pôsobnosť valného zhromaždenia jediný spoločník, aj keď zakladateľská listina nemá úpravu umožňujúcu prevod obchodného podielu, avšak jediný spoločník ktorý vykonáva pôsobnosť valného zhromaždenia môže kedykoľvek svojím prejavom vôle rozhodnúť o prevode obchodného podielu. Na základe uvedených právnych záverov sa vyskytujú v právnej teórii názory o tom, že obchodný podiel v jednoosobovej spoločnosti je vždy prevoditeľný, ktorého dôsledkom je v prípade exekúcie na obchodný podiel jediného spoločníka jeho predaj na dražbe a nie zánik účasti (JUDr. Lucia Baňacká, PhD.: Obchodný podiel v jednoosobovej spoločnosti, Justičná revue č. 2/2009 strana 215 až 224). Odpoveď na uvedenú otázku má zásadný význam vo vzťahu ku postaveniu spoločníka, na ktorého obchodný podiel je vykonávaná exekúcie, pretože v prípade exekúcie na obchodný podiel s účinkami zrušenia jeho účasti, doručením exekučného príkazu na vykonanie exekúcie postihnutím obchodného podielu, dochádza ku zrušeniu jeho účasti a súd v danom prípade aj ex offio z úradnej moci v konaní o zhode podľa § 200a O.s.p. vykoná výmaz vyššie uvedeného spoločníka z obchodného registra. Za predpokladu prijatia záveru o prevoditeľnosti obchodného podielu v jednoosobovej obchodnej spoločnosti by sa exekúcia vykonávala predajom na dražbe (za primeraného použitia úpravy predajom hnutelných vecí) a ku zániku účasti spoločníka by došlo až predajom obchodného podielu na dražbe a udelením príklepu, po podaní najvyššieho podania na dražbe. K odlišnému právnemu názoru ako bolo uvedené vyššie, t.j. že doručením exekučného príkazu na podiel jediného spoločníka dochádza ku zrušeniu jeho účasti, dospel Krajský súd v Nitre vo svojom rozhodnutí 26Cob 98/2009 zo dňa 31.08.2009, ktorým bolo potvrdené rozhodnutie súdu prvého stupňa v konaní o

zhode, kde na základe účinkov exekučného príkazu postihnutím obchodného podielu jediného spoločníka, bol tento vymazaný z obchodného registra. Uvedená rôznorodosť právnych názorov (nielen v zmysle vyššie citovaného publikovaného článku a rozhodnutia citovaného súdu) v praxi spôsobuje značnú právnu neistotu nielen vo vzťahu ku osobe spoločníka ako povinného, vzhľadom na rôzne spôsoby a účinky zániku jeho účasti pri odlišnom posudzovaní účinkov exekúcie na obchodný podiel v jednoosobovej obchodnej spoločnosti, ale zároveň spôsobuje aj značnú právnu neistotu v postupe súdnych exekútorov pri tomto spôsobe exekúcie, keďže exekútor musí rozlíšiť spôsob vykonávania exekúcie na obchodný podiel, podľa toho, či sa jedná o tzv. otvorenú, alebo uzavretú spoločnosť a následne v zmysle vyššie citovaného zvolí konkrétny spôsob exekúcie (buď doručením exekučného príkazu s dôsledkami zániku účasti spoločníka, alebo nariadením dražby a predajom obchodného podielu na dražbe).

2. Návrhy de lege ferenda

Vzhľadom na vyššie uvedenú nejednoznačnosť právnej úpravy a povahy obchodného podielu v jednoosobovej obchodnej spoločnosti vo vzťahu ku jeho prevoditeľnosti sa javí viac ako vhodná jednoznačná právna úprava účinkov exekúcie na obchodný podiel v jednoosobovej obchodnej spoločnosti závislá od prístupu ku povahe prevoditeľnosti obchodného podielu v jednoosobovej obchodnej spoločnosti. Za predpokladu akceptácie názoru zákonodarcom o tom, že obchodný podiel v jednoosobovej spoločnosti je vždy prevoditeľný, sa javí viac ako vhodné doplnenie úpravy § 113b ods. 6 Exekučného poriadku o znenie v rámci ktorého by bolo ponechané súčasné znenie § 113b ods. 6 – „ak doručením exekučného príkazu účasť povinného v obchodnej spoločnosti podľa osobitného predpisu nezaniká, na exekúciu obchodného podielu sa primerane použije ustanovenie o exekúcií predajom hnutelných vecí.“ Bolo by však vhodné doplniť toto ustanovenie o vetu, že „uvedené platí aj v prípade jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzeným.“ Za predpokladu akceptácie odlišnej povahy obchodného podielu v jednoosobovej spoločnosti vo vzťahu ku posúdeniu jeho prevoditeľnosti, sa javí opätovne viac ako vhodné doplnenie ustanovenia § 113 ods. 5 Obchodného zákonníka tak, že v prípade zrušenia účasti jediného spoločníka na základe účinkov exekúcie podľa § 148 ods. 3 Obchodného zákonníka a po prechode uvoľneného obchodného podielu na spoločnosť sa nevyžaduje na následný prevod takto nadobudnutého obchodného podielu súhlas valného zhromaždenia a jeho následný prevod je plne v kompetencii štatutárneho orgánu spoločnosti s ručením obmedzeným. Opätovne by sa obidvoma vyššie uvedenými navrhovanými právnymi úpravami (závislými od posúdenia povahy prevoditeľnosti obchodného podielu v jednoosobovej spoločnosti) predišlo jednak súčasnej nejednoznačnej právnej úprave a zároveň v prípade akceptácie účinkov exekúcie na obchodný podiel s dôsledkami zániku účasti

jediného spoločníka, by sa predišlo zrušeniu spoločnosti súdom (z dôvodu absencie akéhokoľvek spoločníka ako predpoklad vzniku spoločnosti s ručením obmedzeným).

IX. Legislatívno-technické opatrenia v časti obchodné právo

1. Vzťah obsahu zbierky listín k súdnym konaniam začatým z úradnej moci o zrušenie obchodných spoločností

Jedným z dôvodov zrušenia spoločnosti súdom aj bez návrhu podľa § 68 ods. 6 písm. f) Obchodného zákonníka je situácia ak spoločnosť nesplní svoju povinnosť uložiť do zbierky listín individuálnu účtovnú závierku za najmenej 2 účtovné obdobia nasledujúce po sebe. Individuálne účtovné závierky sú povinnou súčasťou zbierky listín podľa § 3 ods. 1 písm. g) Zákona č. 530/2003 Z.z. Lehota na schválenie individuálnych účtovných závierok a z nej vyplývajúca lehota na ich uloženie do zbierky listín vyplýva z ustanovenia § 40 Obchodného zákonníka. Akciová spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným, družstvo a štátny podnik sú povinné schváliť účtovnú závierku do 6 mesiacov po uplynutí účtovného obdobia podľa § 40 ods. 1 Obchodného zákonníka. Po jej schválení začína plynúť 30 dňová lehota podľa § 9 Zákona č. 530/2003 Z.z. na jej uloženie do zbierky listín. Za predpokladu ak nedôjde ku schváleniu účtovnej závierky pri vyššie uvedených subjektoch do troch mesiacov od predloženia (lehota na predloženie upravená podľa ods. 1 najneskôr do 6 mesiacov po ukončení účtovného obdobia), ukladá sa do zbierky listín obchodného registra neschválená účtovná závierka. V danom prípade vzniká v lehote 30 dní od márneho uplynutia uvedenej trojmesačnej lehoty povinnosť založenia neschválenej účtovnej závierky do zbierky listín. Z citovaného § 40 Obchodného zákonníka potom vyplýva, že v prípade ak je účtovným obdobím bežný kalendárny rok, je povinnosťou uvedených subjektov schváliť účtovnú závierku do 6 mesiacov, t.j. do 30.06., od ktorého dátumu začína plynúť tridsaťdňová lehota podľa § 9 Zákona o obchodnom registri a teda, lehota na zakladanie účtovných závierok do zbierky listín v prípade ich schválenia príslušným orgánom je do 30.07. kalendárneho roka. Za predpokladu ak nedôjde do troch mesiacov od predloženia účtovnej závierky, t.j. najneskôr v lehote uplynutia troch mesiacov od 30.06. bežného kalendárneho roka, t.j. do 30.09. kalendárneho roka k schváleniu účtovnej závierky, je uložená povinnosť založiť do 30 dní, t.j. najneskôr do 30.10. kalendárneho roka do zbierky listín neschválenú účtovnú závierku. Nesplnenie uvedenej povinnosti zakladania účtovných závierok do zbierky listín za dve nasledujúce účtovné obdobia po sebe je sankcionované možnosťou súdu zrušiť spoločnosť aj bez návrhu podľa § 68 ods. 6 písm. f) Obchodného zákonníka. Založené účtovné závierky sa následne evidujú v systéme registrových súdov a oznámenie o ich uložení do zbierky listín je zverejňované v obchodnom vestníku (§ 27 ods. 3 Obchodného zákonníka). V prípade zistenia nespĺnenia uvedených povinností vo vzťahu ku zakladaniu

účtovných závierok do zbierky listín, tak ako bolo uvedené vyššie pod bodom IV. časť IV., je tu zákonná povinnosť súdu začať konanie o zrušenie obchodnej spoločnosti. Vzhľadom na veľké množstvo subjektov zapísaných na jednotlivých registrových súdov a vzhľadom na elektronizáciu vedenia obsahu zbierky listín, pri plnení zákonných povinností registrových súdov (rozhodovanie o zrušení spoločnosti za predpokladu zistenia dôvodov na ich zrušenie, v danom prípade nezakladania účtovných závierok do zbierky listín), sa javí viac ako vhodné nastavenie a úprava systému evidovania ukladaných listín do zbierky listín vo vzťahu ku účtovným závierkam tým spôsobom, aby najneskôr ku 31.12. príslušného kalendárneho roka bol elektronický systém spôsobilý bez ľudského faktora vyselektovať všetky subjekty, ktoré si nespĺnili povinnosť uloženia účtovných závierok do zbierky listín za dve nasledujúce účtovné obdobia po sebe. Uvedený zoznam takýchto subjektov porušujúcich zákonnú povinnosť by bol zo strany súdu predpokladom na začatie konania z úradnej moci ex offa o zrušení obchodných spoločností z dôvodu podľa § 68 ods. 6 písm. f) Obchodného zákonníka. Vzhľadom na množstvo zapísaných subjektov, ako aj dokladov zakladaných do zbierky listín a vykonávania iných činností zbierky listín vo vzťahu ku tretím subjektom (realizácia informačných povinností), nie je objektívne možné vyžadovať od administratívnych zamestnancov registrových súdov fyzickú lustráciu všetkých subjektov neplniacich si povinnosť zakladania účtovných závierok do zbierky listín. Uvedená fyzická nemožnosť pravidelného zisťovania subjektov neplniacich si túto povinnosť, však súdy nezbavuje zákonnej povinnosti začať konanie ex offa o zrušenie obchodných spoločností z dôvodu nezakladania účtovných závierok do zbierky listín. V danom prípade je preto vhodné zaoberať sa úvahami o elektronickom nastavení systému Corwin, ktorého prevádzkovateľom je ministerstvo spravodlivosti, aby automaticky bez zásahu ľudského faktora, ako bolo uvedené vyššie, ku koncu každého kalendárneho roka boli selektované a zistiteľné všetky tie subjekty, u ktorých nie sú splnené zákonné povinnosti zakladania účtovných závierok do zbierky listín, ako predpoklad začatia konania súdu z úradnej moci ex offa o ich zrušení.

B/ Prepojenie elektronických systémov obchodného vestníka s elektronickým systémom súdov – register – podateľňa.

Podľa § 1 ods. 1 Nariadenia vlády č. 42/2004 Z.z. o obchodnom vestníku, v obchodnom vestníku sa zverejňujú údaje, rozhodnutia a oznámenia, ktorých zverejnenie ustanovuje obchodný zákonník a zákon. V zmysle § 2 citovaného nariadenia vlády vydavateľom obchodného vestníka je Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. V obchodnom vestníku sa okrem iných údajov zverejňujú údaje vo vzťahu ku zákonu o konkurze a reštrukturalizácii, ktoré zásadným procesným spôsobom ovplyvňujú občiansko-súdne a iné konania. V zmysle § 23 ods. 1 Zákona č. 7/2005 Z.z. vyhlásením

konkurzu sa začína konkurz. Konkurz sa považuje za vyhlásený zverejnením uznesenia o vyhlásení konkurzu v obchodnom vestníku.

V súlade s ustanovením § 47 ods. 1 Zákona č. 7/2005 Z.z. ak tento zákon neustanovuje inak, vyhlásením konkurzu sa prerušujú všetky súdne a iné konanie, ktoré sa týkajú majetku podliehajúceho konkurzu patriaceho úpadcovi. Takisto povolenie reštrukturalizácie súdom sa bezodkladne zverejňuje v obchodnom vestníku, pričom povolením reštrukturalizácie podľa § 118 ods. 4 Zákona č. 7/2005 sa súdne a rozhodcovské konanie o pohľadávkach, ktoré sa v reštrukturalizácii uplatňujú prihláškou, prerušujú. Takto prerušené súdne konania sa skončením reštrukturalizácie, t.j. zverejnením súdu o skončení reštrukturalizácie v obchodnom vestníku, zo zákona zastavujú podľa § 156 z.č. 7/2005 Z.z.. Z citovaných zákonných ustanovení je zrejmé, že účinky uvedených konkurzných rozhodnutí zverejňovaných v obchodnom vestníku majú zásadný procesný význam ku začatým súdnym konaniam, ktoré sa prerušujú, resp. ktoré sa účinkami skončenia reštrukturalizácie zastavujú. Je potrebné zdôrazniť, že uvedené údaje o začatí konkurzného konania, reštrukturalizačného konania a ukončenie týchto konaní (s vyššie uvedenými procesnými dôsledkami) sa zapisuje do obchodného registra podľa § 2 ods. 1 písm. m) a o) Zákona o obchodnom registri. Vzhľadom na skutočnosť, že uvedené údaje sa zapisujú do obchodného registra v konaní o zhode, ktoré konanie predpokladá určitý procesný postup (uznesenie o začatí konania, uznesenie o obsahu zápisu, nadobudnutie právoplatnosti tohto uznesenia a následný zápis do obchodného registra), od zverejnenia uvedených údajov v obchodnom vestníku po ich zápis do obchodného registra môže uplynúť rôzne dlhá doba. Účinky prerušenia súdnych konaní však nastali zverejnením v obchodnom vestníku, bez ohľadu na zápis týchto skutočností do obchodného registra. V danom prípade z dôvodu prerušenia uvedených súdnych konaní, pokiaľ súdy nemajú vedomosť o nadobudnutí účinkov uvedených konkurzných rozhodnutí, môže dôjsť a aj v praxi dochádza ku vydaniu ničotných súdnych rozhodnutí, kde súdy nemajú vedomosť o nadobudnutí uvedených účinkov zverejnených v obchodnom vestníku, vykonávajú procesné úkony, dokonca vydávajú rozhodnutia, napriek tomu že konania boli zo zákona účinkami uvedených konkurzných rozhodnutí prerušené. Javí sa viac ako vhodné uvažovať nad systémom elektronického prepojenia obchodného vestníka, ktorého zriaďovateľom je ministerstvo spravodlivosti so systémom Register – podateľňa, s ktorým pracujú jednotlivé súdy tak, aby okamihom zverejnenia údajov o vyššie uvedených konkurzných rozhodnutiach v obchodnom vestníku, sa uvedené údaje automaticky zobrazili pri uvedených subjektoch aj v grafickej konkrétnej podobe pri jednotlivých subjektoch ako účastníkov konania, ktoré sú evidované v systéme Register – podateľňa jednotlivými súdmi. Zmyslom uvedenej úvahy je aby za stavu kedy ministerstvo spravodlivosti je prevádzkovateľom oboch elektronických systémov, t.j. obchodného vestníka, ako aj systému Register – podateľňa, ktorý súdny

elektronický systém eviduje jednotlivých účastníkov podľa ich obchodného mena a právnej formy, dokázal uvedený elektronický systém spárovať a identifikovať údaje zverejnené v elektronickej podobe v obchodnom vestníku vo vzťahu ku vyššie uvedeným konkurzným rozhodnutiam tak, aby súdy pri svojej činnosti dňom zverejnenia uvedených údajov konkurzných rozhodnutí v obchodnom vestníku, mali automaticky zobrazený tento údaj v elektronickej podobe v systéme Register – podateľňa s upozornením na konkrétny údaj zverejnený v obchodnom vestníku. V danom prípade by postačovalo jednoduché grafické alebo farebné rozlíšenie uvedených označených účastníkov evidovaných v elektronickej podobe v systéme Register – podateľňa, a to na základe spárovania obchodného mena týchto účastníkov s údajmi zverejnenými v obchodnom vestníku podľa obchodného mena a IČO, t. j. na základe nezameniteľného identifikačného znaku, ktorým by mohlo byť IČO ako jedinečného identifikátora patriaceho len konkrétnemu subjektu. Prepojením uvedených systémov by mohlo dôjsť ku zabráneniu vydávaniu ničotných rozhodnutí, alebo iných závadných procesných postupov súdov za predpokladu, že nastali účinky konkurzných rozhodnutí vo vzťahu ku prerušeniu alebo zastaveniu súdnych konaní.

X. Premeny obchodných spoločností a družstiev

Pojem „premeny“ ako spoločného označenia v rámci komplexného vymedzenia pre zlúčenie, splynutie (fúziu), rozdelenie, prevod imania na spoločníka a zmenu právnej formy v takomto extenzívnom ponímaní naša právna úprava nepozná. Toto vymedzenie sa v našej praxi používa len pri zmene právnej formy. Vzhľadom na význam už v samotnom názve riešiteľa poukazujú na potrebu širšieho chápania tohto inštitútu, a to aj s poukazom na komunitárnu úpravu.

Na strane jednej je možné viesť koncepčné odborné diskusie, či premenu obchodných spoločností a družstva má upravovať systematicky, vnútorne konzistentný a obsahovo previazaný samostatný zákon, ktorý obmedzí používanie normatívnych odkazov a vyjasní vzájomné väzby tak, aby nedochádzalo k vnútorným rozporom medzi odkazmi. Takúto snahu mal a má zákonodarca v Českej republike.

Na strane druhej (a to bude asi naše riešenie) je možné základné pojmy, ale aj podstatné náležitosti zmluvy o cezhraničnom zlúčení, či splynutí, ochranu veriteľov, menšinových spoločníkov a ďalšie otázky upraviť v rámci samostatnej hlavy Obchodného zákonníka (ďalej len „ObchZ“), pričom sa zohľadnia všetky potrebné rozdiely pri jednotlivých formách obchodných spoločností a družstiev. Zároveň sa „vyčistí“ prevedenie transpozície desiatej smernice (2005/56/ES) a dôjde k oprave čiastkových a

iných vecných nedostatkov doterajšej právnej úpravy splynutia a zlúčenia (fúzií) a rozdelenia obchodných spoločností a družstiev.

Zhodnotenie platného právneho stavu definovaného Obchodným zákonníkom

Základným všeobecným ustanovením, ktoré upravuje, resp. právne reguluje zlúčenie, splynutie a rozdelenie je § 69 ObchZ, v rámci ktorého obchodné spoločnosti a družstvá sú zrušované bez likvidácie. Ďalším ustanovením je § 69a ObchZ, ktorý rieši otázku účinkov zápisu zlúčenia, splynutia a rozdelenia do obchodného registra. V oboch prípadoch zákonodarca riešil postup hlavne pri fúziách (zlúčenie, splynutie) na vnútroštátnej úrovni, pričom neskôr na ne poukázal pri ich aplikácii aj v rámci cezhraničných fúzií. Podstatou vyššie uvedeného paragrafového znenia je definícia základných pojmov zlúčenia, splynutia, rozdelenia a ďalej sú v ňom uvedené podstatné náležitosti návrhu zmluvy o zlúčení, splynutí a projektu rozdelenia, a v neposlednom rade obsahujú už spomínanú úpravu vymedzenia účinkov zlúčenia, splynutia a rozdelenia vo vzťahu k zápisu do obchodného registra. Pri úplnom výpočte inštitútov premeny¹ obchodnej spoločnosti nemožno opomenúť ani zmenu právnej formy, ktorá je obsiahnutá v § 69 ObchZ, pričom pri tomto inštitúte je potrebné spomenúť, že dochádza len k vnútroorganizačnej zmene obchodnej spoločnosti, ktorá sa do obchodného registra zapisuje len ako akákoľvek iná zmena zapísaných právnych skutočností. Uvedenou zmenou teda nedochádza k vzniku nového právneho subjektu.

Pre právne formy obchodných spoločností, akou je verejná obchodná spoločnosť a komanditná spoločnosť, v ObchZ pre vnútroštátne zlúčenie, splynutie a rozdelenie abscentuje osobitné ustanovenie.

Družstvo v rámci vnútroštátnych, ako aj cezhraničných fúzií je upravené v ustanovení § 256 ObchZ (prechod imania) a v § 257 ObchZ (zrušenie družstva rozhodnutím súdu), ale tiež v § 260 ObchZ ako všeobecnom ustanovení, a s odkazom na použitie primeraných ustanovení prvej hlavy, prvého dielu ObchZ..

Postup vnútroštátnych fúzií spoločnosti s ručením obmedzeným (ďalej len „s.r.o.“) určuje odkazmo § 152a ObchZ, pričom sa primerane použijú ustanovenia o fúziách akciových spoločností (ďalej len „a.s.“). Je to dôsledok transpozície tretej obchodnej smernice, ktorá sa dotýkala len a.s., a teda má aj dopad na právnu úpravu ObchZ v rámci vnútroštátnych fúzií tohto podnikateľského subjektu.

¹ v rámci doterajšej právnej úpravy v SR rozumej tým zlúčenie a splynutie ako aj zmenu právnej formy obchodnej spoločnosti

Cezhraničné fúzie rieši ustanovenie § 69aa ako ustanovenie *lex specialis* pre všetky právne formy spoločností, ktoré sú účastníkom týchto právnych vzťahov. Práve § 69aa, ods.10 ObchZ má kľúčový význam v tom, že v zmysle tohto paragrafového znenia sa majú na cezhraničné fúzie obchodných spoločností, a to bez ohľadu na ich právnu formu, okrem všeobecných ustanovení obsiahnutých v § 69aa ObchZ, použiť aj ustanovenia obsiahnuté v §§ 218la až 218lk ObchZ, teda problematika vnútroštátnych fúzií a.s. s opatrenou doložkou výhrady, podľa osobitnej úpravy ObchZ, ak táto existuje pre tú ktorú právnu formu. V aplikačnej praxi práve tento všeobecný odkaz môže vyvolávať problémy. Na tomto mieste je potrebné sa zmieniť o verejnej obchodnej spoločnosti, ako aj komanditnej spoločnosti, ktoré nemajú osobitnú úpravu pre vnútroštátne fúzie, a preto si môžeme len veľmi ťažko predstaviť primerané použitie (uplatnenie) ustanovení o a.s..

Ešte špecifickejšia situácia je pri s.r.o., kde zákonodarca vymedzil dva paralelné odkazy na primerané použitie ustanovení o fúziách a.s., jeden v § 69aa ods. 10 ObchZ a druhý v § 152a ods. 1 ObchZ. Vynára sa otázka, čím sa zákonodarca inšpiroval pri takomto vymedzení. „V uvedených súvislostiach je možné uvažovať o tom, nakoľko zvolená metóda transpozície, ktorá neprehľadným spôsobom vzájomne preplietla právnu úpravu (vnútroštátnych) fúzií a.s. a cezhraničných fúzií všetkých právnych foriem (hoci len za tým účelom, aby sprístupnila cezhraničné operácie pre všetky právne formy obchodných spoločností, ktoré možno založiť podľa práva v SR), a ktorá dnes síce „teoretický“ umožňuje cezhraničné fúzie aj pre „nepovinné“ právne formy (v zmysle smernice o cezhraničných fúziách), predstavuje pre slovenskú právnu úpravu praktický prínos, okrem, konštatovania v dôvodovej správe, že „je plne v duchu najnovšej judikatúry ESD“. Naopak, v prípade takých právnych foriem, ktoré majú potenciál byť pravidelnými účastníkmi cezhraničných fúzií, ako sú a.s. a s.r.o., zvolená metóda transpozície iba zbytočne prináša neprehľadnosť už aj tak v dosť komplikovanej právnej úprave.“²

1. Problematické momenty, ktoré je možné začleniť a uplatniť v rámci nášho právneho poriadku, inšpirujúc sa čo do obsahu hlavne českou právnu úpravou, a to zákonom č. 125/2008 Sb. o premenách obchodných spoločností a družstiev (ktorý má za sebou prvé dva roky svojej existencie) predstavujú najmä nasledovné okruhy:

- a) problematika cezhraničných premien;
- b) osobitne problematika cezhraničného premiestnenia sídla;
- c) rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva „Kohlhofer a Minárik vs Česká republika“;

² Pala, R., Pallová, I., Leontiev, A., Cezhraničné fúzie Praha, C. H. Beck 2010.

2. Ďalšou neprehraditeľnou skutočnosťou, ktorú je potrebné zohľadniť a vziať do úvahy, je doterajší nesúlad ďalších ustanovení Obchodného zákonníka s právom Európskej únie.

1 a) Problematika cezhraničných premien

Veľkým nedostatkom súčasnej právnej úpravy je neexistencia všeobecnej úpravy cezhraničných premien. Naš zákonodarca, na rozdiel od českej právnej úpravy, nerozlišuje typy premien, ktorými sú fúzia, rozdelenie, prevod majetku na spoločníka alebo zmena právnej formy. Právne upravuje len cezhraničné fúzie a nerieši ani prevod imania na zahraničného spoločníka, rozdelenie a pod. Je preto potrebné vykonať príslušné zmeny v legislatíve, ktoré by tento nedostatočný stav napravili, teda zakotviť právnu úpravu cezhraničných premien, pričom je nutné pamätať tiež na špecifické pravidlá jednotlivých typov premien. Ako veľmi problematická vo vzťahu k cezhraničným premenám sa javí hlavne koncepcia rozhodného dňa.³

Tak napríklad slovenská a česká úprava majú nastavený rozhodný deň v úplne odlišnom účinku.

V súvislosti s cezhraničnými premenami preto stojí za úvahu (legislatívny zámer) upraviť zmenu rozhodného dňa a umožniť jeho určenie tak, aby mohol byť určený najneskôr na deň zápisu do obchodného registra.

Flexibilnejšia možnosť určenia rozhodného dňa môže viesť k zníženiu transakčných nákladov a z účtovného hľadiska môže viesť k jednoduchšej realizácii cezhraničných premien spoločností a družstiev, ktorých pomery sa riadia cudzími právnymi poriadkami.

V rámci tejto problematiky je tak isto potrebné spomenúť neexistenciu úpravy niektorých procesov, ako sú napríklad prechod záložného práva z obchodného podielu alebo z akcií pri fúziách, rozdelení a zmene právnej formy. Súčasná platná právna úprava taktiež nerieši, či súd môže zrušiť svoje rozhodnutie o zrušení spoločnosti alebo družstva pokiaľ je spoločnosť v likvidácii. Zároveň v našom právnom poriadku absentuje inštitút vzdania sa práv spoločníkov pri premenách, pričom uvedený inštitút by bolo potrebné zaviesť s presným taxatívnym výpočtom, ďalej napr. právo podať návrh na určenie

³ Doterajšia slovenská právna úprava určuje ako rozhodný deň, deň nasledujúci po dni zrušenia spoločnosti bez likvidácie. Z českej právnej úpravy vyplýva, že rozhodný deň musí predchádzať dňu konania valného zhromaždenia, ktoré premenu schvaľuje, nakoľko na tomto valnom zhromaždení musí dôjsť k schváleniu konečnej účtovnej závierky.

neplatnosti projektu rozdelenia, ako aj zmluvy o zlúčení a splynutí. Určítym praktickým poznatkom môže byť zmena spoločníkov v období od zverejnenia projektu rozdelenia do zápisu týchto skutočností v obchodnom registri.

Zákonodarca neupravuje túto problematiku, je však otázkou, či takáto zmena je aj zmena projektu rozdelenia. Pokiaľ chceme ísť cestou zjednodušovania a zrýchľovania zápisov do obchodného registra, uvedená zmena spoločníkov by nemala byť zmenou projektu rozdelenia, vyplývajúc aj z logického výkladu danej problematiky.

Vyššie načrtnuté nedostatky právnej úpravy signalizujú potrebu riešiť tieto nedostatky novelizáciou zákona.

1 b) Problematika cezhraničného premiestnenia sídla

Podľa súčasného znenia čl. 49 Zmluvy o fungovaní EÚ (bývalý čl. 43 ZES) sa zakazujú obmedzenia slobody usadiť sa pre štátnych príslušníkov (fyzických alebo právnických osôb) jedného členského štátu na území iného členského štátu. Uvedené sa vzťahuje aj na možnosť zmeniť (premiestniť) svoje sídlo bez zrušenia spoločnosti do iného členského štátu. Slovenská právna úprava v tomto smere nie je jednoznačná. Česká alebo maďarská právna úprava zmenu sídla a jej vykonanie v obchodnom registri mimo samotného štátu výslovne nepripúšťa (pozri napr. §19c(2) ObchZ). Sekundárne úniové právo pre európsku akciovú spoločnosť a európske družstvo však vyžaduje, aby bolo registrované sídlo a skutočné sídlo v tom istom členskom štáte (teória reálneho sídla).

Doterajšia judikatúra Súdneho dvora EÚ v kontexte vôbec prvého rozsudku Daily Mail (rozsudok z 27. septembra 1988, 81/87, Zb. s. 5483) vychádzala z právneho názoru, že spoločnosť založená podľa vnútroštátneho právneho poriadku existuje len prostredníctvom vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá určuje jej založenie a fungovanie. Obchodná spoločnosť sa teda nemôže opierať o právo usadiť sa, aby premiestnila svoje ústredné riadenie a kontrolu do iného členského štátu na účel predaja podstatnej časti svojich dočasných aktív a použitia výnosov uvedeného predaja na nákup svojich vlastných akcií bez toho, aby musela odvieť dane, ktoré by z týchto operácií musela zaplatiť v členskom štáte pôvodu.

Podľa anglického práva obchodných spoločností bolo spoločnostiam umožnené – na základe povolenia daňových orgánov – premiestniť svoje ústredné riadenie a kontrolu do iného členského štátu bez toho, aby prišli o svoju právnu spôsobilosť alebo aby prestali byť spoločnosťami založenými v Spojenom kráľovstve. Za okolností, o ktoré išlo v uvedenej veci, však daňové orgány namietali voči premiestneniu a trvali na tom, aby

spoločnosť predala aspoň časť aktív pred premiestnením svojho sídla (do Holandska) na daňové účely mimo Spojeného kráľovstva. Súdny dvor zamietol argument spoločnosti, že daňové orgány porušili právo usadiť sa. Súdny dvor, majúci na zreteli odlišnosti medzi právami obchodných spoločností členských štátov, uviedol, že spoločnosti existujú iba na základe vnútroštátneho práva a že „Zmluvu nemožno vykladať tak, že priznáva spoločnostiam založeným podľa práva členského štátu právo na premiestnenie svojho ústredného riadenia a kontroly a svojej ústrednej správy do iného členského štátu pri súčasnom ponechaní ich postavenia ako spoločností založených podľa právnej úpravy prvého členského štátu“.

Následnú judikatúru Súdneho dvora EÚ sprevádzalo viacero nejasností a nejednoznačných signálov o definitívnom výsledku pre vnútroštátnu právnu úpravu vo veci cezhraničného premiestnenia sídla. Konkrétne, v dôsledku rozsudkov vo veciach Centros (rozsudok z 9. marca 1999, C 212/97, Zb. s. I 1459), Überseering (rozsudok z 5. novembra 2002, C 208/00, Zb. s. I 9919) a Inspire Art (rozsudok z 30. septembra 2003, C 167/01, Zb. s. I 10155) sa zdalo, že judikatúra sa uberá presne opačným smerom, ako je smer naznačený Súdny dvorom vo veci Daily Mail. Súdny dvor sústavne zamietal tvrdenie, že pravidlá vnútroštátneho práva obchodných spoločností by mali patriť mimo rozsah ustanovení únievého práva o slobode etablovania.

Súdny dvor sa snažil nie vždy uspokojivo odlíšiť skutkové okolnosti vo veci Daily Mail od skutkových okolností vo veciach Centros, Überseering a Inspire Art sústredením sa na také aspekty, ako je primárne usadenie sa na rozdiel od sekundárneho usadenia sa a usadenie sa zo zahraničia do daného členského štátu oproti usadeniu sa smerom z daného členského štátu do zahraničia. Konkrétne, rozlíšenie medzi situáciami, v ktorých členské štáty bránia obchodným spoločnostiam založeným na základe svojho vlastného práva obchodných spoločností alebo ich odrádzajú od toho, aby sa usilovali o usadenie sa v zahraničí, a situáciami, v ktorých hostiteľský členský štát obmedzuje slobodu usadiť sa, nikdy nezapadalo do všeobecného analytického rámca Súdneho dvora pre články čl. 49 a 54 Zmluvy o fungovaní EÚ.

Zreteľným záverom pri úvahe o potrebe precizovania slovenskej právnej úpravy v kontexte cezhraničného premiestnenia sídla je, že právo usadiť sa nebráni členským štátom v tom, aby boli obozretné vo vzťahu k obchodným spoločnostiam, ktoré majú len „poštovú schránku“. Čo sa týka vnútroštátnych pravidiel vzťahujúcich sa na zakladanie obchodných spoločností, prístup Súdneho dvora EÚ je inšpirovaný dvoma úvahami. Po prvé, za súčasného stavu práva EÚ si členské štáty môžu vybrať, či chcú mať systém pravidiel založený na teórii sídla, alebo na teórii založenia, a vskutku, rozličné členské štáty si vybrali zásadne odlišné pravidlá zakladania obchodných spoločností. Po druhé,

účinné uplatňovanie slobody usadiť sa vyžaduje aspoň určitý stupeň vzájomného uznania a koordinácie týchto rozličných systémov pravidiel. Výsledkom tohto prístupu je, že judikatúra obvykle rešpektuje vnútroštátne pravidlá vzťahujúce sa na obchodné spoločnosti bez ohľadu na to, či sú založené na teórii sídla alebo na teórii založenia. Zároveň však účinné uplatňovanie slobody usadiť sa predpokladá, že ani jedna teória nemôže byť uplatňovaná do úplných logických dôsledkov.

Právo EÚ však vychádza z toho, že právne úpravy členských štátov sa odlišujú vo veľkej miere, pokiaľ ide tak o väzbu s vnútroštátnym územím vyžadovanú s cieľom založenia spoločnosti, ako aj o možnosť pre spoločnosť založenú v súlade s takouto právnou úpravou neskôr zmeniť túto väzbu. Niektoré právne úpravy vyžadujú, aby sa nielen sídlo uvedené v stanovách, ale aj skutočné sídlo, teda správne ústredie spoločnosti, nachádzalo na území predmetných členských štátov, takže premiestnenie správneho ústredia mimo tohto územia predpokladá zrušenie spoločnosti so všetkými dôsledkami, ktoré takéto zrušenie spôsobuje z hľadiska práva spoločností. Iné právne úpravy priznávajú spoločnostiam právo premiestniť svoje správne ústredie do cudziny, avšak niektoré podriaďujú toto právo určitým obmedzeniam a právne dôsledky prevodu sa tak menia v závislosti od jednotlivých členských štátov.

Zmluva o fungovaní EÚ (do 01.12.2009 Zmluva o založení EHS) zohľadnila tento rozdiel medzi vnútroštátnymi právnymi úpravami. Zmluva o fungovaní EÚ (ZFEÚ) tým, že definovala v článku 48 ZFEÚ spoločnosti, ktoré sú oprávnené využiť právo usadiť sa, dala na tú istú úroveň sídlo uvedené v stanovách, správne ústredie a hlavnú prevádzkareň spoločnosti ako určitý druh väzby k územiu. Už vo vyššie uvedenom rozhodnutí z 5. novembra 2002, *Überseering* (C 208/00, Zb. s. I 9919, bod 70) Súdny dvor potvrdil tento prístup a vyvodil z toho, že možnosť spoločnosti založenej podľa právnej úpravy členského štátu premiestniť svoje sídlo, či už to, ktoré je uvedené v stanovách, alebo skutočné, do iného členského štátu bez toho, aby stratila svoju právnu subjektivitu, ktorú má v právnom poriadku členského štátu založenia, a prípadne spôsob tohto premiestnenia, sú určené vnútroštátnou právnou úpravou, v súlade s ktorou uvedená spoločnosť bola založená. Vyvodil z toho, že členský štát má možnosť uložiť spoločnosti založenej podľa svojho právneho poriadku obmedzenia premiestnenia jej skutočného sídla mimo svojho územia, ak si má táto spoločnosť zachovať právnu subjektivitu, ktorú má podľa práva tohto členského štátu.

Je potrebné ďalej zdôrazniť, že Súdny dvor takisto dospel k tomuto záveru na základe znenia článku 54 Zmluvy o fungovaní EÚ. Zmluva o fungovaní EÚ totiž tým, že definovala v tomto článku spoločnosti, ktoré sú oprávnené využiť právo usadiť sa, považovala rozdiely v jednotlivých členských štátoch medzi vnútroštátnymi právnymi

úpravami, ktoré sa týkajú tak väzby vyžadovanej v prípade spoločností patriacich pod túto právnu úpravu, ako aj možnosti a prípadne spôsobu premiestnenia sídla spoločnosti, či už toho, ktoré je uvedené v stanovách, alebo skutočného, založenej podľa vnútroštátneho práva, za ťažkosť nevyriešenú pravidlami o práve usadiť sa, ale ktorá musí byť vyriešená legislatívnymi prípravami a prípravami dokumentov zmluvnej povahy, ktoré ešte neskončili (pozri v tomto zmysle rozsudky Daily Mail, už citovaný, body 21 až 23 a Überseering, už citovaný, bod 69).

Aj podľa judikatúry Súdneho dvora EÚ vo veci C 210/06 Cartesio Oktató és Szolgáltató bt, sa majú články 49 a 54 ZFEÚ (ex čl. 43 ZES a 48 ZES) vykladať v tom zmysle, že v rozpore s nimi nie je právna úprava členského štátu, ktorá bráni spoločnosti založenej podľa vnútroštátneho práva tohto členského štátu premiestniť svoje sídlo do iného členského štátu, pričom by si ponechala svoje postavenie spoločnosti podliehajúcej vnútroštátnemu právu členského štátu, podľa ktorého právnej úpravy bola založená.

V súlade s článkom 54 ZFEÚ v prípade neexistencie jednotnej definície spoločností v práve EÚ, ktoré sú oprávnené využiť právo na usadenie sa v závislosti od jednotného kritéria väzby, určujúceho vnútroštátne právo uplatniteľné na spoločnosť, totiž otázka, či sa článok 49 ZFEÚ vzťahuje na spoločnosť, ktorá sa odvoláva na základnú slobodu stanovenú týmto článkom, podobne ako otázka, či fyzická osoba je štátnym príslušníkom členského štátu, ktorý je oprávnený z tohto dôvodu využiť túto slobodu, predstavuje predbežnú otázku, v prípade ktorej vzhľadom na súčasný stav práva Spoločenstva je možné nájsť odpoveď len v uplatniteľnom vnútroštátnom práve. Iba ak sa preverilo, že táto spoločnosť má vzhľadom na podmienky stanovené v článku 54 ZFEÚ naozaj slobodu usadiť sa, vzniká otázka, či uvedená spoločnosť je konfrontovaná s obmedzením tejto slobody v zmysle článku 49 ZFEÚ.

Členský štát má teda možnosť definovať tak väzbu, ktorá sa vyžaduje od spoločnosti na to, aby mohla byť považovaná za založenú podľa jeho vnútroštátneho práva a preto bola oprávnená využiť právo usadiť sa, ako aj väzbu vyžadovanú na zachovanie tohto postavenia neskôr. Táto možnosť voľby zahŕňa možnosť pre tento členský štát, aby neumožnil spoločnosti, na ktorú sa vzťahuje jeho vnútroštátne právo, zachovať si toto postavenie, keď sa tá chce zreorganizovať v inom členskom štáte premiestnením svojho sídla na územie posledného uvedeného štátu, prerušiac tak väzbu, ktorú stanovuje vnútroštátne právo členského štátu, kde bola spoločnosť založená.

Okrem toho legislatívne prípravy a prípravy dokumentov zmluvnej povahy v oblasti práva spoločností, uvedené v článku 50 ods. 2 písm. g) ZFEÚ a článku 293 ZES, sa zatiaľ netýkali rozdielov medzi vnútroštátnymi právnymi úpravami týkajúcimi sa miesta

väzby spoločností, a teda ešte nezabezpečili ich odstránenie. Je pravda, že hoci určité nariadenia, akými je nariadenie č. 2137/85 o Európskom zoskupení hospodárskych záujmov, nariadenie č. 2157/2001 o stanovách európskej spoločnosti a nariadenie č. 1435/2003 o stanovách európskeho družstva, prijaté na základe článku 308 ZES, stanovujú naozaj mechanizmus umožňujúci novým právny subjektom, ktoré sú tam upravené, premiestniť svoje sídlo uvedené v stanovách, a teda tiež svoje skutočné sídlo, pričom tieto dve sídla sa musia nachádzať v tom istom členskom štáte, do iného členského štátu bez toho, aby to viedlo k zrušeniu pôvodnej právnickej osoby a vzniku novej právnickej osoby, takéto premiestnenie však stále nevyhnutne zahŕňa zmenu, pokiaľ ide o vnútroštátne právo uplatniteľné na subjekt, ktorý premiestnenie vykonáva (jej osobný štatút).

Pokiaľ však spoločnosť chce len premiestniť svoje skutočné sídlo z jedného členského štátu do iného a pritom zostať spoločnosťou riadiacou sa vnútroštátnym právom, a teda bez zmeny, pokiaľ ide o vnútroštátne právo, ktorým sa riadi, uplatnenie mutatis mutandis týchto nariadení nemôže aj tak viesť k želanému výsledku v takejto situácii.

Z uvedenej analýzy je zjavné, že aj v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky musí existovať nová a výslovná právna úprava týkajúca sa cezhraničného premiestnenia sídla spojená s možnou zmenou osobného štatútu bez nutnosti obchodnú spoločnosť pred premiestnením sídla zrušiť, pokiaľ ide o premiestnenie sídla spoločnosti z územia Slovenskej republiky, ktorá nemusí byť nutne spojená so zmenou právnej formy. Rovnako by v slovenskom právnom poriadku mala byť zakotvená aj opačná situácia, t.j. premiestnenie sídla zahraničnej spoločnosti na Slovensko z iného členského štátu EÚ (nie tretích štátov). Pri uvedenom by sa malo vychádzať zo všeobecnej úpravy cezhraničných premien, a to jednak z právnej úpravy cezhraničných fúzií v Obchodnom zákonníku (či osobitnom zákone) a smernice EP a Rady 2005/56/ES o cezhraničných fúziách, a jednak z nariadenia Rady 2157/2001/ES o štatúte európskej spoločnosti a zákona č. 562/2004 Z.z. o európskej spoločnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Premiestnenie sídla by sa v novej právnej úprave malo vzťahovať aj na všeobecný režim ochrany veriteľov, spoločníkov alebo členov, ktorý by pre všetky druhy cezhraničných premien mal byť jednotný (aspoň čo do všeobecnej právnej úpravy), aby sa úprava pri jednotlivých druhoch obchodných spoločností zbytočne neopakovala. Inšpiráciou by mohla byť napríklad úprava obsiahnutá v čl. 8 nariadenia Rady 2157/2001/ES o štatúte európskej spoločnosti.

Možno tiež uviesť, že k problematike premiestnenia sídla zaujal postoj aj Európsky parlament v prijatom uznesení z 10. marca 2009 s viacerými odporúčaniami pre Komisiu o cezhraničnom premiestňovaní sídiel spoločností. V prvom rade žiada Komisiu, aby predložila Európskemu parlamentu legislatívny návrh smernice stanovujúcej opatrenia na koordináciu vnútroštátnych právnych predpisov členských štátov s cieľom uľahčiť v rámci Únie cezhraničné premiestňovanie sídiel spoločností založených v súlade s právnymi predpismi členského štátu (14. smernica v oblasti práva obchodných spoločností). Aj Európsky parlament konštatuje, že v súčasnosti môžu podniky premiestniť svoje sídlo v zásade iba rozpustením a vytvorením nového právneho subjektu v členskom štáte určenia alebo vytvorením nového právneho subjektu v členskom štáte určenia a následne zlúčením oboch podnikov, čo je postup navyše spojený s administratívnymi ťažkosťami, nákladmi a so sociálnymi následkami.

Jednotná nová právna úprava na úrovni EÚ by sa mala tiež zaoberať cezhraničným premiestnením sídla v kontexte presunu dohľadu, t.j. zachovania existujúcich práv akcionárov, veriteľov a zamestnancov. Preto sa navrhuje, aby sa v novej smernici uviedol odkaz na smernicu 94/45/ES a na smernicu 2005/56/ES, v snahe zaručiť súdržnosť a podstatu postupov účasti zamestnancov pri uplatňovaní európskych smerníc v oblasti práva obchodných spoločností. Ďalej premiestneniu sídla spoločnosti musí predchádzať vydanie plánu premiestnenia a vypracovanie správy, v ktorej sa vysvetlia a odôvodnia právne a hospodárske hľadiská a dôsledky premiestnenia na akcionárov a zamestnancov (plán premiestnenia a správa sa musia dať v primeranom čase k dispozícii všetkým zúčastneným stranám).

V kontexte daňového práva sa pripomínajú pozitívne účinky daňovej súťaže na hospodársky rast v súvislosti s lisabonskou stratégiou, t.j. premiestnenie sídla spoločnosti by sa malo uskutočniť daňovo neutrálnym spôsobom a zlepšením výmeny informácií a vzájomnej pomoci medzi daňovými úradmi členských štátov.

1 c) Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva „Kohlhofer a Minárik vs Česká republika“

Ďalšou zásadnou otázkou, na ktorú je potrebné reagovať legislatívnymi zmenami vo vzťahu k premenám (zatiaľ rozumej tým zlúčenie a splynutie) je potvrdený nesúlad českej právnej úpravy s Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a slobôd, ktorý je nutné vziať do úvahy pre podobnosť právnej úpravy aj vo vzťahu k slovenským právnym predpisom. Uvedený nesúlad bol deklarovaný rozhodnutím Európskeho súdu pre ľudské práva „Kohlhofer a Minárik vs Česká republika“ zo dňa 15.10.2009.

V Slovenskej republike navrhujeme prijať také opatrenie, ktoré zabezpečí spoločníkom nesúhlasiacim s premenou, aby ich námietky týkajúce sa platnosti premeny boli prejednávané v súdnom konaní. Navrhuje sa, aby po zápise premeny do obchodného registra mohlo konanie i naďalej pokračovať s tým, že na výzvu súdu navrhovateľ zmení návrh takým spôsobom, aby sa mohol domáhať určenia, že projekt premeny alebo rozhodnutie o schválení premeny sú v rozpore s právnymi predpismi alebo zakladateľskými dokumentmi. Navrhovateľ nebude teda môcť premenu zmariť, ale bude mať právnu istotu, že došlo k porušeniu právnych povinností, čo vytvorí základ pre jeho možnosť domáhať sa náhrady škody alebo primeraného zadostučinenia, ktoré bude môcť byť nanovo poskytnuté i v peniazoch. Pre lepšie poznanie významu uvedeného rozsudku citujeme jeho príslušné časti:

93. *Pokiaľ však ide o námietku, že sa súdy nezaoberali tvrdením sťažovateľov podľa, ktorého bolo uznesenie valného zhromaždenia spoločnosti Českomoravský cement, a. s., neplatné, mestský súd dňa 27. júla 2006 odmietol skúmať žalobu sťažovateľov na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia zo dňa 31. mája 2001 z toho dôvodu, že uznesenie už bolo zapísané do obchodného registra a, že ustanovenie § 131 ods. 3 písm. c) Obch. zák. v spojení s ustanovením § 183 ods. 1 Obch. zák. nedávalo mestskému súdu právomoc o tejto otázke rozhodnúť (viď tamtiež). Súd prichádza k záveru, že použitie ustanovenia § 131 odst. 3 písm. c) Obch. zák. v tomto prípade predstavovalo obmedzenie prístupu sťažovateľov k súdu, alebo im bránilo žiadať o meritórne súdne rozhodnutie prejednávanej právnej otázky, t. j. či bolo uznesenie prijaté v rozpore s právom. Súd musí skúmať, či je toto obmedzenie zlučiteľné s článkom 6 ods. 1 dohody.*

94. *Za prvé súd poznamenáva, že obmedzenie prístupu k súdu je výsledkom pôsobenia ustanovenia § 131 ods. 3 písm. c) Obch. zák. a je zjavné, že toto ustanovenie sa na prejednávaný prípad vzťahuje. Obmedzenie teda bolo zákonné v tom zmysle, že bolo upravené vnútroštátnym právom. Pokiaľ ide o tvrdenie sťažovateľov, že vnútroštátne právo je samé o sebe nezlučiteľné s právom Spoločenstva, nehľadiac na to, že výklad vnútroštátneho práva prináleží v prvom rade vnútroštátnym orgánom a výklad práva Spoločenstva orgánom Spoločenstva, sťažovateľov síce odkazujú na tretiu smernicu Rady 78/855/EHS, ale nešpecifikujú, ktorých ustanovení sa dovolávajú. Súd teda považuje túto námietku sťažovateľov za nepodloženú. To platí obdobne i pre tvrdenie, ktorým poukazovali na vyššie uvedené obojstranné dohody.*

95. *Je teda treba skúmať, či bol zásah oprávnený, t. j. či sledoval legitímny cieľ vo verejnom záujme a či bol primeraný (Osman proti Spojenému kráľovstvu, viď. vyššie, § 147)*

96. Vláda tvrdí, že cieľom obmedzenia bolo chrániť právnu istotu a umožniť fungovanie podniku. Sťažovatelia s tým nesúhlasia a namietajú, že v danom prípade nie je daný žiadny verejný záujem.

97. Súd uznáva, že poskytnutie flexibility spoločnostiam pri určovaní ich vlastníkov a s tým súvisiace obmedzenia možnosti napadnúť prevod imania, akonáhle už bol zapísaný, možno chápať ako podporu obchodu a ekonomického rozvoja. Súd ďalej uznáva, že ustanovenie § 131 ods. 3 písm. c) Obch. zák. môže viesť k zamedzeniu prieťahom spôsobeným zneužívaním opravných prostriedkov proti uzneseniam spoločností, čo podporuje stabilitu na obchodných trhoch a tiež prispieva k obchodu a ekonomickému rozvoju. A to i napriek tomu, že v prejednávanych prípadoch mal z prevodu priamy úžitok hlavný akcionár. Samotná skutočnosť, že z právnej úpravy mala prospech súkromná osoba, ešte neznamená, že napadnutá právna úprava nemohla sledovať verejný záujem (viď. James a ostatní proti Spojenému kráľovstvu, rozsudok zo dňa 21. februára 1986, séria A č. 98, §§ 39-40). Súd prichádza k záveru, že odopretie prístupu k súdu prostredníctvom napadnutého ustanovenia, ktoré je súčasťou právnej úpravy prevodu imania, sledovalo legitímny cieľ vo verejnom záujme.

99. Pokiaľ ide o primeranosť napadnutého obmedzenia, súd opakuje, že obmedzenie nie je zlučiteľné s článkom 6 ods. 1 dohody, pokiaľ neexistuje vzťah primeranosti medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom (Ashingdane proti Spojenému kráľovstvu, viď vyššie, § 57).

100. Súd prednostne konštatuje, že keď mestský súd dňa 27. júla 2006 aplikoval na daný prípad ustanovenie § 131 ods. 3 písm. c) Obch. zák., zabránil tým ďalšiemu vecnému preskúmaniu tvrdenia sťažovateľov ohľadne neplatnosti uznesenia zo dňa 31. mája 2001. Pokiaľ ide o pripomienku vlády, že záujmy sťažovateľov boli primerane vzaté do úvahy v konaní o zápise uznesenia, súd poznamenáva, že sťažovatelia neboli účastníkmi registrového konania, čo vyplýva i z rozhodnutia vnútroštátnych súdov potvrdených uznesením Ústavného súdu zo dňa 25. marca 2003. Záujmy sťažovateľov podľa článku 6 ods. 1 dohody teda nemohli byť v tomto konaní chránené. Okrem toho zápis do registra nebol odložený do doby skončenia konania o žalobe proti uzneseniu, napriek tomu, že sťažovatelia upovedomili súd o svojom stanovisku a právna úprava v danej dobe taký odklad umožňovala.

101. Pokiaľ ide o tvrdenie vlády, že sťažovatelia mali možnosť hájiť svoje záujmy iným spôsobom, napríklad domáhať sa samostatného súdneho prieskumu vysporiadania zaplateného hlavným akcionárom alebo podať žalobu na náhradu škody, či na poskytnutie primeraného zadosťučinenia za porušenie základných práv spoločníka, súd podotýka, že tieto konania majú iný cieľ a zaoberajú sa samostatnou otázkou peňažného zadosťučinenia. Mimo iného primerané zadosťučinenie mohlo byť požadované iba za porušenie základných práv spoločníka. Vláda nepreukázala, že tieto právne prostriedky mohli viesť k prejednaniu otázky platnosti uznesenia za okolností porovnateľných s

prieskumom v rámci konania o vyslovení neplatnosti. Nie je teda možné považovať za prostriedok k zmierneniu účinkov ustanovenia § 131 ods. 3 písm. c) Obch. zák. v súvislosti s hlavným predmetom konania. Rovnako tak nemožno považovať za účinné prostriedky nápravy, ktoré má sťažovateľ povinnosť vyčerpať (viď § 74 vyššie), čo je otázka, ktorú súd spojil s posúdením odôvodnenosti (viď § 80 vyššie).

102. Súd teda uzatvára, že v dôsledku pôsobenia ustanovenia § 131 ods. 1 písm. c) Obch. zák. bolo sťažovateľom odopreté meritórne rozhodnutie o žalobe na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia. Ich prístup k súdu tak bol obmedzený, pričom neboli preukázané žiadne dôvody, ktoré by toto obmedzenie robili primeraným vo vzťahu k legitímnemu cieľu, ktorým bolo podporovať stabilitu v obchodných kruhoch zamedzením zneužívania opravných prostriedkov proti uzneseniam.

II. Sťažnosť č. 28464/04

103. Súd uvádza, že dňa 25. júna 2003 podala tretia sťažovateľka žalobu na neplatnosť uznesenia valného zhromaždenia spoločnosti YTONG, a. s., a zmluvy o prevode imania, ktorej nebola zmluvnou stranou (viď § 19 vyššie) a podľa nej bol prieskum vysporiadaný vyplateného hlavným akcionárom za prevod možný nie na súde, ale jedine na rozhodcovskom súde. Súd ďalej uvádza, že sťažovateľka najmä namietala neplatnosť prevodu z dôvodu záväznej rozhodcovskej doložky v zmluve. Súd konštatuje, že Vrchný súd v Olomouci zastavil konanie o vyslovení neplatnosti navrhnutou treťou sťažovateľkou podľa ustanovenia § 220h ods. 4 Obch. zák., napriek tomu, že sa žalobou vecne nezaoberal. Súd ďalej konštatuje, že sťažovateľka nebola účastníkom konania o povolení zápisu prevodu do obchodného registra a, že toto konanie nebolo prerušené do doby skončenia konania o žalobe proti uzneseniu a zmluve.

104. Po zápise prevodu do obchodného registra už nemala sťažovateľka možnosť domáhať sa vyslovení neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia a zmluvy o prevode imania, pretože v konaní sa mohlo pokračovať len vtedy, pokiaľ by zmenila predmet konania na konanie o náhrade škody alebo o preskúmaní vyššieho vysporiadania. Ustanovenie § 220h ods. 4 Obch. zák. teda bolo obmedzením prístupu tretej sťažovateľky k súdu, pretože jej bránilo v tom, aby súd vecne prejednal danú právnu otázku, konkrétne či boli uznesenie a zmluva prijaté v rozpore s právom. Jeho účinky na tretiu sťažovateľku boli teda podobné tým, aké malo ustanovenie § 131 ods. 3 písm. c) Obch. zák. na sťažovateľov vo veci vyššie posudzovanej sťažnosti č. 32921/03.

105. V rámci skúmania otázky, či bolo toto obmedzenie opodstatnené, súd uvádza, že ustanovenie § 220h ods. 4 Obch. zák. sledovalo podľa vlády rovnaký cieľ ako ustanovenie § 131 ods. 3 písm. c). S ohľadom na svoje úvahy obsiahnuté v § 98 vyššie súd konštatuje, že ustanovenie § 220h ods. 4 Obch. zák. sledovalo legitímny cieľ vo verejnom záujme v zmysle článku 6 ods. 1 dohovoru. Pokiaľ ide o primeranosť tohto obmedzenia, súd uvádza, že rovnako ako v prípade sťažnosti č. 32921/03 argumentuje vláda existenciou alternatívnych právnych prostriedkov, vďaka ktorým je obmedzenie

zlučiteľné s dohovorom. Súd ďalej uvádza, že podľa jeho vyššie uvedeného názoru neboli tieto cesty prostriedkom nápravy, ktoré bolo potrebné vyčerpať v zmysle článku 35 ods. 1 dohovoru, a rovnako tak tieto prostriedky nemohli dostatočne zmierniť ujmu na právach menšinových akcionárov spôsobenú týmto obmedzením (viď § 101 vyššie). Ak právo tretej sťažovateľky na prístup k súdu bolo obmedzené v dôsledku pôsobenia § 220h ods. 4 Obch. zák. podobným spôsobom ako v prípade sťažnosti č. 32921/03, súd konštatuje, že dostupnosť alternatívnych prostriedkov nápravy nemohla v prípade danej sťažnosti spĺňať požiadavky článku 6 ods. 1 dohovoru.

106. Z uvedeného vyplýva, že právo tretej sťažovateľky na prístup k súdu bolo obmedzené v dôsledku pôsobenia ustanovenia § 220h ods. 4 Obch. zák., ktoré jej bránilo v tom, aby súd mohol meritórne rozhodnúť o jej námietke neplatnosti uznesenia valného zhromaždenia a zmluvy o prevode imania, a že neboli preukázané žiadne dôvody, ktoré by toto obmedzenie ospravedlňovali. Súd teda v tomto ohľade odmieta námietku vlády o nevyčerpaní vnútroštátnych prostriedkov nápravy a konštatuje, že k porušeniu článku 6 ods. 1 dohovoru došlo.“

Transpozícia vybraných smerníc EÚ s Obchodným zákonníkom

V poslednom období, najmä v súvislosti s aktivitami inštitúcií Európskej únie v boji proti príčinám, ale i následkom celosvetovej finančnej krízy, dochádza k prijímaniu nových, či novelizácii existujúcich smerníc EÚ, ktorých potreba transpozície do právneho poriadku Slovenskej republiky, najmä Obchodného zákonníka, je čoraz naliehavejšia.

Predovšetkým dňa 16. septembra 2009 prijala Európska únia smernicu 2009/109/ES Európskeho parlamentu a Rady, ktorou realizuje čiastkové novelizácie druhej, tretej a šiestej smernice 2005/56/ES. Uvedenú smernicu je potrebné transponovať do slovenského právneho poriadku do 30. júna 2011. Cieľom smernice je zaviesť takú úpravu, aby došlo k zníženiu administratívnej záťaže kladenej na obchodné spoločnosti a došlo tak k zvýšeniu ich konkurencieschopnosti. Hlavné ciele regulácie je možné zhrnúť v nasledujúcich bodoch:

- a) obmedziť informatívne povinnosti, ktoré sa javia ako nadbytočné a umožniť členským štátom, prípadne spoločnostiam samotným, aby sa rozhodli, aké informácie sú potrebné s ohľadom na jednotlivé prípady,
- b) stanoviť pravidlá povinného zverejňovania určitých typov informácií takým spôsobom, aby u jednotlivých spoločností mohlo dôjsť k finančným úsporám,
- c) stanoviť povinnosť k zverejňovaniu informačných povinností takým spôsobom, aby lepšie zodpovedala trendom technického vývoja,

- d) zabezpečiť spojitosť pravidiel upravených v tretej a šiestej smernici na jednej strane a zaistiť dôslednejšiu ochranu práv veriteľov v súvislosti s poslednými zmenami práva spoločností vykonaných na úrovni Európskej únie.

Konkrétne prostriedky, ktoré smernica 2009/109/ES zo dňa 16. septembra 2009 dáva členským štátom k zváženiu a ktoré im ukladá za povinnosť transponovať do svojich právnych poriadkov sú nasledovné:

- a) nezverejňovať správu o premene, ak s tým všetci spoločníci nevyslovili súhlas,
- b) umožniť spoločnostiam, aby nemuseli publikovať projekt premeny v obchodnom vestníku, či v národnom obchodnom registri, ak ich za stanovených podmienok publikujú na svojej internetovej stránke,
- c) doručiť spoločníkovi schvaľujúcemu fúziu na miesto účtovnej závierky polročnú finančnú správu,
- d) zakotviť povinnosť štatutárnych orgánov informovať o všetkých podstatných zmenách obchodného imania, ku ktorým došlo od vyhotovenia projektu fúzie do konania valného zhromaždenia, ktoré fúziu schvaľuje, a to nielen spoločníkov spoločnosti, ale tiež štatutárne orgány ostatných zúčastnených spoločností,
- e) povinnosť, aby posudok znalca obsahoval vyjadrenie k tomu, či čiastka ocenenia imania zodpovedá aspoň súčtu menovitých hodnôt a novo vydávaných akcií,
- f) povinnosť zverejniť informáciu o tom, že obchodné imanie alebo jeho časť bolo ocenené posudkom znalca.

Vzhľadom k tomu, že dochádza k zmene štyroch smerníc bude potrebné tieto zmeny premietnuť do komplexnej novely zákona. Je treba tiež upozorniť na možný dôsledok z dôvodu omeškania so zavedením uvedenej smernice do slovenského právneho poriadku. Pokiaľ Slovenská republika neuskutoční požadované zmeny v transpozíčnom termíne, ktorým je 30.06.2011, hrozí jej postih zo strany Európskej únie.

Ďalej v súvislosti s povinnosťou transpozície smerníc EÚ do právneho poriadku SR je potrebné upozorniť na prijatie novej smernice o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách. Súčasnú smernicu 2000/35/ES, ktorá bola prijatá 29. júna 2000, bolo potrebné transponovať do 7. augusta 2002. Vzhľadom na vstup Slovenskej republiky do EÚ, jej transpozícia na Slovensku prebehla až zákonom č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.02.2004.

Pokiaľ ide o návrh smernice 2000/35/ES, je možné uviesť, že napríklad charakter zákonnej úrokovej sadzby v obchodno-právnych vzťahoch medzi slovenskými subjektmi zakotvený v platnom znení § 369 slovenského Obchodného zákonníka, rovnako ako aj výška zákonnej úrokovej sadzby v obchodno-právnych vzťahoch s cudzím prvkom podľa § 735 ObchZ, nie je úplne v súlade s uvedenou smernicou 2000/35/ES.

Cieľom prepracovaného znenia návrhu smernice 2000/35/ES je podľa predkladateľa – Európskej komisie – zlepšiť účinnosť a efektívnosť opravných prostriedkov v prípade oneskorených platieb, aby dlžníci boli odradení od oneskorených platieb. Dokonca veritelia sú povzbudzovaní takým spôsobom, aby využívali práva obsiahnuté v smernici tým, že okrem úroku za oneskorenú platbu budú dlžníci platiť veriteľovi aj určité paušálne sumy, ktoré treba chápať ako „náhradu za vlastné náklady veriteľa na vymáhanie“.

Uvedené nové znenie smernice zavádza nárok na vymáhanie administratívnych nákladov, ktoré vzniknú v dôsledku oneskorenej platby. Suma nákladov na vymáhanie je stanovená na 40 EUR za dlh do 1.000 EUR, na 70 EUR za dlh od 1.000 EUR do 10.000 EUR a na poplatok, ktorý sa rovná 1 % splatnej sumy, ak je dlh 10.000 EUR alebo viac (pozri článok 4 ods.1). Okrem nároku na vymáhanie administratívnych nákladov uvedených vyššie, veritelia majú právo na „primeranú náhradu všetkých ostatných nákladov na vymáhanie“ (pozri článok 4 ods. 3). Okrem „poplatkov“ za oneskorené platby je zámerom zaviesť aj dodatočnú možnosť získania „rozumnej“ náhrady za všetky zvyšné náklady na vymáhanie (pozri článok 4 ods. 3 smernice).

Ďalej cieľom návrhu smernice je, aby sa prostredníctvom harmonizácie skrátili lehoty splatnosti v prípade orgánov verejnej správy na 30 dní. Dohoda o dlhšej lehote sa umožňuje len v dvoch prípadoch:

- a) keď sa dlžník a veriteľ osobitne dohodnú,
- b) keď je to „náležité odôvodnené vzhľadom na konkrétne okolnosti, ako je napríklad objektívna potreba rozvrhnúť platby na dlhšie obdobie“ (pozri článok 5 ods.4).

Návrh smernice sa ďalej snaží zabrániť oneskoreným platbám orgánov verejnej správy osobitne tým, že zavádza paušálnu náhradu vo výške 5 % z fakturovanej sumy, ktorá sa bude uplatňovať od prvého dňa omeškania. Táto náhrada sa vyplatí ako dodatok k úroku za oneskorenú platbu a k poplatkom za oneskorenú platbu podľa článku 4.

V článku 6 návrhu smernice sa posilňujú ustanovenia týkajúce sa značne nevýhodných zmluvných doložiek. Obsahuje ustanovenie, podľa ktorého sa doložka o vylúčení úroku z omeškania bude vždy považovať za značne nevýhodnú, a teda sa

obmedzí časté zneužívanie zmluvnej „slobody“. Určité zmluvné podmienky budú nevykonateľné alebo budú mať za následok nárok na náhradu škody, ak sa považujú za „zjavne nevýhodné“ pre veriteľa.

Do úvahy sa musí vziať viacero kritérií, ako napríklad:

- a) všetky okolnosti prípadu, vrátane dobrých obchodných zvyklostí a povahy tovaru,
- b) či dlžník má „objektívny dôvod“ odchyliť sa od štandardných pravidiel pre oneskorenú platbu a výšku úroku,
- c) či zmluva slúži predovšetkým na „zabezpečenie dodatočnej likvidity dlžníka“.

V prípade, ak sa zistí, že uvedená doložka je zjavne nevýhodná, tak buď vnútroštátny súd stanoví výhodné podmienky, alebo sa bude uplatňovať zákonné oneskorenie a úrok.

V neposlednom rade sa rušia výnimky podľa článku 9 v súvislosti so zabezpečením exekučného titulu do 90 kalendárnych dní od podania nespornej pohľadávky. Cieľom návrhu novej smernice je posilniť túto lehotu a stanoviť ju ako bezpodmienečnú povinnosť pre členské štáty (vypustenie slova „spravidla“ a odkazu na vnútroštátne právne systémy). Toto ustanovenie by sa malo ďalej vnímať v kontexte celej štruktúry európskeho občianskeho práva, najmä nariadenia Brusel I, konania o platobnom rozkaze, exekučného titulu a konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu. V návrhu sa uvádza, že sa doplnia o tie nástroje, ktoré už uľahčujú návrhy na začatie súdneho konania týkajúce sa oneskorených platieb.

Návrh smernice sa usiluje zaviesť nové ustanovenie, podľa ktorého členské štáty zabezpečia, aby boli práva a povinnosti vyplývajúce z tejto smernice plne transparentné, a to najmä zverejňovaním uplatňovanej úrokovej sadzby.

Nový návrh smernice o boji proti oneskoreným platbám bol schválený 1. decembra 2010 v Európskom parlamente.

XI. Záver

Účelom tejto časti štúdie vymožitelnosti práva v SR v časti obchodného práva bolo zameranie sa na analýzu jednotlivých právnych inštitútov v časti obchodného práva s poukázaním na aplikačné problémy vyvolávajúce diskrepančné rozhodnutia súdov a neistotu účastníkov právnych vzťahov. Zmyslom právnej úpravy je dosiahnuť stav, aby dotknuté subjekty práv a povinností mali možnosť predvídateľným spôsobom dosiahnuť ochranu subjektívnych práv a dôsledky predpokladané právnu normou. Autori sa preto

zamerali v danom prípade na analýzu jednotlivých inštitútov obchodného práva s konkrétnymi návrhmi de lege ferenda vo vzťahu ku oblasti obchodného práva. Výsledkom tejto časti práce sú preto nasledovné návrhy a úvahy de lege ferenda:

- 1) zriadenie inštitútu sudcu bez časového obmedzenia, avšak bez trvalého pridelenia na konkrétny súd s možnosťou na základe jeho predchádzajúceho súhlasu jeho dočasného pridelenia na konkrétny súd vyžadujúci si personálne posilnenie pri objektivizácii kritérií vo vzťahu ku zaťažnosti pri vybavovaní jednotlivých agend súdov.
- 2) procesný návrh zameraný na koncentráciu dôkazných prostriedkov v obchodných veciach do skončenia prvého pojednávania (§ 118a Obchodného zákonníka)
- 3) zvýšenie hranice finančného určenia drobných sporov v obchodných veciach na 2.000,- eur.
- 4) Doplnenie úpravy účinkov konkurzných rozhodnutí na iné subjekty ako obchodné spoločnosti, a to alternatívne buď v osobitných úpravách upravujúcich postavenie týchto právnických osôb, alebo alternatívne v rozšírenej pôsobnosti obchodného zákonníka pri aplikácii účinkov konkurzných rozhodnutí na obchodné spoločnosti aj na iné právnické osoby.
- 5) Doplnenie právnej úpravy predpokladov výmazu obchodných spoločností z obchodného registra v dôsledku zrušenia konkurzného konania po splnení rozvrhového uznesenia a zrušení konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku o úpravu, že na majetok vylúčený z konkurznej podstaty sa po vyššie uvedených spôsoboch ukončenia konkurzného konania pri výmaze z obchodného registra obchodných spoločností neprihliada.
- 6) Zmena právnej úpravy umožňujúcej zrušenie obchodných spoločností bez likvidácie a bez právneho nástupníctva pre nemajetnosť prijatím rozhodnutia príslušným orgánom spoločnosti za sprísnenia požiadaviek preukazujúcich nemajetnosť vo forme účtovnej závierky overenej auditorom.
- 7) Rozšírenie právomoci súdu pri dohľade nad priebehom likvidácie a činnosti likvidátora v likvidáciách nariadených súdom pri zrušení spoločnosti súdom, vo vzťahu ku rozšíreniu povinnosti súdom vymenovaného likvidátora na predkladanie pravidelných podrobných ročných správ o priebehu a činnosti likvidátora spolu s účtovnou závierkou do zbierky listín, pod sankciou uloženia poriadkovej pokuty za nesplnenie tejto povinnosti
- 8) Doplnenie právnej úpravy účinkov dodatočnej likvidácie podľa § 75a alternatívne o zavedenie inštitútu znovuoživenia právnej subjektivity spoločnosti vymazanej z obchodného registra po dodatočnom zistení majetku, alebo alternatívne s právnou úpravou zákonného prechodu oprávnenia súdom vymenovaného likvidátora v priebehu dodatočnej likvidácie nakladať s takto

zisteným majetkom a s jednoznačnou právnou úpravu upravujúcou postavenie likvidátora v rámci dodatočnej likvidácie, ako aktívne alebo pasívne legitimovaného subjektu v súdnych a iných konaniach do výšky hodnoty majetku zisteného v rámci dodatočnej likvidácie

- 9) Doplnenie a spresnenie úpravy o pôsobení záložného práva pri prevode časti obchodného podielu v § 117a Obchodného zákonníka aj na nadobúdateľa časti založeného obchodného podielu bez ohľadu, či nadobúdateľom je osoba stojaca mimo spoločnosti alebo už existujúci spoločník
- 10) Doplnenie právnej úpravy obchodného zákonníka v časti zlúčenia, splynutia a rozdelenia obchodných spoločností o zavedenie právnej úpravy predpokladajúcej pôsobenie záložného práva na obchodný podiel toho spoločníka, ktorého účasť v pôvodnej spoločnosti zanikajúcej v dôsledku fúzií zaniká a ktorý nadobúda obchodný podiel v novovzniknutej obchodnej spoločnosti tak, aby záložné právo na obchodný podiel takéhoto spoločníka ďalej pôsobilo aj na podiel získaný v právnom nástupcovi.
- 11) Doplnenie právnej úpravy § 71 ods. 4 Obchodného zákonníka pri ustanovení likvidátora v konaní o zrušenie spoločnosti súdom z osôb zapísaných do zoznamu správcov jednoznačne aj bez ich súhlasu.
- 12) Doplnenie právnej úpravy dôsledkov vyhlásenia konkurzu na jednoosobové obchodné spoločnosti a to alternatívne tak, že v tomto prípade nedochádza ku zániku účasti spoločníka na majetok ktorého je vyhlásený konkurz, ale oprávnenie nakladať s obchodným podielom (vrátane jeho prevodu) by zo zákona patrila správcovi konkurznej podstaty, alebo alternatívne ponechať súčasnú právnú úpravu účinkov vyhlásenia konkurzu na majetok jediného spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným vo forme zániku jeho účasti, avšak s úpravou výnimky pri následnom prevode uvoľneného obchodného podielu štatutárnym orgánom spoločnosti s ručením obmedzeným bez súhlasu valného zhromaždenia.
- 13) Doplnenie právnej úpravy vo vzťahu ku účinkom exekúcie na obchodný podiel jediného spoločníka, a to alternatívne buď v zmene a doplnení § 113b ods. 6 Exekučného poriadku s výslovnou úpravou, že v danom prípade sa realizuje exekúcia na obchodný podiel jediného spoločníka predajom na dražbe, alebo alternatívne ponechanie účinkov exekúcie na obchodný podiel jediného spoločníka vo forme zániku jeho účasti, avšak so zmenou § 113 ods. 5 Obchodného zákonníka ktoré ustanovenie by umožňovalo konateľovi spoločnosti s ručením obmedzeným následný prevod uvoľneného obchodného podielu bez súhlasu valného zhromaždenia.
- 14) Legislatívno-technické opatrenie zmeny v nastavení elektronickej evidencie zbierky listín vo vzťahu ku možnosti pravidelného automatického

vyselektovania všetkých subjektov nespĺňajúcich si povinnosť ukladania účtovných závierok do zbierky listín, ako podkladu na začatie konania ex offa o zrušenie spoločnosti súdom z dôvodu § 68 ods. 6 písm. f) Obchodného zákonníka.

- 15) Prepojenie elektronického obchodného vestníka prevádzkovaného Ministerstvom spravodlivosti SR s elektronickým systémom súdov – Register – podateľňa vo vzťahu ku automatickej notifikácií zverejnených údajov o konkurzných rozhodnutiach z obchodného vestníka priamo do systému Register – podateľňa, vo vzťahu ku konkrétnym subjektom evidovaným v tomto systéme.
- 16) Zavedenie inštitútu žaloby o preskúmanie správnosti zápisu údajov do obchodného registra s možnosťou výslovného oprávnenia súdov na prejudiciálne skúmanie platnosti, neplatnosti, ničotnosti alebo neexistencie právnych úkonov a skutočností, ktoré boli podkladom na zápis údajov do obchodného registra ako dôsledok vyváženia princípu formálneho preskúmania návrhu a príloh pri zápise údajov do obchodného registra.

VYMOŽITEĽNOSŤ PRÁVA Z HĽADISKA OBCHODNÉHO PRÁVA (KONKURZNÁ ČASŤ)

doc. JUDr. Milan Ďurica, PhD.

I. Do právneho odvetvia obchodné právo pre účely záverečnej správy chceme v rámci projektu zahrnúť:

1. obchodný register,
2. konkurz,
3. reštrukturalizáciu,
4. oddĺženie
5. sporovú a nesorovú agendu vo veciach obchodných (veci, obchodné),

II. Prvá časť správy bude obsahovať pre agendu uvedenú pod bodom 1 až 3 základné štatistické údaje k vývoju tejto agendy. Pôjde predovšetkým o vývoj nápadu v agende „Cb“, vývoj v počte vybavených vecí a dĺžke konania. Vo veciach obchodného registra sa poukáže hlavne na vývoj nápadu. Nebude možné porovnávať dĺžku konania vo veciach obchodného registra po prijatí zákona č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pretože po prijatí tejto právnej úpravy došlo k zásadnej zmene v procesnom postupe registrového súdu pri prvozápisoch, zmenách zápisov a výmazu zapísaných subjektov. Tu bude štatistika cielene zameraná predovšetkým na vývoj nápadu najmä v dôsledku zmien v hmotnoprávnej úprave (zmeny v práve obchodných spoločností, prechod na euro a pod.), pretože je potrebné zachytiť celkový nápad, ktoré musia vybaviť súdy aj v prípadoch, keď nemusí konať vo veci sudca, ale koná iný zamestnanec súdu. Do určitej miery je podobná situácia a v oblasti konkurzného práva po prijatí zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tu však bude vhodné porovnať počet podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu, dĺžku konania uviesť počet odmietnutých návrhov na vyhlásenie konkurzu ako dôsledok právnej úpravy.

III. V druhej časti sa pokúsime analyzovať stav vo vymožiteľnosti práva v oblasti obchodného práva podľa jednotlivých oblastí uvedených v bode I a formulovať čiastkové závery resp. návrhy de lege ferenda tak ako budú vyplývať z jednotlivých analýz.

1. Vo veciach obchodného registra sa zameriame na:
 - a) analýzu procesno-právnej úpravy spôsobu zápisu údajov do obchodného registra a z toho vyplývajúce dôsledky pre zapísané subjekty ako aj pre tretie osoby,
 - b) dôsledky formálneho posudzovania návrhov pri ochrane oprávnených osôb pred účinkami neplatných uznesení valných zhromaždení,
 - c) komparácia právnej úpravy spôsobov zápisov údajov do obchodného vo vybraných štátoch EÚ.

2. Vo veciach konkurzu sa zameriame na:
 - a) možnosť prístupu veriteľa k začatiu konkurzného konania,
 - b) možnosť veriteľa uplatniť si pohľadávku v konkurznom konaní po vyhlásení konkurzu,
 - c) možnosť súdu ovplyvniť priebeh a dĺžku konkurzného konania po prvej schôdzi veriteľov,
 - d) správcu a jeho vplyv na výšku uspokojenia pohľadávok a dĺžku konania,
 - e) konkurznú podstatu z pohľadu právnej istoty tretích osôb.

3. Vo veciach reštrukturalizácie sa zameriame na:
 - a) právne postavenie veriteľa v reštrukturalizácii v dôsledku právomoci správcu poprieť pohľadávku veriteľa,
 - b) možné riziká dlžníka v reštrukturalizácii v dôsledku obligatórnej konverzie na konkurzné konanie.

4. Vo veciach oddĺženia sa zameriame najmä na identifikáciu príčin nefunkčnosti tohto inštitútu.

5. Vo veciach sporovej a nesporovej agendy sa zameriame na:
 - a) právnu úpravu dodatočnej likvidácie,
 - b) právnu úpravu likvidácie,
 - c) právne dôsledky vyhlásenia konkurzu na iné právnické osoby ako sú obchodné spoločnosti,
 - d) právne dôsledky vyhlásenia konkurzu na jednoosobové obchodné spoločnosti,
 - e) právnu úpravu zrušenia obchodných spoločností bez likvidácie pri neexistencii majetku,
 - f) delenie obchodného podielu, ktorý je predmetom záložného práva,
 - g) právnu úpravu úrokov z omeškania v Obchodnom zákonníku a vo vykonávacom predpise k Občianskemu zákonníku,

- h) drobné spory vo veciach obchodných,
- i) právnú úpravu koncentrácie konania podľa § 118a O.s.p.,
- j) právne dôsledky exekúcie na obchodný podiel v jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzeným,
- k) vzťah obsahu zbierky listín k súdnym konaniam začatým z úradnej moci o zrušenie obchodných spoločností
- l) právnú úpravu dôsledkov zrušenia konkurzného konania po splnení rozvrhového uznesenia a zrušenia konkurzu po splnení konečného rozvrhu výťažku na obchodné spoločnosti

IV. Tretia časť bude obsahovať sumarizáciu návrhov de lege ferenda, prípadne návrhy na vykonanie iných opatrení, ktoré by mohli v dotknutej oblasti prispieť k vymožitelnosti práva.

I. VYMÁHATEĽNOSŤ PRÁVA V KONKURZNOM KONANÍ

Vo veciach konkurzu sa zameriame predovšetkým na možnosť:

1. veriteľa vyvolať konkurzné konanie (právo na súdnu ochranu),
2. navrhovateľa na prístup k súdu,
3. veriteľa uplatniť si pohľadávku v konkurznom konaní po vyhlásení konkurzu,
4. súdu ovplyvniť priebeh a dĺžku konkurzného konania po prvej schôdzi veriteľov,
5. správcu výšku uspokojenia pohľadávok veriteľa,
6. zvýšenia uspokojenia pohľadávok veriteľov prostredníctvom právnej úpravy konkurznej podstaty.

Z pohľadu vymáhateľnosti práva chápeme konkurzné právo ako osobitný druh civilného konania, v ktorom si veritelia uplatňujú svoje pohľadávky voči dlžníkovi, ktorý sa nachádza v špecifickej ekonomickej situácii označovanej konkurzným právom ako úpadok (ako ekonomický ekvivalent sa používa skôr označenie bankrot). Tradične konkurzné právo upravuje úpadok v dvojakej forme. Tou prvou a najčastejšou je platobná neschopnosť (insolvencia) a tou druhou je predĺženie. Kým platobná neschopnosť vyjadruje ekonomické pomery dlžníka len z pohľadu schopnosti dlžníka uhrádzať finančné záväzky bez ohľadu na ostatné majetkové pomery dlžníka, pri predĺžení sa hodnotí celkový stav majetku (aktív) a záväzkov (pasív). V obidvoch prípadoch úpadku sa vyžaduje existencia plurality veriteľov, spravidla aspoň dvoch veriteľov.

Konkurzné právo je dôležitým prostriedkom na vymáhanie pohľadávok veriteľov a súčasne predstavuje ochranu proti rozširovaniu negatívnych dôsledkov úpadku predovšetkým v podnikateľskej sfére. Pokiaľ konkurzné právo neumožní „zastaviť“ šírenie negatívnych dôsledkov úpadku pri platobnej neschopnosti, môže to vyvolať druhotnú platobnú neschopnosť ostatných podnikateľských subjektov. K tomuto javu dôjde nielen v dôsledku objektívnej situácie v trhovej ekonomike (napr. recesia alebo kríza), ale aj v dôsledku toho, že dlžník nemá záujem na podaní návrhu na vyhlásenie konkurzu alebo aj v dôsledku toho, že právna úprava veriteľovi sťažuje možnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu. Platobná neschopnosť bola veľmi rozšírená pri prechode z centrálne riadenej ekonomiky na trhovú, čo sa potom prejavilo druhotnou platobnou neschopnosťou a následne vo vysokom počte podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu. Vysoký počet konkurzných vecí konkurzné súdy nevedeli vybaviť v primeranej lehote. Súčasne sa na trhu objavila prostredníctvom vyhlásených konkurzov značná časť majetku na odpredaj. Tento stav spôsobil zníženie trhovej hodnoty odpredávaného majetku a v konečnom dôsledku zníženie uspokojenia pohľadávok veriteľov, pretože bol získaný minimálny výťažok z predaja majetku v konkurzných konaniach. Riziká platobnej neschopnosti si uvedomujú aj orgány Európskej únie, čo sa premietlo medzi iným v Smernici Európskeho parlamentu a Rady 2000/35/ES z 29. júna 2000 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách. V tejto smernici sa medzi iným konštatuje, že v rezolúcii o odporúčaní Komisie o platobných dobách v obchodných transakciách Európsky parlament vyzval Komisiu, aby zväžila prepracovanie svojho odporúčania na návrh smernice Rady, ktorý by bol predložený čo možno najskôr. Dňa 29. mája 1997 Hospodársky a sociálny výbor prijal stanovisko k zelenej knihe Komisie o verejnom obstarávaní v Európskej únii: Skúmajúc cestu vpred. Dňa 4. júna 1997 Komisia uverejnila akčný plán jednotného trhu, ktorý zdôraznil, že oneskorené platby predstavujú čím ďalej tým vážnejšiu prekážku úspechu spoločného trhu. Podniky, a to najmä malé a stredné, sú v dôsledku príliš dlhých platobných dôb a oneskorených platieb výrazne správne a finančne zaťažované. Navyše sú tieto problémy hlavnou príčinou platobnej neschopnosti, ktorá ohrozuje samotnú existenciu podnikov a majú za následok rozsiahle straty pracovných miest.

Pôvodná právna úprava konkurzného práva v zákone č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZKV“) vychádzala zo štandardných úprav a umožňovala podať návrh na vyhlásenie konkurzu tak dlžníkovi ako aj veriteľovi bez akýchkoľvek obmedzení. V dôsledku obáv z plošného účinku konkurzov pri rozšírenej platobnej neschopnosti bola účinnosť ZKV prijatého v roku 1991 neustále odkladaná jednotlivými novelami. K „zastaveniu“ konkurzných konaní došlo v roku 1994 prostredníctvom zavedenia „dohodovacieho konania“. Podstatou tohto inštitútu bolo obligatórne konanie, ktoré predchádzalo vyhláseniu konkurzu. Účelom dohodovacieho

konania malo byť vypracovanie projektu ozdravenia, ktorý schvaľovali veritelia. Podľa projektu ozdravenia sa mal dlžník ekonomicky zreorganizovať a mal predísť vyhláseniu konkurzu. Dohodovacie konanie absolútne zlyhalo a jeho jediným efektom bolo oddialenie vyhlásenia konkurzu v mnohých prípadoch. Tento stav spôsoboval postupné znižovanie a znehodnocovanie aktív dlžníkov a nárast ich záväzkov. Dohodovacie konanie bolo vypustené zo ZKV novelou ZKV účinnou od 1. februára 1998 (zákon č. 12/1998 Z. z.). Až po tomto termíne sa mohol realizovať ZKV v plnom rozsahu. V dôsledku „zbrzdzenia“ možnosti začať konkurzné konania sa nahromadil v ekonomike veľký počet bankrotov čo sa po zrušení dohodovacieho konania prejavilo vo veľkom počte podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu. Následne tri konkurzné sudy na Slovensku neboli schopné realizovať a skončiť tieto konania v primeranej lehote. Konkurzné konania, ktoré trvajú dodnes v dĺžke 5 až 10 rokov neumožnili veriteľom efektívne vymôcť svoje pohľadávky. Ide nielen o neprimeranú dĺžku konania ale aj o nízku mieru uspokojenia pohľadávok.

Po početných novelizáciách a aj po určitých negatívnych skúsenostiach s aplikáciou ZKV sa pristúpilo k vypracovaniu a schváleniu novej právnej úpravy v podobe zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoKR“).

1. Možnosť veriteľa vymáhať pohľadávky v konkurznom konaní – právo na súdnu ochranu

Jedným z aspektov vymáhateľnosti práva je možnosť uplatniť si svoje právo na súde. V trhovej ekonomike v súdnych konaniach dominujú majetkové spory v rámci, ktorých si veritelia uplatňujú svoje pohľadávky voči dlžníkom. Veriteľ, ktorému dlžník nezaplatí jeho pohľadávku v stanovenej lehote musí mať možnosť uplatniť si svoje právo na súde. Ide o vyjadrenie práva na súdnu ochranu garantovaného v Ústave SR (čl. 46 Ústavy SR), ktoré sa potom realizuje spôsobom stanoveným zákonom. Týmto zákonmi sú spravidla procesné predpisy, ktoré upravujú postup súdu a účastníkov konania pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov fyzických a právnických osôb. Veriteľ si môže uplatniť svoju pohľadávku v základnom civilnom konaní a v prípade, ak bude v konaní úspešný a dlžník nesplní svoju povinnosť ani na základe rozhodnutia súdu, môže podať návrh na začatie exekúcie. Štát musí prostredníctvom svojich orgánov zabezpečiť splnenie rozhodnutia vydaného súdom. Týmto postupom sa zabezpečí vymáhateľnosť práva. Druhá je otázka, či rozhodnutie súdu je materiálne vymáhateľné (nejde o materiálnu vymáhateľnosť v zmysle procesualistickom). Nebude tomu tak vtedy, ak dlžník nebude mať dostatočný majetok na úhradu pohľadávky veriteľa (veriteľov).

Veriteľ musí mať možnosť vymáhať si svoju pohľadávku aj v konkurznom konaní. Konkurzné konanie predstavuje v určitých prípadoch (ak pohľadávka nie je judikovaná) tak základné ako aj exekučné konanie. Právne predpisy konkurzného práva realizujú právo veriteľa na súdnu ochranu tak, že mu priznávajú právo podať návrh na vyhlásenie konkurzu, ak dlžník je v úpadku a veriteľ má voči dlžníkovi pohľadávku. Na tejto koncepcii bol postavený ZKV, ktorý priznával veriteľovi právo podať návrh na vyhlásenie konkurzu, ak **doložil svoju pohľadávku a označil ďalšieho veriteľa** (§ 4 ods. 5 ZKV). ZoKR sa odklonil od tejto klasickej koncepcie a **výrazne sťažil veriteľovi prístup k súdnej ochrane** prostredníctvom podania návrhu na vyhlásenie konkurzu, a to stanovením jeho obsahových náležitostí formou obligatórnych príloh návrhu na vyhlásenie konkurzu. Veriteľ, ktorý chce podať návrh na vyhlásenie konkurzu musí preukazovať kvalifikovaným spôsobom svoju pohľadávku a pohľadávku iného veriteľa. Zároveň musí splniť ďalšie povinnosti stanovené zákonom Svoju pohľadávku musí veriteľ preukázať:

- a) právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného orgánu alebo
- b) písomným uznaním dlžníka s úradne osvedčeným podpisom dlžníka.

Veriteľ je zaťažovaný ďalej dôkazným bremenom ohľadne pohľadávky druhého veriteľa, ktorého uvedie v návrhu na vyhlásenie konkurzu. Pohľadávka druhého veriteľa musí byť navrhovateľom doložená a preukázaná ako:

- b) písomne uznaná dlžníkom alebo
- c) exekučným titulom.

Týmto sa veriteľom mimoriadne sťažuje možnosť iniciovať konkurzné konanie a zabrániť tak dlžníkom, ktorí sú v úpadku v ich ďalšom negatívnom pôsobení na trhu. Veriteľ len ťažko získa uznanie pohľadávky od dlžníka, navyše ešte s úradne osvedčeným podpisom, Dlžníkovi je zrejmé, že pri takomto uznaní sa vystavuje riziku podaniu návrhu na vyhlásenie konkurzu. Ak by totiž dlžník mal záujem o vyhlásenie konkurzu môže podať návrh na vyhlásenie konkurzu sám. Získanie právoplatného rozhodnutia súdu alebo iného orgánu je časovo náročné a pre veriteľa aj finančné náročné. Týmto sa veriteľovi zvyšujú transakčné náklady. Veriteľ je takto nútený podstúpiť súdne alebo iné konanie, aby následne mohol vyvolať konkurzné konanie. Týmto sa zbytočne zaťažujú súdy a iné orgány, pretože pri inej úprave konkurzného práva ohľadne veriteľských návrhov by nebolo tzv. základné konanie potrebné. Ešte ťažšie je získať veriteľovi dôkazy doklady o pohľadávke druhého veriteľa. Táto obmedzujúca právna úprava sa negatívne prejavila aj v poklese počtu veriteľských návrhov na vyhlásenie konkurzu.

ZoKR ďalej požaduje, **aby veriteľ doložil písomnú výzvu dlžníkovi na zaplatenie pohľadávky u obidvoch veriteľov**. Túto požiadavku zákona považujeme za absurdnú

najmä vtedy, ak veriteľ preukazuje pohľadávku právoplatnými rozhodnutiami súdu alebo iného orgánu, pretože veriteľ podstúpi súdne alebo iné konanie, dlžník neplní ani právoplatné a vykonateľné rozhodnutie súdu resp. iného orgánu a veriteľ je povinný dlžníka ešte vyzývať na zaplatenie, aby mohol podstúpiť ďalšie konanie. **Veriteľ nemá právne možnosti, aby získal od iného veriteľa exekučný titul, pretože tento dá prednosť individuálnemu vymáhaniu pohľadávky. Aj keď sa podarí veriteľovi získať exekučný titul od iného veriteľa (alebo uznanie pohľadávky jeho dlžníkom) nemá výzvu od tohto veriteľa na zaplatenie jeho pohľadávky.** Navyše je potrebné si uvedomiť, že súkromné právo (hmotné) nemá ustanovenie o náhradnom doručení v dôsledku čoho sa dlžníci úspešne vyhýbajú doručeniu výzvy na zaplatenie pohľadávky.

Dôkazom o prekážkach, ktoré kladie právna úprava pre podávanie veriteľských návrhov je aj počet podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu veriteľmi z celkového počtu podaných návrhov.

Tabuľka č. 1 - počet podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu a štruktúra navrhovateľov:

	Nápad celkom	návrh dlžníka	návrh veriteľa	iný subjekt
Rok 2006	645	488	100	57
Rok 2007	775	482	223	70
Rok 2008	841	617	169	26
Rok 2009	1060	700	257	103
Rok 2010 (1.pol)	583	381	122	80

K tejto právnej úprave, ktorá sťažuje veriteľovi prístup k súdnej ochrane, sa siahlo z toho dôvodu, že boli obavy z podania zneužívajúceho veriteľského návrhu na vyhlásenie konkurzu. Prijatým riešením sa malo zabrániť podaniu návrhu osobou, ktorá tvrdí, že je veriteľom i keď v skutočnosti veriteľom nie je a pohľadávku voči dlžníkovi nemá. Problematiku postupu konkurzného súdu pri spornosti pohľadávky veriteľa, ktorý podáva návrh na vyhlásenie konkurzu ako aj pohľadávky druhého veriteľa, ktorého musí v návrhu na vyhlásenie konkurzu veriteľ uviesť, riešila spoľahlivo judikatúra súdov už za pôvodnej právnej úpravy podľa ZKV. V judikatúre najvyšších súdov (ČR a SR) boli jednoznačne formulované závery, **podľa ktorých v konkurznom konaní pred vyhlásením konkurzu nie je možné zisťovať oprávnenosť pohľadávok a v prípade ich spornosti nie je možné vyhlásiť konkurz na majetok dlžníka. Judikatúra neumožňovala ani prerušiť konkurzné konanie za účelom zistenia oprávnenosti pohľadávky veriteľa v základnom konaní.**

Relevantná judikatúra:

Z ustanovení § 1 ods. 2 a 3, § 2 ods. 1 a 5 ZKV vyplýva, že za splnenia akých podmienok môže súd vyhlásiť konkurz na majetok dlžníka za predpokladu, že návrh na jeho vyhlásenie spĺňa zákonom stanovené náležitosti. Dlžník teda musí preukázateľne byť v úpadku, čo u právnickej osoby znamená, že buď má viac veriteľov a nie je schopný po dlhší čas plniť svoje splatné záväzky, alebo je predĺžený. Ustanovenie § 1 ods. 2 citovaného zákona predpokladá, že v úpadku je len taký dlžník, ktorý nie je schopný po dlhší čas plniť svoje splatné záväzky aj keby chcel. Ak svoje splatné záväzky neplní napr. preto, že pohľadávky neuznáva, popiera ich existenciu alebo proti nim uplatňuje vlastné pohľadávky, pričom disponuje prostriedkami, ktoré by mu umožnili tieto záväzky splniť, podmienky úpadku nie sú splnené. (Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Obo 49/99. Zo súdnej praxe)

Záver o tom, že veriteľ má proti dlžníkovi splatnú pohľadávku (§ 1 ods. 2, veta prvá zákona) je možné urobiť aj bez toho, aby bola presne známa výška dlžníkovho záväzku. Podmienka viacerých veriteľov dlžníka je splnená tiež vtedy, ak je splatná pohľadávka ďalšieho (druhého) veriteľa zanedbateľného rozsahu. Požiadavku zákona na pluralitu veriteľov nie je možné posudzovať oddelene od požiadavky plurality „splatných záväzkov“, ktoré dlžník nie je schopný plniť. Dlžník musí mať najmenej dvoch veriteľov, z ktorých každý má proti nemu pohľadávku po lehote splatnosti; o úpadok teda nepôjde napr. vtedy, ak má dlžník len jedného veriteľa s viac pohľadávkami po lehote splatnosti, avšak pohľadávky ďalších veriteľov dosiaľ splatné nie sú (doba plnenia dosiaľ neuplynula). Zákon súčasne neuvádza, že by záver o existencii splatného záväzku nebolo možné urobiť bez toho, aby bola presne známa výška tohto záväzku. Ak bude veriteľ napr. tvrdiť, že má proti dlžníkovi pohľadávku po lehote splatnosti vo výške 100 000 Kč a dlžník potvrdí existenciu nesplateného záväzku len vo výške 50 000 Kč, potom tým bolo pre účely rozhodnutia o návrhu na vyhlásenie konkurzu osvedčené, že veriteľ má proti dlžníkovi splatnú pohľadávku. Stanovisko Občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu zo 17. júna 1998, Cpjn 19/98, Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk, Najvyšší súd ČR 7/1998, XII., s. 357.

Ak je dlžník – objektívne vzaté – schopný zaplatiť splatnú pohľadávku veriteľa, nie je však ochotný ju uhradiť, nie sú splnené podmienky úpadku v zmysle § 1 ods. 2, veta prvá zákona. Ustanovenie § 1 ods. 2 zákona predpokladá, že v úpadku je len taký dlžník, ktorý nie je schopný plniť splatné záväzky, teda, že u dlžníka objektívne nastala taká situácia, ktorá bráni uspokojiť pohľadávky veriteľa v stanovenej (zmluvnej, či inak určenej) dobe splatnosti, aj keby chcel. Ak dlžník disponuje prostriedkami, ktoré umožňujú bez zbytočného odkladu splatné pohľadávky uhradiť, avšak nie je to ochotný urobiť (napr.

preto, že tieto pohľadávky neuznáva, vedie spor o ich výške alebo proti nim uplatňuje pohľadávky vlastné), nie sú splnené podmienky úpadku v zmysle ustanovenia § 1 ods. 2, vety prvej zákona. (Stanovisko Občianskoprávneho a obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČR zo 17. júna 1998, Cpin 19/98, Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk, Najvyšší súd ČR 7/1998, XIV 7/1998, XIV, s.357).

V súvislosti s veriteľskými návrhmi ZoKR zabraňuje podaniu návrhu na vyhlásenie konkurzu veriteľom, ktorý ako ďalšieho veriteľa uvádza takú osobu, ktorá nadobudla pohľadávku od toho veriteľa, ktorý podal návrh na vyhlásenie konkurzu. Judikatúra riešila aj postupovanie pohľadávok za účelom „vytvorenia“ druhého veriteľa pre účely podania návrhu na vyhlásenie konkurzu. Pritom nie je v zásade relevantná tá skutočnosť, že závery Najvyššieho súdu ČR a SR neboli totožné. Takéto postupovanie pohľadávok robil veriteľ z toho dôvodu, že nemohol zistiť druhého veriteľa. Judikatúra musela zodpovedať otázku, či sú splnené podmienky pre vyhlásenie konkurzu, ak dlžník mal len jediného veriteľa a tento postúpil niektorú svoju pohľadávku alebo časť jednej pohľadávky inej osobe, čím sa splnila pluralita veriteľov a následne bol podaný návrh na vyhlásenie konkurzu.

„V danom prípade navrhovateľom označený veriteľ, aj keby jeho pohľadávka bola nesporná, nespĺňa podmienku plurality veriteľov na účely konkurzného konania, pretože nejde o pôvodného veriteľa, ale o účelovo „vyrobeného“ veriteľa bezprostredne pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu, ktorému jediný veriteľ dlžníka postúpil jednu zo svojich pohľadávok. Podľa právneho názoru odvolacieho súdu zákonná podmienka úpadku dlžníka predpokladá existenciu aspoň dvoch veriteľov, ktorí neodvodzujú svoje pohľadávky od jediného pôvodného veriteľa. Postup navrhovateľa odporuje účelu konkurzného konania, ktorého cieľom je usporiadanie majetkových pomerov dlžníka a pomerné uspokojenie jeho veriteľov, čo nemá zmysel pri jednom veriteľovi, ktorý môže byť uspokojený v exekučnom konaní. Odvolací súd ho považuje za výkon práva odporujúci dobrým mravom, ktorému nemožno poskytnúť právnu ochranu.“(Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Obo 274/2002, Justičná revue, 55, príloha 5/2003).

V zmysle § 1 ods. 2 a 3 KV môže byť ďalším veriteľom so splatnou pohľadávkou proti dlžníkovi aj osoba, ktorá jednu z viac pohľadávok alebo časť jednej pohľadávky proti dlžníkovi nadobudla od veriteľa, ktorý podal návrh na vyhlásenie konkurzu, zmluvou o postúpení pohľadávky alebo jej časti uzavretej podľa § 524 a nasl. Obč. Z. Súd za tejto situácie zamietne návrh na vyhlásenie konkurzu, len ak bude preukázané, že k postúpeniu pohľadávky došlo výlučne z dôvodu šikanovania dlžníka alebo snahy veriteľa dosiahnuť úhradu nevymáhateľnej pohľadávky bez zisťovacieho konania.

V odôvodnení tohto rozhodnutia sa medzi iným uvádza: Úmysel veriteľa rozmnožiť pre účely konkurzu počet dlžníkových veriteľov nemožno prezumovať len z toho, že došlo k postúpeniu (časti) pohľadávky. Povinnosť tvrdiť a preukazovať skutočnosti, z ktorých by bolo možné usudzovať o nepoctivom úmysle veriteľa pri postúpení pohľadávky alebo jej časti, spočíva na dlžníkovi. Takouto skutočnosťou nie je fakt, že k postúpeniu pohľadávky alebo jej časti v danom mieste a čase došlo. Ak v konaní nevyšla najavo skutočnosť, ktorá poctivosť úmyslu veriteľa spochybňuje, nemá konkurzný súd dôvod skúmať označenú otázku z úradnej povinnosti. (Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky č. 44/2001 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk, Právni rozhledy. 10. Ročník, č. 7/2002, C.H.Beck, s. 341)

Podľa nášho stanoviska právny názor vyslovený Najvyšším súdom Českej republiky má všeobecnejší základ a umožňuje súdu vykonať mieru uváženia v každom jednotlivom prípade a posúdiť, či postúpenie pohľadávky je v rozpore s dobrými mravmi a potom neplatné. Táto otázka je aktuálna aj podľa právnej úpravy ZoKR, pretože aj postúpenie pohľadávky neskôr ako 90 dní pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu môže ale nemusí byť v rozpore s dobrými mravmi, tak ako aj počas tejto lehoty. (Bližšie pozri: Ďurica, M.: Pluralita veriteľov ako jedna z podmienok pre vyhlásenie konkurzu. Justičná revue, 56, 2004, č. 2, s. 226- 229.

ZoKR sa typickým kazuistickým spôsobom snažil vyriešiť tento problém. Za jednu pohľadávku zákon považuje všetky pohľadávky, ktoré počas 90 dní pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu pôvodne patrili len jednému veriteľovi. Pokiaľ veriteľ v návrhu na vyhlásenie konkurzu bude preukazovať pluralitu veriteľov pohľadávkami, ktoré patrili počas 90 dní pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu jednému a tomu istému veriteľovi, nie je splnená podmienka plurality veriteľov. Túto skutočnosť dlžník môže namietat pri osvedčovaní svojej platobnej schopnosti.

Je potrebné uviesť, že najmä v podnikateľskej praxi dochádza často k obchodovaniu s pohľadávkami formou ich odplatného postúpenia a vonkoncom nie za účelom účelového „vytvorenia“ druhého veriteľa. Niekedy veritelia používajú túto taktiku, pretože nemajú informáciu o druhom veriteľovi.

Zisťovanie druhého veriteľa, najmä pre veriteľov, ktorí majú pohľadávky súkromnoprávnej povahy bolo ťažké aj za pôvodnej právnej úpravy i keď navrhovateľ nemusel osobitne preukazovať pohľadávku druhého veriteľa. To viedlo veriteľov k tomu, že hľadali veriteľov konkrétneho dlžníka prostredníctvom inzercie v tlači. V praxi (pomerne často) veriteľ, ktorý chce podať návrh na vyhlásenie konkurzu sa obrátil v tlači s výzvou, aby sa mu prihlásili veritelia konkrétneho dlžníka, ktorého identifikoval. K

oprávnenosti takeého postupu sa rozbehla široká diskusia. Tento problém bol riešený aj v judikatúre Najvyššieho súdu ČR.

Ak je pravdivá informácia o výške splatného, hoci doteraz neuhradeného záväzku dlžníka zverejnená súťažiteľom za účelom zistenia plurality veriteľov pre účely podania návrhu na vyhlásenie konkurzu, nejde o zľahčovanie v zmysle § 50 Obch. zák.

Z odôvodnenia :

Pre zodpovedanie otázky, či konanie žalovaného [to, že v roku 1994 zverejnil (tlačí, a tretím osobám poskytol) údaje, že neskoršia úpadkyňa neuhradila žalovanému kúpnu cenu zo zmluvy o predaji časti štátneho podniku, ktorú žalovaný uzavrel 20. novembra 1992 s jej právnym predchodcom] bolo konaním v hospodárskej súťaži, je určujúce zistenie, či v konkrétnom prípade išlo skutočne o súťažný vzťah. Pritom vo vzťahu súťaže, popripade súťažiteľov nie sú (všeobecne vzaté) len priami súťažitelia, ale vôbec všetky subjekty, ktoré pôsobia v podobných lebo navzájom substituovateľných oboroch alebo hospodárskych činnostiach (porovnaj v právnej teórii zhodne napr. Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kol. Obchodný zákonník, komentár siedme vydanie CH Beck, Praha 2002 str. 123).

Pre úvahu, či konanie konkrétneho subjektu je konaním v hospodárskej súťaži, teda nie je rozhodné, či ide o subjekt, ktorý okrem iných (zákonom mu zverených) úloh môže vykonávať vlastným menom a na vlastnú zodpovednosť sústavnú činnosť za účelom dosiahnutia zisku (podnikať v zmysle ust. § 2 Obchod. zák.), ale to, či išlo o konanie súťažiteľa, teda či bolo motivované súťažným zámerom, a nie zámerom iným (porovnaj k tomu zhodne napr. Právni rádce č. 8, ročník 1996, Hajn, P.: Generálna klauzula proti nekalej súťaži a jej funkcie str. 9 – 11). Taký charakter však nemá konanie, ktorým žalovaný zverejnil informácie o dlhu dovolateľa z právneho vzťahu vzniknutého pri plnení úloh žalovaného podľa § 20 ods. 1 písm. g/ zákona. V tejto súvislosti má najvyšší súd za to (zhodne s názorom formulovaným napr. v časopise Obchodné právo č. 3 ročník 1998, Kulhánek, M.: Je uverejnenie dlžníka nekalou súťažou ?, s. 2 – 5), že aj keby informáciu o výške splatných, ale doteraz neuhradených záväzkov svojich dlžníkov zverejnil súťažiteľ v hospodárskej súťaži, potom za predpokladu, že išlo o informáciu pravdivú a že jej zverejnenie smerovalo k vymáhaniu dlhu (napr. zistenie plurality veriteľov pre účely podania návrhu na vyhlásenie konkurzu), by nešlo o nekalú súťaž podľa § 50 Obch. zák. (R 49/2004. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29 Odo 106/2001 z 23. októbra 2003).

Podmienky pre podanie návrhu na vyhlásenie konkurzu veriteľom spôsobujú nemožnosť splnenia povinnosti veriteľa podať návrh na vyhlásenie konkurzu. Takúto

povinnosť ukladá veriteľovi zákon č. 511/1992 Zb. „o správe daní a poplatkov“ v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona, ak správca dane nezačal daňové exekučné konanie a daňový subjekt je v omeškaní s platením dane viac ako dvanásť mesiacov odo dňa splatnosti dane a ak táto dlžná suma v úhrne za všetky dane presiahne 33 193,92 eura, je správca dane, ktorým je daňový úrad alebo colný úrad, povinný podať návrh na vyhlásenie konkurzu na tento daňový subjekt.

Podľa zisťovaní na daňových úradoch, daňové orgány neplnia túto povinnosť resp. plnia ju len v obmedzenom rozsahu, pretože nevedia od iných veriteľov získať relevantný doklad o existencii ich pohľadávky a ešte aj výzvu druhého veriteľa na zaplatenie pohľadávky tohto veriteľa. Najčastejšie získajú doklady o pohľadávke od Sociálnej poisťovne. Daňové úrady poukazujú na to, že ak aj získajú exekučný titul na pohľadávku iného veriteľa, nemá tento veriteľ osobitnú výzvu na zaplatenie pohľadávky. Veritelia však vo väčšine prípadov odmietajú vydať exekučný titul na to, aby iný veriteľ mohol podať návrh na vyhlásenie konkurzu a radšej si vymáhajú svoju pohľadávku individuálne v exekučnom konaní, pretože v prípadnom konkurznom konaní sa ich pohľadávka uspokojuje pomerne.

Nemožnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu znemožňuje aj iným veriteľom uplatniť si pohľadávky z osobitných zdrojov. Z praxe je známy prípad, keď zamestnanci, ktorým zamestnávateľ nevyplácal mzdy nútili štrajkom štatutárne orgány zamestnávateľa, aby podali návrh na vyhlásenie konkurzu. Podanie návrhu na vyhlásenie konkurzu je podmienkou pre prehlásenie zamestnávateľa za platobne neschopného a následne pre preplatenie nevyplatených miezd Sociálnou poisťovňou podľa zákona č.461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

Za danej právnej úpravy dlžník nie je pod hrozbou konkurzu zo strany veriteľov, pretože mu stačí uhrádzať judikované pohľadávky, čo nesie riziko rozširovania platobnej neschopnosti na ďalšie podnikateľské (nepodnikateľské subjekty). Týmto sa neodôvodnene poskytuje dlžníkom konkurzná imunita, čo deformuje trhové prostredie a zároveň rozširuje negatívne účinky bankrotu aj na iných podnikateľov resp. aj na iné subjekty. Je potrebné si uvedomiť, **že ekonomickým bankrotom nie je možné zabrániť, pretože v trhovej ekonomike k nim dochádzalo, dochádza a dochádzať aj bude. Ustanovenia konkurzného práva, ktoré ukladajú dlžníkom povinnosť predchádzať úpadku (§ 4 ZoKR) majú taký istý efekt ako keby v zákone neboli. Konkurzné právo teda nezabráni bankrotom, ale zabráni riešeniu týchto bankrotov súdnou cestou, čo je vysoko riskantné pre fungovanie trhovej ekonomiky a zároveň spochybňuje právny štát, pretože núti riešiť bankroty mimoprávnou cestou. Tiež je potrebné si uvedomiť, že aj keď pohľadávky veriteľov nebudú v**

konkurze uspokojené úplne, právna úprava im umožňuje tieto pohľadávky po skončení konkurzného odpísať a teda účtovne a daňovo vysporiadať.

Obmedzenie prístupu veriteľov ku konkurznému konaniu bolo odôvodňované obavou zo zneužívajúcich veriteľských návrhov. Právnu ochranu dlžníka je potrebné zabezpečiť prostredníctvom práva dlžníka na spravodlivý proces, teda najmä práva vyjadriť sa k návrhu, práva uplatňovať dôkazy a návrhy. Tiež je možné uvažovať o uložení povinnosti konkurznému súdu, zamietnuť návrh na vyhlásenie konkurzu v prípade spornosti pohľadávky navrhovateľa (veriteľa). Na osobitnom preukazovaní pohľadávky druhého veriteľa netreba osobitne bazírovať, pretože je povinnosťou súdu zistiť, či dlžník je v úpadku a teda aj to, či má viac veriteľov. V tejto súvislosti je potrebné upozorniť aj na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý v prípade „Exel“ vyslovil požiadavku pojednávania pred vyhlásením konkurzu – v prípade veriteľského návrhu. V tomto smere je potrebné zmeniť aj našu právnu úpravu, ktorá umožňuje vyhlásiť konkurz bez pojednávania.

Európsky súd pre ľudské práva prejednával sťažnosť Exel, na majetok, ktorej bol vyhlásený konkurz. Sťažovateľ namietal porušenie práva na verejné pojednanie, pretože konkurz bol vyhlásený na jeho majetok bez nariadenia pojednávania a teda nebol vypočutý. Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že došlo k porušeniu čl. 6. ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd z dôvodu nenariadenia verejného pojednávania. (Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva č. 48962/99 z 5. júla 2005).

Podľa ZoKR síce sudca môže nariadiť pojednanie pred vyhlásením konkurzu, ale nemusí tak urobiť a môže konkurz vyhlásiť aj bez pojednávania. Euro konformný výklad však vyžaduje, aby sudca nariadil pojednanie s výnimkou prípadov, keď sa dlžník vzdá práva na pojednanie. Vhodnejšie by však bolo takúto povinnosť stanoviť zákonom alebo len odkázať na príslušné ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku v spoločných ustanoveniach (§ 196 a nasl. ZoKR).

Aktívna vecná legitímácia na konkurzné konanie je de lege lata založená na aktivite dlžníka. Počet návrhov na vyhlásenie konkurzu podaných dlžníkom je dôkazom toho, že dlžníci návrhy na vyhlásenie konkurzu nepodávajú, a to aj napriek tomu, že povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu majú u právnických osôb aj jej štatutárne orgány. Plnenie povinnosti podať návrh na vyhlásenie konkurzu štatutárnym orgánom alebo jeho členom nie je v konečnom dôsledku reálne zabezpečené ani formou zodpovednosti za škodu, ktorú majú v prípade, ak nepodajú návrh na vyhlásenie konkurzu v stanovenej lehote. Je potrebné si uvedomiť, že mnohé obchodné spoločnosti, ktoré sú najčastejším

dlžníckym subjektom nemajú ani štatutárne orgány a tak nemá kto zákonnú povinnosť – podať návrh na vyhlásenie konkurzu- realizovať. Z praxe nie sú známe žiadne prípady podania žaloby o náhradu škody voči štatutárnym orgánom právnických osôb za nepodanie návrhu na vyhlásenie konkurzu v stanovenej lehote. Veritelia by v prípade podania žaloby museli zaplatiť súdny poplatok, čím by im vznikli ďalšie náklady a zvyšovali by sa im transakčné náklady. V konečnom dôsledku si musíme uvedomiť, že **reálna vymožitelnosť pohľadávky veriteľov, ktoré neboli uspokojené v konkurznom konaní z majetku štatutárnych orgánov je skôr teoretickou záležitosťou.** Ustanovenia o zodpovednosti za škodu spôsobenú včasným nepodaním návrhu na vyhlásenie konkurzu rozhodne nepôsobia ani preventívne.

1. Čiastkové závery:

- 1.1 Veriteľovi by zákon nemal sťažovať prístup ku konkurznému konaniu, a preto je potrebné umožniť podať návrh na vyhlásenie konkurzu za štandardných podmienok. Z týchto dôvodov je potrebné umožniť veriteľovi preukazovanie pohľadávky navrhovateľa (veriteľa) akýmkoľvek spôsobom, pričom veriteľ má dôkazné bremeno, aby preukázal vierohodným spôsobom svoju aktívnu vecnú legitimitáciu.**
- 1.2 Vypustiť požiadavku výzvy veriteľa na zaplatenie pohľadávky, pre ktorú je podaný návrh na vyhlásenie konkurzu.**
- 1.3 Vypustiť požiadavku osobitného spôsobu preukazovania pohľadávky druhého veriteľa. Navrhovateľ (veriteľ), by mal v návrhu na vyhlásenie konkurzu len uviesť druhého veriteľa. Bude vecou procesného postupu konkurzného súdu zistiť pluralitu veriteľova teda existenciu úpadku.**
- 1.4 Rovnako je potrebné vypustiť povinnosť predkladať výzvu druhého veriteľa na zaplatenie jeho pohľadávky.**
- 1.5 Ochrana dlžníka proti prípadnému zneužívajúcemu (neoprávneného) návrhu na vyhlásenie konkurzu, by mala byť zabezpečená prostredníctvom práva na spravodlivý proces, najmä práva vyjadriť sa k návrhu a uplatniť námietky a predložiť alebo navrhnuť dôkazy na obranu svojich tvrdení. Aj v zmysle citovaného rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva je potrebné uložiť konkurznému súdu povinnosť nariadiť pred vyhlásením konkurzu pojednávanie, na ktoré súd predvolá veriteľa a dlžníka.**
- 1.6 Stanoviť konkurznému súdu povinnosť zamietnuť návrh na vyhlásenie konkurzu, ak pohľadávka navrhovateľa bude sporná.**

2. Vymáhateľnosť pohľadávok (z pohľadu práva na prístup k súdu) v konkurznom konaní

Dlžník má síce právo a aj povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu bez toho, aby musel osobitne preukazovať existenciu záväzkov (pohľadávok veriteľov), avšak zákon stanovuje obsahové náležitosti dlžníckeho návrhu na vyhlásenie konkurzu formou komplikovaných obligatórných príloh. Dlžník je povinný pripojiť k návrhu na vyhlásenie konkurzu:

- a) zoznam svojho majetku,
- b) zoznam svojich záväzkov,
- c) zoznam spriaznených osôb,
- d) účtovnú závierku,
- e) doklad o zaplatení preddavku.

Ad a) Zoznam majetku je podkladom pre súd, aby mohol urobiť záver o tom, či dlžník má dostatok majetku na úhradu nákladov konkurzu. ZoKR bližšie nešpecifikuje v akej miere identifikácie by mal dlžník zoznam majetku vypracovať. Podrobnosti o zozname majetku stanovuje vyhláška č. 665/2005 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a o reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých predpisov (ďalej len „vykonávacia vyhláška“). Vykonávacia prihláška zaviedla pre zoznam majetku zložité prílohy, ktoré zbytočne zneprehľadňujú spis na veľkom počte listín a často deklarovali majetok, ktorý nemal takmer žiadnu trhovú hodnotu (napr. u pohľadávok, hnutelných vecí). Prílohy boli predpísané osobitne pre:

- aa) pozemky,
- ab) stavby,
- ac) byty,
- ad) hnutelné veci,
- ae) cenné papiere,
- af) peňažné pohľadávky,
- ag) pohľadávky z účtu,
- ah) iné majetkové hodnoty,
- ach) majetok prevedený odporovateľným právnym úkonom,
- aj) zabezpečené pohľadávky,
- ak) iné vecné právo,
- al) stavbu (stavenisko),
- am) cudziu hnutelnú vec,
- an) spor/konanie,
- ao) spoludlžníkov,
- ap) spoluveriteľov,

- ar) spoluvlastníkov,
- as) odporovateľné právne úkony.

Každá príloha má v priemere 12-18 „kolóniek“, ku ktorej sú komplikované pokyny na jej vyplňovanie. V štádiu pred vyhlásením konkurzu konkurzný súd pritom potrebuje zistiť len celkovú trhovú hodnotu majetku, aby mohol urobiť záver, či dlžník má dostatočný majetok na úhradu trov konkurzného konania, čo vo väčšine prípadov aj tak zisťuje prostredníctvom predbežného správcu. Samotná štruktúra majetku dlžníka je právne irelevantná a je relevantná len pre správcu po vyhlásení konkurzu pri vyhotovovaní súpisu konkurznej podstaty.

Vykonávacia vyhláška bez zmocnenia v zákone stanovila, že súčasťou zoznamu majetku je aj zmluvný prehľad. V zmluvnom prehľade je dlžník povinný uviesť všetky zmluvy, ktoré dlžník uzatvoril a ktoré neboli splnené. Aj pre zmluvný prehľad vykonávacia príhláška stanovila povinnú prílohu, ktorú dlžník musel vyplniť pre každú zmluvu samostatne.

V konečnom dôsledku v absolútnej väčšine konkurzných konaní, i napriek tomu, že prevažujú návrhy na vyhlásenie konkurzu podané dlžníkom, (pozri tabuľku č. 1), ktorý je povinný deklarovať svoj majetok uvedeným komplikovaným spôsobom, konkurzné súdy prevažne zisťujú majetok dlžníka prostredníctvom predbežného správcu. Tento postup je vyvolaný potrebou objektivizácie údajov dlžníka o jeho majetku. Dôkazom toho je aj počet vecí, v ktorých konkurzný súd ustanovil predbežného správcu vo vzťahu k začatým konaniam. K týmto údajom je potrebné uviesť, že začaté konania boli skončené aj iným spôsobom (napr. zastavením konania) kedy konkurzný súd nemusel ustanovovať predbežného správcu.

Tabuľka č. 2 - počet konaní v ktorých bol v začatých konaniach ustanovený predbežný správca (v tabuľke len „p.s.“).

rok	Počet konaní celkom	ustanovený p.s.
Rok 2006	199	171
Rok 2007	402	266
Rok 2008	429	357
Rok 2009	600	467
Rok 2010 (1.pol)	389	288

Ad b) Zo zoznamu záväzkov súd zistí, či dlžník má aspoň dvoch veriteľov. V zozname záväzkov je dlžník povinný uvádzať tie záväzky, ktoré sa prihlasujú prihláškou. Aj pre zoznam záväzkov vykonávajúca prihláška stanovuje povinnú prílohu. Táto je určená pre:

- ba) peňažný záväzok,
- bb) zabezpečenie záväzku,
- bc) spor/konanie,
- bd) spoluveriteľov,
- be) spoludlžníkov,
- bf) záväzkov z odporovateľného úkonu,

Je potrebné uviesť, že pokiaľ je konkurzné konanie návrhovým konaním, je právne irelevantné, aké má dlžník ostatné záväzky okrem tých, ktoré veriteľ ako navrhovateľ preukazuje vo svojom návrhu. Ak podáva návrh na vyhlásenie konkurzu dlžník zákon konštruuje, že je v úpadku. Pre prípadné posúdenie platobnej neschopnosti dlžníka je nanajvýš potrebné mať informáciu aspoň o dvoch veriteľoch a výške ich záväzku. Záväzky sa prejavia právne relevantnou formou až po vyhlásení konkurzu, keď si ich veritelia prihlásia formou prihlášky riadne a včas. To či ide o záväzok, ktorý sa prihlasuje veriteľom prihláškou je otázkou právneho posúdenia, a preto nie je spravodlivé požadovať od dlžníka takéto rozlišovanie a vonkoncom to nie je potrebné pre vyhlásenie konkurzu.

Ad c) Zoznam spriaznených osôb má význam napr. pri posudzovaní odporovateľnosti právnych úkonov dlžníka, ktoré dlžník urobil pred začatím konkurzného konania a pri správe majetku, keď sa majetok úpadcu prenecháva do nájmu. Vzťah k spriazneným osobám má vplyv aj na vylúčenie správcu z výkonu správcovskej činnosti. Tieto údaje sú však nie potrebné pre vyhlásenie konkurzu resp. pre iný spôsob rozhodnutia o návrhu na vyhlásenie konkurzu a v zásade v štádiu pred vyhlásením konkurzu sú pre súd nepreskúmateľné.

Ad d) Dlžník, ktorý účtuje podľa osobitného predpisu musí predložiť aj poslednú individuálnu účtovnú závierku. Týmto osobitným predpisom je zákon o účtovníctve. V prípade, ak dlžník vykonal aj mimoriadnu individuálnu účtovnú závierku a táto bola vyhotovená neskôr ako riadna individuálna účtovná závierka, je povinný predložiť aj mimoriadnu individuálnu účtovnú závierku. Ak individuálna účtovná závierka bola predmetom overovania audítora, dlžník je povinný priložiť aj správu audítora. Ak dlžník predloží zoznam majetku konkurzný súd nepotrebuje pre rozhodnutie o návrhu na vyhlásenie konkurzu účtovné závierky a ani správu audítora. Navyše je potrebné konštatovať, že tieto listiny sú súčasťou zbierky listín (§ 3 zákona č. 530/2003 Z. z. o

obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). **Pretože konkurzný súd je aj registrovým súdom a dlžník do zbierky listín uložil účtovnú závierku a správu audítora musí ich opakovane predkladať. V prípade ich nepredloženia konkurzný súd návrh dlžníka na vyhlásenie konkurzu odmietne.**

Zoznam záväzkov, zoznam majetku a zoznam spriaznených osôb musí predložiť každý dlžník, bez ohľadu, na to či je alebo nie je podnikateľom. Vyplňovanie komplikovaných prílohe sťažuje navrhovateľovi prístup k súdu, pretože návrhy podávajú aj osoby, ktoré nie sú zastúpení advokátmi a nemajú právnické vzdelanie. Návoje na vyplnenie príloh sú formulované často tak, že nepomáhajú porozumieť prílohám na čo upozorňujú samotní advokáti, ktorí podávajú návrhy na vyhlásenie konkurzu. Potreba právneho zastúpenia opäť zvyšuje transakčné náklady.

V dôsledku komplikovanosti predpísaných príloh došlo k zjednodušeniu požiadaviek na zoznam majetku, zoznam záväzkov a zmluvný prehľad v konaniach, v ktorých bol návrh na vyhlásenie konkurzu podaný od 1. júla 2010. Novela vykonávacej vyhlášky zrušila komplikované prílohy.

2a Nedostatky právnej úpravy sťažujúce vymáhanie pohľadávok v konkurznom konaní pri podávaní návrhu na vyhlásenie konkurzu

ZoKR sa svojimi procesnými ustanoveniami **odchyľuje od základných pravidiel procesného postupu, ktoré platia pre ostatné druhy civilného konania a ktoré zabezpečujú prístup k súdu a dôslednú realizáciu práva na súdnu ochranu všetkým osobám** aj pri neznalosti právnej úpravy a tiež v prípade pochybení pri uplatňovaní práva.

V civilnom konaní platí, že ak návrh na začatie konania nemá stanovené náležitosti alebo je nesprávny alebo je nezrozumiteľný, súd je povinný vyzvať navrhovateľa (platí to aj pre iné podania a nielen pre návrh na začatie konania), aby doplnil nesprávne, neúplné alebo nezrozumiteľné podanie v lehote, ktorú mu určí a ktorá nesmie byť kratšia ako 10 dní. V uznesení musí súd poučiť účastníka ako treba opravu doplniť. Ak účastník výzve súdu nevyhoví, súd návrh (podanie), ktorý mohol byť návrhom na začatie konania odmietne a na iné podania neprihliada. Proti uzneseniu súdu je odvolanie prípustné.

ZoKR obsahuje špeciálne ustanovenia pre postup konkurzného súdu, podľa ktorých **súd nevyzýva navrhovateľa** na doplnenie a ani opravu návrhu na vyhlásenie konkurzu a návrh bez ďalšieho postupu odmietne. **Proti tomuto uzneseniu nie je prípustné**

odvolanie. Dôkazom tejto nespravodlivej a ničím neodôvodnenej právnej úpravy, ktorá sťažuje prístup k súdu a zabraňuje vymáhaniu pohľadávok je aj počet odmietnutých návrhov na vyhlásenie konkurzu.

Tabuľka č. 3 - počet odmietnutých návrhov na vyhlásenie konkurzu k celkovému počtu podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu.

rok	počet podaných návrhov	z toho odmietnuté	v %
Rok 2006	645	355	55,38
Rok 2007	775	352	45,42
Rok 2008	841	355	42,21
Rok 2009	1060	338	31,88
Rok 2010 (1.pol)	583	188	35,47

V roku 2006 konkurzné sudy odmietli návrhy, ktoré predstavovali 55,038 % z celkového nápadu, v roku 2007 to bolo 45,419 %, v roku 2008 to bolo 42,211 %, v roku 2009 to bolo 31,886 % a v 1. polroku 2010 to bolo 35,47 % z celkového nápadu. **Uvedené údaje je potrebné považovať za varovné a alarmujúce, pretože počet odmietnutých návrhov je v rozpätí od 31 % až do 55 %. Takáto právna úprava, ale často aj prístup súdov pri posudzovaní obsahových náležitostí neprispieva k vymáhateľnosti práva, naopak je odmietaním spravodlivosti.**

Platná právna úprava navyše zaťažuje sudy a v skutočnosti predlžuje dĺžku konania, pretože konkurzný súd vypracúva uznesenie o odmietnutí návrhu na vyhlásenie konkurzu a o vrátení preddavku na úhradu odmeny predbežného správcu. Rozhodnutie súd doručuje a po právoplatnosti uznesenia konkurzného súdu sa predkladá učtárni na vrátenie preddavku na odmenu predbežného správcu, ktorá dáva príkaz na vrátenie preddavku navrhovateľovi. Navrhovateľ, ktorý má záujem na konkurznom konaní, **musí opakovane podať návrh na vyhlásenie konkurzu, zaplatiť opakovane preddavok a opakovane vyhotoviť zložité prílohy k návrhu na vyhlásenie konkurzu (pri dlžníckych návrhoch).** Zároveň v dôsledku neprípustnosti odvolania musí vyhovieť akémukoľvek formálnemu posudzovaniu návrhov na vyhlásenie konkurzu a jeho príloh. Týmto sa opäť zvyšujú transakčné náklady.

Nie sú žiadne racionálne dôvody pre takúto právnu úpravu, pretože prípadná výzva na odstránenie návrhu na vyhlásenie konkurzu „zdrži“ konkurzné konanie, ktoré trvá niekoľko rokov o 10 až 15 dní. **V skutočnosti by došlo k zrychleniu súdneho**

konania, k zníženiu nákladov účastníka pri uplatňovaní práv a aj k zníženiu nákladov súdu, navrhovateľa a k úspore pracovného času. Za sledované obdobie konkurzné sudy odmietli z formálnych dôvodov celkom 1.588 návrhov na vyhlásenie konkurzu.

Zabraňovanie podávania návrhov na vyhlásenie konkurzu veriteľom sa prejavuje aj v tom, že dlžníci, ktorí nie sú pod hrozbou konkurzného konania zo strany veriteľov podávajú návrhy oneskorene, len keď už nemajú iné východisko a keď im už ich ekonomická situácia neumožňuje pokračovať v podnikateľskej činnosti. To má za dôsledok zvyšovanie pasív a súčasne znižovanie aktív. V následnom konkurznom konaní sa to prejaví v tom, že veritelia majú zníženú mieru uspokojovaniu pohľadávok alebo sa konkurz pre nedostatok majetku vôbec nemôže vyhlásiť alebo ak sa vyhlási, tak sa musí konkurz zrušiť.

Tabuľka č. 4 - počet zastavených konkurzných konaní pre nedostatok majetku a z iného dôvodu k celkovému počtu začatých konaní (konania, v ktorých konkurzný súd neodmietol návrh na vyhlásenie konkurzu a začal konkurzné konanie).

Rok	začaté	zastavené - nemajetnosť	iný dôvod
Rok 2006	199	66	32
Rok 2007	402	69	12
Rok 2008	429	192	8
Rok 2009	600	265	23
Rok 2010 (1.pol)	389	165	15

Zo štatistiky medzi iným vyplýva, že 31 % až 55 % návrhov na vyhlásenie konkurzu konkurzné sudy odmietnu pre formálne vady a nepripustia začatie konania. Z tých návrhov na vyhlásenie konkurzu, na základe ktorých sa začne konkurzné konanie nie zanedbateľný počet začatých konkurzných konaní je zastavených pre nedostatok majetku resp. z iných dôvodov, čo signalizuje, že v návrhy na vyhlásenie konkurzu sú podávané oneskorene, keď už dlžník nemá majetok, ktorý je potrebný na úhradu trov konkurzného konania. Po vyhlásení konkurzu ešte dochádza k zrušeniu konkurzu pre nemajetnosť dlžníka.

Tabuľka č. 5 - počet zrušených konkurzov pre nedostatok majetku k celkovému počtu vyhlásených konkurzov

rok	počet vyhlásených	zastavené pre nemajetnosť
Rok 2006	94	9
Rok 2007	169	14
Rok 2008	251	35
Rok 2009	276	53
Rok 2010 (1.pol)	189	30

Ak potom zosumarizujeme štatistické údaje o počte podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu a porovnáme s údajmi o odmietnutých návrhoch na vyhlásenie konkurzu z formálnych dôvodov, o zastavených konaniach pre nedostatok majetku, zrušených konkurzoch pre nedostatok majetku dostávame k údajom o malom počte vyhlásených konkurzov, ktoré pokračujú a skončia resp. mali by skončiť uspokojením pohľadávok veriteľov.

Tabuľka č. 6 - počet podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu v sledovanom období (rok 2006 až 1. polrok 2010) celkom a počet konaní, ktoré sa neskončili ani len pomerným uspokojením pohľadávok veriteľov

návrhy	odmietnuté	zastavené	Zrušené pre nemajetnosť
Pre nemajetnosť / iný dôvod			
3904	1588	757/90	141

Z uvedených údajov vyplýva, že za sledované obdobie z celkom podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu bolo 40,6 % návrhov odmietnutých pre formálne vady návrhu, 21,69 % konaní bolo zastavených pre nedostatok majetku alebo z iných dôvodov (k počtu podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu) a 3,61 % vyhlásených konkurzov (k počtu podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu) bolo zrušené pre nedostatok majetku. Z tohto prehľadu ďalej vyplýva, že za sledované obdobie z celkového počtu podaných návrhov na vyhlásenie konkurzu konkurzné konanie skončilo v 65,9 percentách tak, že pohľadávky veriteľov mali nulové uspokojenie.

Podľa našich zistení a záverov tento stav je v značnej miere spôsobený tým, že **veriteľovi sťažuje zákon možnosť** podať proti dlžníkovi návrh na vyhlásenie konkurzu. Pokiaľ by mohol veriteľ proti dlžníkovi včas zasiahnuť podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu, zvyšuje sa pravdepodobnosť zachovania aktív, zabraňuje sa v každom prípade zvyšovaniu záväzkov v dôsledku čoho sa zvyšuje pravdepodobnosť vyššieho

uspokojenia pohľadávok veriteľov. Aj pokiaľ sa právna úprava vráti do svojho pôvodného režimu a umožní podať veriteľovi návrh na vyhlásenie konkurzu, bez mimoriadnych obmedzení, budú prípady, keď dlžník nebude mať majetok potrebný na úhradu trov konania a konkurz nebude vyhlásený resp. ak sa vyhlási, súd ho bude musieť zrušiť. Aj v týchto prípadoch právna úprava, ktorá umožní veriteľovi podať návrh na vyhlásenie konkurzu bude pôsobiť efektívne na fungovanie trhovej ekonomiky, pretože zabráni dlžníkom ich negatívnemu pôsobeniu na trhu. **Samotnému priebehu konania, keď už návrh je podaný, bráni právna úprava tým, že neumožňuje navrhovateľovi návrh opraviť a doplniť a samotnými obsahovými náležitosťami návrhu na vyhlásenie konkurzu (počet odmietnutých je až 40,6 %).**

2. Čiastkové závery:

- 2.1 Vypustiť ustanovenia, podľa ktorých veriteľ- navrhovateľ musí preukazovať svoju pohľadávku ako judikovanú resp. uznanú dlžníkom.**
- 2.2 Vypustiť ustanovenia, ktoré vyžadujú preukazovanie pohľadávky iného veriteľa kvalifikovaným spôsobom.**
- 2.3 Vypustiť ustanovenia, ktoré vyžadujú preukazovanie výzvy veriteľov na zaplatenie pohľadávok.**
- 2.4 Aktívnu vecnú legitímáciu veriteľa na podanie návrhu na vyhlásenie konkurzu založiť na nespornom preukázaní pohľadávky veriteľa (navrhovateľa) voči dlžníkovi.**
- 2.5 Veriteľ, ktorý podáva návrh na vyhlásenie konkurzu nemusí preukazovať pohľadávku iného veriteľa, ide totiž o povinnosť, ktorú nemôže splniť. Veriteľ musí označiť druhého veriteľa a jeho pohľadávku. Zistenie tejto pohľadávky bude povinnosťou konkurzného súdu v rámci zisťovania úpadku.**
- 2.6 Pri veriteľských návrhoch ponechať kontradiktórnosť konania so zakotvením právnej ochrany dlžníka proti zneužívajúcemu veriteľskému návrhu. Dlžník musí mať právo vyjadriť sa k návrhu v primeranej lehote.**
- 2.7 V prípade, že navrhovateľ riadne pohľadávku nepreukáže a dlžník ju relevantne spochybní, súd musí návrh na vyhlásenie konkurzu zamietnuť.**
- 2.8 Návrh na vyhlásenie konkurzu súd môže zamietnuť bez nariadenia pojednávania.**
- 2.9 Konkurz nemôže byť vyhlásený bez nariadenia pojednávania, na ktorom musí byť dlžník prítomný s výnimkou prípadov, keď sa dlžník nedostaví na pojednávanie bez toho, aby z vážnych dôvodov ospravedlnil svoju neúčast'**
- 2.10 V záujme vymáhateľnosti práva musí právna úprava umožniť každému navrhovateľovi opraviť alebo doplniť návrh na vyhlásenie konkurzu, ktorý**

nebude mať stanovené náležitosti, a to na základe výzvy konkurzného súdu.

2.11 Proti rozhodnutiu, ktorým súd odmietne návrh na vyhlásenie konkurzu je potrebné pripustiť odvolanie.

Vysoký počet odmietnutých návrhov nesvedčí v prospech vymáhateľnosti práva. Úlohou súdov je poskytovanie súdnej ochrany a nie jej odmietanie. To je možné dosiahnuť jednoduchými zmenami v právnej úprave resp. stačí ponechať aj pre konkurzné konanie procesný postup súdu, ktorý platí pre ostatné druhy civilného konania a je upravený v Občianskom súdnom poriadku ako vo všeobecnej procesnej úprave. Odstraňovanie väd návrhu je jednoduchšie a rýchlejšie ako vydávanie rozhodnutia o odmietnutí, jeho doručovanie, vracanie zaplateného preddavku na úhradu odmeny predbežného správcu, opakované podávanie návrhu na vyhlásenie konkurzu a opakované platenie preddavku.

Možnosť podania odvolania proti rozhodnutiu o odmietnutí zabezpečí kontrolu správnosti rozhodovania súdmi prvého stupňa, pretože z praxe je množstvo signálov o bezdôvodnom odmietaní návrhov na vyhlásenie konkurzu, čoho dôkazom je aj počet odmietnutých návrhov na vyhlásenie konkurzu.

3. Vymáhanie pohľadávok veriteľov po vyhlásení konkurzu z pohľadu vymáhateľnosti práva

Jednou zo základných funkcií konkurzného konania a konkurzu je uspokojovanie pohľadávok veriteľov. Konkurzné konanie je konaním, ktoré slúži predovšetkým na uspokojenie pohľadávok veriteľov. ZoKR umožňuje, aby si veritelia po vyhlásení konkurzu uplatnili svoje pohľadávky osobitným procesným úkonom, ktorým je prihláška. Jedným z hmotnoprávných účinkov vyhlásenia konkurzu je splatnosť aj nesplátných záväzkov momentom vyhlásenia konkurzu. To umožní zúčastniť sa konkurzného konania všetkým veriteľom a nie len tým, ktorí mali splatné pohľadávky ku dňu vyhlásenia konkurzu alebo pred vyhlásením konkurzu. Tým má konkurzné konanie univerzálne právne účinky a pôsobí voči všetkým veriteľom, ktorí v stanovenej lehote a právne relevantnou formou prejavia záujem o uspokojenie svojej pohľadávky.

Informácie o vyhlásení konkurzu. Právna úprava ZKV ukladá povinnosť konkurznému súdu doručiť uznesenie o vyhlásení každému známemu veriteľovi. Známý veriteľ je ten, ktorého adresu má konkurzný súd zo zoznamu záväzkov, ktorý predkladá dlžník pred vyhlásením konkurzu. ZoKR neprevzal toto ustanovenie a „spofahol“ sa na zverejňovanie uznesenia o vyhlásení v Obchodnom vestníku. Odoberanie Obchodného

vestníka je nákladné a pre neprofesionálnych veriteľov, ktorí nemajú pravidelne uplatňované pohľadávky v konkurze, by to neodôvodnene zvyšovalo transakčné náklady. Rovnako ani rozšírenie internetu nemá také pokrytie, aby sme tento spôsob (Obchodný vestník mohli považovať za dostatočný. Poukazujeme aj na Nariadenie Rady (ES) č. 1346/200 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní. Podľa čl. 40 tohto nariadenia hneď po začatí konkurzného konania v členskom štáte súd tohto štátu s príslušnou právomocou alebo likvidátor (správca) ním menovaný bude okamžite informovať známych veriteľov, ktorí majú zvyčajné miesto pobytu, trvalé bydlisko alebo registrované sídlo v iných členských štátoch.

Z týchto dôvodov je nevyhnutné, aby sa uznesenie o vyhlásení konkurzu resp. jeho skrátenie znenie doručovalo známym veriteľom. To je otázka aj ústavného práva na súdnu ochranu a prístupu k súdu.

Podanie prihlášky. Prístup veriteľov k súdu a právo na súdnu ochranu je ďalej dané aj formálnymi a obsahovými náležitosťami prihlášky a možnosťami, ktoré právna úprava dáva tým veriteľom, ktorí nepodajú perfektnú prihlášku. Čím sú formálne a obsahové náležitosti prihlášky prísnejšie, tým je väčší predpoklad, že časť veriteľov si riadne neuplatní v stanovenej lehote svoju pohľadávku.

Medzi obligatórne obsahové náležitosti prihlášky každej pohľadávky a obligatórne prílohy patrí:

- a) meno, priezvisko a bydlisko fyzickej osoby alebo názov a sídlo právnickej osoby, ktorá je veriteľom,
- b) meno, priezvisko a bydlisko fyzickej osoby alebo názov a sídlo právnickej osoby, ktorá je úpadcom,
- c) právny dôvod vzniku pohľadávky,
- d) poradie uspokojenia pohľadávky zo všeobecnej podstaty,
- e) istina pohľadávky,
- f) príslušenstvo pohľadávky rozdelené podľa právneho dôvodu vzniku,
- g) dátum vyhotovenia prihlášky,
- h) podpis veriteľa,
- i) podmienka pri podmienenej pohľadávke,
- j) súhrnný prehľad údajov, ak bolo podaných viac prihlášok,
- k) znalecký posudok, ak sa prihlasuje nepeňažná pohľadávka,
- l) obsahová totožnosť prihlášky zaslanej na súd a správcovi.

V prípade pochybenia veriteľa ohľadne ktorejkoľvek náležitosti ZoKR stanovuje sankciu, podľa ktorej sa na prihlášku neprihliada.

Pôvodná právna úprava v ZKV stanovuje pre prihlášku písomnú formu a len minimálny rozsah obsahových náležitostí. Prihláška sa podľa uvedeného zákona podáva len na súde. Súd nie je povinný veriteľa vyzývať na opravu alebo doplnenie prihlášky, ktorá nemá stanovené náležitosti. V prípade popretia pohľadávky je súd povinný oznámiť veriteľovi, ktorý nie je prítomný na prieskumnom pojednávaní popretie pohľadávky a vyzvať ho na podanie žaloby, ak trvá na prihlásenej pohľadávke. Ak je pohľadávka judikovaná, žalobu podáva ten kto judikovanú pohľadávku poprel.

Na rozdiel od ZKV sa podľa ZoKR prihlášky musia podávať nielen na súde ale aj u správcu. Podmienkou uplatnenia práva veriteľa v konkurznom konaní je podanie prihlášky na súde a u správcu. Tento postup nie je ničím odôvodnený, pretože právo je možné v zásade uplatniť iba na súde (súdna uplatniteľnosť) a len podanie prihlášky na súde má účinky uplatnenia práva vo vzťahu k premlčaniu a k preklúzii. **V dôsledku tohto zbytočného duálneho uplatňovania práva pri podávaní prihlášky, ZoKR zaviedol porovnávanie obsahových náležitostí prihlášky podanej na súde a u správcu.** Správca musí mať zároveň z týchto dôvodov trvalo zriadenú kanceláriu zriadenú a trvalú podateľňu, ktorá musí byť otvorená v bežných pracovných hodinách každý pracovný deň. Toto vyvoláva kritiku správcov, ktorí nie sú ustanovení do funkcie a musia vynakladať trvalé režijné náklady. Je len pochopiteľné, že potom po ustanovení do funkcie sa snažia preniesť náklady do konania.

Správca musí porovnávať na súde s vyšším súdnym úradníkom obsah podaných prihlášok a pri nezhode údajov v prihláškach podaných na súde a u správcu, ZoKR trestá veriteľov stratou nároku v konkurze, pretože na takúto prihlášku sa neprihliada. **V dôsledku tejto právnej úpravy sa zbytočne zaťažujú správcovia a konkurzné sudy, ktoré musia porovnávať obsahovo komplikované prihlášky.** Ďalšou administratívnou komplikáciou pre veriteľa je povinnosť vyplňať súhrnný prehľad v prípade, že veriteľ podá viac ako jednu prihlášku. Do súhrnného prehľadu musí veriteľ uviesť údaje z jednotlivých prihlášok. Ak veriteľ nepodá súhrnný prehľad alebo ho nepodá na predpísanom tlačive alebo sa obsah prihlášok nezhoduje s údajmi v súhrnom prehľade, na prihlášky sa neprihliada. **Tlačivo súhrnného prehľadu je pritom úplne zbytočné, pretože správca aj tak musí preskúmať jednotlivé prihlášky a v nich uplatnené pohľadávky.** Právna úprava zbytočne správcu zaťažuje a veriteľovi neodôvodnene sťažuje prístup k súdu aj pre najmenšie formálne pochybenie. Súdna štatistika nedisponuje údajmi o počte neperfektných prihlášok zo strany veriteľov. Podľa informácií od správcov je však ich počet pomerne vysoký. Ďalej je potrebné uviesť, že iné obsahové náležitosti (podstatne jednoduchšie) stanovuje citované Nariadenie Rady ES pre cezhraničné konkurzy. **Takto sa ZoKR dostáva do rozporu s citovaným nariadením v prípade cezhraničného**

konkurzu. Samozrejme, že v prípade rozporu s Nariadením ES a národnej právnej úpravy, sa aplikuje nariadenie, ktoré má prednosť pred národnou právnou úpravou. Problémy vznikajú vtedy, keď konkurzný súd a ani správca nevie pri vyhlásení konkurzu resp. ani po jeho vyhlásení, že ide o cezhraničný konkurz. Ta ako bolo uvedené, na rozdiel od pôvodnej úpravy v ZKV, konkurzný súd nezasiela veriteľom uznesenie o vyhlásení konkurzu i keď ide o rozhodujúcu informáciu pre veriteľov pre uplatnenie ich práva. Podľa nariadenia však veritelia musia byť informovaní o vyhlásení konkurzu.

Oprava prihlášky. Ani pri prihláškach, ktoré sú uplatnením práva veriteľa v konkurznom konaní, neplatí všeobecný princíp civilného konania, a to poučovacej povinnosti v záujme riadneho uplatnenia práva a poskytnutia súdnej ochrany. Zákon neukladá správcovi ani súdu povinnosť vyzvať veriteľa na opravu prihlášky, v prípade, že prihláška nemá stanovené obsahové a formálne náležitosti. Ak veriteľ požiada správcu, tento je povinný vydať veriteľovi potvrdenie, či prihláška má náležitosti stanovené v § 29 ods. 1 a 2 ZoKR a o prípadných nedostatkoch je povinný veriteľa poučiť v písomnom potvrdení. Takéto potvrdenie je v prvom rade vydávané len na základe žiadosti veriteľa a netýka sa všetkých obsahových a formálnych náležitostí prihlášky, netýka sa formálnych a obsahových náležitostí súhrnného prehľadu a ani zhody údajov prihlášky podanej na súde a údajov v prihláške u správcu (údajov v zozname pohľadávok). Ide teda o obmedzenú poučovaciu povinnosť len na požiadanie veriteľa, ktorá nezabezpečí veriteľovi garanciu správne uplatneného práva. Veriteľ má možnosť opraviť alebo doplniť prihlášku len v pôvodnej prihlasovacej lehote (45 dní od vyhlásenia konkurzu).

Popieracie právo. Právo poprieť pohľadávku veriteľa patrí len správcovi. Opakovane sme poukazovali na to, že pokiaľ ZoKR zbavil, v porovnaní s právnou úpravou ZKV, veriteľov práva poprieť pohľadávky ostanych veriteľov, nejde o správne riešenie i napriek tomu, že veritelia toto právo využívali len celkom ojedinele. Právo veriteľa poprieť pohľadávku iného veriteľa, vytvára zároveň tlak na správcu, aby venoval preskúmvaniu pohľadávok odbornú starostlivosť. Platná právna úprava nahradila inštitút popieracieho práva podnetom veriteľa, ktorý veriteľ zasiela správcovi. Správca je povinný podnet zapísať, vyhodnotiť a oznámiť veriteľovi ako podnet vybavil. **Tento postup je zbytočne administratívne náročný a neposkytuje veriteľovi reálnu právnu ochranu. V tejto súvislosti poukazujeme aj na rozhodnutie Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 14/10,** ktorým Ústavný súd ČR vyhlásil za protiústavné tie ustanovenia českého „zákona o úpadku a o spôsoboch jeho riešenia“, ktoré nepriznávali veriteľom právo poprieť pohľadávku iného veriteľa. Právo veriteľa poprieť pohľadávku iného veriteľa je potrebné opakovane zaviesť do zákona. Navyše je možné dôvodné predpokladať, že veritelia po oboznámení s týmto rozhodnutím môžu iniciovať konanie na Ústavnom súde SR.

ZoKR neukladá správcovi a ani konkurznému súdu oznámiť veriteľovi popretie jeho pohľadávky, tak ako to bolo stanovené v ZKV. V dôsledku absencie tejto povinnosti musia všetci veritelia žiadať od správcu potvrdenie, či ich pohľadávka bola popretá, pretože od skončenia lehoty, ktorú má správca na popretie pohľadávky (30 dní od skončenia lehoty na podanie prihlášky), plynie veriteľovi lehota (prekluzívna) na podanie žaloby na konkurznom súde na určenie pohľadávky, ak veriteľ trvá na prihlásenej pohľadávke. Takáto právna úprava je administratívne náročná a zvyšuje veriteľovi transakčné náklady. **Rozhodne je jednoduchšie, rýchlejšie (z hľadiska rýchlosti konania) a menej nákladné uložiť správcovi povinnosť oznámiť tým veriteľom, ktorých pohľadávky boli popreté, popretie ich pohľadávky (títo veritelia sú vždy v menšine).**

Z hľadiska príjmov do štátneho rozpočtu je potrebné zvážiť návrat k pôvodnej právnej úprave, ktorá spoplatňovala prihlášku. Ide nakoniec o formu uplatňovania pohľadávky na súde, tak ako keby veriteľ podal proti dlžníkovi žalobu o zaplatenie dlžnej sumy. Aby veriteľ opakovane neplatil súdny poplatok za vymáhanie tejto pohľadávky, tak by sa do súdneho poplatku započítavala suma už zaplateného súdneho poplatku za podanú žalobu, ak si veriteľ uplatnil prihláškou takú pohľadávku, ktorá bola uplatnená už žalobou (protinávrhom) na súde pred vyhlásením konkurzu a súdny poplatok v tomto konaní nie je možné vrátiť. Je potrebné si uvedomiť, že veriteľ je podľa platnej právnej úpravy oslobodený aj za podanie žaloby o určenie pohľadávky. Vyrubovanie poplatku sa môže realizovať dvojakým spôsobom:

- a) pod sankciou zastavenia konania o pohľadávke,
- b) bez sankcie zastavenia, s povinnosťou súdu vymáhať pohľadávku,
- c) c) odpočítaním súdneho poplatku správcom pri rozvrhu výťažku zo sumy, ktorá sa má veriteľovi poukázať.

Riešenie pod písmenom c) je najjednoduchšie, nezaťažovalo by súd a súdny poplatok by sa platil len v prípadoch, v ktorých by bol veriteľ uspokojený (aspoň čiastočne). Ani jedno riešenie by nepredĺžilo konanie a zvýšilo by príjmy do štátneho rozpočtu.

3. Čiastkové závery:

3.1 Zaviesť povinnosť konkurzného súdu zaslať všetkým známym veriteľom uznesenie o vyhlásení konkurzu alebo jeho skrátené znenie, v ktorom bude výzva na prihlásenie pohľadávky.

3.2 Zjednodušiť obsahové náležitosti prihlášky veriteľa v súlade s citovaným Nariadením ES.

- 3.3 *Vypustiť ustanovenia o podávaní prihlášok u správcu. Prihlášky by sa mali podávať len na súde.*
 - 3.4 *Správca preskúma prihlášky a predloží súdu výzvu na odstránenie vád.*
 - 3.5 *Vypustiť ustanovenia, ktoré ukladajú veriteľovi povinnosť predkladať súhrnný prehľad.*
 - 3.6 *Vypustiť ustanovenia, ktoré postihujú veriteľa za neperfektnú prihlášku stratou nároku.*
 - 3.7 *Zaviesť povinnosť konkurzného súdu odstraňovať vady prihlášky a až v prípade neodstránenia vád postihovať veriteľa stratou nároku.*
 - 3.8 *Zaviesť právo veriteľa na popretie pohľadávky iného veriteľa.*
 - 3.9 *Zaviesť povinnosť správcu oznámiť veriteľom popretie pohľadávky.*
 - 3.10 *Opakovane zaviesť súdny poplatok za podanie prihlášky tak, aby veriteľ neplatil súdny poplatok 2x a aby ho platil len z vymáhanej sumy.*
4. **Možnosť súdu ovplyvniť priebeh a dĺžku konkurzného konania po prvej schôdzi veriteľov z pohľadu vymáhateľnosti práva**

Dĺžka súdneho konania a teda aj konkurzného konania priamo ovplyvňuje vymáhateľnosť práva. Dĺžka konania je osobitne dôležitá v konkurznom konaní, kde si uplatňujú pohľadávky všetci veritelia dlžníka. Dĺžka konania a rozsah uspokojenia pohľadávok sú základné atribúty vymáhateľnosti práva v konkurznom konaní. Jedným zo základných cieľov ZoKR bolo skrátenie konkurzného konania. Za týmto účelom zaviedol zákon krátke procesné lehoty pre konkurzný súd a správcu. Tieto lehoty sú určené na:

- a) rozhodovanie o návrhu na vyhlásenie konkurzu,
- b) vyhlásenie konkurzu alebo zastavenie konkurzného konania,
- c) vyhotovenie súpisu majetku,
- d) publikáciu súpisu v Obchodnom vestníku,
- e) zvolanie prvej schôdze veriteľov.

Bez určenia presnej lehoty zákon stanovuje správcovi povinnosť:

- a) speňažiť majetok čo v najkratšom čase,
- b) vydanie výťažku veriteľom po speňažení každej $\frac{1}{4}$ majetku.

Vykonávacia vyhláška postihuje správcu znížením odmeny za:

- a) nepredloženie návrhu rozvrhu výťažku v lehote od 18 do 36 od vyhlásenia konkurzu,
- b) nepredloženie návrhu rozvrhu výťažku po lehote 36 mesiacov od vyhlásenia konkurzu.

To sú zákonné pravidlá pre postup konkurzného súdu a správcu z hľadiska časového postupu. **Realita je však taká, že po prvej schôdzi veriteľov je konkurzné konanie „v rukách správcu a veriteľov.“** Správca sa len sporadicky v prípade konfliktu s veriteľskými orgánmi (veriteľmi) alebo v prípade konfliktu medzi nimi obracia na konkurzný súd. **Konkurzný súd nemá podľa platnej právnej úpravy takmer žiadnu ingerenciu do konkurzného konania** po konaní prvej schôdze veriteľov. Pritom počet konkurzných konaní nie je taký ako bol niekedy na pôvodných troch konkurzných súdoch (Krajský súd Bratislava, Krajský súd Banská Bystrica a Krajský súd Košice). V dôsledku týchto skutočností je konkurzné konanie značne zdĺhavé i napriek tomu, že jednou zo základných požiadaviek pri príprave ZoKR bola rýchlosť konania. Tieto tvrdenia dokumentujeme nasledujúcou štatistikou.

Tabuľka č. 7- počet skončených konkurzných konaní, v ktorých bol vyhlásený konkurz.

skončené veci			
rok	splnení koneč. rozvrhu	pre nedostatok majetku	(inak)
Rok 2006	0	9	(0)
Rok 2007	9	14	(2)
Rok 2008	23	35	(1)
Rok 2009	53	36	(1)
Rok 2010 (1.pol)	22	30	(2)

Z uvedenej štatistiky vyplýva, že **za štyri a pol roka skončilo osem konkurzných súdov konkurzné konanie rozvrhom výťažku teda uspokojením (pomerným) pohľadávok veriteľov spolu len 107 konkurzných konaní. Jeden konkurzný súd teda skončil za štyri a pol roka v priemere 13,375 konkurzných konaní spôsobom, v ktorom došlo aspoň k pomernému uspokojeniu pohľadávok veriteľov, čo je v priemere 6,687 konaní na jedného sudcu** (na každom okresnom súde vybavujú agendu konkurzov a reštrukturalizácií dvaja sudcovia). Samozrejme, že túto štatistiku ovplyvňujú prvé roky účinnosti ZoKR, pretože s prihliadnutím na určitú objektivnú dĺžku konkurzného konania nie je možné vychádzať z prvých rokov. Takým reprezentatívnym rokom by mohol byť rok už rok 2009 ako v poradí štvrtý rok účinnosti ZoKR. V tomto roku bolo skončených 53 konaní (po skončení konečného rozvrhu výťažku), čo predstavuje 6,625 vecí na jeden súd a v priemere 3,312 na sudcu. Tomu zodpovedajú aj údaje za 1. polrok 2010, kedy bolo skončených 22 vecí. Prepad medzi skončenými a neskončenými konaniami sa prehlbuje, čo vyplýva z nasledujúcich údajov.

Tabuľka č. 8 - počet skončených a neskončených vecí v sledovanom období.

rok	skončené veci (celkom)	neskončené veci
Rok 2006	9	85
Rok 2007	25	260
Rok 2008	59	615
Rok 2009	90	706
Rok 2010 (1.pol)	55	790

Ku koncu 1. polroka 2010 bolo na ôsmych konkurzných súdoch neskončených 790 vecí, čo je 98,75 vecí na jeden súd a 49,37 vecí na jedného sudcu. Pri tomto trende je predpoklad, že počet neskončených vecí bude neustále narastať, čím sa zároveň predlžuje dĺžka konania. Tieto údaje signalizujú dĺžku konania i keď z tejto štatistiky nie je možné zistiť skončenie konaní podľa nápadu v jednotlivých rokoch.

V čom vidíme základné príčiny dĺžky konkurzného konania? Medzi základné faktory dĺžky konkurzného konania zaraďujeme:

- a) počet účastníkov (veriteľov),
- b) verifikácia pohľadávok,
- c) identifikácia konkurznej podstaty,
- d) speňažovanie majetku,
- e) uspokojovanie pohľadávok veriteľov,
- f) dohľad súdu,
- g) možnosť odporovateľnosti právnych úkonov,
- h) možnosť zápisu majetku tretích osôb do súpisu podstaty.

Pre konkurzné konanie je typický spravidla veľký počet účastníkov konania. Pluralita veriteľov je hmotnoprávnou podmienkou pre vyhlásenie konkurzu, ako aj pre ďalšie pokračovanie konkurzného konania potom čo je vyhlásený konkurz. Veľký počet účastníkov konania vo väčšine prípadov negatívne ovplyvňuje dĺžku konania. V konkurznom konaní zároveň často dochádza k zmene účastníkov konania v dôsledku postupovania pohľadávok, čo vyvoláva početné procesné úkony konkurzného súdu. Tento faktor nie je možné ovplyvniť, pretože účelom konkurzného konania je pomerné uspokojenie všetkých pohľadávok veriteľov, ktorí právne relevantnou formou prejavia o to záujem. Konkurzné právo svojimi hmotnoprávnymi účinkami umožňuje všetkým veriteľom uplatniť si svoje pohľadávky. Bolo by v rozpore s podstatou konkurzného konania zabráňovať alebo sťažovať veriteľom vstup do konania za účelom uplatňovania svojich pohľadávok. Jeden z rozhodujúcich faktorov, ktorý ovplyvňuje počet veriteľov je moment

vyhlásenia konkurzu. Čím neskôr sa konkurz vyhlási, tým je väčší predpoklad, že dlžník bude mať viac veriteľov.

V konkurznom konaní sa musia osobitným spôsobom verifikovať pohľadávky veriteľov. Pokiaľ správca veriteľom poprie ich pohľadávky, veritelia sú nútení podať určovacie žaloby, ak trvajú na prihlásenej pohľadávke. Ide o incidenčné konanie, ktoré sa spravuje Občianskym súdnym poriadkom. Konkurzné konanie nie je možné skončiť kým nebude skončené právoplatne konanie o každej popretej pohľadávke. Ani túto časť konkurzného konania nie je možné v zásade ovplyvniť z pohľadu jej dĺžky. Prípadný počet incidenčných konaní je závislý od počtu veriteľov ale aj prístupu správcu pri preskúvaní pohľadávky. Dĺžka incidenčných konaní, v ktorých sa budú zisťovať popreté pohľadávky závisí od dĺžky občianskeho súdneho konania ako takého a počtu sudcov, ktorí túto agendu vybavujú. Pôvodne začali túto agendu vybavovať na konkurzných súdoch samotní konkurzní sudcovia. Potom, čo začal stúpať počet incidenčných konaní prerozdeľuje sa táto agenda aj medzi ďalších sudcov.

Ekonomickým základom pre uspokojovanie pohľadávok v konkurznom konaní je výťažok získaný speňažením majetku, ktorý patrí do konkurznej podstaty. ZoKR ukladá správcovi povinnosť preskúmať právne úkony dlžníka pred začatím konkurzného konania a ukladá mu podať odporovacie žaloby v prípade, že je možné dôvodne predpokladať odporovateľnosť právnych úkonov. Odporovateľnosťou je možné napadnúť právne úkony, ktoré boli vykonané späťne päť rokov od začatia konkurzného konania. Návrh na začatie konania na základe odporovacej žaloby je oslobodený od súdneho poplatku a správca je motivovaný zvýšením odmeny z majetku, ktorý získa do konkurznej podstaty na základe odporovacej žaloby (odmena je 25% zo získanej sumy).V dôsledku týchto skutočností je podávaný značný počet odporovacích žalôb. Ide o zložité konania, ktoré spravidla nekončia na konkurznom súde, ale pokračujú v odvolacom konaní. Kým nie sú skončené tieto konania ako aj ostatné spory, ktoré sa týkajú konkurznej podstaty, nie je možné konkurzné konanie skončiť. **Oslobodenie správcu od platenia súdnych poplatkov je potrebné zvážiť. Ide o správne riešenie vtedy, keď v konkurznej podstate nie je žiaden majetok alebo taký majetok, ktorý neumožňuje zaplatiť súdny poplatok.** V ostatných prípadoch nie je dôvod na oslobodenie od súdneho poplatku. Takéto konanie je v záujme veriteľov a môže im priniesť zvýšené uspokojenie pohľadávok.

ZoKR zahnuje do konkurznej podstaty aj majetok tretích osôb, ktorým tieto osoby zabezpečili záväzky úpadcu. Správca však musí najprv tretiu osobu vyzvať na zapltenie zabezpečenej pohľadávky. Pokiaľ sa správcovi nepodarí doručiť výzvu tretej osobe na zapltenie, čo prax často signalizuje, zabraňuje to pokračovaniu konkurzného konania v

tejto časti. V prípade doručenia výzvy tretie osoby prihlásenú zabezpečenú pohľadávku nezaplatia. Po zapísaní tohto majetku do súpisu oddelenej podstaty tretie osoby spravidla podávajú vylučovacie žaloby.

Dížku konkurzného konania zásadne ovplyvňovalo a aj ovplyvňuje speňažovanie majetku. Len vo výnimočných prípadoch dochádza k tomu, že majetok patriaci do konkurznej podstaty sa predá ako celok jednou zmluvou o predaji podniku alebo jeho časti. Vo väčšine prípadov sa veci, práva a iné majetkové hodnoty speňažujú samostatne, čo je značne zdĺhavé. Samotnému predaju predchádza znalecké dokazovanie a inzercia predaja. Stále pretrváva stav, že časť nehnuteľností nie je majetkovo vysporiadaná, v dôsledku čoho musí správca odstrániť tieto právne vady odpredávaných vecí, aby mohol túto časť konkurznej podstaty speňažiť.

Na základe osobného prieskumu sme zistili, že konkurzní sudcovia „strácajú“ dohľad nad konkurzom po konaní prvej schôdze veriteľov. Ak je na tejto schôdzi zvolený veriteľský výbor, dozor nad všeobecnou podstatou preberá veriteľský výbor. Dozor nad oddelenou podstatou má vždy zabezpečený veriteľ, s výnimkou prípadu, keď jeho pohľadávka je popretá. Takto dohľad nad správou a speňažovaním preberajú veritelia a ingerencia konkurzného súdu je minimálna. Konkurzný súd zasahuje len v prípade konfliktu veriteľov a správcu, čo je v zásade správne. V každom prípade je však potrebné zaviesť formy dohľadu nad časovým postupom správcu pri speňažovaní majetku.

Vykonávacia vyhláška umožňuje súdu znížiť (alebo nepriznať) správcovi odmenu pri porušovaní povinnosti správcom za predpokladu, že veritelia to namietajú pri rozvrhu výťažku (§ 15 vykonávacej vyhlášky). Z praxe sme zistili, že veritelia tieto skutočnosti nenamietajú, a preto súd o znížení odmeny nerozhoduje. Rovnako nie sú známe prípady obligatórneho znížovania odmeny samotným správcom podľa § 16 vykonávacej vyhlášky z dôvodu oneskoreného predloženia návrhu rozvrhu výťažku. Veritelia nepreskúmajú návrhy rozvrhov a nekontrolujú, či návrh rozvrhu výťažku bol zaslaný v stanovenej lehote a či si správca v prípade meškania znížil odmenu o stanovenú výšku. Výpočet odmeny je značne komplikovaný a veritelia ho nepreskúmajú aj z tohto dôvodu. Návrh rozvrhu výťažku by mal preto obsahovať nielen výšku odmeny správcu, ale aj jej výpočet a mal by podliehať súdnej kontrole.

V každom prípade by mali byť lehoty na predloženie návrhu rozvrhu výťažku stanovené v zákone a vyhláška by mohla stanoviť len právne dôsledky zmeškania tejto lehoty na odmenu správcu a aj to na základe zmocnenia v zákone. Platná právna úprava nestanovuje pre správcu lehoty na predloženie návrhu rozvrhu výťažku ale stanovuje sankciu za nedodržanie lehôt.

Príjmy a výdavky konkurzu, vrátane odmeny správcu by mali podliehať súdnej kontrole, vrátane možnosti podať odvolanie osobami, ktoré by mohli byť dotknuté rozhodnutím súdu. Veritelia totiž nevyužívajú ani právo kontroly jednotlivých výdavkov správcov. Toto v zásade nie je ani spravodlivé požadovať od veriteľov, pretože na tieto úkony bežný veriteľ nie je odborne kvalifikovaný. Je potrebné si uvedomiť, že veritelia majú uplatnené pohľadávky na niekoľkých konkurzných súdoch a vo viacerých konaniach. Veritelia nevyužívajú ani ustanovenia zákona, ktoré upravujú zodpovednosť správcu za škodu, ktorá je spôsobená nehospodárne a neúčelne vynaloženými nákladmi pri správe a speňažovaní majetku alebo pri prevádzkovaní podniku (časti podniku).

Tabuľka č. 9 - nápad incidenčných vecí a počet neskončených konaní.

rok	nápad	počet neskončených
Rok 2006	61	60
Rok 2007	199	243
Rok 2008	767	978
Rok 2009	700	1159
Rok 2010 (1.pol)	612	1488

Z uvedeného prehľadu vyplýva, že neustále rastie počet incidenčných konaní, čo súvisí so stúpajúcim počtom vyhlásených konkurzov. Zároveň však stúpa dĺžka týchto konaní, čo má negatívny vplyv na samotnú dĺžku konkurzných konaní.

Tabuľka č. 10 - celkový nápad incidenčných vecí, celkový počet vybavených incidenčných vecí a celkový počet nevybavených incidenčných vecí (za sledované obdobie od roku 2006 až 1. polrok 2010).

nápad	počet vybavených	počet nevybavených
2309	821	1488

Tabuľka č. 11 - dĺžka incidenčného konania.

dĺžka konania	počet vecí
6 mesiacov – 1 rok	297
1 – 2 roky	395
2 – 3 roky	181
3 – 4 roky	50
4 – 5 rokov	6

Z tohto prehľadu medzi iným vyplýva, že najčastejšia dĺžka vybavovania incidenčných vecí je 1 až 2 roky. Vzhľadom na to, že každý rok stúpa počet nevybavených incidenčných vecí, predlžuje sa aj dĺžka konania.

Speňažovanie konkurznej podstaty. Pokiaľ ide o samotné speňažovanie, v praxi samotní správcovia poukazujú na nevhodnosť ustanovenia, podľa ktorého sa nehnuteľnosti s výnimkou ich predaja ako súčasť podniku alebo časti podniku, speňažujú výlučne formou dražby (napr. jedna garáž a pod.). Tento spôsob neadekvátne predlžuje konkurzné konanie. Navyše veritelia signalizujú, že správcovia používajú na speňažovanie výhradne dražobníkov za vysoké odmeny. Taktó za speňažovanie majetku získava odmenu dražobník a zároveň aj správca, v dôsledku čoho sa neprimerane znižuje uspokojenie pohľadávky veriteľa. Pretože prevažuje názor o nevyhnutnosti notárskej zápisnice o priebehu dražby, uspokojenie pohľadávky veriteľa sa znižuje aj o tieto náklady [§ 20 ods. 13 zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov]. Ustanovenia o speňažovaní je potrebné upraviť tak, aby zbytočne nedochádzalo k predlžovaniu konkurzného konania a zvyšovania nákladov na ujmu „prihláškových“ veriteľov.

4. Čiastkové závery:

- 4.1 Zaviesť časovú kontrolu správcu súdom pri správe speňažovaní majetku.**
- 4.2 Uložiť správcovi v zákone povinnosť informovať konkurzný súd o speňažovaní majetku resp. o príčinách jeho nespeňažovania.**
- 4.3 Upraviť spôsob speňažovania nehnuteľností:**
 - a) pri nehnuteľnostiach menšej hodnoty (môže sa určiť hodnotou podľa súpisu) upustiť od dražby,**

- b) *alternatívne umožniť určenie spôsobu speňažovania nehnuteľností veriteľom (príslušnému orgánu),*
 - c) *pri speňažovaní dražbou podľa zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov, explicitne upraviť v ZoKR oprávnenie správcu vykonávať pôsobnosť dražobníka a licitátora,*
 - d) *pri speňažovaní nehnuteľností explicitne upustiť od povinnosti osvedčovať priebeh dražby notárskou zápisnicou, pretože správca je kvalifikovanou osobou, ktorý je povinný vykonávať funkciu s odbornou starostlivosťou, čo by malo dávať dostatočné predpoklady pre riadny priebeh dražby.*
 - e) *Vylúčiť možnosť podania žaloby o neplatnosť dražby.*
 - f) *Skrátiť lehoty na oznamovania konania dražby a zjednodušiť spôsob oznamovania,*
 - g) *alternatívne upraviť „jednoduchú dražbu“ priamo v ZoKR (prevziať ustanovenia ZKV o dražbe do ustanovení ZoKR*
- 4.4 *Zaviesť súdnu kontrolu správcu pri rozvrhu výťažku, a to tak čiastkového ako aj konečného, vrátane práva na podanie odvolania.*
- 4.5 *Zaviesť súdnu kontrolu odmeny správcu s právom veriteľov a správcu podať odvolanie proti rozhodnutiu o priznaní a nepriznaní odmeny.*

5. Správca a jeho vplyv na vymáhanie pohľadávok

Osoba správca je rozhodujúcim procesným subjektom, ktorý ovplyvňuje priebeh konania z hľadiska jeho rýchlosti, transparentnosti a výšky uspokojovania pohľadávok veriteľov. Po vyhlásení konkurzu má konkurzný súd len veľmi obmedzené možnosti ovplyvňovať priebeh konania a najmä speňažovanie. Do speňažovania zasahuje konkurzný súd len vtedy, ak schôdza veriteľov nezvolí veriteľský výbor alebo je popretá pohľadávka zabezpečeného veriteľa alebo správca nesúhlasí so záväznými pokynmi veriteľov (príslušného orgánu).

Ustanovenie správcu. Konkurzný súd nemá vplyv na ustanovenie osoby toho správca, ktorý je oprávnený speňažovať majetok patriaci do konkurznej podstaty. S výnimkou majetku, ktorému hrozí poškodenie, zničenie alebo podstatné znehodnotenie, správca ustanovený súdom pri vyhlásení konkurzu nie je oprávnený speňažovať majetok. Aj tento správca je však ustanovený náhodným výberom. Majetok, ktorý podlieha konkurzu je možné speňažovať len po konaní prvej schôdze veriteľov. Povinným programom prvej schôdze veriteľov je výmena správca. Prvá schôdza veriteľov buď

potvrdí vo funkcii správcu, ktorého ustanovil súd pri vyhlásení konkurzu alebo má právo ustanoviť nového správcu. Konkurzný súd je takto určeného správcu oprávnený odvolať len pokiaľ správca porušuje povinnosti stanovené zákonom alebo sú dané skutočnosti, ktoré mu bránia vo výkone funkcie (napr. zaujatosť, zdravotný stav a pod.) a ktoré sú upravené v zákone. Pri príprave ZoKR sa zdôrazňovalo to, že súd, nemôže ustanoviť správcu svojím výberom. Nasledujúca štatistika poskytuje údaje o výmene správcu.

Tabuľka č. 12 - údaje o počte vymenených správcov pred konaním prvej schôdze, na prvej schôdzi a po konaní prvej schôdze z celkového počtu vyhlásených konkurzov v príslušnom roku (v zátvorke je uvedený celkový počet vyhlásených konkurzov).

rok	výmena pred 1. schôdzou	výmena na 1. schôdzi	výmena po 1. schôdzi
Rok 2006 (94)	8	5	2
Rok 2007 (169)	6	6	1
Rok 2008 (251)	4	23	12
Rok 2009 (276)	14	25	13
Rok 2010 (1.pol) (189)	9	19	8

Z uvedených údajov vyplýva, že význam práva veriteľov určovať osobu správcu a zákaz speňažovania majetku správcom, ktorého ustanovil konkurzný súd náhodným výberom, sa preceňoval, pretože len v malom počte došlo k výmene správcu na prvej schôdzi. To však neznamená, že by sa mala právna úprava meniť i keď treba zväziť efektívnosť právnej úpravy. Výmena správcu vyvoláva:

- a) rozhodovanie konkurzného súdu,
- b) prerušenie kontinuity konania,
- c) zvyšovanie odmeny v konkurze.

V dôsledku výmeny správcu konkurzný súd musí rozhodovať o ustanovení nového správcu a zbavení pôvodného správcu jeho funkcie. Prvý správca, ktorý vykonáva funkciu do konania prvej schôdze veriteľov má právo na odmenu a ďalšia odmena patrí novo ustanovenému správcovi. Ak nedôjde k výmene správcu na prvej schôdzi tento by mal mať odmenu len zo speňaženia. Novo ustanovený správca sa musí oboznamovať s konkurznou podstatou, s prihláškami veriteľov a so zoznamom pohľadávok. K výmene správcu schôdzou veriteľov dochádza v konkurzných konaniach, v ktorých je „ekonomicky zaujímavá“ konkurzná podstata. Pretože spravidla okruh najväčších veriteľov je totožný, títo alebo jeden z nich, určuje toho istého „svojho“ správcu, v

konkurzných konaniach, kde je „ekonomicky zaujímavá“ konkurzná podstata, čo u ostatných správcov vyvoláva oprávnenú kritiku.

Štatistika preukazuje aj tú skutočnosť, že k výmene správcu nedochádza často ani po prvej schôdzi veriteľov.

Pri výmene správcu zákon nezabezpečuje právo správcu na vyjadrenie. Toto právo je potrebné explicitne upraviť tak, aby správca, ktorý má byť odvolaný sa pred rozhodnutím súdu o jeho odvolaní mohol vyjadriť k tým dôvodom, pre ktoré má byť odvolaný. Ďalej je potrebné pripustiť právo podať odvolanie správcovi, ktorého súd zbaví funkcie, pretože sa rozhoduje o jeho právach. Rovnako je potrebné pripustiť odvolanie proti rozhodnutiu, ktorým súd zamietne návrh na odvolanie správcu, a to v prospech tej osoby, ktorá taký návrh podala.

Odmena správcu. Ustanovenia vykonávacej vyhlášky o odmene správcu (§ 13- 24) sú pomerne zložité a bolo by ich potrebné zjednodušiť. Predovšetkým je neprávne a nespravodlivé, aby pri výmene správcu do prvej schôdze nedostal odvolaný správca odmenu (§ 12 ods. 4 vykonávacej vyhlášky), pretože mu ju zákon priznáva (§ 43 ZoKR) a navyše vykonávacia vyhláška nerozlišuje kedy je správca odvolaný a z akého dôvodu. Napr. správca môže byť odvolaný tesne pre konaním schôdze veriteľov zo zdravotných dôvodov a splnil všetky povinnosti (vyhotovil súpis majetku, zoznam pohľadávok, porovnal zoznam pohľadávok s prihláškami podanými na súde a preskúmal prihlásené pohľadávky a splnil ďalšie povinnosti). Pretože zákon priznáva správcovi do konania prvej schôdze odmenu bez možnosti jej krátenia resp. nepriznania odmeny, je potrebné upraviť dikciu zákona. Pokiaľ ide o odmenu správcu po konaní prvej schôdze, odmenu za speňaženie by mal dostať ten správca, ktorý vykonal speňaženie a nie ten, ktorý plnenie prijal. Napr. správca speňaží majetok a po speňažení bude odvolaný, pričom kúpna cena bude zaplatená až po ustanovení nového správcu alebo bude zaplatená po odvolaní pôvodného správcu a pred ustanovením nového správcu. Rovnako je potrebné upraviť v zákone predpoklady pre krátenie odmeny. To isté platí aj pre odmenu predbežného správcu.

Z odvolacej praxe a z informácii od správcov sme zistili, že predbežní správcovia nemajú všetky doklady o zaplatení výdavkov, ktoré im vznikli pri výkone funkcie. Ide najmä o faktúry od bánk za informácie o poskytovaní údajov ohľadne účtov dlžníka. Pretože konkurzný súd musí rozhodnúť o odmene a výdavkoch predbežného správcu podľa § 21 ZoKR do 5 dní od zastavenia konkurzného konania alebo od vyhlásenia konkurzu, nevedia predbežní správcovia v tejto lehote predložiť doklady o všetkých výdavkoch. Z týchto dôvodov im potom konkurzné sudy nepriznávajú náhradu všetkých

výdavkov. Aj v tomto smere sú potrebné zmeny právnej úpravy, pretože dotknuté ustanovenia neumožňujú správcovi uplatniť jeho práva.

ZoKR pripúšťa odvolanie proti rozhodnutiu, ktorým súd rozhodne o odmene a nákladoch predbežného správcu (§ 21 ods. 3). Proti rozhodnutiu o odmene správcu, ktorý vykonáva funkciu do prvej schôdze veriteľov zákon odvolanie nepripúšťa, a to aj napriek tomu, že vykonávacia vyhláška umožňuje odmenu znížiť alebo ju nepriznať vôbec. Pripustenie odvolania nebude mať vplyv na dĺžku konkurzného konania.

Povinnosti správcu. Vykonávacia vyhláška postihuje predbežného správcu a správcu, ktorý vykonáva svoju funkciu do konania prvej schôdze za nepredkladanie správ bez toho, aby mu bol takáto povinnosť vôbec uložená. Rovnako postihuje správcu krátením odmeny, ak správca nepredloží návrh rozvrhu výťažku v určitej lehote, a to bez toho, aby takúto povinnosť a lehotu stanovil. Tieto ustanovenia nerešpektujú čl. 13 Ústavy SR, podľa ktorého povinnosti možno ukladať iba zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd ako aj ďalšími predpismi tam uvedenými. Rovnako tak je potrebné stanoviť správcovi lehoty na predloženie návrhu rozvrhu výťažku.

5. Čiastkové závery:

- 5.1. *V ZoKR upraviť možnosť krátenie odmeny alebo jej nepriznania pre neplnenie povinností správcu.***
- 5.2. *V ZoKR ustanoviť lehoty na podávanie správ predbežným správcom a správcom, ktorý vykonáva funkciu do konania prvej schôdze veriteľov.***
- 5.3. *Upraviť ustanovenia vykonávacej vyhlášky, ktoré nepriznávajú odvolanému správcovi odmenu.***
- 5.4 *V ZoKR upraviť možnosť krátenia alebo nepriznania odmeny.***
- 5.5 *V ZoKR stanoviť lehoty na predloženie návrhu rozvrhu výťažku.***
- 5.6 *Vo vykonávacej vyhláške zmeniť ustanovenia o tom, ktorý správca má právo na odmenu, ak dôjde výmene správcu.***
- 5.7 *V ZoKR upraviť plynutie lehoty na rozhodovanie o odmene a výdavkoch predbežného správcu od podania návrhu predbežného správcu na priznanie odmeny a výdavkov.***
- 5.8 *Zabezpečiť právo na vyjadrenie správcovi o zbavení funkcie, ktorého sa má rozhodnúť.***
- 5.9 *Pripustiť odvolanie v prospech správcu proti rozhodnutiu, ktorým súd rozhodol o jeho odvolaní.***
- 5.10 *Pripustiť odvolanie v prospech osoby, ktorá podala návrh na odvolanie správcu proti rozhodnutiu, ktorým súd návrh zamietol.***

5.11 *Pripustiť odvolanie proti rozhodnutiu o určení odmeny správcu za výkon funkcie do konania schôdze veriteľov*

6. Konkurná podstata a výška uspokojovania pohľadávok veriteľov

Súpis majetku. Medzi základné povinnosti správcu patrí zistenie majetku, ktorý podlieha konkurzu a ktorý tvorí ekonomický základ pre uspokojenie pohľadávok veriteľov. Ustanovenia v ZoKR si odporujú pokiaľ stanovujú lehotu na vyhotovenie súpisu a povinnosť prevziať z prihlášky do súpisu majetku oddelenej podstaty údaje o rozsahu majetku, ktorý zabezpečuje pohľadávky zabezpečeného veriteľa. Lehota na vyhotovenie súpisu je 30 dní a lehota na prihlásenie pohľadávok je 45 dní. Z týchto dôvodov, keď správca vyhotoví súpis v stanovenej lehote a zabezpečený veriteľ si prihlási zabezpečenú pohľadávku po tejto lehote, avšak v lehote na prihlasovanie pohľadávok, pôvodný súpis môže byť nesprávny, ak by tento majetok bol zapísaný do všeobecnej podstaty alebo neúplný, ak by majetok uvedený v prihláške zabezpečeného veriteľa nebol uvedený v súpise. Z týchto dôvodov správcovia požadujú predĺženie lehoty na vyhotovenie súpisu podľa § 76 ZoKR. Konkurný súd potom musí vydávať uznesenie o predĺžení lehoty, čím vznikajú zbytočné náklady konania a zaťažujú sa súdy. Z uvedených dôvodov je potrebné tieto lehoty zosúladiť.

Vylučovacie žaloby. Právna ochrana tretích osôb sa realizuje prostredníctvom vylučovacej žaloby. Ustanovenia ZoKR, ktoré upravujú podávanie vylučovacích žalôb si odporujú, a preto je potrebné vykonať zmeny právnej úpravy. Plynutie subjektívnych prekluzívnych lehôt na podanie vylučovacej žaloby je odlišne upravené v § 76 ods. 2 a v § 76 ods. 3 ZoKR. Podľa ustanovenia § 76 ods. 2 ZoKR tridsaťdňová lehota na uplatnenie práva začína plynúť od výzvy správcu na podanie vylučovacej žaloby a podľa ods. 3 tohto ustanovenia plynie od zverejnenia v Obchodnom vestníku.

Zákon nerieši práva tretej osoby, ak sa jej majetok speňaží (dotknutý majetok je zapísaný bez poznámky) a tretia osoba si uplatní svoje práva do rozvrhnutia výťažku. Po vzore zahraničných právnych úprav by bolo vhodné priznať tretej osobe, ktorá preukáže v súdnom konaní na základe včas podanej žaloby o vylúčenie majetku, že majetok nemal byť zapísaný do súpisu, právo na vydanie výťažku.

Majetok tretích osôb. Prax signalizuje, že v prípade snahy správcu o zapísanie majetku tretej osoby, ktorá zabezpečuje záväzky úpadcu do súpisu, tretie osoby nepreberajú výzvu správcu (§ 79 ods. 1 ZoKR). Pokiaľ správca výzvu nedoručí, nie je oprávnený zapísať tento majetok do súpisu a majetok speňažiť. V dôsledku tejto prekážky nie je možné pokračovať v konkurznom konaní a toto ukončiť. Z týchto dôvodov

je potrebné riešiť doručenie náhradným spôsobom. Podobne ako pri ostatných tretích osobách môžeme uvažovať o doručení prostredníctvom Obchodného vestníka alebo prostredníctvom súdu, tak aby sa mohli aplikovať ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku o náhradnom doručení.

6. Čiastkové závery:

- 6.1 Zmeniť dĺžku lehotu na vyhotovenie súpisu majetku podstát tak, aby končila až po uplynutí lehoty na podanie prihlášok.**
- 6.2 Zosúladiť plynutie lehôt na podanie vylučovacej žaloby pre tie osoby, ktoré sú uvedené v poznámke pri súpise majetku.**
- 6.3 Upraviť náhradné doručenie výzvy správcu na podanie vylučovacej žaloby v tých prípadoch, keď doručenie výzvy správcu na podanie vylučovacej žaloby nebude úspešné.**
- 6.4 Upraviť doručenie výzvy tretej osobe na zaplatenie pohľadávky, ktorá svojim majetkom zabezpečuje záväzky úpadcu a ktorej nie je možné túto výzvu doručiť, náhradným spôsobom. Môže to byť riešené doručovaním prostredníctvom Obchodného vestníka alebo prostredníctvom súdu s výslovným zmocnením na doručenie náhradným spôsobom.**

II. VYMÁHATEĽNOSŤ POHLADÁVOK V REŠTRUKTURALIZAČNOM KONANÍ

Právna úprava konkurzného práva dá možnosť tým podnikateľským subjektom, ktoré o to prejavia záujem právne relevantnou formou, vyhnúť sa zákonom ustanoveným spôsobom likvidačnému konkurzu, zbaviť sa dlhov a pohľadávky veriteľov uspokojiť vyššou mierou ako v konkurze. Regulačné možnosti práva však v tejto oblasti nie je možné preceňovať. Zmyslom reštrukturalizačného konania je vyriešiť právnu cestou krízovú hospodársku situáciu, do ktorej sa dostal dlžník a dosiahnuť jeho oddženie.

Pre začatie reštrukturalizačného konania musia byť splnené ekonomické a právne predpoklady. Úspešnosť reštrukturalizácie závisí predovšetkým od toho, či toto konanie včas začne. Reštrukturalizácia v zásade predpokladá pokračovanie v ekonomickej činnosti dlžníka. Dlžník by preto mal mať zachované tie výrobné prostriedky, ktoré sú potrebné pre pokračovanie podnikateľskej činnosti. ZoKR to umožňuje dlžníkovi tým, že môže aktivovať reštrukturalizačné konanie už v štádiu hroziaceho úpadku. Ekonomická možnosť reštrukturalizácie sa musí osvedčiť ešte pred samotným podaním návrhu na začatie príslušného konania na súd. Ekonomická možnosť reštrukturalizácie sa osvedčuje reštrukturalizačným posudkom (ďalej len „posudok“). Vypracovaním posudku sa zabráni tomu, aby dlžník účelovo viedol reštrukturalizačné konanie a odďaľoval konkurzné konanie. Dlžník má právo v dostatočnom časovom predstihu, v štádiu, keď mu

úpadok ešte len hrozí, poveriť reštrukturalizačného správcu (ďalej len „správca“) vypracovaním reštrukturalizačného posudku. Včasnosťou poverenia sa môžu vytvoriť úspešné predpoklady pre reštrukturalizáciu. Dlužník môže poveriť správcu vypracovaním posudku aj vtedy, keď je už v úpadku. Reštrukturalizácia nahradila inštitút vyrovnania, ktorý obsahuje právna úprava ZKV. Vyrovanie sa v praxi používalo celkom ojedinelo. Počet návrhov na povolenie reštrukturalizácie stúpa, čo je však aj dôsledkom zneužívania tohto inštitútu, tak ako to bude uvedené ďalej. Vývoj agendy dokumentuje nasledujúca štatistika.

Tabuľka č. 12 - počet podaných návrhov na povolenie reštrukturalizácie a počet odmietnutých návrhov z formálnych dôvodov.

rok	počet podaný návrhov	počet odmietnutých
Rok 2006	10	2
Rok 2007	9	1
Rok 2008	15	0
Rok 2009	78	3
Rok 2010 (1.pol)	60	5

I napriek tomu, že aktivita dlžníka je nevyhnutná nielen na začatie reštrukturalizačného konania, ale aj na úspešné pokračovanie a skončenie tohto konania, je potrebné, aby právna úprava bola ústretová a spravodlivá.

Z týchto dôvodov je aj u návrhu na povolenie reštrukturalizácie zaviesť štandardný právny režim civilného konania a stanoviť povinnosť súdu odstraňovať vady návrhu na začatie konania. Tento postup je rýchlejší a hospodárnejší ako rozhodovanie o odmietnutí návrhu a opakované podávanie návrhu a jeho registrácia i napriek tomu, že počet odmietnutých návrhov je takmer zanedbateľný. Nízky počet odmietnutých návrhov na povolenie reštrukturalizácie je dôsledkom toho, že návrh na povolenie vypracúva reštrukturalizačný správca.

6. Reštrukturalizačný správca

Podľa platnej právnej úpravy reštrukturalizáciu súd povoľuje na základe reštrukturalizačného posudku, ktorý vypracuje reštrukturalizačný správca. Osobu

reštrukturalizačného správcu si vyberá sám dlžník a platí mu aj odmenu za vypracovanie posudku. Je len samozrejme, že takto vybraný reštrukturalizačný správca v posudku reštrukturalizáciu odporúča. Vzhľadom na potrebu objektivity správcu je potrebné zväziť jeho určovanie súdom, a to náhodným výberom. V našich podmienkach nemáme špecializovaných správcov na reštrukturalizáciu a vonkoncom už nie na určité oblasti podnikania. Táto špecializácia by nemala aj tak zásadný význam, pretože v prípade dlžníckeho návrhu a tých je rozhodujúca väčšina, vypracúva reštrukturalizačný plán, predkladá ho na schválenie veriteľskému výboru, schôdzi veriteľov a súdu, dlžník. Objektívitu reštrukturalizačného posudku zabezpečuje platná právna úprava zodpovednosťou správcu za vzniknutú škodu veriteľom, ak odporučí reštrukturalizáciu i napriek tomu, že neboli pre reštrukturalizáciu podmienky. V podmienkach Slovenska si veritelia zásadne neuplatňujú práva zo zodpovednosti za škodu ani voči správcom a ani voči členom štatutárnych orgánov obchodných spoločností i keď sú splnené predpoklady pre zodpovednosť. Z týchto dôvodov táto zodpovednosť, i keď nie vinou právnej úpravy, nepôsobí tak ako sa od nej očakávalo. Pre určenie reštrukturalizačného správcu náhodným výberom budú uvedené podstatné argumenty v ďalšej časti pri problematike pohľadávok a ich popieraní. Vzhľadom na uvedené skutočnosti je vo väčšine prípadov reštrukturalizácia povolená. To vyplýva aj z nasledujúcej štatistiky.

Tabuľka č. 13 - počet podaných návrhov na povolenie reštrukturalizácie, počet povolených reštrukturalizácie a počet potvrdených reštrukturalizácií.

rok	počet návrhov	povolené reštr.	potvrdené reštr.
Rok 2006	10	2	1
Rok 2007	9	8	1
Rok 2008	15	10	8
Rok 2009	78	58	12
Rok 2010 (1.pol)	60	39	28

V absolútnej väčšine prípadov návrh na povolenie reštrukturalizácie podáva dlžník a len celkom výnimočne veriteľ, čo dokumentuje aj nasledujúca štatistika.

Tabuľka č. 14 - počet podaných návrhov veriteľom a dlžníkom z celkového počtu podaných návrhov na povolenie reštrukturalizácie.

rok	celkom návrhov	návrh dlžníka	návrh veriteľa
Rok 2006	10	10	0
Rok 2007	9	9	0
Rok 2008	15	15	0
Rok 2009	78	78	0
Rok 2010 (1.pol)	60	58	2

Čiastkové závery:

- 6.1 Stanoviť povinnosť súdu vyzývať navrhovateľa na odstránenie väd návrhu na povolenie reštrukturalizácie.**
- 6.2 Pripustiť odvolanie proti rozhodnutiu o odmietnutí návrhu na povolenie reštrukturalizácie.**
- 6.3 Umožniť navrhovateľovi podať návrh na povolenie reštrukturalizácie bez predloženia posudku. Vypracovaním posudku by poveril správcu súd, ktorého by menoval náhodným výberom.**
- 6.4 Alternatívne ponechať povinnosť vypracovať reštrukturalizačný posudok pred podaním návrhu na povolenie reštrukturalizácie s tým, že osoba, ktorá chce podať návrh na povolenie reštrukturalizácie musí požiadať súd o určenie reštrukturalizačného správcu. Súd by stanovil reštrukturalizačného správcu náhodným výberom.**

7. Uplatňovanie pohľadávok v reštrukturalizácii

Pre prihlasovanie pohľadávok v reštrukturalizácii je v zásade totožná práva úprava ako pre konkurzné konanie. Aj pre toto konanie navrhujeme odstrániť prílišný formalizmus právnej úpravy, ktorý znemožňuje reálne uplatniť veriteľom ich pohľadávky. Predovšetkým je potrebné zjednotiť lehotu na prihlasovanie pohľadávok veriteľov s lehotou, ktorá je v konkurznom konaní. Predĺženie lehoty nemá podstatný vplyv na dĺžku reštrukturalizačného konania a posilní právnu istotu veriteľov pri prihlasovaní pohľadávok voči úpadcovi, ktorý je v úpadku. Ohľadne prihlasovania pohľadávok, náležitosti prihlášok a právnych dôsledkov neperfektných prihlášok navrhujeme tie isté zmeny ako v konkurznom konaní. Navrhované zmeny posilnia právnu istotu veriteľov a umožnia im reálne si uplatňovať práva v súdnom konaní. Pokiaľ sa reštrukturalizačné konanie zastaví a súd vyhlási konkurz, bolo by zjednodušením postupu pre veriteľov, správcu a pre konkurzný súd, aby veritelia, ktorí podali prihlášky v reštrukturalizácii,

nemuseli opakovane podávať prihlášky pre tú istú pohľadávku. Veriteľ by bol povinný uplatniť si v prihláške poradie pre prípad vyhlásenia konkurzu.

7. Čiastkové závery:

- 7.1. Zmeniť lehotu na prihlasovanie pohľadávok z 30 dní na 45 dní**
- 7.2. Zjednodušiť obsahové náležitosti prihlášky veriteľa v súlade s nariadením.**
- 7.3. Vypustiť ustanovenia o podávaní prihlášok u správcu.**
- 7.4. Vypustiť ustanovenia, ktoré ukladajú povinnosť predkladať súhrnný prehľad.**
- 7.5. Vypustiť ustanovenia, ktoré postihujú veriteľa za neperfektnú prihlášku stratou nároku.**
- 7.6. Zaviesť povinnosť konkurzného súdu odstraňovať vady prihlášky a až v prípade neodstránenia vád postihovať veriteľa stratou nároku.**
- 7.7. Zrušiť prihlasovanie pohľadávok, ak bol vyhlásený konkurz po zastavení reštrukturalizačného konania, za predpokladu, že si veriteľ riadne a včas prihlásil pohľadávku v reštrukturalizácii.**
- 8. Popieranie pohľadávok počas reštrukturalizácie a právne dôsledky na vymáhanie pohľadávok**

Prax vysiela početné signály zneužívania právneho postavenia správcu pri popieraní pohľadávok veriteľov. Reštrukturalizační správcovia zisťujú pred schvaľovacou schôdzou stanoviská rozhodujúcich veriteľov a pokiaľ zistia, že veritelia reštrukturalizačný plán nepodporia, poprú pohľadávku týchto veriteľov a zbavia ich hlasovacích práv. Týmto spôsobom si zabezpečia schválenie reštrukturalizačného plánu, pretože kým sa v sporovom konaní určí popretá pohľadávka, reštrukturalizačné konanie je skončené bez ingerencie veriteľov s popretými pohľadávkami. Takto boli napr. v reštrukturalizačných konaniach popreté „nesporné“ pohľadávky bánk. **Novela ZoKR z marca 2010, ktorá nebola schválená po jej vrátení prezidentom republiky, zavádzala inštitút osobitného správcu, ktorého by menoval súd náhodným výberom. Zneužívanie inštitútu reštrukturalizácie môže byť rozhodujúcim faktorom enormne veľkého počtu podaných návrhov na povolenie reštrukturalizácie. Z týchto dôvodov je potrebné zabrániť zneužívaniu právneho postavenia správcu. Môžeme uvažovať o určení osobitného správcu na preskúvanie pohľadávok tak ako to upravoval návrh spomínanej novely alebo o vrátení právomoci súdu na priznanie hlasovacieho práva súdu. Takúto právomoc má konkurzný súd podľa ZKV, ktorý môže priznať veriteľovi hlasovacie právo, ak správca poprel pohľadávku veriteľa. Túto právomoc súd využíval celkom ojedinele v tých prípadoch, keď správca zjavne bezdôvodne poprel pohľadávku veriteľa.**

ZoKR na rozdiel od právnej úpravy konkurzu priznáva hlasovacie právo tomu veriteľovi, ktorého pohľadávka je popretá len čo do výšky (§ 124 ods. 2). V konkurznom konaní má hlasovacie právo aj ten veriteľ, ktorého pohľadávka bola popretá aj len čo do poradia (32 ods. 4), čo je správne riešenie. Veriteľ je veriteľom vtedy, ak jeho pohľadávka je zistená čo do právneho dôvodu bez ohľadu na poradie uspokojenia. Riešenie v reštrukturalizácii je nesprávne, pretože v reštrukturalizácii sa poradie prihlasuje len u zabezpečených pohľadávok. Určenie poradia nie je dôležité pre výkon hlasovacieho práva, preto je potrebné priznať výkladom hlasovacie právo aj pri popretí poradia. V záujme právnej istoty je však nutná zmena právnej úpravy.

Tak ako aj v konkurznom konaní sme opakovane poukazovali na to, že pokiaľ ZoKR zbavil v porovnaní s právnou úpravou ZKV veriteľov právo poprieť pohľadávky ostanných veriteľov, nejde o správne riešenie i napriek tomu, že veritelia toto právo využívali len celkom ojedinele. Právo veriteľa poprieť pohľadávku iného veriteľa vytvára aj tlak na správcu, aby venoval preskúmvaniu pohľadávok náležitú pozornosť. Platná právna úprava nahradila inštitút popieracieho práva podnetom veriteľa, ktorý veriteľ zasiela správcovi. Správca je povinný podnet zapísať, vyhodnotiť a oznámiť veriteľovi ako podnet vybavil. Tento postup je zbytočne administratívne náročný a neposkytuje veriteľovi reálnu právnu ochranu. V tejto súvislosti poukazujeme na rozhodnutie Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 14/10., ktorým ústavný súd vyhlásil za protiústavné tie ustanovenia českého zákona o úpadku, ktoré nepriznávali veriteľom právo poprieť pohľadávku iného veriteľa. Právo veriteľa poprieť pohľadávku iného veriteľa je potrebné opakovane zaviesť do zákona. Navyše je možné dôvodné predpokladať, že veritelia po oboznámení sa s týmto rozhodnutím môžu iniciovať konanie na ústavnom súde.

Čiastkové závery:

- 8.1 Zaviesť do právnej úpravy inštitút osobitného správcu na preskúvanie pohľadávok, ktorého určí súd náhodným výberom.**
- 8.2 Alternatívne zaviesť do právnej úpravy právo súdu priznať veriteľom, ktorým boli popreté pohľadávky zjavne bezdôvodne, hlasovacie právo.**
- 8.3 Alternatívne zaviesť aj inštitút osobitného správcu a aj právo súdu priznať hlasovacie právo.**
- 8.4 Priznať hlasovacie právo aj tomu veriteľovi, ktorému bola popretá pohľadávka len čo do poradia.**
- 8.5 Priznať právo na popieranie pohľadávok aj veriteľom.**

III. ODDLŽENIE

Výsledkom konkurzného konania na majetok dlžníka, ktorým je fyzická osoba, je speňaženie jeho majetku, pričom neuspokojené pohľadávky nezanikajú a trvajú až do smrti fyzickej osoby. Po smrti dlžníka tieto prechádzajú na dedičov až do výšky nadobudnutého dedičstva, ak dedičia neodmietnu dedičstvo (§ 470 až § 472 O.z.).

Z uvedeného vyplýva, že dlžník, ktorým je fyzická osoba, nemá pozitívnu motiváciu na podanie návrhu na vyhlásenie konkurzu a konkurzné konanie nie je pre dlžníka riešením jeho úpadku. Pritom je právne irelevantné, či fyzická osoba je alebo nie je podnikateľom. Z týchto dôvodov ZoKR po vzore niektorých západných právnych úprav konkurzného práva zavádza možnosť pre dlžníka, ktorým je fyzická osoba, „zbaviť“ sa po skončení konkurzu dlhov.

Konanie o oddlžení môže nasledovať po skončení konkurzného konania. O právnej možnosti oddlżenia je konkurzný súd povinný počas konkurzného konania dlžníka primerane poučiť. Súd musí dlžníka poučiť tak, aby porozumel konaniu o oddlžení a o jeho právnych dôsledkoch. Dlžník má možnosť „zbaviť“ sa svojich dlhov, dosiahnuť ich nevymáhateľnosť v konaní o oddlžení. Konanie môže začať konkurzný súd len na návrh. Návrh je možné podať najneskôr do zrušenia konkurzu. Aktívnu vecnú legitímáciu má len dlžník, a to najskôr s návrhom na vyhlásenie konkurzu alebo kedykoľvek počas konkurzného konania. Pri doslovnom výklade dikcie zákona „kedykoľvek počas konkurzného konania“, vzhľadom na čas a spôsob začatia konkurzného konania, by návrh bolo možné podať až po začatí konkurzného konania. To iste nebolo úmyslom zákonodarcu, keď pripúšťa podanie návrhu na oddlžení už súčasne s podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu. Okrem všeobecných náležitostí návrhu, pričom zákon odkazuje na § 42 ods. 3 O.s.p., musí návrh na oddlžení obsahovať aj poctivý zámer dlžníka vynaložiť primerané úsilie na uspokojenie pohľadávok svojich veriteľov. ZoKR mal správne explicitne dlžníkovi uložiť povinnosť vynaložiť primerané úsilie na uspokojenie pohľadávok svojich veriteľov. O povolení oddlżenia súd rozhodne bezodkladne po zrušení konkurzu. Ak dlžník neplnil počas konkurzného konania riadne svoje povinnosti ustanovené v ZoKR, súd návrh na oddlžení zamietne. Súd zamietne návrh na oddlžení aj vtedy, ak bol konkurz zrušený z toho dôvodu, že majetok dlžníka nepostačoval ani na úhradu pohľadávok proti podstate.

Ustanovenia, ktoré zaviedli inštitút oddlżenia sú takmer neefektívne, pretože návrhy na oddlžení fyzických osôb sú podávané len v minimálnom počte. **V prvom rade považujeme za potrebné uviesť, že oddlžení by sa malo vzťahovať len na fyzické osoby nepodnikateľov, pretože na oddlžení podnikateľov je inštitút**

reštrukturalizácie. Obidva tieto inštitúty sú založené na rozdielnych princípoch, a to najmä pokiaľ ide o ingerenciu veriteľov. Kým reštrukturalizácia vyžaduje schválenie veriteľmi, oddĺženie sa vykoná bez ingerencie veriteľov. Nevyužívanie tohto inštitútu potvrdzuje nasledujúca štatistika.

Tabuľka č. 15 - počet podaných návrhov na oddĺženie, z toho počet návrhov podaných podnikateľom, nepodnikateľom a počet povolených oddĺžení.

rok	návrhy na odd.	podnikateľ	nepodnikateľ	povolené oddĺženie
Rok 2006	16	11	5	0
Rok 2007	53	24	29	0
Rok 2008	38	21	17	5
Rok 2009	50	29	21	11
Rok 2010 (1.pol)	22	5	17	4

Zatiaľ bolo povolených len 20 oddĺžení a **nebolo rozhodnuté ani o jednom oddĺžení.** Štatistika ukazuje nielen nevyužívanie inštitútu oddĺženia, ale zároveň aj takmer prevahu návrhov podnikateľov. Po štyri a polroku účinnosti ZoKR už nemôžeme argumentovať tým, že ide o neznámy inštitút. Príčiny nevyužívania tohto inštitútu vidíme v samotnej právnej úprave a podľa nášho názoru ide o dve základné faktory.

V prvom rade ide o absolútne nevyhovujúce dvojstupňové konanie. Zájemca musí najprv podstúpiť konkurzné konanie, v ktorom bude zbavený všetkého majetku s výnimkou toho, ktorý je stanovený v § 71 ZoKR a potom, by mal dlžník uhrádzať počas skúšobnej doby z príjmov zo zamestnania alebo z podnikania tie pohľadávky veriteľov, ktoré neboli uspokojené počas konkurzného konania. Len pre úplnosť je potrebné povedať, že po skončení konkurzu má dlžník zákaz vykonávať živnostenskú činnosť.

Druhým dôvodom pre nevyužívanie tohto inštitútu je problematický právny osud tých pohľadávok, ktoré neboli v konkurze uspokojené. Základným interpretačným problémom je určiť, ktoré pohľadávky sa po oddĺžení stanú nevymáhateľné. Z celého kontextu právnej úpravy vyplýva, že sú to pohľadávky, ktoré boli v konkurze prihlásené, zistené a neuspokojené. To vyplýva predovšetkým z ustanovenia, podľa ktorého sa počas skúšobného obdobia uspokojujú pohľadávky veriteľov podľa rozvrhového uznesenia (§ 168 ods. 1) a z ustanovenia, podľa ktorého pohľadávky veriteľov dlžníka, ktoré zostali po zrušení konkurzu neuspokojené, sa počas skúšobného obdobia môžu uspokojovať iba

spôsobom a v rozsahu ustanoveným týmto zákonom (§169 ods. 1). Uvedené pohľadávky je možné uspokojovať len správcom zo sumy, ktorú mu poukáže dlžník, a to pomerne podľa konečného rozvrhu výťažku (§ 168 ods. 1). Ide o pohľadávky, ktoré boli:

- a) prihlásené v konkurze,
- b) zistené ,
- c) zaradené do konečného rozvrhu.

Podľa § 171 ods. 2 sa oddĺženie vzťahuje na pohľadávky, ktoré:

- a) zostali po zrušení konkurzu neuspokojené a
- b) neboli uspokojené ani v skúšobnom období.

Obidve podmienky musia byť splnené kumulatívne. Je nesporné, že počas skúšobného obdobia je možné uspokojovať len pohľadávky, ktoré sú uvedené v konečnom rozvrhu výťažku. Z týchto dôvodov oddĺženie nemá právne účinky na pohľadávky tých veriteľov, ktoré neboli uplatnené v konkurze. Tento záver vyplýva nielen pri použití doslovného výkladu, ale aj za použitia výkladu systematického, historického resp. aj s využitím metódy komparatívnej. Ak zákonodarca mal záujem vzťahovať právne účinky aj na pohľadávky, ktoré v konkurze neboli uplatnené, bol by to urobil tak ako pri reštrukturalizácii, keď stanovil, že pohľadávky, ktoré neboli prihlásené, sa stávajú nevymáhateľnými (§ 155 ods. 2). Podobne pri vyrovnaní, neprihlásenie pohľadávok spôsobuje ich zánik (§ 53 ods. 3 ZKV). Je na škodu veci, že inštitút oddĺženia nebol prevzatý dôslednejšie resp., že i napriek poznaniu tohto problému nebola vykonaná zmena právnej úpravy. Napr. nemecký konkurzný poriadok vyslovene rieši aj pohľadávky, ktoré neboli v konkurze uplatnené. Podľa § 301 tohto zákona, ak je oddĺženie udelené, má účinky voči všetkým veriteľom. To platí aj pre veriteľov, ktorí si neprihlásili svoje pohľadávky.

Pohľadávky, ktoré si veritelia v konkurze neuplatnili nemohli byť ani uspokojované počas oddĺženia si môžu veritelia po zrušení konkurzu bez akýchkoľvek obmedzení vymáhať voči dlžníkovi v celej ich výške až do smrti dlžníka a po jeho smrti aj voči dedičom za ustanovených podmienok. Pri dlžníkoch, ktorí počas konkurzu nemajú majetok väčšej hodnoty, môže byť pre veriteľa výhodnejšie neuplatniť si svoju pohľadávku počas konkurzného konania. V dôsledku tejto právnej úpravy si veritelia často pohľadávky neprihlasujú. Možnosť vymáhať si tieto „staré pohľadávky“ po skončení konkurzu by inštitút oddĺženia úplne negovala. Ak má byť inštitút oddĺženia funkčný, jedinou možnosťou je novelizácia právnej úpravy.

9. Čiastkové závery:

- 9.1 Zrušiť dvojstupňovosť oddľžovacieho konania a kreovať ho ako jednostupňové konanie, v ktorom by sa pohľadávky veriteľov uspokojovali čiastočne z majetku dlžníka a čiastočne z výsledkov jeho pracovnej aktivity**
- 9.2 Explicitne stanoviť, že pohľadávky veriteľov, ktoré v oddľžovacom konaní nebudú prihlásené sa stanú nevymáhateľné**
- 9.3 Oddľžovacie konanie povoliť len pre nepodnikateľov a len pre záväzky, ktoré nevznikli z podnikateľskej činnosti**
- 9.4 Zaviesť inštitúty, ktoré by zabraňovali možnosti opakovane sa oddľžovať.**

VYMOŽITEĽNOSŤ PRÁVA Z HĽADISKA TRESTNÉHO PRÁVA

Doc. JUDr. Jozef Čentéš, PhD.

JUDr. Ondrej Samaš

JUDr. Pavol Toman

I. Úvod

Rešpektovanie práva na život a zdravie, práva na osobnú slobodu, rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, vlastníckeho práva, slobody pohybu a pobytu, sloboda myslenia patria k nevyhnutným podmienkam fungovania demokratického štátu. V prípade, ak tieto práva nie sú rešpektované prichádza do úvahy uplatniť zodpovednosť voči narušiteľovi práva.

V niektorých prípadoch je potrebné, aby voči narušiteľovi práva zasiahol štát. Takáto situácia môže nastať v prípade **trestno-právneho vzťahu**. Tento vzniká medzi páchatelom trestného činu a štátom na základe spáchania trestného činu. Obsahom tohto vzťahu je právo štátu potrestať páchatela za spáchaný trestný čin a povinnosť páchatela podrobiť sa trestu, ktorý mu bol uložený pri dodržaní všetkých zákonných podmienok.

Z týchto dôvodov musí nastúpiť trestné právo, a to aj so svojimi represívnymi prostriedkami, pričom urýchlené a spravodlivé rozhodnutie konkrétneho prípadu má súčasne pôsobiť preventívne aj do budúcnosti.

V tejto súvislosti možno poukázať na úlohu orgánov činných v trestnom konaní a súdov pri aplikácii noriem trestného práva v rámci trestného konania. Tieto subjekty trestného konania na jednej strane musia na jednej strane dodržiavať najmä práva obvineného. Na druhej strane dôsledné dodržiavanie týchto práv by nemalo viesť k odpútavaniu pozornosti od práv poškodených, pričom tieto sú niekedy vo vzájomnej konkurencii, napr. poškodený okrem práva podať trestné oznámenie už má obmedzené možnosti vo vzťahu k odsudzujúcemu rozhodnutiu súdu, ktoré je nevyhnutným predpokladom pre priznanie nároku na náhradu škody v trestnom konaní – adhézne konanie.

Na podklade týchto skutočností možno zvýrazniť, že vymožitelnosť práva v oblasti trestného práva má pre kvalitný a bezpečný život občana - ľudského jedinca a spoločnosti ako takej mimoriadny význam. Práve v oblasti trestného práva dochádza k narušovaniu vzťahov tým najzávažnejším spôsobom – trestným činom.

Z obsahu pojmu „vymožitelnosť práva“ vyplývajú dve významné zložky, ktoré majú rozhodujúci vplyv význam na stav tejto vymožitelnosti. Na jednej strane je to **kvalita právneho poriadku**, ako kvalitatívna zložka a **primeraná lehota** vymoženia práva, ako procesno-formálna stránka. Pritom nielen v oblasti trestného práva platí, že rýchlosť trestného konania úzko súvisí s obsahom hmotnoprávnych, ale aj procesnoprávnych noriem, ktoré tú ktorú oblasť upravujú.

V rámci tejto analýzy zameriavame pozornosť na posúdenie súčasného stavu trestného konania a to tak v rámci prípravného konania, ako aj súdneho konania. Pri tejto analýze vychádzame najmä zo zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) a zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“).

V závere analýzy sme sformulovali legislatívne a vecné návrhy, ktoré by mali prispieť k zvýšeniu vymožitelnosti trestného práva v Slovenskej republike. Pri formulovaní týchto návrhov zastávame právny názor, že vymožitelnosť práva v trestnom konaní má svoj základ najmä v rýchlom a účinnom postihu páchatela trestného činu, bez zbytočných prieťahov, ktoré oslabujú celkový dopad rozhodnutia súdu na jeho prevýchovu a nápravu, ako aj na právne vedomie ostatných členov spoločnosti z preventívneho hľadiska.

II. Prípravné konanie

Z hľadiska prípravného konania považujeme za podstatné zdôrazniť, že je významným štádiom trestného konania. Je všeobecne známe, že keď v tomto štádiu nie sú prvotnými úkonmi zabezpečené rozhodujúce dôkazy, ťažko možno očakávať úspešné prejednanie veci pred súdom, ak sa vôbec uskutoční. V súvislosti s právnou úpravou obsiahnutou v Trestnom poriadku sa domnievame, že úlohou prípravného konania by malo byť najmä zhromaždenie, preverenie a vykonanie dôkazov v takom rozsahu, aby trestná vec mohla byť zákonne rozhodnutá. V prípravnom konaní je dôležité zistiť, či podozrenie z trestného činu proti určitej osobe je nakoľko odôvodnené, že môže byť podaná obžaloba, prípadne návrh na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu (ďalej len „dohoda o vine a treste“) alebo či nie je dôvod na iný postup. Na rozdiel od toho v konaní pred súdom treba najmä zistiť, či na základe dokazovaných skutočností možno vydať odsudzujúci alebo oslobodzujúci rozsudok.

Úprava prípravného konania v Trestnom poriadku predstavuje jednu z **možností skrátenia dokazovania v trestnom konaní**. Je vecou najmä orgánov činných v trestnom konaní, aby pri dôslednom využívaní jednotlivých procesných inštitútov dokázali skrátiť dĺžku prípravného konania, a tak prispieť aj k spravodlivému prejednávaniu trestných vecí v primeranej lehote.

V súvislosti s úpravou trestného konania vo vzťahu k prípravnému konaniu zameriame pozornosť najmä na tieto skutočnosti:

- zjednodušenie dokazovania v prípravnom konaní, v závislosti od závažnosti spáchaného trestného činu,
- rozšírenie spôsobov alternatívneho ukončenia trestných vecí v prípravnom konaní,
- vybavovanie trestných vecí mimo hlavného pojednávania,
- úprava väzby.

II.1 Zjednodušenie dokazovania v prípravnom konaní v závislosti od závažnosti spáchaného trestného činu

Všeobecne možno konštatovať, že nová úprava prípravného konania vyplývala z nutnosti **zefektívnenia (zrýchlenia) trestného konania** tak, aby čas, ktorý uplynie od spáchania skutku kvalifikovaného ako trestný čin až po právoplatné odsúdenie páchatela, prípadne iné zákonné rozhodnutie bol čo najkratší. Túto víziu sa autori Trestného poriadku pokúsili dosiahnuť aj odbremením orgánov činných v trestnom konaní (najmä policajtov) od procesne náročného dokazovania, ktoré sa vykonávalo v slovenskom trestnom konaní pred 1. januárom 2006. V tejto súvislosti možno uviesť, že novom Trestnom poriadku sa upravili podmienky tak, aby úkony, ktoré vykonávajú orgány činné v trestnom konaní v súlade s Trestným poriadkom, boli použiteľné v ďalšom konaní ako dôkazy. Súčasne chceme zdôrazniť, že pri tomto postupe sa nestrácala zo zreteľa nutnosť dodržiavania zákonnosti v postupe orgánov činných v trestnom konaní a súdu.

Na podklade získaných poznatkov z aplikačnej praxe možno konštatovať, že k zefektívneniu prípravného konania mala prispieť úprava **tzv. zjednodušeného skráteného vyšetovania** (§ 204 Trestného poriadku). Uvedený inštitút pôvodne upravoval postup vo vzťahu k osobe, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu, na ktorý Trestný zákon ustanovoval trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšovala tri roky alebo proti takejto osobe, ktorá bola zastihnutá na úteku. V prípade splnenia podmienok podľa § 204 Trestného poriadku, takáto osoba bola obvinená a po vykonaní procesných úkonov ju prokurátor odovzdal do 48 hodín sudcovi

pre prípravné konanie, a to spolu so spisom a obžalobou. Ak prokurátor zistil dôvody väzby, súčasne navrhol, aby bol obvinený vzatý do väzby.

Z hľadiska využívania tzv. zjednodušeného skráteného vyšetovania (§ 204 Trestného poriadku) možno poukázať na nasledovné skutočnosti. Podľa štatistických údajov Generálnej prokuratúry SR sa v roku 2006 postupovalo podľa § 204 Trestného poriadku v 348 trestných veciach a v roku 2007 v 737 trestných veciach, v roku 2008 v 520 trestných veciach a v roku 2009 1281 trestných veciach.

Tento počet je pomerne malý v porovnaní s celkovým počtom trestných vecí. Aplikačné problémy § 204 Trestného poriadku súviseli s tým, že podľa prevažujúcej súdnej praxe bolo podmienkou postupu podľa citovaného ustanovenia aj to, aby prokurátor podal návrh na vzatie obvineného do väzby, čo vzhľadom na charakter deliktov (prečín s obmedzenou hornou hranicou trestnej sadzby trestu odňatia slobody) bol problém.

Počas doby trvania tohto projektu bola zriadená komisia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky na novelu trestno-právnych predpisov, pričom členom tejto komisie bol aj člen riešiteľského tímu tohto projektu. Výsledkom činnosti komisie bolo vypracovanie novely Trestného poriadku (zákon č. 5/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov), ktorou došlo k **novelizovaniu aj ustanovenia § 204 Trestného poriadku** ako aj nadväzujúcich ustanovení, ktoré zjednodušili podmienky tohto inštitútu. Podstatou týchto zmien bola zmena kategórie prečinu, v prípade aplikovania tohto inštitútu, na ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje päť rokov. Taktiež sa zmenili podmienky jeho použitia a to tak, že ho možno aplikovať, ak ide o osobu, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu alebo bezprostredne po ňom. Významnou je aj zmena, že podmienkou aplikovania tohto inštitútu nie je podanie obžaloby spolu s návrhom na vzatie obvineného do väzby. Uvedená novelizácia sa prejavila v zvýšení počtu trestných vecí v roku 2009, v ktorých sa postupovalo podľa § 204 Trestného poriadku (1281 trestných vecí).

Očakávame, že uvedené novelizovanie § 204 Trestného poriadku, by sa mohla prejaviť v budúcnosti v zvýšení počtu trestných vecí, v ktorých sa aplikuje inštitút zjednodušeného skráteného vyšetovania.

Určitým problémom je celková dĺžka **dokazovania v prípravnom konaní**. Podľa Trestného poriadku je potrebné skrátené vyšetovanie skončiť v lehote do dvoch mesiacov od vzniesenia obvinenia. V odôvodnených prípadoch má prokurátor oprávnenie

túto lehotu predĺžiť. Pri vyšetrovaní zločinov je potrebné jeho skončenie v lehote do štyroch mesiacov a u obzvlášť závažných zločinov do šiestich mesiacov od vznesenia obvinenia. Z našich poznatkov vyplýva, že uvedené poriadkové lehoty skráteného vyšetrovania resp. vyšetrovania nebývajú dodržané.

Toto konštatovanie potvrdzujú aj štatistické údaje v rámci rezortu vnútra, z ktorých vyplýva, v roku 2008 sa viedlo vyšetrovanie v 62 143 trestných veciach, skončených bolo 41 809 z toho bolo v zákonnej lehote skončených 25 348 teda rýchlosť vyšetrovania bola 60,63%. V roku 2008 sa viedlo skrátené vyšetrovanie vyšetrovateľmi Policajného zboru v 35 147 veciach, poverenými príslušníkmi Policajného zboru v 108 254 veciach. Skončených bolo vyšetrovateľmi PZ 24 865 vecí z toho v zákonnej lehote 14 939 vecí, čo je rýchlosť vyšetrovania 60,08 %. Poverenými príslušníkmi PZ bolo ukončených celkom 86 557 vecí z toho v zákonnej lehote 60 766 vecí čo je rýchlosť vyšetrovania 60,20 %.

V roku 2009 sa viedlo vyšetrovanie v 69 806 trestných veciach, skončených bolo 47 847 z toho v zákonnej lehote bolo skončených 31 270 vecí to znamená, že rýchlosť vyšetrovania bola 65,35 %. V roku 2009 sa viedlo skrátené vyšetrovanie vyšetrovateľmi Policajného zboru v 41 620 veciach, skončených bolo 29 766 vecí z toho v zákonnej lehote 18 660 vecí čo je 62,69 % rýchlosť. Poverenými príslušníkmi Policajného zboru bolo vedené skrátené vyšetrovanie v 104 008 veciach, skončených bolo 84 258 vecí z toho v zákonnej lehote 61 918 vecí čo je 73,49 % rýchlosť.

Podľa poznatkov aplikačnej praxe jednou z možností, ktorá by mohla napomôcť rýchlejšiemu skončeniu vyšetrovania trestných vecí je inštitút náhradného obhajcu už v prípravnom konaní. Súčasná právna úprava využitie náhradného obhajcu umožňuje iba v prípade súdneho konania (hlavné pojednávanie, verejné zasadnutie). Domnievame sa, že by využitie tohto inštitútu už v prípravnom konaní bolo aktuálne najmä v prípadoch väčšieho počtu obvinených, väzobného trestného stíhania obvinených a pod.

II. 2 Rozšírenie spôsobov alternatívneho ukončenia trestných vecí v prípravnom konaní

V Trestnom poriadku sa zaviedli aj ďalšie spôsoby alternatívneho ukončenia trestných vecí v prípravnom konaní, a to podmienené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného, a konanie o dohode o vine a treste.

- Podmienené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného

Inštitút podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 Trestného poriadku) predstavuje alternatívny spôsob skončenia trestnej vecí v

prípadoch trestných činov, ktorými bol v značnej miere dotknutý verejný záujem. V prípade takýchto trestných činov záujem štátu na ich objasnení a záujem na zistení ich páchatelov prevyšuje záujem trestne stíhať a potrestať takého obvineného, ktorý sa významnou mierou zaslúžil o objasnenie trestných činov a zistenie alebo usvedčenie ich páchatelov.

V prípravnom konaní je iba prokurátor oprávnený podmienične zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného (§ 218 Trestného poriadku).

Podmienkami na aplikáciu tohto inštitútu je to, že:

- obvinený sa výraznou mierou podieľal na objasnení taxatívne uvedených trestných činov, alebo na zistení alebo usvedčení páchatela niektorého z uvedených trestných činov,
- záujem spoločnosti na objasnení takého trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného a
- obvinený nie je organizátorom, návodcom alebo objednávateľom trestného činu, na objasnení ktorého sa podieľal.

Podstatou tohto inštitútu je dohoda medzi obvineným a štátom, na základe ktorej je spolupracujúcemu obvinenému poskytnutá výhoda v podobe nepokračovania v jeho trestnom stíhaní, na ktorú by inak nemal nárok, a to výmenou za poskytnutie dôkazne významných informácií, výnimočne spôsobilých výnimočnou mierou prispievajúcich k objasneniu uvedených trestných činov a ich páchatelov. Od obvineného sa teda vyžaduje vyššia kvalita a relevancia informácií, ktoré bezprostredne a priamo smerujú a prispievajú k objasneniu uvedených trestných činov a k zisteniu alebo usvedčeniu ich páchatelov.

Záujem spoločnosti na objasnení takých trestných činov musí prevyšovať nad záujmom na trestnom stíhaní obvineného. Posúdenie tejto podmienky predpokladá dôsledné vyhodnotenie závažnosti trestného činu, osoby obvineného, okolností prípadu, podielu obvineného na spáchanom trestnom čine a na jeho následkoch. Použitie tohto inštitútu je vylúčené voči organizátorovi, návodcovi, alebo objednávateľovi trestného činu, o objasnenie ktorého ide.

Právnu úpravu tohto spôsobu alternatívneho ukončenia trestnej veci považujeme za správnu, pretože vytvára možnosti účinnejšieho postihu najmä organizovanej trestnej činnosti.

- Konanie o dohode o vine a treste

V súvislosti s rekonštrukciou trestného práva v Slovenskej republike sa osobitná pozornosť venovala aj novému chápaniu trestného konania bolo ako jeden zo základných cieľov sledované aj zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu. Tento cieľ našiel svoje vyjadrenie aj v novej právnej úprave odklonov v trestnom konaní, umožňujúcich podstatnú časť trestných vecí vybaviť alternatívnym spôsobom mimo kontradiktórneho hlavného pojednávania. Za jeden z týchto odklonov považujeme aj **konanie o dohode o vine a treste**.

Doterajšie poznatky na jednej strane ukazujú na úspešnosť zakotvenia tohto inštitútu do nášho trestného konania, najmä z hľadiska urýchlenia celého trestného konania a jeho efektívnosti, ako aj z pohľadu zníženia zaťaženia súdov na trestnom úseku.

Považujeme za prirodzené, že nakoľko ide o úplne nový procesno-právny inštitút v našom trestnom procese, tak pri jeho aplikácii postupne vyvstávala celá rada nielen procesných, ale aj hmotno-právnych problémov. Preto bolo nevyhnutné v podstate hľadať tie najoptimálnejšie postupy, najmä za situácie, keď zákon výslovne niektoré problémy súvisiace s aplikáciou tohto inštitútu jasne a zrozumiteľne nerieši. Okrem iných vznikali problémy najmä pri stanovovaní dolných a horných hraníc výmery jednotlivých trestov v rámci ktorých potom prebieha konanie medzi prokurátorom a obvineným.

Všeobecne platí, že podstatou konania o dohode o vine a treste je stav, že obvinený za presne stanovených podmienok uzná vinu a na základe dohody s prokurátorom súhlasí s navrhnutým trestom. V dôsledku tohto konania o dohode sa obvinený vzdáva práva na prejednanie veci v konaní pred súdom a sudca mu uloží trest bez dokazovania viny.

Z Trestného poriadku vyplýva, že podmienkou konania o dohode o vine a treste je, aby výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňovali záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený. Taktiež ďalšou podmienkou je to, že obvinený sa k spáchaniu skutku výslovne prizná a dôkazy potvrdzujú pravdivosť o pravdivosti jeho priznania. Z týchto skutočností vyplýva, že prokurátor sa nemôže uspokojiť len s priznaním obvineného. Pri tomto konaní musia byť splnené aj ďalšie zákonné podmienky aplikácie daného postupu. Na konanie o dohode o vine a treste prokurátor predvolá obvineného a o čase a mieste konania upovedomí obhajcu, obvineného, poškodeného a zúčastnenú osobu. Následne by mal prokurátor vypočítať obvineného a skúmať podmienky na uzavretie dohody o vine a treste. Poznámam, že konanie o dohode o vine a treste nie je limitované právnu kvalifikáciou skutku, teda či ide o prečin, zločin alebo obzvlášť závažný zločin.

Trestný poriadok obsahuje viacero možností dohody.

1. Obvinený môže priznať vinu a akceptovať aj navrhnutý trest a dohodu o náhrade škody. V takomto prípade prokurátor predloží súdu návrh na schválenie dohody. Ak sa dosiahne dohoda ohľadne viny a trestu, ale nie o náhrade škody, prokurátor podá súdu návrh na dohodu (v rozsahu dohody) a navrhne súdu, aby odkázal poškodeného s nárokom na náhradu škody na občiansko-súdne konanie.
2. Ak v rámci konania o dohode o vine a treste obvinený prizná vinu zo spáchaného skutku, ale nedosiahne sa uzatvorenie dohody o treste, prokurátor podá obžalobu, v ktorej uvedie obvineným priznaný skutok a jeho právne posúdenie a požiada súd, aby vykonal hlavné pojednávanie a rozhodol o treste a ďalších výrokoch, ktoré majú podklad vo výroku o vine.
3. Ak v rámci konania o dohode o vine a treste obvinený prizná vinu len sčasti, prokurátor podá obžalobu, v ktorej uvedie obvineným priznaný skutok a jeho právne posúdenie, ako aj skutok a jeho právne posúdenie, ktorý obvinený nepriznal a požiada súd, aby konal hlavné pojednávanie a rozhodol v rozsahu nepriznanej časti viny o treste a ďalších výrokoch, ktoré majú podklad vo výroku o vine.

Ak nedošlo k dohode o ochrannom liečení, ochrannnej výchove, ochrannom dohľade alebo zhabaní veci, prokurátor nepodá obžalobu, ale urobí návrh na uloženia ochranného opatrenia samostatne.

Súčasne uvádzame, že schválenie dohody potvrdí súd rozsudkom, proti ktorému nie je prípustný opravný prostriedok. V súvislosti s využívaním inštitútu konania o dohode o vine a treste autori Trestného poriadku predpokladali, že umožní pružné vybavovanie vecí. V dôsledku toho sa malo skrátiť dokazovanie v trestnom konaní a teda aj postup orgánov činných v trestnom konaní. Možno uviesť, že konanie o dohode o vine a treste môže byť vhodné aj pre obvineného, pretože by mohol dosiahnuť zmiernenie trestu. V tejto súvislosti poukazujeme na ustanovenie § 39 ods. 4 Trestného zákona, podľa ktorého v konaní o dohode môže súd uložiť trest odňatia slobody znížený o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby.

V súvislosti s dohodou o vine a treste zdôrazňujeme, že súd nie je obsahom tejto dohody viazaný a je oprávnený ju odmietnuť. Súd odmietne návrh dohody, ak zistí závažné porušenie procesných predpisov, najmä porušenie práva na obhajcu, alebo ak navrhovaná dohoda je zjavne neprimeraná. V takomto prípade vráti vec prokurátorovi do štádia prípravného konania.

Pokiaľ ide o uplatňovanie tohto inštitútu, Generálna prokuratúra SR vyhodnotila postup prokurátorov v konaní o dohode o vine a treste za I. polrok roku 2006. Z vyhodnotenia je evidentné, že prokurátori v Slovenskej republike za I. polrok roku 2006 písomne alebo ústne vyzvali na konanie o dohode o vine a treste 2250 obvinených, pričom konanie o dohode o vine a treste sa pred prokurátorom na základe jeho výzvy začalo s 1 038 obvinenými. Z uvedeného vyplýva, že 1 212 obvinených (čiže až 53.86 %) na výzvu prokurátora buď nereagovalo alebo o takéto konanie neprejavilo záujem.

Za sledované obdobie poslalo 544 obvinených alebo ich obhajcov na prokuratúru žiadosti o začatie konania o vine a treste. Z počtu obvinených, ktorí iniciovali začatie konania o dohode o vine a treste na prokuratúre, bolo konanie začaté so 424 obvinenými. Konanie o dohode so 120 obvinenými nezačalo predovšetkým z dôvodu, že prokurátor po preskúmaní žiadosti obvineného o vykonanie dohody nezistil na takýto postup zákonný dôvod alebo po určení termínu a jeho oznámenia všetkým stranám v konaní sa nakoniec obvinený konania nezúčastnil, a preto bola vo veci podaná obžaloba.

Z predložených vyhodnotení vyplýva, že prokurátori za I. polrok roku 2006 celkove uzavreli dohodu vo vine a treste s 1216 obvinenými. Tieto dohody boli aj zaslané súdu ako návrhy na rozhodnutie.

Z celkového počtu uzavretých dohôd o vine a treste boli dohody uzavreté s 862 obvinenými na základe výzvy prokurátora, čo predstavuje podiel 70,88 % z celkove uzavretých dohôd, s 321 obvinenými na základe žiadosti obvineného alebo jeho obhajcu (podiel je 26,39 %) a s 33 obvinenými na základe podnetu súdu (podiel je 2,71 %), keď po podaní obžaloby súd vrátil vec prokurátorovi na začatie konania o dohode o vine a treste.

Už po ukončení prvého polroku roku 2006 sa potvrdili predpoklady generálnej prokuratúry o počiatočnom nevyužívaní právneho inštitútu o dohode o vine a treste, a to zo strany obvinených alebo ich obhajcov. Oprávnené subjekty, ktoré mali predovšetkým iniciovať začatie takéhoto konania, jeho význam a účinok nevyužívali. Tieto subjekty (obvinený – obhajca) sa začali mierne aktivizovať v podávaní žiadostí o začatie konania o dohode až v druhom polroku roku 2006.

Napriek tejto aktivite bol podiel žiadostí obvinených (ich obhajcov) za celý rok 2006 v pomere k počtu výziev od prokurátora a podnetov súdu iba 25,5 %, naproti tomu podiel výziev prokurátora na začatie konania o dohode o vine a treste k počtu žiadostí obvinených a podnetov súdu bol až 72,0 %.

V roku 2007 už prevážila aktivita smerujúca k začatiu konania o dohode o vine a treste na strane obvinených (ich obhajcov), kde pomer ich žiadostí bol vyšší ako počet výziev prokurátora a podnetov súdu na započatie takéhoto konania. Tento pomer bol 54,9 %, pričom počet výziev prokurátorov na začatie konania o dohode o vine a treste bol 41,9 %. Teda aktivita práce prokurátora na tomto úseku oproti roku 2006 poklesla o 30,1 %.

Pokles počtu výziev na začatie konania o dohode, ktoré posielali prokurátori obvineným alebo ich obhajcom v roku 2007, však v žiadnom prípade nie je negatívnym ukazovateľom. Práve naopak, ide o pozitívny ukazovateľ, lebo cieľom zvýšenej aktivity prokurátorov, pokiaľ ide o počet posielaných výziev, bolo nielen dostať do podvedomia oprávnených subjektov význam takéhoto právneho inštitútu, ale zaktivizovať oprávnené subjekty k samostatnému rozhodovaniu, či chcú alebo nechcú tento právny inštitút využívať. Považujeme totiž za správnejšie, keď obvinený sám posúdi svoje protiprávne konanie a súčasne sa psychicky pripraví a rozhodne, či je objektívne schopný pravdivo, bez výzvy prokurátora pristúpiť k vyhláseniu pred prokurátorom a potom pred súdom a odpovedať na zákonom určené otázky uvedené v ustanovení § 333 ods. 3 písm. a) až j) Trestného poriadku. Tieto závery potvrdzujú aj štatistické údaje. V roku 2006 sa po doručení žiadosti obvineného na prokuratúru a jej akceptovaní s určením dňa, hodiny a miesta začatia konania o dohode o vine a treste, konania na prokuratúre zúčastnilo 76,1 % a v roku 2007 71,7 % obvinených; na rozdiel od výziev prokurátora, ktoré v roku 2006 akceptovalo a konania sa zúčastnilo 63,2 % a v roku 2007 už iba 55,6 % obvinených.

V roku 2007 súdy schválili 89,4 % dohôd uzavretých v prípravnom konaní oproti roku 2006, kedy súdy schválil len 74,2 % dohôd.

Napriek niektorým aplikačným problémom, ktoré sa v súčasnosti už podarilo judikatúrou odstrániť, zakotvenie tohto inštitútu z celkového pohľadu prinieslo množstvo pozitívnych prvkov, ktoré sú významné nielen z hľadiska hospodárnosti celého trestného konania, ale aj z pohľadu zaťaženia súdov a taktiež rýchlosti konania. Potvrdzujú to aj konkrétne štatistické údaje o týkajúce sa obdobia od nadobudnutia účinnosti nového Trestného poriadku.

V roku 2006 bolo prostredníctvom tohto inštitútu súdmi Slovenskej republiky všetkých stupňov rozhodnutých a právoplatne skončených 1833 trestných vecí, v roku 2007 to bolo už 4.428 vecí, v roku 2008 5.741 vecí a v roku 2009 dokonca až 6.830 vecí. Pritom aj poznatky z rozhodovania súdov v roku 2010 ukazujú na ďalší pretrvávajúci vzostup a nárast prípadov, v ktorých sa trestné stíhanie končí aplikáciou tohto inštitútu.

Dohoda o vine a treste sa aplikovala u všetkých druhov trestnej činnosti, vrátane niektorých obzvlášť závažných zločinov, najmä vraždy podľa § 145 Trestného zákona.

Vyššie uvedené štatistické údaje, ako aj poznatky z aplikačnej rozhodovacej činnosti súdov súvisiace s využívaním z tohto inštitútu naznačujú, že aj v nasledujúcich rokoch bude dochádzať k jeho častému využívaniu. Preto by bolo vhodné zvážiť niektoré ďalšie legislatívne zmeny v Trestnom poriadku, ktoré by mohli napomôcť častejšiemu aplikovaniu tohto inštitútu. Konkrétne máme na mysli rozšíriť možnosť prokurátora uzatvoriť s obvineným dohodu o vine a treste aj v rámci súdneho konania. Podľa súčasnej právnej úpravy totiž ak súd pri predbežnom prejednaní obžaloby zistí, že prokurátor a obvinený chcú uzavrieť dohodu o vine a treste, vráti vec prokurátorovi na konanie o dohode o vine a treste, teda do prípravného konania. Rovnako súd postupuje aj v prípade, ak sa prokurátor a obžalovaný na hlavnom pojednávaní vyjadria, že chcú konať o dohode o vine a treste.

V prípade akceptovania vyššie uvedeného návrhu by sa vec prokurátorovi nemusela vrátiť do prípravného konania, čo by znamenalo zhospodárnenie konania a do šlo by k jeho zefektívneniu a zrýchleniu. Uvedená okolnosť je dôležitá najmä pri väzobných trestných veciach.

II. 3 Vybavovanie trestných vecí mimo hlavného pojednávania

Tento spôsob predstavuje zvládnutie spôsobu dokazovania tak, aby trestné veci boli **spravodlivo a v primeranej lehote rozhodnuté**. Táto okolnosť, najmä vo vzťahu k uplatňovaniu prvkov kontradiktórnosti hlavného pojednávania, na ktorom vykonávajú dokazovanie najmä strany (obžaloba, obhajoba) znamená, že dochádza k väčšej zaťaženosti, a to predovšetkým prokurátorov, ktorí popri povinnostiach spojených s výkonom dozoru v predsúdnom konaní vykonávajú značnú časť dokazovania v konaní pred súdom. Dôvodne predpokladáme, že bez aktívnejšej súčinnosti najmä s policajtni a bez častejšieho využívania tzv. odklonov bude pre prokurátorov ťažké plniť povinnosti vyplývajúce pre nich zo zákona.

Okrem dohody o vine a treste sa za rozhodnutie „**odklonom**“ v prípravnom konaní považuje aj zmier, podmienené zastavenie trestného stíhania, vrátane podmieneného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného.

Všetky tieto rozhodnutia, ktoré nazývame „odkloni“, majú spoločného menovateľa. V prípravnom konaní je len prokurátor oprávnený rozhodnúť o zmieri, podmienenom zastavení trestného stíhania, podmienenom zastavení trestného stíhania

spolupracujúceho obvineného. Taktiež platí, že len prokurátor je oprávnený uzatvoriť dohodu o vine a treste s tým, že sa spravidla s obvineným dohodne aj na druhu a výške trestu, náhrade škody resp. ochrannom opatrení a navyiac táto dohoda podlieha schváleniu súdu. Súd pred schvaľovaním navrhutej dohody o vine a treste dokazovanie o skutkových a právnych záveroch nevykonáva, iba zisťuje splnenie zákonom uložených podmienok nevyhnutných na uzavretie a schválenie dohody.

Zavedením nového právneho inštitútu do trestného zákonodarstva, a to dohody o vine a treste, sa v prípravnom konaní doplnili alternatívy vo forme tzv. odklonov, popri dovtedy sa v praxi uplatňujúcich rozhodnutí o schválení zmiernosti a podmienenom zastavení trestného stíhania.

Z hľadiska uplatňovania týchto odklonov v prípravnom konaní možno podľa štatistických údajov uviesť tieto okolnosti.

Podmienečne zastavené trestné stíhanie (§ 216 Trestného poriadku) bolo v roku 2007 využité u 5 165 obvinených, čo je zo všetkých stíhaných osôb (51 579) – 10,01 %. V roku 2006 sa tento inštitút využíval častejšie. Jeho podiel činil 11,18 %, t. j. podmienečne zastavené trestné stíhanie bolo u 5 200 obvinených zo stíhaných osôb, ktorých bolo 46 491. V roku 2005 sa inštitút podmienečného zastavenia využíval minimálne, pretože jeho podiel činil iba 4,72 % (3 048 osôb zo 64 481).

Positívne možno v roku 2007 hodnotiť využívanie inštitútu zmiernosti. Kým v roku 2005 bol schválený zmiernosť a následne zastavené trestné stíhanie u 169 obvinených, čo bolo 0,26 % zo stíhaných osôb (64 451), v roku 2006 bol tento podiel 1,25 % (583 osôb zo 46 491). V roku 2007 sa podiel zvýšil na 2,19 %, t. j. u 1 130 osôb z 51 579 stíhaných.

V roku 2007 bolo na prokuratúre skončených podaním návrhu súdu na schválenie dohody o vine a treste celkovo 5 328 osôb (2 061 na základe výzvy prokurátora, 3 064 na základe žiadosti obvineného alebo obhajcu a 203 na základe podnetu súdu), teda o 2 412 osôb viac než tomu bolo v roku 2006 (celkovo 2 916 osôb). Prokurátori vyzvali na začatie takéhoto konania 3 549 osôb, z ktorých sa konania zúčastnilo 2 206 osôb (62,1 %). V roku 2007 až 4 775 osôb (obvinených alebo ich obhajcovia) požiadali prokurátora o začatie takéhoto konania, z ktorých sa konania na prokuratúre zúčastnilo 3 369 osôb (70,5 %) a na základe podnetu súdu (celkovo 270 osôb), ktorým bola vec vrátená prokurátorovi na vykonanie dohody o vine a treste, sa konania zúčastnilo 224 osôb (82,9 %).

Na porovnanie možno uviesť, že podmienene zastavené trestné stíhanie v roku 2008 bolo proti 4 452 osobám, čo predstavuje 8,7 % zo všetkých skončených trestných stíhaní proti známej osobe. V roku 2007 bol tento inštitút použitý proti 5 165 osobám (10 %) a v roku 2006 proti 5 200 osobám (9,2 %).

Zmier a následné zastavenie trestného stíhania podľa § 220 Trestného poriadku bolo v roku 2008 realizované proti 971 osobám (1,9 % skončených trestných stíhaní známych osôb), čo je o 159 menej než v roku 2007, kedy ich podiel predstavoval 2,2 % a o 388 viac než v roku 2006 (1 %).

V roku 2008 bolo na prokuratúre skončených návrhom na dohodu o vine a treste 5 197 trestných vecí proti 6 039 osobám (11,8 %). Oproti roku 2007, kedy bolo týmto spôsobom skončené trestné stíhanie 10,3 % známych osôb, bol zaznamenaný nárast návrhov o 692 (o 15,3 %) a nárast osôb o 711 (o 13,3 %). Výrazný nárast uvedeného inštitútu je evidovaný oproti roku 2006, kedy bolo na prokuratúre skončených návrhom na dohodu o vine a treste 2 481 trestných vecí proti 2 916 obvineným (5,1 % osôb, proti ktorým bolo trestné stíhanie skončené), čo predstavuje nárast o 2 716 návrhov (o 109 %) proti 3 123 obvineným (o 107 %). Výsledky v roku 2008 dokumentujú akceptovanie uvedeného inštitútu z dôvodu výhodnosti pre obvineného.

Rozhodnutím prokurátora o podmienene zastavení trestného stíhania bolo v roku 2008 skončené trestné stíhanie proti 4 452 osobám, zmierom proti 971 osobám a spolu s konaním o dohode o vine a treste (6 039 osôb) bolo na prokuratúre ukončené trestné stíhanie tzv. odklonmi proti 11 462 osobám. Oproti roku 2007 bol tak zaznamenaný pokles ukončených vecí tzv. odklonmi o 161 osôb. V porovnaní s rokom 2006, kedy bolo odklonmi ukončené trestné stíhanie proti 8 699 osobám, predstavuje nárast uplatnenia uvedeného inštitútu u 2 763 osôb. V roku 2008 predstavuje podiel všetkých skončených trestných stíhaní známych páchatelov 22,5 %, čo je rovnako ako v roku 2007 a o 7 % viac v porovnaní s rokom 2006. Možno konštatovať, že tzv. odklonmi končí asi štvrtina trestných stíhaní známych páchatelov.

Podľa ostatných publikovaných štatistických údajov Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky rozhodnutím prokurátora o podmienene zastavení trestného stíhania bolo v roku 2009 skončené trestné stíhanie proti 4 207 osobám, zmierom proti 1 032 osobám a spolu s konaním o dohode o vine a treste (7 209) bolo na prokuratúre ukončené trestné stíhanie tzv. odklonmi proti 12 448 osobám. Oproti roku 2008 bol tak zaznamenaný nárast ukončených vecí tzv. odklonmi o 986 osôb. V porovnaní s rokom 2007, kedy bolo odklonmi ukončené trestné stíhanie proti 11 623 osobám, predstavuje nárast uplatnenia uvedeného inštitútu o 825 osôb.

V roku 2009 predstavoval podiel všetkých skončených trestných stíhaní známych páchatelov tzv. odklonmi 23,3 %, teda opakovane za ostatné tri roky odklonmi končí asi štvrtina trestných stíhaní známych páchatelov, napriek miernemu nárastu oproti roku 2007 a 2008, kedy bol ich podiel 22,5 %.

II. 4 Úprava väzby

Jednou z aktuálnych otázok v trestnom konaní je aj zaistenie osôb. Z jednotlivých zaisťovacích úkonov predstavuje najzávažnejší zásah do ľudských práv **väzba**. Pri uplatnení tohto zaisťovacieho úkonu sa vyžaduje veľmi precízne skúmanie existencie skutočností verejného záujmu vo vzťahu k pozbaveniu osobnej slobody. V prípade, ak tieto skutočnosti pominú, je spravidla potrebné prijať adekvátne opatrenia, na podklade ktorých pozbavenie osobnej slobody ďalej nepokračuje.

Z časti II.1 tejto analýzy vyplýva, že člen riešiteľského tímu tohto projektu sa podieľal v rámci komisie Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky na novele Trestného poriadku (zákon č. 5/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov). Touto novelou ako aj ďalšou novelou Trestného poriadku (zákon č. 97/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov) sa podstatným spôsobom novelizovala predchádzajúcu právnu úpravu väzby. V tejto analýze považujeme za potrebné poukázať na podstatu týchto zmien.

- Zákon č. 5/2009 Z. z.

Dňa 1. februára 2009 nadobudol účinnosť zákon č. 5/2009 Z.z., ktorý doposiaľ najpodstatnejším spôsobom zmenil právnu úpravu väzby. V tejto analýze mienime zamerať pozornosť najmä na novelizovanie dôvodov väzby, rozšírenie jednotlivých rozhodnutí o väzbe, osobný výsluch obvineného pri rozhodovaní o väzbe, nahradenie väzby a predĺženie lehoty väzby.

a) Novelizovanie dôvodov väzby podľa §71 ods. 2 písm. e) Trestného poriadku

Prvou zmenou bolo precíznejšie vyjadrenie dôvodov tzv. opätovnej väzby podľa § 71 ods. 2 písm. e) Trestného poriadku. Predchádzajúce slovné spojenie „je obvinený pre ďalší úmyselný trestný čin spáchaný po prepustení z väzby“ bolo nahradené slovným spojením „je obvinený pre ďalší úmyselný trestný čin, ktorý mal byť spáchaný po prepustení z väzby“. Toto ustanovenie legislatívne vhodnejším slovným spojením umožňuje opätovné vzatie obvineného do väzby v prípade obvinenia pre ďalší úmyselný

trestný čin, ktorý mal byť spáchaný (spravidla podľa uznesenia o vznesení obvinenia) po prepustení z väzby na slobodu.

b) Rozšírenie jednotlivých rozhodnutí o väzbe

Zákonom č. 5/2009Z.z. došlo aj k **rozšíreniu jednotlivých rozhodnutí o väzbe**. Toto rozšírenie považujeme za správne, pretože sa dosiahlo odstráneniu niektorých aplikačných problémov, vo vzťahu k niektorým rozhodnutiam (napr. ponechanie obvineného na slobode po nahradení väzby, ponechaní obvineného vo väzbe po predĺžení celkovej lehoty väzby v trestnom konaní, prepustení zatknutého obvineného na slobodu).

Pre úplnosť uvádzame, že podľa § 72 ods. 1 Trestného poriadku sa **rozhodnutím o väzbe** rozumie rozhodnutie o:

- a) vzatí alebo nevzatí obvineného do väzby; za rozhodnutie o nevzatí do väzby sa považuje aj rozhodnutie o ponechaní obvineného na slobode pri nahradení väzby,
- b) prepustení z väzby a o zamietnutí žiadosti o prepustenie obvineného z väzby; za takúto žiadosť sa považuje aj žiadosť o nahradenie väzby,
- c) zmene dôvodov väzby obvineného,
- d) návrhu na predĺženie lehoty väzby obvineného,
- e) ponechaní obvineného vo väzbe, alebo predĺžení celkovej lehoty väzby v trestnom konaní,
- f) prepustení zatknutého obvineného na slobodu; za takéto rozhodnutie sa považuje aj rozhodnutie o ponechaní obvineného na slobode pri nahradení väzby.

Z hľadiska týchto rozhodnutí možno privítať, že okrem odstránenia aplikačných problémov sa ich výpočtom a následnou právnou úpravou spresnilo napr. rozhodovanie o zatknutom obvinenom v prípade realizácie príkazu na zatknutie a pod. Vzhľadom na časové možnosti nášho vystúpenia pozornosť mienime venovať niektorým vybraným okolnostiam vzťahujúcim sa k zákonu č. 5/2005 Z. z.

c) Osobný výsluch obvineného pri rozhodovaní o väzbe

V súvislosti s možnosťou výsluchu obvineného zákon č. 5/2009Z.z. priniesol významnú zmenu, ktorou je obligatórny **výsluch obvineného pri rozhodovaní o väzbe**. V takomto prípade Trestný poriadok ustanovuje povinnosť predsedu senátu alebo sudcu pre prípravné konanie vypočuť obvineného a následne umožniť prísediacim alebo

súdom, prokurátorovi a obhajcovi položiť obvinenému otázky týkajúce sa rozhodnutia o väzbe. V dôsledku uplatnenia tohto postupu sa obvinenému umožňuje, aby predniesol svoje návrhy a stanovisko v osobnom kontakte so súdom, ktorý rozhoduje o jeho väzbe. Takýto postup sa neaplikuje len v prípade, ak obvinený výslovne požiadal, aby sa konalo v jeho neprítomnosti alebo ak zdravotný stav obvineného neumožňuje jeho výsluch.

Táto právna úprava korešponduje s nasledujúcou rozhodovacou činnosťou Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“).

V náleze III. ÚS 108/06 ústavný súd uviedol, že požiadavka práva na preskúmanie zákonnosti väzby a rozhodnutie o nej sú obsiahnuté v článku 17 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj v čl. 5 ods. 4 Dohovoru o ochrane ľudských práva a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ktoré sa vzťahujú aj na konanie o predĺžení väzby a sú definované v niekoľkoročnej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorou sa pri svojej rozhodovacej činnosti riadi aj ústavný súd. Patrí medzi ne aj to, že **takéto konanie musí byť kontradiktórne, musí zaručiť** rovnosť zbraní, pričom ak pozbavenie osobnej slobody (teda aj väzba) spadá pod čl. 5 ods. 1 písm. c) dohovoru, vyžaduje sa **vypočutie dotknutej osoby** (pozri napr. rozsudok Reinprecht v. Rakúsko z 15. novembra 2005, ktorý odkazuje na predchádzajúce rozsudky vo veciach Nikola v. Bulharsko z 25. marca 1999, Assenov a ďalší v. Bulharsko z 28. októbra 1998, Kampanis v. Grécko z 13. júla 1995, Sanchez – Reisse v. Švajčiarsko z 21. októbra 1986 a Schiesser v. Švajčiarsko zo 4. decembra 1979). Zároveň ústavný súd zdôraznil, že Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku Sanchez – Reisse v. Švajčiarsko z 21. októbra 1986 vyslovil názor, že jednou zo základných procesných záruk spravodlivého procesu je poskytnutie možnosti osobne sa vyjadriť, pokiaľ je osoba pozbavená osobnej slobody. Pokiaľ bola niekomu obmedzená osobná sloboda v súlade s čl. 5 ods. 1 písm. c) dohovoru, Európsky súd pre ľudské práva sa prikláňa k nutnosti a nevyhnutnosti výsluchu dotknutej osoby pred súdom, ako aj k zásade kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní (rozsudok vo veci Nikola v. Bulharsko z 25. marca 1999, rozsudok vo veci Kampanis v. Grécko z 13. júla 1995). Európsky súd pre ľudské práva vychádza za daných okolností z predpokladu, že **osobná prítomnosť dotknutej osoby** je sama osebe zárukou spravodlivého procesu a zároveň aj zárukou eliminácie možného porušenia základných práv a slobôd (k tomu pozri aj nález Ústavného súdu Českej republiky I. ÚS 573/02).

Obdobný názor vyslovil ústavný súd aj v náleze II. ÚS 315/06, v ktorom okrem iného uviedol, že väzba je zásadným zaisťovacím inštitútom a predstavuje výrazný zásah do základného práva jednotlivca na osobnú slobodu. Neodmysliteľnou procesnou zárukou pri takomto zásahu musí byť právo dotknutej osoby osobne sa vyjadriť, teda byť vypočutá

súdom k dôvodom a okolnostiam ďalšieho zotrvania vo väzbe. Zároveň treba zdôrazniť, že v náleze III. ÚS 34/07 ústavný súd uviedol, že osobná prítomnosť obvineného (...) za určitých okolností môže predstavovať nevyhnutný predpoklad pre rešpektovanie základných procesných garancií uplatniteľných vo veciach týkajúcich sa pozbavenia osobnej slobody väzbou (kontradiktórnosť konania a rovnosť zbrani).

Vo vzťahu k možnosti osobného výsluchu v konaní je potrebné zmieniť sa aj o postupe v prípade rozhodovania nadriadeného (druhostupňového) súdu o sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe, na neverejnom zasadnutí. Ustanovenie § 302 ods. 2 Trestného poriadku oprávňuje predsedu senátu, aby umožnil účasť prokurátorovi, obvinenému a jeho obhajcovi pri rozhodovaní o sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe. Navyše toto ustanovenie pri rozhodovaní o sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe umožňuje účasť zástupcovi záujmového združenia alebo inej osoby ponúkajúcej záruku alebo peňažnú záruku za predpokladu, že predseda senátu dospeje k záveru „že ich účasť je potrebná“. Tento postup je aplikovateľný v prípadoch umožňujúcich nahradenie väzby (k tomu pozri § 80 a § 81 Trestného poriadku).

V prípade aplikácie § 302 ods. 2 Trestného poriadku predseda senátu vypočuje obvineného, pričom postupuje podľa § 72 ods. 2 Trestného poriadku. V prípade, ak ide o zástupcu záujmového združenia alebo inej osoby, ponúkajúcej záruku alebo peňažnú záruku, postupuje predseda senátu podľa povahy ponúkanej náhrady väzby a okolností konkrétneho prípadu.

Táto právna úprava predstavuje prehlbenie práv obvineného v súvislosti s rozhodovaním o väzbe.

d) Nahradenie väzby

Podľa Trestného poriadku aj v prípade, ak je daný dôvod väzby podľa § 71 ods. 1 písm. a) alebo c), má súd a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie k dispozícii viaceré možnosti (alternatívy) ponechania obvineného na slobode alebo prepustenia na slobodu, a to záruku, sľub, dohľad alebo peňažnú záruku.

Z hľadiska aplikovania týchto možností možno zdôrazniť, že Trestný poriadok neumožňuje ich použitie, ak bude daný dôvod **tzv. kolúznej väzby** (§ 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku). Súčasne platí, že napriek tejto právnej úprave ústavný súd v nálezoch (napr. I. ÚS 100/04, I. ÚS 239/04 a II. ÚS 240/06) a obdobne aj najvyšší súd (R 57/2005) vo vzťahu k tomuto dôvodu väzby pripustili možnosť prepustenia obvineného (z väzby) na slobodu počas konania, podmieneného zárukou a to s poukazom na čl. 5 ods.

3 druhá veta dohovoru a čl. 17 ods. 1, 2 a 5 ústavy. V týchto rozhodnutiach ústavný súd a najvyšší súd vychádzali aj z čl. 154c ods. 1 ústavy, z ktorého vyplýva, že medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti ústavného zákona č. 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd, čo platí aj vo vzťahu k dohovoru.

Zároveň treba zdôrazniť, že dohovor a súvisiaca judikatúra podľa nálezu ústavného súdu I. ÚS 239/04 predstavujú pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväzné výkladové smernice na výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvenej v druhej hlave ústavy, a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť (napr. I. ÚS 36/02). Okrem toho ústavný súd vo svojej judikatúre už zdôraznil, že do rámca záruk osobnej slobody treba zahrnúť aj záruky poskytované čl. 5 dohovoru, tak ako ich vykladá a uplatňuje Európsky súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre (napr. III. ÚS 7/00, II. ÚS 55/98).

Vo vzťahu k nahradeniu väzby ústavný súd v náleze I. ÚS 100/04 uviedol, že z doterajšej judikatúry k druhej vete čl. 5 ods. 3 dohovoru, ktorá sa vytvárala postupne, vyplýva, že prepustenie na základe záruky je len možnosťou, a nie oprávnením osoby pozbavenej osobnej slobody. Pri posudzovaní jej opodstatnenosti má záruka prednosť pred pokračovaním väzby. Uplatňuje sa nielen v prípade takzvanej útekovvej väzby, ako by tomu nasvedčovala formulácia účelu tejto záruky (zabezpečenie prítomnosti na pojednávaní), ale je možné ňou nahradiť aj väzbu realizovanú na základe iných dôvodov. V rozpore s dohovorom by bolo, ak by **vnútroštátne právo úplne vylučovalo v prípade niektorých trestných činov možnosť záruky** (Caballero v. Spojené kráľovstvo z 8. februára 2000, S. B. C. v. Spojené kráľovstvo z 19. júna 2001).

Pokiaľ ide o výklad samotného pojmu „záruka“ v zmysle čl. 5 ods. 3 dohovoru, z doterajšej judikatúry vyplýva, že má autonómny obsah, ktorý je nezávislý od terminológie používanej vo vnútroštátnom práve. Zárukou treba rozumieť akýkoľvek prostriedok prípustný podľa vnútroštátneho práva, ktorý je miernejší ako obmedzenie osobnej slobody a ktorý je zároveň spôsobilý zabezpečiť účasť obvineného na pojednávaní. Spravidla ide o peňažnú záruku (kauciu), ale aj o iné formy záruk, napríklad odovzdanie cestovného pasu (Stögmüller v. Rakúsko z 10. novembra 1969), stanovenie povinnosti mať stále bydlisko, hlásiť sa v pravidelných intervaloch atď.

Podľa názoru ústavného súdu tak **záruku** podľa § 73 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku (teraz § 80 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku), ako aj sľub podľa § 73 ods. 1 písm. b) (teraz § 80 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku; pozri aj § 80 ods. 1 písm. c), a napokon aj peňažnú záruku podľa § 73a ods. 1 Trestného poriadku (teraz § 81) Trestného poriadku, **treba považovať vzhľadom na sledovaný účel za záruku v zmysle čl. 5 ods. 3 druhej vety dohovoru**. Hoci **Trestný poriadok možnosť nahradenia väzby sľubom v prípade sťažovateľa vylučuje, ustanovenie druhej vety článku 5 ods. 3 dohovoru to umožňuje**. Bolo preto povinnosťou všeobecných súdov pri rozhodovaní o alternatívnej žiadosti sťažovateľa aplikovať namiesto ustanovenia § 73 ods. 1 a 3 (teraz § 80) Trestného poriadku druhú vetu čl. 5 ods. 3 dohovoru, keďže toto ustanovenie zabezpečuje väčší rozsah základného práva. Zároveň to znamená, že všeobecné súdy mali alternatívnu žiadosť sťažovateľa meritórne preskúmať. Pokiaľ tak neurobili, porušili tým čl. 5 ods. 3 dohovoru.

Z právneho názoru ústavného súdu (III. ÚS 7/00) vyplýva, že čl. 17 ústavy zahrňuje v sebe v podstate všetky práva, ktoré vyplývajú z čl. 5 ods. 3 a 4 dohovoru. V čase formulovania tohto názoru vo vzťahu ku druhej vete čl. 5 ods. 3 dohovoru ešte z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva nebolo jasné, či je prípustné vo vnútroštátnom práve vylúčiť z možnosti prepustenia na záruku niektoré trestné činy, resp. niektoré dôvody väzby. Preto možnosť prepustenia na záruku bola viazaná na zákonom určené prípady. Keďže v súčasnosti je už jednoznačné, že z pôsobnosti druhej vety čl. 5 ods. 3 dohovoru **vnútroštátne právo nemôže vylúčiť niektoré trestné činy, resp. niektoré dôvody väzby**, zastáva ústavný súd názor, že **čl. 17 ods. 1, 2 a 5 ústavy zahrňuje v sebe počas konania aj možnosť prepustenia podmieneného zárukou**. Zároveň to znamená, že popri porušení článku 5 ods. 3 dohovoru došlo aj k porušeniu čl. 17 ods. 1, 2 a 5 ústavy.

Pre úplnosť možno uviesť, že podľa vedomostí autorov tejto analýzy súdy postupujú pri možnosti nahradenia väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku v súlade s označenou judikatúrou ústavného súdu a najvyššieho súdu. Zároveň súdy pri tomto rozhodovaní vychádzajú z judikatúry najvyššieho súdu (R 57/2005), podľa ktorej čl. 144 ods. 2 a 154c ústavy priamo ukladá sudcom povinnosť aplikovať ustanovenia medzinárodných zmlúv o ľudských práva a slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti ústavného zákona 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, pokiaľ sú súčasťou jej právneho poriadku a pokiaľ zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd, čo nepochybne platí aj vo vzťahu k čl. 5 ods. 3 dohovoru.

Berúc do úvahy tieto skutočnosti treba doplniť, že v návrhu novely Trestného poriadku bola upravená možnosť nahradenia väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, na podklade ustanovenia § 80 ods. 1, ako aj § 81 ods. 1 Trestného poriadku (www.justice.gov.sk). Národná rada Slovenskej republiky však túto zmenu neakceptovala.

Na druhej strane možno zvýrazniť, že nahradenie kolúznej väzby sa pripustilo v prípade **tzv. opätovnej väzby** (§ 71 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku za podmienky, že to odôvodňujú výnimočné okolnosti prípadu.

Domnievame sa, že takáto právna úprava nie je vyvážená a nie je súladná s judikatúrou ústavného súdu a najvyššieho súdu. Z tejto judikatúry možno vyvodiť záver, že vnútroštátne právo nemôže vylúčiť niektoré trestné činy, resp. niektoré dôvody väzby, vo vzťahu k alternatívam nahradzujúcim väzbu.

e) Predĺženie lehoty väzby

Ďalším aplikačným problémom, ktorý riešil zákon č. 5/2009 Z. z. je ďalšie **trvanie väzby po podaní obžaloby**. Predchádzajúca právna úprava (účinná pred 1. februárom 2009) rozlišovala rozhodovanie o ďalšom trvaní väzby obvineného v závislosti od toho, či sa jednalo o konanie pred samosudcom alebo pred senátom. Ak sa jednalo o konanie pred samosudcom, tento s poukazom na ustanovenie § 242 Trestného poriadku rozhodoval o ďalšom trvaní väzby obvineného, a to pri preskúmaní obžaloby (ex cathedra). Senát rozhodoval o ďalšom trvaní väzby obvineného, a to pri predbežnom prejednaní obžaloby podľa § 244 ods. 5 Trestného poriadku (verejné zasadnutie). Zároveň možno uviesť, že právna úprava v Trestnom poriadku neurčovala lehotu, do ktorej mal súd rozhodnúť o ďalšom trvaní väzby, v nadväznosti na podanú obžalobu. Právna úprava v Trestnom poriadku tiež nevyklúčovala ďalšie trvanie väzby obvineného po podaní obžaloby (tzv. súdnej väzby) bez toho, aby sa o jej ďalšom trvaní rozhodlo konajúcim súdom pred uplynutím lehoty, na ktorú bola predĺžená v prípravnom konaní.

Vo vzťahu k tejto právnej úprave možno zvýrazniť, že ústavný súd s poukazom na ustanovenie čl. 17 ods. 5 ústavy a 5 ods. 1 dohovoru konštatoval, že **samotné podanie obžaloby nie je dostatočným dôvodom na ďalšie trvanie väzby, bez toho, aby sa o jej ďalšom trvaní rozhodlo konajúcim súdom pred uplynutím lehoty, na ktorú bola väzba v prípravnom konaní naposledy predĺžená** (pozri napr. I. ÚS 6/02, I. ÚS 204/05, I. ÚS 217/05, III. ÚS 322/05, III. ÚS 147/06, III. ÚS 167/06, III. ÚS 271/06, III. ÚS 115/07 a II. ÚS 129/08). Taktiež možno doplniť, že samotná skutočnosť, že vec bola postúpená súdu podľa názoru ústavného súdu vyjadreného v náleze I. ÚS 115/07 (obdobne aj I. ÚS

6/02), nie je postačujúca na splnenie kritéria „zákonosti“ väzby v zmysle čl. 5 ods. 1 dohovoru a nemôže bez príslušného súdneho rozhodnutia odôvodniť ďalšie trvanie väzby (Stasaitis v. Litva z 21. marca 2002, § 59 až 61).

Ústavný súd podobne v náleze I. ÚS 187/07 vyjadril názor, že je povinnosťou všeobecného súdu rozhodnúť po podaní obžaloby o ďalšom trvaní väzby, a to najneskôr do uplynutia termínu posledného predĺženia väzby v prípravnom konaní. Bez takéhoto rozhodnutia totiž nemožno považovať väzbu za zákonnú, pretože táto sa nemôže zakladať iba na podaní obžaloby. Musí sa vždy opierať iba o rozhodnutie súdu. Zároveň v tomto náleze ústavný súd zvýraznil, že (...) prokurátor by mal podať obžalobu s takým časovým predstihom, aby súd mal objektívne možnosť včas rozhodnúť o ďalšom trvaní väzby, a tak zaistiť jej kontinuitu. Ak podá obžalobu tesne pred skončením lehoty väzby v prípravnom konaní, musí počítat s prepustením obvineného z väzby.

V náleze I. ÚS 6/02 ústavný súd rozhodoval o sťažnosti, v ktorej sťažovateľ tvrdil, že jeho držanie vo väzbe od 4. marca 2001 do 3. septembra 2001 bolo nezákonné vzhľadom na to, že rozhodnutím okresného súdu z 15. augusta 2000 mu bola predĺžená lehota trvania väzby do 3. marca 2001 a žiadnym iným rozhodnutím súdu mu ďalšie zotrvanie vo väzbe nebolo oznámené. Pre úplnosť možno uviesť, že v sťažnosti sa namietané obdobie týkalo (prípadu) tzv. súdnej väzby, ktorá začala plynúť po podaní obžaloby (21. decembra 2000).

V predmetnej veci ústavný súd konštatoval, že v zmysle čl. 17 ods. 5 ústavy a čl. 5 ods. 1 dohovoru nemôže byť **titulom** (dôvodom) **držania vo väzbe** pre držanie vo väzbe znamenajúce obmedzenie slobody len skutočnosť, že bola podaná obžaloba, bez toho, aby konajúci súd výslovne rozhodol o ďalšom trvaní väzby ešte pred uplynutím lehoty, na ktorú bola väzba v prípravnom konaní naposledy predĺžená (...). Ústavný súd súčasne uviedol, že okresný súd po podaní obžaloby a ešte pred tým, než uplynula lehota, na ktorú bolo trvanie väzby (v prípravnom konaní) predĺžené (3. marca 2001), uznesením (...) z 30. januára 2001 vydaným pri predbežnom prejednaní obžaloby v skutočnosti rozhodol o ďalšom trvaní väzby aj na obdobie tzv. súdnej väzby po 3. marci 2001. Konkrétne ústavný súd konštatoval, že v tomto uznesení, (ktorým bolo rozhodnuté aj o žiadosti obvineného sťažovateľa o prepustenie z väzby na slobodu), okresný súd jasne konštatuje, že „dôvod väzby, pre ktorý bol obžalovaný do väzby vzatý, stále trvá“. Následne aj krajský súd konštatoval, že „dôvody väzby sa (...) nezmenili a trvajú aj v súčasnom štádiu trestného konania, tak ako ich okresný súd rozviedol vo svojom uznesení (...). Z týchto dôvodov ústavný súd nemal žiadne pochybnosti o tom, že s ohľadom na okolnosti danej veci toto rozhodnutie vyvolalo rovnaké účinky, aké pre ďalšie trvanie väzby vyvoláva rozhodnutie o predĺžení lehoty jej trvania.

Napriek tomu, že lehota „ďalšieho trvania väzby“ nebola uvedená v uznesení okresného súdu, podľa názoru ústavného súdu nemohla táto okolnosť sama osebe vyvolať stav právnej neistoty u sťažovateľa ani pochybnosť o jej ďalšom trvaní, ak sa prihliadne na to, že v ustanovení § 71 ods. 2 prvej vety (predchádzajúceho) Trestného poriadku je jasne ustanovené, že väzba v konaní pred súdom nesmie trvať viac ako dva roky (teraz je dĺžka trvania väzby odlišne upravená – pozn. autorov). To znamená, že sťažovateľ po rozhodnutí okresného súdu mohol predvídať, že ak nedôjde k uplatneniu postupu podľa druhej vety tohto ustanovenia, je ďalšie trvanie väzby u neho priamo zákonom časovo obmedzené (...). Tak to aj v skutočnosti bolo, pretože sťažovateľ bol v tento posledný deň tzv. súdnej väzby prepustený na slobodu.

Na základe uvedených skutočností možno z judikatúry ústavného súdu vyvodíť záver, že samotné podanie obžaloby nemohlo byť dostatočným dôvodom na ďalšie trvanie väzby, pokiaľ o jej ďalšom trvaní nerozhodne konajúci súd pred uplynutím lehoty, na ktorú bola väzba v prípravnom konaní naposledy predĺžená.

Zákonom č. 5/2009 Z. z. došlo k akceptovaniu ustálenej judikatúry ústavného súdu vo vzťahu k trvaniu väzby po podaní obžaloby.

Všeobecne možno uviesť, že sa upravila lehota väzby v prípravnom konaní. Nôvum spočíva v tom, že sa predĺžila základná lehota trvania väzby v prípravnom konaní, ako aj celková lehota väzby v prípravnom konaní.

Z tejto právnej úpravy tiež vyplýva, že nemožno predĺžiť základnú lehotu väzby v prípravnom konaní (sedem mesiacov) v prípade prečinu. Podmienkou ďalšieho trvania väzby v prípade skutkov kvalifikovaných ako zločin alebo obzvlášť závažný zločin je splnenie týchto kumulatívnych podmienok:

- a) vedenie trestného stíhania proti obvinenému pre skutok kvalifikovaný ako zločin alebo obzvlášť závažný zločin,
- b) podanie návrhu na predĺženie tejto lehoty väzby prokurátorom sudcovi pre prípravné konanie a to v lehote najmenej dvadsať pracovných dní pred jej uplynutím,
- c) právoplatné rozhodnutie súdu (sudcu pre prípravné konanie, prípadne nadriadeného súdu) do uplynutia lehoty, ktorá sa má predĺžiť,
- d) nemožnosť pre obtiažnosť veci alebo z iných závažných dôvodov skončenia trestného stíhania a v dôsledku toho prepustením obvineného na slobodu hrozí, že bude zmarené alebo podstatne sťažené dosiahnutie účelu trestného konania.
- e) Za podstatné považujeme uviesť, že zákonom č. 5/2009 Z. z. sa upravili podmienky ďalšieho trvania väzby v prípade podania obžaloby, ako aj návrhu na

schválenie dohody o vine a treste. V tomto prípade je podmienkou ďalšieho trvania väzby splnenie týchto kumulatívnych podmienok:

- f) podania obžaloby alebo návrhu na schválenie dohody o vine a treste a to v lehote najmenej dvadsať pracovných dní pred uplynutím lehoty, ktorá by bola lehotou väzby v prípravnom konaní,
- g) právoplatné rozhodnutie súdu (sudcu pre prípravné konanie, prípadne nadriadeného súdu) o ďalšom trvaní väzby,
- h) nemožnosť pre obtiažnosť veci alebo z iných závažných dôvodov skončenia trestného stíhania a v dôsledku toho prepustením obvineného na slobodu hroziť, že bude zmarené alebo podstatne sťažené dosiahnutie účelu trestného konania.

Zároveň možno uviesť, že lehota trvania väzby v prípravnom konaní je časovo ohraničená. V prípravnom konaní môže trvať maximálne sedem, devätnásť resp. dvadsaťpäť mesiacov (k tomu pozri § 76 ods. 7 Trestného poriadku). V prípade, ak nie je vyčerpaná maximálna lehota väzby v prípravnom konaní, túto možno vyčerpať v konaní pred súdom, avšak len v rámci celkovej lehoty väzby podľa § 76 ods. 6 Trestného poriadku (dvanásť, tridsaťšesť alebo štyridsaťosem mesiacov).

Výnimku z maximálnej dĺžky trvania väzby v prípravnom konaní upravuje § 78 Trestného poriadku. V prípade opätovnej väzby (§ 71 ods. 2 Trestného poriadku) celkové trvanie väzby v prípravnom konaní (prvovázby a opakovanej väzby) môže presiahnuť dĺžku trvania väzby podľa § 76 ods. 7 Trestného poriadku len v rozsahu novej základnej sedemmesačnej lehoty väzby. Celková dĺžka väzby v prípravnom konaní nesmie presiahnuť lehoty uvedené v § 76 ods. 6 Trestného poriadku.

Na podklade týchto skutočností možno pozitívne hodnotíme právnu úpravu § 76 a 78 Trestného poriadku upravujúcu trvanie väzby. Konkrétne môžeme uviesť, že zákon č. 5/2009 Z. z. zosúladiť právnu úpravu s judikatúrou ústavného súdu.

II. Zákon č. 97/2009 Z. z.

Ďalšiu zmenu v právnej úprave väzby v Trestnom poriadku priniesol zákon č. 97/2005 Z. z. Podstatou tejto zmeny bolo **predĺženie celkovej lehoty väzby v trestnom konaní až na šesťdesiat mesiacov**.

V tomto prípade je podmienkou ďalšieho trvania väzby splnenie týchto kumulatívnych podmienok:

- a) vedenie trestného stíhania pre skutok, ktorým je obzvlášť závažný zločin, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody až na dvadsaťpäť rokov alebo na doživotie

- b) nemožnosť pre obtiažnosť veci alebo z iných závažných dôvodov skončenia trestného stíhania a v dôsledku toho prepustením obvineného na slobodu hrozí, že bude zmarené alebo podstatne sťažené dosiahnutie účelu trestného konania.

Lehota šesťdesiatich mesiacov je maximálna. Ďalšie trvanie väzby nie je prípustné.

Zároveň možno uviesť, že predĺženie lehoty trvania väzby v tomto prípade je prípustné tak v prípade prvovázby (§ 71 Trestného poriadku), ako aj opätovnej väzby (§ 71 ods. 2 Trestného poriadku). O predĺžení väzby rozhoduje senát na neverejnom zasadnutí, ktorého sa môžu zúčastniť procesné strany.

Z hľadiska rozhodovania senátu je tiež podstatné, že proti rozhodnutiu o predĺžení väzby je prípustná sťažnosť, ktorá nemá odkladný účinok. Z tohto dôvodu pre ďalšie trvanie väzby postačuje vydanie rozhodnutia o jej predĺžení, ktoré nemusí byť právoplatné.

Domnievame sa, že zmeny v právnej úprave väzby, ktoré boli upravené zákonmi č. 5/2009 Z. z. a 97/2009 Z. z. možno hodnotiť v zásade pozitívne, pretože predstavujú posilnenia práv obvineného, ktorého osobná sloboda bola pozbavená väzbou. S odstupom určitého časového obdobia bude možné tieto zmeny posúdiť z hľadiska aplikačnej praxe.

III. Súdne konanie

III. 1 Uplatňovanie kontradiktórnych prvkov v súdnom konaní

Zavedením kontradiktórnych prvkov v súdnom konaní sa v rámci rekodifikácie Trestného poriadku do určitej miery „predžilo“ konanie na súde prvého stupňa. Bola tu snaha posilniť spravodlivý súdny proces tak, aby súd prvého stupňa zisťoval skutkový stav najmä na základe dôkazov vykonaných na hlavnom pojednávaní, pri posilnení **zásady ústnosti a bezprostrednosti**, za súčasnej **kontradiktórnosti vykonávania dôkazov**. Posilnila sa pritom možnosť procesných strán priamo zaobštarávať dôkazy, pričom súd nemôže robiť rozdiel v hodnotení dôkazov podľa toho, ktorá strana dôkazy zaobstarala (prokurátor, obžalovaný, poškodený).

Určitým nedostatkom však v prípadoch, keď nie sú využívané vyššie uvedené odklony je stav, keď podaniu obžaloby na súde predchádza zadovážovanie a vykonávanie dôkazov v prípravnom konaní v zásade v rovnakom rozsahu, ako to bolo pred rokom 2006. Uvedený stav nepovažujeme za správny, pretože podľa súčasného

Trestného poriadku už nie je možné vec vrátiť prokurátorovi na došetrenie z tzv. skutkových otázok. Súd môže odmietnuť obžalobu a vrátiť vec prokurátorovi (§ 244 ods. 1 písm. h/ resp. § 244 ods. 1 písm. h/ Trestného poriadku) len, ak zistí závažné procesné chyby najmä, že boli porušené ustanovenia zabezpečujúce práva obhajoby.

Ide o významnú zmenu zavedenú rekodifikáciou Trestného poriadku, ktorej zmyslom bolo zabrániť „posúvaniu“ spisov (a to aj opakovaných) medzi súdom a prokurátorom, a to aj za používania opravných prostriedkov proti takýmto nemeritórnym rozhodnutiam, vrátane opravných prostriedkov mimoriadnych. Nie zriedka takýto postup, len z hľadiska zasielania spisov medzi prokuratúrami a súdmi všetkých stupňov, trval aj pol roka, kedy spis bol len „na ceste“ medzi týmito orgánmi.

Trestný poriadok urobil zásadnú zmenu aj v možnosti vrátiť vec prokurátorovi na došetrenie v štádiu odvolacieho konania, keď podľa predchádzajúceho Trestného poriadku mal odvolací súd rozšírenú možnosť vrátiť vec prokurátorovi na došetrenie, ak to považoval za potrebné pre náležité objasnenie veci (§ 260 predchádzajúceho Trestného poriadku). Súčasný Trestný poriadok v tomto smere má reštrikčné ustanovenie, podľa ktorého môže odvolací súd po zrušení rozsudku súdu prvého stupňa vec vrátiť prokurátorovi do prípravného konania (§ 323 Trestného poriadku) len v prípade, ak prokurátor o vrátenie veci sám požiadal. Ide o prípad, keď v konaní pred súdom vyjde najavo, že obžalovaný spáchal ďalší skutok, ktorý je trestným činom a prokurátor sám chce takého veci spojiť na spoločné konanie.

Z uvedeného vyplýva, že už nie je úlohou prípravného konania objasniť skutkovo vec do „všetkých detailov“. Orgány prípravného konania sú povinné postupovať tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to len v rozsahu nevyhnutnom pre ich rozhodnutie (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku). Pri obžalobe je to limitované dostatočnou odôvodnenosťou postavenia obvineného pred súd (§ 234 ods. 1 Trestného poriadku). Prítom súd pre odsudzujúci rozsudok musí mať však dokázané, že sa stal skutok, pre ktorý je obžalovaný stíhaný a súčasne musí mať dokázané, že skutok spáchal obžalovaný (§ 285 arg. a contrario).

Kvantitatívne aj kvalitatívne sa týmto nepochybne musí líšiť dôkazná situácia pred podaním obžaloby a pred odsudzujúcim rozsudkom.

III. 2 Dĺžka súdneho konania

Novým Trestným poriadkom sa sledovalo, aby oproti hlavnému pojednávaniu došlo k podstatnému zrýchleniu prípravného konania, ako aj následného odvolacieho konania. V

obidvoch smeroch sú však rezervy, jednak vo využívaní existujúceho právneho stavu, tak aj v správnosti obsahu niektorých procesných ustanovení

Vplyv na prieťahy v trestnom konaní má v nemalej miere aj dĺžka konania pred súdom, a to najmä v prípadoch, keď je na obvineného **podaná obžaloba**. V prípadoch, keď je na súd podaný **návrh na schválenie dohody o vine a treste** (§ 233 Trestného poriadku) prieťahy v konaní pred súdom bývajú zriedkavejšie, pričom prakticky strany v konaní pred súdom – prokurátor, obvinený, ale aj poškodený majú spravidla záujem, aby súd čo najskôr schválil takúto dohodu rozsudkom, čím dochádza k právoplatnému skončeniu trestného stíhania.

Aj v prípadoch uzatvárania dohôd o vine a treste sa vyskytujú prípady, keď v konaní pred súdom takáto dohoda bola obvineným „odmietnutá“ a súd musel vec vrátiť do prípravného konania. Nezriedka takto „odmietajú“ dohodu obvinení z dôvodu, napr. oddialenia výkonu trestu alebo predĺženia trvania väzby v prípravnom konaní, aby dosiahli prepustenie z väzby.

Legislatívne takýmto obštrukciám by bolo možné zabrániť tým, že by sa obmedzila možnosť odstúpenia od dohody o vine a treste v konaní pred súdom v tých prípadoch, keď ju obvinený uzatváral v prítomnosti obhajcu. Alternatívne by v tomto prípade mohol obvinený odstúpiť od uzavretej dohody, len ak s tým vysloví súhlas súd.

Novým Trestným poriadkom sa zaviedlo **obligatórne predbežné prejednanie obžaloby** senátom pri zločinoch s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou 8 rokov. Pri takomto predbežnom prejednaní obžaloby môže senát vec postúpiť, zastaviť trestné stíhanie, podmienene zastaviť trestné stíhanie spolupracujúceho obvineného, prerušiť trestné stíhanie, odmietnuť obžalobu a vrátiť vec prokurátorovi. Ak neurobí takéto rozhodnutie, nariadi vo veci hlavné pojednávanie. U ostatných trestných činov, o ktorých rozhoduje samosudca sa obžaloba predbežne neprejednáva. Samosudca obžalobu preskúma z rovnakých hľadísk, ako senát, avšak bez pojednávania – per tabullam. Problémom z hľadiska plynulosti konania pred súdom je to, že ak súd nariadi vo veci hlavné pojednávanie, musí tomuto vždy predchádzať predbežné prejednanie obžaloby na **verejnom zasadnutí**, zatiaľ čo samosudca zabezpečí priebeh hlavného pojednávania aj bez takéhoto zasadnutia. Obžalovaný je teda dvakrát „postavený“ pred súd, pričom o obžalobe sa rozsudkom rozhodne až na druhom pojednávaní súdu.

Legislatívne by sa teda malo upustiť od obligatórneho prejednávania obžaloby na verejnom zasadnutí pred vykonaním hlavného pojednávania. V takomto prípade by senát

by prakticky preskúmaval obžalobu obdobne ako samosudca. Fakultatívne na takéto preskúvanie obžaloby by mohol senát nariadiť aj verejné zasadnutie.

Ďalej by bolo vhodné, v prípade, ak senát nariadi verejné zasadnutie, umožniť obvinenému urobiť už na verejnom zasadnutí o predbežnom prejednaní obžaloby vyhlásenie o tom, že:

- a) je nevinný,
- b) je vinný,
- c) nepopiera spáchanie skutku uvedeného v obžalobe (§ 257 ods. 3 Trestného poriadku).

Obvinený má takúto možnosť urobiť vyhlásenie až na hlavnom pojednávaní (§ 257 Trestného poriadku). Pritom, ak by obvinený urobil vyhlásenie, že je vinný, mohol by súd bez vykonávania dokazovania týkajúceho sa skutkového stavu veci pokračovať vo verejnom zasadnutí vykonávaním dokazovania len ku trestu (v trestnom spise sú dôkazy k dispozícii). Súd by potom už na tomto verejnom zasadnutí mohol rozhodnúť vo veci rozsudkom. Trestný poriadok obdobnú analógiu pozná, keď súd rozsudkom schvaľuje na verejnom zasadnutí dohodu o vine a treste, čím tiež rozhoduje v merite veci.

Ďalšie legislatívne zmeny týkajúce sa hlavného pojednávania by mali smerovať k vyhláseniu obžalovaného (§ 257 Trestného poriadku). Obžalovaný po prednesení obžaloby môže vyhlásiť, že :

- a) je nevinný,
- b) je vinný zo spáchania skutku uvedeného v obžalobe,
- c) nepopiera spáchanie skutku uvedeného v obžalobe.

Počas realizácie projektu sme zistili nasledovné aplikačné problémy pri aplikácii tohto inštitútu:

- viazanosť právnou kvalifikáciou uvedenou v obžalobe,
- možnosť zmeny vyhlásenia,
- prípustnosť odvolania proti výroku o vine.

Aplikačné problémy nie sú, ak s právnou kvalifikáciou uvedenou v obžalobe súhlasí súd aj obžalovaný. Ak však súd alebo obžalovaný majú iný názor na právnou kvalifikáciu uvedenú v obžalobe, bude možné predmetné vyhlásenie prijať, len ak prokurátor nemá námietky, resp. vo vzťahu k obžalovanému aj keď súd nemá námietky. Súčasne je potrebné legislatívne upraviť vyhlásenie obžalovaného tak, aby sa teda týkalo nielen skutku, ale aj právnej kvalifikácie.

Trestný poriadok nerieši ani otázku prípadnej zmeny vyhlásenia. Bolo by potrebné *expressis verbis* vyjadriť, že vyhlásenie o vine je neodvolateľné. Pokiaľ ide o vyhlásenie o nevine, k tomu by bolo vhodné umožniť obžalovanému do doby, než sa súd odoberie na záverečnú poradu urobiť vyhlásenie o vine. Urýchlilo by to konanie, napr. vo vzťahu k odvolaciemu konaniu.

Pokiaľ ide o ostatný aplikačný problém, ktorý sme zistili počas realizácie projektu - prípustnosť odvolania proti výroku o vine, tomuto venujeme pozornosť v nasledujúcej časti analýzy.

III. 3 Odvolacie konanie

K zrýchleniu trestného konania mala význam napomôcť aj úprava odvolacieho konania tak, ako bola urobená v novom Trestnom poriadku. V tomto smere ani Dohovor neobsahuje osobitné ustanovenia, ktoré by bránili vnútroštátnemu právu urobiť procesnú úpravu odvolacieho konania tak, aby sa nestalo prostriedkom na odďaľovanie výkonu spravodlivosti.

Dohovor v čl. 6 pod pojmom **spravodlivý súdny proces** zvyrazňuje aj primeranú lehotu takéhoto procesu, pričom do tejto lehoty sa započítava aj odvolacie súdne konanie. S týmto konaním totiž úzko súvisí **právoplatnosť a vykonateľnosť súdneho rozhodnutia**. Článok 2 ods. 1 Protokolu č. 7 Dohovoru prikazuje pri uznanej vine dať možnosť preskúmať výrok o vine a treste a súčasne v ods. 2 tohto ustanovenia pripúšťa výnimky z možnosti odvolania: pri menej závažných trestných činoch kvalifikovaných zákonom alebo, ak v prvom stupni rozhodol Najvyšší súd, alebo ak bola uznaná vina na základe odvolania proti oslobodzujúcemu rozsudku. Napokon čl. 13 Dohovoru zabezpečuje právo na odvolanie aj keď sa porušenia dopustili úradné osoby pri plnení úradných povinností.

Slovenská právna úprava predmetné ustanovenia Dohovoru rešpektuje a dokonca je širšia, keď nedovoľuje odvolaciemu súdu uznať vinu, keď bol obžalovaný súdom prvého stupňa spod obžaloby oslobodený (§ 322 ods. 4 písm. a/ Trestného poriadku). Taktiež právo podať odvolanie sa týka všetkých trestných činov bez ohľadu na ich závažnosť. Tu sa vytvára priestor pre zjednodušenie našej právnej úpravy napr. zúžiť právo na odvolanie pri prečinoch len na určité tresty (nepodmienečný trest odňatia slobody, peňažný trest nad určitú sumu, zákaz činnosti nad určitú hranicu).

Súčasne je naša úprava oproti Dohovoru užšia, keď proti rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým bola uznaná vina a uložený trest, nie je prípustné odvolanie, ak tento

odsudzujúci rozsudok bol vydaný na základe dohody o vine a treste medzi obžalovaným a prokurátorom. Obdobná úprava by sa však mala zväziť aj v prípade, že obžalovaný na hlavnom pojednávaní urobí vyhlásenie, že je vinným a súd takéto vyhlásenie prijíme; prípadne v takomto prípade by bolo možné podať odvolanie len čo do výroku súdu o treste.

Zásady opravného konania

Aj vo vzťahu k opravnému konaniu platia v plnom alebo obmedzenom rozsahu základné zásady trestné konania. Verejnosť konania a ústnosť konania je napríklad významne obmedzená pri rozhodovaní o sťažnosti, kde súd spravidla rozhoduje na neverejnom zasadnutí (§ 301, § 192 ods. 3 Trestného poriadku). Súd môže tiež v širšej miere rozhodnúť o odvolaní na verejnom zasadnutí v neprítomnosti obžalovaného než je to na hlavnom pojednávaní (§ 293 Trestného poriadku). Zásada prezumpcie neviny sa neuplatňuje pri mimoriadnych opravných prostriedkoch, ak sa preskúmava právoplatné odsudzujúce rozhodnutie.

Základné **zásady**, ktorými sa riadi opravné konanie delíme podľa viacerých hľadísk a to podľa:

- a) účinku na napadnuté rozhodnutie – odkladný (suspenzívny) alebo bez takého účinku,
- b) orgánu, ktorý o opravnom prostriedku rozhoduje – devolutívny účinok alebo bez takého účinku,
- c) rozsahu preskúvania napadnutého rozhodnutia – revízny princíp úplný alebo obmedzený. Sem patrí aj dobrodenie v súvislostiach beneficium cohaesionis,
- d) spôsobu rozhodnutia o opravnom prostriedku – princíp kasačný, apelačný alebo zmiešaný,
- e) obsahu rozhodnutia vo veci samej – zákaz zmeny k horšiemu - zákaz reformatio in peius, ak je opravný prostriedok podaný v prospech obžalovaného. Sem patrí aj viazanosť zisteným skutkovým stavom súdom prvého stupňa pri odvolacom konaní.

Odkladný účinok (suspenzívny účinok) opravného prostriedku zabezpečuje, že napadnuté rozhodnutie sa nevykoná, pokiaľ oprávnený orgán nerozhodne o podanom opravnom prostriedku (odkladný účinok úzko súvisí s právoplatnosťou a vykonateľnosťou rozhodnutia). Priznaním odkladného účinku najmä odvolaniu proti odsudzujúcemu rozsudku je zabezpečené, že účel tohto opravného prostriedku nebude zmarený vykonaním trestu. Do konečného rozhodnutia o odvolaní proti odsudzujúcemu rozsudku platí naďalej aj prezumpcia neviny (§ 2 ods. 4 Trestného poriadku). Odvolanie len

poškodeného a zúčastnenej osoby však nemajú vplyv na právoplatnosť výrokov o vine a treste, a preto nemajú vo vzťahu k týmto výrokom odkladný účinok.

Na druhej strane opravnému prostriedku – sťažnosti, proti niektorým rozhodnutiam (uzneseniam) zákon výslovne **nepripúšťa odkladný účinok**, pretože nevykonaním rozhodnutia ihneď po jeho vydaní by mohlo dôjsť k zmareniu jeho účelu. Tu sa majú na mysli najmä uznesenia o vznesení obvinenia (§ 206 Trestného poriadku) a vzatí obvineného do väzby (§ 72 ods. 1 písm. a/ Trestného poriadku).

Pri uzneseniach platí, že „*sťažnosť má odkladný účinok len tam, kde to zákon výslovne pripúšťa*“ (§ 185 ods. 6 Trestného poriadku). Napríklad sťažnosť prokurátora proti uzneseniu o podmieňanom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody.

V dvoch prípadoch síce Trestný poriadok sťažnosti prokurátora odkladný účinok pripúšťa, avšak iba v prípade, ak bol prokurátor prítomný pri vyhlásení rozhodnutia a podal sťažnosť ihneď po vyhlásení rozhodnutia. Ide o prípady prepustenia obvineného z väzby alebo nepredĺženia lehoty ďalšieho trvania väzby.

Pri mimoriadnych opravných prostriedkoch (dovolenie, obnova konania) je dané **na úvahu** príslušného orgánu (minister spravodlivosti, generálny prokurátor), dovolacieho súdu, súdu konajúceho o obnove konania, či pred rozhodnutím o mimoriadnom opravnom prostriedku výkon napadnutého rozhodnutia odložia alebo prerušia.

Platí zásada rešpektujúca samotnú povahu opravného konania, že o opravnom prostriedku rozhoduje **iný** spravidla **nadriadený orgán** voči orgánu, ktorý napadnuté rozhodnutie vydal – devolutívny účinok opravného prostriedku. Pri rozhodnutí súdu prvého stupňa je takýmto nadriadeným orgánom vždy nadriadený resp. odvolací súd. Ak ide o rozhodnutie okresného súdu je to miestne príslušný krajský súd výnimku tvoria tzv. vojenské veci, kde je vecne príslušný krajský súd určený osobitným zákonom (§ 16 ods. 2 Trestného poriadku). Nadriadeným resp. odvolacím súdom Špecializovaného trestného súdu je Najvyšší súd.

V prípade rozhodovania o sťažnosti proti rozhodnutiu iného orgánu ako súdu je takýmto nadriadeným orgánom:

- a) prokurátor, ktorý vykonáva nad prípravným konaním dozor, ak ide o rozhodnutie policajta,
- b) predseda senátu alebo sudca pre prípravné konanie, ak ide o rozhodnutie vyššieho súdneho úradníka alebo súdneho tajomníka,

- c) sudca pre prípravne konanie, ak ide o rozhodnutie prokurátora o zaistení majetku (§ 191 Trestného poriadku),
- d) Najvyšší súd, ak ide o rozhodnutie generálneho prokurátora o zaistení majetku (§ 191 Trestného poriadku).

Osobitne je riešená otázka nadriadeného orgánu v prípadoch, kedy v štádiu **odvolacieho konania** je rozhodnuté o vzatí obvineného do väzby, uložení poriadkovej pokuty alebo o vylúčení sudcu odvolacieho súdu. V takomto prípade má postavenie nadriadeného orgánu **iný senát tohto odvolacieho súdu** (§ 185 ods.3, 4, § 32 ods.5 písm. b/ Trestného poriadku).

Pri obnove konania je devolutívny účinok riešený špecificky, pretože v prípadoch, ak návrh smeruje proti rozhodnutiu prokurátora o skončení trestného stíhania v prípravnom konaní je príslušný rozhodovať súd, ktorý by bol príslušný konať o obžalobe. V prípade, ak trestné stíhanie skončilo právoplatným rozhodnutím súdu rozhoduje o návrhu na obnovu konania súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni (aj keď ide o rozsudok odvolacieho súdu), avšak **v inom senáte resp. iným samosudcom** (§ 397 Trestného poriadku).

V niektorých osobitných prípadoch najmä v záujme urýchleného rozhodnutia o opravnom prostriedku je devolutívny účinok nahradený možnosťou **autoremedúry** (§ 190 ods. 1 Trestného poriadku), ktorá je prípustná len pri sťažnosti. Orgán, proti ktorého uzneseniu sťažnosť smeruje môže jej v zásade vyhovieť sám, ak dospeje k záveru, že sťažnosť je dôvodná. Musí byť však splnená podmienka, že zmena pôvodného uznesenia sa nedotkne práv inej strany trestného konania (napr. poškodeného). Ak policajt vydal uznesenie so súhlasom alebo na pokyn prokurátora, musí mať k autoremedúre súhlas prokurátora.

Trestný poriadok účinný od 1.1.2006 priniesol zásadnú zmenu v uplatňovaní revízneho princípu z hľadiska rozsahu preskúmania napadnutého rozhodnutia, pretože bol zavedený tzv. **obmedzený revízny princíp**.

Obmedzenosť rozsahu prieskumnej povinnosti nadriadeného orgánu sa pritom týka ako okruhu preskúvaných výrokov tak aj chýb, na ktoré je nadriadený orgán povinný prihliadnuť len na základe obsahu opravného prostriedku. Súčasne je takto obmedzený revízny princíp doplnený zákonnou povinnosťou prihliadnuť aj na chyby, ktoré odvolaním vytýkané neboli, ak by mohli byť dôvodom pre podanie mimoriadneho opravného prostriedku – dovolanie podľa § 371 ods. 1 Trestného poriadku.

Z hľadiska rozsahu prieskumnej povinnosti ďalej platí, že sú preskúvané len tie napadnuté výroky, ktoré sa týkajú osoby, ktorej sa odvolanie týka, ak bolo súčasne rozhodované o viacerých osobách (§ 317 ods. 2 Trestného poriadku). Zároveň však odvolací súd musí uplatniť **zásadu beneficium cohaesionis** – dobrodenie v súvislostiach, podľa ktorej ak prospieva dôvod na základe, ktorého rozhodol odvolací súd v prospech niektorého obžalovaného aj ďalšiemu spoluobžalovanému alebo zúčastnenej osobe, ktorá odvolanie nepodala, rozhodne odvolací súd vždy aj v ich prospech (§ 324 Trestného poriadku).

V prípade obnovy konania sa revízny princíp k výrokom o vine (vrátane zastavenia trestného stíhania) a treste uplatní až po tom, čo vyjdú najavo skutočnosti alebo dôkazy súdu (prokurátorovi) skôr neznáme, ktoré by mohli odôvodniť iné rozhodnutie o vine alebo treste.

Z hľadiska spôsobu rozhodnutia o opravnom prostriedku sa historicky vyčlenili princípy **kasáčny** alebo **apelačný**.

Kasáčny princíp znamená, že nadriadený orgán rozhodujúci o opravnom prostriedku, keď zistí chybu napadnutého rozhodnutia, zruší toto rozhodnutie a vráti vec na nové prejednanie a rozhodnutie orgánu, ktorý pôvodne rozhodol alebo inému príslušnému orgánu.

Naproti tomu pri uplatňovaní apelačného princípu, ak zistí orgán rozhodujúci o opravnom prostriedku chyby napadnutého rozhodnutia, sám ich napraviť tak, že po zrušení rozhodnutia rozhodne sám vo veci.

Od 1.1.2006 bol do Trestného poriadku zavedený princíp apelačný, pretože princíp kasácie možno použiť len, ak by sa mal podstatne zmeniť skutkový stav veci (pozri § 322 Trestného poriadku). Možno teda hovoriť u nás o apelačnom princípe s výrazne obmedzenými možnosťami kasácie. Naproti tomu ale pri rozhodovaní o sťažnosti Trestný poriadok zachováva používanie apelácie alebo kasácie na rozhodnutí nadriadeného orgánu bez toho, že by v tomto smere túto rozhodovaciu voľnosť nejakým spôsobom obmedzil s výnimkou niektorých rozhodnutí o väzbe a ochranných opatreniach (pozri § 194 ods. 1 Trestného poriadku).

V súvislosti so spôsobom rozhodovania nadriadeného orgánu o opravnom prostriedku platí, z hľadiska obsahu konečného meritórneho rozhodnutia, aj **zásada zákazu zmeny k horšiemu** – zákaz reformatio in peius. Zatiaľ čo pri odvolaní sa tento zákaz týka len obžalovaného, pri sťažnosti sa tento zákaz uplatňuje širšie, a to vo vzťahu

ku všetkým osobám, ktoré sťažnosť podali alebo v prospech ktorých bola podaná sťažnosť (pozri § 322 ods. 3 Trestného poriadku arg. a contario a § 195 ods. 1 Trestného poriadku). Zákaz zmeny k horšiemu sa tu teda týka napr. obhajcov alebo znalcov, ak uplatňujú svoje právo na trovy obhajoby alebo znalečné.

Zákaz zmeny k horšiemu sa **neuplatní**, ak odvolanie podal prokurátor v neprospech obžalovaného alebo poškodený proti výroku o náhrade škody. Z podnetu takéhoto odvolania prokurátora možno zmeniť v neprospech obžalovaného ktorýkoľvek výrok rozsudku, ktorý sa ho týka. Výrok o náhrade škody možno zmeniť v neprospech obžalovaného aj z podnetu odvolania poškodeného. Naproti tomu v neprospech poškodeného možno rozhodnúť aj z podnetu odvolania len poškodeného, ktorého sa zákaz zmeny k horšiemu netýka.

Pre úplnosť je potrebné k tejto zásade uviesť, že zákaz zmeny k horšiemu **neplatí**, ak obžalovaný podá odpor proti trestnému rozkazu súdu, čím dochádza k zrušeniu tohto rozhodnutia zo zákona. V novom konaní súdu prvého stupňa môže dôjsť k rozhodnutiu v neprospech obžalovaného vo všetkých výrokoch rozsudku.

Druhy opravných prostriedkov

Trestný poriadok rozlišuje opravné prostriedky:

- a) riadne,
- b) mimoriadne.

Kritériom pre takéto delenie je okolnosť, či opravný prostriedok smeruje proti neprávoplatnému rozhodnutiu (opravné prostriedky riadne) alebo proti rozhodnutiu, ktorým bola vec právoplatne skončená (opravné prostriedky mimoriadne).

Riadne opravné prostriedky

Riadne opravné prostriedky t.j. také, ktoré smerujú proti rozhodnutiam, ktoré nenadobudli právoplatnosť, sú:

- a) sťažnosť,
- b) odvolanie,
- c) odpor.

Sťažnosťou možno napadnúť uznesenie zatiaľ, čo **odvolanie** sa podáva proti rozsudku. Obidva tieto opravné prostriedky vyvolávajú prieskumné konanie. U obidvoch týchto opravných prostriedkov sa uplatňuje zásada inštančnosti, keď o opravných prostriedkoch rozhoduje nadriadený orgán, resp. pri odvolaní odvolací súd, a to v súlade so zásadou dvojinštančnosti riadneho opravného konania. Výnimka je prípustná len pri

sťažnosti, keď sa v niektorých prípadoch môže uplatniť autoremedúra orgánom, ktorý napadnuté uznesenie vydal.

Medzi riadne opravné prostriedky v zásade patrí aj **odpor**, ktorým možno napadnúť trestný rozkaz. Podaním odporu (oprávnenou osobu a v zákonnej lehote) sa trestný rozkaz ruší bez toho, že by došlo k prieskumnému konaniu na nadriadenom súde. Nejde pritom ani o autoremedúru orgánom, ktorý trestný rozkaz vydal (samosudca), pretože trestný rozkaz sa ruší priamo zo zákona – ex lege.

Mimoriadne opravné prostriedky

Mimoriadne opravné prostriedky delíme na:

- a) zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní,
- b) dovolanie,
- c) obnova konania.

Už z názvu - **zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní** vyplýva, že ho možno použiť len proti právoplatným rozhodnutiam prokurátora alebo policajta. Rozhodnutie sudcu pre prípravné konanie (napr. o väzbe) aj keď bolo urobené v prípravnom konaní nemožno týmto mimoriadnym opravným prostriedkom zrušiť.

Dovolanie môže smerovať len proti rozhodnutiu súdu v konaní pred súdom, ktorým bola vec právoplatne skončená. Minister spravodlivosti môže napadnúť aj tzv. dielčie rozhodnutia súdu napr. o väzbe, a to aj v prípade, že takéto rozhodnutie vydal sudca pre prípravné konanie.

Obnova konania môže smerovať proti právoplatným rozhodnutiam (uznesenie, trestný rozkaz, rozsudok), ktorým sa skončilo trestné stíhanie proti určitej osobe bez ohľadu na to, či tieto rozhodnutia boli vydané v prípravnom konaní alebo v konaní pred súdom.

Osobitosti v konaní o väzbe

Vzhľadom k tomu, že väzba ako procesný prostriedok zabezpečovacieho charakteru je najzávažnejším zákonným zásahom do osobnej slobody obvineného, Trestný poriadok upravil konanie o väzbe tak, aby bolo zabezpečené, že tento inštitút sa bude využívať len v nevyhnutnej miere. Z tohto dôvodu aj rozhodovanie o sťažnostiach proti rozhodnutiam o väzbe (§ 72 ods. 1 Trestného poriadku) má svoje osobitosti sledujúce najmä to, aby o väzbe bolo právoplatne súdmi rozhodované v čo najkratšej dobe, prakticky pokiaľ ide o opravné konanie, neodkladne.

Takmer proti všetkým rozhodnutiam o väzbe (§ 72 ods. 1 Trestného poriadku) je prípustná sťažnosť. Sťažnosť nie je prípustná len proti rozhodnutiu o väzbe odvolacím súdom alebo dovolacím súdom, ak o väzbe rozhodovali v rámci opravných prostriedkov (§ 83 ods. 1 Trestného poriadku). Ak však odvolací súd v štádiu odvolacieho konania rozhodne sám o vzatí obžalovaného do väzby (§ 72 ods. 1 písm. a/ Trestného poriadku), proti takémuto uzneseniu je prípustná sťažnosť, o ktorej rozhoduje iný senátu tohto odvolacieho súdu.

Pre prehľadnosť je potrebné uviesť, že o prepustení z väzby resp. o prepustení zatknutého obvineného na slobodu, môže byť rozhodnuté **aj príkazom**, ktorý musí byť písomný a odôvodnený. Takýto príkaz vydáva v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie alebo prokurátor (§ 79 ods. 4 Trestného poriadku) a v konaní pred súdom predseda senátu (samosudca). Proti týmto príkazom **nie je prípustný opravný prostriedok**.

Predseda senátu v konaní pred súdom príkazom prepustí obvineného z väzby alebo zo zatknutia na slobodu:

- a) pri oslobodení obžalovaného spod obžaloby (§ 79 ods. 3 Trestného poriadku),
- b) pri uplynutí maximálnych lehôt trvania väzby (§ 76 ods. 6, § 76a Trestného poriadku),
- c) ak obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste neboli podané na súd 20 pracovných dní pre uplynutím lehoty väzby (§ 76 ods. 5 TP),
- d) pri prepustení zatknutého obvineného z akéhokoľvek dôvodu.

Sudca pre prípravné konanie prepustí v prípravnom konaní príkazom obvineného z väzby alebo zo zatknutia na slobodu:

- a) ak návrh na predĺženie lehoty väzby v prípravnom konaní nebol prokurátorom podaný na súd 20 pracovných dní pred uplynutím lehoty väzby v prípravnom konaní (§ 76 ods. 5 Trestného poriadku),
- b) pri prepustení zatknutého obvineného z dôvodu uplynutia lehôt na prevzatie zatknutého súdom (24 hodín) alebo na rozhodnutie súdu (48 hodín alebo 72 hodín).

Ak však sudca pre prípravné konanie prepustí zatknutého obvineného na slobodu z iných dôvodov ako uplynutia lehôt, musí vydať uznesenie, proti ktorému je prípustná sťažnosť.

V zásade platí, že sťažnosť proti rozhodnutiu o väzbe **nemá odkladný účinok**. Len v dvoch prípadoch má sťažnosť prokurátora odkladný účinok. Je to pri sťažnosti prokurátora proti rozhodnutiam o:

- a) prepustení obvineného z väzby,
- b) nepredĺženie lehoty väzby.

V prípade ak bol prokurátor prítomný pri vyhlásení vyššie uvedených rozhodnutí má sťažnosť odkladný účinok len vtedy, ak ju podal **ihneď po vyhlásení rozhodnutia**.

Pri sťažnosti proti uzneseniu o väzbe je **rozšírený okruh osôb**, ktoré môžu podať v prospech obvineného sťažnosť aj o všetky osoby, ktoré by v jeho prospech mohli podať odvolanie (§ 308 ods. 2 Trestného poriadku). Toto však neplatí, ak ide o rozhodnutia o predĺžení lehoty väzby v prípravnom konaní (§ 76 ods. 3, 4 Trestného poriadku), alebo o ponechaní obvineného vo väzbe v konaní pred súdom (§ 238 ods. 3 Trestného poriadku). Prokurátor môže podať sťažnosť proti uzneseniu o väzbe ako v prospech, tak aj v neprospech obvineného.

Osobitne sú upravené aj lehoty na podanie sťažnosti proti jednotlivým rozhodnutiam o väzbe. Všeobecne na podanie sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe platí 3-dňová lehota od oznámenia uznesenia.

Proti niektorým rozhodnutiam o väzbe je však možné podať sťažnosti len **ihneď** po vyhlásení uznesenia (§ 83 Trestného poriadku). **Prokurátor** musí podať sťažnosť ihneď po vyhlásení uznesenia:

- a) o nevzatí do väzby,
- b) o prepustení zatknutého obvineného na slobodu, ak bolo rozhodnuté uznesením sudcu pre prípravne konanie (§ 73 ods. 7 Trestného poriadku),
- c) ak súd alebo sudca pre prípravne konanie rozhodovali podľa § 76 ods. 3 alebo 4 Trestného poriadku.

Proti uzneseniu pod písm. c/ môžu podať sťažnosť aj obvinený a obhajca mladistvého obvineného len ihneď po vyhlásení uznesenia (§ 83 ods. 2 Trestného poriadku).

Z povinnosti odôvodniť sťažnosť niektorých oprávnených osôb (napr. prokurátor, obhajca) je prípustná výnimka pre prokurátora, ak podáva sťažnosť proti uzneseniu o nevzatí obvineného do väzby. Táto výnimka vychádza z toho, že dôvody, pre ktoré navrhuje prokurátor vzatie obvineného do väzby, vyplývajú z jeho návrhu na vzatie obvineného do väzby.

Konanie o sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe je upravené na rozdiel od ostatných sťažností tak, aby bolo možné zabezpečiť prieskumné konanie v lehotách, ktoré sú podmienené lehotami pre trvanie väzby ako takými (§ 76, § 76a Trestného poriadku).

Sudca pre prípravné konanie alebo predseda senátu (samosudca) je povinný **bez meškania predložiť vec nadriadenému súdu**, ak bola podaná sťažnosť proti uzneseniu:

- a) o nevzatí obvineného do väzby,
- b) o vzatí obvineného do väzby v skrátanom konaní, ak je podaná obžaloba na osobu, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu alebo bezprostredne po ňom (§ 204 Trestného poriadku),
- c) o väzbe, ak je rozhodované o ponechaní obvineného vo väzbe po podaní obžaloby alebo návrhu na schválenie dohody o vine a treste alebo, ak je rozhodované o predĺžení lehoty väzby v prípravnom konaní.

Pri rozhodnutí sudcu pre prípravné konanie o nevzatí obvineného do väzby spis musí byť predložený nadriadenému súdu dokonca v nasledujúci pracovný deň. O predloženie spisu nadriadenému súdu môže byť požiadaný aj Policajný zbor.

Súd v konaní pred súdom, v prípade rozhodnutia o ponechaní obvineného vo väzbe, a sudca pre prípravné konanie, v prípade rozhodnutia o predĺžení lehoty väzby, musia v prípade podania sťažnosti predložiť spis nadriadenému súdu najneskôr 5 pracovných dní pred uplynutím lehoty, ktorá by bola lehotou väzby v prípravnom konaní alebo pred uplynutím lehoty väzby v prípravnom konaní (§ 76 ods. 3 Trestného poriadku).

Nadriadený súd je povinný rozhodnúť o sťažnosti proti uzneseniu súdu o ponechaní obvineného vo väzbe v konaní pred súdom alebo o predĺžení lehoty väzby v prípravnom konaní do uplynutia lehoty, ktorá by bola lehotou väzby v prípravnom konaní alebo lehoty väzby, ktorá sa má predĺžiť. V ostatných prípadoch rozhodne nadriadený súd o sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe prednostne a urýchlene (§ 2 ods. 6 Trestného poriadku) alebo do 5 pracovných dní od predloženia veci na rozhodnutie, ak ide o rozhodnutie o vzatí alebo nevzatí obvineného do väzby (§ 192 ods. 3 Trestného poriadku).

O sťažnosti proti rozhodnutiu o väzbe rozhoduje nadriadený súd s dvomi výnimkami **na neverejnom zasadnutí**. Na tomto neverejnom zasadnutí môže predseda senátu nadriadeného súdu umožniť účasť prokurátorovi, obvinenému a jeho obhajcovi.

Na verejnom zasadnutí rozhoduje nadriadený súd v prípade rozhodovania o sťažnosti proti uzneseniu o:

- a) nevzatí obvineného do väzby,
- b) prepustení zatknutého obvineného sudcom pre prípravné konanie na slobodu.

Deň takéhoto verejného zasadnutia oznámi obvinenému, obhajcovi a prokurátorovi už sudca pre prípravné konanie po vyhlásení uznesenia a po podaní sťažnosti tak, aby dňom konania verejného zasadnutia bol 5.deň od predloženia veci na rozhodnutie nadriadenému súdu. Ak obvinený a obhajca boli takto o termíne verejného zasadnutia upovedomení, možno vykonať verejné zasadnutie na nadriadenom súde aj **v ich neprítomnosti**.

Ak nadriadený súd rozhodne na verejnom zasadnutí o vzatí obvineného do väzby, ihneď nariadi, aby ho dodal do miesta výkonu väzby útvar Policajného zboru, Vojenskej polície alebo Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Aj keď súd prvého stupňa ani nadriadený súd všeobecne nie sú pri vymedzení **dôvodov väzby** viazaní návrhom prokurátora, pri rozhodovaní o sťažnosti nemôže nadriadený súd rozhodnúť v neprospech obvineného ani pokiaľ ide o dôvody väzby, ak nebola podaná sťažnosť aj v neprospech obvineného.

Nadriadený súd je obmedzený aj pri možnosti po zrušení preskúmaného rozhodnutia o väzbe uložiť súdu prvého stupňa, aby vo veci znovu konal a rozhodol. Ak zruší nadriadený súd nasledovné rozhodnutia musí **vo veci sám rozhodnúť**, ak je podľa povahy veci potrebné nové rozhodnutie. Ide o tieto rozhodnutia o väzbe:

- a) o vzatí alebo nevzatí obvineného do väzby (sem patrí aj rozhodnutie o ponechaní obvineného na slobode pri nahradení väzby),
- b) o návrhu na predĺženie lehoty väzby obvineného,
- c) o prepustení zatknutého obvineného sudcom pre prípravné konanie na slobodu (sem patrí aj rozhodnutie o ponechaní zatknutého obvineného na slobode pri nahradení väzby),
- d) ak súd prvého stupňa rozhodol o väzbe po podaní obžaloby alebo návrhu na schválenie dohody o vine a treste tak, že spis bol predložený nariadenému súdu 5 pracovných dní pred uplynutím lehoty, ktorá by bola lehotou väzby v prípravnom konaní.

Vo všetkých týchto prípadoch je nemožnosť vrátenia veci súdu prvého stupňa podmienená lehotami, v ktorých musí byť takto o väzbe rozhodnuté, a preto musí nadriadený súd uplatniť apelačný princíp.

Odvolanie

Odvolanie je opravným prostriedkom proti rozsudku súdu prvého stupňa. Odvolanie je v zásade prípustné proti všetkým rozsudkom súdu prvého stupňa. Výnimku predstavuje len rozsudok súdu prvého stupňa, ktorým bola súdom schválená dohoda o vine a treste. Proti tomuto rozsudku nie je prípustné odvolanie. Takýto rozsudok nadobudne právoplatnosť už jeho vyhlásením.

Taktiež je obmedzená možnosť podania odvolania proti výroku o vine v rozsudku súdu prvého stupňa, ak súd rozhodol o vine obžalovaného potom, čo prijal vyhlásenie obžalovaného o vine (§ 257 Trestného poriadku). V takomto prípade rozhoduje súd o vine obžalovaného bez vykonania dokazovania v súlade s obžalobou. Odvolací súd preskúma výrok o vine len v rozsahu či by jeho prípadná nesprávnosť odôvodňovala podanie dovolania podľa § 371 ods. 1 Trestného poriadku. Napr. súd prvého stupňa nesprávne právne kvalifikoval konanie obžalovaného (trestný čin), tak že táto právna kvalifikácia nezodpovedá skutkovým zisteniam (skutku). Za takej situácie môže odvolací súd zrušiť rozsudok súdu prvého stupňa aj vo výroku o vine.

Vzhľadom k tomu, že rozsudkom sa rozhoduje o základných otázkach trestného stíhania, ktorými sú vina a trest, je dôležitá ďalšia zásada odvolacieho konania, a to že odvolanie má všeobecný **odkladný účinok**. Výnimku tvoria len odvolania podané poškodeným proti výroku rozsudku o náhrade škody a zúčastnenou osobou proti výroku o zhabaní veci. V prípade odvolaní týchto osôb, môžu výroky o vine a treste nadobudnúť právoplatnosť a vykonateľnosť, aj pred rozhodnutím o ich odvolaniach.

Oprávnené osoby na podanie odvolania

Zákon taxatívne vymenúva **osoby oprávnené podať odvolanie** proti rozsudku nasledovne:

- a) *prokurátor pre nesprávnosť ktoréhokoľvek výroku rozsudku,*
- b) *obžalovaný pre nesprávnosť výroku, ktorý sa ho priamo týka,*
- c) *poškodený pre nesprávnosť výroku o náhrade škody,*
- d) *zúčastnená osoba pre nesprávnosť výroku o zhabaní veci (§ 307 ods. 1 Trestného poriadku).*

Rozsiahle právo **prokurátora** napádať rozsudok pre nesprávnosť ktoréhokoľvek výroku vyplýva najmä z toho, že trestné stíhanie pred súdom sa koná len na podklade obžaloby alebo návrhu na schválenie dohody o vine a treste, ktoré podáva prokurátor a ktorý tieto v konaní pred súdom zastupuje. Prokurátor môže podať odvolanie v prospech

alebo v neprospech obžalovaného, poškodeného alebo zúčastnenej osoby, a to aj proti ich vôli.

Obžalovaný môže podať odvolanie len proti tým výrokom rozsudku, ktoré sa ho priamo dotýkajú. Takýmto výrokom sú výroky o jeho:

- a) vine,
- b) treste,
- c) ochrannom opatrení s výnimkou zhabania veci nepatriacej obžalovanému,
- d) povinnosti nahradiť škodu.

Odvolaním môže obžalovaný napadnúť rozsudok **len vo svoj prospech**. Takto môže vo svoj prospech podať odvolanie aj pokiaľ ide o výrok o jeho oslobodení spod obžaloby, pričom sa odvolaním môže domáhať oslobodenia spod obžaloby z priaznivejšieho dôvodu (§ 285 Trestného poriadku).

Poškodený ako ďalšia oprávnená osoba môže podať odvolanie v neprospech obžalovaného, avšak len proti výroku o náhrade škody aj to len za predpokladu, že si nárok na náhradu škody uplatnil (§ 46 ods. 3 Trestného poriadku). Poškodený sa napríklad odvolaním môže domáhať uloženia povinnosti obžalovanému nahradiť škodu, ak súd prvého stupňa nevyhovел jeho návrhu na náhradu škody alebo sa môže domáhať priznania vyššej náhrady škody, ako rozhodol súd prvého stupňa v odsudzujúcom rozsudku. Poškodený však nemôže podať odvolanie proti výroku o náhrade škody, ktorým bol odkázaný s jeho nárokom na náhradu škody na občianske súdne konanie prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom, pri oslobodení obžalovaného spod obžaloby (§ 288 ods. 3 TP). Takýto výrok o odkázaní poškodeného pri oslobodení obžalovaného spod obžaloby je obligatórnym, pričom bez zmeny výroku o vine nemožno dosiahnuť v tomto prípade zmenu výroku o náhrade škody. Poškodený pritom nie je oprávnený napadnúť výrok o oslobodení obžalovaného spod obžaloby.

Okrem obžalovaného a prokurátora môže napadnúť výrok rozsudku o zhabaní veci aj **zúčastnená osoba**, ktorej vec bola zhabaná.

V prospech obžalovaného môžu rozsudok okrem obžalovaného a prokurátora napadnúť:

- a) príbuzní obžalovaného v priamom rade (napr. predkovia, potomkovia),
- b) jeho súrodenci (bez ohľadu na to, či sú polorodí alebo plnorodí),
- c) osvojiteľ, osvojenec,
- d) manžel a druh.

Tieto osoby podávajú odvolanie v prospech obžalovaného **vo svojom mene**. Nemôžu však podať odvolanie proti vôli obžalovaného. Prv než odvolací súd prejedná takéto odvolanie musí vôľu obžalovaného zistiť.

Proti vôli obžalovaného môžu v jeho prospech podať **vo svojom mene** odvolanie:

- a) prokurátor,
- b) zákonný zástupca alebo obhajca obžalovaného, ktorý je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo je jeho spôsobilosť na právne úkony obmedzená,
- c) zákonný zástupca alebo štátny orgán starostlivosti o mládež, ak ide o mladistvého obžalovaného,
- d) obhajca obžalovaného v konaní proti ušlému.

Odvolanie sa podáva na súde, proti ktorého rozsudku smeruje.

Z ustanovení Trestného poriadku o počítaní lehôt (§ 63 ods.4 Trestného poriadku), vyplýva, že odvolanie je možné podať na pošte a adresovať súdu, proti ktorého rozsudku smeruje alebo adresovať súdu, ktorý má vo veci rozhodnúť. Odvolanie je možné podať aj ústne do zápisnice na ktoromkoľvek okresnom súde alebo okresnej prokuratúre. Príslušník ozbrojených síl, ozbrojeného zboru alebo príslušník v služobnom pomere môže odvolanie podať aj u svojho nadriadeného alebo služobného orgánu. Napokon osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby môže odvolanie podať aj u riaditeľa príslušného ústavu na výkon trestu odňatia slobody alebo na výkon väzby.

Ak je osoba oprávnená podať odvolanie prítomná pri vyhlásení rozsudku, môže odvolanie podať po poučení o opravných prostriedkoch ústne priamo do zápisnice o hlavnom pojednávaní. Predseda senátu je povinný oprávneným osobám takýto postup umožniť, pričom dbá na to, aby oprávnená osoba súčasne uviedla proti ktorým výrokom rozsudku odvolanie smeruje alebo či smeruje aj proti konaniu, ktoré rozsudku predchádzalo. Ak takto ústne zahlasuje odvolanie prokurátor je povinný súčasne uviesť, či odvolanie smeruje v prospech alebo v neprospech obžalovaného.

Lehota na podanie odvolania je **15 dní od oznámenia rozsudku** (§ 309 ods. 1 Trestného poriadku). Za oznámenie rozsudku sa považuje:

- a) jeho vyhlásenie v prítomnosti toho, komu treba rozsudok doručiť,
- b) jeho doručenie, ak sa rozsudok vyhlásil v neprítomnosti toho, komu treba rozsudok oznámiť.

Ak bol rozsudok osobe oprávnenej podať odvolanie vyhlásený a následne aj doručený, počíta sa beh vyššie uvedenej lehoty na podanie odvolania od toho oznámenia

rozsudku, ktoré bolo urobené **ako prvé**. Je však prípustné, aby oprávnená osoba podala odvolanie po vyhlásení rozsudku aj keď jej doposiaľ nebol oznámený.

V prípade, že má obžalovaný obhajcu alebo zákonného zástupcu plynie lehota na podanie odvolania od toho oznámenia, ktoré bolo vykonané **najneskoršie** (§ 309 ods. 2 Trestného poriadku). Táto lehota obžalovaného platí aj pre ostatné osoby oprávnené podať v prospech obžalovaného odvolanie.

Bez ohľadu na plynutie lehoty obžalovanému však plynie lehota na podanie odvolania samostatne na základe oznámenia rozsudku:

- a) prokurátorovi,
- b) štátnemu orgánu starostlivosti o mládež,
- c) poškodenému,
- d) zúčastnenej osobe.

Dôvody odvolania

Obdobne ako je to pri sťažnosti aj odvolanie je možné podať z dôvodov:

- a) skutkových,
- b) právnych,
- c) procesných.

Z formálnych náležitostí musí byť v odvolaní uvedené, ktoré výroky sú napádané ako aj to, či smeruje aj proti konaniu, ktoré rozsudku predchádzalo. Navyac odvolanie tzv. kvalifikovaných osôb, prokurátora, obhajcu za obžalovaného, splnomocnenca poškodeného alebo zúčastnenú osobu musí byť aj **odôvodnené** (§ 311 ods. 2 Trestného poriadku). Odôvodnenie písomného odvolania týchto osôb musí obsahovať:

- a) ktoré výroky rozsudku sú napádané,
- b) aké chyby sa vytýkajú rozsudku alebo konaniu, ktoré rozsudku predchádzalo.

Takéto odôvodnenie odvolania vyššie uvedených osôb je vynúiteľné poriadkovou pokutou (§ 70 TP), ak takáto osoba neodôvodní odvolanie ani po tom, čo je k tomu vyzvaná predsedom senátu. Predseda senátu môže takúto výzvu adresovať aj obžalovanému, avšak neodôvodnenie odvolania obžalovaným nie je možné sankcionovať pokutou.

Z odvolania prokurátora navyac musí vyplývať, či smeruje **v prospech alebo v neprospech** obžalovaného. Nesplnenie povinnosti odôvodniť odvolanie však neznamená, že odvolací súd takéto neúplné odvolanie neprejedná. Bude to mať však

vplyv na šírku dôvodov, z pohľadu ktorých sa bude preskúmavať napadnutý rozsudok. Rozsah prieskumnej povinnosti odvolacieho súdu je totiž oprávnený stanoviť v odvolaní už samotný odvolateľ.

Skutkové dôvody spočívajú najmä v tom, že rozsudok je vydaný na základe zistení, ktoré sú skutkovo:

- a) nesprávne (úplne alebo čiastočne),
- b) nejasné (nevyplyvajú z dôvodov rozhodnutia),
- c) neúplné (nie sú objasnené všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu).

Nesprávnosť, nejasnosť a neúplnosť skutkových zistení môže vyplývať aj z toho, že sa súd prvého stupňa nevysporiadal so všetkými okolnosťami významnými pre rozhodnutie. Tieto okolnosti sa týkajú najmä znakov skutkovej podstaty trestného činu. Môže ísť však aj o iné okolnosti, napríklad skutkové zistenia týkajúce sa pomerov páchatela a možností jeho nápravy. Nesprávne skutkové zistenia sa prakticky môžu týkať všetkých výrokov rozsudku.

V odvolaní môžu byť skutkové zistenia v rozsudku súdu prvého stupňa napádané aj tým spôsobom, že sa v odvolaní uvedú nové skutočnosti alebo dôkazy. Tu však je potrebné pripomenúť, že už súd prvého stupňa môže odmietnuť vykonať dôkaz, ktorý bol príslušnej strane známy v čase doručenia výzvy na navrhnutie dôkazov a jeho vykonanie nebolo navrhnuté bez meškania.

Právne dôvody na podanie odvolania sa dotýkajú najmä porušenia hmotno-právnych ustanovení uvedených v Trestnom zákone, resp. v iných zákonoch, na ktoré spravidla odkazuje blanketové ustanovenie Trestného zákona. Aj právne dôvody pre podanie odvolania sa môžu týkať nielen výroku o vine (napr. nesprávna právna kvalifikácia) ale aj výroku o treste (napr. nesprávne použitie ustanovení o asperačnej zásade), resp. o náhrade škody (napr. nesprávne použitie ustanovení Občianskeho zákonníka týkajúcich sa náhrady škody).

Procesné dôvody na podanie odvolania vyplývajú najmä z nedodržania ustanovení Trestného poriadku upravujúcich trestné konanie. Tu sa majú na mysli najmä podstatné chyby konania týkajúce sa zabezpečenia práva na:

- a) objasnenie veci,
- b) obhajobu.

Podstatná chyba konania sa môže týkať aj toho, že vo veci rozhodol nepríslušný súd (vecne, miestne), súd rozhodol v nesprávnom zložení (sudca pre prípravné konanie,

samosudca, senát) alebo vo veci rozhodol vylúčený sudca. Podstatná chyba konania je aj nedodržanie zákonných lehôt na prípravu na pojednávanie.

Za procesnú chybu možno považovať aj to, že vo výrokovej časti rozsudku niektorý výrok chýba a oprávnená osoba sa môže odvolaním domáhať, aby takýto výrok bol urobený (napr. poškodený sa môže odvolať, že nebolo rozhodnuté o jeho uplatnenom nároku na náhradu škody).

Rozhodnutie o odvolaní

Ak v odvolacom konaní vyjde najavo, že po vyhlásení napadnutého rozsudku nastala niektorá okolnosť odôvodňujúca prerušenie trestného stíhania alebo ak nemožno obžalovanému doručiť predvolanie na verejného zasadnutie odvolacieho súdu, odvolací súd **preruší trestné stíhanie** bez toho, aby napadnutý rozsudok zrušil (§ 318 ods. 1 Trestného poriadku). Ak zanikne dôvod na prerušenie trestného stíhania, odvolací súd pokračuje v trestnom stíhaní a rozhodne o odvolaní (§ 318 ods. 2 Trestného poriadku).

Naproti tomu, ak zistí odvolací súd, že už súd prvého stupňa mal prerušiť trestné stíhanie, pretože už v dobe pred vyhlásením rozsudku boli pre takýto postup splnené podmienky, musí odvolací súd napadnutý rozsudok najprv zrušiť a následne trestné stíhanie prerušiť (§ 320 ods.1 písm. d/ Trestného poriadku). Aj v tomto prípade po zániku dôvodu prerušenia trestného stíhania sa pokračuje v trestnom stíhaní pred odvolacím súdom.

Ďalšie rozhodnutia o odvolaní môžeme rozdeliť na rozhodnutia o:

- a) zamietnutí odvolania,
- b) zrušení napadnutého rozsudku.

V prípade, ak je napadnutý rozsudok chybný len v tom, že niektorý výrok v ňom chýba alebo je neúplný, môže odvolací súd bez toho, aby odvolanie zamietol alebo napadnutý rozsudok zrušil, vrátiť vec súdu prvého stupňa s nariadením, aby o **chýbajúcom výroku** rozhodol alebo **neúplný výrok** doplnil. Súd prvého stupňa o doplnení výrokovej časti rozsudku rozhodne na verejnom zasadnutí rozsudkom, proti ktorému je opäť prípustné odvolanie. Ak sa takáto doplňujúca časť rozsudku stane právoplatnou, stáva sa súčasťou pôvodného rozsudku. Chýbajúci výrok sa môže týkať napr. výroku o zaradení obžalovaného do príslušného ústavu na výkon trestu, ak bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody. Neúplný výrok môže byť napr. výrok o odkázaní poškodeného so zvyškom uplatneného nároku na náhradu škody na občianske súdne konanie, ak súd priznal náhradu škody len z časti.

Rozhodnutia (uznesenia), ktorými sa odvolanie **zamieta** môže urobiť odvolací súd aj bez toho, aby vec prejednal na verejnom zasadnutí, teda na neverejnom zasadnutí v prípade, ak zamieta odvolanie postupom podľa § 316 ods. 1 Trestného poriadku z dôvodu, že bolo podané:

- a) osobou neoprávnenou,
- b) osobou, ktorá sa odvolania výslovne vzdala,
- c) osobou, ktorá znovu podala odvolanie, ktoré v tej istej veci už predtým vzala výslovne späť,
- d) oneskorene („*Ako oneskorené nemôže byť zamietnuté odvolanie, ktoré oprávnená osoba podala oneskorene len preto, že sa riadila nesprávnym poučením*“ (§ 316 ods. 2 Trestného poriadku).

Odvolací súd môže uznesením zamietnuť odvolanie tiež ako nedôvodné (§ 319 Trestného poriadku). Takémuto rozhodnutiu však musí predchádzať prejednanie odvolania na verejnom zasadnutí, pričom odvolací súd v tomto prípade vykonáva prieskumnú povinnosť v rozsahu určenom v odvolaní, vrátane dovolacích dôvodov (pozri ďalší text), na ktoré prihliada odvolací súd bez návrhu zo zákona.

Odvolací súd uznesením **zruší** napadnutý rozsudok spravidla bez prejednania odvolania na verejnom zasadnutí, teda na neverejnom zasadnutí a súčasne postupom podľa § 316 ods. 3 TP vráti vec súdu prvého stupňa, aby ju v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol v prípadoch, že:

- a) „*súd rozhodol v nezákonnom zložení*“ (vec rozhodol samosudca, hoci išlo o senátnu vec),
- b) „*obžalovaný nemal obhajcu, hoci išlo o prípad povinnej obhajoby*“,
- c) „*hlavné pojednávanie bolo vykonané v neprítomnosti obžalovaného, hoci na to neboli splnené podmienky*“ (§ 252 Trestného poriadku).

Na tieto dôvody pre zrušenie rozsudku súdu prvého stupňa je povinný odvolací súd prihliadnuť aj bez návrhu zo zákona. Vo všetkých troch prípadoch ide pritom súčasne o dovolacie dôvody. Ide tu o uplatňovanie prísne kasačného princípu.

V ďalších prípadoch odvolací súd spravidla na neverejnom zasadnutí **zruší** napadnutý rozsudok a uznesením súčasne rozhodne o:

- a) postúpení veci (§ 320 ods. 1 písm. a/ Trestného poriadku),
- b) podmiennečnom zastavení trestného stíhania (§ 320 ods. 1 písm. b/ Trestného poriadku),
- c) zastavení trestného stíhania (§ 320 ods. 1 písm. c/ Trestného poriadku).

- d) Po prejednaní odvolania spravidla na verejnom zasadnutí odvolací súd zruší napadnutý rozsudok postupom podľa § 321 Trestného poriadku aj z ďalších dôvodov pre:
 - e) podstatné procesné chyby konania, ktoré rozsudku predchádzali,
 - f) nesprávnosť, nejasnosť, neúplnosť skutkových zistení,
 - g) porušenie ustanovení Trestného zákona,
 - h) uloženie neprimeraného trestu (môže ísť o trest neprimerane prísny alebo mierny),
 - i) nezákonné rozhodnutie o náhrade škody.

V týchto prípadoch, ak zistí odvolací súd dôvod na zrušenie len niektorého výroku, zruší len tento výrok. Týka sa to spravidla výroku o treste alebo výroku o náhrade škody. „Ak však odvolací súd zruší hocí i len z časti výrok o vine, zruší vždy súčasne celý výrok o treste, ako aj ďalšie výroky, ktoré majú vo výroku o vine svoj podklad“ (§ 321 ods. 2 druhá veta Trestného poriadku).

Po zrušení rozsudku z vyššie uvedených dôvodov môže odvolací súd:

- a) vec vrátiť súdu prvého stupňa, aby ju v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol,
- b) sám vo veci rozhodnúť.
- c) V súčasnosti sa v takýchto prípadoch uplatňuje apelačný princíp s prvkami kasácie.
- d) Po zrušení rozsudku môže odvolací súd **vrátiť** vec súdu prvého stupňa len vtedy, ak by doplnenie konania samotným odvolacím súdom:
- e) bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami,
- f) viedlo k iným skutkovým záverom.

Odvolací súd môže sám vo veci rozhodnúť **rozsudkom** (§ 322 ods. 3 TP), len na podklade správne zisteného skutkového stavu súdom prvého stupňa, alebo doplneného dôkazmi vykonanými pred odvolacím súdom. Aj keby boli splnené tieto podmienky, **nemôže odvolací súd** sám vo veci rozhodnúť rozsudkom tak, že:

- a) „uzná obžalovaného za vinného zo skutku, pre ktorý bol napadnutým rozsudkom oslobodený spod obžaloby“,
- b) „uzná obžalovaného za vinného z ťažšieho trestného činu než z akého ho mohol v napadnutom rozsudku uznať za vinného súd prvého stupňa“ .

Odvolací súd môže po zrušení rozsudku súdu prvého stupňa vysloviť, že sa vec **vracia prokurátorovi** do prípravného konania, len vtedy, ak sú súčasne splnené dve podmienky a to že:

- a) vyjde najavo v konaní pred súdom, že obžalovaný spáchal ďalší skutok, ktorý je trestným činom,
- b) prokurátor o vrátenie veci požiadal so zreteľom na potrebu spoločného prejednaní.

Pri vrátení veci súdu prvého stupňa na nové prejednanie a rozhodnutie, môže odvolací súd súčasne **nariadiť** (§ 325 Trestného poriadku):

- a) aby vec bola prejednaná a rozhodnutá v inom zložení senátu (iným samosudcom)
- b) aby ju prejednal a rozhodol iný súd toho istého druhu a toho istého stupňa v jeho obvode.

Dôvody pre takéto odňatie a prikázanie veci zákonnému sudcovi alebo zákonnému súdu spočívajú spravidla v tom, aby sa zabezpečila rýchlosť a hospodárnosť konania, záujem na riadnom objasnení veci, ale aj aby rozhodnutia súdov a sudcov nielen boli, ale sa aj javili spravodlivé.

Po vrátení veci súdu prvého stupňa, platia pre súd prvého stupňa nasledovné povinnosti alebo obmedzenia (§ 327 Trestného poriadku):

- a) viazanosť záväzným právnym názorom vysloveným odvolacím súdom,
- b) povinnosť vykonať úkony a dôkazy nariadené odvolacím súdom,
- c) zákaz rozhodnutia v neprospech obžalovaného, ak bol napadnutý rozsudok zrušený len v dôsledku odvolania podaného v jeho prospech (zákaz zmeny k horšiemu).

Skôr než budeme formulovať konkrétne legislatívne návrhy z hľadiska skvalitnenia právnej úpravy v Trestnom poriadku, uvedieme ešte niekoľko poznámok k odvolaciemu konaniu.

Odvolacie konanie má slúžiť predovšetkým ako zábezpeka pred tým, že niekto nebude odsúdený:

- za niečo, čo sa nestalo,
- za niečo, čo nespáchal,
- za niečo, čo nie je trestným činom,
- za niečo, za čo nie je trestne zodpovedný.

Možno zvýrazniť, že medzi základnými zásadami trestného konania je aj zásada **spravodlivého súdneho rozhodnutia** (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku). Ak však vezmeme do úvahy, že spravidla v trestnom konaní vystupujú pred súdom tri procesné

strany – obžalovaný, prokurátor a poškodený, pričom každá z týchto strán môže spravodlivé rozhodnutie vnímať inak, je potom úloha súdu pri vydávaní spravodlivého rozhodnutia značne obtiažna. Navyiac spravodlivosť súdneho rozhodnutia je významne determinovaná ďalšou dôležitou zásadou týkajúcou sa hodnotenia dôkazov a zisťovania skutkového stavu „v pochybnostiach v prospech obvineného“. Uplatnenie tejto zásady najmä pri oslobodzujúcich rozsudkoch je spravidla vnímaná poškodenými, ako nespravodlivosť.

Z hľadiska rýchlosti konania negatívne vplýva aj zvýšená zaťaženosť najmä orgánov činných v trestnom konaní, ale aj súdov vecami, ktoré v konečnom dôsledku nie sú veci trestné, pričom nie je výnimočné, že oznamovatelia trestných činov využívajú trestné konanie na presadzovanie svojich občianskych, rodinných a v ostatnom období v čoraz väčšej miere aj obchodných záujmov. Takéto veci nezriedka po časovom aj dôkazne obtiažnom trestnom konaní končia napr. zastavením trestného stíhania. Dostávame sa potom do situácie, že orgány činné v trestnom konaní a súdy rozhodujúce trestné veci, sú zaťažované „netrestnými“ vecami, ktoré im berú kvantitatívne a kvalitatívne kapacity, ktoré by mali smerovať predovšetkým do najzávažnejších kriminálnych deliktov. Niektoré subjekty si zvykli na ochranu svojich záujmov využívať prostriedky trestného práva, pred prostriedkami občianskeho resp. obchodného práva (napr. právnické osoby zaoberajúce sa požičiavaním peňazí, resp. iných vecí).

K týmto úvahám na záver ešte jedna myšlienka. Sudcovia odvolacích súdov sa stretávajú s prípadmi, kedy účelom opravného prostriedku zo strany obžalovaného nie je dosiahnutie spravodlivého rozhodnutia, ale odkladu výkonu spravodlivosti – najmä výkonu trestu odňatia slobody. Takíto obžalovaní, súc si vedomí zaťaženosťou súdov, odvolacie súdy nevynímajúc, vopred kalkulujú so ziskom času, ktorý po podaní opravného prostriedku nezriedka býva aj niekoľko mesiacov až desiatok mesiacov. Ak k tomuto fenoménu pripočítame „existenciu zvláštneho vírusu“, ktorý spôsobuje „divnú chorobu“ obžalovaných práve v dobe, kedy sa majú dostaviť na pojednávanie súdu, (niektorých obhajcov nevynímajúc), procesná strana obžalovaného má veľké možnosti prakticky legálnou cestou predlžovať súdne konanie. Sudca musí svoju energiu vynakladať tiež na to, aby zabezpečil účasť obžalovaného na súde, musí čeliť rôznym obštrukciám, ktoré vychádzajú z procesných formalít, pričom mu môže brániť dostatočnému sústredeniu na meritórne prejednanie vecí.

Zastávame právny názor, že by malo dôjsť k dôslednejšiemu legislatívnemu oddeleniu prvého stupňa a druhého stupňa konania pred súdom. V prvostupňovom konaní sa má sústrediť úsilie na vykonanie kontradiktórneho dokazovania vrátane umožnenia práv na obhajobu, ako aj lehôt na jej prípravu. Zatiaľ čo druhostupňové

odvolacie konanie by malo posilniť svoju návrhovú podstatu, kedy odvolací súd nekoná z úradnej moci, pričom hranice odvolacieho konania, prieskumnej povinnosti určí obsahom odvolania sám odvolateľ. Zároveň ale prenechávame otázku účasti na pojednávaní odvolacieho súdu na obžalovanom, najmä v tých prípadoch, kedy sám podal odvolanie.

Odvolacie konanie má súčasne slúžiť spravodlivosti a nie individuálnym záujmom strán. Typickým príkladom je nepripustenie odvolania poškodeného proti oslobodzujúcemu rozsudku.

Medzi opravné prostriedky zahrňujeme:

- odpor (§ 355 Trestného poriadku a nasl.)
- sťažnosť (185 a nasl., § 83 Trestného poriadku a nasl.)
- odvolanie (§ 306 Trestného poriadku a nasl.)

V konaní pred súdom je zavedená skrátená forma konania, keď súd bez prejedania veci na hlavnom pojednávaní tzv. od stola vydá **trestný rozkaz**, ktorý má povahu odsudzujúceho rozsudku. Proti tomuto trestnému rozkazu môžu oprávnené osoby podať **odpor**, ktorý ak je podaný oprávnenou osobou a včas a nebol vzatý späť, má také účinky, že sa trestný rozkaz zo zákona ruší a vo veci sa vykoná hlavné pojednávanie. Osobitosťou tohto opravného prostriedku je možnosť na hlavnom pojednávaní rozhodnúť aj v neprospech osoby, ktorá odpor podala.

Počas realizácie projektu sme zistili nedostatok v právnej úprave ustanovenia § 356 Trestného poriadku, ktorá neumožňovalo oprávnenej osobe vzdať sa práva podať odpor, obdobne ako je tomu pri odvolaní a sťažnosti (§ 183 a 184 Trestného poriadku). Počas doby trvania tohto projektu bola zriadená komisia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky na novelu trestno-právnych predpisov, pričom členom tejto komisie bol aj člen riešiteľskému tímu tohto projektu. Výsledkom činnosti komisie bolo novelizovanie § 356 Trestného poriadku, ktorým sa umožnilo oprávneným osobám výslovným vyhlásením vzdať sa práva podať odpor, ako aj právo výslovným vyhlásením (s výnimkou poškodeného) vziať podaný odpor späť, a to až dovtedy, kým prokurátor neprednesie na hlavnom pojednávaní obžalobu. Uvedená úprava môže prispieť k urýchleniu súdneho konania.

V konaní o **sťažnostiach**, by sa mal podľa nášho názoru rozsah prieskumnej povinnosti upravený v § 192 Trestného poriadku upraviť obdobne, ako je to pri odvolaní (§ 317 Trestného poriadku) tak, aby sa prieskumná povinnosť nadriadeného orgánu týkala len vytýkaných chýb a porušenia práva na obhajobu.

Pokiaľ ide o sťažnostné konanie pri rozhodovaní o **väzbe**, právna úprava robí z hľadiska orientácie v Trestnom poriadku, nemalé problémy. V tejto súvislosti možno poukázať na situáciu v Trestnom poriadku, keď popri sebe stoja všeobecné ustanovenia o sťažnostiach a konaní o nich (§ 185 Trestného poriadku a nasl.) a osobitné ustanovenia o väzbe (§ 83 Trestného poriadku), tiež spôsob rozhodovania (pri výsluchu, na neverejnom zasadnutí, verejnom zasadnutí) forma rozhodovania (príkaz, uznesenie, príkaz na zatknutie), orgán rozhodujúci (sudca pre prípravné konanie, samosudca, predseda senátu, senát), prípustnosť a lehota na podanie sťažnosti (ihneď, do 3 dní od oznámenia), odkladný účinok sťažnosti vo väzobnom konaní. Z týchto dôvodov by bolo vhodné riešiť súčasnú situáciu tak, že konanie o väzbe vrátane rozhodovania o sťažnosti by bolo upravené samostatnej časti Trestného poriadku.

Vzhľadom k tomu, že **odvolacím konaním** sa spravidla právoplatne končí rozhodovanie súdov v merite veci, musí odvolacie konanie spĺňať najmä nasledujúce predpoklady:

- odvolacie konanie musí byť dostatočne účinné napraviť zásadné chyby (procesné, skutkové aj právne) predchádzajúceho konania, najmä rozhodnutia súdu prvého stupňa – nenahrádza však kontradiktórne zisťovanie skutkového stavu,
- musí rešpektovať vôľu odvolateľa na prieskum len napadnutých výrokov,
- nesmie byť prostriedkom neúmerneho predlžovania konania pred súdom.

Za účelom naplnenia týchto troch predpokladov tak je nutné vykladať ustanovenia Trestného poriadku uvedené v tretej časti, šiestej hlavy - § 306 a nasl. Zároveň je potrebné čiastočne novelizovať tieto ustanovenia, z dôvodu najmä odstránenie ich výkladovej nejednotnosti.

Súčasnne je nutné ustanoviť, že odvolacie konanie je osobitnou súčasťou konania pred súdom, avšak stráca svoj charakter „ex officio“, keď súd prvého stupňa musí o obžalobe alebo návrhu na schválenie dohody rozhodnúť bez ohľadu na aktivitu strán, pričom nadobúda charakter „návrhový“, keď prakticky medze odvolacieho konania vyplývajú z obsahu odvolania a procesný postup odvolacieho súdu nemôže byť determinovaný zavinenou pasivitou strán. Nezájum o prejednanie odvolania stranou, by mohol byť v istých prípadoch dôvodom pre odmietnutie odvolania a okamžité nariadenie výkonu trestu, napr., ak odvolateľ opakovane nepreberie upovedomenie o verejnom zasadnutí na adrese, ktorú uviedol vo svojom odvolaní.

Rozsah prieskumnej povinnosti súdu druhého stupňa – rozsah revízneho princípu

Odvolačné konanie vrátane mimoriadnych opravných prostriedkov prešlo dosť podstatnými zmenami. Tieto zmeny rešpektujú právo strán v trestnom konaní podať opravný prostriedok, pričom toto právo je chápané, nielen ako právo podať a disponovať s opravným prostriedkom, ale tiež určovať hranice, v ktorých sa môže odvolací súd pri preskúvaní napadnutého rozhodnutia pohybovať (pozri nasledujúci text).

Podstatné zmeny sa dotkli rozsahu „**revízneho princípu**“, a to ako z hľadiska **kvantitatívneho** tak aj **kvalitatívneho**. Pod pojmom kvantita sa má na mysli to, že odvolací súd v zásade preskúma len tie konkrétne výroky rozsudku, ktoré boli odvolaním napadnuté – máme na mysli výroky o vine, treste, ochrannom opatrení, náhrade škody. Podľa Trestného poriadku, ak je odvolanie podané už priamo do zápisnice o hlavnom pojednávaní, musí odvolateľ uviesť, proti ktorému výroku odvolanie smeruje.

Kvalitatívnu obsahovú stránku revízneho princípu vyjadruje ustanovenie § 317 ods. 1 Trestného poriadku. Pre prehľadnosť ho citujeme: „Ak nezamietne odvolací súd odvolanie podľa § 316 ods. 1 (oneskorené odvolanie, neoprávnenou osobou) alebo nezruší rozsudok podľa § 316 ods. 3 (porušené základné procesné podmienky – súd v nezákonnom zložení, povinná obhajoba), **preskúma** zákonnosť a odôvodnenosť napadnutých výrokov rozsudku, proti ktorým odvolateľ podal odvolanie, ako aj správnosť postupu konania, ktoré im predchádzalo. Na chyby, ktoré odvolaním vytýkané neboli prihliadne **len vtedy**, ak by odôvodňovali podanie dovolania podľa § 371 ods. 1.

Z obsahu uvedeného ustanovenia vyplýva, že odvolací súd pri prieskumnej povinnosti najmä nasledujúce **základné povinnosti**, ale súčasne aj **hranice rozsahu** svojho preskúvania:

- preskúma procesnú správnosť postupu konania len z pohľadu vytýkaných chýb odvolateľom.
- preskúma zákonnosť a odôvodnenosť napadnutých výrokov rozsudku len z pohľadu vytýkaných chýb odvolateľom.
- preskúma správnosť postupu konania, ako aj zákonnosť a odôvodnenosť napadnutých výrokov rozsudku z pohľadu dovolacích dôvodov aj keď v odvolaní takéto chyby vytýkané vôbec neboli (napr. nezákonný súd, nezákonné dôkazy, trest mimo trestnej sadzby). Dôležité však je, že sem **nepatrí** zisťovanie správnosti a úplnosti **skutku** ani neprimeranosť **trestu**.

Pre tento záver (vo vzťahu k prvým dvom povinnostiam) svedčí aj ustanovenie § 311 Trestného poriadku, ktoré určuje **obsah odvolania**, podľa ktorého v odvolaní okrem napadnutých výrokov musí byť uvedené aké **chyby** sa vytýkajú rozsudku alebo konaniu, ktoré mu predchádzalo. Dokonca v tomto ustanovení je zakotvená výslovná možnosť sankciovať **poriadkovou pokutou** obhajcu, splnomocnencov, ale aj prokurátora, ak nevyhovujú výzve predsedu senátu, aby bolo vo vyššie naznačenom smere doplnené odvolanie. Sankcionovaním však nemožno vynucovať splnenie tejto povinnosti samotným obvineným.

V súvislosti s tým, čo bolo uvedené, si musíme odpovedať na otázku, že čo bude preskúmavať odvolací súd, ak sa vytýkané chyby nedozvie. Existuje názor, že na toto dáva odpoveď druhá veta citovaného ustanovenia § 317 ods. 1 Trestného poriadku „Na chyby, ktoré neboli odvolaním vytýkané príhliadne len vtedy, ak by odôvodňovali podanie dovolania.“ (uvedené sa vzťahuje k tretej povinnosti, vymedzujúcej hranice prieskumnej povinnosti odvolacieho súdu).

Ak v podanom odvolaní žiadne chyby vytýkané nie sú, odvolací súd sa obmedzí z úradnej moci len na zistenie, či rozsudok alebo konanie, ktoré mu predchádzalo netrpí takými chybami, ktoré by odôvodňovali podanie dovolania.

V súvislosti s týmto záverom vyvstáva ešte z hľadiska logického výkladu ustanovenia § 317 ods. 1 Trestného poriadku otázka, či tieto dovolacie dôvody preskúmava odvolací súd vo vzťahu ku všetkým výrokom napadnutého rozsudku alebo len k napadnutým výrokom.

S revíznym princípom odvolacieho konania úzko súvisí aj ďalšia zásada opravného konania, zásada **kasácie** a **apelácie**. Aj tu Trestný poriadok priniesol zásadnú zmenu smerujúcu k zrýchleniu konania pred súdom. Zatiaľ čo starý Trestný poriadok preferoval kasáciu s prvkami apelácie (pozri § 259 ods. 1 Trestného poriadku). Nový Trestný poriadok zaviedol apeláciu s obmedzenými prvkami kasácie. Podľa § 322 ods. 1 Trestného poriadku, ak **po zrušení** napadnutého rozsudku alebo niektorej jeho časti, treba urobiť nové rozhodnutie, **vráti** odvolací súd vec **spravidla** súdu prvého stupňa, aby ju v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol **len vtedy**, ak by doplnenie konania odvolacím súdom bolo spojené s **neprimeranými** ťažkosťami, alebo by mohlo viesť **k iným skutkovým** záverom. Zastávame názor, že odvolací súd by nemal rozhodovať na základe iných skutkových záverov, avšak pokiaľ ide o konanie a neprimerané ťažkosti, tu prakticky rozdiel medzi súdmi prvého stupňa a druhého stupňa nie je, a preto tento dôvod na vrátenie veci súdu prvého stupňa je len veľmi ťažké odôvodniť, čo ale prispieva k tomu, že odvolací súd sám vo veci rozhoduje rozsudkom.

Mimoriadne opravné prostriedky

V Trestnom poriadku sú upravené tri mimoriadne opravné prostriedky :

- zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní,
- dovolanie,
- obnova konania.

V rámci tejto analýzy považujeme za potrebné bližšie sa zaoberať právne novým inštitútom mimoriadneho opravného prostriedku, ktorým je dovolanie.

Tento inštitút v podstate nahradil predchádzajúcu sťažnosť pre porušenie zákona, ktorou sa dalo dosiahnuť náprava a reparovanie chybných a nezákonných rozhodnutí súdov. Predchádzajúca právna úprava však poskytovala právo podať tento mimoriadny opravný prostriedok len generálnemu prokurátorovi a ministrovi spravodlivosti, ktorí mohli, ale nemuseli sťažnosť pre porušenie zákona podať aj v prípade, keď zákon bol evidentne porušený.

Do rekodifikácie trestnoprávných kódexov predchádzajúce mimoriadne opravné prostriedky (najmä sťažnosť pre porušenie zákona) neúmerne predlžovali celé trestné konanie, pretože tento mimoriadny opravný prostriedok mohli oprávnené osoby podať zo široko vymedzených dôvodov (teda aj zo skutkových), pričom v mnohých prípadoch dochádzalo po zistení porušenia zákona k zrušeniu právoplatných rozhodnutí súdov a k obnoveniu trestného stíhania, čo v konečnom dôsledku viedlo k prietahom trestného konania.

V Trestnom poriadku sa výrazným spôsobom zúžila možnosť napadnúť predovšetkým skutkové zistenia súdov, ktoré v predmetnej veci rozhodovali v merite veci, ako aj napadnúť neprimeranosť uloženého trestu.

Tým, že nová zákonná úprava právo podať dovolanie proti právoplatnému rozhodnutiu odvolacieho súdu priznala aj obvinenému, dosiahla sa rovnosť strán v súdnom konaní. Zároveň sa zakotvením tohto inštitútu zdôraznila skutočnosť, že zárukou zákonnosti musia byť odvolacie súdy, v činnosti a rozhodovaní ktorých by sa mali vyskytovať nezákonné a chybné rozhodnutie len ojedinele. Je samozrejmé, že dovolanie narušuje stabilitu konečného a vykonateľného rozhodnutia, ako i konania, ktoré takémuto rozhodnutiu predchádzalo, ale treba vychádzať zo zásady, že v každom konkrétnom prípade musí záujem spoločnosti na zákonnosti rozhodnutia prevažovať nad záujmom na stabilite a nezmeniteľnosti takéhoto právoplatného rozhodnutia.

Treba zdôrazniť, že tento inštitút je určený iba na nápravu právnych chýb a to bez ohľadu na to, či ide o porušenie procesných alebo hmotnoprávnych ustanovení zákona o konaní a o kvalifikácii skutku. Z ustanovenia § 371 odsek 1 písm. i/ Trestného poriadku totiž jednoznačne vyplýva, že týmto inštitútom sa nedajú napraviť skutková chyby samotného rozhodnutia, pretože **„správnosť a úplnosť zisteného skutku dovolací súd nemôže skúmať a meniť“**.

Podľa znenia zákona dovolanie možno podať len proti rozhodnutiu súdu, ktorým vec bola právoplatne skončená. Teda týmto ustanovením (§ 368 ods. Trestného poriadku) sú zároveň vymedzené podmienky, za splnenia ktorých je možné tento mimoriadny opravný prostriedok využiť. Zo znenia zákona jednoznačne vyplýva, že musia byť splnené zároveň obe podmienky, teda že musí ísť o rozhodnutie súdu a nie o rozhodnutie orgánu činného v trestnom konaní a zároveň, že toto rozhodnutie musí byť právoplatné (pozri § 183 Trestného poriadku). Z tohto pohľadu treba zdôrazniť, že s výnimkou podania dovolania ministrom spravodlivosti, pôjde o rozhodnutia súdu, ktorý rozhodoval v druhom stupni, t. j. súdu odvolacieho, pretože pri ostatných subjektoch oprávnených na podanie dovolania sa pred jeho podaním vyžaduje pred využitím tohto inštitútu podanie riadneho opravného prostriedku proti prvostupňovému rozhodnutiu.

Jedným zo základných princípov súvisiacich s prípustnosťou dovolania je určenie časového obdobia nadobudnutia právoplatnosti napadnutých rozhodnutí. Judikatúrou je táto otázka vyriešená tak, že dovolanie, ako mimoriadny opravný prostriedok proti rozhodnutiu súdu možno podať vzhľadom na ustanovenie § 566 ods. 3 Trestného poriadku, len proti rozhodnutiam, ktoré nadobudli právoplatnosť po nadobudnutí účinnosti tohto zákona, t.j. po 1. januári 2006.

Od nadobudnutia účinnosti Trestného poriadku, ktorým bol tento nový inštitút mimoriadneho opravného prostriedku zakotvený medzi mimoriadne opravné prostriedky, začali sa objavovať v aplikačnej praxi viaceré výkladové a aplikačné problémy súvisiace najmä z rôznymi formami podávaných dovolaní, ktoré presne nezodpovedali zákonným podmienkam uvedeným v ustanoveniach § 368 a § 369 Trestného poriadku, ktoré upravujú základné otázky prípustnosti dovolania a okruhu oprávnených osôb.

Konkrétne nedostatky, ktoré sa začali objavovať v aplikačnej praxi spočívajú najmä v tom, že išlo o dovolania podávané proti rozhodnutiu súdu, ktorým vec nebola právoplatne skončená alebo nešlo o rozhodnutie v merite, teda vo veci samej.

Nakoľko priamo v zákone nebolo presne vymedzené, čo treba v súvislosti s možnosťou podania dovolania považovať za rozhodnutie vo veci samej, bolo potrebné

vysvetlenie tohto pojmu riešiť judikatúrou. Táto upravuje vymedzenie tohto pojmu tak, že **za rozhodnutie vo veci samej** treba považovať:

- rozsudok alebo trestný rozkaz, ktorým bol obvinený uznaný za vinného a bol mu uložený trest, resp. ochranné opatrenie alebo bolo upustené od potrestania,
- rozsudok, ktorým bol obvinený oslobodený spod obžaloby;
- uznesenie o zastavení trestného stíhania;
- uznesenie o postúpení veci inému orgánu;
- uznesenie o uložení ochranného opatrenia;
- uznesenie o podmieňanom zastavení trestného stíhania;
- uznesenie o schválení zmiernosti a zastavení trestného stíhania
- rozsudok o schválení dohody o vine a treste v rozsahu uvedenom v § 334 ods. 4 Trestného poriadku
- rozhodnutie, ktorým bol zamietnutý riadny opravný prostriedok proti rozsudku alebo uzneseniu uvedenému vo vyššie uvedených bodoch.

Vzhľadom na takto vymedzený okruh rozhodnutí, ktoré treba v zmysle právnej prax považovať za rozhodnutie vo veci samej, nebude naopak možné za takéto rozhodnutie považovať rozsudky krajských súdov, ktorými boli na území Slovenskej republiky uznané právoplatné odsudzujúce rozsudky iných štátov. V týchto prípadoch totiž treba za meritórne rozhodnutie vo veci samej považovať právoplatné rozhodnutie cudzieho štátu, ktoré s konečnou platnosťou vyriešilo otázku viny a uloženého trestu. Naproti tomu rozhodnutie nášho príslušného krajského súdu o uznaní tohto právoplatného rozsudku cudzieho štátu, už nemožno považovať za rozhodnutie vo veci samej, pretože takéto rozhodnutie nemá charakter meritórneho rozhodnutia.

Z hľadiska posudzovania prípustnosti podaného dovolania treba tiež vychádzať aj zo znenia ustanovenia § 372 Trestného poriadku, podľa ktorého oprávnené osoby okrem ministra spravodlivosti môžu podať dovolanie len vtedy, ak využili svoje zákonné právo podať riadny opravný prostriedok a o ňom bolo rozhodnuté. Prítom obvinený a osoby uvedené v § 369 Trestného poriadku môžu podať dovolanie aj vtedy, ak riadny opravný prostriedok podal prokurátor alebo poškodený a odvolací súd rozhodol v neprospech obvineného.

Judikatúrou je tiež riešené posudzovanie opodstatnenosti dovolania podaného proti stanovisku súdu, ktorým vyjadril svoj názor k nadobudnutiu právoplatnosti vo veci samej a to tak, že proti neprávoplatnému rozhodnutiu súdu, resp. proti opatreniu, stanovisku, či prípisu alebo úprave súdu nie je dovolanie prípustné.

V ustanovení § 369 Trestného poriadku sú taxatívne uvedené oprávnené osoby, ktoré majú právo podať samostatne dovolanie. Toto oprávnenie patrí výlučne ministrovi spravodlivosti, generálnemu prokurátorovi a obvinenému. Iné osoby, i keď v pôvodnom konaní mali postavenie zúčastnenej osoby alebo poškodeného, takéto oprávnenie nemajú. Na rozdiel od subjektov uvedených v odseku 2/ citovaného ustanovenia (generálny prokurátor a obvinený) minister spravodlivosti má oprávnenie podať dovolanie nielen voči rozhodnutiu odvolacieho súdu, ale aj voči rozhodnutiu súdu v prvom stupni .

Oproti pôvodnej právnej úprave došlo v novom Trestnom poriadku k zakotveniu tzv. zásady rovnosti zbraní, pretože nová právna úprava dáva oprávnenie podať dovolanie, pri splnení zákonných podmienok uvedených v § 371 ods. 1 Trestného poriadku tak generálnemu prokurátorovi, ako aj obvinenému.

Generálny prokurátor môže podať dovolanie proti ktorémukoľvek výroku napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu, prípadne aj z dôvodu, že niektorý výrok v tomto rozhodnutí chýba alebo je neúplný. Právna úprava pripúšťa oprávnenie generálneho prokurátora podať dovolanie tak v prospech, ako aj v neprospech obvineného, prípadne aj súčasne v prospech a neprospech obvineného. Na rozdiel od ministra spravodlivosti však generálny prokurátor môže podať dovolanie len vtedy, ak zo strany prokuratúry bolo využité právo podať proti predmetnému rozhodnutiu riadny opravný prostriedok a o ňom bolo rozhodnuté.

Podľa judikatúry je teda podanie dovolania generálnym prokurátorom vylúčené, ako osobou oprávnenou podať dovolanie, v prípade, ak prokurátor nevyužil svoje právo podať riadny opravný prostriedok. V takomto prípade generálny prokurátor ako strana nemôže ani uplatniť podnet voči ministrovi spravodlivosti, ak sa rozhodnutie stalo právoplatným preto, že súd postupoval v súlade s ustanovením § 322 ods. 3 Trestného poriadku alebo podľa § 259 ods. 3 Trestného poriadku účinného pred 1. januárom 2006. V takomto prípade a za tejto situácie nemôže podanie podnetu generálnym prokurátorom voči ministrovi spravodlivosti mať materiálny účinok podľa § 369 ods. 1 Trestného poriadku a bez takéhoto podnetu minister spravodlivosti nie je osobou oprávnenou na podanie dovolania.

Obvinený je oprávnený podať dovolanie vo svoj prospech proti výroku rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorý sa ho priamo týka a taktiež môže podať dovolanie aj ak niektorý výrok rozhodnutia chýba, alebo je neúplný. Dôležitou podmienkou na podanie dovolania obvineným je okolnosť, že ho môže podať len prostredníctvom obhajcu a v konaní o dovolaní musí byť obhajcom zastúpený. Ďalšie osoby (príbuzní obvineného v pokolení

priamom, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel alebo druh) môžu podať dovolanie len v jeho prospech a s jeho písomným súhlasom. V prípade, že ide o mladistvého obvineného, alebo ak je obvinený pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo je táto spôsobilosť obmedzená, môže aj proti jeho vôli v jeho prospech podať odvolanie aj jeho zákonný zástupca alebo jeho obhajca.

Z hľadiska potreby zúženia dovolacích dôvodov oproti predchádzajúcej právnej úprave (sťažnosť pre porušenie zákona) tieto sa v ustanovení § 371 Trestného poriadku vymedzili len na najdôležitejšie prípady evidentného porušenia zákona, s výrazným obmedzením napadnutia skutkových záverov súdov, ktoré vo veci rozhodovali. Pri predchádzajúcej právnej úprave práve táto možnosť, sťažnosťou pre porušenie zákona napadnúť rozhodnutie súdu aj pre skutkové závery alebo pre názor odsúdenej osoby o neprimeranosti uloženého trestu, **výrazným spôsobom spôsobovala časté zrušovanie právoplatných rozhodnutí súdov a obnovenie trestného stíhania, čo v konečnom dôsledku predlžovalo celé konanie a zároveň aj odďaľovalo trestný postih páchatel'ov trestných činov.**

Dôvody na podanie dovolania sú taxatívne vymedzené v ustanovení § 371 ods. 1 Trestného poriadku. Tieto dôvody vychádzajú vo svojej podstate z princípu, že dovolanie umožňuje oprávneným osobám namietať len zásadné porušenie procesnoprávnych a hmotnoprávnych ustanovení v rozhodnutiach súdov. Dôležitá je taktiež skutočnosť, že dovolanie možno podať len proti výroku rozhodnutia a nie aj proti jeho odôvodneniu. Treba tiež zdôrazniť, že dovolanie nie je tretím opravným prostriedkom a preto námietky vzťahujúce sa iba ku skutkovým zisteniam, nie sú prípustným dôvodom na podanie dovolania.

Podľa poznatkov z aplikačnej praxe Najvyššieho súdu Slovenskej republiky najčastejším dovolacím dôvodom uplatňovaným v podaných dovolaniach obvinených je ustanovení § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku. Pomerne častým dovolacím dôvodom je ustanovenie 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, teda že zásadným spôsobom bolo porušené právo obvineného na jeho obhajobu a taktiež často sa vyskytuje v praxi dovolací dôvod spočívajúci v argumentácii, že rozhodnutie je založené na dôkazoch, ktoré nebolo vykonané zákonným spôsobom § 371 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku. Ďalšie dovolacie dôvody taxatívne vymenované v ustanovení § 371 Trestného poriadku sa v podstate vyskytujú iba zriedkavejšie.

Dovolací dôvodom uvedenom v § 371 písm. c) Trestného poriadku spočíva v zistení, že v základnom konaní bolo zásadným spôsobom porušené právo obvineného na jeho obhajobu.

V zmysle platnej právnej praxe sa za závažné porušenie práva na obhajobu rozumie najmä porušenie ustanovení o povinnej obhajobe (§ 37 Trestného poriadku). Splnenie tejto podmienky sa bude vzťahovať najmä na prípady, keď obvinený po určitú časť trestného konania nemal ustanoveného obhajcu napriek tomu, že ho mal mať a orgány činné v trestnom konaní alebo súd v tomto čase vykonávali skutočne niektoré úkony trestného konania, ktoré smerovali k vydaniu meritórneho rozhodnutia, ktoré bolo napadnuté dovolaním. Treba vychádzať zo zásady, že právo na obhajobu je totiž jedným z najdôležitejších práv, garantovaných nielen ústavou, ale aj medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a preto je jeho porušenie považované za závažnú vadu konania.

Podľa judikatúry dovolacia námietka obvineného podľa § 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku spočívajúca v tom, že výsluch svedka – poškodeného v prípravnom konaní sa uskutočnil v neprítomnosti obhajcu bude opodstatnená len vtedy, ak výpoveď svedka - poškodeného z prípravného konania urobená v neprítomnosti obhajcu bola rozhodujúca pre zistenie skutkového stavu a zároveň by v rámci konania pred súdom bola čítaná pre niektorý z dôvodov podľa § 263 Trestného poriadku resp. § 211 Trestného poriadku účinného pred 1 januárom 2006. Takýto dôkaz nie je preto možné použiť v konaní pred súdom, keďže takýmto postupom by bolo zásadným spôsobom porušené právo na obhajobu.

Poznatky z rozhodovacej činnosti dovolacích senátov najvyššieho súdu ukazujú, že tento dovolací dôvod je veľmi často využívaný v podaných dovolaniach, ale iba ojedinele sa preukáže, že v priebehu celého trestného konania skutočne došlo k porušeniu práva na obhajobu obvineného takým zásadným spôsobom, aby to bolo dôvodom pre vyslovenie porušenia zákona a následné zrušenie právoplatného rozhodnutia súdu.

V súvislosti s týmto dovolacím dôvodom treba tiež spomenúť prípady, keď dovolanie obvineného je síce podané z dôvodu uvedeného v § 371 ods. 1 písm. c/ Trestného poriadku, ale proti rozsudku, ktorým súd schválil dohodu o vine a treste. Podľa judikatúry proti takémuto rozsudku môže podať dovolanie iba minister spravodlivosti s dôvodov uvedených v § 371 ods. 1 písm. c/ a ods. 2 Trestného poriadku, teda z dôvodov zásadného porušenia práva na obhajobu alebo porušenia ustanovení o väzbe alebo o podmieňanom prepustení obvineného z výkonu trestu odňatia slobody.

Napriek výraznému obmedzeniu možností podať dovolanie vo vzťahu k výroku o uloženom treste oproti pôvodnej zákonnej úprave, vyskytujú sa prípady, v ktorých obvinený namietajú nezákonnosť alebo neprimeranosť uloženého trestu. Treba však zdôrazniť, že dovolací dôvod podľa **§ 371 ods. 1 písm. d/ Trestného poriadku** bude naplnený len v prípade, ak bol obvinenému **uložený trest mimo zákonom ustanovenej**

trestnej sadzby alebo mu bol uložený taký druh trestu, ktorý zákon za prejednávany čin nepripúšťa.

V prvom prípade pôjde o **prípady prekročenia hornej hranice** príslušnej trestnej sadzby, ale i **nedodržanie dolnej hranice** (pokiaľ je táto určená) vrátane nesprávne použitého ustanovenia § 39 Trestného zákona o mimoriadnom znížení trestu. Týka sa to však len tých trestov, pri ktorých je trestná sadzba určená zákonom, teda okrem trestu odňatia slobody pôjde o tresty domáceho väzenia, povinnej práce, peňažný trest, zákaz činnosti, zákaz pobytu a vyhostenia.

Druhý prípad sa týka situácii, ak súd uložil obvinenému taký druh trestu, ktorý zákon **pri konkrétnom trestnom čine nepripúšťa**, čím sa rozumejú prípady, keď súd obvinenému uložil niektorý z druhov trestov (§ 32 Trestného zákona zák.) napriek tomu, že neboli splnené zákonné podmienky na jeho uloženie (napr. uloženie trestu vyhostenia osobe, ktorej bolo priznané postavenie utečenca, alebo uloženie peňažného trestu mladistvému, napriek tomu, že nie je zárobkovo činný a pod.).

Dovolanie možno podať aj vtedy, ak súd uložil obvinenému taký druh trestu, ktorý za prejednávany trestný čin trestná zákon nepripúšťa (napr. uloženie trestu prepadnutia majetku za prečin).

Vzhľadom na uvedené skutočnosti možno teda konštatovať, že Trestný poriadok upravuje vo vzťahu k výroku o uloženom treste len dva už vyššie spomenuté dovolacie dôvody uvedené v § 371 písm. h) Trestného poriadku. Uvedený spôsob vymedzenia dovolacích dôvodov vo vzťahu k rozhodnutiu o treste potom aj podľa judikatúry **vylučuje** použiť ako dôvod dovolania v zmysle ustanovenia § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku s poukázaním na skutočnosť, že súd pri ukladaní trestu nepoužil zmierňovacie ustanovenie podľa § 40 ods. 1 Trestného zákona (teraz § 39 ods. 1 Trestného zákona) o mimoriadnom znížení trestu odňatia slobody. Takýto uplatnený dovolací dôvod nie je totiž obsahovo naplnený a nepoužitie tohto zmierňovacieho ustanovenia pri rozhodovaní o výroku o treste zjavne nie je otázkou právneho posúdenia skutku, ani nesprávnym použitím iného hmotnoprávneho ustanovenia, ako sa to vyžaduje pri dovolacom dôvode podľa § 371 písm. i) Trestného poriadku.

Dovolací dôvod podľa **§ 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku** je v aplikačnej praxi najčastejšie používaným dovolacím dôvodom pri podávaných dovolaniach obvinenými. V zmysle citovaného zákonného ustanovenia je tento dôvod upravený alternatívne. Buď pôjde o prípad, keď je rozhodnutie založené na nesprávnom právnom

posúdení zisteného skutku, alebo takéto rozhodnutie vychádza z nesprávneho použitia iného hmotnoprávneho ustanovenia.

Nesprávnym právnym posúdením zisteného skutku sa rozumie zistenie, že skutok bol v napadnutom rozhodnutí kvalifikovaný ako trestný čin, napriek tomu, že **nešlo o žiadny trestný čin alebo že išlo o iný trestný čin**. Za najdôležitejšiu okolnosť viažucu sa k tomuto dovolaciemu dôvodu treba však považovať to, že v oboch vyššie uvedených prípadoch platí existencia právnej vady a nie vady skutkovej. V dôsledku toho dovolací súd nemôže skúmať a spochybňovať skutkové zistenia a ani prostredníctvom tohto dôvodu nemožno nahrádzať iné mimoriadne opravné prostriedky (obnovu konania a zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní), ktoré slúžia na nápravu nedostatkov v skutkových zisteniach.

Judikatúra upravuje postup pri posudzovaní opodstatnenosti tohto dovolacieho dôvodu tak, že dovolací súd hodnotí skutkový stav pri rozhodovaní o dovolaní, ktoré sa opiera o dovolací dôvod uvedený v § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku len z toho hľadiska, či skutok alebo iná okolnosť skutkovej povahy boli správne právne posúdené. Z tohto pohľadu hodnotí aj skutočnosť, či skutok, z ktorého bol obvinený uznaný za vinného, bol v tzv. skutkovej vete rozsudku vymedzený tak, aby zodpovedal znakom skutkovej podstaty príslušného trestného činu.

V druhom prípade ide o iné hmotnoprávne posúdenie skutku, ktoré sa už netýka právnej kvalifikácie, ale posúdenia inej okolnosti. Nesprávnym použitím iného hmotnoprávneho ustanovenia **sa teda rozumie nedostatočné posúdenie okolností vylučujúcich protiprávnosť činu, zániku trestnosti činu, prípadne pochybenie súdu pri uložení úhrnného trestu a spoločného trestu alebo trestu súhrnného a pod**.

Treba však zdôrazniť, že toto ustanovenie sa zároveň vzťahuje aj nesprávne použitie iných právnych predpisov, než len Trestného zákona, napr. Obchodného zákonníka, Občianskeho zákonníka, zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštruktúrizácii.

V ustanovení § 371 ods. 2 Trestného poriadku sú upravené zákonné podmienky podania dovolania ministrom spravodlivosti, ktorý ich má **širšie** upravené v porovnaní s obvineným a generálnym prokurátorom. Okrem dôvodov uvedených v ods. 1 citovaného ustanovenia minister spravodlivosti môže podať dovolanie aj v prípade rozhodnutia o väzbe alebo o podmienčnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody.

Minister spravodlivosti totiž nie je účastníkom konania a preto nemá možnosť namietat' pochybenie v uvedenom smere formou riadneho opravného prostriedku.

Predpokladom podania dovolania v uvedených prípadoch je však porušenie ustanovení Trestného poriadku alebo Trestného zákona.

Určité výkladové problémy sa po zakotvení tohto inštitútu začali objavovať aj v súvislosti s otázkou prípustnosti dovolania proti rozhodnutiu o väzbe v nadväznosti na znenie ustanovenia § 371 ods. 2 Trestného poriadku. Podľa citovaného zákonného ustanovenia oprávnenie podať dovolanie proti rozhodnutiu o väzbe patrí len ministrovi spravodlivosti. Judikatúra takto aj usmernila rozhodovacia činnosti o týchto druhoch dovolania, pričom okrem už spomenutého zákonného ustanovenia § 371 ods. 2 Trestného poriadku opiera tento svoj názor aj o znenie §369 ods. 5 TP, podľa ktorého všetky oprávnené osoby v na podanie dovolania a rovnako tak generálny prokurátor môžu podať dovolanie len proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým bola vec právoplatne skončená. Z uvedeného vyplýva záver, **že ak spomenutý mimoriadny opravný prostriedok proti uzneseniu o ďalšom trvaní väzby podá obvinený, tak treba jeho dovolanie odmietnuť ako neprípustné podľa § 382 písm. b) Trestného poriadku per analogiam, s použitím § 371 ods. 2 Trestného poriadku a contrario.**

Rovnako len minister spravodlivosti má v zmysle platnej právnej praxe právo podať dovolanie proti rozhodnutiu súdu o väzbe v konaní podľa zákona č. 403/2004 Z.z. o Európskom zatýkacom rozkaze.

V ustanovení § 371 ods. 3, ods. 4 Trestného poriadku sú upravené **obmedzenia práva obvineného a generálneho prokurátora** na podanie dovolania v prípade, ak okolnosť, ktorú uvádzajú v dovolaní **im bola známa** už v pôvodnom konaní a nenamietali ju najneskôr v konaní pred odvolacím súdom. Toto obmedzenie sa však nevzťahuje na ministra spravodlivosti, ktorý v konaní pred súdom nie je stranou konania.

Z hľadiska zákonných podmienok na podanie dovolania je treba upozorniť najmä na to, že jednou z dôležitých podmienok dovolania zo strany oprávnených osôb (okrem ministra spravodlivosti) je skutočnosť, že **využili svoje oprávnenie a podali riadny opravný prostriedok, o ktorom rozhodol odvolací súd.** Aj v tomto prípade zákon vychádza zo zásady, že minister spravodlivosti nie je stranou v konaní, nemá možnosť dozvedieť sa o vydaní prvostupňového rozhodnutia a preto na rozdiel od ostatných oprávnených osôb na podanie dovolania, má právo podať ho aj bez využitia možnosti podania riadneho opravného prostriedku.

Určité výkladové problémy vznikli pri posudzovaní otázky, či je prípustné dovolanie v prípadoch, keď obvinený súde podal riadny opravný prostriedok (odvolanie) proti

rozsudku prvostupňového súdu, ale krajský súd toto odvolanie z formálnych dôvodov zamietol, ako **oneskorene podané**.

Ak dôsledne vychádzame z ustanovenia § 372 Trestného poriadku, ktoré výslovne podmieňuje podanie dovolania zo strany oprávnených osôb (okrem ministra spravodlivosti) len za podmienky, že tieto osoby využili svoje zákonné právo podať vo veci riadny opravný prostriedok a o ňom bolo rozhodnuté, tak z formálneho hľadiska by v podstate síce došlo k splneniu zákonnej podmienky uvedenej v tomto ustanovení, pretože obvinený využil svoje právo podať riadny opravný prostriedok a o ňom bolo rozhodnuté. V takomto prípade však krajský súd ako súd odvolací rozhodol iba z formálneho hľadiska, keď odvolanie obžalovaného zamietol ako oneskorene podané, **ale nerozhodoval pritom v merite veci**. Nepreskúmal teda napadnutý rozsudok prvostupňového súdu z hľadiska prieskumnej povinnosti uloženej v ustanovení § 317 Trestného poriadku, teda hľadiska zákonnosti a odôvodnenosti napadnutých výrokov prvostupňového rozsudku.

V takomto prípade treba podľa názoru právnej praxe vykladať zákonnú podmienku na podanie dovolania podľa § 372 Trestného poriadku aj v nadväznosti na znenie § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku (veta za bodkočiarkou), v ktorom je upravený dovolací dôvod tak, že dovolanie je prípustné len ak je rozhodnutie založené na nesprávnom právnom posúdení zisteného skutku alebo na nesprávnom použití iného hmotnoprávneho ustanovenia. To najdôležitejšie v tejto súvislosti je práve za bodkočiarkou, kde je výslovne uvedené, že správnosť a úplnosť zisteného skutku však dovolací súd nemôže skúmať ani meniť.

Takéto znenie vety za bodkočiarkou však nevyhnutne predpokladá, že predmetný zistený skutkový stav veci bol ustálený nielen na základe výsledkov vykonaného dokazovania prvostupňového súdu, **ale aj na základe prieskumného konania odvolacieho súdu, ktorý rozhodoval o odvolaní obžalovaného**. Ak však k takémuto prieskumnému postupu odvolacieho súdu nedošlo a krajský súd zamietol odvolanie len z formálnych procesných dôvodov (v danom prípade z dôvodu, že bolo oneskorene podané), tak takýto postup nemožno považovať za naplnenie zákonnej podmienky podľa § 372 Trestného poriadku, pretože krajský súd ako súd odvolací **nerozhodoval v merite veci** a preto dovolanie v takomto prípade nezodpovedá podmienkam uvedeným vo vyššie citovanom zákonom ustanovení.

Právna prax však pripúšťa výnimku za takéhoto postupu dovolacieho súdu a to v prípade, ak obvinený v odvolaní namietal, že odvolanie **nebolo podané oneskorene**, a preto že je naplnený dovolací dôvod spočívajúci v zamietnutí riadneho opravného

prostriedku bez splnenia procesnej podmienky pre také rozhodnutie, teda podľa § 371 ods. 1 písm. j) Trestného poriadku.

Určité výkladové problémy z hľadiska posudzovania prípustnosti dovolania vzhľadom na splnenie zákonnej podmienky uvedenej v § 372 Trestného poriadku sa objavili aj v súvislosti s prípadmi, **keď obvinený v základnom konaní podal odpor proti trestnému rozkazu**, čo malo zákonný následok vo forme zrušenia tohto trestného rozkazu a nariadenia hlavného pojednávania.

V aplikačnej praxi sa vyskytli niektoré názory, podľa ktorých takýto postup možno považovať za splnenie zákonnej podmienky na podanie dovolania podľa § 372 Trestného poriadku, teda že obvinený využil svoje právo na podanie riadneho opravného prostriedku.

V právnej praxi však prevládajú názory, že podanie odporu obvineným proti trestnému rozkazu **nemožno považovať za riadny opravný prostriedok**, ktorého uplatnenie je požadované v ustanovení § 372 Trestného poriadku. Podanie tohto opravného prostriedku totiž nevyvoláva prieskumné konanie, týkajúce sa rozhodnutia proti ktorému smeruje, odvolacím súdom, ale je len procesným úkonom, ktorým strana v súdnom konaní odmieta skrátenú formu tohto konania a ktorý v nadväznosti na to zakladá povinnosť súdu prerokovať vec na hlavnom pojednávaní tak, ako je to ustanovené v § 355 ods. 3 Trestného poriadku (v ňom sú upravené zásady podania odporu proti trestnému rozkazu).

Ďalšou významnou podmienkou na podanie dovolania je skutočnosť zakotvená v ustanovení § 373 Trestného poriadku, že obvinený alebo osoby uvedené v § 369 ods. 5 Trestného poriadku môžu **podať dovolanie len prostredníctvom obhajcu (ods. 1) a obvinený musí byť v konaní o dovolaní zastúpený obhajcom (ods. 2)**. Dôvodnosť podania dovolania len prostredníctvom obhajcu vyplýva z povahy dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku, ktoré charakter vyžaduje jeho presné obsahové náležitosti. Práve obhajca, ako osoba práva znalá, je zárukou toho, aby zložitost' tohto konania, spojená s podaním dovolania i následným rozhodnutím o ňom, nebola spojená s ujmom obvineného. Poskytnutie dostatočnej právnej pomoci zo strany obhajcu v súvislosti s podaním dovolania zároveň zabezpečuje obvineného od následku spočívajúceho v povinnosti nahradiť trovy konania, v prípade ak je dovolanie už podané bezvýsledne. Podmienkou dovolania je totiž aj jeho náležité odôvodnenie, ktoré zároveň limituje aj preskúmvaciu činnosť dovolacieho súdu (§ 385 Trestného poriadku).

Z pohľadu týchto zákonných podmienok na podanie dovolania v aplikačnej praxi nedochádza v podstate k problémom v tých prípadoch, kde obvinený podá dovolanie prostredníctvom obhajcu.

Vyskytujú sa však prípady, keď obvinený podal dovolanie prostredníctvom obhajcu, ktorý v prvej jeho časti uplatnil dovolacie dôvody a pripomienky k napadnutému rozhodnutiu, ale v ďalšej časti dovolania už iba odkázal na písomné pripomienky a námietky obvineného obsiahnuté v jeho samostatnom návrhu a žiadal, aby dovolací súd pri svojom rozhodovaní na ne prihliadol a aby ich považoval za súčasť ním podaného písomného dovolania. Dovolací súd však dospel k záveru, že tieto písomné dôvody obvineného v jeho samostatnom písomnom podaní nemôžu byť predmetom dovolacieho konania, pretože v dovolacom konaní možno preskúmavať zákonnosť a odôvodnenosť len tých výrokov a rozhodnutí, proti ktorým bolo dovolanie podané zákonným spôsobom, t.j. len prostredníctvom obhajcu a rozsah takto podaného dovolania nemožno meniť ani rozširovať.

V tomto judikáte sa výslovne konštatuje, že vzhľadom na to, že obvinený môže podať dovolanie v zmysle § 373 ods. 1 Trestného poriadku iba prostredníctvom obhajcu, **nie je možné** zákonné dôvody takto podaného dovolania meniť ani rozširovať na základe návrhu na podanie dovolania obvineným. Takéto podklady, prípadne návrhy na podanie dovolania môžu slúžiť obhajcovi iba ako podklad pre podanie samotného dovolania, preto ani obhajca nemôže na takéto podklady odkazovať.

Za **nesprávny postup**, ktorý je rozporný aj s príslušnými ustanoveniami Trestného poriadku o podmienkach dovolania podľa § 373 Trestného poriadku považuje právna prax aj prípad, keď obvinený si podal dovolanie sám a na výzvu predsedu senátu podľa § 379 ods. 1 Trestného poriadku reagoval tak, že ním zvolený obhajca podal na dovolací súd písomný prísipis, v ktorom oznámil, že sa pripája k dovolaniu obvineného, odkazuje na jeho písomné dôvody, pričom neuviedol žiadne vlastné konkrétne dôvody dovolania.

V aplikačnej praxi sa objavili aj prípady, keď v priebehu konania o dovolaní, ešte pred rozhodnutím dovolacieho súdu, obvinený zmenil obhajcu, a nový zvolený obhajca písomne doplnil dovolanie pôvodného obhajcu o nové skutočnosti a námietky. Takýto postup právna prax **považuje za lege artis**.

Pokiaľ ide o problematiku splnenia zákonnej podmienky stanovenej v § 373 Trestného poriadku, teda obligatórneho podania dovolania obvineným alebo ďalšími oprávnenými osobami výlučne prostredníctvom obhajcu, tak konkrétne problémy začali vznikať keď obvinený tento zákonný postup nedodrжал a podal odvolanie sám, teda nie prostredníctvom obhajcu a následne neuposlúchol ani výzvu predsedu senátu v zmysle §

379 ods. 1 Tr. por. a upozornenie, že dovolanie musí v stanovenej lehote podať prostredníctvom obhajcu. V tomto smere sa objavovali spočiatku rôzne výkladové názory, keď sa prejavovala tendencia, že obhajcu má v takom prípade ustanoviť dovolací súd, potom tendencia, že obhajcu má ustanoviť prvostupňový súd.

Z výsledkov rozhodovacej činnosti dovolacích senátov vyplýva poznatok, že ak obvinený nereagoval zákonným postupom, teda podaním dovolania prostredníctvom obhajcu, ani po výzve predsedu senátu podľa § 379 ods. 1 Trestného poriadku, tak takéto dovolanie podľa § 382 písm. d/ Trestného poriadku **dovolací súd odmietne** s tým záverom, že neboli splnené zákonné podmienky dovolania podľa § 373 Trestného poriadku.

V tejto situácii treba ešte uviesť, že sa vyskytujú aj prípady, keď obvinený síce podal dovolanie sám, teda nie prostredníctvom obhajcu, ale na výzvu predsedu senátu dovolacieho súdu podľa § 379 ods. 1 Trestného poriadku potom reagoval tým, že oznámil dovolaciemu senátu, že nemá na zvolenie obhajcu finančné prostriedky, domáhal sa bezplatnej obhajoby a žiadal, aby mu bol obhajca ustanovený.

Judikatúra reagovala na tieto problémy vyslovením názoru, že **najvyšší súd ako súd dovolací, nie je oprávnený pred podaním dovolania robiť akékoľvek úkony súvisiace s dovolacím konaním a preto nemôže ani obvinenému ustanoviť obvinenému obhajcu**. Tento názor vychádza z princípu, že konanie o dovolaní v zmysle ôsmej hlavy Trestného poriadku je jedným z mimoriadnych opravných prostriedkov, ktoré je možné podať iba proti rozhodnutiu súdu, ktorým bola vec právoplatne skončená. **Dovolacie konanie je výlučne návrhovým konaním, a preto najvyšší súd sa stáva dovolacím súdom až podaním dovolania**. Ustanovenie § 373 ods. 1 Trestného poriadku je lex specialis vo vzťahu k ustanoveniu § 40 Trestného poriadku, a preto je povinnosťou obvineného v prípade, ak chce dovolanie podať, aby si na tento procesný úkon obhajcu zvolil.

Z hľadiska aplikačnej praxe považujeme tiež za dôležité aspoň stručne upozorniť na postup dovolacieho súdu a spôsoby jeho rozhodnutia o podanom dovolaní. Postup dovolacieho súdu na verejnom zasadnutí, na ktorom sa rozhoduje o podanom dovolaní, je určený v ustanovení § 384 Trestného poriadku. Podané dovolanie je podkladom na preskúmanie výrokov napadnutého rozhodnutia súdu, ako aj konania, ktoré mu predchádzalo, v rozsahu dovolacieho návrhu a uplatneného dovolacieho dôvodu. Preto dovolací súd v rámci svojej preskúmavacej činnosti venuje pozornosť len **tým výrokom, ktoré boli dovolaním napadnuté** (preto aj obsah dovolania musí zodpovedať podmienkam uvedeným v ustanovení § 374 ods. 1 Trestného poriadku), vrátane

správnosti postupu konania, ktoré napadnutému rozhodnutiu predchádzalo. Povinnosťou dovolacieho súdu je predovšetkým zamerať sa na existenciu dôvodov dovolania podľa § 371 Trestného poriadku, ako aj na to, či tieto vyjadrujú vady a chyby napadnutého rozhodnutia. Zároveň dovolací súd preskúma napadnuté výroky najmä z hľadiska zákonnosti, či zodpovedajú príslušným zákonným ustanoveniam, ktoré mali byť súdmi v základnom konaní pri rozhodovaní vo veci rešpektované a taktiež či tieto výroky zodpovedajú zistenému a ustálenému skutkovému stavu veci.

V § 384 ods. 2 Trestného poriadku je upravená preskúmovacia činnosť dovolacieho súdu v prípade, ak bola dovolaním napadnutá časť rozhodnutia týkajúca sa len niektoorej z viacerých osôb, o ktorých bolo rozhodnuté tým istým rozhodnutím. V takomto prípade **dovolací súd obmedzí svoju preskúmovaciu činnosť** len na tú časť rozhodnutia a predchádzajúceho konania, ktoré sa týka tejto osoby.

V ustanovení § 385 Trestného poriadku je zakotvená dôležitá zásada, z ktorej vyplýva viazanosť dovolacieho súdu pri svojom rozhodovaní o podanom dovolaní, **len tými dôvodmi dovolania**, ktoré sú v ňom uvedené. Týmto je v podstate vyjadrený a zároveň limitovaný **rozsah preskúmovacej činnosti** dovolacieho súdu.

V ods. 2 tohto ustanovenia je upravená výnimka z vyššie uvedenej zásady, ktorá sa nepoužije v prípade, ak by dôvod dovolania bol v neprospech obvineného a dovolanie je podané v prospech obvineného.

Spôsob rozhodovania dovolacieho súdu na verejnom zasadnutí je upravený v ustanovení § 386 Trestného poriadku. V prípade, ak dovolací súd zistí **dôvodnosť podaného dovolania**, vysloví rozsudkom porušenie v konkrétnych ustanoveniach. Toto je nevyhnutným výrokom dovolacieho súdu, v ktorom musí byť obsiahnuté aj konštatovanie ktorým súdom bol zákon porušený a prípadne či došlo k porušeniu zákona aj v konaní, ktoré tomuto rozhodnutiu predchádzalo. V prípade, ak sa zistí, že zákon bol porušený rozhodnutím súdu prvého i druhého stupňa, pričom odvolací súd mohol pochybenie napraviť, dovolací súd vysloví, že zákon bol porušený rozhodnutím súdu druhého stupňa a v konaní, ktoré tomuto rozhodnutiu predchádzalo.

V prípade, ak dovolací súd vysloví konkrétne porušenie zákona, súčasne s týmto výrokom **zruší napadnuté rozhodnutie alebo jeho časť**, alebo aj **chybné konanie**, ktoré napadnutého rozhodnutiu predchádzalo. V takomto prípade potom vráti vec do štádia konania, ktoré predchádzalo chybnému konaniu alebo jeho časti. Ak však dovolací súd zruší, čo i len sčasti výrok o vine, **musí zrušiť výrok o treste**, ako aj všetky ďalšie výroky, ktoré vo výroku o vine majú svoj podklad, napr. výrok o uložení ochrannej

výchovy, ochranného liečenia, ale tiež aj ďalšie rozhodnutia na zrušené rozhodnutie obsahovo nadväzujúce, napr. rozhodnutie o podmieňacom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, o odpustení zvyšku trestu zákazu činnosti a pod., za predpokladu, že vzhľadom na zmenu, ku ktorej došlo zrušením právoplatného rozhodnutia, stratili podklad.

V ustanovení § 387 Trestného poriadku je upravená postup dovolacieho súdu v prípade, ak pri preskúmaní napadnutého rozhodnutia zistí, absenciu niektorého výroku, alebo jeho neúplnosť. V takomto prípade dovolací súd bez vyslovenia výroku podľa § 386 ods. 1 Trestného poriadku a bez zrušenia napadnutého rozhodnutia podľa § 386 ods. 2 Trestného poriadku, môže neúplný výrok doplniť sám alebo prikázať súdu, o ktorého rozhodnutie ide, aby neúplný výrok doplnil.

V prípade, ak dovolací súd zistí také závažné nedostatky v napadnutom rozhodnutí, že je potrebné vydať vo veci nové rozhodnutie, tak nestačí takéto napadnuté rozhodnutie len zrušiť, ale **dovolací súd podľa § 388 ods. 1 prikáže spravidla súdu**, o ktorého rozhodnutie ide, aby vec v potrebnom rozsahu znovu prerokoval a rozhodol.

V ustanovení § 391 ods. 1 Trestného poriadku ja zakotvená zásada, že podľa ktorej orgán, ktorému bola vec prikázaná, **je viazaný právnym názorom, ktorý vyslovil vo veci dovolací súd a preto je tento orgán povinný vykonať úkony, ktorých vykonanie dovolací súd nariadil**. Ak v rámci nariadeného dokazovania dôjde k podstatnej zmene skutočností, než z ktorej vychádzal dovolací súd, tak orgán, ktorému bola vec prikázaná, **nie je v ďalšom dokazovaní viazaný názorom dovolacieho súdu**. V tejto súvislosti treba tiež zdôrazniť, že právnym názorom **nie je názor na hodnotenie dôkazov**.

Zákaz reformatio in peius je vyjadrený v § 391 ods. 2 Trestného poriadku tak, že ak napadnuté rozhodnutie bolo dovolacím súdom zrušené len v dôsledku dovolania podaného v prospech obvineného, tak v novom konaní nemôže dôjsť ku zmene rozhodnutia v jeho neprospech. Za zmenu rozhodnutia v neprospech obvineného treba považovať **akúkoľvek zmenu v ktoromkoľvek výroku, pokiaľ zhoršuje jeho situáciu a priamo sa ho dotýka** (napr. právna kvalifikácia, výmera uloženého trestu, výrok o náhrade škody, rozhodnutie o forme ochranného opatrenia a pod.).

Všetky vyššie spomenuté okolnosti vzťahujúce sa k inštitútu dovolania považujeme za **vysoko aktuálne** a preto aj potrebné zahrnúť do tejto časti analýzy projektu vymožitelnosti práva. Sme si totiž vedomí, že tento nový inštitút na jednej strane oproti pôvodnej úprave podstatným spôsobom zúžil možnosti a oprávnenia obvinených na

podanie tohto mimoriadneho prostriedku, čo zároveň prispieva v konečnom dôsledku k urýchleniu celého trestného konania. Na druhej strane však v rámci rozhodovania o tomto novom mimoriadnom opravnom prostriedku dovolacími senátmi, vyskytli sa viaceré aplikačné problémy, na ktoré sme aj vyššie poukázali. Tieto vyplývajú najmä z toho, že nie všetky naznačené problémy sa podarilo predpokladať a vyriešiť v platnej zákonnej úprave a boli preto až následne riešené judikatúrou najvyššieho súdu. Preto aj odporúčame do budúcnosti v prípade ďalších legislatívnych úprav Trestného poriadku upresniť a vyprecizovať jednotlivé zákonné ustanovenia a ich výklad tak, aby sa v aplikačnej praxi sa odstránili pri rozhodovaní o tomto mimoriadnom prostriedku niektoré naznačené problémy a aby boli v zákonnej úprave jednoznačne a bez akýchkoľvek rôznych názorových výkladov upravené podmienky na podávanie dovolania a spôsobov rozhodovania o tomto mimoriadnom opravnom prostriedku.

Niektoré poznatky z rozhodovania Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva, týkajúce sa prietáhov v konaní pred súdmi v Slovenskej republike

V tejto časti analýzy sa venujeme budeme podrobnejšie zaoberať niektorými konkrétnymi poznatkami z rozhodovania Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, Ústavného súdu Slovenskej republiky, a najmä Európskeho súdu pre ľudské práva zo zvláštnym zameraním na prietahy v trestnom konaní nezavinené obvinenými a na dôsledky, ktoré takáto liknavosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov prinášajú.

Začneme citátom z jedného konkrétneho rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu : „Neskorá spravodlivosť je odopretá spravodlivosť“, ako aj ďalšou základnou zásadou európskeho práva, že „občan má právo domôcť sa realnej súdnej ochrany v rozumnom čase“. Je všeobecne známou, ale zároveň aj smutnou skúsenosťou, že v našich podmienkach zbytočné prietahy v súdnom konaní a s nimi spojené porušovanie základného práva fyzických osôb a právnických osôb zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. porušovania práva na prejednanie veci v primeranej lehote v zmysle č. 6 ods. 1 Dohovoru predstavujú dlhodobý problém týkajúci sa **vymožiteľnosti práva**.

O závažnosti a dlhodobom charaktere tohto problému svedčí aj skutočnosť, že v rozhodovacej praxi Ústavného súdu Slovenskej republiky v posledných rokoch narastá počet prípadov opakovaného vyslovenia porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov alebo porušenie obdobného práva na prejednanie veci v primeranej lehote v tom istom konaní. V období rokov 2001 až 2009 išlo celkovo o 641 prípadov. Rovnako narastá počet prípadov, keď aj napriek rozhodnutiu ústavného súdu

nedôjde zo strany príslušných orgánov k náprave a dotknutý účastník súdneho konania sa s úspechom obracia so sťažnosťou pre neprimeranú dĺžku konania na medzinárodný orgán ochrany ľudských práv – Európsky súd pre ľudské práva so všetkými konzekvenciami vyplývajúcimi z tejto skutočnosti pre Slovenskú republiku. Napríklad len v rokoch 2006 až 2009 vyplatila Slovenská republika sťažovateľom z uvedeného titulu sumu 625 825 Eur.

Treba však zároveň konštatovať, že všetky najvyššie príslušné orgány Slovenskej republiky, ktoré môžu ovplyvniť túto nepriaznivú situáciu, venujú neustálu pozornosť riešeniu všetkých problémov a otázok, ktoré môžu napomôcť pri riešení naznačených problémov. Výsledkom tejto snahy je vypracovanie koncepcie spoločného postupu Ústavného súdu Slovenskej republiky, Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, za účasti Slovenskej advokátskej komory a Verejného ochrancu práv, v oblasti predchádzania a znižovania výskytu zbytočných prietáhov v občianskom súdnom konaní a v trestnom konaní, z 26. apríla 2010.

Táto koncepcia spoločného postupu všetkých vyššie spomenutých orgánov nezakladá sice osobitné nároky inštitucionálnej, finančnej a legislatívnej povahy, ale vychádza z koncepcie a myšlienky cieleného a systematického využívania kontrolných právomocí (vrátane dohľadu) tak predsedu najvyššieho súdu, ako aj ministerstva spravodlivosti a generálnej prokuratúry s využitím poznatkov, resp. informácií z rozhodovacej činnosti ústavného súdu vo veciach týkajúcich sa zbytočných prietáhov.

V nasledujúcej časti teraz upriamime pozornosť na niektoré konkrétne rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva, týkajúce sa prietáhov v trestnom konaní v podmienkach Slovenskej republiky, ako aj na niektoré rozhodnutia najvyššieho súdu Slovenskej republiky, v ktorých boli závery Európskeho súdu pre ľudské práva premietnuté do vlastného rozhodovania súdov Slovenskej republiky, a v ktorých boli prietahy v trestnom konaní, nezavinené obvinenému premietnuté do výmery uloženého trestu.

Rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva z hľadiska neprimeranej dĺžky trestného konania

Európsky súd pre ľudské práva vyhlásil 26. októbra 2010 rozsudok **v prípade R.Ch. proti Slovenskej republike** a v ňom konštatoval, že došlo k porušeniu článku 5 ods. 3 **Dohovoru z dôvodu, že vnútroštátne orgány nepostupovali v prípade s osobitným urýchlením**. Vzhľadom na uvedené nepovažoval za potrebné skúmať, či dôvody

uvádzané vnútroštátnymi súdmi boli relevantné a dostatočné na odôvodnenie celkovej dĺžky sťažovateľkinej väzby. Sťažnosť sťažovateľky na namietané porušenie článku 5 ods. 1 Dohovoru vo vzťahu k dvom rozhodnutiam najvyššieho súdu z júla a septembra 2005 európsky súd zamietol ako zjavne nepodložené. Pokiaľ ide o ďalšie rozhodnutia európsky súd vyhlásil sťažnosť na porušenie článku 5 ods. 1 Dohovoru za neprijateľnú z dôvodu nevyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy, konkrétne ústavnej sťažnosti podľa článku 127 ústavy. Pokiaľ ide o namietané porušenie článku 5 ods. 4 Dohovoru Európsky súd pre ľudské práva jednotlivé sťažnosti sťažovateľky odmietol z dôvodu zjavnej nepodloženosti, z dôvodu nevyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy a z dôvodu nedodržania šesťmesačnej lehoty na podanie sťažnosti. Za zistené porušenie článku 5 ods. 3 Dohovoru európsky súd priznal sťažovateľke 5400 eur z titulu náhrady nemajetkovej ujmy. Z titulu náhrady výdavkov a nákladov jej priznal 1500 eur.

V predmetnej veci rozhodovali aj súdy Slovenskej republiky, konkrétne ide o Nález Ústavného súdu SR III. ÚS 84/06 zo 17. mája 2006 a uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Ntv 41/2005 z 29. septembra 2005.

Dňa 29. septembra 2009 vyhlásil Európsky súd pre ľudské práva rozsudok **v prípade občana T. proti Slovenskej republike**. Menovaný žaloval Slovenskú republiku pre porušenie práva na prerokovanie veci v primeranej lehote, zaručeného článkom 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v dôsledku neprimeranej dĺžky trestného konania, v ktorom bol stíhaný za trestný čin podvodu formou spolupáchateľstva. Ďalej sa sťažoval, že v dôsledku neprimerane dlhého trestného konania došlo k porušeniu jeho majetkových práv. Trestné stíhanie proti sťažovateľovi sa začalo v októbri 1996 a uznesením Okresnej prokuratúry Zvolen bolo v novembri 2008 zastavené. ESLP teda posudzoval obdobie, ktoré trvalo viac ako 12 rokov.

Dĺžkou predmetného trestného konania sa zaoberal aj Ústavný súd SR na základe dvoch sťažností pána T., podaných podľa článku 127 ústavy. **Vo svojom náleze zo septembra 2005 konštatoval, že právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa článku 48 ods. 2 ústavy bolo porušené a priznal mu primerané finančné zadosťučinenie vo výške 60 000 Sk a náhradu trov právneho zastúpenia.** Vo svojom náleze zo septembra 2007 ústavný súd opätovne konštatoval zbytočné prietahy v trestnom konaní a porušenie článku 48 ods. 2 ústavy a priznal pánovi T. primerané finančné zadosťučinenie vo výške 20 000 Sk a náhradu trov konania. Okrem toho prikázal Úradu justičnej a kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru Zvolen konať vo veci bez zbytočných prietahov.

ESLP sa nestotožnil s argumentáciou vlády, že sťažovateľ stratil postavenie obeť porušenia Dohovoru v rozsahu, v akom ústavný súd zistil porušenie jeho práv a priznal mu odškodnenie, pretože priznané odškodnenie považoval za príliš nízke. V tejto súvislosti sa ESLP nestotožnil ani s argumentáciou vlády o tom, že sťažovateľ mohol podať novú ústavnú sťažnosť. Berúc do úvahy skutočnosť, že nálezy ústavného súdu nerešpektovali ním uplatňované kritériá, nepovažoval za nutné vyžadovať od pána T. podanie ďalšej ústavnej sťažnosti. **S poukazom na celkovú dĺžku trestného konania ESLP konštatoval, že došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 Dohovoru. Tvrdenie pána T. o porušení jeho majetkových práv v dôsledku neprimeranej dĺžky trestného konania považoval ESLP za zjavne nepodložené.**

Menovaný požadoval 9.958,18 eur ako náhradu údajnej majetkovej škody a 80.000 eur z titulu nemajetkovej ujmy. Požadoval tiež 4.230,41 eur ako náhradu nákladov a výdavkov, ktoré mu vznikli v trestnom konaní a v konaní pred ESLP a výdavkov za prekladateľské služby. ESLP nezistil príčinnú súvislosť medzi zisteným porušením a uplatnenou majetkovou škodou, preto tento nárok zamietol. Na druhej strane ESLP dospel k záveru, že pán T. utrpel nemajetkovú ujmu a priznal mu 3.550 eur, pričom vzal do úvahy, že sťažovateľ už dosiahol čiastočné odškodnenie v konaní pred ústavným súdom. Z titulu nákladov a výdavkov mu ESLP priznal 1.300 eur.

Dňa 13. mája 2008 vyhlásil Európsky súd pre ľudské práva rozsudok **v prípade Z. proti Slovenskej republike.**

Pán Z. žaloval Slovenskú republiku pre porušenie článku 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a článku 4 Protokolu č. 7 k Dohovoru. Tvrdil, že **trestné konanie, v ktorom bol odsúdený za vraždu, bolo neprimerane dlhé a nespravodlivé** a že v ňom nemal možnosť osobne sa obhajovať a vypočúvať svedkov. Ďalej namietal porušenie zásady ne bis in idem (nie dvakrát o tej istej veci), a to tým že trestné stíhanie bolo po zrušení právoplatného rozhodnutia prokurátora o zastavení trestného stíhania najvyšším súdom opäť obnovené.

Európsky súd pre ľudské práva vo svojom rozsudku zamietol námietky sťažovateľa týkajúce sa nespravodlivosti trestného konania ako zjavne nepodložené. V tejto súvislosti ESLP poukázal na to, že sťažovateľ mal prostredníctvom svojho právneho zástupcu možnosť predložiť v trestnom konaní všetky tvrdenia, ktoré pokladal za dôležité a tiež klásť svedkom otázky, pričom pred vyhlásením rozsudku sa sám vyjadril, že nemá ďalšie návrhy na doplnenie dokazovania.

V súvislosti s dĺžkou trestného konania, trvajúceho **4 roky, 6 mesiacov a 22 dní**, Európsky súd pre ľudské práva uznal argumenty vlády, že daný prípad bol do určitej miery zložitý (bolo vypočutých 27 svedkov a podaných 7 znaleckých posudkov), bol však toho názoru, že sťažovateľ neprispel k dĺžke konania k prietahom v konaní došlo zo strany orgánov činných v trestnom konaní. **Vzhľadom na to Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že dĺžka konania bola v tomto prípade neprimeraná a došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 Dohovoru.**

Námietku týkajúcu sa porušenia zásady ne bis in idem Európsky súd pre ľudské práva zamietol ako zjavne nepodloženú. Podotkol, že predtým, ako najvyšší súd zrušil rozhodnutie prokurátora o zastavení trestného stíhania, sa vec nedostala ani do štádia konania pred súdom a sťažovateľ preto nemôže tvrdiť, že bol súdený dvakrát v tej istej veci.

Pán Z. požadoval 400.000 Sk z titulu majetkovej škody, 600.000 Sk z titulu nemajetkovej ujmy a náhradu nákladov a výdavkov, ktorých výšku bližšie nešpecifikoval. ESLP nárok sťažovateľa na náhradu majetkovej škody zamietol, pretože nenašiel príčinnú súvislosť medzi zisteným porušením a uplatnenou majetkovou škodou, na druhej strane mu však priznal 2.800 EUR z titulu nemajetkovej ujmy a 100 EUR z titulu nákladov a výdavkov. Zvyšok jeho nárokov zamietol.

Dňa 6. septembra 2007 vyhlásil Európsky súd pre ľudské práva rozsudok **v prípade P.C. proti. Slovenskej republike.**

Pán C. žaloval Slovenskú republiku pre porušenie práva na osobnú slobodu podľa článku 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v **dôsledku údajne svojvoľného a nezákonného vzatia do väzby, dĺžky väzby a nespravodlivého a príliš dlhého rozhodovania o jeho žiadostiach o prepustenie z väzby**. Sťažoval sa tiež podľa článku 6 Dohovoru na porušenie práva na **spravodlivé súdne konanie v primeranej lehote** a porušenie prezumpcie neviny. Napokon namietal aj porušenie ďalších práv podľa článkov 10, 13 a 14 Dohovoru.

Európsky súd pre ľudské práva sa vo svojom rozsudku čiastočne stotožnil s argumentáciou vlády a zamietol námietky pána C. ohľadom nezákonnosti, svojvoľnosti a dĺžky väzby a dĺžky a spravodlivosti konaní o jeho žiadostiach o prepustenie z väzby v rozsahu, v akom sa týkali väzby po 1. januári 2002. Konštatoval, že sťažovateľ mal v tomto smere k dispozícii účinný prostriedok nápravy v podobe ústavnej sťažnosti podľa článku 127 ústavy, ktorý nevyužil. Európsky súd pre ľudské práva ďalej uznal tvrdenie vlády, že námietky sťažovateľa ohľadom vzatia do väzby v roku 1999 a niektorých

následných rozhodnutí vo vzťahu k väzbe boli predložené po uplynutí šesťmesačnej lehoty na podanie sťažnosti a zamietol ich ako oneskorene podané.

V zostávajúcej časti Európsky súd pre ľudské práva uznal argumenty vlády o tom, že väzba sťažovateľa bola dôvodná a príslušnú časť sťažnosti zamietol ako zjavne nepodloženú. Konštatoval však porušenie článku 5 ods. 4 Dohovoru tým, že **pri rozhodovaní o jednej zo žiadostí pána C. o prepustenie z väzby vnútroštátne súdy nepostupovali urýchlene, keď na rozhodnutie potrebovali 88 dní**, a ani spravodlivo, keďže na verejnom zasadnutí súdu bol prítomný prokurátor, pánovi C. však vnútroštátny právny poriadok účasť neumožňoval. Pokiaľ ide o článok 6 Dohovoru, Európsky súd pre ľudské práva zamietol námietku pána C. ohľadom údajnej nespravodlivosti trestného konania ako predčasnú, nakoľko toto konanie ešte nie je skončené. Tvrdenie o porušení prezumpcie nevinu Európsky súd pre ľudské práva zamietol ako zjavne nepodložené. **Konštatoval ale porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru v dôsledku dĺžky trestného konania, ktoré proti pánovi C. prebieha už sedem rokov a jedenásť mesiacov.** Tvrdenia o porušení práv podľa článkov 10, 13 a 14 Dohovoru Európsky súd pre ľudské práva zamietol ako zjavne nepodložené.

Pán C. požadoval 1,7 milióna slovenských korún (približne 45.000 eur) ako náhradu nemajetkovej ujmy. ESLP mu priznal 6 000 eur a zvyšok jeho nároku zamietol.

Dňa 6. septembra 2007 vyhlásil Európsky súd pre ľudské práva rozsudok **v prípade S. H. proti Slovenskej republike.**

Pán H. žaloval Slovenskú republiku pre porušenie práva na osobnú slobodu podľa článku 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v dôsledku údajne svojvoľného vzatia do väzby, neprimeranej dĺžky väzby a nespravodlivého a príliš dlhého rozhodovania o jeho žiadostiach o prepustenie z väzby. Okrem toho sa sťažoval na porušenie práva na spravodlivé súdne konanie v primeranej lehote podľa článku 6 Dohovoru v trestnom konaní vedenom proti nemu.

Európsky súd pre ľudské práva sa vo svojom rozsudku čiastočne stotožnil s argumentáciou vlády a zamietol námietky pána H. ohľadom svojvoľnosti a dĺžky väzby a dĺžky a spravodlivosti konaní o jeho žiadostiach o prepustenie z väzby v rozsahu, v akom sa týkali väzby po 1. januári 2002. Konštatoval, že sťažovateľ mal v tomto smere k dispozícii účinný prostriedok nápravy v podobe ústavnej sťažnosti podľa článku 127 ústavy, ktorý nevyužil. Európsky súd pre ľudské práva ďalej uznal tvrdenie vlády, že námietky sťažovateľa ohľadom vzatia do väzby v roku 1999 a niektorých následných

rozhodnutí vo vzťahu k väzbe boli predložené po uplynutí šesťmesačnej lehoty na podanie sťažnosti a zamietol ich ako oneskorene podané.

V zostávajúcej časti Európsky súd pre ľudské práva uznal argumenty vlády o tom, že väzba sťažovateľa bola dôvodná a že pri rozhodovaní o jednej z jeho žiadostí o prepustenie z väzby bolo prostredníctvom obhajcu zabezpečené jeho právo na konanie v jazyku, ktorému rozumie a príslušnú časť sťažnosti zamietol ako zjavne nepodloženú. **Európsky súd pre ľudské práva konštatoval porušenie článku 5 ods. 4 Dohovoru tým, že pri rozhodovaní o jednej zo žiadostí pána H. o prepustenie z väzby vnútroštátne súdy nepostupovali urýchlene, keď na rozhodnutie potrebovali viac ako 8 mesiacov.** Napokon Európsky súd pre ľudské práva zamietol námietku pána H. sa ohľadom údajnej nespravodlivosti trestného konania ako predčasnú s poukazom na to, že toto konanie ešte nie je skončené a námietku ohľadom jeho dĺžky ako neprijateľnú pre nevyčerpanie vnútroštátnych prostriedkov nápravy, a to konkrétne ústavnej sťažnosti.

Európsky súd pre ľudské práva v tomto prípade nepriznal žiadne spravodlivé zadosťučinenie, pretože pán H. si žiaden nárok neuplatnil.

Dňa 30. januára 2007 vyhlásil Európsky súd pre ľudské práva rozsudok v **prípade D. P. proti Slovenskej republike.**

Pán P. žaloval Slovenskú republiku pre porušenie práva na osobnú slobodu podľa článku 5 Dohovoru na ochranu ľudských práv a základných slobôd v dôsledku údajne svojvoľného a nezákonného vzatia a držania vo väzbe. **Ďalej namietal porušenie práva na pojednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru v trestnom konaní, v ktorom bol napokon odsúdený za trestné činy neoprávneného podnikania a vydierania** a porušenie práva na prezumpciu nevinoty podľa článku 6 ods. 2 Dohovoru, ku ktorému malo dôjsť tým, že bol prepustený z polície napriek tomu, že trestné konanie týkajúce sa skutkov, ktoré mu boli pripisované, v tom čase stále prebiehalo.

Európsky súd pre ľudské práva sa vo svojom rozsudku čiastočne stotožnil s argumentáciou vlády a zamietol námietky týkajúce sa vzatia do väzby a jej trvania ako oneskorene podané a zjavne nepodložené. Uznal, že v prípade pána P. existovalo dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu a tiež dôvodná obava, že by mohol ovplyvňovať svedkov alebo inak mariť vyšetrowanie, alebo že by mohol uskutočniť svoje hrozby a páchať trestnú činnosť. Rovnako uznal, že procesné záruky pri pozbavení slobody boli v tomto prípade dodržané. Námietku týkajúcu sa údajnej nespravodlivosti trestného konania Európsky súd pre ľudské práva zamietol ako zjavne nepodloženú, nakoľko nezistil žiadne náznaky nespravodlivosti v konaní alebo svojvoľnosti v

rozhodnutiach vnútroštátnych súdov. Pokiaľ ide o dĺžku trestného konania, Európsky súd pre ľudské práva odmietol námietky vo vzťahu k dĺžke konania pred odvolacím a dovolacím súdom, nakoľko vo vzťahu k týmto štádiám konania pán Pavlík nevyčerpal vnútroštátne prostriedky nápravy, konkrétne ústavnú sťažnosť.

Vo vzťahu ku konaniu pred prvostupňovým súdom, na ktorého dĺžku sa pán P. sťažoval aj pred ústavným súdom, Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že náprava uskutočnená na vnútroštátnej úrovni nie je dostatočná, **keďže ústavný súd zistil porušenie práva pána P. na prejednanie veci v primeranej lehote, nepriznal mu však žiadne spravodlivé zadosťučinenie. Po posúdení konania pred prvostupňovým súdom, ktoré trvalo viac ako dva roky a deväť mesiacov, Európsky súd pre ľudské práva dospel k záveru, že jeho dĺžka bola neprimeraná a preto došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 Dohovoru.** Námietku týkajúcu sa údajného porušenia prezumpcie neviny Európsky súd pre ľudské práva odmietol pre nevyčerpanie vnútroštátnych prostriedkov nápravy, pretože pán P. podal správnu žalobu, ktorou napadol prepustenie z Policajného zboru, oneskorene.

Pán P. požadoval 1 milión slovenských korún (približne 26.000 eur) ako náhradu utrpenej škody. Európsky súd pre ľudské práva nezistil žiadnu príčinnú súvislosť medzi zisteným porušením jeho práv a údajnou majetkovou škodou, priznal mu však 2.400 eur z titulu nemajetkovej ujmy. Zvyšok jeho nároku zamietol.

Dňa 7. novembra 2006 vyniesol Európsky súd pre ľudské práva rozsudok **v prípade Š. proti Slovenskej republike.**

V predmetnej veci menovaný žaloval Slovenskú republiku **pre porušenie práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru**, ku ktorému malo dôjsť trestnom konaní vedenom proti nemu pre spoluúčasť na trestnom čine nedovoleného ozbrojovania. Obvinenie voči pánovi Š. bolo vznesené v decembri 1996 a príslušné súdy ho právoplatne odsúdili v januári 2002. Trestné konanie proti nemu tak trvalo **5 rokov, 1 mesiac a 21 dní na dvoch stupňoch súdnictva.**

Európsky súd pre ľudské práva vo svojom rozsudku odmietol predbežnú námietku nevyčerpania vnútroštátnych prostriedkov nápravy vznesenú vládou **a ďalej vyhlásil, že dĺžka posudzovaného trestného konania bola neprimeraná. Došlo teda k porušeniu článku 6 ods. 1 Dohovoru na ochranu ľudských práv a základných slobôd.**

Pán Š. požadoval sumu 300.000 Sk (cca 8.000 EUR) ako náhradu nemajetkovej ujmy. Európsky súd pre ľudské práva mu z tohto titulu priznal 3.500 EUR.

Ďalší prípad, o ktorom rozhodol dňa 5. júla 2005 Európsky súd pre ľudské práva vznikol na základe sťažnosti č. 56195/00 podanej proti Slovenskej republike slovenskými štátnymi občanmi, manželmi, pánom O.K. a pani A. K. dňa 17. januára 2000. **Sťažovatelia namietali podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru, že dĺžka trestného konania, v ktorom si ako poškodení uplatnili nárok na náhradu škody, je nezlučiteľná s požiadavkou „primeranej lehoty“.**

Sťažovatelia v roku 1990 uzavreli s M., majiteľom stavebnej spoločnosti, zmluvu, podľa ktorej mal M. predat' sťažovateľom pozemok a postaviť pre nich rodinný dom. Sťažovatelia zaplatili 600.000,- Sk, M. však zmluvu nedodrжал, preto od nej sťažovatelia odstúpili. V roku 1991 bolo proti M. začaté trestné konanie, keďže bol podozrivý z podvodu v súvislosti s uzavretím viacerých podobných zmlúv a prijatím peňažných plnení bez splnenia zmlúv. Sťažovatelia sa zúčastňujú na trestnom konaní ako poškodení. Sťažovatelia podali proti M. zároveň aj občianskoprávnu žalobu o náhradu škody, konanie však bolo zastavené z dôvodu, že si sťažovatelia uplatnili nárok na náhradu škody v rámci stále prebiehajúceho trestného konania. V roku 1996 došlo k rozšíreniu obvinenia voči M. o trestné činy, ktoré obvinený údajne spáchal v súvislosti so zánikom bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. V roku 1998 Krajský prokurátor v Bratislave obžaloval M. pred Krajským súdom v Bratislave, krajský súd však vrátil vec prokurátorovi na došetrenie. Nová obžaloba proti M. bola krajskému súdu podaná v roku 2001. V roku 2003 sa sťažovatelia sťažovali na ústavnom súde na porušenie ich práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, ústavný súd ale odmietol ich sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú. Trestné konanie proti M. stále prebieha na Krajskom súde v Bratislave, trvá teda už 14 rokov. Sťažovatelia pred Európskym súdom pre ľudské práva namietali podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru, že ich právo na prerokovanie veci v primeranej lehote v trestnom konaní, v ktorom vystupujú ako poškodení, bolo porušené.

Súd rozhodol, že právo sťažovateľov na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru bolo porušené. Pripustil, že dĺžka konania bola v určitej miere spôsobená zložitou veci, t.j. rozsahom obvinení vznesených voči M. a počtom obvinených osôb. Zdôraznil však, že ani tieto skutočnosti nemôžu zdôvodniť celkovú dĺžku trestného konania. Sťažovatelia navyše k dĺžke konania svojim správaním nijako neprispeli.

Sťažovatelia požadovali sumu 1.783.500,- Sk ako náhradu majetkovej škody a sumu 500.000,- Sk ako náhradu nemajetkovej ujmy. Ďalej požadovali sumu 1.700,- Sk ako náhradu nákladov a výdavkov, ktoré im vznikli v súvislosti s konaním. Súd súhlasil s námietkou vlády, že neexistuje žiadna príčinná súvislosť medzi zisteným porušením a údajnou majetkovou škodou, preto sťažovateľom náhradu majetkovej škody nepriznal.

Priznal sťažovateľom sumu 10.000 EUR ako náhradu nemajetkovej ujmy. Náhradu nákladov a výdavkov sťažovateľom nepriznal, nakoľko na ich náhradu sú sťažovatelia oprávnení iba v prípade, pokiaľ sa preukáže, že náklady boli skutočne a nevyhnutne vynaložené a boli odôvodnené čo do výšky. Zvyšok nárokov sťažovateľov súd zamietol.

Tento prípad vznikol na základe sťažnosti č. 9818/02 podanej proti Slovenskej republike slovenskou občiankou, pani M. P. dňa 9. apríla 2002. **Sťažovateľka namietala, že dĺžka konania o úhradu nákladov na výživu bola nezlučiteľná s požiadavkou „primeranej lehoty“ obsiahnutou v článku 6 ods. 1 Dohovoru.** Dňa 21. júla 2004 súd rozhodol o oznámení sťažnosti s tým, že bude v rovnakom čase posudzovať prijateľnosť a podstatu sťažnosti.

V roku 1993 sťažovateľkin manžel zahynul pri dopravnej nehode. V marci 1995 bola osoba zodpovedná za nehodu odsúdená za trestný čin. Dňa 16. októbra 1995 podala sťažovateľka žalobu na Okresný súd Bratislava V. Žiadala náhradu výživného od osoby zodpovednej za dopravnú nehodu. V máji 1997 bolo pojednávanie odročené, pretože sa nedostavil právny zástupca sťažovateľky. V júli 1997 okresný súd vypočul účastníkov konania. Oboch účastníkov vyzval na predloženie ďalších dôkazov. V októbri 1997 bolo pojednávanie odročené, nakoľko súd potreboval ďalšie informácie od orgánu dôchodkového zabezpečenia. V novembri 1998 a v januári 1999 sťažovateľka žiadala súd, aby vo veci konal. Vo februári 1999 bolo pojednávanie odročené, nakoľko bolo potrebné realizovať dopyt na generálnu prokuratúru ohľadom súvisiaceho trestného spisu.

V máji 1999 sťažovateľka oznámila okresnému súdu, že od 1. apríla 1999 je na dôchodku a že sa odvolala proti výmere dôchodku, ktorý zahŕňa starobný dôchodok ako aj vdovský dôchodok. Sťažovateľka preto žiadala súd, aby odročil pojednávanie z dôvodu, že výsledok konania vo veci jej dôchodku môže mať vplyv na jej žalobu. V auguste 1999 sťažovateľka predložila rozhodnutie o priznaní dôchodku, jej právny zástupca sa nedostavil na pojednávanie. V novembri 1999 právny zástupca sťažovateľky oznámil súdu, že predloží svoje splnomocnenie na zastupovanie a upresní žalobný návrh sťažovateľky. Okresný súd vyzýval právneho zástupcu na predloženie plnej moci a upresnenie žaloby v januári, v marci a v júli 2000. V júli 2000 právny zástupca oznámil súdu, že sťažovateľka trvá na svojom návrhu a že čoskoro predloží ďalšie informácie. V septembri 2000 súd vyzval právneho zástupcu, aby predložil informácie v lehote 15 dní. Na pojednávanie konané dňa v decembri 2000 sa právny zástupca sťažovateľky nedostavil. Následne sťažovateľka zrušila splnomocnenie právneho zástupcu. Na zastupovanie v konaní určila novú právnu zástupkyňu.

V januári 2001 právna zástupkyňa upresnila sťažovateľkin nárok. Vo februári 2001 bolo pojednávanie odročené z dôvodu, že sa nedostavil odporca. Ďalšie pojednávanie bolo vytýčené na apríl 2001 a odporca bol upovedomený o tom, že môže byť predvedený políciou. Dňa 12. apríla 2001 požiadal odporca o odročenie pojednávania z dôvodu, že jeho právny zástupca vypovedal splnomocnenie na zastupovanie. Pojednávanie bolo preto odročené do 1. júna 2001. Dňa 1. júna 2001 bolo pojednávanie odročené, nakoľko bolo potrebné dožiadať Slovenskú poisťovňu, ktorá by prípadne mohla byť vedľajším účastníkom. V júli 2001 Slovenská poisťovňa oznámila súdu, že si neželá vstúpiť do konania, nakoľko nie je na konaní nijako zainteresovaná. Ďalšie pojednávanie sa konalo v novembri 2001 v neprítomnosti odporcu. Súd rozhodol, že potrebuje zoznam zamestnávateľov odporcu a jeho manželky a pojednávanie do februára 2002 odročil.

V decembri 2001 Slovenská poisťovňa vzala späť svoje predošlé vyjadrenie a oznámila súdu, že chce vstúpiť do konania ako vedľajší účastník. Vo februári 2002 zástupca Slovenskej poisťovne predložil dôkazný materiál. Sťažovateľka predložila svoje stanovisko v apríli 2002. Pojednávania sa pred okresným súdom sa konali v apríli a v máji 2002. Na posledne uvedenom bola sťažovateľka vyzvaná, aby predložila ďalšie informácie súvisiace s jej žalobou. Okresný súd v auguste a tiež v septembri 2002 odročil pojednávanie. Na posledne uvedenom oznámil účastníkom konania, že uzavrel dokazovanie a že dňa 23. septembra 2002 vyhlási rozsudok. Dňa 23. septembra 2002 bolo pojednávanie odročené do 15. októbra 2002 a bola dožiadaná Sociálna poisťovňa ohľadom informácií o zvýšení dôchodku sťažovateľky. V dňoch 15. a 30. októbra 2002 bolo pojednávanie opätovne odročené. Na posledne uvedenom súd rozhodol o tom, že bude vypočutý svedok zo Slovenskej poisťovne, ktorý sa zaoberal vecou v súvislosti s dopravnou nehodou. V novembri 2002 právna zástupkyňa sťažovateľky ukončila zastupovanie z dôvodu svojho odchodu do dôchodku. V decembri 2002 okresný súd opäť odročil pojednávanie s tým, že bude vypočutý vyššie uvedený svedok. V januári 2003 osoba, ktorá bola predvolaná, oznámila súdu, že funkciu, o ktorú sa jedná, už nevykonáva. Pojednávanie bolo odročené na marec 2003 za účelom výsluchu príslušnej osoby. Táto svedkyňa bola vypočutá dňa 6. marca 2003. Dňa 25. marca 2003 okresný súd odročil pojednávanie na žiadosť právnej zástupkyne sťažovateľky. Sťažovateľka bola vyzvaná, aby v lehote 60 dní doplnila svoj návrh.

V januári 2003 sa sťažovateľka sťažovala na dĺžku konania pred ústavným súdom podľa článku 127 ústavy. Namietala porušenie článku 48 ods. 2 ústavy a požadovala spravodlivé zadostučinenie vo výške 100.000,- Sk. **Vo svojom náleze z 29. októbra 2003 ústavný súd rozhodol, že Okresný súd Bratislava V porušil sťažovateľkino právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Ústavný súd prikázal okresnému súdu konať vo veci bez ďalších prietáhov a nahradiť sťažovateľke**

trovy právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom. Ďalej rozhodol, že sťažovateľke neprizná žiadne finančné zadostučinenie. V rozhodnutí sa uvádzalo, že prípad nebol zložitý, keďže o základe sťažovateľkinho nároku bolo rozhodnuté v inom konaní a jedinou nevyriešenou otázkou bolo stanovenie rozsahu uplatňovaného nároku prináležiaceho sťažovateľke. Ústavný súd ďalej dospel k záveru, že sťažovateľka alebo jej právny zástupca sa v značnej miere podieľali na dĺžke konania. Za uvedených okolností považoval vyslovenie porušenia článku článku 48 ods. 2 ústavy a príkaz okresnému súdu, aby konal bez ďalších prieťahov za dostatočnú nápravu pre sťažovateľku. Okresný súd vyniesol dňa 9. septembra 2004 rozsudok, v ktorom čiastočne vyhovel žalobe sťažovateľky. Účastníci sa odvolali. Konanie stále prebieha.

Európsky súd pre ľudské práva v predmetnej veci rozhodol, že vec nebola prejednaná v primeranej lehote a článok 6 ods. 1 Dohovoru bol porušený.

Sťažovateľka požadovala 5.000,- EUR z titulu nemajetkovej ujmy a 750,- EUR ako náhradu za výdavky a náklady. Súd považoval za primerané priznať sťažovateľke z titulu náhrady za nemajetkovú ujmu 5.000,- EUR a 500,- EUR za výdavky a náklady.

Nasledujúci prípad, v ktorom rozhodoval Európsky súd pre ľudské práva vznikol na základe sťažnosti č. 39359/98 podanej proti Slovenskej republike chorvátskym štátnym občanom, pánom N. P. dňa 25. júla 1997. **Sťažovateľ namietal, že v trestnom konaní, ktoré skončilo jeho odsúdením, došlo k porušeniu jeho práv zaručených článkom 5 ods. 3, 4 a 5 ako aj článkom 6 a 13 Dohovoru.** Rozhodnutím z 13. mája 2003 Súd vyhlásil sťažnosť za čiastočne prijateľnú.

Dňa 26. januára 1995 bol sťažovateľ zadržaný vyšetrovateľom z dôvodu, že bol dňa 25. januára 1995 spolu s ďalšou osobou obvinený z trestného činu vydierania a obchodovania so ženami tým, že vycestoval s dvomi ženami do Španielska a jednu z nich nútil pod hrozbou zastrelenia vykonávať prostitúciu. Dňa 27. januára 1995 okresný súd vzal sťažovateľa do väzby v zmysle § 67 ods. 1 písm. a) a c) Trestného poriadku. Sťažovateľ proti prostredníctvom svojho právneho zástupcu sťažnosť. Dňa 15. februára 1995 Krajský súd v Banskej Bystrici zrušil uznesenie okresného súdu a vzal sťažovateľa do väzby počnúc 26. januárom 1995 v zmysle § 67 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku. Dňa 16. mája 1995 sťažovateľ podal žiadosť o prepustenie z väzby na slobodu.

Okresný súd sťažnosť zamietol dňa 31. mája 1995 a dňa 12. júla 1995 krajský súd zamietol sťažnosť proti rozhodnutiu okresného súdu. Krajský súd posudzoval sťažovateľovu sťažnosť neverejne v prítomnosti prokurátora J. M., pričom v ďalšej fáze konania J. M. predsedal senátu krajského súdu, ktorý vyniesol rozsudok. Dňa 21. júla

1995 sudca okresného súdu predĺžil sťažovateľovu väzbu do 26. augusta 1995. Dňa 11. augusta 1995 na základe žiadosti prokurátora okresný súd predĺžil väzbu do 26. decembra 1995. Dňa 16. augusta 1995 sťažovateľ podal novú žiadosť o prepustenie z väzby. Dňa 20. septembra 1995 okresný súd jeho žiadosť zamietol, sťažnosť proti rozhodnutiu krajský súd zamietol dňa 18. októbra 1995. Dňa 15. decembra 1995 okresný súd predĺžil väzbu sťažovateľa do 25. januára 1996. Dňa 10. januára 1996 sťažovateľ požiadal prokurátora, aby ho prepustil z väzby. V liste z 19. januára 1996 prokurátor krajskej prokuratúry uviedol, že žiadosti o prepustenie nevyhoveli a že ju spolu s obžalobou posielal krajskému súdu. Krajský súd o žiadosti sťažovateľa nerozhodol. Dňa 22. januára 1996 krajská prokuratúra podala na sťažovateľa na krajský súd v obžalobu. V apríli 1996 sťažovateľ podal na ústavný súd podnet, ktorým namietal, že bol diskriminovaný, pretože krajský súd ho odmietol prepustiť z väzby s poukazom na jeho štátne občianstvo a na skutočnosť, že nemá na Slovensku trvalý pobyt. Dňa 22. januára 1997 najvyšší súd nepredĺžil väzbu sťažovateľa, keď dospel k záveru, že neboli splnené požiadavky podľa § 71 ods. 2 Trestného poriadku. Najvyšší súd poznamenal, že prípad nebol zložitý a že doba prípravného konania (takmer jeden rok) bola neprimeraná rozsahu vykonaného dokazovania. Dňa 23. januára 1997 najvyšší súd nariadil Ústavu Zboru väzenskej a justičnej stráže, aby bol sťažovateľ prepustený z väzby; sťažovateľ bol prepustený dňa 26. januára 1997. Dňa 26. marca 1997 ústavný súd vyhlásil podnet sťažovateľa za zjavne nepodložený. Dňa 13. júna 1997 krajský súd uznal sťažovateľa vinným z trestného činu obchodovania so ženami a odsúdil ho na trest odňatia slobody vo výmere troch rokov. Zároveň mu uložil trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky. Sťažovateľ podal odvolanie a následne opustil Slovensko. Slovenské orgány boli informované, že sťažovateľ sa na svojej adrese v Chorvátsku nezdržiava a že v Chorvátsku bol na neho vydaný medzinárodný zatykač, pretože mu tam bol uložený v roku 1995 trest odňatia slobody. Vzhľadom na skutočnosť, že nebolo známe miesto pobytu sťažovateľa, prokurátor dňa 24. novembra 1997 navrhol, aby súd konal proti ušlému. Dňa 23. apríla 1998 najvyšší súd zamietol odvolanie. Rozhodol na verejnom zasadnutí v neprítomnosti sťažovateľa, pretože tento sa ukrýval na neznámom mieste.

Podľa názoru Európskeho súdu pre ľudské práva boli dôvody uvedené súdnymi orgánmi relevantné a dostatočné a odôvodňovali pozbavenie slobody, na ktoré sa sťažovateľ sťažuje. Pokiaľ ide o správanie sa vnútroštátnych orgánov, Súd mal za to, že vnútroštátne súdy nepostupovali v konaní s „osobitným urýchlením“, ako to vyžaduje judikatúra súdu, a teda **článok 5 ods. 3 Dohovoru bol porušený**. Vzhľadom na to, že Krajský súd v Banskej Bystrici nerozhodol o žiadosti sťažovateľa o prepustenie z väzby z 10. januára 1996, **článok 5 ods. 4 Dohovoru bol porušený**. Súd sa ďalej domnieval, že sťažovateľ nemal právo na primeranú náhradu, pokiaľ ide o jeho sťažnosť na dĺžku väzby

a rozhodol, že **článok 5 ods. 5 Dohovoru bol porušený**; vzhľadom na tento záver nepovažoval za potrebné samostatne posudzovať sťažnosť podľa článku 13 Dohovoru. Napokon súd uviedol, že sťažovateľ nevzniesol svoju námietku ohľadom zaujatosti počas konania na prvom stupni, ani počas konania pred odvolacím súdom, preto sa nemôže sťažovať na nestrannosť uvedeného sudcu. Súd rozhodol, že **článok 6 ods. 1 Dohovoru nebol porušený**.

Sťažovateľ požadoval 94.000,- EUR ako náhradu za majetkovú škodu a 200.100,- EUR za nemajetkovú ujmu, ďalej 8.077,34 EUR ako náklady a výdavky. Súd rozhodol, že záver o porušení článkov 5 ods. 3, 4 a 5 Dohovoru predstavuje sám osebe dostatočné primerané zadosťučinenie za akúkoľvek ujmu, ktorú sťažovateľ utrpel a priznal sťažovateľovi 2.500,- EUR za náklady a výdavky, zvyšok jeho nároku zamietol.

V ďalšom prípade sťažnosť pána Ž. bola podaná dňa 25. mája 1998, následne bolo vláde SR notifikované čiastočné rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti, v ktorom Európsky súd pre ľudské práva vyhlásil za neprijateľnú sťažnosť týkajúcu sa sťažovateľovho prepustenia z Policajného zboru. Dňa 8. januára 2002 bolo prijaté konečné rozhodnutie o prijateľnosti, v ktorom sa súd pripojil k obsahu námietky vlády, že nepodaním žaloby o náhradu škody v zmysle zákona 58/1969 Zb. sťažovateľ nevyhovel požiadavke vyčerpania vnútroštátnych prostriedkov a **vyhlásil za prijateľnú iba sťažovateľovu námietku vo veci dĺžky konania a absencie efektívneho prostriedky nápravy**.

Sťažovateľ je slovenským štátnym občanom a vo svojej sťažnosti predovšetkým **namieta, že dĺžka trestného konania, vedeného proti nemu bola neprimeraná (článok 6 ods. 1 Dohovoru)** a že nemal k dispozícii v tejto súvislosti efektívny prostriedok nápravy (článok 13 Dohovoru). Dňa 20. decembra 1996 bol sťažovateľ obvinený z trestného činu na základe toho, že bol zapletený do pokusu o predaj výbušnín. Dňa 28. mája 1997 podal krajský prokurátor v Žiline obžalobu na sťažovateľa, žalujúc ho pre dva trestné činy spoluúčasti na nelegálnej preprave výbušnín. Dňa 10. mája 2001 Krajský súd v Žiline sťažovateľa oslobodil, proti tomuto rozsudku sa prokurátor odvolal.

Dňa 30. januára 2002 najvyšší súd odvolanie zamietol a rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť. Podľa záverov Európskeho súdu pre ľudské práva vyslovených v rozsudku zo dňa 7. januára 2003, konanie trvalo päť rokov, jeden mesiac a desať dní. Počas tejto doby bol prípad prejednávaný dvakrát súdmi na dvoch úrovniach jurisdikcie. Súd vzhľadom na kritériá ustanovené vo svojej praxi a vezmúc do úvahy všetky okolnosti

prípadu zistil, že dĺžka konania nebola v súlade s požiadavkou primeranej lehoty a preto rozhodol, že článok 6 ods. 1 Dohovoru bol porušený.

Vo vzťahu k namietanému porušeniu článku 13 Dohovoru, súd uviedol, že vo svetle zisteného porušenia článku 6, ods. 1 Dohovoru a s ohľadom na skutočnosť, že v Slovenskej republike je od 1. januára 2002 v obdobných prípadoch dostupný opravný prostriedok nápravy podľa článku 127 ústavy, nie je potrebné zaoberať sa sťažovateľovou námietkou na porušenie článku 13 Dohovoru.

Z vyššie uvedeného, i keď len stručného výpočtu rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva, možno vyvodit' celkom zjavný záver, že tento súd posudzuje otázku neprimeranosti dĺžky konania pomerne rozdielne, pretože v niektorých prípadoch uznal za porušenie príslušného článku Dohovoru dobu deväť alebo jedenásť rokov, a v inom prípade zasa výrazne kratšiu. Je však samozrejmé, že každý takýto prípad súd skúmal a posudzoval prísne individuálne a vychádzal z konkrétnych špecifických podmienok, ktorá sa v týchto konkrétnych veciach vyskytli. Domnievame sa však, že aj tento stručný výpočet rozhodnutí Európskeho súdu **ukazuje na nevyhnutnú potrebu pôsobenia na sudy v Slovenskej republike, ale aj na všetky orgány trestného konania, aby vyvinuli v každej trestnej veci maximálne úsilie vo vzťahu k bezpriet'ahovému a z hľadiska dĺžky konania , pretože každé porušenie čl. 6 Dohovoru v tomto smere má za následok nielen zrušenie rozhodnutia nášho súdu, ale aj následné finančné odškodnenie dotknutých osôb.**

Poznatky z rozhodovacej praxe súdov Slovenskej republiky, rozhodujúcich o trestných veciach či už v základnom alebo odvolacom konaní, v posledných rokoch naznačujú, že sudy uplatňujú právne závery vyplývajúce z rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva, vo vzťahu k primeranosti alebo neprimeranosti dĺžky trestného konania. Obdobne aj judikatúra najvyššieho súdu Slovenskej republiky reaguje na túto problematiku uverejňovaním konkrétnych rozhodnutí, ktoré posudzovanú problematiku riešia aplikáciou zmierňovacieho ustanovenia § 39 Trestného zákona (§ 40 predchádzajúceho Trestného zákona).

V tejto súvislosti považujem za potrebné upozorniť najmä na rozhodnutie Najvyššieho súdu SR z 18. marca 2010, sp.zn. 5 To 14/2009, v ktorom sa vyvodzuje záver, že dĺžka konania, ktorá s prihliadnutím na obťažnosť veci, postoj obvineného k trestnému stíhaniu a procesný postup orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu výrazne alebo neprimerane presahuje dĺžku konania v porovnateľných veciach, je takou

okolnosťou prípadu, **ktorá môže odôvodniť pri ukladaní trestu použitie mimoriadneho zmierňovacieho ustanovenia podľa § 40 ods. 1 Trestného zákona účinného pred 1. januárom 2006** (teraz § 39 ods. 1 Trestného zákona) a uloženie trestu odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej zákonom.

Treba zdôrazniť, že skutky, pre ktoré sa viedlo v predmetnej veci trestné stíhanie boli spáchané od januára do marca 1998 (právne kvalifikované ako spolupáchateľstvo trestného činu skrátene dane podľa § 9 ods. 2, § 148 ods. 1, ods. 5 Trestného zákona účinného pred 1. januárom 2006 a krajský prokurátor podal obžalobu na súde 24. januára 2002. Krajský súd začal vo veci konať až po piatich rokoch od podaniam obžaloby a po zrušení pôvodného rozsudku opätovne rozhodoval až 1. júla 2009 a k úplnému skončeniu veci došlo až rozhodnutím najvyššieho súdu dňa 18. marca 2010.

Najvyšší súd v danom prípade zrušil u hlavného obžalovaného napadnutý rozsudok krajského súdu vo výroku o uloženom treste odňatia slobody (ktorý mu bol krajským súdom uložený vo výmere osem rokov so zaradením do II. nápravno-výchovnej skupiny) a sám rozhodol vo veci tak, že mu podľa § 148 ods. 5 Tr. zák., s použitím § 35 ods. 1 a § 40 ods. 1 Tr. zák. účinného do 1. januára 2006 uložil trest odňatia slobody vo výmere štyri roky, (teda pod dolnú hranicu prípustnej trestnej sadzby), so zaradením do I. nápravno-výchovnej skupiny.

Zároveň najvyšší súd konštatoval, porušenie práva na prejednanie veci v primeranej lehote je síce nepochybne významným zásahom do princípov zaručujúcich právo na spravodlivý proces, ale porušenie tohto práva samo osebe nezakladá neprípustnosť trestného stíhania. Vychádzal pritom zo zásady, že štát prostredníctvom orgánov k tomu určených rozhoduje o obvinených z trestných činov a zaisťuje prípadné potrestanie páchatel'ov, pričom rozhodovanie o vine a treste v rámci trestného konania je nielen právom, ale predovšetkým povinnosťou týchto orgánov. Je preto celkom v rozpore so zmyslom čl. 6 Dohovoru, aby orgán činný v trestnom konaní, alebo súd, ktorý tieto prietahy spôsobil, sa tejto svojej povinnosti zbavil bez toho, aby vyvinul iniciatívu k naplneniu účelu trestného konania, ktorým je práve rozhodnutie o otázke viny a trestu. Trestné konanie z hľadiska svojho účelu je ovládané základnými zásadami zaručujúcimi jeho naplnenie, ktoré sa uplatňujú nielen z pohľadu samotného obvineného, ale aj z pohľadu práv a povinností ostatných subjektov a strán trestného konania. **Predovšetkým s ohľadom na práva týchto ostatných subjektov, prípadne strán na trestnom konaní zúčastnených, akceptácia záveru o možnosti orgánu, ktorý prietahy v konaní sám spôsobil, zastaviť trestné stíhanie, je celkom neprijateľná.**

Obdobný postup odvolacie senáty najvyššieho súdu zvolili pri svojom rozhodovaní vo viacerých ďalších prípadoch, v ktorých právne závery Európskeho súdu pre ľudské práva vo vzťahu k prieťahom v konaní nezavinených obvinenými, premietli v konečnom dôsledku do výmery uloženého trestu, ktorý ukladali pri aplikácii zmierňovacieho ustanovenia § 39 Trestného zákona.

Na záver tejto časti analýzy, považujeme však za potrebné upozorniť, že nie v každom prípade dochádza k prieťahom v konaní súdov len vďaka nečinnosti sudcov, ale v niektorých prípadoch príčiny týchto prieťahov v konaní spočívajú aj v nie celkom dostatočnej legislatíve a právnej úpravy a pružnosti tých ustanovení, ktorých aplikácia má dopad a význam z hľadiska rýchlosti a plynulosti konania. Preto odporúčame v blízkej budúcnosti zamerať pozornosť legislatívnych úprav práve na tieto problémy, tak aby sa postupne odstránili všetky možné vplyvy, ktoré by v prípade inej, pružnejšej legislatívnej úpravy viedli k zrýchleniu primeranému konaniu **a zefektívneniu trestného konania a konkrétne konania na súde.**

IV. Tresty

V období, ktoré prežívame najmä po vstupe našej krajiny do Európskej únie, má svoje mimoriadne miesto neustále zdokonaľovanie princípov týkajúcich sa vymožitelnosti práva. V rámci vymožitelnosti trestného práva má svoj významný podiel nielen problematika celého trestného konania, so všetkými jeho princípmi a zásadami, ale z hľadiska plynulosti a bezprieťahovosti celého trestného konania aj jeho konečný výsledok, t.j. právoplatne uložený trest a taktiež aj jeho včasný a bezodkladný výkon a tým aj splnenie jeho účelu. Z týchto dôvodov sa autori projektu zamerali na oblasť sankcií, resp. trestov. Vychádzali pritom z názoru, že vymožitelnosť práva v trestnej oblasti úzko súvisí so zákonnosťou, spravodlivosťou, ale aj **efektívnosťou** trestania páchatel'ov trestných činov. Tu ide najmä o to, aby už prvé potrestanie páchatel'a bolo dostatočne prísne, ale aj dostatočne pre páchatel'a prijateľné (teda nie odplatné až represívne), čím bude splnený účel trestu najmä v prevýchove páchatel'a.

Ukladanie trestov a s tým súvisiace aplikačné problémy, sú už po dlhé roky jednou z najzávažnejších tém tak v odborných, ako aj laických kruhoch. Všetci si uvedomujeme, že i keď celé prípravné a súdne konanie má svoj nesporný a obrovský význam, v konečnom dôsledku vrcholí rozhodnutím súdu o vine a treste, pričom práve výmery uloženého trestu, jeho primeranosť a spravodlivosť v pomere k závažnosti trestného činu a taktiež jeho výkon a v konečnom dôsledku aj splnenie jeho účelu, sú z pohľadu

samotného páchatela, ale tiež odbornej aj laickej verejnosti stredobodom pozornosti a dosť často aj terčom rôznych kritických názorov.

Ukladanie trestu a splnenie jeho účelu nepatrí iba medzi skúmania právnikov, ale je to nepochybne tiež otázka etická, filozofická, aj teologická. Rôznorodosť názorov na splnenie účelu trestu, tak v dávnom období, ako aj v súčasnosti sa líšia, o čom svedčia aj viaceré teórie vzťahujúce sa k tejto problematike.

V tejto časti analýzy nechceme rozoberať rozdiely medzi absolútnou, relatívnou alebo zmiešanou teóriou, ktoré sa zaoberajú touto problematikou, ale zameriame sa na otázky vymožitelnosti trestného práva cez legislatívne zmeny, ktoré priniesol nový Trestný zákon v oblasti ukladania trestov, spôsobu ich ukladania, ale aj cez problémy s ich výkonom a celkovým využívaním v aplikačnej praxi.

V nasledujúcich častiach analýzy sa pokúsime upozorniť na tie najzávažnejšie zmeny, ktoré priniesol nový Trestný zákon v oblasti ukladania trestov, ich výkonu a splnenia ich účelu, pričom sa pokúsime aj navrhnuť niektoré konkrétne legislatívne riešenia konkrétnych problémov, ktoré podľa poznatkov a názorov sudcov vybavujúcich trestnú agendu sa po jeho účinnosti objavili. Za takmer päťročné obdobie účinnosti nového Trestného zákona môžeme v podstate objektívne, s maximálnou zodpovednosťou a serióznosťou hodnotiť, ako sa splnili predpoklady, ktoré sa do nového Trestného zákona vkladali a aké sú predovšetkým konkrétne skúsenosti sudcov z aplikácie nových ustanovení tohto zákona.

IV. 1 Ukladanie trestu odňatia slobody

Predovšetkým sa zameriame na problémy súvisiace s **ukladaním trestu odňatia slobody**, teda trestu, ktorý svojou povahou veľmi citelne zasahuje do života odsúdenej osoby a jej rodiny. V ďalšej časti práce sa dotkneme aj ukladania niektorých alternatívnych trestov, ktoré boli zakotvené novou zákonnou úpravou a od ktorých sa v podstate očakávalo, že v niektorých menej závažných prípadoch, nahradia trest odňatia slobody v jeho nepodmienečnej forme.

Na úvod treba predovšetkým uviesť, že v základných legislatívnych materiáloch k novému Trestnému zákonu bolo konštatované, že najmä trest odňatia slobody svojou povahou veľmi citelne zasahuje do života odsúdenej osoby a napriek všetkým všeobecným výhradám voči nemu, je zrejmé, že aj v rámci nového Trestného zákona si zachová svoje dominantné postavenie, najmä pri najzávažnejších trestných činoch. Zároveň sa však konštatovalo, že by sa mali v budúcnosti presadzovať viaceré

požiadavky na obmedzovanie jeho ukladania a mal by sa dosiahnuť stav, aby sa k jeho ukladaniu prikráčovalo len v nevyhnutných prípadoch.

Tieto legislatívne zámery v konečnej podobe okrem iných pomerne zásadných úprav týkajúcich sa trestu odňatia slobody, najmä zvýšením jeho maximálnej výmery na dvadsaťpäť rokov, bez splnenia iných stanovených zákonných podmienok, dostali svoj výraz aj v zakotvení celej rady alternatívnych nových druhov trestov, ktoré mali najmä v odôvodnených prípadoch nahradiť trest odňatia slobody, ktorý mal zostať len **ultima ratio**. Išlo najmä o tresty domáceho väzenia, trest povinnej práce a nový druh podmieňačného odsúdenia s probáciou, pričom najmä budúca aplikácia nových trestov domáceho väzenia a povinnej práce sa očakávala s určitými obavami a možno aj nedôverou v ich úspešnosť. Na tomto mieste treba tiež spomenúť, že sa v Trestnom poriadku súčasne zakotvili aj viaceré spôsoby odklonov v trestnom konaní, napríklad podmieňačné zastavenie trestného stíhania, zmier a dohoda o prijatí viny a trestu. V konečnom dôsledku všetky tieto hmotnoprávne aj procesnoprávne zmeny mali viesť k zrýchleniu súdneho konania a jeho plynulosti a v neposlednom rade aj k hospodárnosti súdneho konania. V neposlednom rade aj k obmedzeniu ukladania trestu odňatia slobody, najmä v jeho nepodmieňačnej podobe.

Dnes s odstupom takmer päťročného obdobia účinnosti nového Trestného zákona môžeme konštatovať, že nie všetky tieto zmeny, dobre mienené zo strany autorov zákona, priniesli očakávaný efekt a niektoré z nich priniesli do aplikačnej praxe viaceré problémy, s ktorými sa najmä v prvých mesiacoch účinnosti nového zákona museli sudcovia pomerne zložito vyrovnávať.

Na druhej strane však treba vyzdvihnúť aj pozitíva, ktoré nový Trestný zákon priniesol, pretože niektorými konkrétnymi ustanoveniami sa pokryli a vyriešili problémy, ktoré prinášali rôzne výkladové názory, alebo ktoré boli riešené dovtedy len judikatúrou. Treba v tejto súvislosti zdôrazniť, že nový Trestný zákon vznikol takmer po viac ako štyridsiatich rokoch, pričom najmä v ostatnom období bol v dôsledku zásadných spoločenských, politických a ekonomických zmien, neustále novelizovaný, čo v konečnom dôsledku prinášalo viaceré výkladové a aplikačné problémy v praxi súdov.

Otázky súvisiace so zákonným, spravodlivým a primeraným ukladáním trestov, najmä trestu odňatia slobody, nadobudli úplne nové kontúry najmä po nadobudnutí účinnosti nového Trestného zákona. Predovšetkým bol z Trestného zákona vypustený tzv. „výnimočný trest“, ktorý za splnenia určitých zákonom stanovených podmienok mohol súd uložiť vo výmere od 15 rokov do 25 rokov a horná hranica trestu odňatia slobody sa z predchádzajúcich 15 rokov zvýšila na 25 rokov. Táto samotná skutočnosť veľmi

výrazným spôsobom zasiahla do celej trestnej politiky a systematiky osobitnej časti Trestného zákona, pretože v kvalifikovaných skutkových podstatách najzávažnejších trestných činov sa výrazne sprísnil trestné sadzby v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou. Navyše u viacerých závažných trestných činov došlo k zvýšeniu dolnej hranice trestnej sadzby už v základnej skutkovej podstate, čo však zároveň viedlo k tomu, že v dnešnej podobe má Trestný zákon až 41 rôznych trestných sadzieb trestu odňatia slobody, čo v konečnom dôsledku taktiež značne skomplikovalo aplikačnú prax súdov pri ukladaní tohto druhu trestu, najmä vzhľadom na existenciu ustanovení, podľa ktorých sa v konkrétnych prípadoch zvyšujú alebo znižujú trestné sadzby uložených trestov.

Jednou z najvýraznejších zmien, ktoré priniesol nový Trestný zákon vo vzťahu k ukladaní všetkých trestov, u ktorých je možné určiť jeho konkrétnu výmeru, bolo zakotvenie obligatórnej povinnosti v ustanovení § 38, prihliadať pri výmere trestu **na pomer poľahčujúcich a priťažujúcich okolností**, ako aj mieru ich zavinenia a vyvodit' z následne z toho postupu vyplývajúce zvyšovanie alebo znižovanie hornej alebo dolnej hranice príslušnej trestnej sadzby. Treba zdôrazniť, že zakotvenie tejto povinnosti súdov, bolo jednoznačne prelomom do zaužívanej praxe sudcov, ktorí predtým pri existencii materiálneho korektívu – stupňa spoločenskej nebezpečnosti, pri výmere trestu prihliadali predovšetkým na jeho stupeň. Otázkam týkajúcim sa poľahčujúcich a priťažujúcich okolností však sudy už venovali menšiu pozornosť, v niektorých prípadoch takého hodnotenie úplne absentovalo, prípadne sa obmedzilo len na púhy výpočet jedných a druhých takýchto okolností, bez záverečného efektu, t.j. vyhodnotenia a premietnutia ich závažnosti do výmery uloženého trestu. Preto aj zámer autorov nového zákona, uložiť súdom povinnosť dôsledného hodnotenia poľahčujúcich a priťažujúcich okolností a z takéhoto postupu dospieť potom k spravodlivej a zákonnej výmere trestnej sadzby trestu, vychádzal z týchto poznatkov a taktiež zo skutočnosti, že v novom zákone došlo k vypusteniu spomínaného materiálneho korektívu v súvislosti s prechodom na formálne chápanie trestného činu.

Toto bol jeden z hlavných dôvodov, pre ktorý sa v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou v novom Trestnom zákone poľahčujúce a priťažujúce okolnosti vymedzili taxatívne a zakotvila sa obligatórna povinnosť v každej veci bez rozdielu zistiť a ustáliť vzájomný pomer týchto okolností a mieru ich závažnosti. V tejto súvislosti treba povedať, že už pri tvorbe zákona a súčasné poznatky sudcov to len potvrdzujú, sa objavili názory, že v aplikačnej praxi sa budú vyskytovať problémy ani nie tak pri ustálení aritmeticky vyjadreného pomeru poľahčujúcich a priťažujúcich okolností, ale najmä pri posudzovaní miery ich závažnosti a následného vyvodenia konkrétnych záverov k výmere uloženého trestu. Upozorňovalo sa na skutočnosť, že nemožno na jednu

kvalitatívnu úroveň klásť oproti sebe napr. poľahčujúcu okolnosť spočívajúcu v riadnom spôsobe života páchatela pred spáchaním trestného činu a naproti tomu priťažujúcu okolnosť spočívajúcu napr. v tom, že trestný čin páchatel spáchal z obzvlášť zavrhnuteľnej pohnútky. Je samozrejmé, že kým aritmetický pomer takýchto okolností je jednoznačný, tak ich mieru závažnosti je nutné hodnotiť rozdielne.

S odstupom času možno konštatovať, že v podstate dobrý zámer autorov zákona spočívajúci v uložení povinnosti súdu zisťovať a ustáliť pomer poľahčujúcich a priťažujúcich okolností a ich mieru závažnosti a následne podľa toho znižovať alebo zvyšovať príslušné hranice trestnej sadzby však nepriniesol očakávaný efekt, pretože výhrady sudcov za dobu účinnosti nového Trestného zákona smerujú najmä voči systému ukladania trestov ako takému a to predovšetkým vzhľadom na súčasnú existenciu **asperačnej zásady** zakotvenej v ustanovení § 41 ods. 2 Trestného zákona a obligatórnu povinnosť zvyšovania alebo znižovania trestov vzhľadom na už spomenutý zistený a súdom ustálený pomer poľahčujúcich a priťažujúcich okolností a ich mieru závažnosti podľa § 38 ods. 3, 4, 5 a 6 Trestného zákona.

U sudcov spravidla prevláda názor, že takto zakotvené pravidlá ukladania trestov výrazným spôsobom obmedzili dôsledné využívanie zákonom stanovenej trestnej sadzby pri konkrétnom trestom čine, pretože prípadné zvýšenie alebo zníženie príslušnej hranice trestnej sadzby cez vyššie spomenuté ustanovenia výrazným spôsobom podstatne zúžili túto trestnú sadzbu oproti jej výmere určenej v konkrétnom ustanovení osobitnej časti Trestného zákona.

Doterajšie poznatky z rozhodovacej činnosti súdov navyše ukazujú, že súčasné uplatňovanie asperačnej zásady a obligatórnej povinnosti zvyšovania znižovania trestnej sadzby cez pomer a mieru závažnosti poľahčujúcich a priťažujúcich okolností, prinieslo aj viaceré komplikácie z hľadiska rôznych matematických výpočtov a prepočtov konkrétnej trestnej sadzby. Sudcovia sú nútení pri takomto postupe používať rôzne špeciálne vytvorené vzorce na výpočet príslušnej trestnej sadzby, čo v nejednom prípade najmä v počiatkoch účinnosti nového Trestného zákona, viedlo aj k odlišnosti súdnej praxe pri aplikácii týchto zákonných ustanovení a v konečnom dôsledku aj pri určení výmery konkrétneho trestu odňatia slobody. Predvídateľnosť výmery konečného trestu sa viackrát významne znižovala, pretože okolnosti, na ktoré má sudca prihliadať pri určovaní výmery trestu, neboli schopné prispieť k určeniu jeho konkrétnej výmery. Na tomto mieste treba však zároveň konštatovať, že sudcovia sa už za doterajšie obdobie uplatňovania nového Trestného zákona v podstate vyrovnali s počiatočnými problémami týkajúcimi sa rôznych výpočtov trestnej sadzby pri aplikácii spomínaných ustanovení a aplikujú ich v

súlade so zákonom a príslušnou judikatúrou, i keď ich výhrady voči súčasnej existencii ustanovení § 38 a 41 ods. 2 Trestného zákona ešte stále pretrvávajú.

K vyššie uvedeným problémom sa však pridružila aj ďalšia okolnosť, ktorá najmä spočiatku po nadobudnutí účinnosti nového Trestného zákona priniesla viacero výkladových, ale aj aplikačných problémov v praxi súdov a aj v súčasnosti je riešená a usmerňovaná len judikatúrou. Ide o skutočnosť, že v Trestnom zákone máme v súčasnosti zakotvené **dva spôsoby výpočtu znižovania alebo zvyšovania trestu odňatia slobody**. Kým pri asperačnej zásade sa v zmysle znenia § 41 ods. 2 uplatňuje, už v predchádzajúcom Trestnom zákone známa zásada zvyšovania hornej hranice trestnej sadzby o jednu tretinu a ukládanie trestu v hornej polovici takto určenej trestnej sadzby, tak v ustanovení § 38 ods. 8 sa doslova uvádza, že základom pre zníženie alebo zvýšenie trestnej sadzby je rozdiel medzi hornou a dolnou hranicou zákonom ustanovenej trestnej sadzby, čo je v konečnom dôsledku pre páchatela výhodnejší spôsob. Takýto rôzny výklad prináša so sebou takmer nelogickú, neriešiteľnú a najmä obžalovanému ťažko vysvetliteľnú situáciu, keď jedna tretina trestnej sadzby trestu odňatia slobody o ktorú sa podľa § 41 ods. 2 Trestného zákona pri použití asperačnej zásady zvyšuje horná hranica, nie je totožná s tou tretinou, o ktorú by sa mala tomu istému páchatelovi podľa § 38 ods. 3 Trestného zákona súčasne znížiť horná hranica trestnej sadzby v prípade, ak u neho prevažujú poľahčujúce okolnosti nad priťažujúcimi.

Takýto stav existuje aj v súčasnosti a podľa názorov sudcov ho treba jednoznačne vyriešiť priamo v samotnom znení Trestného zákona zjednotením pravidiel týkajúcich sa prípadného zvyšovania alebo znižovania príslušných hraníc trestnej sadzby a nielen príslušnými judikátmi, ktoré ako vieme nemajú záväzný charakter. Navyše vychádzame z názoru, že Trestný zákon by v takýchto zásadných otázkach, ako je zvyšovanie alebo znižovanie trestných sadzieb u jednotlivých druhov trestov, mal byť jasný, zrozumiteľný a nepripúšťajúci dvojité výklady a s tým súvisiace aplikačné problémy. Preto vyriešenie tejto zásadnej otázky by malo byť jednou z priorit novelizácie Trestného zákona.

Ako je už vyššie spomenuté, ďalší aplikačný problém sa objavil v súvislosti s prípadmi, keď u toho istého páchatela prichádza do úvahy súčasná aplikácia ustanovení § 38 ods. 6 Trestného zákona a § 38 ods. 3 Trestného zákona. Pôjde teda o prípady, keď na jednej strane pôjde o páchatela, ktorý sa opätovne dopustil obzvlášť závažného zločinu (a v zmysle § 38 ods. 6 Trestného zákona sa u neho horná hranica trestnej sadzby ustanovenej zákonom zvyšuje o dve tretiny) a zároveň u toho istého páchatela budú prevažovať poľahčujúce okolnosti nad priťažujúcimi a v dôsledku toho sa podľa § 38 ods. 3 Trestného zákona u neho znižuje horná hranica o jednu tretinu. Pri takomto súčasnom to v praxi znamená, že po zvýšení a znížení trestnej sadzby v naznačených

smeroch sa súd dostane na tzv. mŕtvy bod, predstavujúci jedinú konkrétnu, presne vymedzenú trestnú sadzbu a v takejto výmere bude aj musieť uložiť trest odňatia slobody. Výnimku by tvorili len prípady, v ktorých budú splnené zákonné podmienky na použitie zmierňovacieho ustanovenia podľa § 39 Trestného zákona, bude musieť uložiť páchateľovi trest presne v tejto jedinej možnej výmere.

Tento právny stav existuje aj v súčasnosti a podľa názorov sudcov treba ho taktiež jednoznačne vyriešiť tak, aby v aplikačnej praxi súdov k takýmto (v podstate podľa súčasnej právnej úpravy neriešiteľným prípadom) nedochádzalo. Ide totiž o jeden z najmarkantnejších prípadov, na ktorý sudcovia poukazujú v tom smere, že im nová zákonná úprava týkajúca sa zvyšovania a znižovania trestných sadzieb až príliš úzko vymedzila v konkrétnom prípade zákonom stanovenú trestnú sadzbu a podstatne ju zúžila (i keď je pravdou, že k takýmto prípadom v bežnej praxi súdov dochádza len zriedkavo, ale nemožno ich vylúčiť).

Ďalším široko diskutovaným aplikačným problémom, a to už od momentu jej zakotvenia do Trestného zákona až do súčasnosti, je **tzv. zásada trikrát a dosť**, upravená v § 47 ods. 2 Trestného zákona, ktorá nabrala úplne nové kontúry v závere roku 2009, kedy došlo k jej významnej zmene. Len pre úplnosť treba povedať, že výhrady sudcov boli už od počiatku zamerané proti tejto zásade a tieto názory sa nezmenili podstatne ani napriek určitej úprave tohto ustanovenia v rekodifikovanom Trestnom zákone, kedy došlo k jej určitému zmierneniu a tieto zmeny zmiernili jej dopad. Podľa názoru mnohých zainteresovaných táto zásada aj po naznačených zmenách bola inštitútom, ktorý vyznieval neprimerane prísne. Dôsledkom toho bol aj návrh Okresného súdu Pezínok, na vyslovenie nesúladu tohto ustanovenia Trestného zákona a s príslušnými článkami Dohovoru a ústavy. Skôr ako Ústavný súd však rozhodol o tomto podnete, tak na základe poslaneckej iniciatívy došlo k schváleniu novely Trestného zákona č. 576/2009 Z. z., ktorá nadobudla účinnosť od 1. januára 2010.

Touto novelou došlo v ustanovení § 47 ods. 2 Trestného zákona k výraznej zmene, keď sa ukládanie trestu odňatia slobody na doživotie za vybrané trestné činy podľa odseku 2 tohto ustanovenia, jednoznačne viažu na splnenie zákonných podmienok uvedených v odseku 1/ citovaného zákonného ustanovenia. Ak nie sú tieto zákonné podmienky splnené, tak následne môže súd uložiť páchateľovi za splnenia ďalších zákonných podmienok uvedených v tomto ustanovení, trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov, ak tomu nebránia okolnosti hodné osobitného zreteľa. Súd však nemôže ani v takomto prípade uložiť takémuto páchateľovi trest odňatia slobody pod dvadsať rokov.

Navyše sa touto novelou dosiahol pôvodný právny stav aj vo vzťahu k možnosti podmieňačného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody na doživotie, upravenej v ustanovení § 67 ods. 3 Trestného zákona.

Napriek dosiahnutým pozitívnym zmenám dotýkajúcich sa ustanovenia § 47 ods. 2 Trestného zákona dávame na zváženie prípadné ďalšie zmeny dotýkajúce sa tohto ustanovenia a aplikácie tejto zásady. Konkrétne ide o návrh na vypustenie niektorých skutkových podstát trestných činov, ktoré sú uvedené v ustanovení § 47 ods. 2 Trestného zákona. Vychádzame totiž z princípu, že vzhľadom na objektívnu prísnosť tejto zásady vo vzťahu k páchatelom tých najzávažnejších zločinov, mal by byť aj ich výpočet v citovanom zákone ustanovení obmedzený iba na tie najzávažnejšie konania, vo vzťahu ku ktorým je postih vyplývajúci z aplikácie tejto zásady aj plne adekvátny. V súčasnej úprave je v ustanovení § 47 ods. 2 Trestného zákona taxatívne vymenovaných až 30 trestných činov (niektoré len v základných a niektoré aj kvalifikovaných skutkových podstatách), pričom na prvý pohľad nie všetky sa dajú porovnať z hľadiska ich závažnosti a to či už z hľadiska druhového zaradenia, povahy, ich následku, ako aj zaradenia do celkovej systematiky osobitnej časti Trestného zákona.

Konkrétne máme za to, že by sa dalo uvažovať o vypustení aspoň dvoch skutkových podstát z tohto výpočtu trestných činov. Ide o zločin lúpeže podľa § 188 ods. 1 Trestného zákona v jeho základnej skutkovej podstate a o zločin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 ods. 1 Trestného zákona (ale po jeho novej úprave), taktiež v jej základnej skutkovej podstate. Vychádzame pritom z nasledovných úvah.

V prvom prípade pri zločine lúpeže podľa § 188 ods. 1 Trestného zákona, teda v jeho základnej skutkovej podstate, ide z hľadiska rozlišovania rôznych lúpežných konaní o menej závažné konanie, ktoré síce je spojené s priamym násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia smerujúcim k zmocneniu sa cudzej veci, oproti tým prípadom, pri ktorých spáchanie tohto trestného činu je priamo spojené s použitím zbrane, alebo iného hrubého a surového násillia, alebo jeho hrozby. Takéto prípadné konanie páchatela je totiž už postihované podľa kvalifikovanej skutkovej podstaty (§ 188 ods. 2 - použitie zbrane v zmysle závažnejšieho spôsobu spáchania) a tam už je aj prípadné použitie zásady zakotvenej v § 47 ods. 2 Trestného zákona plne namieste.

Treba zdôrazniť, že v žiadnom prípade nám nejde o vyvodenie beztrestnosti páchatelov tohto trestného činu v jeho základnej skutkovej podstate a najmä pri recidíve takéhoto konania sa stotožňujeme s uložením prísneho trestu odňatia slobody, zodpovedajúceho závažnosti takéhoto konania a osobe páchatela a možnostiam jeho

prevýchovy a nápravy. Domnievame sa však, že aj pri opakovanom odsúdení páchatela pre takýto trestný čin v jeho základnej skutkovej podstate (teda podľa § 188 ods. 1 Trestného zákona), nemala by sa uplatňovať zásada uvedená v § 47 ods. 2 Trestného zákona, pretože týmto sa takýto páchatel dostáva v podstate na úroveň vraha alebo dokonca úkladného vraha.

Obdobná situácia, ale podľa nášho názoru oveľa vypuklejšia, je pri už spomenutom trestnom čine týrania zverenej osoby a blízkej osoby podľa § 208 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, ale len v časti týkajúcej sa psychických foriem týrania blízkej a zverenej osoby.

Treba však najskôr poukázať na pretrvávajúci nedostatok tohto ustanovenia, ktorý nebol neodstránený ani pri rekodifikácii Trestného zákona, keď sa už v základnej skutkovej podstate v § 208 ods. 1 písmeno a), nachádzajú rôzne a už na prvý pohľad rozdielne konania páchatela. Toto ustanovenie po úvodnom náveteí o týraní blízkej alebo zverenej osoby, zahŕňa v sebe jednak spôsoby týrania spočívajúce v *bití, udieraní, kopaní obete, v spôsobovaní popálenín obeti*, ale vzápätí pokračuje v tej istej vete, spôsobmi týrania spočívajúcimi v *psychickom týraní, ako napr. citové vydieranie, pohŕdavé správanie, neustále sledovanie, vyvolávanie strachu alebo stresu* a podobne. Domnievame sa, že takéto jednotné zaradenie už na prvý pohľad odlišných spôsobov týrania vzhľadom na ich povahu a charakter do jedného ustanovenia, je zásadnou chybou, ktorú treba vyriešiť prísny oddelením takýchto druhov týrania do samostatných odsekov príslušnej skutkovej podstaty tohto trestného činu, so samozrejým odstupňovaním aj trestno-právneho postihu ich páchatelov. Čo však považujeme za závažnejší nedostatok súčasnej právnej úpravy, je skutočnosť, že aj v prípade tretieho odsúdenia pre tento trestný čin v jeho základnej skutkovej podstate a to len formou psychického týrania, prichádza podľa platnej právnej úpravy do úvahy uplatnenie zásady trikrát a dosť, čo považujeme za nespravodlivé, neobjektívne a výrazne neprimerané.

Znovu aj v tomto prípade zdôrazňujeme, že nám nejde o vyvodenie beztrestnosti páchatela, ktorý bude opakovane týrať blízku alebo zverenú osobu, (pričom akceptujeme aj názory viacerých odborníkov z odvetvia psychológie, že psychické formy týrania môžu byť v niektorých prípadoch oveľa nebezpečnejšie, ako pri priamom fyzickom týraním) a preto v prípade recidívy takéhoto konania, alebo aj jeho recidívy za iné trestné činy uvedené v tomto ustanovení, sme za primeraný prísny trestno-právny postih takéhoto páchatela. Podľa nášho názoru ak by sa však aj na takéhoto páchatela mala v budúcnosti uplatňovať spomenutá zásada zakotvená v 47 ods. 2 Trestného zákona, tak by to znamenalo prirovnať ho k postaveniu úkladného vraha alebo vraha, čo je neporovnateľné a Trestný zákon by mal na takéto rozdiely veľmi citlivo aj reagovať.

Včasnosť výkonu trestu odňatia slobody

V súvislosti s vymožitelnou práva, v oblasti trestného práva, je nesporne dôležitou okolnosťou aj včasný a ničím nerušený výkon uloženého trestu odňatia slobody. Poznatky z nariaďovania výkonu tohto trestu súdmi a nástupom obvinených do jeho výkonu v posledných rokoch ukazujú na nárast počtu obvinených, ktorý dobrovoľne, teda na výzvu súdu nenastúpi v stanovený termín do výkonu trestu odňatia slobody, v čim v podstate predlžujú dobu, ktorá uplynie od nadobudnutia právoplatnosti odsudzujúceho rozsudku až do skončenia výkonu uloženého trestu a teda aj od očakávaného splnenia účelu trestu.

Podľa štatistických údajov v roku 2006 nenastúpilo do výkonu trestu odňatia slobody 2052 právoplatne odsúdených osôb, pričom zo zákonných dôvod (išlo o povolený odklad výkonu trestu) nenastúpilo do výkonu trestu 79 osôb. Z dôvodu neznámeho pobytu nenastúpilo do výkonu trestu odňatia slobody až 635 osôb.

V roku 2007 výkon trestu odňatia slobody nenastúpilo celkom 2034 právoplatne odsúdených osôb, z ktorého počtu je úplne mizivý počet osôb (45), ktoré nenastúpili do výkonu trestu so zákonných dôvodov (bol im povolený odklad výkonu trestu podľa § 409 a 410 Trestného poriadku). Z dôvodov neznámeho pobytu však nenastúpilo do výkonu trestu odňatia slobody až 692 odsúdených.

V roku 2008 nenastúpilo do výkonu trestu odňatia slobody 2122 osôb, z čoho zo zákonných dôvodov (povolený odklad výkonu trestu) nenastúpilo 40 osôb. Pre neznámy pobyt nenastúpilo do výkonu trestu 725 osôb.

V roku 2009 do výkonu trestu odňatia slobody nenastúpilo až 2470 právoplatne odsúdených osôb, z čoho zo zákonných dôvodov (povolený odklad výkonu trestu) nenastúpilo do jeho výkonu len 55 odsúdených. Pre neznámy pobyt nenastúpilo do výkonu trestu až 772 odsúdených (čo je napríklad v porovnaní z rokom 2005 nárast až o 189 osôb).

Z uvedeného prehľadu jednoznačne vyplýva neustály nárast počtu osôb, ktoré po právoplatnosti odsudzujúceho rozsudku nenastúpili riadne a včas do výkonu trestu odňatia slobody, v dôsledku čoho je počet všetkých nenastúpených trestov stále vysoký. Pritom je dôležitým momentom najmä to, že je len minimálny počet nenastúpených trestov osobami, u ktorých bol odklad povolený zo zákonných dôvodov. Naopak, štatistické údaje potvrdzujú neustály nárast počtu nenastúpených trestov u osôb, u

ktorých je neznámy pobyt, čo v podstate znamená, že tieto osoby sa úmyselne vyhýbajú tomuto výkonu trestu, ktorým im bol právoplatne uložený.

Z uvedených dôvodov je preto nevyhnutné akcentovať nevyhnutnosť nekompromisného postoja súdov voči odsúdeným, ktorý sa bez náležitého dôvodu vyhýbajú výkonu trestu odňatia slobody. V minulosti boli napr. zaznamenané aj niektoré nesprávne postupy súdov, v prípadoch keď odsúdený alebo jeho obhajca oznámil súdu, že odsúdený nenastúpi výkon trestu odňatia slobody, pretože si podal žiadosť o milosť a súd tento dôvod akceptoval, i keď nešlo o nijaký zákonný dôvod a okamžite by mal súd v takomto prípade nariadiť dodanie odsúdeného do výkonu trestu odňatia slobody. V tomto smere naďalej by sa mala tiež prehľbovať čo najužšia spolupráca súdov a orgánov polície, aby sa postupne znižoval počet nenastúpených trestov u najmä u osôb, ktoré sa tomuto výkonu úmyselne vyhýbajú.

IV. 2. Alternatívne tresty

Problematika **alternatívnych trestov** je už dlhodobo vysoko aktuálna. Poznatky z viacerých krajín ukazujú, že kriminalita neustále narastá a je potrebné na tento nárast reagovať vhodným spôsobom. V súvislosti s týmto konštatovaním a taktiež s nárastom trestnej činnosti a novými formami ich páchania sa ukazuje, že ak sa nedarí tento problém zvládnuť prostredníctvom preventívnych mimo trestných opatrení, tak je potrebné zamerať pozornosť na možnosti ich riešenia v rámci trestného systému. Preto dochádza stále v širšom meradle vo viacerých krajinách k začleňovaniu alternatívnych trestov do trestných systémov.

Do nového Trestného zákona boli začlenené tri druhy alternatívnych trestov a to konkrétne trest domáceho väzenia, trest povinnej práce a podmienčné odloženie výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom. V tejto časti analýzy sa budeme bližšie zaoberať novými alternatívnymi trestami a to trestom domáceho väzenia a trestom povinnej práce.

V súvislosti so spomenutými novými alternatívnymi trestami uvádzame najskôr niekoľko štatistických čísiel, ktorí svedčia o náraste počtu odsúdených na tieto tresty.

Začíname **trestom domáceho väzenia**, o ktorom sa v začiatkoch účinnosti nového Trestného zákona veľa diskutovalo, dokonca prevládali názory, že sudcovia sa boja ukladať tento trest, najmä pre komplikovanosť presného vymedzenia výroku o jeho uložení a taktiež preto, že podmienky jeho výkonu boli, a žiaľ musíme aj v súčasnosti konštatovať, stále nie sú na požadovanej úrovni a porovnateľné s podmienkami jeho

kontroly v iných vyspelých krajinách, kde ho majú taktiež zakotvený. Máme na mysli zabezpečenie jeho výkonu elektronickými prostriedkami na kontrolu jeho dodržiavania, pretože takto zostáva jeho výkon iba na nepravidelnom a obmedzenom spôsobe kontroly jeho výkonu u odsúdenej osoby, čím je čiastočne možno aj oslabovaný a spochybniteľný účel tohto trestu. Podstata tohto trestu spočíva totiž v obmedzení slobody na určitú dobu v priebehu dňa, ktorá je určená súdom, kedy sa odsúdený musí zdržiavať len vo svojom obydli a najbližšom okolí a zároveň sa musí podrobiť kontrole elektronickými prostriedkami, ak je táto nariadená, čo sa však v našich podmienkach zatiaľ nepodarilo zabezpečiť.

Napriek týmto konštatovaniam vývoj počtu odsúdených na tento druh trestu ukazuje od účinnosti nového Trestného zákona jeho vzostup, keď v roku 2006 bol tento trest právoplatne uložený 6 odsúdeným, v roku 2007 - 25 odsúdeným, v roku 2007 - 28 odsúdeným a v roku 2009 - 51 odsúdeným.

V súvislosti s týmto trestom treba však upozorniť na nesporné výhody jeho ukladania. Predovšetkým odsúdená osoba na tento druh trestu nestráca svoje ekonomické postavenie a zabezpečovanie rodiny, pretože zostáva v zamestnaní, naďalej riadne pracuje a zabezpečuje po materiálnej stránke rodinu. Na druhej strane, taktiež nie zanedbateľnej, neprerušujú sa rodinné vzťahy medzi odsúdenou osobou a jeho rodinou, manželkou, deťmi, čo je taktiež veľmi pozitívny prvok oproti výkonu trestu odňatia slobody, keď odsúdený je na určitú dobu odlúčený od rodiny a vzťahy v rodine sa obmedzujú a v mnohých prípadoch aj výrazne trvalo narúšajú. V konečnom dôsledku nemožno opomenúť ani ekonomickú stránku tohto trestu v prospech spoločnosti, pretože ide o menej nákladný výkon trestu, ako je to napríklad pri nepodmienečnom treste odňatia slobody.

Podľa nášho názoru, po zdokonalení systému kontroly výkonu tohto druhu trestu v naznačených smeroch a teda aj dôslednom zabezpečení jeho účelu, môže byť v budúcnosti práve tento druh trestu jedným z prioritne ukladateľných alternatívnych druhov trestov.

Trest povinnej práce bol už v priebehu legislatívnych prác na novom zákone považovaný za taký druh trestu, ktorý je schopný účinne alternovať trest odňatia slobody, i keď o jeho zakotvení do systému trestno-právnych sankcií sa dlho viedli široké a aj rozporuplné diskusie. Napriek niektorým výhradám bol tento trest do trestného zákona zakotvený a štatistické údaje o počte osôb, ktorým bol od účinnosti nového zákona tento trest uložený svedčia o opodstatnenosti jeho zaradenia do systému trestov.

V roku 2006 bol tento trest uložený 42 odsúdeným, v roku 2007 - 349 odsúdeným, v roku 2008 - 578 odsúdeným a v roku 2009 až 830 odsúdeným.

Tento druh trestu je možné uložiť len páchatelovi prečinu, pokiaľ jeho horná hranica trestu odňatia slobody u nepresahuje 5 rokov a to vo výmere od 40 hodín až do 300 hodín. Odsúdený na tento trest je povinný vykonať ho najneskôr do jedného roka od nariadenia výkonu tohto trestu, pričom ho musí vykonať osobne, vo svojom voľnom čase a bez nároku na odmenu.

Poznatky z aplikačnej praxe súdov však ukazujú aj na niektoré problémy spojené s týmto druhom trestov. Predovšetkým je to otázka menšieho záujmu o vykonávanie takýchto práca odsúdenými zo strany prípadných zamestnávateľov (poskytovateľov práce), čom zrejme súvisí aj s pretlakom nezamestnanosti v tom-ktorom regióne a možnosti výberu pracovných síl do riadneho pracovného pomeru, ale tiež aj s určitými povinnosťami takéhoto zamestnávateľa zabezpečiť dozor a kontrolu nad vykonávaním povinnej práce takýmto odsúdeným, zabezpečenie prípadného sociálneho zabezpečenia v prípade úrazu a podobne, ktoré problémy pri riadnom pracovnom pomere zamestnanca až v takom rozsahu nemá. Pri výkone povinnej práce totiž nejde o pracovnoprávny vzťah a preto na jednej strane je odsúdený povinný v prípade vzniku škody túto škodu nahradiť podľa občianskoprávných predpisov a na strane druhej poskytovateľ práce je povinný uhradiť škodu na zdraví, ak bola spôsobená odsúdenému v priebehu výkonu tohto trestu.

Na strane súdov vznikajú zasa problémy v súvislosti s ukladaním tohto trestu najmä v povinnosti sudcu najskôr dohodnúť s prípadným zamestnávateľom o aký druh práce pôjde, pretože práve súd je povinný podľa platnej právnej úpravy určiť nielen rozsah uloženej povinnej práce (teda hodinovú výmeru) ale aj jej druh, teda konkrétnu pracovnú náplň, ktorú bude odsúdený vykonávať.

Ďalším dôležitým momentom podľa poznatkov z ukladania tohto druhu trestu je nízky počet probačných a mediačných úradníkov na okresných súdoch, ktorí majú zabezpečovať aj kontrolu výkonu týchto povinných práca vykonávaných v rámci tohto uloženého trestu. Poznatky sudcov v tomto smere vyznievajú tak, že i keď sa tento trest ukladá, nie je z vyššie uvedeného dôvodu zabezpečená jeho dôsledná kontrola.

Súhrn vyššie uvedených poznatkov teda ukazuje, že ide pri možnosti ukladania tohto druhu trestu nielen o problémy vzťahujúce sa k platnej trestnoprávnej úprave tohto trestu ale aj o problémy celospoločenské, na ktoré je potrebné zamerať pozornosť pri ich riešení. V každom prípade však treba presadzovať a uplatňovať v aplikačnej praxi súdov častejšie ukladanie tohto druhu trestu v budúcnosti, pretože jeho pozitívny dopad na

prevýchovu a nápravu páchatel'a je nesporný. Vyššie uvedené štatistické údaje o náraste počtu odsúdených na tento trest za posledné roky sú predpokladom ďalšieho takéhoto pozitívneho vývoja.

Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom je taktiež novým alternatívnym druhom trestu, ktorý umožňuje podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody neprevyšujúceho 3 roky.

Zákonné podmienky pre uloženie tohto druhu trestu sú podobné, ako pri podmienečnom odklade výkonu trestu odňatia slobody, teda ak súd vzhľadom na doterajší spôsob života a prostredie v ktorom žije a pracuje, a na okolnosti prípadu má dôvodne za to, že na zabezpečenie ochrany spoločnosti a nápravu páchatel'a, výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný alebo ak súd prijme záruku za nápravu páchatel'a a ak vzhľadom na výchovný vplyv toho, kto záruku ponúkol má za to, že výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný.

Dôležitou okolnosťou je to, že pri ukladaní tohto druhu trestu súd musí obligatórne pri určení probačného dohľadu uložiť páchatel'ovi niektoré z obmedzení alebo povinností, ktoré sú súčasťou probačného dohľadu a sú príkladmo vymenované v § 51 ods. 3 a ods. 4 Trestného zákona. V takomto prípade odsúdený je povinný strieť nad sebou kontrolu, ktorú vykonávajú probační a mediační úradníci na základe zákona č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch.

Význam tohto nového alternatívneho druhu trestu je v tom, že v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou môžu súdy, pri splnení ďalších zákonom stanovených podmienok, podmienečne odložiť aj výkon trestu odňatia slobody prevyšujúci dva roky, ako tomu bolo v pôvodnej úprave, i keď aj tento inštitút bol do nového Trestného zákona prevzatý. Rozšírili sa tým možnosti ukladania trestu odňatia slobody nespojeného s jeho priamym výkonom v prípadoch páchatel'ov, u ktorých je vzhľadom na ich doterajší spôsob života a všetky okolnosti prípadu uloženie takéhoto trestu plne odôvodnené.

V. Úvahy pro futuro

Na základe skutočností, ktorým venujú autori pozornosť v tejto časti analýzy odporúčajú nasledovné legislatívne a vecné zmeny:

V. 1 Trestný poriadok

1. Upraviť možnosť náhradného obhajcu už v prípravnom konaní.

2. Upraviť možnosť prokurátora uzatvoriť s obvineným dohodu o vine a treste aj v rámci súdneho konania.
3. Upraviť možnosť nahradenia väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku, na podklade ustanovenia § 80 ods. 1, ako aj § 81 ods. 1 Trestného poriadku.
4. Ustanovenie § 307 Trestného poriadku doplniť tak, že osoby inak oprávnené napadnúť rozsudok odvolaním, nemôžu napadnúť výrok rozsudku o vine, ak takémuto výroku predchádzalo prijatie vyhlásenia obžalovaného o vine podľa § 257 Trestného poriadku. Išlo by o analógiu ustanovenia § 334 ods. 4 Trestného poriadku, keď proti odsudzujúcemu rozsudku o schválení dohody o vine a treste nie je prípustné odvolanie.
5. Ustanovenie § 317 ods. 1 Trestného poriadku upraviť nasledovne:
6. „ ... preskúma zákonnosť a odôvodnenosť napadnutých výrokov rozsudku, proti ktorým odvolateľ výslovne podal odvolanie, ako aj správnosť postupu konania, ktoré im predchádzalo. Na chyby napadnutých výrokov, ktoré neboli odvolaním vytykané prihliadne len vtedy, ak by odôvodňovali podanie dovolania podľa § 371 ods. 1 Trestného poriadku.
7. Zmenami v Trestnom poriadku umožniť súdu prvého stupňa prijať vyhlásenie obvineného o vine už na verejnom zasadnutí o predbežnom pojednaní obžaloby s tým, že následne už na tomto verejnom zasadnutí súd rozhodne vo veci rozsudkom bez toho, aby vo veci bolo potrebné vykonať hlavné pojednávanie.
8. Zmenami v Trestnom poriadku umožniť súdu prvého stupňa tzv. „autoremedúrou“ vyhovieť odvolaniu obžalovaného proti výroku o treste, ak s tým vyslovil prokurátor súhlas. Obdobnú možnosť dať súdu prvého stupňa pri odvolaní poškodeného proti výroku o náhrade škody, ak s tým vyslovil obžalovaný súhlas. Ďalšie odvolanie proti týmto výrokom rozsudku nepripustiť.
9. Zmenami v Trestnom poriadku umožniť obžalovanému urobiť vyhlásenie o vine pred odobratím súdu prvého stupňa na záverečnú poradu aj vtedy, ak na začiatku hlavného pojednávania vyhlásil najprv, že je nevinný.
10. Zvážiť možnosť nepripustenia odvolania proti výroku o vine pre prečin, ktoré horná hranica trestnej sadzby uvedená v osobitnej časti neprevyšuje 3 roky.
11. Zvážiť možnosť nepripustenia odvolania proti výroku o treste uloženom za prečin, pokiaľ nebol uložený trest odňatia slobody nepodmienečne, peňažný trest presahujúci 2.000,- € alebo zákaz činnosti prevyšujúci 2 roky.
12. Zmenami v Trestnom poriadku upraviť verejné vyhlásenie rozsudku, ak sa vyhovie odvolaniu len proti výroku o treste alebo náhrade škody.
13. Upraviť v Trestnom poriadku, že 15-dňová lehota na podanie odvolania plynie od vyhlásenia rozsudku, ak sa vyhlásenia na hlavnom pojednávaní zúčastnil obžalovaný alebo obhajca. Súčasťou obsahu odvolania musí byť aj uvedenie adresy na doručenie upovedomenia o konaní odvolacieho súdu.

14. Zmenami v Trestnom poriadku umožniť odvolaciemu súdu v širšej miere rozhodovať na základe preštudovania trestného spisu len na neveřejnom zasadnutí najmä, ak sa zamieťa odvolanie proti výroku o vine pre nesprávnosť právnej kvalifikácie, alebo proti výroku o treste resp. náhrade škody.
15. Rozšíriť možnosť konania verejného zasadnutia v neprítomnosti obžalovaného, aj ak ide o trestný čin, ktorého horná hranica prevyšuje 5 rokov odňatia slobody.
16. Zrušiť povinnú účasť obhajcu na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní s výnimkou povinnej obhajoby.

IV. 2 Trestný zákon

1. Zjednotiť pravidlá uplatňované pri zvyšovaní a znižovaní trestných sadziieb (§ 38 ods. 8 a § 41 ods. 2), tak, aby nedochádzalo k dvojitému možnému výpočtu trestných sadziieb pri ich konečnej úprave.
2. Možnosti znižovania a zvyšovania trestných sadziieb trestu odňatia slobody (§ 38 ods. 3,4,5,6) upraviť vzájomne tak, aby nemohlo dochádzať k prípadom, keď v konečnom dôsledku sa po úprave všetkých do úvahy prichádzajúcich trestných sadziieb dospeje len k jednej konkrétnej trestnej sadzbe, vyjadrenej jedinou možnou formou, bez možnosti uplatniť jej rozpätie.
3. Prehodnotiť výpočet trestných činov (§ 47 ods. 2), na ktoré sa tzv. zásada trikrát a dosť vzťahuje. V tomto ustanovení by mali byť zakotvené len tie trestné činy, ktoré svojou povahou, charakterom a celkovou závažnosťou sa zaraďujú medzi najťažšie zločiny z hľadiska ohrozenia jednotlivcov, ako aj celej spoločnosti. Preto by sa mali niektoré trestné činy (na ktoré sme vyššie poukázali, prípadne aj niektoré ďalšie) z tohto ustanovenia vypustiť.
4. V zmysle požiadavky včasného nástupu a výkonu trestu odňatia slobody, odporúčame zamerať pozornosť najmä na tie inštitúty Trestného poriadku, ktoré budú umožňovať súdom ešte razantnejší postup voči tým odsúdeným, ktorí sa úmyselne vyhýbajú výkonu trestu odňatia slobody (napr. aj prípadným znížením doterajšej trestnej sadzby „trest odňatia slobody neprevyšujúci dva roky „ pri možnosti okamžitého vydania predsedu senátu na zadržanie odsúdeného a jeho dodania do výkonu trestu, za súčasného nariadenia výkonu trestu, v zmysle § 408 ods. 1 písm. b/ Trestného poriadku, najmä u osôb, u ktorých je na základe predchádzajúcich poznatkov obava, že sa budú výkonu uloženého trestu odňatia slobody vyhýbať).
5. Zabezpečiť výkon trestu domáceho väzenia formou elektronického zariadenia.

Zoznam použitej literatúry:

- Baláž, P.: Rozsah dokazovania v trestnom konaní a jeho vzťah k hlavnému pojednávaniu. Justičná revue, 50, 1998, č. 11.
- Čentéš, J. - Viktorová, J.: Prípravné konanie v návrhu Trestného poriadku, Justičná revue, 56, 2004, č. 11.
- Čentéš, J. - Trestný poriadok s komentárom, 2006, Eurokódex, Poradca podnikateľa.
- Fenyk, J.: Postavení státního zástupce po novele trestního řádu. Trestněprávní revue, 1, 2001, č. 2.
- Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné, Iura edition, 2010.
- Mathern, V.: Rekodifikácia trestného práva (úvodný referát). Zborník príspevkov z Celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou „Rekodifikácia trestného práva“, konanej 17.5.2004, Akadémia Policajného zboru v Bratislave.
- Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P.: Trestný zákon, Stručný komentár, Iura edition, Bratislava, 2006.
- Viktorová, J. Plánovanie vyšetrovania, Akadémia Policajného zboru, 2001.
- Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2007.
- Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2008.
- Správa o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2009.
- Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky za roky 2006 až 2009.

Závěrečná štúdia „Vymožitelnosť práva v Slovenskej republike“

Vydavateľ: Justičná akadémia Slovenskej republiky

1. vydanie, Pezinok 2010

Počet strán: 481

Počet výtlačkov: 200

Nepredajné

www.ja-sr.sk

© Justičná akadémia Slovenskej republiky

ISBN 978-80-970207-2-9

EAN 9788097020729